

+ COMMENTA- RIORVM +² IN CONSTI- TUTIONES, SEV

del Colegio N.º y N.º ORDINATIONES *Univ. de S.º*
REGIAS.

Non solùm Iuris studiosis, verumetiam Pragmaticis vtilissimus,
In quo facilis ad praxim Curiarum Franciæ via, &
Iurium intellectus explicatur Domino

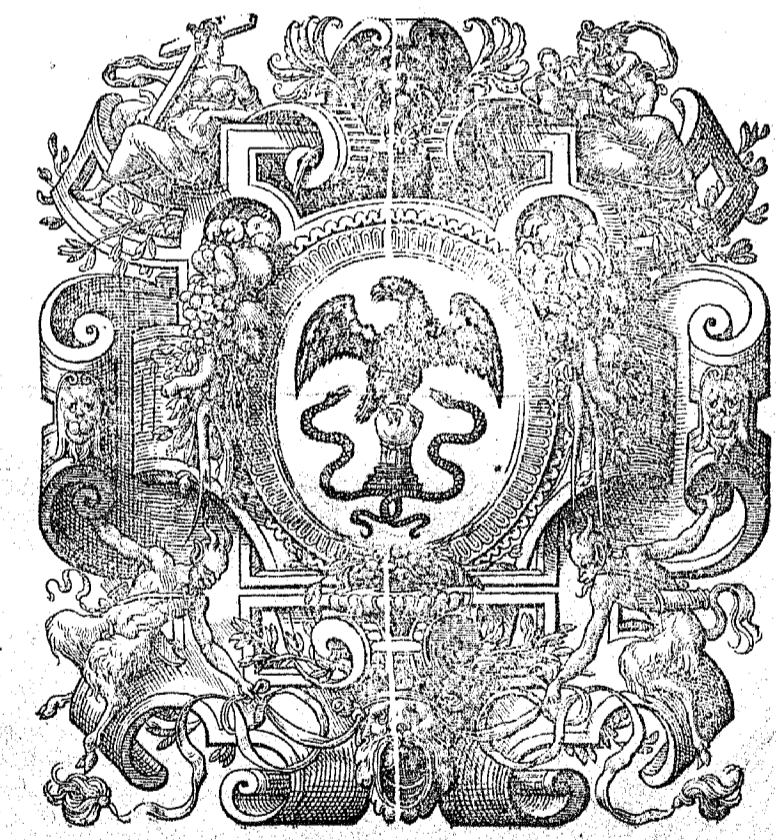
PETRO + REBUFFO +
autore:

*Ab cultis in locis restitutus, & hac editione aliquot additamentis, quæ his notis { }
inclusimus, ex postrema authoris recognitione locupletatus, cura & dili-
gentia D. Audomari Rebuffi Iurium Doct. eius nepotis.*

Huius Tomi Tractatus pagina sequens indicat.

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E.º N.º C.º 42 N.º 8.

I N V I R T V T E

E T F O R T V N A .

LUGDVNI,
APVD GVLIELMV M ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXXXI.

Cum priuilegio Cæs. Maiest. & Christianiss. Galliarum & Polon. Regis.

+ COMMENTA-
RIORVM + IN CONSTI-
TUTIONES, SEV

del Colegio M^o y B^o ORDINATIONES *Univ^o de S^o*
REGIAS.

Non solùm Iuris studiosis, verumetiam Pragmaticis vtilissimus,
In quo facilis ad praxim Curiarum Franciæ via, &
Iurium intellectus explicatur Domino

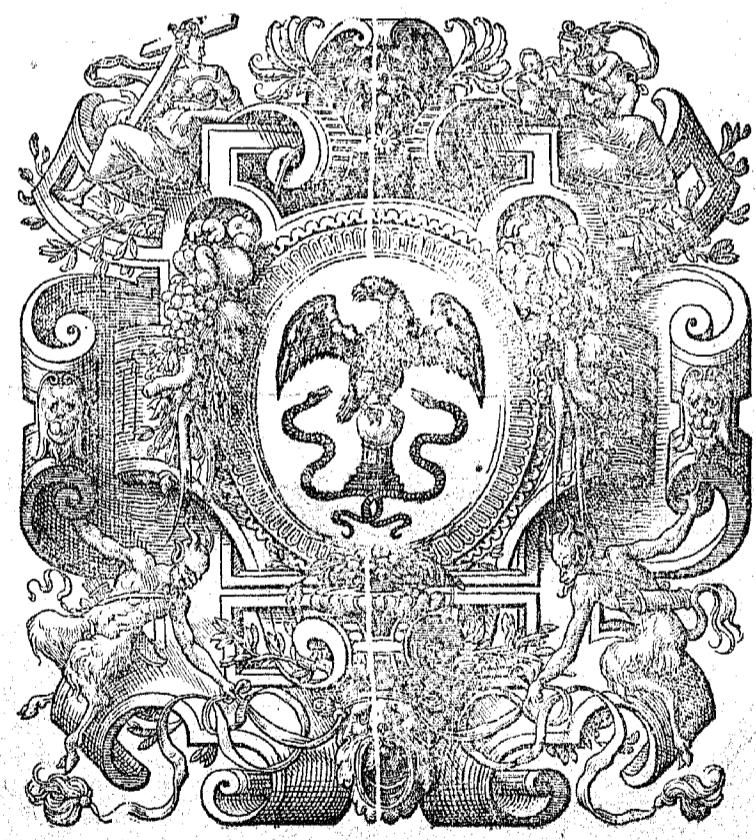
PETRO REBUFFO
autore:

*Ab Cultis in locis restitutus, & hac editione aliquot additamentis, qua his notis { }
inclusimus, ex postrema authoris recognitione locupletatus, cura & dili-
gentia D. Audomari Rebuffi Iurium Doct. eius nepotis.*

Huius Tomi Tractatus pagina sequens indicat.

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. N. C. 42 N. 8

IN VIRTUTE

ET FORTUNA.

LUGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXXXI.

Cum privilegio Cæs. Maiest. & Christianiss. Galliarum & Polon. Regis.

TRACTATUS QUI HOC
libro continentur.

In proemio agitur de constitutionibus condendis, & quae iura seruentur in curijs Francis, & quibus per praxim derogatum sit.	folio 7.
De literis obligatorijs sigillo Regio vel alio authentico signatis.	39.
De chirographorum, schedularum, & aliarum literarum recognitione.	111.
De sententijs praedictiualibus seu prouisionalibus.	136.
De sententijs executorijs non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus.	184.
De euocationibus.	262.
De literis civilibus seu (ut practici dicunt) in forma civili impetratis.	286.
De supplicationibus seu errorum propositionibus.	300.

Summa Priuilegij Imperatorij.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris semper Augusti publico edicto cautum est Gulielmo Rouillio ciui & typographo Lugdunensi, & fancitum, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis & conditionis, siue sit calcographus, vel bibliopola, siue alius quilibet, quacunq; sacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, haec D. Petri Rebuffi Montispeffulani, Commentaria in Constitutiones seu ordinationes Regias, ex postrema authoris recognitione locupletata, nisi ipsius Gulielmi Rouillij, aut heredum eius permisso, intra decennium eadem, aut alia minori forma excudat, aut excudenda curer, vendat ipse, aut cuiquam diuendenda mander, aut denique excusa ab alijs intra eiusdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahatur manifeste vel occulte, vel quouis alio pretextu: alioqui sibi multam decem marcharum auri puri irrogatam sciat, quarum dimidia sisco Imperiali fraudis vindici, residua vero pars ipsi Gulielmo Rouillio, aut eius heredibus, aut ab illis mandatum habentibus, ceder, praeter librorum amissionem, quos per se idem Rouillius, vel per suos, vbicunque locorum nactus fuerit, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vindicare, inq; suam potestatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipsi edicto manu subscripsit, & sigillum apponi iussit Casarea Maiestas, vt latius patet in ipso diplomate, dato Pragae decimaquarta die mensis Iulij, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto.

Subsign. MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacrae Cas. Maieft. proprium.

A. Estenberger.

Extrait du Priuilege du Roy de France & de Pologne.

MA R grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer vne fois ou plusieurs, ce present liure intitulé Commentaria in Constitutiones, seu ordinationes Regias, ex postrema authoris recognitione locupletata: lequel liure il a recouuré avec grands frais, mises & despenses: & pource est faict defence de par ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs & personnes quelconques, de non imprimer, vendre, ny distribuer en ses pays, terres, & seigneuries, ledict liure: si ce n'est par le consentement dudit Rouille: & ce iusques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & date que sera paracheuee la premiere impression: sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ils auoyent imprimé. Et à fin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entend que l'extrait d'iceluy estant mis au commencement dudit liure, serue pour toute notification. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plain est contenu & déclaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à Lyon le vingt vnieme Ianuier, mil cinq cens septante cinq, & de son regne le premier.

Par le Roy à vostre relation,

Signé,

M O R E.

Et scellé du grand seau en cire iaune à simple queue.

AD ILLUSTRISSIMUM
ET INTEGERRIMUM FRANCIAE

CANCELLARIUM D. FRANCISCVM

OLIVARIUM PETRVS REBVFVS S.

1629

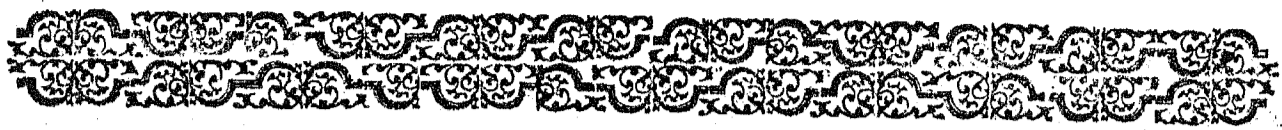
MAGNA sane habenda est gratia, Cancellarie Illustrissime, tum his, qui artium, siue ad pacem, siue ad bellum pertinentium monumenta nobis reliquerunt, tum multo magis his, qui leges, iuraque composuerunt, & composita illustrarunt, descriptaque posteris tradiderunt. Et tamen si illorum, & horum magnum est in rempublicam beneficium, horum tamen est multo praestantius. Et enim illi nouo suo artificij genere aliqua ex parte solam societatem humanam inuenerunt, isti vero docuerunt vinculum illud, quo tota ista ipsa hominum coniunctio artium, studiorum, commerciorum societas, communioue constat, atque quicquid est, quod rempublicam dicimus, colligatum conseruatur. Quo sublato, frustra quis nomen societatis aut reipublica requirat, adeo sanctum hoc nomen legis, tam efficax, adeo colendum, atque obseruandum, vt iure hominum societatem sine lege non hominum, sed ferarum veteres dixerint: nec quidem societatem, sed pugnam, & malorum omnium sentinam. Et quamquam natura legum, & iuris constituta sint, exordia, sit tamen, vt leges pro vsu rerum, locorum, temporumue mutationibus alio atque alio modo mutationem subeant. Nec enim par, idemque ingenij acumen omnibus datum, vt pariter rebus accommodent a natura tributa, vel perinde vtantur. Sed factum est, vt quos videmus scilicet rebus suis consulere, eorum rationem vitae, eorumque desideremus leges. Vnde Romani illi leges suas petierunt ab Atheniensibus, quos videbant multo ante tum rerum praclare gestarum gloria, tum optimo Reipublica statu florere: a Romanis postea Galli nostri. Atque ita cum tota iuris causa, origo, & fons in paruum, & angustum natura locum, initio concluderetur, tandem effectum est, vt interpretationum utilitate, prudentumque disputationibus, qua controuersa erant, eo processerint, vt latissime pateret tota legum ratio, atque tractatio, adeo vt quae initio ab angusto illo loco, & fonte in latiore campum ducenda erant, postea cum eo defluisissent, vt nullis certis finibus continerentur, reuocanda intra pristinos limites visa sint. Tantus enim erat progressus, vt quisque quid iudicando eligeret, ignoraret, omnia penè controuersa, omnia inuoluta, omnia argutis quibusdam impedita. Quibus rebus com-

motus Caligula Imperator dixisse fertur se effecturum, ne quid iureconsulti responderent prater aequum & bonum. Et tandem coactus est Iustinianus certis libris omnem sanctionem Romanam concludere, cuius operam, & consilium plerique merito non probare videntur. Quia dum studeret controuersias sedare, truncatas nobis legum partes tribuit: quibus concisam sententiam iureconsultorum relinquens eò posteros duxit, ut dum desiderarent legis sententiam, desiderarent simul integros auctorum libros, & iusta volumina. Et factum postea, ut legum interpretes in interpretanda lege somniarent de rebus, deque verbis disputarent, & interdum nugae agerent. Nec sustulit quidem Iustinianus ut putabat multitudinem, & verborum statem interpretum, sed mutauit tantum interpretes alijs alios substituens $\chi\rho\upsilon\sigma\iota\omicron\iota\varsigma \chi\alpha\lambda\kappa\epsilon\iota\alpha$, ut in prouerbio est. Praeclaris nominibus & libris Papiniani, Iuliani, Ulpiniani, Pauli, & ceterorum, successerunt Bartolus, Baldus & alij interpretes, quorum non improbo industriam, laudo ingenium, sed mallem illos. Desunt qui meliora scribant quam Bartolus, non deessent si ille non sustulisset. Prudentius sane principes nostri Galli, consultius tu & Cancellarij antecessores tui. Nam si usquam in iure partem aliquam magis necessariam in controuersia positam uidiſtis, separatas leges edidiſtis, constituiſtis quid sequendum, quid obseruandũ, & separatim librum (quem constitutionũ dicimus) composuiſtis. Propter quem non abrogasti leges Romanas, non memoriam interire uoluiſtis, non interpretum volumina, ut ille, iusiſtis comburenda, sed sicut caetera artium scripta ualere permittitis, ita haec in scholis florent, haec prima discuntur, adeò ut solum iudiciũ sciat uestras istas constitutiones, schola ut plurimum ignoret. Quod utinam in omnibus partibus iuris Romani à te fieret, utinam Galli hanc laudem tuo beneficio, & opera caeteris praeiperent, ut ex tot quaestionibus, controuersijs, & contentionibus scriptorum siue transalpinorum, siue cisalpinorum haberetur uerus delectus, praescriberentur certae, constituerentur ex eis leges, ut iudices deinceps quod sequerentur haberent: hinc praecipua litium occasio oritur, dum in tanta opinionum uarietate nescit quisque ius suum, uult iudicis alicuius aut omnium sententiam. Habes in Gallia uinos, quos dicam Scauolas, Ulpianos, & Tribonianos, qui auctoritate principis, & tua, cum tu negotio, & cura non vacas, id possunt, si uocaueris. Sed quorũ ego apud te de legibus tanta quia alia de re tecum agendum non uidetur: nam tua non solum eruditio, iuris peritia, & integritas huius orationis genus postulare uidetur, sed etiam munus tuum illustrissimum, dignitas, & reipublica cura quam sustines. Tu enim legum custos $\nu\omicron\mu\beta\phi\upsilon\lambda\alpha\epsilon$ appellaris, ex te maxime optimus reipublica status pendet, si ex lege pendeat, legum curam habes. Tu pars principis praecipua, qui lex est populi, ut recte à veteribus dictus est magistratus lex uera. Illas igitur constitutiones seu leges Gallicas, quas tuas recte appellarim (tu enim, & caeteri cancellarij auctoritate regia eas tulisti) cum in rationem tuorum digessiſsem, aliquid coepiſſi superesse arbitratus sum, si annotationes & commentarios quosdam non adderem, non infinitos quidem (ut interpretes iuris) sed tribus duntaxat voluminibus hoc nõ maioribus comprehensos: ut quae iuri his constitutionibus derogata, aut confirmata uiderentur, aut non decisa, admonerem studiosos, simulque adijcerem, quae ad usum forensem pertinent, & quae longo usu, ac consuetudine fori, & a reſtorum prauidicijs didicimus: ut si quo modo possimus subiiciamus temporibus iu-

uenimus eos, qui ad praxim, & reipub. gubernacula adspirant. Quam rem cum animo instituiſsem, eram me hercule iustis de causis ad peragendum paulò frigidior: quoniam multos uidebam praecellosos viros praestantiores & doctrina, & eruditione, atque rerum usu exercitatiſsimos, qui in re tam seria tacerent. Tamen tua auctoritas, atque humanitas, qua me aliquando excepisti, & id agendi concessa facultas, (quam ego iussum interpretor) adeò me commouit, ut non mihi recusandum, sed laudem à te, & à studiosis gratiam sperandam putarem. Itaque iure tuum hoc opus reddere, & offerre uolui: ut si quid utilitatis, fructus uel studiosi capiant, tibi totum accepto feratur: si quid uerò parum probandum uideatur, tribuatur id mihi, qui tuam expectationem fefellerim. Interea hoc unum omnium mihi maximum erit, si intelligam hanc primam in has constitutiones laboris mei partem tibi gratam esse, & ad reliquas duas purgandas, & publicandas lubentius accedam. Vale Gallia decus, & ornamentum. Lutetia anno à Christo nato quingentesimo quinquagesimo supra millesimum Calend.

Augusti.

¶

CONSTITUTIONVM SEV ORDINATIONVM REGIARVM, CVM COM-

MENTARIIS D. PETRI REBVEFFI, DE MONTEPESSVLANO,
iurium doctoris & comitis, & in Vniuersitate Parisiensi pu-
blicè professoris, atque in suprema
curia aduocati.

DE I Optimi Maximi fretus auxilio, multa hic iam dudum cum utilia, tum quo-
tidiana, in forensiq; iudicio vsu venientia pertractare decreueram, benigne lector.
Sed me semper dehortabatur summa quorundam, qui in foro versantur, auctori-
tas atque splendor, qui in his constitutionibus, etsi dudum versati, nihil scribere
tamen hætenus ausi fuerant. Imò me in dies magis atque magis elaborantem, ne
aliquid in lucem producerem (quod faciles, apertasq; sibi, & communi, patriq;
idiomate conscriptas cernerent) tandiu impediunt, quandiu viderim in nouis-
simas constitutiones commentaria quosdam edidisse. Sed cum nos deterioris con-
ditionis non esse, & frustra naturam produxisse interpretes, nisi leges reciperent

interpretationem existimarem: nolimus que longo vsu quotidianaq; exercitatione adnotaueramus, ac con-
tuleramus ceu in commentarium, utilitati publica denegare. Et quamuis iudiciorum initia prius nobis attingenda
viderentur: tamen quia hac maturius se offerbant, ea nunc tibi quoque offerre non detrectavi, interim
dum reliqua polire satago, ista vsui tuo lector beneuole, cedere cupiens. Et si diu, multumq; deterruit nos diuini
illius Ecclesiastici sententia, qui non est expertus (inquietus) pauca recognoscit, vir autem multa experien-
tia edoctus cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. Et idem alibi, in multis esto quasi in-
scius, & audi tacens, simul & querens in medio magnatum loqui ne presumas. Et ubi senes sunt, non mal-
tium loquaris. Maxime cum viderem hic tot in isto genere forensium causarum præsantes viros, vsuq; fre-
quenti exercitatos, qui de his multa, & quidem præclara scribere, si propria utilitatis aliquantulum obli-
scentur, & pulchre & copiose possent. Verum enim uero (cum ipsi operam suam gratis præstare non sint soliti,
sibi damnosum putant fore) si nemo laboris immensi huius salarium illis satis dignum præstet. Ideo malui
utilitati publica his paucis (si quo modo possem) consulere, quam hanc xepd' ad eò' p'ovov rationem sequi. Quo-
circa hac animo perpendens, nostras gallicas leges hætenus sine iusta elucidatione derelictas, ac veluti negle-
ctas, interpretandas suscepi: non subiectis quidem, nunc commentarijs cuique passim legi, aut constitutioni, sed
seorsum unumquodque genus materia utilius, ac vsitatus seligens, velut in tractatus rationem digesti: sic
enim commodius tradi posse interpretationem nostram existimaui. Ut non solum Gallis omnino hominibus,
sed exteris etiam aliqua ex parte prodessem, iusta enim interpretationes omnibus conueniant, quantum mate-
ria non omnino congruat. Ob id, hasce constitutiones pro virili ad ius reduxi, & cum Romanorum legibus
contuli, atque præcipue vsu forensi, ut tyronibus præceos, Theorematorum tamen iuris non ignarus, ad forum non
solum aditum præbeam: sed etiam que ipsi pragmatici quasi arcana esse volunt, & sibi solis cognita referam.
Quod enim pluribus annis magno & labore, & vsu quis didicerit, id cum possit sine detrimento suo, & ho-
nestè, nulle alijs impariri, hominis est inuidentijs & illiberalis, parumq; in humana societate officiosi, qui sibi
ipsi nauasse operam tantum velit, & posteris inuideat, aut negligat, ut labor eius prosit, & sanè natura ita
comparatum est, ut priora posterioribus utilia, & eorum gratia sint, ex eorū rerum ordo satis intelligitur, &
gratia dignum antecessorem non inutilem habuisse, hac tamen in re, eum modum tenebimus, ut quemadmo-
dum neque leges, neque senatusconsulta, ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque acciderint, compre-
hendantur. Sed sufficit ea, que plerunque accidunt, contineri. Vt Iulianus ait. Sic mihi satis erit casus in praxi
& foro frequentiores, & vsitatores perscrutari, eosq; breui & compendiosa ratione decidere, nec in vtramque
partem dialecticorum more quæstiones traham, ne calumniandi materiam scyphantis quibusdam pragmati-
cis, qui interdum sursum deorsumq; miscentes omnia conturbant, præbeam. Sed sola ipsa veritate rerum con-
tentus, & eam concisa ratione tradens, argumenta scholis & gymnasticis certaminibus relinquam. Tu interea
lector beneuole, liberalem animum gratuitamq; operam, quantum tuncque, boni aequiq; consules, quam si gra-
tam tibi, acceptamq; (ut spero) intellexero: alterum tomum primo quoque tempore lubentius offeram. In quo,
que in hoc pretermissa fuerint, pertractabimus. Vt sit colophon totius fere rationis pragmaticæ, ac nostrarum
constitutionum. Vale. Datum Lutetia, Calend. Augusti, Anno 1549.

Ecclesiasti-
ci c. 34.
Ecclesiasti-
ci c. 32.

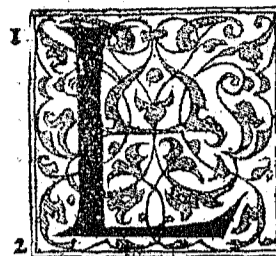
l. neque. ff.
de legib.

TEXT.

TEXT.

Ce sont les Loix.

GLOSSA PRIMA.

LEX est inuentio, & donum Dei. l. 2. ff. de legib. vel est sanctio sancta, iu-
bens honesta, prohibens contraria. Ibidem. Diffinitur etiam in cap. 7.
Roma. vbi diuus Paulus inquit: Lex quidem sancta, & mandatum san-
ctum, iustum, & bonum. Et in §. lex. de iure natural. in institutis. Et Stoici
dicunt legem esse orationem grauem, & rectam quæ facienda imperet, non
facienda prohibeat. † Cum lex civilis sit, legitimus etiam civilis erit. Legi-
timum enim virum esse, qui legem & sequatur, & quæ præcipiuntur ab ea
faciat. Legisperitum verò eum, qui legem interpretari calleat. nullum autem malum vel legiti-
mum, vel legisperitum esse. & Demosth. sic ait: λεγεται μὴ εἶναι πάντων βασιλεὺς ὁ νόμος, ὁ δὲ εὐ-
3 τὸς δοκᾷ πρὸς τὰς τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἀναντία ἀπαγορευμένων. † Hoc est, Lex dicitur esse omnium
regina, eadem videtur bona præcipere, contraria prohibere. & paulò post dicit: Est igitur lex com-
mune bonum, sine quo nihil vnquam boni fieri posset. {Et alibi inquit: tot tatorumque bonorum,
& munerum, quæ dij largiuntur, nullus est fructus, aut vsus rectus, sine lege, iure, & principe: ius,
finis est legis, principis opus lex, princeps autem imago dei cuncta administrantis.} Et Herodo. ait,
Si quis omne genus legum proponeret hominibus, & optimas sibi consideratis omnibus deligere
iuberet, singuli suas recepturi essent, ita quilibet omnium longè præstantissimas suas esse leges exi-
stimant. Itaque his etiam ego inescatus, nostris legibus sequentia duxi scribenda.

Quid sit
lex, legiti-
mus, & le-
gisperitum.

Nullus ma-
lus legisperi-
tus.

Reges cõde-
re leges an
possint &
in quibus.

Princeps
Dei uicari-
us in tem-
poralibus.

Quando
prius sit rex
adeundus
quam papa.

Lex regia
qualis.

4 In primis Reges non recognoscentes superiorem posse condere leges in suo regno, non
dubitat And. de Ifern. in proœ. constitu. Neapoli. in princ. nec ego. per tex. in c. constitutio. 2. dist.
l. i. ff. de constit. princ. {Et scribit his verbis Augusti. in lib. confessio. Si enim regi licet in ciuitate,
cui regnat, iubere aliquid quod neque ante ipsum quisquã nec ipse vnquam iusserat & si non est
contra societatem ciuitatis eius, obtemperatur ei. c. quæ contra. 8. dist.} De ripa. in rubr. de consti-
tut. nu. 7. quia dum ei regnum commissum est, omnia concessa censentur, sine quibus regnum gu-
5 bernari non possit. l. 2. ff. de iur. omn. iud. † Imò forcius si quis præscripserit iurisdictionem
in loco, videtur præscripsisse potestatem condendi statutum ibidem, vt scribit Ancha. in c. i. de con-
6 stitu. quem refert Barba. in rubr. de reb. eccl. non alienand. col. 17. nu. 85. † Ipse enim prin-
ceps est vicarius Dei in temporalibus. glos. sing. in principio rub. de hæred. & falcid. quam not. d.
Boer. in additio. ad Ioan. montaigne. in tracta. de authorit. magni consilij. & Iacob. Bonaud. in pa-
negryco. in additio. ad Ioan. de terra rub. in tracta. contra rebelles regum. in fi. Et sic in temporali-
bus in quibus potestatem & autoritatem habet, leges condere, & promulgare poterit. docto. in
c. nouit. de Iud. Augusti. de Ancho. in tracta. de eccl. potesta. quaest. 44. {Ex quo inferitur, Felin. in c.
fraternitatis. in fin. de hæretic. perperam sensisse in eo, quod imperatorem dicit posse condere,
quod rex non posset, nam rex iura imperij in suo regno habens, si non recognoscat superiorem,
ea potest, quæ imperator in suo imperio.} Ideo Rex prius in suo regno est in temporalibus adeun-
7 dus, quam Papa, quia proximus est adeundus. Bald. in c. significantibus. in fi. de offic. delegat. Felin.
in c. cum non liceat. col. 4. & seq. de præscriptio. Et hodie quidam dicebat ad Caligulæ tempus
venum esse, qui Iurifcon. placita induxit. & præter se nullum de iure respondere voluisse. Sic nec
8 hodie aliqui extra principes iura promulgant. † Quamobrem in constitutionibus de iustis
atque iniustis, de quæ ciuitatis ordine, & gubernandi ratione tractantibus, quodcunque rectum est,
regia lex existit: non rectum verò, nequaquam lex regia, quia scientia deesse videtur, quippe cum
illegitimum sit. Plato in Minoe, & Cælius in lib. antiqua. lectio. 10. c. 19. dixit legem esse. Prindari
sententia, Deorum hominumque reginam. {Sic Plato ait, Aequus futurus iudex respicere hæc om-
nia, atque operam dare debet, vt has legum constitutiones ante omnia discat, & mente firmiter
teneat. nam ad faciendum eum virum, qui didicit, bonum, scripta legum præ cæteris doctrinis, si
recte se habent, maxime conferunt. neque enim tenere miranda diuinaque lex nomen menti pro-
ximum possidet: vovs enim mentem, vovm verò legem significat.}

8 Et quia dicitur, Scribam eis multiplices leges. Olex 8. c. & c. scribam. de præsumptio. Ideo hoc
considerans Rex, condidit istas constitutiones, & ordinationes: & quia alij sunt boni, & hi virtutis
amore non transgrediuntur: alij sunt mali, & hi per præcepta legum & metu pœnæ sunt coercenti-
di. l. i. ff. de iusti. & iure. vbi citantur hi duo versus,

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Vnde hoc Rex cogitans, & quod habetur Proverb. 8. cap. Per me reges regnant, & legum con-
ditores iusta decernunt, tulit has leges Gallis hominibus, quibus breuis in regno exercea-
tur iustitia.

9 Quæro cur leges fiant? Respon. factæ sunt leges, vt earum metu humana coarceatur audacia,
tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio nocendi facultas
refrenetur. c. factæ. 4. distin. Dicit enim Philof. i. Politic. Sicut homo, si est virtutibus præditus, est
optimum animalium, ita si sit separatus à lege, & iustitia, est pœssimum omnium: vnde necesse fuit
10 ad pacem hominum, & virtutem acquirendam, vt hæ humane leges instituerentur. † Quia

Quibus ex
causis leges
fiant.

Melius est

legem fieri, quam arbitrio iudicium relinquit. Leges antequam ferantur, diu meditari debent, et parlamenta consulunt.

Leges consilio Senatus factae sacrae.

In lege condenda non est affectio sicut in iudicando.

Causae legum promulgandarum.

Contra iniuriosos non uari legum.

Qualis debeat esse lex.

dicit idem Philof. i. Rhetor. melius est omnia lege ordinari, quam dimitti arbitrio iudicium. Et hoc propter tria, quia vnum, aut paucos prudentes, qui leges ferre aut iudicare possint, facilius est inuenire, quam multos. Secundo quoniam longi temporis consideratione leges feruntur, iudicia breuissimè conficiuntur. Difficile autem est, vt bene à iudicibus iustum & conducibile distribuatur. Tercio dicitur in vita Alexandri Seueri, qui nunquam sacrauit aliquam legem, quin prius consulisset viginti saltem iurisperitos: & quinquaginta disertissimos: & ideo leges eius firmæ fuerunt. Ob id bonum esset antequam promulgarentur leges, vt consulerentur supremae Franciæ curiæ, & ipse vocarent magistratus suæ iurisdictionis, doctos, & experientes doctores, & aduocatos, & cum his leges firmæ & viles darentur, non triduanae leges, sicut solent in quibusdam regionibus esse, vbi dicunt quatruduana esse, iam factæ, abiiciamus eam. Nam quæ momento construuntur, eo momento pereunt. Omnis enim res per quascunque causas nascitur, per easdem & dissoluitur. c. 1. de reg. iuris. Nam lex quæ ingeniorum afflatu subinde locis, temporibusque interpolata distinguitur, & Prothei modo formam euariat, nequam lex dicenda est. teste Cælio lib. anti. lect. 10. c. 19. sed sepius leges momento feruntur & iudicia sunt perpetua. Tunc illæ quæ olim consulto Senatu factæ leges fuere, sacratæ à Ro. vocatæ sunt: quibus etiam reges tenebantur: neque enim erat fas pro lege recipi, quod vitio, & non iusto imperio editum fuisset, aut promulgatum. Idque lege veteri cauebatur his verbis, Legum iusta imperia sunt, hisque ciues modestè, & sine recusatione parento. si tamen lex non trinundino promulgaretur, aut loue tonante, vel per vim & minas, vel contra plebis tribunorum intercessionem, si neque iurata per consules tribunusve esset, poterat haud dubie abrogari. Dicitur autem trinundino leges ferri: quod tribus nundinis proponi leges, demum promulgari deberent, teste Alexan. lib. genial. 6. cap. 23. Ideo leges sic diu pensatæ, & conclusæ meliores sunt, quam iudicia, & sententiæ, quæ de singularibus factis, & casibus emergentibus fiunt, ex causis subito ortis, facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quam ex vno solo, quod iudices cogitant. Ideo difficilior debent iudicare contra legem, quam contra eorum iudicatum, quamuis quædam curiæ contrarium ferunt.

13 Tertio quia legislatores iudicant de vniuersalibus, & de futuris, nec affectionem potius habent ad sinistram, quam ad dextram partem, sed iudices de presentibus, iam determinatisque iudicant, vnde fit, vt cum & ament, & oderint, sua quæque vtilitas connexa sit, non queant veritatem semper perspicere, sed propria vel voluptas, vel dolor iudicia sua obumbret. c. quatuor modis. 11. q. 3. & quia flexibilis est homo, ideo necessarium fuit lege terminare quid, & qualiter iudicandum sit, & paucissima arbitrio hominum relinquere. vt not. Florent. in 1. parte summae. tit. 17. rubr. de lege canonica. §. 2. & Traiecten. in q. 6. art. 3. versic. propter quod percepit.

14 Item fiunt leges propter honestatem tuendam. c. porro. 35. q. 3. & propter vtilitatem habendam. c. tali. 1. q. 7. & causa diligentiae habenda. c. peruenit. 18. dist. 8. & negligentiae remouenda. c. volumus. 89. dist. 1. & causa tollenda necessitatis. c. quod pro. 1. q. 7. & cessante ea, lex cessare debet. vnde tot collectæ impositæ, tempore necessitatis belli, aut alterius causæ, tempore pacis cessare debent. l. vna. in princ. C. de caduc. tollen. Fiunt etiam leges propter maius malum euitandum. c. 1. & 2. in 13. dist. vel causa maioris boni adipiscendi. cap. duæ sunt. 19. quæst. 2. & causa oppressionis vitanda. cap. prædicator. 16. quæstione 1. & causa subiectionis seruandæ. cap. esto subiectus. 95. dist. 1. Lucas de penna in l. vt agendi. C. de cursu public. lib. 12. Et vt appetitus noxius sub regula limitetur. In proce. decretal. versic. ideoque. Et vt laboribus & expensis partium occurratur. c. finem. de dolo. ac vt discordia euitetur, & fraudibus occurratur. c. nonnulli. de rescript. c. quia propter. de 15. electi. Hostien. in summa de constitu. §. quæ est causa constitutionem promulgandi. Tunc Proditum memoriæ fuit, malos mores optimis ferendis legibus saepe causam dedisse. quia vbi perperam viuunt, multiplicibus edendis legibus magna datur occasio. Vnde apud Aeginetas cautum est: vt qui nouæ condendæ legis causam daret, iniustus omnibus, & execrabilis fieret. Sic apud Indos si quis aliquid perniciosum inuenisset, nisi protinus remedio succurreret, morte plectebatur. teste Alex. li. genial. 6. c. 14. vbi dicit leges, & constitutiones breues esse debere, velut monita oraculorum diuinitus missa, vt paucis iubeant, non pluribus disputent, suadeantque magis quam comminentur, aut penam imponant, quas Plato iusur esse, quam paucissimas: nam si suo iure fungatur magistratus, nihil opus esse multiplici lege putauit, vbi verò eorum improbitate aliud detorquentur ex legum multitudine perniciem afferri dicebat. Vnde & Archesilaus ait, Quemadmodum vbi pharmaca multa, multi que medici sunt, ibidem & morbi abundant, sic etiam vbi plurimæ leges fuerint, ibi & iniustitia viget maxima.

16 Qualis debeat esse lex, scribit tex. in c. erit autem lex. 4. dist. 1. Sic dicens: erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, & secundum consuetudinem patriæ, loco, temporique conueniens, necessaria, & vtilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem incautum captione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta. Ideo autem in ipsa constitutione condenda ista consideranda sunt, quia cum leges institutæ fuerint, non erit liberum iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas. c. in istis. 4. dist. & vti nam ista quando fertur lex, considerarent hi, dum illam promulgare volunt, sed ipsi aliquando leues appetitus & motus probant, & lex sic parum pensata, & sensata, sine pedibus ambulat, sine anima viuunt, sine capite loquuntur, sine ratione manent.

17 Primo autem debet esse lex honesta, id est statum honoris cuiuslibet seruans: quæ egregia virtus est, teste Tullio de offic. & contraria turpitudini. ideo lex expellens turpitudinem, est honesta. & quod ita nostræ sint leges, & ordinationes, patet in rubr. infra, *Que les ribaudes communes soient bouées hors des bonnes villes.* vbi vult meretrices extra ciuitatem expellendas, ne bonas inficiant. & in rub. *Des iureurs & blasphemateurs* vbi peiuri & blasphemii puniuntur. & aliæ leges reformant abusus, quos committebant magistri hospitalium, & leprosiarum. Rub. *De la reformation des malades & hospiti.* & aliis in multis locis. ad hæc præcepta iuris sunt, honestè viuere, alterum non lædere, ius suum vnique tribuere. l. iustitia. ff. de iusti. & iure. & in institu. §. iuris præcepta, vnde solent in hoc regno iudices seculares causa honestatis seruandæ in clericos saltem concubinos iudicare, & contra eos decernere, vt scripti in cõcord. Francia. §. ipsas aut. tit. de public. concubina. 18 Secundo debet esse iusta, & dicitur tripliciter. Primo ex fine, quando est facta ad bonum commune, & publicum. d. c. erit autem lex. 4. dist. Alias dicitur Istaie 10. v. 17. qui condunt leges iniuas. Not. Barba. in c. nam concupiscentiam. col. 3. de constitu. vnde lex quæ est contra bonum communis subditorum suorum, est iniua. in c. quæ contra mores. & ibi Cardi. 8. dist. 1. & ideo illi non debet obtemperari. vt de lege prohibente præscriptionem. vt docto. not. in l. 1. ff. de vsucap. ideo princeps non potest facere vnã legem, quæ contineret vnũ inonestam vel iniustum, quia hoc esset contra legis substantiam: cum lex sit sanctio sancta. l. 2. ff. de legib. docet Bar. in l. fin. col. 2. C. si contra ius vel vtilita. public. & contra illas debent resistere Parliamenta, ne publicentur. & si publicatæ per importunitatem fuerint, non debent seruare ipsas.

19 Inde Thostatus super c. 12. primi Regum. q. 4. exponendo illum text. vtrum bouem cuiusquam tulerim, an asinum, sic dicit: Est autem iniquitas principatus in accipiendo bona subditorum per manifestam violentiam, vel per calumniam. ideo de istis in specie exprimit tex. ibi tollendo, vt faceret eum suum, vel tollendo quantum ad aliqua opera, scilicet vt cogeret Samuel iumenta Israhelitarum laborare in opere suo sine pretio. Nam & hoc iniustum est, & alibi etiam Moyses se excusat, quod non acceperit a sellum, nec quenquam afflixerit Nu. 16. c. quod facit contra tyrannos dominos locorum, qui dum eis placet, iumenta & equos subditorum accipiunt. sed vā illis, nesciunt autem quid faciunt, sunt enim prædones, imo latrones & tanquam grassatores essent furca figendi. l. capitalium. §. ff. de pœnis. Iniquissimum enim esse dicit Papinia. auferre dominium. in l. nec vtilem. ff. ex quibus causis maio.}

20 Subiicitur in tex. Regum, allegato, Si quempiam calumniatus sum, vbi Thosta. sic ait, calumniari est bona alicuius tollere iniuste quæsito aliquo colore, sicut interdum principes faciunt aliquas condendo leges, vel constitutiones duras, in quas necesse est incidere subditos, & hoc faciunt, vt ab eis pœnas exigant. & est proprie calumnia. & ideo se excusauit Samuel. d. c. 12. Tunc Et dicit Bal. in l. sicut. C. de seruitutib. & aqua. quod lex mala est diabolica, nec ligat subditos. Bald. in l. vna. C. de confess. & in c. 2. de probatio. & quod principi terreno placet, contra Dei placitum, non habet legis vigorem. sed tyranniæ ostensionem. teste, Bal. in l. ff. de constitu. principum, vnde Bar. dicit in l. vestigalia. ff. de publica. & vestigal. non esse peccatum, fraudare vestigalia iniuste imposita.

22 Item iusta lex vocari potest ex autoritate condentis, vt quando lata non excedit potestatem ferentis, alioquin iniusta dicitur in ecclesia. de constitu. Abunde scribit Adrianus de traecto, summus olim pontifex excellentissimus, in q. 6. in princ. vnde si super rebus spiritualibus à principe seculari lata sit, vel contra clericos, tunc iusta non est, vt inferius dicitur.

23 Adhæc iusta est lex ex forma, quando secundum æqualitatem proportionis imponitur onus subditis ad bonum commune, quibus deficientibus non est lex: sed violentia, & non obligat in foro conscientia, nisi ad vitandum scandalum, vel seditionem. Feli. in c. nihil. col. 3. versic. 35. de præscriptio. quia sicut bonus vir non est sine Deo, ita non est lex bona sine Deo. Bal. in l. in ambigua. ff. de legib. & hoc declarat diuus Thomas in 1. secundæ q. 96. artic. 4. post diuum Augustinum in tracta. de libero arbitrio. c. 9. Panor. Feli. & alij in c. 1. de constitu.

24 Tertio lex debet esse possibilis secundum naturam illorum, quibus imponitur. vnde in pueris minor pœna secundum naturam debet imponi, quam viris. & maior debet imponi robustis, quam delicatis, & alia seruis & vilibus personis, quam nobilibus. l. in seruorum. ff. de pœnis. aliàs non esset possibilis secundum naturam. Arch. & docto. in d. c. erit autem lex, & lex non debet deuiare à natura. §. si vero effusa. in autem. quibus mod. natural. efficiantur sui. colla. 7. imò ipsi naturæ congruere debet. in autem. de triente & semisse. in princip. colla. 3. & §. minorem. de adoptio. in institu. Lucas in l. 2. C. ne fiscus rem quam. vendidit euincat. lib. 10. ideo si ex impossibilitate legis eam homo transgrediretur, non ei imputaretur. c. non est. q. 15. q. 1. & cap. Nabuchodonosor. 23. q. vnde Christus dicebat iugum suum suauè esse, & onus suum leue.

25 Vel debet esse possibilis secundum naturam, id est secundum naturalem rationem. Nam si sit contraria rationi: non est lex. vt late dico in repetitio. l. vnice. not. 11. C. de sente. quæ pro eo quod interest. Vel debet esse possibilis secundum naturam, id est conuenientem personis. vt dixi. Vel secundum naturam negotiorum, de quibus agit Florent. in 1. parte summae. tit. 17. c. vno. §. 3. vel ego dicerem legem secundum naturam possibile esse debere, id est quod naturaliter possit adimpleri, quod in lege scriptum est. Nam si lex iuberet ieiunare quadraginta dies sine aliquo cibo, non esset possibilis secundum naturam. vt in rub. & per totum tit. de obseruatio. ieiunio. docto. not. ideo leges hæc Gallicæ videntur secundum naturam possibiles, vt inferius videre quilibet poterit.

Honestæ lex.

Iusta sit lex & ex quibus.

Bona subditorum non licet accipere, nec cogere ad laborandum sine pretio.

Duræ leges condere malum est.

Lex mala diabolica.

Iniusta lex dicitur, si excedat potestatem condentis.

Lex non est bona sine Deo.

Possibilis lex esse debet.

Contrarios mores in societate quis non debet habere.

Conuenire loco lex debet.

Conueniens lex sit tempori.

Necessaria sit lex.

Vtilis lex esse debet.

Tria in omni negotio attendenda.

Lex manifesta sit.

Rationabilis.

Quis sit legis legum. Bonum commune ex tribus consistit.

26 Item debet esse possibilis secundum consuetudinem patrie, quia non potest homo adstringi lege, vt in societate aliorum solus contrarios mores habeat, & sic viuat. ideo lex contra consuetudinem inhabitantium per contrariam consuetudinem tollitur. c. 3. §. leges. 4. dist. Nam consuetudo legem interpretatur. cap. abbate. de verb. signifi. & est optima legum interpretatio. ff. de legib.

27 Quarto conueniens esse debet loco. Nam in aliquibus locis aliqua statuuntur, quae alibi non recipiuntur. c. aliter. 31. dist. vbi lex continentiae imposita sacris sacerdotibus, non ligat Graecos. c. cum olim. de cleric. coniuga. Vnde antequam lex publicetur, debet ad supremas mitti curias, vt ipsae videant an locis quibus praefectae sunt, conueniant, & tunc poterit Regi denunciari, vt superius dictum extitit.

28 Quinto conuenire debet lex tempori, omnia enim suis temporibus congruere debent. vnde multa fuerunt statuta tempore antiquo, quae hodie non procedunt. c. fraternitatis. 34. dist. Nam variantibus temporibus, necesse est, vt iura variantur humana. c. 1. de consang. inde citius ingrediuntur consiliarij parlamentum tempore aestatis, quam hyemis. vt in rubr. de la cour de parlement. patet. vbi etiam statuitur in quadragesima audientia, hora octaua: alio tempore septima, vt lex tempori conueniat.

29 Sexto necessaria debet esse lex, quia non nisi instante necessitate, non leui momento ius statui debet. c. regulae. & per totum. 29. dist. vbi sic scribitur, regulae sanctorum patrum pro tempore, loco, & persona, & negotio, instante necessitate, traditae sunt. & debet esse necessaria ad malorum remotionem, vt lex quae sit propter vsurarios remouendos, qui tot fortè sunt hodie, quot in orbe meretrices. vnde ex necessitate sit diuisio clasis & camerae inquisitionum. rubr. de la cour de parlement. etiam ibi propter necessitatem statuitur, vt post prandium, consiliarij adeant parlamentum, quauis olim ex primæua fundatione, non tenerentur: quia malitia hominum in dies excreuit, & processus multiplicantur, & controuersiae restibiles, sicut hydræ capita sunt.

30 Septimo debet esse utilis, ad conseruationem enim bonorum refertur: vt videntes malos puniri, & bonos præmiis affici, homines tendant, & perseuerent in virtutibus. Vnde Cicero ait lib. 2. de legib. Constat profectò ad salutem ciuium, ciuitatumque incolumitatem, vitamque hominum quietam & beatam, conditas esse leges. Et si omnibus utilis non sit: sufficit tantum maiori parti. §. quamobrem. ibi, ea enim. in auten. de restitu. & ea quae parit in vndecimo mense. colla. 4.

31 Tria sunt communiter in omni negotio attendenda, quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundum vtilitatem. c. magna. de voto. debet ergo esse utilis non solum principi, sed etiam subditis. Nam ordinatio debet fieri, vt afferat vtilitatem, & prosperitatem subditis in communi. l. 2. ff. de constit. principum. Bonifac. in proc. cle. §. hæc sane. col. 2. non vni tantum, vel ad vnius odium: publicae enim interest subiectos locupletes esse. §. fin. de his qui sunt sui vel alie. iuris. Sed hodie hoc iure vitimur, vt solum principem dicere auctemus, postponentes subditos, & in legem non puto delinquere eum, qui in dubiis quæstionibus contra fiscum facile responderit. ff. de iure fisci.

32 Octauo constitutio debet esse manifesta, ne aliquis vitiosè eam possit interpretari, & ne cui pareatur laqueus. glo. in d. c. erit autem lex. nihil enim tam proprium legi, quam claritas. §. 1. in auth. de testa. imperfect. colla. 8. §. quibus in 1. constit. C. scripsi in repetit. l. vnicq. not. 8. C. de sentent. quae pro eo quod interest. Et illud non dicitur manifestum, quod obscuritatem continet, sed propter obscuritatem verborum inducitur error. §. his ita. de iustic. & iure in insti. & c. abbate. in fin. ibi, vt ambiguitas tolleretur. de verb. signifi. & Seneca ait legem oportere esse breuem, quo facilius ab imperiis teneatur, velut emissã diuinitus vox iubeat, non disputet, nil mihi videtur frigidius, nil inepius, quam lex cum prolegomenis. Cæli. lib. 10. c. 19.

33 Nono rationabilis esse debet, cum ratio sit anima legis. l. cum ratio. ff. de bonis damnato. l. 1. C. de interd. c. ratio. de præbend. clem. 1. de electio. Scripsi in l. in lege censoria. ff. de verbo. signi. Nam extirpandum est, quod ratione caret. c. cor episcopi. 68. dist. & omne etiam irrationabile est restringendum, teste Bal. in l. quod verò. ff. de legib. & lex sine ratione dicitur esse sine anima. & corpus factum.

34 Intellige valere legem & ordinationem, etiam si omnia ista non intersint in ea, sed requiritur quòd aliqua rationes prædictae, & requisita adsint, quae sufficiant, teste Archid. in d. cap. erit. quod potest etiam intelligi negatiuè, videlicet vt leges non ferantur contra honestatem, iustitiam, possibilitatem, &c. & ita intelligit Florent. in d. c. vno. tit. 16. §. 3. 1. parte summæ. licet rex. in c. consuetudo autem. 1. dist. tantum videatur ponere tria requisita: tamen explicite, & clariùs decernitur. in d. cap. erit. Ista in his Galliae legibus an inueniantur, inferius discutitur abundantiùs. Cautum etiam fuit lege Cecilia, vt de singulis rebus separatim, non de pluribus cõiunctim ad populum ferretur, & vt leges trinundino rogarentur, de quo sæpius Cicero. Et extat de his statutum in hac vniuersitate Paris. ne in vniuersitate aliquid statuatur, nisi prius docto. admoniti, & singuli gradus fuerint, & ne festis diebus aliqua lex promulgaretur statutum erat lege Iulia & Licinia, de quo etiam apud Cicero in 4. episto. lib. & in ora. pro Sestio.

35 Inis igitur legum est bonum commune. Nam pro communi omnium vtilitate lex debet esse conscripta. d. c. erit. Bonum autem commune constat ex tribus. Primo ex personis, ex tempore, & secundum negotia, vt lex respiciat ad personas, ad tempora, & ad negotia: vt declarat Floren. vbi;

ren. vbi suprã. §. 4. & istae leges iustae gloriosum efficiunt regnũ. & duodecim quae scribit Ioan. de turre cremata, in sua summa de ecclesia. c. 34.

36 Aduertendum est quòd legislator nunquam debet promulgare legem, per quam approbat aliquod vitium: quia hoc esset incitare ad peccandum: quod lex non debet facere. l. conuenire. ff. de pact. dotal. l. iurifgentium. §. si paciscar. de pact.

37 Item legislator nõ debet legem promulgare punientem omnia vitia, sed quaedã sub silentio pertransire, & homines committere suae libertati: & hoc circa illa vitia, quae vix euitari possunt. Scilicet fornicari simpliciter cum meretrice peccatum est, & tamẽ legislator nõ debet hoc tollere, nam si illud tolleret, induceret fortè magna scãdala, & maiora peccata: nã dicit Bear. August. Tolle meretrices de ciuitate, & omnia libidini cõturbabis. Etiã loqui ocio: è peccatum est, quia de omni verbo ociofo reddituri sumus rationẽ in die iudicij. Matthæi 12. tamẽ legislator hoc nõ verat, nec punit. & malũ cogitare peccatum est. glo. & doct. in c. cogitationis. de pœn. dist. 1. & tamen lex ciuilis non imponit cogitanti pœnam. l. cogitationis. ff. de pœn. & sic de similibus.

38 Ratio est, quia euitare omnia vitia ad vnguẽ est opus supra hominẽ purũ, nec potest fieri sine gratia adiuuante. Ideo illa sola lex, quae dat gratiã, debet tollere, & punire omnia vitia & adiuuamen ad fugiendũ illa. Lex autẽ humana non dat aliquã gratiã, quia est à puro homine data, qui gratiã dare non potest. ergo &c. Itẽ legislator ponit leges propter vtilitatẽ politiae. lex nõ est bona, nec tenenda: sed tale accideret, si legifer omnia vitia punire vellet, & vitare.

39 Ideo hoc non pertinet ad legislatorem, imo non esset legislator, sed vrbis euerfor. ¶ Sola igitur lex Christi omnia vitia verat, & puniẽda docet: vt dicit Tostatus in 2. parte defensor. ca. 57. & seq. Imò in c. 16. dicit quòd executores legũ, & iustitiae in fauorẽ legis Euangelicae non possunt punire omnia vitia, & si hoc conarentur, peccarẽt. Tum quia nõ habent potestatem, cum iurisdictionẽ à legibus secularibus habeant. Ideo iurisdictione illorũ nõ se extendit vltra leges, quae nõ puniunt omnia vitia, vt suprã dixi, ergo nec earũ ministri, sed rãquã priuati habentur cui possit resisti. l. defensionis facultas. & l. prohibitu. C. de iure fisci. lib. 10. etiã si fuerit Papa, vel episcopus secundũ eum, & August. de ancha. in tracta. de ecclesiast. potesta. q. 44. versu. ad quartum, allegans diuum Augustinum in tracta. de liber. arbitrio. ¶ Posset fortè dici finem legum esse iudicare, postulare, consulerẽ, & interpretari, & in his pendere leges.

40 Insuper videndũ est, an leges Imperatoris vel Regis, ligent etiã in foro cõscientiae: adeo quòd peccat subditus cõtra legem scienter veniens. Respon. quando lex est iusta, peccat, qui legi nõ obedit, per illud quod diuus scribit Paul. qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit. c. qui resistit. 11. q. 3. Bal. in c. in omni. de restib. maxime propter inobedientiae etiã in statutis præceptũ. Dicit glo. in verb. sententiis. in c. si. de cõstit. in 6. probat. d. Adria. traiecta. summus olim pontifex. in sua q. 6. & Barba. in consil. 43. præclare. col. 12. nu. 20. & seq. vol. 1.

41 Sed si legislator excedat potestatem, non ligat. l. si. ff. de iurisd. omnium iudicum. c. si. de constit. in 6. vt si laicus statuatur super spiritualibus, vel ecclesiasticis rebus, vt inferius dicitur c. nouit. de iudi. arg. l. diligenter. ff. mandat.

42 Secundo si contra Dei mandata lex promulgetur, non valet, nec contra legem naturalem, vel moralem c. nõ licet. 10. dist. c. lege. vbi gl. ibid. vel contra bonos mores, non enim est obligatoriu contra bonos mores præstitum iuramentũ. reg. non est obligatorium. de reg. iur. in 6. ideo non valebat lex Regis Nabuchodonozor, vt omnes adorarent aureã statuam, quam ipse construxerat. de qua Daniel. 3. c. & sic scribit Petr. de Ancha. in suo tracta. de ecclesiastic. potest. q. 44. & docto. in c. nam concupiscentiã. de constit. Ias. in l. si pœnã. ff. de condic. in deb. & superius dictum extitit.

43 Tertio si is, qui contrauenit legi, habet iustã causam, fortè veletudinis aduersae, vel aliã, vt dicit Panor. & Dec. in dicto c. Nam concupiscentiam. col. 3. de constit. Panor. in c. licet ex quadam. de testib. & in c. quoniam. vlt. not. de probatio.

44 Ex quo inferitur quòd licet cõtractus sit nullus, tamẽ recte potest retineri res in cõscientia: donec declaretur nullus. teste Panor. in c. quia pleriq. de immunita. ecclesi. & multi cõtractus in se irritari possunt per restitutionẽ principis, vt quando minor est læsus sui facilitate, tamẽ cõtrahẽs iuste rem ante restitutionẽ tenet, donec ab eo petatur, nisi ipse aliũ circumuenierit. teste Innoc. in c. quod sicut. de electio. & ideo lucratur fructus ante litem contestatã, l. cum fundus. ff. si cert. pet. scripsi in repetitio. l. diuus. in glo. ff. de senatus cons. Sylla. & in tracta. meo de rescisio. contrac. in præfa. circa finem in secundo tomo ordi.

45 Item si filius sine fraude receperit mutuum, in conscientia non potest iuari Macedoniani exceptione. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verb. per denunciationem. ego fufius scripsi in interpreta. l. si quis pro. eo. ff. de fideiussorib.

46 Imò omnes leges inducentes pœnam dupli & quadrupli cessant in conscientia. tex. cum glo. in c. fraternitas. 12. q. 2. & inferius dicitur fufius.

47 Inferitur etiam quòd nemo pœnã vel multã soluere in conscientia tenetur antequã ad illã fuerit cõdẽnatus, vel ea fuerit declarata. Hoc firmat Adria. vbi suprã. q. 6. quia pœnẽ infliguntur & exacerbãter, cum multis graflantibus opus est exẽplo. l. aut facta. ff. de pœn. vbi ergo peccatum occultũ fuerit, ratio nõ habet locum. d. c. fraternitas. 12. q. 2. vbi. glo. c. suam. de pœn. Ideo fri

Leges non debent approbare vitium: nec omnium: quidem punire.

Leges ante foro conscientie obligant.

Ante restitutionem contractus res iuste retinentur.

Multam quando aliquis soluere non tenetur.

Ideo friuolè appellans nō tenetur soluere emendā sexaginta librariū, si ab eo nō fuerit petita, etiam post condemnationē, nisi lex pœnā ipso facto imponeret, vt cum bona cadunt in commissum. c. 2. vbi doct. de præscript. in 6. c. cum secundū leges de heretic. eodē lib. Panor. & alij in c. 1. de constit. sed eo casu etiā si dominus sciat, & nō petat, videtur cōmissum remittere, & sic in foro cōscientiæ dicerē adhuc retineri posse: quia debitor putare potest dominū eo iure vti nolle: sicut dicitur de hærede, qui potest legatū præscribere per triginta annos, arbitratur enim, quod legatarius illud nolit, eo quod non petat, teste Anchar. in regul. sine possessione. de regul. iur. in 6. Plenè scripsi in interpretatione legis vnica: not. r. num. 54. C. de sentent. quæ pro eo quod interest proferuntur.

48 Item si quis detineat rem meā, & sit potens, & ego autoritate iudiciali non valeā eam recuperare, possum iure poli aliā æquivalentē furari, vel autoritate propria aliā apprehendere citra scandalū & perturbationem. gl. in c. ius gentiū. prima dist. Hippoly. sing. 53. malitiis. text. & gl. in l. sicut. C. de paga. Alex. consil. 13. in 1. vol. Feli. in c. 2. col. fi. de sponsal. quæ sunt notanda. Alia possunt super hoc videri, in c. 1. & 2. & c. ne innitatis. de consuetu. imo dicit text. de constitutionib. apostolicis in c. nulli fas est vel velle, vel posse transgredi apostolica sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministeriū: quod vestra sequi oportet charitatē. sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis apostolicis voluerit cōtraire decretis. 19. dist. vide alia quæ scripsi. in repetit. l. diuus. in 1. glo. ff. de senatusconsult. syllla.

An omnes Regis ordinationes seruare debeant.

Subiectus Regi quis duabus ex causis non est.

49 Queritur an omnes teneatur seruare has ordinationes, & eis subiiciatur? Respō. dupliciter quis dicitur legi subditus, vno modo vt doctor. dicit, sicut regulatū regulæ, & sic omnes, 50 qui subdūtur Regi, subiiciuntur regulis, legibus, & ordinationibus, quas ipse fecit. † Quod autē quis non subiiciatur Regi nostro, potest cōtingere dupliciter. Primo quia est simpliciter ab eius subiectione absolutus. vt pote, quia in terris imperij degit, ibi natus est, vel in altero regno Hispaniæ videlicet, vel Angliæ. & tunc sicut dominus istius exteri non est subditus his ordinationibus, ita nec illius subditi Regis Hispaniæ, vel Angliæ, aut alterius regni, nisi quatenus delinquant in regno, aut negotiantur, & tunc quibusdā legibus subiiciuntur. c. fin. vbi docto. de constit. in 6. dicitur inferius.

51 Alio modo quis non subiicitur principi, videlicet, quia alia regitur lege superiori, puta si quis sit subiectus procōsul, debet eius Regi mādatis, nisi in his, quæ absoluuntur ab Imperatore, quantum enim ad illa nō adstringitur mādato inferioris, cum superiori mādato dirigatur. & ita declaratur in c. quæ cōtra mores. 8. dist. vbi scribitur in fi. sicut in potestatibus humanæ societatis, maior potestas minori ad obediendū rectē pponitur, ita Deus omnib. sic dicimus cessasse legē Moyfi quādo data est lex Christi Dei. c. gaudemus. de diuort. c. si dominus. & seq. r. q. 3.

52 Alio modo dicitur quis subiici legi, sicut coactū cogenti, & hoc modo homines virtutibus præditi nō subiiciuntur legi, sed tantū mali, quod enim coactū est, & violentū. contrariū voluntati est, vt scripsi in 14. not. l. vnica. C. de sente. quæ pro eo quod interest profer. voluntas autē bonorū hominū consonat legi, à qua discordat voluntas malorū. & sic boni non sunt sub lege, sed mali, vt dicitur 1. ad Timotheū 1. lex iusto posita nō est, sed iniustis, & non subditis impiis. Iusti non sunt subditi legi coactæ, quia voluntariè obediunt: & faciunt quod lex præcipit. Alber. in l. princeps. ff. de legib.

Spirituales viri an et quando sint legi subditi.

53 Nec refragatur cap. duæ sunt leges. 19. q. 2. vbi qui lege priuata videlicet Spiritus sancti dicitur nō est sub lege. & Apost. ait, qui Spiritu Dei aguntur, nō sunt sub lege. Nam lex Spiritus sancti est super omni lege humanitus posita. Ideo intellige quod spiruales viri in eo quod ducuntur lege Spiritus sancti, nō subduntur legi humanæ: quantum v. rō ad ea, quæ sunt cōtraria ductioni sancti Spiritus, & in aliis, quæ nō sunt de ductu Spiritus sancti, alstringuntur legibus humanis. vt 1. Petri 2. c. Subiecti estote omni creaturæ propter Deum. c. qui resistit. n. q. 3.

Solutus legibus quomodo in se ligatur.

54 Hinc D. Ambr. in c. magnum. r. q. 1. sic ait, magnū quidē est, & speciale documentū quo Christiani viri potestatib. sublimiorib. docētur debere esse subiecti, ne quis terreni Regis cōstitutionē putet esse soluēdā. & Paul. ait, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. c. omnis, de cēlib. & qd dicitur princeps est solutus legibus. l. princeps. ff. de legib. intelligitur quoad vim coactiuā, quia non cogitur à seipso ad obseruandū legē, nec ab alio quidē, cū non habeat superiorē, secundū Hiero. in illo Psal. Tibi soli peccavi, & c. rotā. de pœnit. dist. 3. August. de Anchona in summa de ecclesiast. potest. q. 44. in fi. Sed in quantum lex habet vim directiuā, princeps est suę legi subditus: qd pater legū est princeps. In anthe. de incest. nupr. §. vlt. colla. 2. ideo ppria voluntate eas debet seruare. c. cū omnes, de cōstit. Quod quisq; iuris in aliū statuerit, ipse eodē iure vtatur. & sapiēs ait, Patere legē quā ipse tuleris. c. iustū. 9. dist. iustū est principē legibus optēperare suis: tunc enim iura sua ab omnibus custodiēda, & seruanda existimet, quādo & ipse illis reuerentiā præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se posse dānare iura, quæ in subiectis cōstituunt, æquū est. iusta est enim vocis autoritas eorū, si quod populis prohibent, sibi licere nō patiātur. & Matthæi. 23. c. Iesus reprehēdit eos, qui imponūt aliis onera graua, & ea nolunt digito suo mouere. & Simō de Cassia in tract. de iusto iure dominij. c. 33. sic ait: Non autē iustus Rex inter homines erit, si iustā nō sequitur positā, aut non posuerit legē iustā, sed quomodo sequeretur iustā, edicta diuina cōtēnens? Princeps etiā dicitur supra leges, quia potest eas mutare, & pro loco & tēpore dispēfare, cū iustū fuerit. c. non oportet.

Princeps tenetur suis legibus.

oportet. de consang. Alber. in l. princeps. ff. de legib. Sed instar Zaleuci Locren. Regis, suas debet seruare leges, si eas ab aliis seruari cupit. de quo loquitur Val. l. i. de iustitia. & scripsi in proœmio concordat. in 1. glo.

55 Queritur an statuta laicorum, vel constitutiones comprehendant & adstringant clericos, & ecclesias. videtur quod sic: quia Papa per leges decidit causas ecclesiasticas, ergo & alius hoc debet. probatur in c. 1. ibi, legali prouisione decretū est. c. 2. ibi, cū sit in iure ciuili expressū, quod licitè fieri possit. & in c. 3. & per totū. de causa possessio. & proprie. & si in adiutoriū vestrū terreni imperij leges assumēdas putatis, non reprehendimus. Nam fecit hoc Paul. cū aduersus iniuriosos Romanū ciuem se esse testatur. August. in dialogo contra Petilia. & est in c. si in adiutoriū. 10. dist. & Leo. in c. de capitulis. ibidem sic ait: De capitulis, vel præceptis imperialibus vestris, vestroque etiā pontificum prædecessorū irrefragabiliter custodiēdis, & cōseruandis, quanto valui-mus, & valemus, Christo propitio & nunc & in æuum nos cōseruatores modis omnibus profite-mur, & si fortasse quilibet vobis aliter dixerit, vel dicturus fuerit, faciatis eum pro certo mendacem. & in c. quis autem leges principum, aut regulas patrū, aut admonitiones paternas, dicat debere cōtemni, nisi qui impunitū tantū existimet transire cōmissum? & sicut leges non dedignantur sacros canones imitari: ita & sacrorum statuta. canonum principum constitutionibus adiuuantur. c. 1. de no. oper. nuntiat. & iura humana per Imperatores & rectores seculi Deus distribuit humano generi. August. super Ioan. in c. quo iure. 8. dist.

Ordinationes an ligent clericos & in quibus.

56 Item leges sunt diuinitus per ora principum promulgatæ. c. fin. 16. q. 3. l. fina. C. de præscript. 30. vel 40. anno. Etiam ecclesia legum secularium non respuit famulatum. c. super specula. de priuile. & dicitur lex quasi sanctissimum templū à summi numinis liberalitate collatum. l. 1. §. cum. que. C. de vetere iure enucleand. & ideo ab omnibus adoranda, & seruanda est. l. 2. §. hæc igitur omnia. illo tit. l. leges sacratissimæ. C. de legib. & legumlatores à Deo licentiam acceperunt: vt in auten. vt hi qui oblige. se habere. perhibent res mino. in princ. colla. 6. probarem etiam aliis sexcentis iuribus, sed breuitatem amplectens nunc alia missa facio.

Leges diuinitus promulgatæ.

57 Contrarium verius esse cenfeo. per text. in c. certum. 10. dist. vbi sic describitur, certum est hoc rebus vestris esse salutare. vt cū de causis agitur, iuxta ipsius constitutionem regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere: non præferre, & sacrosancta per eorū præfules potius discere, quàm docere ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitus obsequendo iura præfigere: neque in eius sanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla submittere: ne dum mensura cœlestis dispensationis exceditur, eatur in contumeliam disponentis. & in c. Suscipitis ne libertatē verberalibenter accipitis, quod lex Christi sacerdotali vos subiicit potestati, atque istis tribunalibus subditi, dedit enim & nobis potestatem, dedit & principatum multo perfectiorem principatibus vestris, aut nunquid iustum vobis videtur, si cedat spiritus carni, si à terrenis cœlestia superentur, & si diuinis præferantur humana? ibi. & sancta Dei ecclesia mundanis nunquam cōstringitur legibus. c. inter hæc. 33. q. 2.

Ecclesia nō subiicitur legibus humanis.

58 Præterea laici etiam religiosi, id est honesti, & catholici, super ecclesiis & personis ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non autoritas imperandi, à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod ecclesiarum etiam respiciat commodum, & fauorena, nullius firmitatis existat, nisi ab ecclesia fuerit approbatum. text. in c. ecclesia. de constit. Plenè hoc probat Barba. in repetit. rub. de reb. eccles. non alienand. col. 16. nu. 18. cum seq.

Laici potestatem statuendi in clericos non habent.

59 Insuper nulla lex vel ordinatio potest comprehendere non subditum. c. 1. de cōstit. iuncta ibi glo. & c. 2. illo tit. lib. 6. in c. à nobis, de sente. excommunicatio ad excommunicatoris tantum subditos refertur. Facit l. cum quædam. ff. de iurisdic. omnium iudic. sed clerici non sunt laici subditi. d. c. ecclesia. ergo leges humanæ ad eos non extenduntur.

60 Adhęc maior non potest lege minoris cōstringi. c. cum inferior. de maior. Nā omnes principes & ceteros homines episcopis obedire beatus Petrus præcipiebat. c. omnes. ibid. Sed legumlatores laici sunt inferiores clericis, & ecclesia. c. solite. de maior. & obedi. c. nouit. de iudic. c. per venerabilem. Qui filij sint legit. ergo clerici legibus laicorum non tenentur.

Leges diuinitus promulgatæ quomodo intelligantur.

61 Nec obstat quod leges sint diuinitus promulgatæ, sed diuinis cōstitutionibus omnes subiiciuntur: ergo & legibus humanis. Respon. leges esse diuinitus promulgatas secundum tamen imperiū promulgantis. & sic non cōstringunt, nisi eos quos eadē prouidentia sibi subiecit. & hoc est quod in lege dicitur necesse esse imperium. d. c. 2. de constit. & dicit beatus Thomas, requiritur vt lex adstringat primum finem, bonū commune, secundum autoritatem, videlicet quod lex lata non excedat potestatem ferētis. Tertium, æqualitatem oneris impositi secundum proportionem ad bonum commune, vt superius dixi. quod probat Fortuni. in tract. de vltimo fine. nu. 160. Nec debet Rex in messem alienam falcem mittere. c. nouit. de iud. cum ipse Deus distinxerit secularem potestatem ab ecclesiastica. d. c. solite. de maior. c. quoniam. 10. dist. alia verò iura conciliantur, & contraria eliduntur ex subsequētibus modificationib. Et sic est firma regula qd cōstitutiones, vel statuta laicorū nō cōprehendunt clericos, nec ecclesias, vel alias ecclesiasticas personas.

Regula.

62 Primo regula perdit officium suum, quando leges, vel ordinationes essent à canonibus approbatæ, nempe nunc non illis legibus adstringuntur clericis: nec tenentur imperio legum, sed quia canones volunt leges tanquam iustas ab omnibus obseruari, tunc illę clericos ligant. & quando leges non sunt contra naturalem rationē, aut diuinam, nec contra ecclesię cōstitutiones, tunc lo-

Leges à canonibus approbatæ seruandæ sunt.

lent ab ecclesia approbari, & imperio, & approbatione ecclesie clerici eas seruare tenentur, vt inquisitionis negotium. de heret. in 6. ea enim nostra facimus, quibus auctoritatem impartimur. l. i. §. omnia. C. de veter. iur. enuclead. c. si apostolica sedis. de preben. in 6. Igitur auctoritate canonum habent locum leges in foro ecclesiastico, & in clericos, & ita intelliguntur iura superius allegata, vbi dicitur leges debere obseruari ab omnibus, no vi propria, sed ratione approbationis, & eas debet Rom. pot. approbare propter iustitiam eis insitam, & quia sunt diuino spiritu promulgata, & optime humanis prouident negotiis, ad conseruationem generis humani. ca. quo iure. 8. dist. vnde decet, vt Papa eas accomoder negotiis eccles. c. ex antiquis. ibi custodito. legum tenore. 54. dist. c. accusatores. §. culus in agendo. 3. q. 8. ibi. quia leges seculi idipsum fieri precipiunt. cap. cum deuotissimam. 12. q. 2. non tamen sic Papa solet approbare statuta, & consuetudines regnorum, vel ordinationes, sicut leges imperatorum, quae sunt communes. docto. in ca. ecclesia. de constitut.

Ordo procedendi cum riarum secularium seruari etiam inter clericos debet.

63 Secundo derogatur regulae quoad vim comprehensiuam, ideo haec ordinationes, quae respiciunt ordinem procedendi etiam contra clericos seruari debent. gl. est no. in c. quod clericis. de foro compet. & est regula generalis: Quod in his, quae recipiunt ordinationem litis, attenditur consuetudo, vel statutum, vbi causa agitur, etiam si sit statutum laicorum. l. 3. §. ff. de testib. Bar. in l. i. col. 6. versic. sexto. quero. C. de summa trinita. Nam cum iudicium nascatur, vbi agitur, legibus, & statutis illius loci, & curiae subiicitur. teste Cuma. consil. 139. P. laicus. col. 2. & hoc casu clerici non ligantur ordinationibus laicorum, sed arctantur ad obseruationem iudiciorum, quae subeunt. vt docet Calder. consil. 11. an clericus. rub. de const. & Cardin. consil. 14. statuit ciuitas. nu. 9. Panor. consil. 33. praesidio. col. 2. lib. 2.

Interrumpitur processus clericorum in curia seculari. Clericus temere appellans quando ad mulctam teneatur. Antequam appellare quando quis possit.

64 Quia cum lex canonica consentiat in quibusdam casibus, quod causa agitur coram secularibus, vt secundum regulam actor sequatur forum rei. c. cum sit generale. de foro competenti. videtur etiam velle, quod secundum leges illius iudicij causa tractetur. vt docet Io. And. in additio. ad Specul. in tit. de constitu. in rub. & Anchar. in regula, ea quae. col. penult. de reg. iur. lib. 6. Cuma. d. consil. 138.

Clericus cautionem praestat.

65 Ex quo inferitur, quod inter clericos litigantes in foro seculari seruabitur instantia iuris ciuilibus, vt docet Petr. Anchar. in d. regula. Ea quae, & statutum laicorum limitas tempus instantiae seruabitur, etiam contra clericum litigantem in curia seculari, & sic processus etiam clericorum interrumpitur per annum, sicut laicorum. Anth. in c. cum clericus. col. 8. de foro compet. & ibi Imol. col. 1. & Salicet. in auth. casta. q. 1. C. de sacrosanct. eccl.

Clericus per prouisionem condemnatur.

66 Secundo si clericus temere appellet coram seculari ad senatum, incidit in mulctam, ad quam solet condemnari laicus. l. 2. C. de episc. audient. & sic ad sexaginta libras, sicut dicit ordinatio. in rub. des appellations. artic. 9.

Sententia executoria sunt etiam contra clericos. Immobilia clericorum indicantur secundum Regis ordinationes.

67 Tertio inferitur quod clericus in curia seculari litigans, non poterit ante sententiam appellare, sicut disponit ius ciuile. in l. 2. ff. de appellat. recipien. Archi. in c. no ita. 2. q. 6. Pano. in d. c. quod clericis. Anth. in c. qualiter. in 2. not. de iudi. Nec admittetur clericus appellatio ab interlocutoria, quae in definitiua reparari potest, vt habetur in rub. de senten. executio. artic. 8. Nam appellari posse, vel non posse ab interlocutoria respicit modum procedendi, secus si tolleretur appellatio a definitiua, quia tunc respiceret decisionem causae: ideo non praediceret clerico. Alex. in l. i. circa finem. ff. de legat. 2. & consil. 166. viso. in fi. lib. 2. Aret. in d. c. quod clericis.

Rationabilis lex an liget et quae dicatur fauorabilis.

68 Quarto quod sicut laicus cautionem praestat post recedentiam, & sententiam, prouisionalem etiam in prophanis, vt plene scripsi in tracta. vt de senten. executor. infra artic. 1. & in tracta. de senten. prouisio. ita & clericus, quia ordinem & stilum procedendi respiciunt, qui etiam inter clericos seruatur.

69 Quinto sicut fauore alimentorum per ordinationes laicus condemnatur per prouisionem. artic. 1. dicto tracta. de senten. prouisio. ita clericus condemnari debet non simpliciter, sed per prouisionem, quae sententia sapit ordinem procedendi, non decisionem, & est quoddam praedictum non decisio totius causae.

70 Sexto sicut sententiae per ordinationes executoriae possunt contra laicos exequi, ita contra clericos in bonis eorum patrimonialibus, exceptis tamen mobilibus, in quibus non fit executio: vt plene scripsi in tracta. de liter. obligat. artic. 2.

71 Tertio flectitur regula in bonis clericorum immobilibus, & in actionibus realibus, quia cum res sint de territorio Regis, iudicantur secundum constitutiones Regis, vt asserit Bal. in c. cum venissent. col. 2. de eo qui mittitur in possessio. causa rei seruanda. facit c. et ad verum. 96. dist. ibi, & pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur. Petr. Veluge. in specul. princip. rub. de admortifa. §. nunc videamus. in fi. & Barba. in rub. de rebus eccle. no alienad. col. 21. nu. 3. & 112. Chassa. in consuet. Burgund. in rub. des iustices. §. 4. glo. de droit d'indire. in fi. quod etiam repetit in rub. des successions. §. 3. in glo. chacm. & in §. fi. in consil. ibi posito. nu. 54. rub. des successions des bastards. & in §. 2. in fin. rub. des mains mortes.

72 Quarto limita quando ordinatio esset rationabilis, & generaliter loquens, & fauorabilis, nec canonibus contradiceret. Et fauorabilis potest dici, sicut de legibus scribitur, quae commo- dum aut incommodum afferre potest: vt in omnibus legibus de contractibus loquentibus. Na dicitur fauorabiles, quia principaliter in fauorem hominum factae sunt, vt in contractu emptionis, & venditionis.

venditionis. nam in fauorem emptoris statutum est, quod habeat actionem, vt rem venditam consequatur. & hoc etiam habebit locum in clericis, item in fauore venditoris, vt habeat pretium, licet in reis conuentis sit odiosum, tamen illud est in consequens, quod non habet attendi. l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. Bald. consil. 156. Punctus. col. 2. in 6. vol. & in l. i. col. 8. nu. 10. C. de summa trinita. & sic tenendum est omnes ordinationes fauorabiles clericis, & canonibus non contradicentes, seruari debere, etiam quoad ecclesias & clericos. c. 1. de oper. no. nunciatio. c. 1. & 2. in 10. dist. 1. not. 2. per illum tex. de iuram. calum. Antho. Panor. & alij in dicto c. ecclesia. Bald. consil. 30. praesuppositio. volu. 1. Alexan. consil. 121. viso themate. in fi. lib. 2. & consil. 122. viso. col. penul. nu. 6. & seq. in 5. vol. vbi dicit leges imperiales non afferentes damnum clericis, vel ecclesiis, seruandas esse, secus in constitutionibus inferiorum. Sed leges nostrae Galliae non sunt editae ab inferiori: ergo sic erunt seruandae. Bal. consil. 135. articulus. in fin. vol. 3. & 397. col. 2. volumi. 3. & 4. 73 Ex quo inferitur quod leges de tutoribus loquentes, habent etiam locum in clericis, & qui sunt infames de iure ciuili, regulariter, & de iure canonico erunt. teste Angel. in l. i. in fi. prin. ff. de his qui nota. infra. nisi lex canonica illam tolleret infamiam, vt in secundo nubentibus. in c. fin. de secund. nupt.

Leges loquentes de infamia seruantur in clericis. Poena contumacia & consuetudinaria an exigi possit.

74 Item leges & ordinationes imponentes poenas contumaciae, seruari debent etiam a clericis, & quoad temeritate appellationum vt decidit Panor. in c. dilecti. col. 3. nu. 12. de arbit. per l. vnam. ff. si quis ius dicit non obtempera. & c. 1. de homicid. in 6. l. 2. de episc. audient. probatur in rub. des conges & defaultz & contumaces. in ordina. reg. inferius.

Ordinationes loquentes in rem a clericis etiam seruandae sunt.

75 Imo plus limitat Panor. ibi, scilicet poenam consuetudinariam posse exigi etiam a religiosis, vt in c. dilectus. de offic. ordina. c. 2. de delict. puero. dummodo consuetudo, vel ordinatio, aliis fuerit rationabilis. per c. si. de consuetu.

Ordinatio que locum habet ante clericatum.

76 Quinto non procedit, quando haec ordinationes afficerent rem. vt si res non possit vendi extraneo, tunc & clerici etiam prohibentur, licet res veniat ad ipsos, & ideo sicut exteri laici acquire re prohibiti sunt in regno, ita & clerici exteri, & indigent literis naturalitatis, teste Bal. consil. 174. praesupponendum. col. 2. in 5. vol. & Soci. consil. 45. supponitur. in 3. volu. per l. placet. & l. iubemus nullam. C. de sacrosanct. eccles. quia postquam res est affecta, sic transit in clericum, sicut in laicum, vnde consuluit Aret. consil. 25. viso themate. col. 1. Quod si ordinationes loquantur in rem valebunt, secus si in personam, vt si dicant non valeat testamentum, vel non alienetur res extraneo: sic pulchre de Ripa consuluit pro Cardinali Galeazio in libr. repon. c. secundo, dicens non comprehendendi maxime Cardinales.

Clericus uti debet lege quatenus ei prodest & nocet.

77 Sexto vitatur regula, quando ante clericatum ordinatio coepit in eo. habere vires. Io. And. in mercurialib. in reg. sine culpa. de reg. iur. in 6. Albert. Bru. in tracta. de statut. exclud. scem. artic. 6. versic. nunc & secundo. & q. 11. art. 12. vbi dicunt quod statutum excludens secundo genitum a successione regni existente primogenito, excludet secundo genitum, etiam factum clericum, eo quod ante clericatum statutum habuit vires. Ias. in l. placet. C. de sacrosanct. eccles. & alia multa adducit Albertus, vbi supra quae videri poterunt. tamen intelligi debet in rebus immobilibus, sed non in personis clericorum.

Ordinationes etiam a iure pontificio deuantur sunt seruandae.

78 Septimo quando clericus, vel ecclesia vult vt legibus, vel ordinationibus, seu statutis laicorum, in fauorem illorum, debent etiam vt eo modo, quo lex, vel ordinatio, seu statutum loquitur, & cum illo onere recipere tenentur. Bal. in l. i. vlt. q. de contrah. empt. C. & in l. de quibus. in 6. q. ff. de legib. & l. contra. §. fi. de pact. Panor. C. onsil. 6. casus. vol. 1. Dec. in c. nouit. nu. 16. in glos. quicunque. de iudic. Ausfer. in 2. reg. in fi. de potesta. secula. super ecclesiast. perso.

Vltimo leges & ordinationes etiam deuantur a iure canonico, si non contineant peccatum, erunt seruandae in foro seculari. c. cum effes. de testa. gl. in c. 2. in verbo lex ciuilibus. de arbit. in 6. & in reg. possessor. de reg. iur. ibi. clement. dispendiosam. de iud. Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccles. Panor. & alij in c. clerici. de iudic. not. in d. c. 1. Calder. consil. 18. de constitu. Fallit in 7. casibus traditis per Panor. & alios in c. ecclesia. vbi abundantius ista tractantur. de constitu. his nunc contentus ero.

Constitutions.

GLOSSA SECUNDA.

Constitutio, vel edictum est, quod tantum Rex, vel Imperator constituit, vel edidit. c. constitutio. 2. dist. Quodcumque ergo Imperator per epistolam constituit, vel cognoscens decreuit, vel edicto praecipit, lege esse constat: haec sunt quae constitutiones appellatur. l. 1. ff. de constitu. prin. §. sed & quod principi placuit. de iure nat. in instit. abundanti- us declaro in rub. de constitu. in concordat. & quid sit edictum in l. illa verba optimus. ff. de verborum signifi.

Quid sit constitutio.

Notandum est tamen, quod princeps tribus potissimum modis constituere, & ius promulgare dicitur, per legem primam. ff. de constit. prin. Primo per epistolam, quae est rescriptum principis, ad relationem magistratus, de re dubia, emissum. l. verum. §. ex facto. ff. de minor. sic sunt factae fere omnes leges codicis, vbi imperator ad petitionem alicuius respondet, & ius constituit. vt ibi pater. Etiam decretalis epistola dicitur Papa constitutio, ad alicuius consultationem facta, vt est in decretal. Grego. & glos. in summa. 3. dist. & saepius per rescriptiones Imperator ius constituit. l. sepe. ff. de

Princeps tribus modis ius constituere potest.

off. præsi. & multa iura sic sunt constituta, in quibus dicitur, Imperator rescriptit. l. Imperator. ff. de statu. ho. l. in integrum. ff. de minorib. multa allegauit iura in tract. de rescript. in 2. q. 2. tom. commenta. in const. reg. Gallicis. Secundo iura constituit per decretum. Est enim decretum sententia principis inter partes, de quarum ipse causa cognouit, & sententiam dixit. l. minor autem. §. 1. de minor. ff. vel in terlocutus est. d. l. 1. extat decretum Diui Marci. ff. quod metus causa. l. pen. ad legem Iuliam de vi priuata.

Per editum quoque ius constituit princeps, quando vltro ex natura sua motus ad honestatem, & subditorum vtilitatem decreuit, & vt futuris obuiet periculis, vt docet Theophil. in §. sed & quod principi placuit. de iure nat. in instit. atque prætores & alij magistratus per edita tantum ius constituiebant, ob doni, odij, amicitiaue suspiciones, quæ à principe abtunt. Theophil. in §. prætorum quoque edita. ibid. Et veteres antequam literas scientes, leges cantabant, ne eas obliuioni mandarent, quod temporibus suis in more Agathyris fuisse ait Aristotel. & Cel. lib. antiq. lectionum 7. c. 27. & leges non cellis inclusas esse oportet, sed hominum animis & moribus, ex sententia Hippoda. Pythago. vt refert Stobæus.

Et ordonances.

GLOSSA TERTIA.

Ordinationes que sint.

Ordinationes hic pro constitutionibus accipimus. Ordinatum enim dicitur τὸ ὀργανόν, id est recte, atque ordinate constitutum, & sic hæc constitutiones iure ordinationes vocari possunt, quod recte facte, & nunc in ordinem mea opera redactæ sunt. erant autem antea ordinationes, quasi ordini apte, sed nunc sunt constitutiones recte facte, & in ordinem redactæ. c. per hoc. de hæretic. in 6. & est terminus generalis c. 1. de schismat. c. ad abolendam de hæretic.

Ordinare quid.

Ordinare etiam est aliquem ad honorem, & magistratum promouere, & vt Cicero ait, ornare honoribusque augere. l. honores. vbi Budæ. ff. de decurio. dicens, est enim ordinare, quasi in ordines adaptare, vel in ordinem municipalem prouehere. hoc probat per Cicero. & alios, vt quilibet videre poterit, seu ius pontificium ordinare dicit, id est, ad ordines promouere, inde ordinatum eum, qui ordines suscipit: vt in rub. de ordi. à non suo episcopo. & in rub. de tempo. ordi. c. sanctorum. 70. dist. & alibi frequenter alia huic rei accommoda hic non dicam: quia satis oneratum video hoc præmium. sed de hoc verbo, & de ordine & extra ordinem, scripsi in l. pecunia. 2. §. persecutionis. & in l. pupillus. §. munus publicum. ff. de ver. signi. & in §. 1. in ver. ordinamus. de nomi. reg. in concordia.

Gardées.

GLOSSA QUARTA.

Quanta sit iuris auctoritas.

Sicut leges sacratissimæ ab omnibus seruari debent. l. leges. 1. C. de legi. sic & istæ ordinationes à Gallis hominibus, quibus imposta sunt, ideo dicit Gardées &c.

Sed sui interrogatus an responsa iuricon. ligent arbitror iuricon. responsa instar legis tenere homines. §. responsa de iure natur. in institutio. non responsa illorum, qui triuo iuricon. nomen surripiunt, sed illorum, quorum autoritas in iure inserta sit, dicit quis, autoritas quorum præualeat Respon. legi in Theodosi. C. legē sic descriptam. in rub. de respon. prudent. Papiniani, Pauli, Caij, Vlpiani, atque Modestini scripta firmamus. Ita vt Catum, atque Paulum, Vlpianum, & ceteros comitetur autoritas lectionis, quæ ex omni eius corpore recitetur, eorum quoque scientiam, quorum tractatus, atque scientias prædicti omnes suis operibus miscuerunt, ratam esse censuimus, vt Secuolæ, Sabini, Iuliani, atque Marcelli, omniumque quos illi celebrarunt. Si tamen eorum libri propter antiquitatis incertum, codicum collatione firmentur. vbi autem diuersæ sententiæ proferuntur, potens numerus vincat authorum: vel si numerus æqualis sit, eius parti accedat autoritas, in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat, qui vt singulos vincit, ita cedit duobus. Notas etiam Pauli, atque Vlpiani, in Papiniani corpus factas, sicut dudum statutum est, præcipimus infirmari. vbi autem pares eorum sententiæ recitantur, quorum par censeretur autoritas, quod sequi debeat eligat moderatio iudicantis. Datum &c. Vide titulum in l. fi. C. de senten. passis. vbi Pauli & Vlpiani notas in Papinianum improbat, & Papiniani ipsius sententiam probat, & l. 1. §. sed neque. de veteri iure enucleat.

Et obseruées au Royaume de France, & redigées. &c.

GLOSSA QUINTA.

Obseruare quid.

Et sic ostendit istas esse leges, quæ in regno Franciæ custodiuntur & seruantur. Ideo dicit Gardées & obseruées. Obseruatio est quid facti, & respicit vsum, siue vnus iudicis, siue tribunalis, siue sermonum interpretationem, aut aliud circa actum scribendi. l. obseruare. ff. de offic. proconsul. l. obseruandum. de offic. præsid. & l. obseruandum. de iud. c. cupientes. §. denique. de electio. lib. 6. de hoc verbo obseruare, scripsi in l. cum bisextus. ff. de verbor. significa.

Obseruatio ius declarat.

2. Habetque vnum effectum, videlicet declaratiuum iuris dubij, vt pote, quando lex multipliciter

tripliciter intelligitur, eius veritas communiter ignorat. Bal. in l. scire leges. ff. de legib. & Soci. in rub. ff. de reb. dub. & l. in ambiguo. ibid. Hippol. in rub. de fal. col. penult.

3. Ideo lex plures habens intellectus, ad quæstionis decisionem non potest allegari. gl. vlti. in c. 1. de const. li. 6. cle. sicut. in verb. à die. in fin. de appel. & in ver. si quid petere. in cle. sæpe. de verb. signi. l. as. in l. in fi. ff. de transact. & in l. admonendi. in lectura. col. 10. nu. 67. de iureiur.

Tamen id tenebitur, quod erit in obseruatione. per l. Arriani. C. de hæretic. iuxta id, quod plures seruatum erit, & ex consuetudine cuiusque loci, lex dicit statuendas ferias. l. præfides. ff. de fer. l. 1. & per totum. C. illo. tit. non declarat lex tempus, sed obseruatio hoc declarat, cui stabitur, secundum Speculatorem in titu. de feriis. §. 1. versic. indictæ. cum seq. per legem minimè mutanda sunt, quæ certam interpretationem semper habuerunt. ff. de legib. l. quod si nolit. §. quia assidua. de ædili. edict. cap. cum dilectus. de consuetud.

4. Item obseruatio declarat locorum dubitationes. l. 1. ibi, modus ex more religionis vbi contractu est, constituitur. ff. de vsur. vbi in vsuris pendendis, attendi debet, quod fuit obseruatum in illo loco. facit l. si seruus plurium. §. si de leg. 1. vbi si dubitatur, de quibus aureis senserit testator, hoc declarat loci consuetudo. & obseruatio. l. hæredes palam. §. sed si notam. ff. de testa.

5. Ad hæc iuris obseruantia patere aditum iniuriis interdicat. c. nonnulli. in prin. de rescript. l. 1. Et lex dicit cautionem præstandam, non determinat vsque ad quam diem stabitur loci obseruationi. l. si finita. in prin. ibi, die, in quem aliquando caueri solet. ff. de damno in seft.

7. Et consuetudo, ac obseruatio elucidat, qualis sit præstanda cautio. l. si quis reum. ff. de custod. reor. Soci. consil. 6. prædicta consultatio. col. 3. in 1. vol.

8. Præterea declarat verba loci dubia. l. Labeo. ibi, nec mirum est moribus ciuitatis, & vsus rerum appellationem eius mutatam esse. ff. de supellect. lega. tam à testatore prolata. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de legat. 1. librorum. §. quod tamē Calsius. de legat. 3. ibi, Nam & in vsu plerique libros chartas appellat, quàm à contrahentibus prolata. l. si fundus venierit ex consuetudine eius regionis, in qua negotium gestum est, pro euictione caueri oportet. ff. de euict. hoc probat Guido Papæ in decisio. Delphinat. q. 262. consuetudo. Panor. Præposit. & alij in c. 1. de sponfal.

9. Supplet etiam verba omiſsa à contrahentibus, vel à notario. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædili. edict. ibi, ea enim quæ sunt moris & consuetudinis in bonæ fidei iudicis debent venire.

10. Et in istis sufficit dicere hoc vsitatum, & obseruatum est. l. si quis donaturus. ff. de vsufr. vbi addidi, vel quod iudicium sit. l. certi conditio. §. si nummos. & ibi late las. & moder. Si cert. petat, vel hoc solet fieri. l. si filius qui patri. in fi. ff. de vulga. & hoc sæpius dicam in his ordina. quia in hoc foris iudicio multa vidi obseruari, quæ non reperi scripta.

11. Notandum est, quod si obseruatio sit plurium, vel publicæ personæ: tunc declarat actus etiã aliorum, vt supra probaui per dict. l. Labeo. de supellect. legat. si verò sit obseruatio vnus personæ: tunc solum determinat illius actus, & declarat. l. si seruus plurium. ff. de lega. 1. l. vel vniuersorum, de pigno. actio. l. qui semisses. §. si de vsur. ibi, ex consuetudine mandantis fecisset.

12. Nec requiritur quod dictum obseruatum, præscriptum sit: sed sufficit ita quandoque fuisse obseruatum, ad hoc vt vim declarationis habeat. teste Alex. consil. 107. pro inuestigatione. col. penult. n. 21. in 2. volu. & Areti. consil. 11. procedendum. col. penult. vbi plus addit, quod si princeps cõcedit officium alicui, cum salario cõfueto: intelligitur de salario vltimo, & de obseruato. Plene Roch. Curt. in præfa. ad c. fi. de consuetud. in fi. vnde si Rex conciliariis diuersa erat solitus dare stipendia, concedendo officium vni, videtur eidem stipendia nouissime consueta præstari velle.

13. Consuetudo verò præscripta esse debet. per tex. in c. non est. dum tamen aliàs sit præscripta canonicè, consuetudo reprobanda. de consuetud. lib. 6. tex. in c. præfenti. ibi, nisi de speciali priuilegio, vel de consuetudine iam præscripta. de off. ordina. ibidem, c. cum ana. ibi, vel ex consuetudine iam præscripta. gl. & doct. in c. cum ecclesia de causa possessio. glo. in c. Romana. §. debet. de appella. in 6. Alex. consil. 136. in causa. nu. 16. in 2. vol.

14. Quod limitatur in consuetudine interpretatiua, vt probat plene Antho. Butr. in c. fi. de consuetud. & ibi Roch. Curt. in gl. vlt. in 2. requisito. vbi dicit præscriptam dici consuetudinem. id est inductam, nam antequam inducta sit, non est consuetudo. gl. & doct. in c. fin. de consuetud. in 6. scripsi in rub. de consuetudine in ordi. reg. in 2. tomo.

15. Notant tamen omnes, legem non obseruatam nullas habere vires. gl. in c. 1. de constitu. quam not. ibi docto. & Chassa. in consuetud. Burgund. in rub. des iustices. §. 4. nu. 34. quia leges & constitutiones non tenent nos ex alia causa, quàm quod iudicio populi receptæ sunt. l. de quibus, ff. de legib. c. 1. dist. 16. Ideo non recepta constitutio non ligat, c. in istis. 2. dist. Card. in proœm. cle. in verb. vniuersitatis. q. 2.

16. Item in proclamationibus monetæ, vel aliis quibusuis non receptis edictis, quæ non ligant, vt docet Albert. Brunus in consil. posito in tracta. de augment. monetæ, quod incipit, Casus sic in facto. col. fi. Maleret. in tracta. de electio. 3. q. principali. fol. 42. versu secunda ratio. & pro his est tex. notab. in d. l. de quibus, ff. de legib.

17. Quod sapiënter cognoscēs Licurgus, cum leges aliquot Lacedæmoniis dedisset, eosque difficiles ad eas recipiendas, & acceptandas cognouisset, finxit se Deum Apollinem, super earum iustitia, vel iniustitia, consulturum, dummodo subditi eas, donec reuersus fuerit, seruate iurarent: prout fecerunt: quo facto, vt leges perpetuas faceret, in patriam nunquam regressus est, iussitque ossa sua

Lex plures habens intellectus ad decisionem allegari non potest.

Obseruatio declarat locorum dubitationes.

Cautio qua sit præstanda declarat obseruatio.

Obseruatio verba loci dubia elucidat.

Obseruatio verba supplet omiſsa. Sufficit dicere hoc seruatam vel vsitatum. Obseruatio an aliorum actus declarat.

Conſiliarijs que stipendia dentur.

Consuetudo an debeat esse præscripta.

Lex non obseruata nullas habet vires.

Proclamata non seruatam non ligant.

De Licurgo ut leges suas faceret perpetuas factu egegu.

post mortem in mare proijci, ne ad patriam reportarentur: & sic ut suae leges perpetuo seruari-
18 Idem fere Numa Pompilius finxit. Cum efferatos Romanorum animos ad religionem vix in-
ducere posset ad recipiendas leges, videlicet sibi cum Egeria congressus nocturnos esse, si Liuius
lib. 1. ab vrbe cond. credi fas est.

Dei & populi consensu in lege condenda requiritur.

19 Et sic cum principes leges condere volunt stabiles, oportet quod Dei consensum habeant,
non ficto, ut Numa, sed interpretatiue: consensum Dei tunc habere videntur, si lex sit iusta, & ha-
beat ea quae superius cripsi, requirant etiam populi consensum de singulis regni ciuitatibus, & locis,
proceresque, & primores congregent, & conuocent, quorum consilio leges faciant, & promulgent.
secundum Benedictum in repetit. c. Raynutius in verb. & vxore. n. 229. cum seq. de testa. saltē senatus
in lege condenda est consulendus. per tex. in §. constat. & §. Senatusconsultum. ibi, senatum vi-
ce populi consulti. de iure natur. in instit. quia quod sit cum consilio ad beatitudinem regni, in
gloriam, & augmentum redundat. l. humanum. C. de legib. Quoniam quod vir bonus, atque legi-
timus, & excellens pastor populi fuerit, leges eius argumento sunt, quae immutabiles perseverant,
ut pote vera ciuitatis gubernatione reperta. Plato in Minoe. in fine.

Princeps ex suis legibus cognoscitur.

Leges imperatorum non seruantur in Francia regno.

20 Vnde cum leges Imperatorum non fuerint receptae in hoc Franciae regno non ligant regnico-
las tanquam legibus subditos, licet ipsi seruent rationes legum: non eo quod leges hoc dicant, nec
quia Imperator hoc statuerit, sed quia ratio sic vult: a qua nemo subdici potest. Ita egregie dicit
Bald. in l. nemo. C. de senten. & interlocut. omnium iudic. & in §. iniuria. col. iij. de pace iura-
ment. firman. l. in. l. illam. col. 3. C. de collatio. Nec obest c. volumus. n. q. r. quod loquitur de
quibusdam legibus Theodosij, non de omnibus legibus imperatorum. & sic iudices in hoc re-
gno in officij institutione non iurant seruaturus se leges Imperatorum, sed ordinationes, & con-
suetudines Gallicas, & si contra leges iudicent, non puniuntur poenis legum, sed arbitrio superio-
ris qui pro delicti qualitate, quandoque plus, quam lex dicat, punit. quia is iudicauit contra rationem.

Monasterium non succedit religio-
so.

21 Sunt tamen quaedam leges, quae non obseruantur, etiam quoad rationes illarum in hoc regno.
& dicit iuriconsultus hodie non vtimur, & minus frequenter, in desuetudinemque abierunt. l. i. ff. de in-
terrog. actio. vnde hic leges quasdam generales describam, ut iuuenibus proximis efflagitibus subue-
nia. Et primo non obseruatur auth. ingressi. & authen. seq. C. de sacrosan. eccl. quia hodie per in-
gressum religionis non fit tacita bonorum dedicatio monasterio, nec succedit religioso mona-
sterium, sed proximiores ab intestato, & ista est consuetudo generalis regni obseruata, teste
Masuer. in sua pract. rubr. de successio. in versi. item per consuetudinem. & in rubr. de locat. ver-
sificu. item per ingressum. Benedictus in repet. c. Raynutius, in verb. & vxorem. nu. 295. & nu. 732. de
testa. & de ista nullus in regno hodie dubitat, quia obseruatur ad vngulis, tam in masculis, quam
in foeminis monialibus, & tam in patria iuris scripti, quam consuetudina, adeo quod monasteria
nulla professio bona habent, si non ante professionem donata illis fuerint.

Religiosus non succedit suis cognati-
bus.

22 Item nullus religiosus professus, quamuis filius, vel proximior cognatus sit: ex consuetudine
regni Franciae potest suis succedere parentibus, vel consanguineis, nec monasterium pro eo, contra
l. Deo nobis. C. de episc. & cler. & autem. nisi rogati. ad Trebel. & ita disponitur in magno consue-
t. rubr. de successio. testamen. & executio. versic. Item religio. & in consuetud. Blesiae. rubr. de suc-
cessio. arti. 147. Masuer. in rub. de successio. §. item per consuetudinem, & in consue. Pistauen. eo.
tit. arti. 219. & haec consuetudo pluribus confirmata fuit arestis. vt est in stilo parlament. aresto 56.
& hoc asserit Boer. in §. si. de testa. in consue. Bitur. & hanc consuetudinem multis probat argu-
mentis esse iuridicam, Bened. in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 220. cum seq. de testa.
& Chassa. in consue. Burgund. in rubr. des successions. §. fina. Sed docto. hoc disputant: videlicet, an
valeat consuetudo, in l. fin. C. de pact. & in c. praesentia. de proba. verum quia hoc est per tempus
immemorabile in hoc seruatum regno, ob id nunc frustra disputaretur.

Arestum.

Religiosus factus secularis an succedere possit.

23 Nec posset etiam religiosus successione recuperare, si dimitteret habitum de facto post
professionem factam, vt asserit Benedictus in d. repetit. c. Raynutius. in verb. in eodem testamento.
in l. nu. 224. de testa. allegat Roma. consil. 268. in casu proposito. & consil. 351. circa primum. Nam
quod semel amissum est, non potest sine aliorum facto recuperari. argum. l. quod nostrum est. ff.
de reg. iur. quod est hodie notandum contra multos apostatas per phas & nephas, & mendacia
Papae dicta seculares factos. facit text. in d. l. Deo nobis. §. huius autem. Vbi dicit, ad monasterium
pertinere, quod non procederet in Regno Franciae: sed consanguinei proximiores succedent, ac
si iste perseveraret in religione. Bened. in verb. in eodem testamento. n. 125. de testam. Felin. in c.
Ecclesia. nu. 79. de constitut. 3

Religiosus legitima non relinquitur.

24 Ratio huius consuetudinis esse potest, quia religiosi pro mortuis habentur. d. l. Deo nobis.
§. 1. & sunt mortui mundo, viuunt autem Deo. c. sunt nonnulli. 16. q. 1. ideo non tenetur pater in hoc
regno de consuetudine obseruata filium suum religiosum haeredem instituire, vel aliquam legi-
timam ei ficto mortuo relinquere: & illud testamentum non reicitur sic factum, secundum Be-
nedictum vbi supra. num. 226. quod est notandum, quia mortuo nihil dandum est: & fictio pro ve-
ritate habetur. l. si filius. ff. de liber. & posth. & haec consuetudo potest probari per id, quod habe-
tur Deuteron. 18. c. Non habebunt Sacerdotes & Leuitae, & omnes, qui de eadem tribu sunt: ha-
reditate, cum reliquo populo: quia sacrificia Domini & oblationes eius comedent, & nihil aliud
accipient de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est haereditas illorum, vt abunde
scripsi in tract. de decimis. quest. prima. Vnde in pronuntiatione publica Natiuitatis Domini fuit
reiectus

reiectus procurator monasterij Sancti Spiritus, qui volebat succedere cuidam puellae, quae erat in-
tra monasterium mortua, pro Massor & Bochin, ac aliis petentibus illius cessionem. 3

25 Solennitas descripta in auten. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccles. non est necessaria
in alienatione rerum ecclesiasticarum. vt firmant D. de rota. decis. 135. nota quod vbi est consue-
tum. in antiq. nec seruatur in Francia: vt fufius scripsi in compend. aliena. rerum eccles. vbi licet
videre, quae solennitas necessaria hodie sit in alienatione rerum ecclesiasticarum in hoc Franciae
regno. Immo anno 1538. arrestum Mercurij ante Pascha in solita & publica pronuntiatione pro-
tulit D. Praeses a S. Andrea oblatum monasterio; licet expresse non fecisset professionem, non
esse habilem ad succedendum, nec monasterium pro eo. quod est notandum. Quid in eo qui postea
reliquit habitum, dixi in consil. 3

In alienationibus rerum ecclesiae quae solennitas obseruetur.

26 Abrogata est autem. sed neque. C. de episcop. & cler. prohibens curiales ordinari, & hodie
prohibitio non tenet, imo vidi duos cancellarios sacerdotes factos tempore sui officij, & si vel-
lent curiales ingredi religionem de sua substantia disponere possent, de consuetudine Regni. vi-
de Petrum de bella peritica. quest. 238.

Curiales ordinari possunt.

27 Non vidi seruari l. nec honore. nec autem. sed iudex. seq. C. de episcop. & cleric. sed hodie
tam episcopi quam clerici veritatem dicere, & testimonium ferre, sicut laici coguntur, sed illis defer-
tur: quia non iurant tactis Euangeliis, sed posita manu ad pectus, vt religio, & ita vidi obseruari
in curiis Franciae, sed si veritatem non dicant, sunt ita periuri, ac si tetigissent Euangelia, vel aliam
rem sacram, quia os, quod mentitur, occidit animam, etiam sine tactura. c. iuramenti. 22. quest. 5.

Sacerdotes & alij clerici dicere testimonium coguntur.

28 Non obseruatur ex consuetudine generali l. si quis non dicam rapere. ibidem. C. de episcop.
& cleric. nec alij leges punientes conatum, & sic non seruatur l. is qui cum telo. C. de sicar. dis-
ponens, vt is, qui voluerit interficere, puniatur lege cornelia, de sicar. vt docet Ioan. Fab. in d. l. is
qui. & Bal. consil. 443. Cetus confecit. col. 2. in 3. volumi. Paul. & Ias. in l. i. §. ff. quod quisque iur.
Masuer. in rubr. de poenis. §. item per consuetudinem, sequitur Ioan. Berber. in viator. iuris. in 1.
parte rubr. de homicid. ac Petr. Iacob. in sua practica. rubr. de actione legis aquiliae. versi. nunc
restat notandum. Iacob. Bolenc. olim huius Paris. Senatus consiliarius egregius, in repet. §. famo-
sos. l. capitalium. versic. extendo vt procedat. fol. 27. ff. de poen. Dec. & ibi in additio. ad eum. in l.
non vult haeres esse. de re. iur. D. & concius Boer. in trac. de fedi. ti. fol. 36. Hippol. l. r. num. 118. ff. ad
legem Corn. de sicar. & l. eiusdem. circa finem, princip. illo titulo. & consil. 7. summi caeli. num.
50. & consil. 105. Cord. & c. circa. Corne. consil. 202. licet in hac consultatione. col. i. vol. 1. & consi-
29 lio 249. licet videatur. col. i. in eo volum. quia primi motus non sunt in potestate homi-
nis secundum philosophum, quem refert glo. in d. l. si quis non dicam rapere. Sed vtinam illa
iura obseruarentur, quia multi ab homicidiis retraherentur. teste Cepol. consil. 29. viso processu.
Sed in crimine laesae maiestatis, & patriae prodendae obseruarentur leges punientes conatum, vt te-
statur Paul. & Ias. in d. l. i. §. si. & in atrocissimis, vt asserit Praepositus. & alij in c. proposuit. de appel-
lacio. Felin. in cap. i. de praesumptio. & in suo tractatu, quando conatus puniatur. & Soci. in tracta.
Fallen. reg. 31. attentatio.

Leges punientes conatum non seruantur nisi in atrocissimis.

30 Et ista est generalis consuetudo mundi, vt non puniatur conatus. teste Auf. in stylo parla-
menti. i. parte rubr. De alta, media, & bassa iurisdic. §. 1. & Barbat. consil. 23. sapientissimus.
col. 6. nu. 18. in 2. volu. & consil. 48. clementissimum. col. h. in 4. vol. vide Bald. consil. 294. ad cui-
dentiam. vol. 1.

Arestum. Volens interficere in emenda puniatur.

31 Puniatur tamen is, qui voluit aliquem interficere, & conatum fecit, in emenda saltem pe-
cuniaria. vt fuit aresto declaratum Paris. in quaestio. per aresta. quest. 163. Praepositus, in fi. Vidi
etiam in Montepessulano Manellum locumtenentem praepositi condemnasse quendam, qui at-
tentauerat cognoscere filiam cuiusdam seruientis boni lauronis nuncupari ad fucas, & fuit suspen-
sus: sed iam peruenerat ad actum quantum ad eum, licet non potuisset eam cognoscere, sed per
eum non steterat. & quando processum est ad aliquem actum, tunc puniatur is, qui illum actum
fecit. teste Boer. in decis. Burdeg. q. 316. si quis volens, quia non est solus conatus.

32 Insuper non obseruatur autem. presbyterum. ibidem. C. de episcop. & cleric. sed hodie potest
quis ad subdiaconatum admitti in decimo octauo anno, ad diaconatum vero in vigesimo, &
sacerdos fieri, si vigesimum quintum attigerit annum. cle. vlt. de aeta. & qualita. & episcopus fieri
in hoc regno potest constitutus in vigesimo septimo aetatis suae anno. §. i. de nominatio. reg. vbi
scripsi in concordia. Franciae. & in tracta. de pacific. poss. sfor. b. l. m. ita. 4.

Diaconus, presbyter et episcopus in qua aetate esse debeat.

33 Vtinam seruaretur autem. statuimus ibidem. vbi iudices seculares iudicantes personas eccle-
siasticas tam in ciuili, quam in criminali, sunt priuati officio iudicandi, sed omnes ferè iudices
essent priuati: quia passim in perniciem animarum suarum contra clericos decernere vsurparunt,
quae malum, tanta corruptela!

34 Item non obseruatur l. raptores. ibidem. vt liceat parentibus, vel consanguineis interficere
raptores, sed eos prehendere possunt, & ad iudices ducere. nec §. si autem. vidi seruari. ibidem sta-
tuentem bona rapientis monialem applicari illi monasterio, in quo residet, vt vsufructum, mo-
nialis quandiu viuet, consequatur: ecclesia vero proprietatem: quanuis disponatur idem prope
in c. si quis rapuerit. 27. q. 1. & in ca. excommunicamus. in 1. de haeret. §. 1. Felin. in c. irrefragabi-
li. in fi. de offic. ordinari. glo. in c. quia diuersitatem. in fi. de concessio. praebend. & Bened. in re-
petit. c. Raynutius. haec asserit, in verb. & vxorem. nu. 242. de testa. Sed bona rapientis applican-

Raptores interficere consanguineis puellae non licet.

tur fisco, referuatis monasterio quibusdam emendis, arbitrio iudicum Francie imponendis. sic vidi seruari.

Bona clerici
condem-
nati cui ap-
plicentur.

35 Item hodie ex consuetudine generali regni Francie, bona mobilia clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, perueniunt ad episcopum, immobilia vero spectant ad Regem, vel ad alium dominum temporalem, imperium inibi habentem, & hæc consuetudo fundatur in c. scelicis. in princip. de pœnis. libr. 6. & l. si iuncta glo. vt nemo priuatus titulos prædii suis imponat. c. cum secundum. de hæretic. istius consuetud. meminit Masuer. in rubr. de pœnis. §. item condēnatio facta ad carceres. & Oldra. consi. 27. thema tale. col. 2. ac Ioan. Andr. in additi. ad Specul. in titul. de feud. §. penul. versic. 40. quaritur. & Aufre. in decif. capel. Tholof. q. 150. Quidam accusatus prouinciale. fol. 44. & ita seruatur de vsu, & stylo curiarum, qui licet lex deficeret, est seruandus. teste Iacob. de Bello visu, in sua practica de fuga reorum. vers. & sic pater. ex prædictis fol. 51. & Benedic. sequitur in repetit. c. Raynūtius. in verbo, & vxorem. nu. 240. cum seq. & in verb. mortuo. in l. nu. 132. cum seq. de testa. conciliis D. Boer. in consuetud. Biturig. in §. 11. de iurisdic. omnium iudic. Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. des confiscations. §. 3.

Bona mobilia
clericorum
condem-
nationem per-
sonæ clerici
sequuntur.

36 Et hæc consuetudo fuit confirmata a refo. magni consilij, vt licet videre in tract. aresto. in stylo parlamenti. aresto 50. item fuit dictum. & in quæstio. per aresta. q. 85. fuit dictum. quamuis glo. & docto. contrarium dicant in cap. quia diuersitatem. de concessio. præbend. vbi addidi. Ratio est, quia bona mobilia sequuntur conditionem, & priuilegium personæ. c. si. de vita, & honesta. clerico. Ioan. de platea. in l. 2. in fi. C. de priuileg. eorum, qui in sacro palatio militant. lib. 12. & sicut persona debet esse sub episcopo. c. si diligenti. c. significasti. de foro competent. ita & mobilia clericorum, quæ non capiuntur etiam pro sententiæ executione, vt plenè scripsi inferius in tracta. de liter. obligato. artic. 2.

Cautio de li-
te prosequē-
da hodie an
sit data.

37 Hodie etiam auditur actor prosequens litem, licet non caueat de ea prosequenda vsque ad finem, nec de soluendis expensis, nec decimam litis actor succumbens præstat, nisi in curia parui sigilli Montispefulani, licet in auten. generaliter. l. C. de episcop. & cleric. contrarium statutum sit, & in auten. qui semel. Quomodo & quando iudex. d. hoc scripsi in tracta. de decimis quæst. tertia. & Theobaldus de Cesona non potuit obtinere contra suū aduersarium, qui erat ex Lombardia, vt daret cautionem iudicatum solui. vt Aufre. docet in aresto 19. Item nota in stylo Parla. quia de consuetudine hoc non seruari docet Bartol. in l. 3. §. si quis. ff. de minor. Ideo hæc satisfactiones non exercentur, quamobrem multæ fiunt calumniæ: vnde bonum esset eas obseruari. Bonum esset vt cautio daretur, quia multæ fraudes fiunt, maxime in beneficiis, in quibus aliquando supponitur chimera, quæ non inuenitur postea, & omnes expensæ extinguuntur sicut iudices hoc seruare deberent, vt nullus reciperetur nisi qui præstaret cautionem: & qui non posset præstare, quod iudex habito consilio interloqueretur illum sub obligatione bonorum & personæ recipiendum, si apparentem ostendisset titulum, non aliàs, & tunc multæ cessarent super his beneficiis lites. Proh dolor, vbi quis spiritus sancti gratia præfici debet, hodie plurimi diabolico astu recipiuntur, & infinitis calumniis. Et anno 1534. die 15. martij censuit Senatus quendam Mediolanen. teneri ad cautionem dandam antequam eidem comprobarentur literæ, & antequam ipse eas exqueretur in Francia contra aliquem incolam regni, postulante D. Minando aduocato, qui postea effectus fuit præses in d. curia Paris. & iuxta ea quæ hic scribo Henricus Francorū rex edidit constitutionem anno 1557. in mense Ianuarij: qua constituit, eos qui iure deuoluto beneficia impetrant teneri cauere, vt licet videre in rub. de la reformation des benefices. in ordina. regis.

Auten. si ea
pauca & li-
beri, quomo-
do obseruari
iur.

38 Auten. si captiui. C. de episcop. & cler. disponens, quod in bonis captiui non potest succedere is, qui neglexit illum carcere, vel captiuitate liberare, sed successio eius applicatur ecclesiæ, non seruatur, sed ille captus eligit, cui dare sua voluerit bona, & si non dederit, proximus ei succedit: quia ipse ingratitude videtur remisisse, si non est in vita conquestus. l. si. C. de reuocand. donatio. quod est verum, si fuerit liberatus, & ad bona sua reuersus. diuersum est, si mortuus fuerit in captiuitate. Nam tunc posset d. auten. seruari, & bona fisco applicari, & auten. liberi. C. de episcop. audient. in forensi iudicio seruari debet contra liberos furiosi, qui patris curam neglexerat: vt successione adipisci non possint.

Omnistator
& curator
satisfacere de
bet.

39 Lex de creationibus. C. de episcop. audient. non seruatur in hoc regno quæ dicit datum curatorem furioso in testamento, non teneri satisfacere, quia sufficit paternum testimonium pro satisfactione, hodie bonum esset vt omnes satisfacerent etiã testamentarij, tum quod sapius suadetur testantibus valetudinariis, vt aliquos dent tutores vel curatores inutiles, & quia iura fauent pupilis, ne eorum bona consumantur, ob id cautio semper danda esset, & hoc bonum & salubre illis esset, ideo seruandum, sed iuratoria tantum cautio recipitur, nec vidi aliam dari à consanguineis tutoribus in hac patria, & illa consuetudo inualuit, vt tutores & curatores promittant cū obligatione bonorum suorum ea, quæ scripsi artic. 3. gl. 2. de senten. prouiso. Nec seruatur l. Nemo. ibidem. de episcop. audientia, quæ vult, vt die Paschatis carcer nullum teneat inclusum. Nam omnes passim illo die sic custodiuntur sicut antea: alioqui daretur materia euadendi.

Immunitas
an ecclesijs
detur.

40 Hodie nõ seruatur rubr. de his qui ad eccle. confugiunt, sed solent delinquentes in ecclesijs, & locis sacris, capi, saluo iure si reintegrari debeant, nempe cognoscetur cõtra illum captum, an immunitate debeat ecclesiæ gaudere, & si concludatur, & pronuncietur illum gauisurum, ad ecclesiam

clesiam remitteretur. si verò non debeat gaudere, hoc per sententiam declarabitur, & fiet ei postea processus. ita vidi seruari, vt dixi in tracta immunita. eccles. in ordina. reg. in 2. Tomo. commentar. in constitu. reg. 3.

41 Præterea derogatum est auten. quæ supplicatio. C. de precib. imper. offerend. in qua supplicationem impetrare sufficit in iura biennium, sed in Francia oportet quod intra annum impetretur, vt dico inferius in tracta. de supplicatio.

42 Impetrans rescriptum anni, vel biennij, seu quinquennij, dilationem concedens, non dat fideiussores de soluendo in termino, quamuis contrarium statutum sit. in l. vniuersa. C. de precib. imper. offerend. quæ non seruatur in regno, vt dixi in tract. de dilatio. annalib. & quinquennalib. in 2. Tomo commenta. in constitu. reg. quia aliàs rescripta essent semper fere nulla impetrantibus, & inutilia, ob defectum cautionis, quam vix inuenirent.

43 Item pendente supplicatione, quam propositionem erroris nostri vocant, fit executio aresti, id est sententiæ supremæ curiæ, nulla data fideiussione, nec cautio ne: vt vidi seruari, & abũde scripsi in repetitio. l. quod iusit. in 2. nota. ff. de re. iud. & in tracta. de supplica. in hoc Tomo. 3.

44 Derogatum est de totius regni consuetudine l. falso. C. de diuers. rescript. & seruatur iuris canonici dispositio c. si autem. & cap. plerunque. de rescrip. vt rescripta iusticiæ anno pereant, vulgo dicimus suranne, si super illis executio aliqua facta non fuerit. & hoc etiam scribit Guido Papæ, in decisio. Delphinal. q. 135. An autem in fi. sed elapso anno impetratur aliud rescriptum, vt non obstante lapsu anni, primum executioni detur, de quo loquitur Berber. in viator. iur. in 4. parte rubr. de iudic. literæ tamen prehensionis non tolluntur anno, vnde vulgò dicimus, prius se de corps ne se suranne iamatis, & hæc ex consuetudine & vsu forensi didici.

45 Non vidi seruari l. si. C. vt lite pendente. quoad infamiam, vt impetrans rescriptum contra rem iudicatam, etiam si succubuerit, sit infamis, & quamuis infamia fuerit contra vnum opposita, tamen fuit in testimonium admittus, vt scripsi in tracta. de liter. ciuilib. artic. vno. glo. 6. nu. 6.

46 Dicunt quidam non seruari in Francia l. per omnes. C. de defensor. ciuitat. in hoc, quod disponit ob delictum horrendum denegandum delinquenti aduocatum, quem tex. sing. clamat Barba. in tracta. de prestan. Cardinal. in 9. q. primæ partis col. 3. nu. 11. & in cle. 2. col. 51. de electio. & cõsi. 47. scribitur. col. 14. in l. vol. & consi. vit. col. 9. in 2. volu. Amanel. sing. 4. Hippol. in sua practica.

47. in §. diligenter. num. 164. & in repet. l. vnicè. nu. 102. de raptorib. virg. licet possit corroborari per tex. in c. mulier. 15. q. 1. vbi ipsa bestia, alioqui irrationalis, punitur & probatur Exodi 21. c. & Leuitic. 20. Sequitur Guido Papæ in decisio. Delphinal. quæst. 238. si animal. dicens se vidisse suspensum porcum, quia puerum comederat. probatur etiam per glo. in l. 2. ff. arbo. furt. cesar. Item propter horrendum carnis crimen debent & animatum & inanimatum comburi, vt citius tale icelus à mentibus hominum deleatur. vt fuit factum Tholosæ de ancilla du petit Nicolas pharmacopolæ. & Benedic. ita tenet in repetit. c. Raynūtius. in verb. mortuo. in l. num. 138. de testa. vide Rom. in repetit. l. si verò. §. de viro. col. 44. fallent. 46. ff. solut. matrimo. Sed plus est in hoc regno, in quo in omni crimine; in quo extraordinariè agitur, delinquenti non solet dari aduocatus, sed accusatus ore proprio loqui debet.

47 Etiam hodie filifamilias contra suos agunt patres impetrata ab ipsis iudicibus citatione, & nullam vidi aliam impetrari veniam, licet quidam à patre concedendam arbitrentur, quod non est verum, sed à prætorè & iudice. per tex. in §. final. de pœna temer. litigan. in institution. l. 4. de in ius vocand. ff. §. prætor ait, sine permisso meo. ne quis vocet parëtem. Quia pater fortè non concederet, debet tamè filius, quando à patre, vel matre quicquam petit, honestis vti verbis, aliàs grauius puniri debet, tanquam ingratus, & iura paternitatis violans. Nam pulchrè ait Imperator in l. si manumissor. C. de obseq. si qua pecunia debetur, siue de rebus aduersus patronum disceptatio sit, non protinus ad litigandum currere debes: maxime autem si hoc facere auderes, siue autoritate verborum æquitatem petitionis tuæ commendare iudici potuisti, omni honore patrono debito referuato, multo fortius patri. non vidi seruari l. si quis minor. C. de transac. nam si quis impetret literas, vt transactio rescindatur, si aliquam habeat causam, quamuis non obtineat, non est infamis, nec aliæ pœnæ ibidem conscriptæ solent contra impetrantem declarari, sed in expensis ei ad multam pro modo culpæ, solet condemnari, & sic in forensi iudicio seruari vidi, quicquid ibi iactent doct. & audiui obiectionem factam de infamia contra eum qui ita succubuerat, fuisse reiectam.

48 Inter non obseruatas potest collocari l. si nemo. C. de in integrum restitutione. & l. cum sci- mus. C. vbi & apud quem cognitio in integrum restituit. agenda sit. in quantum dicunt præsidem posse restituere minorem, & aliæ leges hoc dicentes. Nam hodie in hoc regno solus Rex restituit, & literas restitutionis concedit: ideo minor non recipitur sine literis regis petens in integrum restitutionem. per l. diui. ibi. sed id duntaxat à principibus fieri potest. ff. de pœnis, quæ licet loquatur in restitutione à sententia super crimine, tamen idem obseruatur in alijs restitutionibus, siue à minore impetrentur, siue à furioso, siue à prodigo, siue à quocunque alio præsentè, vel absente, etiam per rubricam. C. si ex fals. instrument. iudicat. fuerit. Itaque hoc casu princeps adeundus est. ff. de fideicom. liberta. ita scripsi in repetit. l. quod iusit. in 2. not. numero 128. ff. de re. iudic.

49 Curia tamen suprema sine literis Regis interdum ex æquitate restituit. vt dixi in glo. summas. in proce. concordat. & literas releuamenti concedit, etiam si cancellarius recusauerit, vt in re

Impetrans
quinquennal-
es & annal-
es literas
non dat cau-
tionem.

Arsti exe-
cutio pendet
te erroris
propositio-
ne fit.
Rescriptum
iustitiæ. an-
no perit.

Impetrans
literas con-
tra rem iudic-
atam an sit
infamis.
Aduocatus
an delinque-
ti datus sit.

Ob crimen
horrendum
animal etiã
est punien-
dum.

Filius an ue-
niã à patre
impetrare
debeat.

Restitutio-
nes omnes
à principe
impetrantur.

Curia supre-
ma restituit.

in registris curiæ parliament. Paris. scribitur. & anno 1401. die 28. Ianuarij recusante cancellario literas in causâ appellationis curia concessit. & olim curiæ supremae regebant etiam ipsos principes, sed hodie multis agitantur procellis, & principes etiam: quia illis non obediunt, & consiliis earum non reguntur. In vno tamen casu sing. iudices regni restituunt; utpote si post prolatam contumaciam in reum absentem ipse iudice sedente pro tribunali compareat. text. in l. diuus. ff. de integ. resti. scripti in tract. de contumac. art. 3. in 3. Tomo consti. regia. imò etiam hodie non seruatur l. vna. C. in integrum restitui postula. ne quid noui fiat. nam si petatur restitutio contra arrestum, & sententiam curiæ supremae, pendente illius restitutionis cognitione, arresti fiet executio propter eius curiæ auctoritatem. l. seruo. §. cum p[ro]tor. ff. ad Trebel. Guido Papæ. in decis. Delii. q. 50. quia. sed nil à partibus sine curiæ permissu innouandum erit.)

Autem. factam. ta. pu. beru. an. ob. seruetur.

50 Insuper non seruant Galli autem. sacramenta puberum inuolabiliter custodiantur. C. si aduers. vend. sed si minor læsus sit, quantum iuramentum interpositum fuerit in illo contractu, restituitur. & impetratis literis à Rege, vel eius cancellaria, dispensationem iuramenti petit minor ab episcopo, vel eius vicario, quæ non solet denegari, & ita vidi obseruari semper in curiis, & ita seruatur in omnibus ferè restitutionibus etiam maiorum, vt habita iuramenti dispensatione, releuetur læsus, vt plenè scripti in tracta. de restitui. & releua. in 2. Tomo commenta. ad consti. reg.

Iuramentum calumnie non prestatur.

Item in curiis secularibus regni non iuratur de calumnia, & sic parum seruit rubr. de iura. propter calumniam dand. quantum iura dicant non posse hoc iuramentum expresse remitti. l. 2. ibidem nec valere consuetudinem c. ceterum. de iurament. calum. & c. 1. §. 1. illo titul. in 6. quia non solent Galli vt calumnia, ideo vsus illud iuramentum non recepit, vel fortè quia passim partes calumniam exercebant non obstante iuramento, ideo noluerunt eas adigere iuramento, ne plus peccarent. Statuit tamè Philip. Pulcher vt procuratores regij iurent de calumnia in causis, quas regio nomine exercent. vt patet in ordi. Philip. in stilo Parla. conscriptis. 3.

Lex prope. vandum. an. obseruetur.

51 Non seruatur l. properandum. C. de iud. vt causæ decidantur intra triennium, quia in hoc regno protrahuntur sæpius vsque ad triginta annos, & quandoque vsque ad mortem, & ad viduam & hæredes, vt dicitur: adeò quod instantia in hoc regno vocari iure potest, quia instat pars tanquam in agone existens, vt causa finiatur, & adeò instat, & vrget, vt sæpe in persecutione moriatur: vnde dicitur per varios casus per tot discrimina rerum tendimus ad sententiam. Quod sic non fieret, si Senatus con. seruarentur, quo fuit dictum & procuratoribus præceptum, vt statim habito consilio, & deliberatione secundum illam procuratores placita & apunctamenta partibus concedere debeant, sed recusant vulpini procuratores, qui ad magnam multam essent condemnandi, vt cõsuet Senatus ad supplicationem procuratoris regij anno 1544. die 13. Februar. Tamen etiam in hoc regno perimitur instantia per triennium, computandum à die victimi termini, & vt dicunt, de la derriere procedure, & non prosequitur quis illum processum post sine literis regis, vt non obstante peremptione liceat prosequi processum, ita seruatur in hoc regno. Imò etiam nõ seruatur titulus vt intra certum tempus criminalis questio terminetur, vbi vult intra biennium à contestatione litis causa criminalis finiri debere, maxime in l. si. hodie quandoque durant etiam processus criminales ad decem annos, quæ malum. 3.

Cautela ab. breuandi li. res.

52 De stylo communi & consuetudine curiarum non seruatur dilationes iuris sed stylus & qualibet curia suas arbitrat dilationes, & eas concedit. glo. in ver. prorogetur. in titul. de author. general. concilio. in pragmat.

Arestum.

53 L. vna. C. de plus petitio. & alia similes constitutiones non obseruantur in hoc regno, quia semper debitor, qui non obtulit partem debiti, ad quam solum tenebatur, condemnatur ad omnes expensas, etiam si actor plus petierit. nam postquam erat debitor, offerre tenebatur illud quod debebat, & non offerendo est in mala fide, ob id semper ad expensas cõdemnatur, etiam quando plus petebatur. §. plus. cum seq. de actio. in institu. ergo semper offeras, si expensas vitare velis. facit l. quidam. ff. si cert. peta. & ideo in praxi non seruatur, quòd possum negare totum, si debeam partem, quicquid dicat glo. & docto. in c. si. de confessis in 6.

Dilationes iuris nõ ser. uantur.

Si verò plus petatur loco, absoluitur reus saluo iure actori de conueniendo debitorem. in loco debito, & soluit actor expensas illius instantiæ iuxta l. properandum. §. 1. C. de iud.

Plus petens an condem. nari, & ad quid debeat.

Idem si conueniatur ante diem, vel conditionem, & quando id quod est debitum alternatiuè petitur simpliciter, solet etiam ab obseruatione iudicij iudex absolvere cum expensis, salua facultate actori conueniendi reum tempore debito, id est dum euenerit dies, vel conditio vel petendi alternatiuè, quod simpliciter petitum fuerat. ista est praxis.

Autem. qua. in. prouincia. C. vbi de crimine agi oporteat. nõ vidi seruari in hoc regno quoad hoc, vt quis fortietur forum ratione delicti: nam si iudex loci, in quo delictum est commissum, requisitus sit à delinquente, vt remittatur ad iudicem domicilij, denegari hoc non debet, nisi in duobus casibus. Primus in vagabundo, vt patet in rubr. des. vagabons. in ordina. reg. & ibi dixi. Secundus casus, est quoad inquirendum, & decernendum prehensionem contra delinquentem. Nam poterit iudex delicti informare, & postea decretum concedere, sed si postea captus petat se remitti ad iudicem domicilij, hoc cõcedi debet sub fida custodia. imò si iudex delicti absolueret, vel condemnaret reum, non valeret sententia, nec impediret iudicem domicilij, vt docet Ioa. Fab. in d. autem. qua. in. prouincia. per c. p. & g. de offic. deleg. cum in Francia iurisdictiones sint patri- moniales, vt scripti plenè in titul. de causis in concordia.

54 Seruant Galli delinquentis cadauer non posse tradi sepulturæ inconsulto principe, seu curia suprema. glo. in l. ff. de cadauer. punito. & sic debet intelligi l. obnoxios. C. de religio. & sumpti. funer. sequitur D. Chassa. in consuetud. Burgun. in rubr. des. confiscations. §. i. glo. il. confis. que. num. 6. sed ex consuetudine in patibulis dimittuntur ad terrorem, & exemplum, vt alij à criminibus arceantur. l. ff. de iustit. & iur. l. 1. C. ad legem Iul. repetund. nec putarem iudices seruantes hanc consuetudinem peccare, cum sit iusta & rationalis: vt terreatur delinquentes, licet Chassa. vbi supra teneat contrà.

Cadauer de. linquentis sine principis permissu nõ traditur.

55 Imo. ratione. vtilitatis publicæ seruatur in regno, vt etiam iudices Regij possint cadauer delinquentis dare medicis ad anatomiam faciendam, quantum Chassa. dicat non posse dari, nisi per principem, tamen contrarium vidi sæpius seruari in Montepessulano. Sed tempore ætatio non debet concedi propter fœtorem, vel statim fieri anatomia debet: vt asserit D. de Ripa. in tracta. de peste. in 3. parte. q. 6. in fi. fol. 69. quamuis Bar. cogitandum reliquerit. in l. ff. de cadauer. punito.

Anatomia an possit ex sussepo fieri.

56 Delectabilis illa, paucis tamen autem. alearum vsus. C. de reli. & sumpt. funer. disponens pecuniam in ludo perditam posse repeti vsque ad quinquaginta annos, ex consuetudine generali totius regni Franciæ. imò verius dicam mundi, non obseruatur. & illam consuetudinem valere asserit Ioan. Andr. in c. pen. de vita & honesta. clerico. quamuis Panor. ibi contra. & quòd consuetudo excuset lusorem, vt non teneatur ad restitutionem pecuniæ lucratæ, dummodo fraudi nõ interuenerit, & lusorit solacij causa: & cum eo, qui est dominus pecuniæ, abudè scribit Roch. Curtius, in repetit. c. si. col. 12. in 3. nota. & 3. limita. de consuetud. tum quia cessat fraus, tum etiam quia dubium est apud docto. vt Imol. in d. c. penul. scribit. ergo in tali dubio consuetudo excusat. c. cum venerabilis. vbi Panor. de consuet. quod seruire potest episcopis, & abbatibus, commendatariis quibusdam iuuenibus, qui hodie, pro dolor, plus his deseruiunt, & aliis deterioribus voluptatibus, quàm diuinis rebus, aut ludis literariis. Non seruatur Galli l. quisquis. C. si certum peta. vbi nulli licet iudici mutare, hodie non prohibentur, sed tamen caue, quia si vis facere inimicum mutua ei tuum. dicit Lucas de Penna in l. col. 3. C. de agricol. & censu. lib. ii. experto cridi debet mihi. 3.

Ludetes an teneatur ad restitutione pecunie lucratae.

57 Consuetudo sustulit rubr. de compensat. in hac patria consuetudinaria, in qua non solet recipi per iudices sine literis regis, vt vidi sæpius in forensi iudicio seruari, tamen cum literis regis recipitur, in patria verò iuris scripti sine literis admittitur, quòd est melius, quia frustra impetratur, quòd iure communi conceditur. l. vna. C. de thesaur. lib. 10. sed ignari procuratores huc introduxerunt literarum vsus, & bonum esset, quòd iudex prouideret, prout de iure, & restituere sicut adhuc fit in curiis ecclesiasticis, sed luctum sigilli cessaret, & vtilitas publica augetur.

Compensatio sine literis regis non fit.

58 Non seruatur etiam in hac patria consuetudinaria. l. admonendi. ff. de iureiur. nec. in bonæ fidei. C. illo tit. quia vix deseruit iuramentum in supplementum probationum in contractibus stricti iuris, etiam si semiplenè probatum fuerit: sed reum iudex absoluit, nisi hoc à Rege per re scriptum concedatur, & vidi impetrari literas regias iudicibus directas, coram quibus processus pendebat, vt si apparet probatum semiplenè, deferret iuramentum in supplementum probationis, sed seruatur illæ leges in patria iuris scripti, in qua sine literis iudex desert, si expediat iuramentum, etiam in contractibus stricti iuris. Etiam non seruatur consuetudinaria l. 3. §. iurare oportet. vt delatum est ff. de iureiur. Nam nullus tenetur iurare nisi pro more solito, etiam in stãte parte. Sic censuit Senatus Paris. anno 1524. die 11. Martij, contra iudicem De la Val, qui iudicauerat iurandum esse super reliquiis, sicut pars requisierat. Vnde Vlpianus ait, si quid tale incidere circa varietatem, officio iudicis conceptio huiusmodi iuris iurandi terminetur. l. iuris iurandum. & ad pecunias. l. pen. ff. de iureiurandi.

Iuramentum in supplementum quando deseratur.

59 Etiam in contractibus. C. de non num. pecu. cessat, vbi post biennium non admittitur de iure exceptio non numeratæ pecuniæ opponente debitore, & post triginta dies opponente creditore, sed in Francia tempore recipitur opponens non numeratam: sed is, qui opponit non numeratam, oportet, quòd semper probet, siue ante biennium, siue post. & ista seruatur regnicolæ, vt plenè scripti in tracta. de chirographo & cedula recognit. saltem in hac consuetudinaria Francia.

Exceptio nõ numeratae pecunie quando opponatur.

60 Per non vsus, imò per contrarium vsus est abrogata autem. cõtra qui propriam. C. de non num. pecu. Nam qui negat propriam scripturam, si conuincatur, non condemnatur præise ad duplum: sed ad multam pro qualitate delicti imponendam, quæ interdum excedit duplum, quandoque non & frequentius, vt notum est pragmaticis.

Negat propriam scripturam quomodo puniatur.

61 Regni consuetudo generalis non obseruat l. dudum. C. de contrahen. emptio. sed consanguinei rem per consanguineum venditam pro eodem pretio retrahunt, vt plenè discitur D. Tiracquel. in suo tracta. de viroque retractu.

Retrahere rem uenditã consanguinei possunt.

62 Credo non obseruari in hoc regno l. 2. C. de patrib. qui fil. distrahe. vbi pater ob causam famis potest vendere filium, sed contrarium obseruat consuetudo, quia cum Galli habeant filios prorsus absolutos, gloss. in §. si. na. in situ. de patr. potesta. seruitusq. inter Christianos nõ sit. Bart. in l. hostes. ff. de captiuis. maxime inter Gallos, vt plenè docet cõuictus meus D. Boer. in §. 1. de consuetud. iuris personarum: ideo patres non suos vendunt filios, sic nec auus, nec mater, quia hi non habent eos in potestate. vt ibi Bal. inquit. Et puto in tex. d. l. 2. abidem legendum sanguinarius.

Pater non uendit filios suos.

24

Constitu. Reg.

Sanguinari-
us quis.
Intra decem
annos age-
re debet ac-
ceptus ultra
dimidiam.

Propria au-
toritate no-
expellitur
emphiteo-
ta, uasallus
nec condum-
stor.

Incestus con-
trahens im-
prias post
Pape dispen-
satione non
perdit bona.

Poenae secun-
do nubentiu
non seruantur.

Naturales
hodie per ob-
latione cu-
ria no legi-
timantur.

Naturales
non succedunt
suis pa-
rentibus nec
consanguineis.

Bastardi no
succedunt
nec ab inter-
stato nec ex
testamento.
Bastardi
ficti suc-
cedit.

guinarius, id est saeuus & crudelis, non sanguinolentus, vel sanguineus, nisi exponas sanguineus id est crudelis, vt Apule. immani ac sanguinea uoce perterritus.

63 Ordinatio regia corrigit opinionem glo. & doct. positam in l. 2. C. de rescindendi, vendit. vt ratione deceptionis ultra dimidiam agi possit vsque ad triginta annos, sed ordinatio ludo seruata in curiis uult, vt intra decem annos agatur, postea non auditur quis uolens rescindere contractum ratione deceptionis, & in aliis casibus ibi expressis, vt in tracta. de rescisio. contract. abunde scripsit in 2. Tomo consti. regia. etiam nunquam uidi seruari penam l. condumstos. C. loca. vt conductor teneatur dare estimationem rei locatae, si illam non restituerit ante sententiam, sed in praxi solet condemnari ad aliquam multam, vel ad id quod interest.

64 Stilus & consuetudo Franciae non obseruat l. a. & ibi not. C. de iura emphite. in eo, quod ibi dicitur, quod emphiteota potest propria autoritate expelli, si non soluat censum per totum triennium: quia in hoc regno non expellitur, nisi prius facta commissi declaratione per iudicem competentem. alioqui non possit purgare moram, quod esset iuri contrarium. cap. potuit. de locat. & idem in feudo seruatur, & iudicatur. teste Guido. in suis deci. q. 107. licet glo. & c. uide in consuetud. Picta. art. 64. rubr. 1. & idem in conductore Galli seruatur: vt non liceat propria autoritate illum expellere, sed tantum per iudicem, quando resistit. etiam maritus licet sit dominus rei dotalis. l. doce. C. de rei vend. tamen non potest uasallus uxoris ad fidem & hominagium recipere, sine expresso uxoris consensu, vt censuit Senatus pro do. Charlota uxore do. de Preci. anno 1515. die 4. Iunii.

65 Contrahentium incestas nuptias poena est confiscatio bonorum, tam caeterorum, quam dotis, exilium etiam autem. incestas nuptias. C. de incestis nupt. quae elicitur ex autem. de incestis nuptis. col. 2. Sed post illas cum illis nuptias sic contractas: si Papa dispenset, bona postea a Rege non uenduntur, quia ante declarationem factam ab episcopo, vel alio iudice ecclesiastico, haec bona non capiuntur. c. cum secundum leges. de haeret. in 6. de quo fui sepius interrogatus, nec potest filius bona petere post Papae dispensationem, quia postquam principale potest Papa probare, & accessoria. argum. l. cum principalis. ff. de reg. iuris. & sic ualebunt dotes, & donationes propter nuptias: vt per doct. in c. per venerabilem. qui fil. sint legit.

66 Item frustra disputatur de poenis secundum nubentium, quia nulla vel rara seruatur in hac patria consuetudinaria, sed amplectuntur dictum apost. primae ad Corinth. 6. c. mulier uiro suo mortuo soluta est a lege uiri sui: ideo in Domino nubat, cui uoluerit, & haec est etiam dispositio iuris canonici in c. penult. & si. de secund. nup. aliqua tamen quae respiciunt filios & illorum fauorem, seruatur in patria iuris scripti, per gl. & doct. in l. 1. C. de secund. nup. & abunde explicat hanc materiam Jo. de garronib. doct. Auenio. in suo tract. de secund. nuptiis. ubi etiam cumulat poenas secundum nubentium.

67 Abiit in consuetudinem l. si quis. C. de naturalib. liber. & §. quibus. institu. de heredita. quae ab antea. deferunt. in quibus statuitur naturales legitimari, quando curiales efficiuntur. sed cum in hoc regno sit magnus curialium numerus, praecipue apparitorum, non legitimantur per oblationem curiae: quia cessante causa effectus cessabit. c. cum cessante. de appella. Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. des successions des bastards. §. 3. in gloss. ab intestat. num. 11. quia olim uix inueniebantur, qui curiis seruire uellent propter modicum lucrum, hodie cum rapinae corum non puniatur, ditari isti curiales solent. & omnia hi apparitores temerare consueuerunt. l. defensionis. in fi. C. de iure fidei. lib. 10. Nam quidam iudices magni fures paruos tuentur: adeo quod sunt sicut medici, quod impune etiam interficiunt hunc, simul illum, impuneque putant se quoque ferre Deo, at arcum suum tetendit, & parauit illum, vt istos tam impudentes raptos, & fures, in profundum mittat, quia conceperunt dolorem, & pepererunt iniquitatem.

68 Naturales, quos uulgo bastardos dicimus, de consuetudine generali regni Franciae non succedunt ab intestato patri, nec matri, vel collateralibus, quae est iuri diuino consona. Genes. 21. ca. Et ecce ancillam & filium eius, non erit haeres filius ancillae, cum suo liberata, sed potest habere alimenta ex aequitate canonica per tex. in c. cum haberet. in fi. de eo. qui duxit in matrimo. quam polluit per adul. ubi Panor. & praeposit.

69 Et sic non obseruatur autem. licet. C. de naturalib. liber. Nec autem. si qua illustis. §. nouissima. C. de Senatus consulto. Officia. Nec alij tex. similes. teste Ioan. masuer. in rub. de successio. in §. item Bastardus. & §. item Naturales. & Benedic. in repetit. c. Raynuitus. in verb. & uxore. nu. 709.

70 cum seq. de testa. Et ista est consuetudo in toto regno, quod bastardus nec ab intestato succedat patri nec matri nec ex testamento, teste Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. des successions des bastards. §. 1. in princi. & glo. ab intesta.

71 Imo etiam illis bastardis filius succedit, etiam si aliunde bona quam a patre quaesierint, etiam filius naturalis bastardi non succedit ei: nisi legitimatus vel literas naturalitatis habeat in hoc Regno, etiam si fuerit legitimatus a Papa adhuc non succedet: quia Papa in terris non sibi subiectis quoad iurisdictionem temporalem legitimare non solet quoad bona temporalia. c. per venerabilem. qui filij sunt legit. scripti in scholastico priuile. 98. si tamen pater aliquid eis donet, solet illis praestari, sed si sint legitimi filij & naturales bastardorum, succedunt parentibus, & consanguineis, vt abunde scripti in tract. de liter. naturalita. in 2. Tomo ordi. reg. ubi idem dixi in filius exteriorum legitimis & naturalibus, quauis Bened. & alij contra. sed ibi allego Arestum. Non succedit etiam

dit etiam in hac patria consuetudinaria vxor marito ab intestato, nec econtra, forte, quia habet dimidiam conquestuum partem, secus est in patria iuris scripti, ubi deficiente legitima successione succedit per titulum. C. unde uir & vxor.

72 L. Clarum. C. de author. praestand. non seruatur, nec l. si. §. necessitate. C. de bonis quae liber. in parlamentis, ubi non curatur de patria potestate: ideo processus non erit nullus ob defectum patris, aut curatoris consensum: tam in ciuilibus quam in criminalibus, vt docet Guido papa in decisio delphinal. & q. 35. si adultus. & q. 50. quia haec curia, & q. 410. de iure. Bened. in repe. c. Raynuitus. in ver. si absque, in 2. de fideicommissa. substitut. n. 50. de testa. vix consentio in ciuilibus, sed in criminalibus sic, in quibus hodie non datur curator minoribus, in his quae facti sunt, quia in his respondere iudicibus per se habent, secus in his quae iuris sunt, vt ad dilationes, ad testes quaerendos: & ad alia, vt superius dixi. Imo per edictum Carbo. differebatur quaestio status vsque ad tempus pubertatis, & olim fuit consuetudo, vt in realibus causa minoris differretur vsque ad pubertatem, sed Philippus ualeus super hoc ordinationem edidit, reuocans hanc consuetudinem anno 1330. uolens vt minores prosequatur processus, sicut maiores, & contra ipsos sic quoque procedatur vt est in l. arresto. Imo hodie princeps concedit, vt quis extra tutelam & curam sit in decimo octauo anno, vel ante uigesimali quintu, vt olim fuit concessum do. de la Val. anno 1540. die 2. Decembris, & fuit dictum in Senatu, quod curatores illius redderent ei computum, & reliqua: uidelicet magister militum, & Connestabilis, & D. de Chateau Briat, licet cura de iure daretur vsque ad uiginti quinque annos, §. fin. de curato. in insti. nisi beneficio principis aliud concessum fuerit, & idem quando ueniam aetatis concedit, vt in l. 2. C. de his qui ueniam aetatis impet. de qua dixi in tract. rest. art. 2. gl. 7. in 2. Tomo.

Item etiam hodie in hoc regno seruatur, vt non ualeat citatio minoris habentis tutorem: sed tutor erit citandus, iuxta doctrinam Alex. in l. neque. ff. de in ius uocand. quamuis Bart. contrarium teneat in l. §. sufficit. ff. de administ. tutor. unde cum minor fuisset citatus ad assistendum receptioni testium productorum ad futuram rei memoriam, citatio & omnia alia fuerunt per curiam annullata anno 1544. die 8. Iulij.

73 Si maior factus alienationem sine decreto factam ratam habuerit, non poterit contra eam venire, vt patet in hac rub. C. ratum tamen habere non censetur, si rem tradiderit tempore, quo erat maior, licet minor uendiderit, vt plene Barba. docet in c. literis, de rescript. imo requiritur specialis confirmatio, vt in l. 2. ibidem, requiritur etiam quod specialis confirmatio fiat inspectis cognitisque uerbis prioris contractus, alioqui si quis ratificaret contractum tali anno & mense constitante instrumeto sumpto per talem notarium factum, hoc non sufficeret, nec ratificatio probaretur, per l. vnam. C. si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur, & ita iudicatum fuit in magno Regis consilio anno 1543. die 5. nouemb. seu circa, item in l. si. in illa rubr. C. si maior factus, dicitur quod si factus maior per quinque annos continuos post impletam aetatem, id est post uiginti quinque annos nihil conquestus est, minime retractari postea alienatio occasione omissionis decreti poterit, & decisio illius legis confirmata fuit arresto Senatus prolato pro do. Archambando de morel, egregio in Senatu aduocato, quauis hodie ex lege regia nouissima, possit minor in integrum restitutionem ratione minoris aetatis petere vsque ad triginta quinque annos in aliis: vt patet in rubr. de restit. & releua. in ordi. reg. artic. 2. in 2. Tomo harum colt. Notandum est d. l. si. habere locum in alienatione rei immobilis, & quando ex causa alienatur omisso decreto, secus si causa non intercesserit, utpote quia non erat res aliena, & tamen sine decreto alienauit, tunc non confirmabitur per quinquennium, sed poterit agi vi ordinationis vsque ad 35. annos, & fructus percepti ante litem contestata imputabuntur pro impensis in re factis, per l. 2. C. si quis igno. rem min. facit. l. emptor. & l. sumptus. ff. de rei ven. l. 3. §. scio. de minor. idem solet interrogari minor si pretium uersum sit in suam utilitatem, quod si confessus fuerit uersum, ad totum pretium restituendum condemnabitur, vt censuit Senatus Paris. anno 1548. in uigilia sancti Thomae pro Charolo Dudrac contra Menicier in 2. inquisitionum classe.

74 Authen. Nauigia. C. de fur. licet reprobet consuetudinem in contrarium, tamen de consuetudine generali non seruatur. Sed quando fit naufragium, dominus territorij occupat illa bona, tanquam oberrantia, quae uocant espaua, secundum Benedic. in repetit. c. Raynuitus, in verb. & uxorem. n. 935. de testa. uide Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. des iustices. in §. 1. & istud sapius uidi seruari in patria mea dulcissima Montepessulani, maxime du galion du rango, qui in Montepessulano post sibi occupata bona pro dolore mortuus fuit. Et illa consuetudo est pessima, quae afflictionem afflictio tribuit contra l. diuus. de offic. praesid. ff. & in foro conscientiae domini illa bona rapientes non sunt tuti. Ego plus timerem in hoc Dei iudicium, quam scandalum, licet Bulga. contrarium in simili dixerit, in l. in laqueum ff. de acquiren. rer. dom.

75 Consuetudo ueniens patrie Franciae non seruatur iuris ciuilibis solennitatem quoad testamenta, vt adhiberi debent septem testes, iuxta l. hac consultiissima. C. de testa. Sed hodie seruatur. c. cum esset. eo. tit. vt testamentum ualeat coram duobus, vel tribus testibus cum parochiali curato, siue uicario illius, secus si coram alio simplici presbytero & duobus testibus. c. cum esset. de testa. imo etiam in hac ciuitate sustinetur testamentum factum coram duobus notariis, & pauca sunt in hac patria consuetudinaria testamenta, sed tantum codicilli, quia bona ex consuetudine con-

Curator quando minori non datur.

Minor non citatur sed tutor.

Alienatio minoris quae rata haberi possit ex quomodo.

Bona naufragorum dominis territoriorum applicatur.

Testamentorum solennitas an seruatur & quae.

fanguineis deferuntur. Ideo qui facit testamentum ibi hæredis institutione non facit, ergo non est testamentum proprie, per §. ante hæredis institutionem, de legat. in instit. sed codicilli in quibus sunt legata pia, & alia disponuntur, & ita vivitur in hac consuetudinaria patria.

Inuafores & propria auctoritate rapientes bona quomodo puniuntur.

76 Benedictus in repetit. c. Raynuius. in verb. si absque. in 2. de legat. nu. 147. cum seq. de testa. nunquam vidit seruari leges punientes inuafores priuatione iuris, vt quis priuetur re sua, vel vt ad duplum puniatur. ideo. l. non dubium. C. de legat. nec l. Paulus. in 1. ff. ad Trebel. nec l. extat. ff. quod met. causa. Nec seruat. l. meminerint. C. vnde vi. Nec in hoc regno de consuetudine obseruantur leges punientes ad duplum, triplum, vel quadruplum, vt superius dixi: sed inuafores, vel propria auctoritate rem accipientes, vel aliter per vim delinquentes, puniuntur pœna arbitraria, seu multa Regi & parti applicanda, quæ est aliquando quadruplo maior, interdum & minor pro delicti modo, & hæc consuetudo est conscientie conformis, quæ vult pœnas dupli, tripli, vel quadrupli in conscientia non deberi, capitulo fraternitas. 12. q. 2. & ibi. gloss. & docto. in capitulo suam, de pœnis.

Quadrupli pœna in thesaurarios seruat.

77 † Tamen pœnam quadrupli vidi in camera computorum Paris. obseruari contra thesaurarios, quæ probatur in l. 1. & 2. C. de his qui ex public. ratio pecuniam mutuam receperunt, lib. 10. sic docet Francisc. marc. in decisio. delphinal. q. 201. & seq. in 2. parte, & scribitur in ordina. reg. rubr. des thesauriers, ord. 9. art. 8. & in rub. des senechaux, arti. 16. Imo nec seruat. authen. hoc amplius. C. de fideicom. vbi non implens voluntatem defuncti intra annum, lucro priuatur hæreditario, sed ad multam solet condemnari, si scire causam distulit, quæ multa pauperibus erogari & assignari, non autem Regi solet iuxta l. 2. C. de episco. audien. 3.

Restitutio per trebellianum fieri non solet.

78 Seruat. minimè titulus ff. & C. ad Trebel. disponens hæredem teneri ad restitutionem hæreditatis faciendam fideicommissario, quia in hoc regno de consuetudine nulla petitur restitutio. cum mortuus sayfiat viuum ex consuetudine generali regni, & in possessionem ponat etiam fideicommissarium, teste Benedict. in reper. cap. Raynuius, in verb. si absque. in 2. de fideicom. substit. numero 50. in fi. & secundum hoc iudicatur in hoc regno secundum eum, ibi. num. 85. & in verb. mortuo. in 2. numero 74. de testam. vbi dicit plures fuisse confirmatum aresto parlamenti, & hanc practicam Nemausi dicit obseruari, & vbiq. in curiis lingue occitanæ Ioan. Berber. in viator. iur. in quarta parte rubr. quando petitur hæreditas, in vim substitutionis.

Ordinaria agendi remedia pro hæreditatibus cessant & dantur interdita.

79 † Plus dicens, quod omnes viæ ordinariæ agendi & experiendi pro hæreditatibus, & substitutionibus, ac fideicommissis, hæc quiescunt, & pro illis intentantur remedia possessoria: ac si hæreditates essent aditæ, transmissæ, aut restitutæ, & est multum vtile: quia pauper assequetur decem diebus, quod olim via ordinaria non assequatur 10. annis: & sic parum obseruat. l. vna. C. de his qui ante apertas tabulas. Cum mortuus sayfiat viuum, ibidem, numero 188. Et ego in hac patria semper via possessoria agi vidi, etiam à fideicommissario sine aliqua restitutione, & hoc est conforme æquitati canonicæ, de qua Bald. in capit. in præsentia. columna quinta. numero 31. de probatio. quod recta via potest agi, licet non sit facta restitutio de æquitate canonica, vt circuitus euitetur. l. dominus. ff. de conditione indebiti, clementina auditor. de rescriptis. quam curiæ Franciæ amplexæ sunt. etiam in successione ab intestato agitur possessorio iudicio. §. Quemadmodum ipse copiose scripsi in tract. de mater. posse. articulo nono, in tertio tomo commentariorum ad constitutiones regias. 3.

Hæres sub beneficio inuentarij quanto esse quis possit.

80 De iure, cuiuslibet dubitanti an bona soluendo sint, necne, licet inuentarium intra triginta dies ab eo tempore numerandos conficere: ex quo scit delatam sibi hæreditatem, & postea intra sexaginta dies illud inuentarium perficere debet, ne vltra vires hæreditatis teneatur. l. finali. C. de iure deliberand. §. fiat, in authen. de hæredibus & falcidia. collatione prima, & ista praxis seruat. in patria iuris scripti, in hac verò patria consuetudinaria nullus recipitur hæres sub beneficio inuentarij, si inueniatur alius hæres simpliciter adiens hæreditatem. Imò solet per literas regias concedi, vt vidi semper obseruari in his regionibus, vt si non sit alius, qui velit simpliciter esse hæres: quod hic possit esse hæres sub beneficio inuentarij, alibi abundantius dicam in tracta. de senten. prouisio. inferius art. 3.

Examen ad futuram memoriam non fit sine literis.

† Oportet tamen quod quis hoc petat intra annum. §. illud, in authent. de hæredibus & falcidia. collatione prima. etiam si fuerit miles. §. fin. ibidem, & sic fuit reiectus dominus Iacobus de Gaillon miles, à literis suis impetratis anno 1516. & die duodecima mensis Iunij. non requiritur literarum impetratio, licet aliqua bona sint in patria consuetudinaria, & maior pars in patria iuris scripta, vt notant doctores in l. 1. C. de summa trinitate. Etiam non fit sine literis examen ad futuram rei memoriam, licet de iure contra. l. in lege aquilia si deletum. ff. ad legem aquil. c. fi. vt lite non contestata.

Filij duorum fratrum an in capita an in stirpes succedant.

81 Filij duorum fratrum inuicem succedunt hodie in capita. per textum in l. 2. ff. de suis, & in l. lege. C. de legit. hæredib. & sequendo opinionem Azonis in auten. cessante. C. de legit. hæred. quia quilibet venit ex suo capite, non ex capite patrui, & sic non consideratur stirps, sed cuiuslibet caput. hanc opinionem probat Zazius in lib. 1. respon. ca. 7. Et pro hac sententia iudicauit Senatus delphinalis. vt citat Guido Pape in decisio. delphinal. q. 134. sed qualiter, & postea à Paris. Senatu confirmata anno 1522. die 13. Martij in causa Ioannis de camisal. & eius vxoris, cõtra Nicholam viduam Gaucheri de faz. Quod est verum quado succedunt cum suis consobrinis, secus si cum patruis

Arestum.

patrui: quia tunc in stirpes, per §. cum filius de hæredita. quæ ab intesta. deferunt. in instit. & ita conciliantur opinionēs contrariæ doctorum per d. l. 2. ff. de suis & leg. hæred. & §. huiusmodi in auten. de hæred. ab intesta. venient. colla. 9. ite etiam fuit iudicatum Paris. anno 1547. die vlti. Iunij, Relatore in clyto viro D. Anto. Seneron. in supremo senatu consiliario egregio, inter Hilariū pastoreau appellatē à Bailliuo Carnot. & Petrum le sec & eius vxorem.

Bona peregrinorum cui applicari debeant.

82 Peregrini si moriantur sine hæredē & consanguineis, bona debent tradi de iure episcopo distribuenda inter pauperes, autem omnes peregrini. C. communia de successio, quæ non seruat. in hoc regno. Nam quando alienigena in eo moritur, siue habeat heredem, siue non, Rex occupat illa bona iure Albinagij. teste D. Boer. in §. fi. de testa. in consuetu. Bitur. & Benedict. in repetit. c. Raynuntius. in ver. & vxorem. nu. 1042. cum seq. de testa. & Chassa. in consuetud. Burgund. in rub. des confiscations. §. 1. nu. 38. larius alibi dicam. quod non procedit in scholasticis, vt dico in scholastico. priuileg. quia bona non acquisierunt in regno, ideo illis, qui non acquisierunt in regno bona, Rex non debet succedere, à cessante ratione: & ita vidi seruari in quibusdam scholasticis mortuis Paris. quare peregrinis succedere Rex non debet: sed eius consanguinei, & fiet inuentarium ex illis bonis, & referuabuntur consanguineis, imo vt scribo in tract. de literis naturalita. filij legitimi succedunt exteris etiam sine literis naturalitatis, in 2. tomo const. reg. in commentariis.

Iura in seruis loquentia ad filios & monachos traduntur.

83 Titulus de vindicta & libertate non seruat. in hoc regno, nec omnes leges loquentes de seruis in hoc: quia non habemus in hoc Franco. regno seruos. Bar. in l. hostes. de capt. ff. Boer. in §. 1. de consuetud. iuris status personarū. Tamen trahi possunt illa iura ad filios. cum illis equiparentur. l. cum filiofam. de lega. 1. ff. Bart. in l. 1. ff. de vulgari. Bauer. in d. l. cum filiofam. scripsi in l. 3. in fi. de verb. signi. §. & ad homines manus mortuæ, de quibus Chassa. in consuet. Burgund. in titu. des mainsmortes. scripsi in l. manumissiones. ff. de iustit. & iure. 3.

84 Item ad monachos extendi possunt, cum seruis æquiparentur, gloss. in l. Pedius, in fi. ff. de recept. arbi. Bar. in l. cum fundus. §. seruum. de reb. cred. Patruus meus Iacob. Rebuff. in l. cum professio. C. de munerib. patrimo. lib. 10. In hoc. in c. cum olim. de censib. Intellige in casibus in quibus possunt conuenire, & eadem ratio est, & casus in quibus æquiparentur serui, monachi, & filiofam. & differant, latè tradit Marc. Anto. in repetit. ad l. cum filiofam. ff. de lega. 1.

Arestis quando iudicandū sit.

85 Legibus non exemplis iudicare iubentur iudices, in l. nemo iudex. C. de senten. vnde Plato sic dicebat, ἐπισημη γὰρ οἶμα δὲ πρὶνταί, ἀλλ' ἢ πλῆθος, τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεται. hoc est, iudicandum est secundum scientiam, non multitudinem, quicquid recte iudicari debet, imò aresta lata in vna causa, producta in alia causa, non inducunt necessitatē sic iudicandū, vt ait Boer. in addit. ad Benedic. Plombi. in l. an apud. ff. de manu. vindict. quia facta & casus non solent omnino esse similes, ideo consiliarij, qui vident aresta lata à prædecessoribus, si ritè lata esse videant, & ad decisionem iuris, ea sequi debent, per c. in causis de re iudic. alioqui si causa non sit similis, non debet iudicari secundum primum arestū, vt d. l. nemo. §. an in totū ibi, præses probatis his, quæ in oppido frequenter in eodem genere controuerfiatum sunt. C. de edific. priua. & l. fi. de legib. & l. 1. quæ sit longa consuet. l. non putabam. ff. de conditio. & demonst. §. scripsi in glo. concordat. in verb. summas. in princip. ego tamen sapius admitari soleo illorum placita tanquam diuina. nam integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. c. prudentiam. de offic. delegat.

In modicis quomodo sit processendum.

Item si cum autem. sita ibidem, in hoc seruat. regno, vt in causis modicis & vilibus iudices non debeant scripta partium requirere, nec recipere, sed si quis petat decem solidos, in 1. termino reus confitebitur, aut negabit. si confiteatur, condemnabitur, si neget actor in prima dilacione & modica producat testes, qui etiam à iudice sedente interrogabuntur, & si dicant illud esse debitū, iudex condemnabit sine alio processu, alias absoluet reum. Et anno 1544. die 27. Maij fuit prolaturum arrestum contra iudicem Nyortū, qui pro quinque solidis partes ad ordinarium processum receperat: vt ipse personaliter compareret responsum procuratori regio: & processus irritus factus fuit: & omnia acta annullata: præceptumq. omnibus iudicibus factum, vt de cætero in modicis causis processus non facerent, nec reciperent. Imò referuata fuit eodem aresto partibus actio contra aduocatos, & procuratores, qui istos processus facerent, iussq. sunt partes à lite discedere sine multa & expensis, quod dicimus les parties sont mises hors de cour & de proces, & puto modicam in hoc remedium, quando in processu & scriptis plus partes exponerent, quam res principalis valeret, per l. mediterranea, vbi Bar. C. de anno, & tribuit. lib. 10. & alias arbitrio iudicis, per c. statutum. §. super. vbi gloss. de rescript. in 6. licet l. diuus. ff. de bonis damnata.

Arestum.

86 Interesse singulare vix exigitur in hoc regno: sed hodie contenti sumus interesse cõmuni, vel cõmunito, vt plene scripsi in repet. l. vnicę. C. de senten. quæ pro eo quod interest in glo. subtilitatem vbi in nouis additio. adduxi arrestum, & legem regiam, per quam apparet interesse cõmune fructus, & alia exigenda esse, non quanti plurimi fuerunt: sed quanti communiter valuerunt in illis annis, vt anno 1536. frumenti sextarius fuit venditus duodecim libris communiter, sed 15. aut 17. quanti plurimi condemnabatur debitor ad duodecim libras. & sic fuit iudicatum in hoc senatu anno 1520. die 4. decembris, & idem in rub. des fruits 3. tomo. artic. 6. quamuis Aufre. in stylo. Parla. aresto 23. Item nota quod condemnatio, dicit posse fieri hanc condemnationem à tempore petitionis, & non ante. l. vinum. ff. si cert. pet. 3.

Interesse singulare vix exigitur.

Arestum.

Per appellacionem etiam contractum nullum nobis provideamus.

Ordo positus a iure in causis decidendis non seruatur.

Sententia et alij actus uerbis conscribi debet Gallicis.

Solemnitates iuris in executionibus non seruantur.

Miles factus et alie persone an teneantur ultra quam facere possunt. Populares actiones procurator regis prosequitur. Appellatio recipitur a die notitie.

Appellare licet ob condemnationem expensarum omisiam.

Appellans tenetur hic

87 Hodie si contra absentem non contumacem feratur sententia, oportet ab ea in hoc regno Francie appellare a die notitie, alioqui per viam nullitatis non acciperetur quis agendo, quamuis l. ea qua. C. quomodo & quando iudex contrarium stauerit, & regulariter in hac patria semper nobis prouidemus per appellationem, etiam si sententia, vel actus sit nullus, licet contrarium sit de iure, sed ita seruamus, ut non agatur regulariter super nullitate nec in extraiudicialibus, nisi per appellationem. Et quamuis lex dicat superuacaneam fuisse appellationem a nullitate. l. ex consensu. ff. de appella. tamen hoc seruamus, ut appellare debeamus, ut habetur in rub. des sententes artic. 4.3

88 Ordo positus in glo. l. prolatam. C. de senten. non obseruatur in parlamenti huius regni, teste Guido. Pape, in decisio. delphinal. q. 58. de stylo. & q. 369. qua sunt causae, nec in curiis secularibus regni, quia quaelibet curia suum habet stylum, teste Boer. in §. 11. de iurisd. om. iudic. in consuetud. Bitur. Imo ordo exercendorum publicorum iudiciorum capitalium, in usu esse desit, l. ordo. ff. de publi. iud. qua lex bene seruatur in hoc regno, in quo omnia fere crimina extra ordinem promouentur, ut afferit Benedic. in repe. cap. Raynutius, in verb. mortuo. l. num. 202. cum seq. de testa. i. facit tex. in c. dilecti. de iudic.}

89 Hodie iudices in hoc regno Francie, debent uerbis Gallicis suas proferre sententias, non latine nec graece, ut ait l. iudices. C. de senten. & hoc cauetur lege regia. rub. que contractz, testamentz, sententes, & tous autres actes seront faitz en francoys. i. Vbi scripsi in 2. tomo, commentar. ad constitu. reg. i. si tamen in sententia essent aliqua uerba latina, non ob hoc uitiaretur sententia, arg. l. Imperator. ff. de statu hominum. i. Nec seruatur l. Paulus. ff. de re iudi. ut iudex possit post latam sententiam definitiuam supplere, nam ea lata est functus officio. l. iudex, ibid. Ideo in hoc regno nil addet, nec diminuet post prolatam sententiam, & partibus publicatam, ut dixi in interpret. l. quod ius sit. ff. de re iud.}

90 In executione rei iudicatae non seruantur iuris solemnitates scriptae in l. a Diuo Pio. ff. de re iudic. ut primo mobilia capiantur, postea immobilia, demum nomina: sed liberum est etiam, ab immobilibus inchoare: ut plene scripsi in tract. de liter. obligato. artic. 11. nec qui distulit ultra quatuor menses pecuniam ad quam fuit condemnatus soluere, ad usuras centesimas, vel alias condemnatur, sed ad multam condemnari solet debitor, qui per cauillationes diluit, ut est in ordina. videre. Nec seruatur l. eos. C. de usur. rei iudic. ut iudices quatuor menses praestituant condemnato in actione personali: sed pro rei qualitate, quantitate, & personarum obsequio tempus arbitrantur, ut scripsi in interpreta. l. si debitori. ff. de iudic. i. Quam inter transeundum Tholosae sum interpretatus anno 1538. in mense Augusti, illique nouum dedi intellectum, ut patebit in meis nouis interpretationibus ad ius ciuile.}

91 Nunquam uidi seruari quod miles, patronus, socius, & aliae personae descriptae in l. sunt qui. cum seq. ff. de re iudic. non damnarentur in totum: non deducto egeat vel non: sed in solidum executionem uidi fieri contra illas personas, extra tamen parentem.

92 Item non seruatur rubr. de popular. actio. in hoc regno, quia nullus priuatus in hoc regno populares prosequitur actiones, quoad interesse publicum, sed tantum procurator regius, uerum interesse priuatum pars prosequi potest, ut alibi abundantius scripsi, in d. l. vnica. C. de senten. qua pro eo quod interest.

93 Autem hodie. C. de appel. statuens decem dies ad appellandum, & alia similia iura, non seruantur: quia auditur quis appellans aliquando post decem annos, & viginti, ut uidi seruari in hac patria, & solet inseri quod a tempore quo peruenit ad notitiam, vel quo fuit consultus se appellare debere, appellauit, per c. concertationi. de appella. in 6. ubi tempus tantum currit a die notitiae, nec uidi admitti partem uolentem probare ipsum sciuisse, quia in literis appellationis solet concedi, ut valeat appellatio, licet illico non appellauerit: nec intra decem dies, & sic releuatur de illico (ut dicunt practici) in literis appellationis.

94 Itē non seruatur l. fina. C. quando prouoca. non est necesse. ubi non debet quis appellare ob omisiam condemnationem expensarum, quia hodie in regno Francie contrarium seruatur, ut uidi in Forensi iudicio quotidie fieri, probatur in c. significauerunt, ubi Panor. de exceptio. i. Aufrer. q. 358. scripsi in tract. de expensis in 3. tomo commenta. ad consti. regias.}

95 Quamuis in l. per hanc. C. de tempor. appel. permittatur non allegatum in causa principali, in appellationis causa allegare, & probare, & facta noua adducere. Tamen in hac patria non licet sine literis regis, ut uidi in Forensi iudicio, & si illa adducta nil seruiant proposito, sed calumnie causa forte differendi fuerint proposita: tunc ad multam sexaginta librarum Paris. condemnabitur impetrans literas, ut noua facta proponat, ut patet in rubric. de liter. reg. in ordinat. reg. Solet tamen per senatum moderari.

96 Rubr. C. quomodo prouocare non est necesse, non seruatur in hoc regno, quia necessaria est appellatio etiam in casibus ubi sententia est ipso iure nulla, & potest quis appellare ab eo tempore, quo per concilium sciuit sententiam nullam esse, ut superius dixi, i. & scribam in tract. de appel. in 3. tomo. ad consti. regias.}

97 Si appellans moriatur, tenentur successores prosequi causam appellationis, ut in l. 1. & per totum. C. si penden. appellatio. mors interuenit. sed non tenentur rei citare istos successores

ad reassumendum processum, sed quando appellatus seu intimatus moritur, tenetur appellans haeredes citare ad reassumendum arma causa: & processum, ut in stylo parlament. rubr. de adionand. haeredit. mortuo. post interruptionem: tamen non tenetur haeres reassumere processum, ut censuit Senatus anno 1537. die 4. Junij. contra quendam qui citauerat haeredes sine literis regis interruptionis, & hoc uocabulum arma causa, puto esse corruptum ab ignaris, quia debent dici arma causa, id est munimenta, de quo iurisconsult. in l. Marcellus. §. 1. ff. de rei uendica. vel potest dici rementa causa, id est remanentia. Citatur autem haeres, ut causam in eo statu, in quo remansit, suscipias, & uulgo dici solet, a prendre ou delaisser les armemens, remens ou esremens de la cause, id est, prendre la cause es remansens, ou prendre les armemens, id est, munimens de la cause: vel per syncopen, armens de la cause.

98 Item non obseruatur rubr. C. si vnus ex plurib. appel. ubi, in l. si appellatio vnus prodest alteri, quod non seruat praxis Francie, ideo oportet in hoc regno, quod quilibet appeller, alioqui non poterit iuari appellatione alterius: etiam quoad expensas uoluntarie factas, quas non poterit is, qui non appellat, petere, vel alio medio appellationis alterius, ut censuit Senatus 15. die Maij. anno 1544. contra quendam petentem expensas uoluntarie factas ratione appellationis, emissae a procuratore regio, cui quibus ab abusu. Si tamen appellans obtinuerit, & in eadem causa ego eram totam inferiore condemnatus, postea per supplicationem portectam parlamento, petam arrestum declarari executoriu quo ad me, & mihi prodesse: & respondebitur ut citerur pars qua postea citata interrogabitur, an alias defensiones habeat contra me, quas si non allegauerit, & probauerit, declarabitur executoriu arrestum ad meam etiam utilitatem, licet non appellauerim, ita uidi in praxi seruari, contra c. ex parte S. de rescript. & alia iura huic similia. i. Vide qua scribam in tract. de liter. obligato. artic. 5. glo. 7. quando plures vnium procuratorem constituere teneantur.}

99 Partu in hoc regno seruatur titu. Quoru appellatio non recipiant. cum in eo omni appellatione deferatur ob superioris reuerentiam, nisi sententia sit per ordinationem executoria. glof. in §. 1. in uersic. iniusta. de frivol. appella. in prag. & in stylo parlament. in prima parte, rubr. Quorum appellatio recipi dicam forte infra late in rub. de senten. executor. i. Et quamuis de iure confessus non audietur appellans. Clem. vna. ubi glof. de dolo, tamen de consuetudine regni appellatio illorum recipitur teste Aufre. in decis. Tho. 9. r. 76. & hoc uidi saepius in iudicijs seruari.}

100 Imo non recipitur in hoc regno renunciatio appellationis in criminalibus, quia non audietur perire uolens. l. non tantum. ff. de appel. Fel. in c. si diligenti. de foro compet. scripsi in tracta. de senten. execut. in praxi.

101 Non seruamus l. vnica. C. si de moment. posses. fuer. appel. prout eam intelligunt docto. sed sententia super possessione, quam recedentiam uocamus, sortitur effectum, & exequitur non obstante appellatione: ut scripsi in tracta. de senten. executor. artic. 5. glo. 3. nec Francie practici noscunt rubr. utrobi. cum usus illius longe ab sit a curiis Gallie.

Non mittuntur actores propter reorum contumaciam in possessionem bonorum, sed praxim docebo in rub. des defaultz. & contumaces, & sic in sua specie non seruatur titulus ff. quib. ex causis in posses. eatur, nec titulus de bonis auctoria. iudi. possiden. Maxime in beneficialibus non fit missio. cap. vnica. de eo qui mittitur in possessio. c. olim. de rescrip. ubi doct.

102 Senescit in hoc regno titulus, de reuocand. his qua per fraudem alienata sunt: sed per literas regias nos impetrare solemus, ut nobis liceat reuocare alienata in fraudem, & ita uidi seruari, & idem quando vis reuocare donationem per titul. de reuocand. donatio. quamuis de iure sine literis hoc fieret. i. Item l. Meniana. C. de aedific. priuat. non seruatur de consuetudine generali ut testatur ibi. glof. & Bal. consil. 348. ad euentiam. col. vlt. in 2. vol. i.}

103 Pignorum materiam aliter etiam seruamus, nam aut is qui pignus dedit est praesens, & praestituto die non soluit: & tunc conuenitur coram iudice, & concluditur contra eum, ut debitum soluere habeat: alius permittatur parti vendere pignus: qui debitor si non soluat, iudex permittit pignus vendi: licet non sit facta alta denunciatio, iuxta l. si conuenerit. ff. de pig. actio.

Si uero sit absens longa absentia, & domiciliu habeat, etiam sic citabitur, & procedetur in eius contumaciam: si uero domicilium non habeat, & longa absentia sit, tunc iudex permittit vendi pignus cautione indemnitate a creditore recepta, nec seruatur solennitas posita in l. si. C. de iure domini. impetrando. i. Non debet quis rem litigiosam vendere, alioqui punitur, ut in toto titul. ff. & C. de litigios. Ideo praxis regni est, ut si quis uelit rem litigiosam alienare, ut impetret literas a Rege, vel eius cancellaria, quod non obstante lite eam alienare rem possit, & quod non incurrat uitium litigiosi, etiam recipiens, & tunc nec puniri nec re priuari poterit.}

Non scribam hic de exceptionibus dilatorijs, in quibus practici ad fines non procedendi concludere solent: quia abunde docui in tracta. meo excep. in quo dixi iudices extempore iudicare debere super his exceptio. nisi probatio requireretur propositi forte priuilegij, vel facti, allegaui arrestum in hoc Senatu prolatum anno 1544. die 1. Decembr.

104 Licet de iure donatio ultra quingentes solidos non ualeat sine insinuatione. l. sancimus. & l. si. C. de donatio. Tamen hodie de consuetudine non fit insinuatione. D. Boer. in §. si. de donatio. in consuetud. Bitur. tum quia communis inoleuit practica, quod iuramentum apponatur in omnibus instrumentis. Berber. in viato. iur. rub. de donatio. uerli. quod autem, ibi cessat. Et iuramentum facit cessare insinuationem. D. de petruccia, in suo soleni tracta. de uirib. iura. in 12. effecti, sed

redes appellationi citare, sed non e contrario. Arrestum. Armamenta causa non arramamenta.

Appellatio vnus non prodest alteri.

Arrestum.

Omni appellationi deferri solet.

Renunciatio appellationis non recipitur in criminalibus.

Sententia possessoria executioni mittitur. Missio in possessione ob contumacia non fit. Alienata reuocare per literas licet.

Pignoris uenditio quomodo fiat.

Super dilatorijs exceptionibus extempore iudicandum. Arrestum.

Insinuatione hodie in omnibus fit donationibus.

Iuramenta in instrumentis describi non debent.

Accusare quo ad poenam criminalem non potest pars sed regius procurator.

Filius in crimine lesae maiestatis referuatur legitima & successio.

Arma an liceat domi habere.

Adulteri quomodo puniantur.

Parricida quomodo puniatur.

Poenae falsae sit.

per arestum senatus Paris. fuit prohibitum, ne notarij iuramenta in instrumentis describerent. hodie per legē regum nouissimam omnes donationes in hoc regiā insinuari debent: vt est rub. que toutes donations seront insinuées, & hæc insinuatio oportet, quod celebretur coram iudice laico. l. consulta. C. de testa. & Benedi. in repetit. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 421. de testa. & in verb. testamentum. in 3. nu. 37. & in d. ordi. scripti coram quo iudice.

105 Regnicolæ non obseruant titulum de accusatio. quia nullus accusat extra procuratorē regium ad poenam publicam, & criminalem, nisi pro suo tantum interesse, & sic nec seruatur titulus ad Turpil. cum non desistat, qui non incipit. & ille titulus punit desistentes, & l. destitisse. ff. de iudic. nec tit. de abolitione generali præbēs abolitionē accusanti: quia non est necesse impetrare, vt possit desistere, cum nō possit accusare, & hoc esse institutū afferit, tū ne potēiores opprimāt, & vexent tenuiores, & innocentes: quō il sæpe faciunt. l. i. C. ne liceat potentioribus, tum ne inuidia & rancor inter regnicolas oriatur. Benedi. in repetitio. c. Raynutius. in ver. mortuo. in primo nu. 200. cum seq. de testa. Tamen hodie etiam extra ordinē punirentur calumniatores, præuicatorēs, & tergiversatores, & sic poena arbitraria, quæ vsque ad mortem interdum extenditur, vt docet glo. in §. in summa. de iniur. in Instit. }

Ideo non audiretur pars volens concludere ad poenam capitis, contra alium, vel ad aliam corporalem; puta fustigationis: quia hoc referuatur procuratori regio, qui in Francia magnus est magister, vt or. verbis Ioan. Fab. in §. si. de exceptio. in instit.

106 Filij delinquentiū in crimine lesæ maiestatis non puniuntur in hoc regno poena cōstituta, in l. qui quis. §. filij verò. C. ad legē. Iul. maieſta. Sed eis referuatur legitima in bonis patris, succedūtq; aliis consanguineis, & extraneis, nec efficiuntur infames, sed suos quisq; patitur manes. verbis vtat Verg. li. 6. hoc probat D. Boer. in tract. de seditio. in sexta præsup. in fi. Ego tamen vidi curiā ad alimēta portionē reliquisse ipsis: & nō aliud, sed in reliquis nō puniuntur, imò datur etiā gratia, & remissio in hoc crimine ex plenitudine potestatis Regis: vt quādoq; vidi, licet de iure secus.

107 Apud Gallos non seruatur in hoc titulus ad legem Iuliam de vi publica, disponens non esse licitum arma domi habere, quia Galli reputant magnum honorem, si aulam diuersis armorum generibus ornatam habeant, teste Petro Jacob. in sua practica. in rub. de actio. legis Aquil. in q. vlt. plus addens, quod licet quis in Francia reperiatur cum armis, non punitur illa lege Iul. sed aufertur ei arma, nisi sit nobilis, vel apparitor: vt etiam docet Ioan. Fab. in §. illud. in situ. mandat. & ita vidi obseruari, & Guido papæ. q. 422. in Decif. delphinal. Ioan. Berber. in viato. iur. in rub. de lege Iulia. Sed Itali post prohibitiones, arma portantes sæpe condemnant à l'estrada. De his armis vide quæ scripsi in l. armorum. ff. de verbo. signi.

108 Nunquam auditum fuit, quod adulteri in hoc regno punirentur poena iuris: & ideo non seruatur totus titulus ff. & C. ad legem Iuli. de adult. teste Ioan. Fabr. in §. ex non scripto. col. 5. versi. sed queritur an consuetudo, instituta de iure natur. & l. i. col. penul. C. quæ sit longa consuet. imò de facto reputatur industria, secundum Fabr. in §. item lex Iulia. in situ. de publi. iudi. sed aduocatus qui hoc in curia allegauerat ad multam fuit cōdemnatus, vt est in areſtis Aufre. descriptum, & Berber. in viato. iur. rub. ad legem Iul. de adulter. dicit se ignorare vnde hic abusus processerit: vt adulteria non puniantur, nisi vt Clodius nolit accusare mœchos, & Pet. Iaco. in sua practica in libello de iurisdictione, versic. de balla iurisdic. D. Boer. in consuetud. Bitur. in §. 24. rub. de iurisdic. omnium iudic. & benedi. in repetit. cap. Raynutius, in verb. cuidam Petro. nu. 63. de testa. plus dicit fuisse prolaturū Arestū Paris. quod non possit procedi contra adulterum, nisi vxor, vel maritus conqueratur cessante violentia, quia tot essent forte puniēdi, qui ab aliis, qui rari essent, puniri non possent, gl. in pragmat. sanctio. in tit. de public. concubinar. in fi. imò in quibusdā Siciliae partib. vltimus qui sponsam cognoscebat, erat verus maritus: vt narrat Diodor. Siculus li. 6. de antiquo. gest. & erat consuetū olim in quibusdā Aruerniæ locis: quod dominus loci prima nocte dormire cum sponsa: & postea maritus, qui nō tātum laborabat ad aperiendum seras iam apertas. Andreas Tiraquel. in tractatu de legib. connubialib. fol. 141. vbi multa citat, vide & Chassan. in consuet. Burgund. in rub. des iustices. in verb. & droit d'ocelles. nu. 46. & ego de hoc in tracta. de exceptio. vbi etiam de areſto des ribauds mariez, sic vulgo nuncupato, & in curia prolato abundē scripsi, vbi ostendo hanc maledictam corruptelam contra ius diuinum non valere, & iudices nolentes adulteros punire litem suam facere: & quod coniunx per adulterium perdat comunitatem, scribo in artic. 3. gl. i. de senten. prouisio interius.

109 Poenam præstitutā in l. vna. C. de his qui parentes vel liberos occiderunt, non seruatur iudices Gallia, cum sit difficile reperire viperam. Igitur parricidam vltimo supplicio afficiunt: & sufficit poenam mortis imponere, cum qualitate tamen maiori, quam pro homicidio simplici, teste Berber. in viato. iur. in rub. de parricid. versic. hodie, & sic vidi seruari.

110 Itē cum poena legis cornel. de falsis, sit in libero homine deportatio. §. item lex cornel. in situ. de public. iud. Tamen de consuetudine generali non imponitur, sed iudicis arbitrio relinquitur. Alberr. de Gadiño in tract. de malefic. in rub. de falsar. versi. sed hodie, & lex regni vult falsarium iudicalem poena mortis damnandum, in rub. des faux tabellions, notaires & tesmoings, alium arbitrio iudicium dimittit puniendum: vt ibi scripsi. Et hodie hæc deportationis poena in Francia non est in vsu, nec poena dānatiois in metallum, de qua in l. Si quis aliquid. §. qui viui. ff. de poenis. sed in locum eius successit dānatio ad triremem, quam aux galeres vocamus Gallicè, vt notat Anto. Capi. in decif. Neapol. qu. 133. col. 2. ff. de public. iudic. }

Natu

111 Naturales tantum æquis auribus audiant. l. vna. C. de mulierib. quæ seruis propriis se iniunxerunt, dicentem bastardos esse infames, quod trahunt doctor, ad omnes. Lanfranc. maxime in repetit. admonendi. col. 21. ff. de iurciur. Sed ego dicerem eos tantum infames, qui nascuntur ex domina & seruo, & sic loquitur rub. & l. si. quæ cum seruo. ibidem, dum dicit ibi filij etiā quos ex hac cōuentione habuit, licet hæc tenus forte fuerit illa lex perperam intellecta de omnibus bastardis. & hoc probat consuetudo Francia, secundum Guido. Papæ in decif. delphinal. q. 580. an bastardus. vbi dicit illos seruare nobilitatem generis: & portare nomen, & arma domus, barra tamen transuersa incipiente à sinistra parte altitudinis, & descendente ad dextram: vt refert Chassan. in consuetud. Burgund. in rub. des successions des bastards. §. 3. num. 21. & in rub. des retraitz. §. i. gloss. le plus prochain. num. 7. in addit. & in cata. glor. mundi, in prima parte conclusi. 24. & in 15. considerat. ii. partis. Benedi. latē in repetit. c. Raynutius in primo verbo. de cler. & ibi dixi aliquando legendo Tholosæ illud c. de testa. ne filius portet iniquitatē patris, & ne filius pro parte teneatur contra rub. C. ne filius pro patre. Nec refragatur c. si gens Anglorum. §. 6. dist. quia non probat illos esse infames, sed non esse honorabiles, sicut sunt legitimi, & eos ignobiles dicitamē Francia consuetudo eos facit nobiles: sed non quoad successione: vt superius dictum extitit. {Vide Alciatum lib. 10. Parerg. c. 8. }

112 Rubr. de sepulchro violat. & eius poena de consuetudine est aboleta, de qua in l. i. C. de sepulch. violat. & l. 3. per totum. ff. illo tit. cum habeamus hodie cōmiseria, & nullus potest sibi eligere sepulchrum in loco prophano. c. fraternitatem, de sepulch. & sic non seruatur. §. religiosum. instituta de rerum diuisio. Berber. in viato. iur. in prima parte. rub. de sepulchro violat. vide D. de Ripa. in tracta. de peste. fol. 67. vbi concludit interdum quem posse cogi ad sepeliendum mortuum peste. {Tamen si aliquis violaret sepulchrum meum; non poena mortis, sed tanquam sacrilegus puniretur, & ad interessē partis, & ad multam pro delicti qualitate. not. in d. l. licet non habeat locum d. authen. idem. vt creditores conuenientes hæredes ante nouem dies perdant ius crediti, sed alia multa punientur cum expensis. & ita vidi seruari, vt scripsi in l. si. cum. ff. de verb. signi. }

113 Ad legem Viscelliam titulus non obseruatur in hoc regno, cum non habeamus seruos, nec liberos: igitur aduocatus illum oculo tortio respicit. lex enim Viscellia libertinæ conditionis homines persequitur: si ea quæ ingenuorum sunt, circa honores, & dignitates, ausi fuerint attentare, vel decurionatum arripere, nisi iure auctororum annulorum impetrato à principe sustententur: in curiam autem se immittentes, damno quidem cum infamia afficiuntur. d. l. vna.

114 L. vna. C. de Nili aggr. rub. non rumpend. est localis, & non seruatur in hoc regno. teste Iacob. in sua practica. rub. de condic. ex lege. in situ. de actio. §. quadrupli. fol. 121. Tamen qui Rhodani vel Lissæ ripas rumpunt, poena mortis pro qualitate criminis, puniretur: quod fieri solet ob magnum inde proueniens reipublicæ detrimentum. }

115 Inualuit consuetudo contra l. milites agrum. & l. diuo. Marco. C. de quæstio. & l. omnes iudices. de decurio. lib. 10. dicentes Comites, Barones, doctores, ac milites non subiciantur torture: hodie in hoc regno moribus receptum est, vt omnes casu exigente torqueantur. ita fuit prolaturum arestum Paris. anno 1385. quo fuit prohibitum magistro Clementi de Ruillac aduocato, & aliis, ne de cætero illa iura allegarent, tanquam in hoc regno non recepta, ita habetur in stylo parliamēt. in 4. parte areſto 16. item in parlamento. & in quæstio. per areſta. q. 41. primo fuit facta. & Benedi. in repetit. c. Raynutius. in verb. testamentum. in primo, num. 48. in additio. & in verb. mortuo. in primo, nume. 222. de testa. quia reatus omnem honorem excludit. l. i. C. vbi Senator. vel clariff. & maliciis hominum est obuandū in fundo. ff. de rei vendi. c. sedes de rescri. Etiam mea memoria fuit prolaturum arestum Tholosæ contra filium capitularij: qui cum præfecto vigillum Guifor multa nephanda commiserat, bene recordor, vt torture subiceretur, non obstante priuilegio, quod allegabat, eo quod capitularij filius: sed defertur his dignitatibus decoratis, in hoc, quia maiora exiguntur iudicia, quam in aliis antequam torqueantur.

116 Non seruatur l. i. C. de falsa monet. in Francia: in eo quod dicit condemnatum falsæ monetæ non posse appellare. Nam regulariter in Francia condemnatus, etiam maiestatis appellat. & recipitur eius appellatio, vt vidi in curia seruari. dummodo non sit à Rege, vel à suprema eius curia, vel à latrunculatore, quem præpositum marescalium vocant, condemnatus, vel ordinatio appellationem prohibeat, vel nisi sit condemnatus à iudicibus à Rege ad hoc datis, vt sapius fir. Item in l. si. C. de crimine sacrileg. dicitur sine crimine sacrilegij nō esse desiderandum officium in sua patria, nisi vltro à principe conferatur, tamen in hoc regno non seruatur: nam siue petatur officium siue motu proprio concedatur, valet concessio officij, & hoc videtur dicere Bertrand. consil. 50. recordor. col. 1. in 1. vol. ex 2. editio. quia princeps officium concedendo videtur illi legi derogare. Nec seruatur l. vna. C. ne sine iussu principis certis iudicibus liceat cōfiscare. vide ibid. & Boer. in decif. Burdeg. q. 264. an foror. }

117 Nemo laicus delinquens cum clerico in hoc regno sibi blandiatur, vt remitti debeat ad iudicem ecclesiasticum propter clericum ratione coniunctionis, & absurditatis vitandæ, quia vnus iudex vno modo iudicaret, alter aliter: vt scribitur in rub. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. per totum. vt fieri debere firmant docto. maxime Ias. in l. nulli. C. de iudic. & decisio. Neapo. 354. & Chassa. dicit se vidisse hoc seruari Mediolani. in §. quinto. gloss. s'il n'a grace. nume. 70. Tamen ego semper vidi in Francia seruari, vt si clericus & laicus committant aliquod maleficium

Naturales qui sint infames & nouus intellectus ad d. Lunam.

Sepultura in loco prophano fieri non debet.

Lex Viscellia correcta

Luna de Nili aggr. nō seruatur.

Omnes, torture in hoc regno subiiciuntur delinquentes.

Ressum.

Condemnatus maiestatis et falsæ monetæ appellat.

Laicus cum clerico delinquens à iudice laico puniatur.

simul, vt laicus ad iudicem laicum remittatur, clericus ad suum iudicem ecclesiasticum, & nuper hoc seruauit Senatus in sacrilegio facto in templo diui Honorati Paris. Nam laici qui adfuerunt illi furto suspensi fuerunt, clerici vero ad officialem remissi, sed in ciuilibus seruari potest rubr. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. & l. cognito. ff. de liberal. causi. & d. l. nulli. vt plures de uino negotio ad eundem iudicem ire debeant, sed non in criminalibus, quia crimen non debet alicui priuilegium dare, sed potius excludere per l. primam. C. vbi Senato. vel clarissimi. Dicit tamen Anto. Capi. in decis. Neapol. q. 173. his uerbis, Nos in sacro concilio seruamus, quod quando causa est diuidua, retinemus laicos, & remittimus clericos & alias personas priuilegiatas.

Absolutio-
ria iudicia
raro fiunt
in criminali-
bus.

118 Item in criminalibus raro fiunt iudicia absolutoria, in hoc Senatu. Paris. secus in Senatu Tholosano, sed hic Paris. si quispiam informationibus praecedentibus captus fuerit, si crimen plene probatum non fuerit, & iudicia sint ad torturam sufficientia: torquetur, & si nihil dicat, non absoluetur, sed solet adhuc in carceribus longo tempore detineri, & expectari, an aliqui testes ueniant contra eum, & an informationes alie deferantur. Et haec praxis probatur in l. Diuus. ff. de offi. praesid. ibi, potes de modo poenae eius dissimulare. Et ibi Alber. not. & Boer. in decis. Burdeg. q. 163. an per torturam. num. 15. Hodie autem bona damnatorum. C. de sentent. passis. non seruatur in regno, sed uentum est ad ius Codicis, per quod bona damnatorum ad mortem sunt confiscata: quamuis de iure autem ad parentes deferrentur, & consanguineos, sed vt reprimatur audacia uolentium delinquere, de consuetudine regni, postquam corpus est confiscatum, & bona, vt docet Benedictus in repet. cap. Rainutius, in uerb. mortuo primo. nu. 48. de testa. Nisi consuetudo sit in contrarium, vt apud Bituriges. Etiam non seruatur lex l. C. qui testa. fac. possunt. Nec titulus De bonis eor. qui sibi mortem conscuerunt vbi bona se interficientis sine accusatione criminis, perueniunt ad consanguineos: Sed in Francia quomodo cum quis se interficiat, siue metu poenae, seu taedio uitae, siue ante accusationem, siue post, semper bona applicantur fisco de consuetudine regni, quae scripta est in magno consuetud. libr. 4. titu. des peines. verli. si uin. hōme prisonnier. & in q. per arresta. q. 56. arresto 4. & q. 138. Quod si nihil aliud contra illum captum probatum fuerit, solet simpliciter largiri vel cautione data, de se representando quoties fuerit requisitus, sub poena conuicti & confessi, & alias non absoluitur. alioqui si simpliciter absolueretur, condemnandus esset procurator regius: qui eum male apprehendit, etiam fieret forte postea probatio: & illa absolutoria faceret ius ideo non posset postea puniri reus absolutus, quia reus exceptione rei iudicatae se iuuare uellet: vt per totum titu. ff. de exceptio. rei iud. ideo haec superior praxis est in hoc senatu uisitata: & interdum multos opprimit innocentes squalor carceris, nec posset dicere iudex laicus post absolutionem se deceptum: sicut iudex ecclesiasticus in causa matrimonij, & aliis causis priuilegiatis. c. tenor. & clator. de re iudic. & ita dicitur in summa Ioan. Botelier. in secunda parte, quamuis in criminalibus sententia non transeat in rem iudicata quoad procuratorem regium probationibus aduenientibus, secus in parte ciuili vt censuit Senatus anno 1540. die 8. Ianuarij. Item obedientia Gallorum non seruat l. prohibitum. & l. defensionis. C. de iure fisci. lib. 10. sed si magistratus grauat, vel apparitor, pars appellat, imò si pars resisteret puniretur. vt scribit Boer. in decis. Burdeg. q. 215. in carceratus. nu. 20.

Arestum.

Creditorum
preferendi
sunt fisco.

Arestum.

119 Insuper uoluerunt quidam regales fauentes Regibus, & principibus. rubr. C. de poenis fical. creditores preferendos dicere non habere locum: sed Regi potius soluendum esse, quam creditoribus. contra l. non puto. ff. de iure fisci: & contra id quod censuit Senatus anno 1306. die 5. Martij. vbi fuit condemnatus Colinus Gangam ad vnam multam parti, & Regi alteram: tamen fuit dictum quod prius solueretur multa parti, quam Regi, & hoc pro Petro Dabuet consiliario, & Ioan. du ualcius fanulo. quod non facerent nunc quidam iudices timidi, plus principibus fauentes: quam Deo. Item in hoc regno sunt iudices ciuiles, & criminales: & iurisdictiones istae sunt distinctae: tamen si quaestioni ciuili incidat criminalis, iudex ciuilis cognoscat de criminali, per tex. in l. pen. & vlt. C. de ord. iudicio. & l. vna. quando ciuili actio. l. quotiens. de iud. Et ita censuit Senatus anno 1527. die 18. Iunij, postulantibus Aligreto & Laboncau aduocatis, in causa noui tatis, in qua partes excefferant, & fuit dictum, eas à iudice ciuili, qui de causa ciuili cognoscebat, puniendos. Alia autem multa hic describerem egregie lector, quae ne fastidium tibi pariam, reliciam ad alia scripta mea, tam super aliis ordinationibus quam etiam super titu. de uerbo. significati. Ista interim si lubet boni consules: & quia ad intellectum harum constitutionum, quaedam axiomata, seu regulae se offerunt, ob id non erit tibi molestum, si illas nunc adiciam ad probandum multa, quae in ordinati. erunt necessaria, postquam dixerò illum non esse transgressorem ordinationum, qui non receptas, nec uisitas, non seruatur. per gl. sing. vbi addidi in c. i. de treuga & pace. 120 Prima est, Vbi in statutis, ordinationibus, & constitutionibus, agitur de peccato, seu vertitur periculum animae: statim iuri canonico, etiam in foro ciuili: & tunc lex, vel ordinatio, & consuetudo, atque statutum, cedit canoni. c. final. de praescriptio. glof. not. in c. possessor. de regul. iur. lib. 6. Bartol. & alij in l. priuilegia. C. de sacrosanct. ecclesiis. Panor. in c. non sine. col. 2. & Imol. in c. ex parte. col. secunda. De arbit. c. ad nostram. col. prima de probationi. c. cum esses. in princip. de testa. c. peruenit. de adulter. cap. i. de oper. no. nunciatio. Alexand. consil. 59. viso instrumento. col. 3. in primo volumi.

Lex & ordi-
natio cum
agitur de
peccato ca-
noni cedit.

Ordinatio
quomodo re-
formanda.

121 Imò vbi in quocumque ex rigore iuris ciuili, vel consuetudinis, seu ordinationis, resultat manifesta iniquitas, vel euidentis laeso partis, non debet dari illi decisioni, seu ordinationi, sed debet per

colecta

ecclesiasticum iudicem etiam in foro ciuili emendari. gloss. & archid. in ca. à iudicibus. 2. q. 6. Ioan. And. & alij in c. 2. & c. exposita. de arbit. Bald. in l. si seruus plurium. §. fina. ff. de legat. i. sic confu- luit Ioan. de Ana. consil. 80. visis. col. vlt. scripsi in rub. de constit. in concordat.

122 Ratio est quia omnis anima est Papae subiecta. cap. nouit. de iud. ca. si Imperator. 96. distinct. & tanto enim altiores sunt canones legibus in hoc, quanto caeli gubernacula distant à mortalibus. & tantum distant sacri canones à legibus mundi, quantum perpetuum distat à corruptibili. Bald. consil. 464. quaedam scriptura. in fi. in primo vol.

123 Leges in hoc non dedignantur sacros canones imitari. c. clerici. de iudi. ca. fin. de secund. nupt. & tunc potest iudex secularis compelli, vt canones seruet. c. licet mulieres. de iureiurand. lib. 6. licet hodie luna sit supra solem, quod valde turbat & astrologos & alios penè omnes.

124 Item leges seu ordinationes iuri diuino obuiantes, non sunt leges, sed pestes, & fœces. Panor. in d. c. ad nostram. & ideo aliqui casus, qui de iure ciuili statuti sunt, à iure diuino abrogati sunt: & peccaret qui eos seruaret, quos scribit Florent. in prima parte suae summæ. titu. 18. §. 4. de lege ciuili. Et de Vtino. in sermo. quadagesimal. 44. in fin. Alber. in dictio. in uerb. leges dicitur. Et humanae leges eatenus valent, quatenus non discrepant à diuinis. c. i. & per totum. 10. distinct. Lucas in l. 2. col. 3. C. de quib. munerib. lib. 10. & superius scripsi.

Leges ob-
uiantes iuri
diuino non
sunt leges
sed pestes.

125 Secunda regula, quando lex fundatur super praesumptione, cessat quoad Deum, cum omnia sciat. cap. primo & cap. quae in ecclesiis. de constituto. vbi gloss. & docto. late dixi in repet. cap. postulasti. in gloss. i. de clerico excommunicat. ministrante, hic non repetit. facit ordi. reg. i. rubr. des thesauriers. ord. 10.

Lex fundas
se super praes-
umptione
non ligat in
foro conscientiae.

126 Tertia regula quando decisio est dubia in iure ciuili, & est plane decisa de iure canonico, stari debet iuri canonico, & contrario. c. Raynutius. & c. Rainaldus. vbi etiam docto. not. de testa. idè si per ordinationem sit plane quaestio decisa. tex. in c. i. de no. oper. nuncia. Panor. in c. cu tempore. in fi. de arbit. & in cap. licet. in 14. casu de foro cõpetent. Adria. in quest. 6. respõsurus. Barbat. in repetit. l. cum acutissimi. col. 36. cum seq. C. de fideicommissi. vide docto. in c. ecclesia sanctae Mariae. de constitutionib. & plene Bald. consil. 174. municipale. in 4. volumi. Et sic aduocatus vel cõsulens, debet vtrumque ius scire, alioqui quomodo consulere posset? quod facit cõtra quosdam iuuenes ius pontificium negligentes, & tantum ciuile prosequentes, sed ipsi non gustabunt dulcedinem iuris, nisi vtrumque habeant: vt scripsi in tracta. nomina. q. quinta, nec lucra palatiorum, quae frequentia sunt ex iure pontificio.

Quaestio du-
bia si plane
decisa fue-
rit in uno in
re decidetur
per illud ius

127 Quarta regula. nisi in casibus supra exceptis, & aliis in iure expressis, vtrumque ius debet seruari in suo foro. cap. primo de no. oper. nunciatio. not. in cap. 2. de arbit. lib. 6. nec Papa intendit tollere, nec potest leges tollere, nisi quoad suum forum. cap. constitutiones. & ibi gloss. 10. distinct. gloss. in uerb. vsuris. in cle. dispendiosam de iudic. imò vtriusque iuris argumenta docent interdum Papam ad decidendum quaestionem. c. secundo requiris. de appellatio. Nam lex est lux & via vitae. prouerb. 6. cap. Feli. plene in c. in causis. not. 2. de testib. ideo istae ordinationes in iudiciis seruabuntur secularibus huius regni.

Leges et or-
dinationes
in suo debet
seruari for-
o.

128 Quinta regula: quando duo articuli in hoc libro, vel in consuetudinibus, vel statutis sunt contrarij, tunc generalis per specialem derogatur. Regul. generi. de regu. iur. lib. 6. cap. primo, & cap. pastoralis. in §. fina. de rescriptis. & alijs tollitur contrarietas: vt scribit docto. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. & in l. vbi repugnantia. de regul. iur. hoc videri potest in rub. de senten. executor.

Generalis
articulus per
specialem tol-
litur.

129 Sexta regula est, quando vnus articulus, vel vnum statutum loquitur distinctè, aliud indistinctè. Secundum indistinctè loquens, non tollit distinctionem primi. Bald. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. & hoc sapius seruit ad intellectum harum legum regiarum. vnde si consuetudo, vel statutum velit, quod non obstante aliqua lege, defensor teneatur satisfacere, nihilominus seruabitur distinctio. l. sciendum. ff. qui satisfacere cogant. videlicet quod possidens immobilia non satisfacit, quod est verum quoad iudicij sistendi causa stipulationem, diuersum est quando quis idoneè caucere tenetur: vt scripsi in artic. primo de senten. executor. inferius.

Distinctio
vnius arti-
culi non tol-
litur per al-
ium articu-
lum.

130 Septima regula, vltimus articulus consuetudinis vel ordinationis tollit primum contra- rium. c. primo de constitu. lib. 6. l. pacta nouissima. C. de pact. quod probatur artic. ii. cum multis seq. in rubr. de senten. executor. in ordinatio. reg. nisi possit aliqua diuisione, aut distinctione cõcordari, tunc expedit iura iuribus conciliare, & articulos articulis. cap. cum expediat. de election. in 6. l. vna. C. de inoff. dotib. sic docet Petr. Ancha. in c. primo. quest. 24. de constituto. & Corne. consil. 89. visis actis. col. 4. volumi. primo. Et statutum, seu ordinatio debet intelligi, vt non de- roget alteri. Bart. in l. fin. §. vlt. ff. de condic. indebit. Barba. in rubr. de reb. eccles. non alienand. col. 4. Albertus Brun. de statu exclu. fœminas. artic. 5. q. ii.

Vltimus ar-
ticulus tollit
primum.

131 Octaua regula, iura loquentia de statutis, & quaestiones decise in statutis, habent locum in consuetudinibus: quando sunt in eisdem terminis, & est eadè ratio: cum bonum sit argumentum de statutis ad consuetudines. l. de quibus. ff. de legib. vbi statutum & consuetudo non differunt: nisi sicut expressum & tacitum, hoc dico pro Gallis, qui consuetudinibus reguntur: Itali vero statutis. vnde dubium ortum super consuetudinibus decidetur ex decisionibus statutorum, & sic prodest habere consuetudines, vel statuta aliorum locorum.

Quaestiones
decise in sta-
tutis deci-
dent quaes-
tiones con-
suetudinum.
Interpreta-
tio seruari

132 Nona, quando statutum, vel ordinatio habet aliquam interpretationem, obseruari solitam, tunc ab

tunc ab

Constitu. Reg.

34

solita tene-
ri debet.

Sententia la-
ta et contracō
suetudinem
uel ordina-
tionem non
ualet.

Rescriptum
cōtra cōsue-
tudinem nō
ualet.

Per que iu-
ra decidi
questiones
uolent.

Ordinatio-
nes iuste in
conscientia
seruari de-
bent.

Inter duas
ordinatio-
nes contra-
rias magis
æqua serue-
tur.

Ordinatio-
nes secundū
iurā recipiūt
interpretati-
onem.

Ordinatio-
nes iuri cō-
muni repu-
gnātes sunt
restringen-
dæ.

Causa na-
turalis præ-
fertur acci-
dentali.

Ordinatio-
nes aut sc-
cundum iurā

tunc ab ea sine magna causa recedi non debet. Nam minimè mutanda sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legibus. Barba. consil. 34. illud. col. 6. in 4. vol. Scribam in rubr. de consuetud. in ordina. reg. & sic oportet versari in curiis, vt sciamus quid obseruetur. nam multa interpretantur in scholis iura, quæ parui sunt emolumenti, & difficilia maximè.

133 Decima regula. Sicut sententia lata contra legem non ualet. l. 2. C. quando prouoca. non est necesse. c. primo, de re iudic. ita nec contra consuetudinem notoriam, & in scripturam redactam, & approbatam: vel contra ordinationem publicatam. not. in l. de quibus. ff. de legib. Panor. Felin. & alij in c. pastoralis. de fide instrumento. & in d. c. primo de senten. & re iudic. quia consuetudines generales non licet ignorare, sicut leges. l. leges. sacrasissimæ. C. de legib. Bald. in rub. de consuetud. Facit enim iudex litem suam, si iudicet contra consuetudinem notoriam, sicut si iudicaret contra legem: vt si in hoc regno iudicaret, quod mortuus non sayit uiuum. Bald. in auten. iubemus. col. 4. C. de iud. & sicut iudex potest supplere in iure, ita in consuetudine notoria, & ordinatione quæ seruatur in foro. Bald. in l. vna. in fi. & ibi Alex. C. vt quæ defunt aduocatis partium iudex suppleat: ideo iudices in hoc regno iurant se iudicatuos secundum ordinationes & leges regias Gallicas, ac consuetudines approbatas, & secundum illas iudicare debent: vt patet in rubr. de consuetud. artic. 2.

134 Limitatur quando esset extrauagans, & non inserta in volumine consuetudinis, cum possit de ea probabiliter dubitari l. cum prolatis. & ibi Bart. & alij. ff. de re iud. Panor. & ceteri in c. pastoralis. de fide instru. & semper appellandum est etiam ab illa sententia lata contra ordinationes in hoc regno: quanuis sit nulla: quia ordinationes pro iure ciuili habentur: & non sicut statuta episcoporum, ducum, comitum, & baronum: & ideo quæ contra eas fiunt, sunt nulla. teste Ias. in l. non dubium. 8. no. C. de legib. vt superius dictum fuit: sed appellatione opus est.

135 Undecima regula. Rescriptum contra consuetudinem impetratum non ualet: quia obreptitium est, nisi in illo rescripto fiat mentio consuetudinis, vel stili: quia cum tales consuetudines sint facti, & in facto consistant, princeps præsumitur eas ignorare cap. primo de constitu. libr. 6. & ideo noluisse derogare illi iuri, quod ignorauit. l. mater. ff. de inoff. testa. hoc abundè elucidabitur. in rubr. des lettres Royaux. ac in rub. de consuetud. in ord. reg. Sufficit tamen si dicatur non obstant consuetudine in contrarium disponente, licet capitulum vel articulus non allegetur, & satis dicitur specialis mentio, quando facta est ab eo, qui potest tali consuetudini derogare. l. 3. §. diuus. ff. de sepulch. violat. Bal. in l. fi. col. vlt. C. si contra ius. Bart. in extra. ad reprimendum. in verb. non obstantibus.

136 Duodecima regula, quando dispositio statuti seu consuetudinis potest decidi secundum iura loquentia de vltimis voluntatibus, vel de contractibus, potius decidetur iuribus de vltimis voluntatibus loquentibus, quam aliis: quia statutum accedit vltimæ voluntati. glo. & ibi Barto. in l. prima. C. de his quib. vt indig. refert Dec. in l. ea demum. col. 2. C. de collatio. Allegando Alexad. consil. 185. viso titulo. col. 2. libr. 2. & Roma. consil. 65. viso themate. col. fi. & consil. 123. circa primum. col. 2. Areti. consil. 22. diligenter & consil. 45. visis circa fin. Barba. consil. 61. scribitur. col. antepenult. lib. 1. vbi idem dicit in consuetudine, rescripto, & privilegio. & sic facit cōtra quosdam scholasticos Gallos, qui in studiis iura infortiati, & alia tangentia vltimas voluntates audire negligunt: quod in Gallia illis non vtantur, sed consuetudines & ordinationes intelligere non poterūt, nec questiones decidere.

137 Decima tertia regula est. Quod istæ ordinationes etiam in foro conscientie sunt seruandæ, sicut leges, quando fundantur super certo, & sunt iuste. glo. & docto. in c. quæ in ecclesiarum. & c. nam concupiscentiam. de constitu. Barba. in repetit. c. Raynaldus. col. 42. cum seq. de testa. & in cap. 1. de solutio. Bald. & Felin. in c. in omni. de testi. Ias. in repetit. l. nemo. nume. 103. in 2. lectura. ff. de legat. primo. vbi loquitur in statuto, sed multo fortius in ordinationibus intellige, vt superius scripsi scilicet à subditis. Et conscientia legis vincit conscientiam hominis, quæ dicitur abusu uè, quando non habet per se leges. vt pulchè docet Bal. in cap. clerici. de vita & honesta. clerico.

138 Decima quarta regula. Quando sunt duæ ordinationes contrariæ, illa quæ est magis æqua & iusta, debet seruari. Ias. in l. 1. nume. 10. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat: quia ius est ars boni & æqui. l. 1. ff. de iustit. & iure.

139 Decima quinta. Ordinationes interpretatiuam recipiunt secundum ius commune. Stepha. de feder. in tracta. de interpreta. legum. in vlti. parte. verfic. vltimo restat. igitur iura prius in officio oportet, & postea ordinationes, consuetudines, & statuta, paruo negotio intelligentur: quare non oportet prius praxin discere, quam leges.

140 Decima sexta regula. Statuta, ordinationes, & consuetudines iuri communi repugnantes, sunt restringendæ. reg. quæ à iure. de regu. iur. in 6. de hoc alibi dicam.

141 Decima septima regula. Quando in vna persona concurrunt duæ causæ, vna naturalis, altera accidentalis, præfertur naturalis: l. qui habet. in princip. vbi Bar. & ibi addidi. ff. de tutel. Ias. in l. si arrogator. num. 45. ff. de adoption. vnde si scholasticus in studio læsus restitui cupit, naturalis causa tanquam minor præferetur. & sic potius minor ætas inspicietur, quam studium: quæ est causa accidentalis, quamuis vtrunque soleamus cumulare ad obtinendum.

142 Decima octaua regula. Ordinationes omnes, aut sunt secundum ius commune, aut contra ius. per not. per Bar. & Ias. in l. non dubium. C. de legib. & ideo

munc, ampliandæ erunt, sicut ius, si præter, interpretandæ secundum ius. Si verò iuri sint contrariæ, restringentur, ad suum casum, & non extendentur: vt inferius latius describam.

43 Decimanona. Ordinatio vbi venit correctiue, vel derogatiue ad ius commune, nunquam debet interpretari secundum ius commune. teste Bald. in l. maximum vitium. col. penult. C. de liber. præterit. vnde si statutum dicat, quod pater tenetur filiis relinquere quintam partem bonorum suorum, non intelligitur quod iure institutionis, licet de iure communi secus. §. aliud quocumque capitulum. in auten. vt cum de appella. cognof. col. 8. Alex. consil. 35. viso themate. col. 3. in 6. vol. alibi de hoc dicam fusius quomodo intelligatur.

144 Vigesima regula. Quando lex damnat consuetudinem, referendo se ad tempus, quo consuetudo erat ante legem, non intelligitur reprobata consuetudo, quæ sequitur illam legem. cle. dudum. §. nos etenim. de sepult. text. in auten. habita. verficu. hac igitur. ibi. quod aliquando experuerat consuetudine factum inuenimus. C. ne filius pro patre. gloss. in cle. final. de reb. eccles. non alienand. §. præterea. in 2. de prohibita feud. alienatio. per Federic. ideo ex noua causa poterit induci noua consuetudo. gloss. singu. in cle. statutum. de electio. secundum Panor. in c. fin. de consuetudi. & Barba. in c. cum venerabilis. col. 4. illo titul. Philipp. perus. in cap. primo. col. vlti. de constitu. per c. non debet. de confanguinita. Si verò lex reprobatur futuras consuetudines, tunc non valent consuetudines, vel stili contra illam legem introducti. c. vl. de consuetud. li. 6. Perr. de perus. in tracta. de vnione ecclesia. c. quinto. col. 5. & seq. Innoc. in c. pen. de consuetud.

145 Aliquando lex damnat consuetudines simpliciter, & tunc etiam non valet noua consuetudo post legem introducta: quia censetur reprobata. l. si seruitus. ff. de seruitutib. vrb. prædio. Bart. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de legat. primo. facit quod not. Alex. consil. 193. ex themate.

146 col. 3. in 2. volumi. † Nisi de expressio consensu principis. Ioan. Andr. in additio. ad Speculato. in titul. de instru. editio. §. compendio se. verfic. sed nunquid de consuetudine. glo. in c. in istis. & c. leges. 4. distinct. Hostien. per illum tex. in ca. quod super his. de confang. Rauen. in allega. in mater. consuetud. fol. 161. & seq. in alphabet. iuris.

147 Quia potest princeps legem abrogare, ergo & consuetudinem contra legem approbare. in dubio tamen præsumitur ignorantia per l. verius. ff. de probatio. c. primo de constitu. libr. 6. c. ex parte. 1. de off. delegat. Albert. Brunus. consil. 66. ex themate. col. 2. in materia feud. & vidi probari hanc consuetudinem autoritate principis inductam per rescripta, in quibus mandabat iudicibus procedere secundum illam consuetudinem: quod nota perpetuò. & ideo approbantur & homologantur à principe, vt postea secundum eas iudicetur, & aliæ contrariæ non allegentur consuetudines, de his abundè dicam in rubric. de consuetudin. & postea istæ generales consuetudines non sunt probandæ, teste Dec. consilio 547.

148 Nota etiam quod per leges, vel Regis ordinationes, quæ in hoc regno leges sunt, non tolluntur consuetudines illis contrariæ: nisi in ordinationibus ponantur hæc verba, vel similia, non obstantibus consuetudinibus. cap. primo de constitutio. libr. 6. cle. in plerisque. & cle. statutum. & ibi not. Bonifa. de vital. col. 2. de electio. & scribitur in rub. des criées & subbassations. artic. 2. ibi, non obstant les coutumes contraires. Quia princeps ea videtur ignorare, cum sint facti, & in facto consistant. c. 1. de const. in 6. ideo ea tollere non videtur. l. mater. ff. de inoff. testa.

149 Postremò antiquam ingrediatur tex. harum ordinationum. debent volentes litigare tres cautelas nocere. Prima est vtilitatis. Secunda necessitatis. Tertia vrbanitatis. vtile enim prius est, vt actor consideret, antequam vocet reum in ius, an ipse habeat personam legitimam standi in iudicio, vt pote quia non est excommunicatus, alioqui absolendus esset antequam ageret. per c. intelleximus de iud. vel si sit in potestate patris, de consensu illius agat. vt in l. §. necessitate. C. de bonis quæ liberis. Nam imprimis persona est habilitanda. per l. si quæramus. ff. de testa. Barba. in repetit. rubr. C. qui admitti. in princip. & melius actor sic faciet, quam si se sumptibus inanibus vexet. l. 1. ff. de inot. testa. ob id videat ne aliqua exceptione repelli possit, antequam agat.

150 Item debet personam rei intueri, an habeat declinatoriam forti, & tunc conueniat eum coram suo iudice: alias in expensis condemnaretur, reus ad suum iudicem remitteretur. c. exceptio. nem. & c. pastoralis. de exceptio. vt scripsi abundè in tracta. de exceptio.

151 Præterea vtilissimum est antequam forti litium quis se committat, vt aduocatos, & doctores cōsulat peritiores, & expertos. l. si auiam. ibi si cum peritioribus tractatum habuiffes, facilè cognosceres. C. de inge. & manumi. quam ad hoc singu. dicit Barba. in consil. 1. col. 9. nume. 8. in 1. vol. & in repet. rub. Qui admitti. col. 12. nu. 15. in fi. Nec opinioni vnus fidat, sed plurimorum sententias habeat. per l. si idem cum eodem. ibi Sabin. Calsio & Proculo placuit. ff. de iur. omnium iud. l. cum filio. §. filio. de vulga. & sic parabit sibi iudicium, & iustitiam. ecclesi. 18. cap. Antè iudicium para iustitiam, tibi, & antequam loquaris discere. & postea dicitur ante iudicium interroga te ipsum, & ante orationem præpara animam tuam. not. in cap. cupientes, de elect. libr. 6. & cap. 1. de dolo, & contumac. eo. lib.

152 Vtilitas etiam maxima est, quia si habeat consilia aliquorum experientium doctorum cōsulentium non succumbet, & si fortè victus fuerit, quia iustam litigandi habuit causam, non debet condemnari in expensis. singulare est dictum Angel. in l. terminato. C. de fructib. & litium expensis. sequitur Lanfranc. in repetit. c. quoniam contra. in fi. de expen. in 3. q. de probatio. glo. in verb. expensarum. de friuol. appella. in pragmat. & ita vidit sæpius obseruari Guido Papæ in decisio.

aut præter,
aut contra.
Ordinatio-
nes corrigē-
tes ius non
interpretan-
tur secundū
ius.

An ualeat
consuetudo
si lex eā re-
probat.

Quomodo
probetur cō-
suetudo in-
ducta aucto-
ritate prin-
cipis.

Consuetudi-
nes an per
ordinatio-
nes contra-
rias tollan-
tur.

Tres caute-
le litigare
uolentium.

Persona im-
primis est
habilitada.

Consilium à
pluribus est
habendum
antequam
quis litiget.

Iustam liti-
gandi causam
habens non
debet in
expensis cō-
demnari.

in decisio. delphinal. q. 277. opinio. docto. per l. qui solidum. §. etiam. ff. de legat. 2. sequitur Henric. Boic. in c. sacro. §. verum. de sent. excommunicat. vbi assignat rationem, eo quia doctor habet auctoritatem iura interpretandi. l. vna. C. de professorib. qui in v. b. Constantino. comiti merue. lib. 12. ergo excusatur pars, si illi crediderit. l. in bonorum. & ibi Barto. ff. de bonorum possessionibus. Secundo expensę litis veniunt ob temeritatem. l. cum quem temere. ff. de iudic. §. final. instituit. de pœna temere litigant. sed non est temerarius, qui consilii peritos, sed sapiens: ergo non sic debet condemnari. dico alios effectus consilij in auten. habita. C. ne fil pro patre. lauius est sententię Imol. in clement. ne Romani. primo not. de electio. Alexander consil. 76. in caussa. col. vlti. in 7. volumi. & D. Boer. in regula cum quis in additio. ad Dylum. de regu. iur. lib. 6. Iaf. in l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iud.

Condenatio expensarum quando fieri debeat.

153 Item cum omnis agens habeat obtinendi voluntatem. l. in ratione. i. §. cum quidam. in fi. ff. ad legem falcid. Bal. in c. constitutus. col. 3. de rescri. si succumbat etiam ei dedecor: præter expensas in quibus est condemnatus. amplectatur ergo consilium prædictum, & in hoc laudo nostrates, qui nunquam litigant, quin habeant consilia subscripta, & allegationibus plena. hic verò habent consilia verbis satis colorata, sed iuribus nuda, & multotiens bonis rationibus: ideo multi confisi illis consiliis destruuntur, & in paupertatem rediguntur. vnde ex Flandria fuit aliquando missum ad me consilium, sic vt dicebant mortuum, vt animam viuam illi infunderem, nam omne consilium censetur sine illis iuribus mortuum.

Iudices tamen huius patrię, etiam habentem docto. consilia vix ab expensis excusant, tum quia lex regia præcipit, vt victum victori in expensis condemnent. quæ debet intelligi secundum ius. tum etiam quia vtraque pars habet. ob id in casu dubio solent condemnare, nisi iustissimam inueniant causam: vt superius dixi.

Facile non esse litigandum & pro modico.

154 In dubiis non debet esse quis promptus ad litigandum, tum propter expensas, tum propter mala infinita, quæ patitur in litigando. { Vnde dicit Alex. Imperator in l. si manumissor. C. de obseq. si qua pecunia tibi debetur, non protinus ad litigandum currere dabueras. } Nam per varios casus, per tot discrimina rerum, vix ad sententiam perueniet: ideo sequatur consilium Christi. Matthe. 5. c. si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio contendere, da ei & pallium. & in summa. 14. q. 1. Floria. in l. si in fin. ff. familia hercisc. saltem procliuor esse ad componendum, quàm ad litigandum debet. per c. primum. & per totum. 90. distinct. Neuisa. in filua nuptiali. 10. l. mita. nam cum pari contendere, anceps est, cum superiore furiosum, cum inferiore fordidum. Seneca, quem allegat Bald. in consil. 218. petita venia. col. 2. in 3. vol. saltem pro modico non contendat. vt dicit gloss. in c. requisisti. in verb. decens. de testa. per l. si merces. §. vis maior. ff. locat. facit l. 2. C. de rescind. veditio. Vnde pulchre dicebat beatissimus Yuo aduocatorum optimus. In controuersis causarum corporales inimicitie oriuntur: fit amissio expensarum: labor animi exercetur: corpus quotidie fatigatur Multa & inhonesta crimina inde consequuntur. Bona & vtilia opera postponuntur. & qui sæpe credunt obtinere, frequenter succumbunt. & si obtinent, computatis laboribus & expensis nihil acquirunt. citat Ioan. Neuisa in sua filua nupti. { Plato quoque lib. 3. de legib. ait, Qui sanè amici nunquam erunt, si mutuis iniuriis vexati, plurimis litigando vti cogantur iudiciis, sed si quàm minima hæc sunt, & paucissima. } & Hesiodus in opusculo quod

Mala que ex litibus oriuntur.

εργα και υμειρας inscribitur, ait,

Ω Πέρση, σὺ δὲ ταῦτ' ἐνικᾶτ' θεο θυμῷ.
ἢ ἢ δὲ σ' ἐρῖς κακῶταρ' ἀπ' ἔργῳ θυμῶν ἐρύκοι,
Νεῖλ' ἐπιπύουσι ἀγορῆς ἐπακτὸν ἔοντα.
Ὡς γὰρ τ' ἀλίγη πέλεται νεκρῶν τ' ἀργυρέων τε,
Ὡ τινι μὲν Βίβ' ἐνδόν ἐπιπύουσι κατὰ κείνου
ἐραϊθ', ἄν γὰρ αὖ φέρει, Δημήτερος ἀκτῶν,
τὸ λευκοροσάμεθ' ὅτι, νεῖλαι καὶ δ' ἄρ' ἰν' ὀφείλοισ
ἔχθρας ἐπ' ἀλλοτρίοις. Ὡ δ' ὅτι δ' ἐν τέρων ἐστὶ
Ὡ δ' ἔρδειν, ἀλλ' αὖθις ἀμικρῶν μεθ' ἀνέκθ' ὅτι,
Ἰθέησι δίχους, αἰ τ' ἐκ Διὸς εἰσιν ἀρισταί.
Ἡ δ' ἄλλ' γὰρ κληρὸν ἐδ' αὖσάμεθ' ἀλλὰ τε πολλὰ
ἀρπάζων ἐφόρει, μέγα κ' ἀένων Βασιλῆας
Δωροφάγος, δὲ τήνδ' ἐβέβηκε δικάσαι,
Νήπιος, ὅδ' ἴσασιν ὅσοι πλέον ἤμισυ πάντων τῶν

Ast inimicitia tuis hæc Perse cordibus imis.
Ne mala sic placeat, nulla vi sit cura laborum,
Lis tibi, clamor, rixasque forisq; sequenti.
Ille enim lites fugere & contemnere debet,
Cui non plena domus, cui non sunt horrea plena:
Maturi fructus, Cereus quem terra dat alma.
Huius si sat habes, age, iurgia dira moueto.
Ob res alterius, mecum facere amplius istud
Haud licet: at potius rursum causam experiamur.

Iudicij

Iudicij rectis, quæ vel Deus optima dicat.
Cum fieret nostræ sortis diuisio, rapta
Plurima iudicibus sic corrumpendo dedisti.
Donuoris: hanc qui cupiunt discernere litem,
Stulti, quos laetæ ut toto sit dimidium plus. &c.

Ex quibus patet periculosum esse adire iudicia, vt scripsi in proœ. concordat. Franciæ: in glo. sumptibus.

155 Item cogitet actor, an valeat probare, quod intendit, cum actori incumbat onus probandi, & eo non probante reus absoluitur. l. qui accusare. C. de edend. l. actor. de probatio. ideo interroget testes, qui sciant, & an memores sint illius facti: & scribat illud quod testes dicturi sunt, & reuoluat instrumenta, si quæ habeat, & super illis consulat doctos & experientes.

Caueat ne testium aut aduocatorum promissione decipiatur, vt beatus Gregorius scribit in cap. paulum. 2. q. 3. interdum aduocati maximè ignari parabolani instar sunt. l. parabolani. C. de episcop. & cleri. quia promittunt victoriam causa, sicut medici sanitatem. Lucas in l. si tempora. col. penult. C. de fide instrument. & ignari maximè, cum non intelligant iustitiam causæ, his frequenter meditati causam si componere non possit inuitus aggrediatur.

156 Secunda cautela est necessaria, quia his maturè discussis, actor si velit experiri super contractus rescissione, debet procurare vt literas rescissionis contractus habeat, & vt super illis aduersarius citetur, quia contra partem inauditam nihil statuendum est. c. 1. de causa possessio. & in vnoquoque negotio is cuius interest, vocandus est. l. de vno. ff. de re iudic. vt superius scripsi, & super omnibus aliis causis semper aduersarius citari debet.

157 Tertia est cautela vrbauitatis, vt actor antequam in iudicium vocet aduersarium, illum extra iudicium interpellet. per l. quidam Hiberus. ff. de seruituti. vrba. prædio. ibi, volo vt cum Hiberu loquaris, & §. sic itaque, & ibi Iaf. institu. de actio. not. in l. creditores. C. de pignori.

158 Alioqui si in primo termino reus cõfiteretur non interpellatus extra iudicium, non deberet condemnari ad expensas, teste Iaf. in d. §. sic itaque, & in l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iud. & in l. certi cond. in prin. ff. si cer. pet. Iacobi. in rub. C. de iudic. col. 2. ideo antequam cõueniatur pars, ad ea peti debet, alioqui non poterit actor expensas recuperare instrumenti, vel alias antea factas, postquam reus cognoscit bonam fidem, debitum cõfitendo: quia verisimile est, quòd si extra iudicium summa petita ab illa parte fuisset, pecuniam ipsam soluisset, vt docet Feli. in c. accedens. in 1. col. 1. in 4. conclusio. vt lite non contestata. & in c. licet Heli. de symo. Et isti contenti solet fieri præceptum de soluendo, non intra decem dies, vt dicunt doct. in l. si debitori. vbi reprobaui. ff. de iudic. sed debet ei arbitrari tempus competens ad soluendum. per l. debitoribus. ff. de re iudic. l. si domus. §. qui confitetur. ff. de legat. 1. alia dixi in d. l. si debitori. Et sic hoc principium erit solenniter ornatum, & tunc manibus lotis poterimus amplecti materiam sequentem, vt in simili dicit tex. in l. 1. ff. de orig. iur. vide tamen seruanda ante citationem, in tempore probationum, in tempore probationis sententię, per archiepis episcopum Florent. in 3. parte summa titul. 9. c. 16. rubr. de decem seruand.

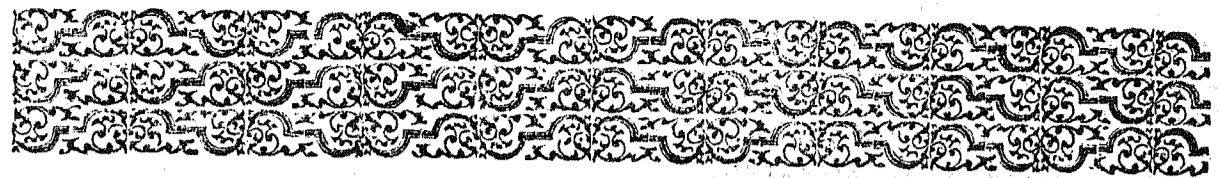
successiue in iudiciis, & quomodo per lites quis pauper efficitur: & alia multa scripsi in proœmio concordato. Et cum his huic proœmio finem adiciam, leges nunc regias profectui cupiens. De his gratias Deo agens.

FINIS.

D

Actor præuidere debet, an quod petit probare, & quomodo possit.

Literæ rescissionis impetrari, & citari reus antequam agat debet. Actor reus extra iudicium interpellat ante quam eum in ius uocet.

REVERENDO IN CHRISTO

PATRI ET DOMINO HIERONYMO

BVRGENSI, CATHALAVNIENSI

Episcopo Petrus Rebuffus
S. P. D.

Cravius Augustus Antistes praestantissime, cum es alienum senatoris cuiusdam, quem charum habebat, non rogatus exoluisset, & eius nomine quadragies mille nummum creditoribus numerasset, pro gratiarum tamē actione hoc tantum ille Caesari respondit, mihi nihil, tanquam ab eo aliquid aliud tacite efflagitans, quasi Caesar postquam eius creditoribus satisfecisset, eum quoque grato aliquo munere donare deberet: cuius hominis insignem impudentiam, & ingratitude admodum grauer, iniquoq; animo princeps ille (qui alioqui mitissimus, & serenissimus erat) pertulisse dicitur, ut pluribus admirationi fuerit, sed mea quidem sententia non immerito ita fuit affectus. Cum enim nihil sit beneficentia aut maius, aut laudabilius, nihilq;

quod homines magis similes efficiat diuino numini, tum sanē (ut cum Cicerone loquar) nihil est tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quam committere, ut beneficio non dicam indigni, sed victi esse videamur: & tamen gratia à nobis referri non potest, quanta debetur, habenda tamen est, quantam maximam animi nostri capere possunt, cum maximè humanus animus abhorreat de nobis benemeritis gratiam non referre, aut, cum non possumus, animum saltem non ingratum aliquo argumento non significare, quod qui pratermittunt, beneficentiam non solum iure suo spoliant, sed totam funditus, ut deleant tentare videntur: qua extincta, nihil est penitus, quod relinquatur inter Deum & homines, nullumq; vinculum, quo res humana & inter se & cum diuinis colligata teneantur, atque tales homines non solum τὸς μὲν ἀνθρώπων qui iure appellauerit, sed omnis diuini humaniq; officij & naturae expertes, hostesq; acerrimos. Quare non sine causa veteres illi priscis temporibus tantum tribuebant beneficentiae, ut eos qui ingenio, singulariue aliqua industria, & beneficio societatem humanam inuissent, templis, sanctis, & sacrificijs illustrarent, tanquam diuinae naturae proximos: cum de humano genere benemeriti essent, sicut contrario quoque iure Persarum legibus ingratitude vitio notati grauissimis afficiebantur poenis. Proinde tantus ille princeps aduersus contemptorem beneficij non immerito tantopere commotus videbatur. Sciebat enim ἀπερίστατα inuissitiae speciem pessimam, & humanae societati (cuius ipse praecipuam curam gerebat) perniciosissimam. Itaque ne ego eorum in numero habear, qui animum ita comparatum habent, ut nisi nonis quotidie beneficiis afficiantur, facile vetera & praeiterita obliuiscuntur, cum eodem Cicerone dicere soleo, me omnibus affectum percipere, cum nihil sit, quod malim, quam me gratum esse & videri. Quam ob rem cum iam dudum cogitarem quibus modis pro tantis tuis in me meritis gratiam referrem, res (me hercle) difficilis mihi visa est, meisq; viribus impar, cum tot & tanta sint, ut sigillatim commemorare singula vix queam: ideo tacendum mihi magis quam loquendum video, cum omnia liberalitatis genera in me exercueris. Ingratus tamen, dum non possum parem gratiam referre, videri nolui, sed placuit hoc qualicumque munere te salutare, non vlla quidem compensationis causa, ea enim esset commutatio, quae Glauci & Diomedis fertur, χρύσεια χαλκῶν ἐκαστοῦ Βοιωτῶν ἕνεκα Βοιωτῶν, sed ut animi candore confirmem, quem iam pridem cognoscere potuisti, dum sapissime pro tua humanitate & beneuolentia tecum fui, quo tempore factum est, ut me tua eximia virtus, eruditio, ceteraq; animi tui dotes singulares magis tibi conciliarint, nempe totum ad te colendum, obseruandumq; addiderint, quam cetera quae sunt externa accepta à te (etsi summa) beneficia. Nam licet munificentiae nomine nulli cedas, ceteris tamen animi ornamentis paucos video, quos non superes, ut iure summus pontifex, Rexq; Christianissimus te prelatura senatorisq; muneribus ornant, ut omnibus esses exemplum, quo virtus & doctrina sua habent premia, quae iure huiusmodi viris tribuenda sunt. Quam felicitatem tuam & tibi, & reip. eo nomine congratulari soleo, simulq; optare, ut quemadmodum pater tuus vir egregius doctrinaq; praestantissimus à principis latere non discedere solet, ita tu ad summorum curam & consilia accedas, ut tua fert eruditio, & vitae integritas. Inter ea rogo, ut eo quo semper fuisi animo erga me, eaq; humanitate munus hoc nostrum quamuis exiguum libellum, scilicet de literis obligatoriis accipias, quem idcirco tibi dicere, & offerre volui: quia me tibi iam dudum obligatum suis beneficiis agnosco, & ut te ἐμῶν ἔργων iter ceptum perficiatur, tuoq; auxilio ceteris, quae multo maiora sunt, colophonem imponere, tibiq; offerre possimus, atque tuo nomine studiosis prodesse, ut tibi accepta omnia seruant. Vale.

TRACTATVS

TRACTATVS

DE LITERIS OBLIGATORIIS

REGIO SIGILLO, VEL ALIO AVTHENTICO SIGNATIS INITIV M.

Remittendum esse ad totius materiae intellectum censeo, Quod literarum appellatio generalis est, quasilibet comprehendens literas per l. sed & si. §. praescribere. ff. de instito. actio. l. seruus si haeredi. §. Imperator. ver. Sed si haeres. de statuliber. ca. inter. de fide instr. Tam publicas, quam priuatas. Vnde ad declarandum addi debet, de quibus intelligatur literis, ut de literis Papae, vel cardinalium: de quibus in c. quod super. de fide instr. vel de literis Imperatoriis, in l. vna. C. de manda. princip. vel debet exprimi de literis regis, ut in ordinationibus regis patet. & in tractatu meo, de rescriptis & literis regis: vnde hic additur obligatoriis, quia hic tractabitur maxime de literis obligatoriis, non de aliis priuatis, de quibus in tract. de chirographo, & cedula recognitionis abundè scribo inferius.

Literae enim obligatoriae sunt, quae continent obligationem, & in quibus debitor est obligatus. Et istarum quaedam sunt publicae, & authenticae, & de his proprie in hoc loquimur tractatu. aliae vero sunt priuatae, de quibus patet in insti. de literarum obligar. & de his dicitur in dicto tract. de chirographo recogni.

Nota tamen quod quando lex facit mentionem de instrumento, vel de literis, per instrumentum intelligit publicum, & per literas scripturam priuatam. tex. in cl. r. de procurat. l. literae. de iure codicil. ff. pulchre Specul. in titu. de instr. editio. §. r. Et gallico vsu loquendi instrumentum dicimus publicum instrumentum & authenticum, literas vero priuatas gallico idiomate lettres. Si vero non separatim loquamur de instrumento, sed simpliciter lettres, tunc omnes & publicae, & quod possumus à communi vsu arguere, probant doct. in proemio decretal. & ff. noui. per l. Labeo. ff. de supellect. legat. tamen iuricon. interdum chirographum vocat instrumentum chirographi in l. fideiussor. 2. §. r. ff. de pigno.

Ex praedictis inferitur, quod si prohibeatur literae produci, omnes tam publicae quam priuatae comprehenduntur, nisi materia subiecta repugnaret: ut inferius plenius probabitur. Nempe prohibito genere, & omnes eius species prohibite censentur. l. 2. in prin. ff. si cert. pet. l. si quid eorum. §. inter. de leg. 3.

Secundò inferitur quod si literis tantum probandus esset contractus, iuxta l. contractus. C. de fide instr. poterit tam per publicas, quam per priuatas probari literas ut hic, secundum ea quae scripsi. in §. si. de nomi. reg. in concordia. Francia.

Tertiò quod sicut est excommunicatus, qui loquitur cum excommunicato, ita qui mittit literas, tam priuatas, quam publicas. cl. fi. de senten. excom. c. constitutionem, vbi glo. illo titu. c. vbi petitulum. §. nulli. de elect. in 6. plenè scripsi in repe. c. postulastis. de cleric. excom. ministrante.

Quartò vacante episcopatu princeps non debet electoribus mittere literas pro eo, qui hoc procurauerit. intellige neque publicas neque priuatas. §. ad tollendum. de elect. in prag.

Quintò si detur dilatio ad producendum literas, tam publicae quam priuatae produci poterunt per praedicta. Doct. in c. quoniam de proba.

Sextò condemnatus ad restitutionem literarum, tam publicas, quam priuatas restituet. Et ideo etiam literas cambij restitue tenebitur, quae sunt priuatae, prout consuluit Bertrand. confi. 261. vidi possessam. in 3. vol. ex noua editione, alibi de illis scripti.

Vltimò idem in illo, qui inuentarium tenetur conficere literarum, ut vidi super hoc agi, ut generaliter omnes literas describere teneatur, siue latine, siue gallice, greceue confectae sint. d. l. sed & si. §. literis. ff. de insti. actio. idem in aliis casibus, quos ex his decidere poteritis.

Secundò praemittendum est, quod instrumenta sunt in multiplici differentia, quaedam enim sunt instrumenta simpliciter debitum continentia, & ista de iure non habent executionem paratam. text. in l. minor annis 25. §. cui fideicommissum. ibi ad initium alterius petitionis redegerat. ff. de minori. & inferius dicitur fufius artic. 6. in glo. 3.

Quaedam sunt instrumenta confessionaria, seu garentigiata, ab Italis sic dicta. teste Bald. in l. etiam. col. r. C. de executio. rei iud. Et sunt illa, quae continent praecipuum à notario parti debitum contenti, factum, probatur in l. vna. C. de confessis, vbi Cyn. & Bart. & in l. non fatetur. in fi. ff. illo tit. & in l. r. col. r. C. de eden. & Bald. in l. iurifigentium. §. quod ferè. ff. de pact. de petruccia. in tract. de virib. iura. in 22. effectu. Et dicitur garentigia secundum quosdam: id est firmum, quod instrumentum garentigiatum firmum sit, quod vocabulum Italis perfamiliare & tritum est.

D 2

Literarum generalis est appellatio, & in multiplici sunt differentia.

Literae obligatoriae quae sunt.

Instrumentum quid continetur, & literarum.

Literarum nomine tam publicae quam priuatae comprehenduntur.

Condemnatus ad restitutionem literarum quas restitue debet.

Multiplex est instrumentum.

Quae sunt instrumenta garentigiata.

Garentigia unde.

Cartularius iudex qui sit.

Notarius non solet esse iudex in hoc Regno. Praxis in parlamenti Tholosani iurisdictione seruata & in Italia.

An sit contra ius executionis instrumentorum.

Practica instrumentorum patrie iuris scripti.

Constituti procuratores in contractu an reuocari possint.

Procuratori notificatio a quo fieri debeat.

A quo sit denunciatio an in terse & quando.

15 Requiritur tamen secundum eos, quod notarius in sui officij creatione sit factus iudex ordinarius, & sic habebit iurisdictionem in volentes, & tunc dicitur iudex chartularius, id est, ad chartas factus. gl. in l. i. ff. de iud. glo. in verb. non habent. C. vbi & apud quem cognit. in integ. restitu. & in l. rem non nouam. in verb. facultatem, de iud. Innoc. in c. cum a nobis, de test. Bald. in rubr. C. de fide instru. col. 2. vers. modo circa, & cons. 105. factum tale. in 3. vol. Io. de plat. in l. vniuersos. de decurio. C. lib. 10. Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. col. 2. ff. solu. matr. Barba. in cle. 2. col. 17. de rescript. Soc. consil. 51. praestantissime. vol. 1. Ias. in l. error. col. penult. C. de iuris & facti ignoran. & in l. legitima. col. 2. ff. de pact. aliis si in officij creatione Imperator vel Rex non creauerit illum notarium iudicem ordinarium: non habebit hanc iurisdictionem, etiam si factus fuerit notarius, quando consuetudo hoc non haberet. teste Benedi. de Barzis. in tracta. de garētia. 16 q. 1. partis primae post Bald. in c. dudum. 2. col. 4. de elect. † Hæc tamen verba in regno Francia per Regem non solent apponi. † Quamuis de consuetudine in ressortu Tholosano notarij in contractibus soleant hoc facere præceptum parti, vt soluat intra decem dies: vel aliud tempus, & postea scribunt in instrumentis, Talis N. monitus & condemnatus fuit ad soluendum talem summam intra decem dies, vel aliud tempus conuentum inter partes, quod si non soluerit die in instrumento statuto, tale instrumentum sicut iudicis præceptum habet executionem. l. si debitori. ff. de iudic. ita vt excommunicati possit is, qui habuit præceptum a notario, & ita vidi in forensi iudicio seruari. Caturci & Itali hac etiam vtuntur praxi. teste Corneo consil. 95. viso processu in princ. vol. 4. & Panor. consil. 72. videretur in 2. vol. & Curt. in l. i. ff. de iudi.

18 Istud etiam seruatur in Hispania: teste Petro Belluge in speculo principum. fol. 186. rubr. de materia censuali: vbi etiam in Delphinatu seruari dicit, & probat Ioan. Campes. in tracta. de dote in vltima parte, q. 111. Et Corneus consil. 256. Primus in 4. volumi. Soc. consil. 51. praestantissime. in 1. vol. & consil. 120. cum in præfenti. col. 5. eodem volu. & consil. 240. circa. col. 1. in 2. volu. & consil. 79. effemus. col. pe. in 4. vol.

19 Ista tamen practica, videlicet quod instrumenta habeant executionem paratam, est contra ius commune, sed de consuetudine est introducta, & ab hominum vsu: teste Ioan. Fabr. in §. sed cum aliquis. col. 3. de testa. in insti. cui assentit Bar. in l. 3. §. in hac. ff. commoda. & Bald. in l. qui pecuniam. ff. si cert. petatur. Ias. in d. l. legitima. de pact. & in d. l. error. Guido Papæ in decisionib. delphina. q. 117. fideiussor. & Ioan. de selua. in tracta. de benef. in 3. parte. q. 14. nu. 6. ob id, consuetudines & statuta concedentia executionem instrumentis, sunt contra ius commune: vt docet Angel. & alij in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iud. & Soc. consil. 120. cum in præfenti. col. 5. versic. circa quartam, in 1. volu. & sic restringenda: vt dicitur inferius.

20 Alia etiam vtuntur practica Occitani, Romani, & Prouinciales: videlicet, si aliquis mihi muet centum, ego promittam eidem reddere intra mensem, alio qui in instrumento constituam Tirium, & alios practicanes in curia seneschali, vel alterius iudicis ordinarij procuratores ad constituendum dictum debitum, & ad capiendum præceptum iudiciale nomine constituentis.

21 † Et iurant in dicto instrumento non reuocare dictos procuratores, tamen sine iuramento putarem quod non possent reuocare: quia sunt constituti in contractu, ideo constitutio est pars contractus, ob id reuocari non poterunt: vt firmat Bald. in l. fundi. ff. de cōtrah. empt. & huius est sententia Paul. in l. post rem. in fi. de re iud. Guido sing. 273. Alexan. in addit. ad Bart. in l. si. C. de pact. pig. & l. u. eam dotem. §. eo autem tempore. ff. solut. matrimonio. Vincen. in d. §. si iudex. vide Bald. in rub. de summa trinit. & fide catho. col. 3. in decretal. versic. sed incidit questio. & Ripa. in l. obligatione. ff. de pigno. & ista est communis praxis in patria iuris scripti.

22 Ista prædicta est bona & utilis, quando debitor constituens procuratores notificat illis, vel eorum alteri, vt pro eo consteantur, vt soluendi præceptum capiant: aliis si creditor, vel alius notificauerit, non poterit, nec debeat procurator confiteri, nec præceptum capere, antequam certiore faciat debitorem, tum quia is fortè non recepit pecuniam, vel si receperit, eam soluit, vel debitor fecit ei pactum de non petendo: hoc probatur per glo. in l. i. in fi. ff. de contrahen. empt. vbi per illum text. dicit, quod specialis nuncius venditoris, vel epistola requiratur, idem tenuit gl. in l. nomen. C. que res pigno. oblig. possunt. & Bald. in c. 1. col. 4. de milite vasallo, qui contumax est. Quando denunciatio est necessaria, & de substantia, nec sufficit a quolibet fieri, sed debet ab illo fieri, qui denunciandi autoritatē habet: idem tenuit Hippolyt. in l. si quis ne. n. 64. cum seq. ff. de questio. vide Barto. in consil. 73. queritur, & Areti. consil. 68. excellentissime. col. 1. & seq. scripti in l. sub signatum. §. attestari. ff. de verb. signifi.

23 Nec refragatur quod non refert a quo sit denuntiatio. l. item veniunt. §. petitam. ff. de petit. hæred. Et l. cum seruus. ff. de verb. obliga. & l. fin. C. si quis alteri vel sibi. Roma. consil. 295. donatio. Quia illa procedunt, quando specialis nuncius, vel epistola non requirebatur, tunc tantum valet quælibet denunciatio, sicut specialis per nuncium, vel epistolam. Secus quando posset esse detrimento, vt hic. Nam si procurator caperet præceptum post domini solutionem, domino posset esse præiudicio: ergo specialis denunciatio illius quem tangit, est procuratori facienda: quod est bene notandum. Quia multi aduocati ad requisitionem creditoris hoc præceptum capiunt, quod non deberent facere non facta certioratione, nisi in instrumento diceretur, quod ad requisitionem portitoris instrumenti hoc fieri possit, vel ad cuiuslibet requisitionem, vt in aliquibus instrumentis vidi adscribi.

Alia

24 Alia etiam vti practica homines Montispessulani, & lingue occitanæ vidi, vt pote, debitoribus obligat omnia bona viribus & rigoribus curiarum parui sigilli vel conuentionum Nemausi, vel vtriusque seu regioribus magni sigilli Tholozæ, seu Carcaffonæ, & tunc si debitor non soluat tempore præstituto, creditor exponit clamorem, id est literas executorias (quas clamores vocant) impetrat, contra debitorem: & eo forte vocantur illæ literæ clamores: quod inducunt debitores ad clamorem, quando executioni mittuntur, his ergo impetratis literis ab illis curiis rigorosis, vel ab vna illarum, capientur debitoris bona, & distrahentur, & in illis curiis non admittuntur nisi tres exceptiones, vt inferius dicitur. † In Aquitania tamē est quidam rigor executionis castri de Lombrieres, & Burdegala exercetur maximè, cuius executionis rigoribus, si quis obligatus fuerit, capietur, & in carceres conicietur, etiam si ad hoc obligatus non fuerit: nec extra carceres ducetur, antè quam pecuniam consignauerit. Caue lector, obligari illi rigori, si non vis squalores carceris scire de stilo curiæ sancti Marcellini delphinalis similimo stilo parui sigilli, & conuentionum, scribit Guido Papæ in decis. delphinal. quæst. 15. Secundum.

25 Alia sunt instrumenta sigillo regio, vel alio authentico sigillata, & hæc habent executionem de consuetudine: vt firmat Ioan. Fabr. in l. certum. C. famil. eriscun. Et Boer. in consuetudinib. Bituricen. in §. 27. de iurisdic. omnium iud. Hodie ista instrumenta de iure Franciæ id est, per ordinationes Galliarum habent executionem: vt patet per totum istum titulum: & maximè in artic. 1. & 2. infra eodem.

26 Et hæc instrumenta sigillata dicuntur esse talis roboris, & maioris, quam instrumenta garentiata, quia per sigilli appositionem dicuntur insinuata: vt Pyrrhus docet in consuetud. Aurelia. rub. de exec. instr. arti. 1. & 3. Chassa. in cōsuet. Burg. in rub. des rētes vedues à recharts. §. vlt. gloss. vlt. ideo quæ in illis dicuntur, ad ista trahemus, quia a Rege approbata censentur per sigilli appositionem: vt firmat glof. in c. penult. §. quando. 2. q. 1. & Ioan. de Ana. cōsil. 50. in q. 9. col. 3. nam sigillum facit indubitata scripturam. Bald. in l. in bonafidei. col. 3. num. 5. C. de reb. credit.

27 Item appositio sigilli est signum ratificationis: & confirmationis, teste Bald. in l. in fraudem. ff. de testa. milit. Scripti de hoc sigillo in tractatu nominationum. q. 10. num. 21. cum multis sequentibus post concordam Franciæ sito. & infra art. primo. & ideo apponitur in instrumentis. Etiam dicunt quidam, vt aliquid lucretur, & ne inutile sit in contractibus, & in instrumentis apponi solere in Francia.

28 Vide aliam practicam in stylo Pictonum. rubr. des causes sur execution. Sed quia ordinationes regiæ præbent nobis iter ad istam praxim: ideo eas hic duxi inferendas, quibus glossata addidi.

29 Scio enim vos excellentes aduocati & pragmatici istam frequentem materiam melius fortè pertractare, & abundantius posse: verum quia propria commoda, & familiam negligere, vestrum non est, sicut hætenus feci: ideo hæc qualicumque scripta nostra ad iuuenes practicanes, interim dum maiora, & meliora parabitur, accedere non erit vobis molestum, vt non nihil ex his vtilitatis decerpant: ista omnia correctioni subiiciens. Non me later multos nunc scribere in forensi, & frequenti materia, quibus vtilius forte esset prius a practicanibus discere, & postea rem multò vtilius, ac breuius pertractarent, nempe Demades rogatus, quo præceptore vsus fuisset, respondit, tribunali Atheniensium: insinuans, quod in ipsis negotiis experientia quauis institutione sophistarum melior sit. (de his hætenus.)

Charles VIII. Artic. LIIII. *Vitam huius conditoris recensere parum vtile pragmaticis esset, ob id reuocatur ad Gaguinum, & Aemilium, Gallia historiographos, si quis illam scire cupiat, vt tantum Forensia hic pertractem, & vtilia.*

ITEM, que toutes executions, qui se feront par vertu d'obligations faictes soubz séel Royal, ou autre séel authentique, dedans les fins & limites, où il est authentiqué, que non obstant oppositions ou appellations quelzconques, & sans preiudice d'icelles, la main soit garnie Reaulment & de faict, & que par quelques inhibitions generales (si elles ne sont au cas particulier) que l'on ne differe de passer oultre.

Toutes executions.

CLOSSA PRIMA.

Generaliter loquitur hoc principium (toutes) licet postea restringatur per relatiuum que se feront &c. Nam relatiuum qui multoties restringit vt in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & l. Cunctos populos. C. de summa trinita. & fide catho. vult igitur hic textus dicere, quod in omnibus executionibus, la main soit garnie, id est, remplie des biens du débiteur, non obstant oppositions ou appellations quelzconques. Sed hoc restringitur ad illas, que fient per literas obligatorias sigillo regio, vel autentico sigillatas, vt inferius declaratur. & hic par vertu d'obligations &c. Ergo alia executiones non sic fient, saltem de his non loquitur iste articulus.

2 Et quamuis dictio omnis, vniuersalis sit ex pluribus verificanda, tota verò integralis ad vnam rem tantum referenda. Bart. & alij in proemio ff. veter. Et sic ad executiones tantum referuntur.

De rigoribus parui sigilli conuentionum Nemausi & castri de Lombrieres.

Tres exceptiones in quibusdam curiis admittuntur.

Instrumenta sigillata an executionem de iure habeant.

Maioris roboris sunt instrumenta sigillata quam garentiata.

Sigilli appositio quid operetur.

Auoris excusatio.

Experientia optima.

Articulus primus.

Relatiuum qui restringit.

Omnis & tota differunt.

non ad alia, tamen vna dictio sæpius pro alia ponitur: vt habetur in d. proœmio & in l. r. §. si pecunia. 2. in verb. omne, id est totum exponit gloss. ff. de posi. & idem gloss. in l. res hypothecæ. de pign. & sic gallico sermone omnes dicimus *toutes*. Ad eod quod in communi vsu gallico non facimus differentiam inter omne, & totum, & vtrouque dicimus *toutes* omnia mea bona, *tous mes biens*. dixi in l. nominis, de ver. signi. ff. & totu pro omni exponit Accurf. in l. fi. C. de testa. man. 3 Et qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. l. a procuratore. C. manda. multas tamen recipit restrictiones, & modificationes, vt inferius dicitur, hæc cõstitutio: vt in simili scribit Ioan. de plat. in l. negotiantes. C. de excusa. muner. libr. 10. & idem in ordinationibus ita loquentibus *toutes* omnes: poterunt etiam penè omnes aliæ sic restringi, prout in nouissimis est videre, artic. 16. *que tous adiournemens*. & aliæ similes, & sic limitationes sequentes illis ferè conuenient.

4 Primò ratione absurditatis, pro vitanda enim absurditate restringenda est generalis dispositio. l. 2. C. de noxa actio. l. vt gradatim. §. r. de muner. & honor. etiam in statutis procedere videtur, vt restringantur ex absurditate, prout concludit Bart. in l. omnes populi. in 6. q. princip. ff. de iust. & iure. Panor. in c. Solite. col. 1. de maiorita & obed. refert Euerard. in tract. de locis legalib. in loco ab absurdo: absurdum enim esset, vt is qui soluit, iterum soluere teneretur: vt inferius dicam.

5 Secundò restringuntur verba generalia, ex rationis diuersitate, diuersa enim ratio diuersum ius constituit, sicut eadem ratio idem ius. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. Sic consuluit Alex. consil. 75. videtur in presenti. col. 1. in 5. vol. vt in instrumento falso scribo: inferius, quod dico non habere executionem: quia in eo est diuersa ratio à vero, & à legitimo.

6 Tertio limitat Iason in l. fideiussor. §. prator. ff. qui satisda. cogant. propter inhabilitatem, vt si pupillus, & furiosus sint obligati: vt inferius scripti & in interpretatione authen. habita. in verb. omnium. C. ne filius pro patre { Quartò similes casus non excluduntur. l. ob æs. C. de præd. minor. l. contractus. ff. de regul. iuris. l. cognitio. vbi. Iason, & alij, de offic. eius. } Aliis etiam modis limitari potest, quos poteritis elicere ex Lanfran. in tracta. de interpreta. statuto. & ex his quæ ibi addidi, & quæ pulchrè scribit Stepha. de feder. in tracta. de interpreta. legum, & Ludo. Roma. in repetitio. l. si verò. §. de viro. ff. solut. mat. adduco tantum casus praxi magis conuenientes, vide Barba. in rubr. de rescript. col. 9. num. 66.

Verba generalia restringenda.

Par vertu.

GLOSSA SECUNDA.

Quodlibet verbum opere vari debet.

Quodlibet verbum opere vari debet. At vertu. id est ratione, vel in vim obligationis id est, instrumenti obligatorij, nam si alia ratione fieret executio, non comprehenderetur hic, nempe qui de vno concedit, de alio negat. l. cum prator. ff. de iudic. c. n. õnne, de præsumpt. & ideo dicit Bald. in rub. de contrah. empt. C. q. 9. quodlibet verbum descriptum non esse sine ministerio operandi, quod facit contra illos, qui super consuetudinibus, vel statutis Bart. scripta transcribunt: non ponderando verba ordina. vel consuetudinis, quam elucidant. Et hodie sunt plurimi lectores qui plura extrauagantia dicunt, sed non declarant text. & gl. vt moris est fieri, & ita est vtilitas, sed ex ignorantia & superbia hoc procedit quandoque.

D'obligations.

GLOSSA TERTIA.

Obligatio quomodo capiat.

Obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei soluendæ gratia, secundum nostræ ciuitatis iura. §. r. de obliga. in situ. Sed hic accipitur obligatio pro instrumẽto obligatorio: vt in l. falsi. 2. ibi pecuniã acceperunt, obligationẽ actionem uẽ fecerunt. ff. de falsis. vbi prohibitus accipere pecuniam, censetur prohibitus accipere obligationem: nempe ad id, quod quis debet, non potest, antequam sit facta obligatio, fieri executio: sed bene postquam est obligatus instrumento sigillo regio sigillato vt hic.

2 Quippe obligationum substantia non in eo consistit, vt aliquod corpus nostrum, aut seruitutem nostram faciat. Sed vt alium nobis obstringat ad dandum aliquid, vel faciendum, vel præstandum. l. obligationum substantia. ff. de action. & obliga. Et omnium obligationum fideiussorem accipi posse nemini dubium est. l. r. & l. generaliter. §. & post litem, in fin. ff. de fideiussor.

3 Et hodie ex cõmuni loquendi vsu *obligé* vocamus, vel *obligation* instrumẽtum publicum, vt inferius patebit. facit l. r. ibi qui promittit sine caussa, condicere quantitatem nõ potest, quam non dedit, sed ipsam obligationem. ff. de condic. sine caussa, & l. 3. ibidem. l. nomen. de legat. 3. cap. 2. de confessis. & sic requiritur obligatio, antequam exequi possit, & sufficit vna, licet tex. loquatur in plurali *d'obligations*. Tertio quia pluralitas resolu potest in singularitates. c. vt priuilegia. in fin. de priuileg. l. falsa. §. si. ff. de cõditio. & demonst. scripti in §. præfati. in 2. in verbo de literis; de colla. in concordia, videlicet in omni executione, quæ fiet ratione cuiuslibet obligationis, manus repleta esse debet, non obstantibus oppositionibus.

5 Aliquando iurifconsultus emptionem, venditionem, locationem, & conductionem ceterasq; similes obligationes vocat. in l. ab emptione. ff. de pact. quia in illis vltro citroque oritur obligatio. l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. signifi. & principes bona concedendo videtur obligationes concedere. l. princeps. ff. de verbor. signifi. Notandum est quod literas regias (de debitis) vocatas

Obligatio vel obligé quid dicatur.

Per literas

vocatas etiam fit executio de eo, quod debetur, & in illis literis ita solet apparitori scribi: *Nous te mandons & commettons par ces presentes, que toutes les debtes bonnes & loyales, congneues ou prouuees suffisamment par lettres, tesmoings, instrumens, confessions de partie, ou autres loyaux enseignemens, qui te apperront estre deus à tel N. Tu luy faces payer tantost incontinent & sans delay, en contrainçant à ce les debtours, & chascun d'eux par la prinse, lenée, vendue, & exploitation de leurs biens meubles & heritages, detention, arrest & emprisonnement de leurs corps, si mestier est, & à ce sont obligés.*

7 Item inhibitu est, ne generales literæ in forma de debitis per Seneschallos & iudices regios de cætero concedantur, sed à Rege vel eius cancellaria: vt est in verb. *des Senechaux*. artic. 11. & ord. 27. artic. 15. & sic fuit pronunciatum in hoc senatu anno 1533. die 15. Iulij. archiepiscopus tamen Remen. generales cõcedit has literas, vt fuit in senatu dictum anno 1418. die 6. Aprilis, propter eius supremam dignitatem. Item in istis literis (in rege concessis) iudicibus ad quos causæ cognitio pertinet, oppositio dirigi debet: vt inuenio statutum per Charolum 8. anno 1409. prout 9 est in stilo parlamenti videre, in rubr. de rescriptis ver. inhibitum. Et ideo dictæ literæ non attribuunt nouam iurisdictionem, sed oppositio etiam coram suis iudicibus assignari debent, vt fuit etiam iudicatum in hoc Senatu pro illustri domina Claudia matre Regis, anno 1530. die 1. Decembris, quia omnes causæ in Regno debent terminari, & finiri apud illos iudices in partibus, qui de iure, aut consuetudine, vel priuilegio, illarum cognitionem habent. §. 1. rubr. de causis. vbi scripti in concordia. Appellatio tamen veniet directò ad parlamentum ratione harum litterarum, etiam si emittatur à præposito, vel alio mediato: vt fuit pulchrè pronunciatu anno 1526. die decima Maij, & videatur aliud arrestum latum anno 1522. die 17. Iulij.

10 Item solent concedi dominis directis quædam literæ regie in forma quæ de *papier terrier* vocantur, vbi mandatur omnibus habentibus possessiones sub censu istius domini, vt veniant ad se scribendum in libro censuali domini, & illi soluendum redditus, & census præteritis, & recognoscendum, & in casu oppositionis partes debent coram suis iudicibus etiam conueniri, & ibi audiri, licet aliis iudicibus directæ sint istæ literæ: vt fuit in Senatu Parisienf. decisum contra seneschallum Lugdunen. cui fuerant directæ literæ, & ipse noluit ad iudicem ordinariu remittere, à qua sententia fuit appellatum, & male iudicatum pronuntiauit suprema Parisienf. curia. 11 anno 1535. die 16. Martij. Et hæc literæ fundantur in l. 2. & seq. C. de iure emphiteo. & ibi notatur, quod emphiteutæ tenentur dominis recognitionem facere, vt etiam concludit Guido Papæ in decis. Delphina. q. 417. Dominus.

12 Et illi libri censuales ad probent, quod non soli, nisi per decem annos fuerit facta solutio, vel alia concurrant: vt docet Bal. in l. vlt. in fi. C. sine censu vel reliquis. & in l. data opera. in fin. C. qui accusa. non possunt. Masuer. in titulo, de literis notis. ver. Item etiam. & versiculo, item apocha. & in ti. de locat. versicul. item terrarijs. Iacobi. in l. census. ff. de probationibus. plenè Boer. in decis. Burdega. quæst. 105. an possessio.

de debitis an fiat executio.

Arresta. Oppositio ad quos pertinet.

Arrestum.

Arrestum.

Litteræ regie, du papier terrier quæ sint.

Arrestum.

Censuales libri an probent.

Faites.

GLOSSA QUARTA.

Fic requiritur obligationem factam esse, & instrumentum obligatorium expeditum, aliàs si esset adhuc in scheda, vel protocollo, seu vt vulgò dicunt, *en breuet*, quoad executionem non censetur esse factum, & si non sit sigillatum non exequeretur: vt doct. not. in l. contractus. C. de fide instrumẽt. Et quia hic tex. vitur verbo præteriti temporis *faites*, quod perfectionem requirit. l. verbum oportebit. vbi scripti. ff. de verb. signi. & in authent. de tabellio. colla. 4.

Breue exequi non potest.

Soubz seel.

GLOSSA QUINTA.

Requiritur ergo, quod sigillum sit sub instrumento, & ita seruat consuetudo: & pro hoc facit tex. in l. hac consultissima. ibi finem autem testamenti subscriptiones, & signacula. C. de testamen. & l. hac cõsultissima. Qui testa. face possunt. ibi, & in fine subscriptionis. & c. idem tamen dicerem vbiunq; fuerit, sed potest tex. intelligi, quod obligatio fit facta sub sigillo, id est, instrumentum sigillatum esse debet, sed an in latere, in fine, vel an pendens esse debeat, vel an instrumento adhærere, in hoc sequi oportet consuetudinem patriæ, & secundum eam regi, sed quo sigillo muniri debeat instrumentum, declarat text. sequens.

2 Requiritur ergo in hoc textu sequentia. Primum, quod obligatio præcedat executionem, ibi, *obligations*. vbi dixi in gloss. 3. Secundo, quod instrumentum factum sit, & vt vulgus dicit *gros soyé*. ibi, *faites*. Tertio, requiritur, quod illud instrumentum sit sigillatum. ibi, *soubz seel*. Ante ergo quàm sigillum fuerit appositum instrumento, seruicns non debet exequi, vt in glo. seq. dicitur.

4 Quarto, quod sit sigillatum regio sigillo, vel alio authentico. non sufficeret ergo sigillum quodlibet, vt inferius dicitur in glo. *Royal*. Quinto, quod executio fiat. Nam si per citationem procederet pars, nõ haberet locum iste tex. vt dixi supra in præfa. per l. minor 25. annis cui. ff. de minori. Nam tunc instrumentum probaret tantum debitum, vt scribitur inferius. art. 6.

Vbi sigillum poni debeat.

Requisita in hoc tex.

6 Sexto, quod illa executio fiat intra limites, vbi instrumentum est authenticum. Nam extra fieri non possit. ibi, *dedans les fins & limites &c.* vbi dico, si verò fiat executio in vim instrumenti 7 sigillati regio sigillo poterit fieri per totum regnum, vt patet att. seq. † Septimo, quod executio fiat in vim instrumenti obligatorij. Secus si in vim promissionis, vel sententiæ non sigillatæ: vt dicit hic *text. par veru d'obligations scellées.* vide *text. seq.* quo sigillo signari debeat.

Royal.

GLOSSA SEXTA.

Multiplex regium sigillum.

NOtandum quòd multiplex est regium sigillum. Primo, Quoddam est magnum, quo sigillantur ferè literæ regiorum officialium, & gratiæ delinquentibus concessæ, & plura alia. & hoc sigillo vtitur cancellarius, de quo loquitur *text. in cle. vna. in fin. de iureiur.* ibi, eius regio magno sigillo &c. in quo est Regis imago, corona, & sceptrum ornatu, ac suis stigmatibus antè & retrò.

Cognitio falsi in literis regis commisi ad cancellarium non spectat.

2 Et si quis in hoc sigillo committebat olim falsum, cognitio spectabat ad cancellarium tã ex priuilegio, quàm ex consuetudine. & etiam falsi cognitio commissa in sigillis cancellariæ Franciæ, teste Boet. in tract. de custo. clauium portarum ciuitatis. fol. 3. col. 4. & ita tenebat senatus, & iudicabat, vt refert Aufrer. in stilo parlament. in 4. parte arelto 115.

Clericus in sigillo falsum committens quomodo puniatur, & an priuilegio clericali gaudere debeat.

3 Hodie tamen alio iure vtimur, quippe cancellarius ex edicto regio illam falsi cognitionem non habet, nec bona falsum committentis acquiruntur eidem, vt fuit hoc anno 1542. statutum per Regem. † Et falsum committens in hoc sigillo clericus deponitur, & in signum maleficij character floris lilij in hoc regno fronti eius imprimitur, & in exilium postea mitti solet. *text. in c. ad audientiam de crimine falsi.*

4 Debet tamen gaudere priuilegio clericali post falsum commissum in hoc sigillo, vt fuit decisum in magno Regis consilio, insequendo illum *text. qui dirigitur episcopo, anno 1536. in mense Februario in vno, qui in signo secretarij falsum commiserat. idem fuit dictum in hoc senat. 1585. die 6. Aprilis, & fuit clericus ad mille libras ea causa condemnatus, sed contrarium fuit decisum vt fertur, in hoc senatu, hoc anno 1543. in mense April. & condemnari ad illius cap. pœnam solent clerici per iudices seculares: vt vidè ex consuetudine, licet *text. loquatur de episcopo. in d. cap. ad audientiam. dum dicit, infligi facias, & ibi imprimi facias. vide Boet. in deci. Burdegal. q. 82. falsificans.* Et si clericus fuerit condemnatus ad multam à iudice seculari in casu permissio, & nil habeat, commutari potest à suo tamè iudice in corporalem, vocato procuratore regio. probat Boet. in q. 349. queritur an ciuilitè nu. ii.*

Tria sigilla trahunt ad se iurisdictionem.

7 Aliud est sigillum commune, quo sigillantur literæ iustitiæ, non ita magnè sicut alterum, de quo vide Guido. Papæ in decis. Delphina. q. 455. quomodo puniatur huius falsarius, & isto vtuntur cancellariæ Franciæ.

8 Aliud est sigillum minimum, vt parui sigilli, & quamuis sit minimum in se, est tamen simile grano sinapis, vt patet in rubr. *du petit seel de Montpellier* in ord. regis. † Aliud est quod Rex habet in pluribus locis sui regni ad sigillandum contractus, & de hoc loquitur iste *text. & Ioan. Fabri in l. 2. C. de rebus alie. non alienand.* † Nota tria esse sigilla, quæ attrahunt ad se iurisdictionem, videlicet sigillum præpositi Parisien. sigillum parui sigilli Montispefulani, iunctum obligationi præcedenti.

Arestum.

11 Tertium est sigillum nundinarum Campaniæ, & Briæ. ideo si quis in aliquo instrumento sigillato parui regij sigillo, fuerit obligatus rigoribus parui sigilli Montispefulani, iudex parui sigilli cognoscerit virtute priuilegij: vt vidi seruari, quod est verum ratione obligationis principalis, non accessoriæ. arg. l. si quis nec causam. ff. si cer. pct. vnde si mihi instrumento sic sigillato fuerit obligatus fundus, quem possides, & illius nomine debes redditum, si ad illum ratione sigilli conueniaris, ad tuam iudicem remitti poteris vt censuit senatus die 6. Martij. 1542. post prandium. † Et statuit rex Carolus anno 1356. in mense Martio, quòd nullus iudex posset cognoscere de oppositionibus factis contra literas sigillatas in Castellero, nisi solus Præpositus, si creditori placuerit. Quod est verum, si agatur contra obligatum, secus contra tertium, vt iudicauit Senatus Parisiensis anno 1510. die 5. Iulij. Imò si Senonensis transegerit in hac ciuitate constante instrumento sigillato per Præpositum Parisien. si agatur de rescissione transactionis, agatur vbi res sitæ sunt, & non coram Præposito Parisien. vt censuit idem Senatus anno 1519. die 13. Decembris, pro D. Francisco Clerico milite, contra mag. Priorem. Item in ciuilibus cognoscit Præpositus de suo sigillo, sed non in criminalibus. Vnde cum D. d' Aigrewille fecisset incidere ligna contra transactionem sigillatam Præpositi, vt pars dicebat, qui veniens volebat rationè sigilli idem cognoscere criminaliter contra eos qui ligna inciderant, sed perperam pronuntiauit Senatus anno 1527. die 22. Nouembrii, in classe criminali, quam Tornellam vocamus.

Cautela bona sigilli an iusti.

12 Plura alia sunt Regis sigilla, quorum iura mihi cognitionem non dederunt, ob id ea missa nunc facio. † Et sic contractus factus sub sigillo regis non mutat forū, ideo sic contrahens potest petere se ad suum iudicem remitti. 1550 le 9. Feurier. nisi in tribus sigillis quæ supra scripsi. vide Cepol. multas quæst. de sigillo adducentem in l. signatorius. ff. de verbo. signific. †

13 Nota tamen, quòd si regium sigillum, vel aliud authenticum amittatur iud

nouum eum aliqua additione, & proclamari, quod si de cætero inueniantur literæ sigillatæ illo priore sigillo, non valeant, & sint irritæ. ita fuit pronuntiatum Paris. pro sigillis ciuitatis perditis anno 1477. die 10. Decemb. idem fieri debet quando clauis amittitur, vt quando noua fit, debet illi quicquam addi, ne prima postea aperiat, ad euitandum furta quæ fieri possent.

Authentique.

GLOSSA SEPTIMA.

Rego non omne sigillum hic approbat, sed authenticum. Authenticum enim sigillum illud dicitur, quòd auctoritatem iustam, & certam habeat, sicut instrumentum authenticum. in cap. 2. de fide iustru. & in l. 2. ff. illo tit. authenticum enim diducitur à græco nomine ἀυθεντικόν, quasi authoratus, vel ἀυθεντικός dicitur non sine auctore, teste Budæo in suis cōmentariis linguæ græcæ. & ἀυθεντία dicitur auctoritas. vnde Theophilus in instit. rub. de authorita. turo. dicit πει ἀυθεντίας ἐπιτροπέων. Alciat. tamen in primo pareg. li. 2. c. 9. ab agendo, auctorem diducit, sed quis iustius induerit arma, dicam in tit. de verbor. significa. in l. verbis legis. in ff.

Authenticum sigillum quid sit.

2 Et vocatur authenticum sigillum alterius principis, quàm Regis, vt pote ducis, comitis, baronis, aut alterius domini temporalis in loco iurisdictionem habentis, vt sigillum præpositi Parisiensis. Prout scribit dominus Ioan. de Cyrier in tracta. de iure primogenit. libro 1. quæstio. 24. versic. 1. hoc est.

3 Idem si consuetudo faceret aliud sigillum authenticum, vt pote sigillum alicuius curiæ secularis. argumen. c. cum dilectus. de fide iustru. vide gl. Barba. & alios in cle. causam. in verb. authentica. de electio.

4 Et quâuis de iure sigillum archiepiscopi, episcopi, vel alterius cuiuslibet prælati ordinariam iurisdictionem habentis, dicatur authenticum quoad probationem. gloss. & docto. in ca. 2. de fide iustru. & ita est curia Romana interpretata: teste Archidiano. in cap. curiæ. ii. q. 3. doct. in cap. tertio loco de probat. † Et sigillum vniuersitatum scholarium Franciæ authenticum est, vt scripsi per illum *text. in §. præfati que graduati. De colla. in concordat. tamen non quoad istam executionem, nec de his sigillis intelligitur hic *text. ne falcem in alienam messem mittat. iuxta cap. nouit de iud. tum etiam quia executio non solet fieri per instrumenta sigillata sigillo episcoporum, vel alterius domini spiritualis, teste Masuer. in eo. titulo. de executio. §. item virtute.* Sed ab agendo incipiendum est Bald. consil. 508. in §. volu. facit *text. in ca. cum in ecclesiis. de maiorit. † Nisi episcopus, vel alius prælatus haberet iurisdictionem temporalem in illo loco, tunc etiam de illius sigillo, quo vtitur in illa iurisdictione temporali, posset hic *text. intelligi, & super hoc attendi debet consuetudo illius loci. † Requiritur tamen quòd constet esse sigillum talis domini, & authenticum in tali loco, argu. §. planè. de testa. militis. in instit. & per hoc fuit cōdemnatus mercator Venetus ad expensas, damna, & interesse alicuius Parisien. quem capi fecerat in vim instrumenti facti Venetiis, de quo non constabat, an esset authenticum in illo loco, vel non. anno 1534. die 13. mensis Augusti. † Cautela ergo est, vt quando habes instrumentum sic authenticum, quòd petas à iudice vbi confectum est, vt velit videre an sit authenticum, & secundum loci consuetudinem confectum, & hoc declarari, & de his tibi petas aliud instrumentum dari, quod facile fiet in loco, vbi confectum est, & postea vbi que probabis esse authenticum, & iurisconsul. in l. Pōpo. & l. cæteræ. in ff. familiæ eriscund. dicit hęc redem in maiori parte institutum debere seruare tabulas testamenti authenticas, exemplum verò aliis tradere debere, quod loco originalis valeat, & in eius defectu recurretur ad originale. l. procurator. C. de edend. † Etiam hoc anno 1552. die 23. Martij ante Pascha fuit probata executio contra Noion. episcopum constante instrumento Romæ facta, sed de hoc constabat esse authenticum, ideo prouiso fuit concessa. quod est notandum. †***

Sigilla episcoporum & archiepiscoporum an sint authentica. Sigillum vniuersitatum an sit authenticum.

5 Et quâuis de iure sigillum archiepiscopi, episcopi, vel alterius cuiuslibet prælati ordinariam iurisdictionem habentis, dicatur authenticum quoad probationem. gloss. & docto. in ca. 2. de fide iustru. & ita est curia Romana interpretata: teste Archidiano. in cap. curiæ. ii. q. 3. doct. in cap. tertio loco de probat. † Et sigillum vniuersitatum scholarium Franciæ authenticum est, vt scripsi per illum *text. in §. præfati que graduati. De colla. in concordat. tamen non quoad istam executionem, nec de his sigillis intelligitur hic *text. ne falcem in alienam messem mittat. iuxta cap. nouit de iud. tum etiam quia executio non solet fieri per instrumenta sigillata sigillo episcoporum, vel alterius domini spiritualis, teste Masuer. in eo. titulo. de executio. §. item virtute.* Sed ab agendo incipiendum est Bald. consil. 508. in §. volu. facit *text. in ca. cum in ecclesiis. de maiorit. † Nisi episcopus, vel alius prælatus haberet iurisdictionem temporalem in illo loco, tunc etiam de illius sigillo, quo vtitur in illa iurisdictione temporali, posset hic *text. intelligi, & super hoc attendi debet consuetudo illius loci. † Requiritur tamen quòd constet esse sigillum talis domini, & authenticum in tali loco, argu. §. planè. de testa. militis. in instit. & per hoc fuit cōdemnatus mercator Venetus ad expensas, damna, & interesse alicuius Parisien. quem capi fecerat in vim instrumenti facti Venetiis, de quo non constabat, an esset authenticum in illo loco, vel non. anno 1534. die 13. mensis Augusti. † Cautela ergo est, vt quando habes instrumentum sic authenticum, quòd petas à iudice vbi confectum est, vt velit videre an sit authenticum, & secundum loci consuetudinem confectum, & hoc declarari, & de his tibi petas aliud instrumentum dari, quod facile fiet in loco, vbi confectum est, & postea vbi que probabis esse authenticum, & iurisconsul. in l. Pōpo. & l. cæteræ. in ff. familiæ eriscund. dicit hęc redem in maiori parte institutum debere seruare tabulas testamenti authenticas, exemplum verò aliis tradere debere, quod loco originalis valeat, & in eius defectu recurretur ad originale. l. procurator. C. de edend. † Etiam hoc anno 1552. die 23. Martij ante Pascha fuit probata executio contra Noion. episcopum constante instrumento Romæ facta, sed de hoc constabat esse authenticum, ideo prouiso fuit concessa. quod est notandum. †***

6 Item per istum textum excluditur sigillum proprium, & priuatum, quia non est authenticum: nempe si literæ fuerint sigillatæ meo sigillo priuato, non habebunt executionem, antequàm sigillum sit recognitum, sicut de cedula dico in tract. de chirographo. recognitio infra. † Nec de consuetudine curiarum Franciæ datur exemplum priuatæ cedule, vel chirographi, sed legi in curia illi debet, qui eam conscripsit. ita vidi seruari in Forensi iudicio, nec solet dari dilatio petenti ad veniendum super prouisione dictæ scripturæ priuatæ, vt decisum fuit in hoc Senatu anno 1533. die 12. Maij, quia certus amplius non est certiorandus. per regul. eum qui. de regu. iur. in 6. l. i. in ff. de dot. prælegat. † Item hic non dicit de iudice, ideo siue executio fiat à iudice regio, siue non, dummodo sigillum sit authenticum, sufficit, vt hic: quia *text. dicit, toutes executions.* etiam dicit sigillum authenticum. Et potest iudex non regius habere sigillum authenticum, ergo illius executio fieri poterit vt hic: nec restringam vbi lex generaliter loquitur. l. de pretio. ff. de publ. in rem actio. Et ita dicunt quidam interuenisse arestum sed illud non vidi. †

Constare debet instrumentum esse authenticum. Arestum. Cautela ad probandum sigillum authenticum.

Sigillum priuatum an habeat executionem.

Dedans

GLOSSA OCTAVA.

Non ergo fit executio instrumenti sigillum habentis authenticum, vbi que, sed in illo loco, vbi est authenticum, quia alibi ignoratur, an sit authenticum, de quo prius apparere debet. l. si non ignorat. C. qui accusa. non poss. nisi vt in proxima gl. dixi, & in ar. 3. in fr. eo. Et vult dicere tex. quod instrumentum authenticum exequendum est in eo loco, vbi est authenticum: extra verò locum non, si ibi non appareat esse authenticum, vtatur ergo practica proxime descripta, qui vult habere instrumentum vbi que authenticum. Vnde censuit Senatus, regium sigillum non habere executionem apud sanctum Maxentium, vbi abbas suum habet 2 sigillum, vt docet Aufre. in stillo parlam. arresto 320. cum dominus rex. &c. Si verò me obligauero coram tabellione Aureliæ, vbi fortè instrumentum non est authenticum, si tamè pars aduersa impetret literas executorias à iudice Parisien. contra me ratione huius instrumenti, ego appellare poterò à concessione, & ab inde secutus: quia iudex grauit me concedendo commisionem & executionem vbi hoc facere non poterat: ita vidi seruari in iudicio forensi.

3 Si tamen in vno loco fuerit authenticum, videlicet vbi factum est, licet in loco vbi exequi debeat, non sit authenticum, tamen ibi exequetur, vt concludit Ioa. Fab. in l. i. col. 9. versic. Sed quid 4 si non debetur. & seq. C. de summa. trinita. Sed si debitor neget esse authenticum, creditor tenebitur illud probare esse authenticum: antequàm executio perficiatur, & poterit hoc probari, vt superius scripsi in glo. authentique.

Arrestum. Praxis notabilis.

Authenticum esse quis probare debeat.

Oppositions.

GLOSSA NONA.

Væ oppositiones possunt opponi? Respondeo, hinc prohibet aliquam recipi ante manus munitionem & (vt practici dicunt) *auant que garnir la main de iustice, no main plaine*, id est pro modo debiti, sed sufficienter. Vnde apparitor in primis præcipit debitori vt soluat summam contentam in instrumento obligatorio, & quod interpellatio requiratur, docet Barto. in l. eum qui. §. si iurauero. ff. de iureiur. & tal. in l. quod te. col. 2. si cert. per. & si pars non soluat, vel se opponat, seruicus aures habet obtusas, donec habeat pignora: & bona creditoris, que postquam habuerit, diem dicit certam opponenti coram iudice competente, ad quem cognitio oppositionis pertinebit (Non verò ad iudicem sigilli, nisi in tribus sigillis supra expressis, vt visum fuit Senatui anno 1529. die 25. Februarij, contra iudicem de Gerberiet, & hic iudex competens statuet tempus.) ad dicendum causas oppositionis, quas si allegauerit, & breui decidi non possunt, requirit creditor, vt debitor interim pendente processu soluat per modum prouisionis, siue garniat, præstita cautione de restituendo, si dictum fuerit in fine, si debitor tunc non alleget iustam causam in contrarium, condemnabitur à garnir par maniere de prouision, ita vt requisitum à creditore fuerit, & demum executio fiet non obitante partis appellatione.

3 Vel concluditur quod pignora pro executione capta vendantur, & pecuniæ illorum pignorum vsque ad concurrentiam debiti decernantur creditori cautione præstita: vt inferius artic. 5. patet, quod iudex statuet, si causæ oppositionis debitoris legitime non sint. Itaque videndum est quæ sint legitime oppositionis causæ, & quæ possint opponi? Respon. poterit opponi quod instrumentum est inualidum, & nullum, & sic non debet exequi. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. l. 2. §. quemad. testa. aper. l. non putauit. §. non quauis. de bonor. poss. contra tab. Et sic expressè consuluit Roma. consil. 42. visis. Et Hippol. consil. 38. quoniam. & consil. 49. dominus. nu. 46. & in rubr. ff. de fideiuss. num. 104. ac in l. 1. §. præterea. nu. 19. de sica. quia nihil & inutile æquiparantur. l. quoties. ff. qui satisda. cogantur. glof. in l. si plagij. C. ad leg. Flauiam de plagia. & vbi nõ valet principale instrumentum, nec accessorium: id est executio valebit. l. cum principalis. ff. de reg. iur. Quomodo debeat opponi. Respon. Causam cur sit inualidum exprimentam, nec sufficeret simpliciter opponere, quod instrumentum est inualidum, sed dicã esse nullum, eo quod in illo requisitæ solennitates deficiunt, de quibus in l. generali. C. de tab. lib. 10. & in rub. de fide instr. in Decretal. per Decium post Barba. vel debet dici, quod talis nullitas interuenit, & tunc non exequetur l. si. de constit. pecu. Bald. in l. si absentis. C. si cer. pet. & consil. 293. factum sic proponitur. col. 4. in 3. vol. l. scire. §. pen. ff. de excusa. tut. l. i. col. 2. C. de iuris & facti ignor. l. 2. col. 2. de execu. rei iudica. Nico. milius in verb. exceptio nullitatis. Anto. de Tremol. in addit. ad Vbertum de Bonacurso. rub. de except. & benefic. versic. Item dico. in verb. annullari. & in rub. de impedimentis. executio. q. vlt. Alexand. consil. 181. in causa. col. 1. in 6. vol. & Corne. consil. 247. videtur. in 3. vol. Ioa. de Ana. consil. 83. & Barba. consil. 52. visum. col. 3. vol. 4. Hippoly. consil. 16. inclina. &c.

6 Intelligè quod si instrumentum non sit signatum, nec perfectum, apparitor non exequetur: alioquin secus, vt superius dictum extitit. per l. si quis legatum. ff. de fal. vide quæ scripsi infra artic. quinto.

7 Secundo opponi potest quod contentum in instrumento non est liquidum. l. i. ff. de trafact. Bald. in additio. ad Spec. in titu. de appel. versic. sed nunquid ex præcepto. col. 2. & l. 2. col. 2. versic. Pone dicit statutum. C. de execut. rei iudi. l. fin. §. in cõputatione. col. si. de iure deliber. & consil. 99. præmissis.

Practica exequendi.

Inualidum instrumentum non exequitur.

Causa nullitatis exprimentam debet.

Imperfectum instrumentum non est exequendum. Liquidum instrumentum debet esse.

præmissis in 5. vol. Iacob. in l. item quia. ff. de pact. per text. in l. ita stipulatus sum te fisti. de verb. oblig. & l. tutores à patruo. de confirmat. tutor. Bart. in l. numer. 8. ff. de edend. liquere enim. debet hoc prætori. l. hoc autem. §. i. ff. quib. ex causis in possess. eat. Vincent. in l. ait prætor. §. si iudex. col. 3. ff. de re iud. Bart. in l. i. in si iudicatum solui. & l. vlt. C. de senten. quæ sine certa quantia. proferunt. de Ripa. in l. 4. §. ait prætor. col. 2. ff. de re iudi. quia de his quæ non sunt, & non apparent, idem est iudicium. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. ob id cum non appareat planè de debito, non fiet executio.

ante executionem.

8 Et quanuis id dicatur liquidum, quod sine morosa dilatione probari potest. l. qui de inofficio. ff. de de inoffi. testa. in l. is à quo vt in possess. lega. Bal. in l. post rem. col. 2. quæst. 6. ff. de transfact. Tamen vt instrumentum executionem habeat, oportet, quod omnino sit liquidum, & certum ex inspectione instrumenti, sine aliqua dilatione: vt pone quod aliquis instrumento regio sigillo signato promissit mihi sarcire damna, quæ in tali re patiar: passus sum damna, tamen ex illo instrumento non habeo executionem, antequàm de damno appareat liquidum; & ante quàm iudex declaret, quid, quale, quantumue sit, per sententiam Bart. in l. proinde. 2. §. fin. ff. ad legem Aquiliam. Angel. in §. curare. col. 6. institu. de actio. Bal. in l. si causam. C. de executio. rei iud. & consil. 163. statutum. in 4. volu. & consil. 383. primo tria. ibidem. ac consil. 242. super primo in 5. vol. Corne. consil. 156. viderur. col. 1. in 1. volum. Purpura. in l. admonendi. nume. 40. ff. de iur. iur. Hippoly. in l. vnus. §. cogniturum. num. 26. de quæst. docto. in l. certum. per illum text. si certum peta. Roma. consil. 211. allegationis. in si. facit ordinatio regia. artic. 20. de publicatis anno 1539. vt est in rubr. des delais. artic. 5.

Quid sit liquidum, & quomodo fieri possit.

9 Poterit etiam fieri liquidatio ex coniunctione duarum scripturarum. teste Bald. in c. auditis. col. 2. de præscript.

Pro reparationibus non liquidis domus pupillorum non retinetur.

10 Et ideo anno 1530. die 12. Februarij fuit dictum in hoc Senatu pro tutoribus pupillorū D. Claudie herbelos, contra Renatum gentilem executorem, volentem vti retentione domus locata pro reparationibus, quod eam domum vacuam tutoribus relinqueret, actionibus sibi saluis, & data cautione, à tutoribus: quia nondum reparationes erant liquidæ, sufficeret tamen certam in instrumento pecuniam contineri, licet incertum fuerit tempus, vt si quolibet mense promissisti decem aureos, si tres menses sunt elapsi, poterit fieri executio, ratione temporis præteriti, per ea quæ not. Doct. in l. i. ff. de transfact. scripti in lege non potest videri. ff. de verbo. signific.

Liquidatio quomodo fieri possit.

11 Et ista liquidatio poterit fieri per omne genus probationis. Bart. in l. 3. C. de sentent. que sine certa quantia. profer. in qua faciendâ debet citari pars, quæ legi potest. l. de vno. ff. de re iud. Calcanè. consil. 27. Arctianus. & consil. 21. Si diligenter. col. penult. ac Hippoly. consil. 89. summi Dei in causa. numer. 12. quod est notandum, quia viator, seu apparitor hoc casu exequi non potest, cum non appareat super quo fiet executio. Cautela ergo est, quod si aliquid sit liquidum: quod debitor illud tradat, & soluat offerens se residuum soluturum facta liquidatione, & tunc vitabit & executionem, & expensas per text. sing. in lege statuliber rationem. ff. de statuliber.

Cautela pro debitore contra quæ fiet executio non facta liquidatione.

12 Quod facit etiam per consuetudine disponente retrahentem debere consignare & offerre, vt sic faciendo sufficiat, si id quod est liquidum offerat, & consignet. per d. l. statuliber. & sequitur Boer. in §. 4. de consuetud. retractus in consuetu. Bituri. & Barba. in cle. gratiæ. col. 6. de rescript. Cepol. Cautel. 27. nota quod vbi. & Soci. consil. 80. in quæstione. in 3. volum. Iaf. in l. quod te. nota. §. si certum petatur. Vincent. Hercula. in l. 4. §. ait prætor. nota. vlti. ff. de re iudic. & ita primò fuit iudicatum per Senatum Parisien. pro domino de Rouille. Sed postea pronunciauit idem Senatus pro domino de Montmorenci constabili erratum fuisse in illo. primo arresto, hoc anno 1540. in fine quadragesimæ, quia plena non fuerat facta (vt fertur) consignatio de liquidis, nec fuerat satisfactum de eo, quod obscurius erat, vt dicit ille. tex. in d. l. statuliber. fieri debere, &

Arrestum recessum.

14 aliis rationibus plenius per eos deductis in processu supplicationis. Imò anno 1515. die 10. Iulij contra aliquem fuit pronunciatum, malè & perperam executionem factam contra venditorem, qui condemnatus erat ad damna, interesse, & expensas, & ante declarationem, & liquidationem erat facta executio, & sic malè: ideo rescisa fuit, & commissâ declaratio damnorum, & interesse duobus consiliariis, & sic seruatur in praxi: vt ante liquidationem iure non fiat executio, vt superius probauit. Sic contra condemnatum ad vinum, frumentum, vel ad aliam rem, non debet fieri executio, donec vinum vel alia res fuerit à iudice æstimata, & vt vulgus dicit, appretiata. Ita seruatur praxis Franciæ.

Arrestum. Executio ante liquidationem perperam facta.

15 Tertiò opponi potest quod instrumentum est falsum, vel sigillum. l. 2. C. de falsis. licet glof. & docto. illum text. aliter intelligant, videlicet in consistente debitum, tamè idem in casu, quo non confitetur illud, vt probat Bart. in l. si veritas. C. de fideicom. & Bald. in l. si non sortem. §. in debitu. ff. de condit. indeb. Paul. in l. si feriat. de fer. Corne. consil. 52. quotidianus. col. 1. vol. 1. Boer. 16 in §. 27. de iurisd. omni. iud. in consuetu. Bitur. Vnde sicut falsus denarius non est denarius. gl. sing. in l. omnes. C. de hæretic. secundum Alex. in l. & eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. act. Francif. Crémèn. sing. 112. Statuto. vbi dicit contractum falsum, vel nullum non esse contractum: & falsam iustitiam non esse iustitiam. glof. in c. vera. 45. distin. facit l. Paulus respondet. ff. de ver. signi. vbi scripsi. facit quod scribit patruus meus Iacobus Rebuffus in l. 2. C. de apoch. public. lib. 10. & Hippoly. consil. 89. in causa. & Georgius Natan in repet. c. quamuis. col. 52. de pact. in 6. D. Tiraquel. plene in tract. de legib. cõnubia. fol. 268. primæ editionis.

Instrumentum falsum non est exequendum.

Contractus falsus non est contractus.

*Pedete qua-
stione falsi
condemna-
tio fit.
Arestum.*

*Exceptio
solutionis
est opponen-
da.*

*De nouatio-
ne debiti.*

*Quando fit
nouatio per
delegationem
uel pignori-
um receptionem.*

Arestum.

*Simulatum
instrumentum
an sit
exequendum.*

*Species si-
mulationis
est exprimenda.*

*Instrumentum
sine causa
exequendum
non est.*

Arestum.

17 Tamen si exceptio falsi opposita non probetur incontinenti, iudex debet debitorem condemnare, saltem per modum (vt dicunt practici) prouisionis ad garniendum, vt censuit Senatus anno 1527. die 27. Martij: quia pro instrumento presumitur, cum sit probatio probata. Bald. in l. cum precibus. per illum text. C. de probationib. Et si simpliciter condemnaretur a iudice inferiore, pars posset appellare, quia oportet quod iudex dicat per modum prouisionis, id est, interim pendente probatione falsi cum condemnatione cautione data. ita vidi in forensi iudicio seruari. & facit quod consuluit Roma. consil. 244. pro euidencia. in fi. & Iaf. consil. 85. punctus. in 1. vol. Hippo. consil. 16. inclina. numer. 17. & viator in principio non obstante ista exceptione executionem faciet, & bona capiet, cum causae cognitionem non habeat: sed ista exceptio postea a iudice recipietur facta manus munitione.

18 Quarto opponi potest exceptio solutionis, nam bona fides non patitur, vt bis idem exigatur. l. bona fides. ff. de reg. iuris vbi Dec. vt in hoc casu, ideo contra instrumentum garentigiam opponi posse hanc exceptionem asserit Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in titul. de sentent. §. fina. versic. 16. in addition. vlti. Anchar. quoque consil. 259. ex verbis circa fi. Roma. consil. 28. vifa. in 2. quest. Alex. consil. 113. vifo. col. 2. lib. 5. esset enim contra naturalem aequitatem, si ipsa excluderetur, quae vult, neminem locupletandum cum aliena iactura. l. nam hoc natura. ff. de condic. in deb. & liure natura. ff. de reg. iuris docto. in c. quoniam. col. 2. de probat. & in l. non est nouum. in fi. C. de edend. Pyrrhus nominatum in consuet. Aurelia. c. 7. rub. de executio. instru. Aufer. in stilo parla. in 1. parte. rub. de actio. person. §. item ha exceptiones. Sed seruies, cum oculos, quoad videndum solutionem, non habeat, ab executione desistere non solet, nisi in eius praesentia solutio fieret. Imo iudex etiam ad garniendum, partem condemnabit, nisi incontinenti solutio probetur, alioqui semper executio impediretur, eam sic allegando, vt praedixi, solet tamen iudex concedere vnam dilationem ad probandum dictam solutionem, quam si non probet, condemnat ad garniendum.

19 Quinto opponi potest debitum esse nouatum, nempe sicut nouatio contra sententiam opponitur, ita contra hoc instrumentum obligatorium. l. 2. C. de executio. rei iud. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iud. Fel. & alij in c. ex parte de offic. deleg. Anchar. consil. 54. apparet. Vital. de Caba. in tracta. clausula. in claus. nulla exceptione. fol. 11. in paruo vo. quae nouationis oppositio non impedit manus seruientis, nec iudicis, si statim non probetur, vnde consuluit Alex. consil. 85. vifo. col. 1. in 5. volu. quod si ex forma litari contra sententiae arbitralis executionem nulla possit opponi exceptio, poterit tamen opponi exceptio nouationis, ibi fusius videre licet, vt paucis agam.

20 Nota tamen quod hodie si promittam tibi id quod debeo instrumento sigillato, non fiet nouatio, nisi expressis a partibus dicatur, quod receditur a prima obligatione, & a primo instrumento meo. tex. no. in l. si. C. de noua. Si tamen delegauerim tibi meum debitorem, & tu illum accepit, ac ipse tibi soluere promittat, licet non exprimat animo nouandi factum esse, fiet tamen nouatio teste Iaf. in l. singularia. circa. fi. de reb. cred. nec postea fieri poterit executio contra debitorem principalem, sed contra mihi delegatum sic, si obligatus fuerit denuo instrumento sic sigillato, sed forte ibi non est nouatio, sed delegatio, quae est diuersa: tamen si conueniatur is, qui pro alio promisit soluere in executione rei iudicatae, & petat ad suum iudicem remitti, esse remittendum censuit senatus anno 1543. die 7. Augusti. pro patre qui promiserat pro filio, in quem fiebat executio: quia suo priuilegio fori promittendo non renunauerat.

22 Tamen per pignorum receptionem non fit nouatio, vel si fidei iussores pro debito a parte recipiam. doct. in d. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iud.

23 Sexto opponitur instrumentum esse simulatum, quod executionem non habet: vt docet Bar. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi, aut clam, quia vnum est scriptum, aliud factum. Bal. in l. si non fortem. §. in debitum de condic. inde. ff. & contractus simulatus non est contractus, sic nec instrumentum simulatum. Bald. in l. si non verum. C. de donat. inter vir. & vxor. Fel. in c. ex parte. 12. fallen. de offic. deleg. cum deficiat consensus: non est ille contractus, qui simulatur, sed est ille, qui verum agitur. C. plus valere quod agitur. per totum. Et id largo modo dicitur falsum. teste Bald. in d. l. si non verum. Barba. consil. 7. sapienter. col. 9. & seq. in 2. vol. & consil. 38. praef. claus. cod. volu. & Soci. consil. 27. vifo. col. 6. nume. 30. in 4. volu. & haec exceptio non tenet manus apparitoris ligatas, quominus exequatur, & antequam probetur, si longum habeat tractum, iudex condemnat per modum prouisionis. vt superius dictum extitit de alijs oppositionibus.

24 Aduertendum est tamen, quod si quis opponat simulationem, debet speciem simulationis exprimere, & planè illam declarare, alioquin non obtinebit. l. 1. ff. de edend. Lidem Pomponius scribit si frumentum. de rei vend. ff. cum plures sint simulationum species, vt per Cepol. in tracta. de simula. contract. & Vital. in tract. clausula. in clausula de simulatione. & aubi dico in ordina. regijs in tracta. de restitutio. & releua. artic. primo. Francisc. Marc. in decisio. delphi. q. 46. Panor. in c. item cum quis. col. 2. de resti. spolia.

25 Septimo, quod instrumentum est sine causa factum, & ideo non valet, sicut nec stipulatio, nec exequi potest. l. 2. §. circa. ff. de dol. excep. c. Si cautio. de fide instrumet. l. cum de indebito. §. si. de probatio. vbi Iacob. & Imol. in l. si. numer. 3. ff. a quib. appella. non licet. & ita fuit prolatum arrestum in hoc supremo Parisien. Senatu, anno 1511. die 13. Februarij. nempe. quamuis Dec. consil. 682. in causa dicat hoc instrumentum non requirere causam: quod est verum sigillum pro causa haberi,

haberi, vt apparitor exequatur, sed iudex postea ad oppositionem partis videt, si executio recte, & rite facta sit, & hoc pronunciat, vt infra dicitur, nec in hoc casu iudex condemnat ex causa prouisionis, si ex instrumenti inspectione appareat causam abesse, cum instrumentum non valeat, nec executio ex non ente fiet, tanquam instrumentum non sit, quod non stat. Nam si dominus in rationes suas se debere referat seruo suo, cum omnino neque mutuum acceperit, neque vlla causa praecesserat debendi, nuda ratio non facit eum debitorem. l. non solum. in fi. ff. de pecul.

26 Octauo opponitur quod debitum est praescriptum, vt postea non petatur intra triginta annos, postea peti non poterit, quia actiones personales triginta praescribuntur annis. l. omnes. C. de praescript. triginta anno. quod seruans non recipit, secus in iudice, si ex instrumenti coceptione de praescriptione appareat, aliàs condemnat, vt garniat, vel si creditor alleget quod non potuit debitum cum mala fide praescribi. Et quod debitor fuit in mala fide, ideo lite pendente per modum prouisionis petit garnire, hoc iudex decernere debet cautione data a creditore: quia etiam in personalibus non currit praescriptio cum mala fide. Et sic qui scit se debitorem, nunquam tutus est praescriptione: Secus cum bona fide. c. vigilanti. & c. si diligenti. vbi de Vbaldis. & c. fin. vbi Feli. de praescript. & consuluit Alex. consil. 64. in 4. volu. & consil. 99. ibidem, & consil. 51. in 5. vol. Dec. consil. 272. in 2. dubio. ac plenè Ioan. Francisc. Balbus. in tracta. de praescript. in 2. parte. 3. princ. q. 13. & ista est communis, quicquid Bart. scribat in l. sequitur. §. si viam. ff. de vscap. cuius sententia communiter ab omnibus damnatur: quamuis dicant seruari in curijs Franciae. Guido. q. 199. in ca. male fidei. in deci. Delfi. sed ista exceptio praescriptionis non opponitur in curia parui sigilli Montispeffulani, & conuentionum Nemausi, cum ibi tres tantum admittat stylum exceptiones, vt inferius dicitur.

27 Nono, pactum de non petendo perpetuo opponi potest, si debitori factum sit. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. Guido Papae in deci. Delphinal. q. 410. & Aufer. in stylo parlamenti rubr. de actio. persona. §. item exceptiones, sed his duobus casibus seruans ista proponentem coram eo rider, & exequitur, & iudex condemnat ad garniendum: nisi incontinenti de exceptione appareat, cum super his providere soleat, si petatur: vt dicam in tracta. de senten. prouisional. seu praedicial. inferius: iudex tamen debet admittere exceptionem istam, vt censuit Senatus anno 1513. die 19. Iulij, post meridiem.

28 Decimo opponi solet, quod is qui executionem petit, non est in instrumento nominatus, tunc si non fuerit haeres, aut successor: aut causam a creditore habens, repellatur. tex. in l. ad probationem. l. C. de probat. l. Iulianus. & l. si sim stipulatus. & vbi que Iaf. ff. de verb. obl. Hercula. in l. ratio. ne. §. si filio. col. 8. ad legem falcidiam. Bal. in l. vna. C. quorum legat. Alexand. consil. 126. repetitus. in fin. volu. 6. vbi dicit instrumentum habere executionem tam pro creditore, quam pro haerede, licet non sit nominatus, sed pro tertio extraneo non: vt Bald. asseruit in l. si pro te. C. de dotis promissio. Iaf. in l. si quis nec causam. nu. 10. ff. si cer. pet. Dec. in ca. cum teneamur. in fi. de appella. ob id apparitor debet dicere illi ad cuius instantiam exequitur, an sit is, de quo instrumentum loquitur, vel an procuratorio nomine hoc faciat, quod non solet: quia instrumentum solet loqui, vt portitori instrumenti solutio fieri debeat.

29 Vnde si instrumentum obligatorium fuerit factum nomine mariti, eo mortuo non fiet executio pro dimidia instante vxore, quae habet dimidiam partem in illo debito ex consuetudine, quia non habet ius cessum a marito, & quia non est in instrumento nominata: secus si instrumentum debiti fuerit factum & viri, & vxoris nomine, tunc vtriusque nomine exequatur, vt firmat Masuer. in rubr. de executio. §. item nota quod quamuis. quem sequitur Imbertus in institu. foren. pag. 21.

30 Dicens tamen quod vir fuit condemnatus ad soluendam dimidiam debiti partem constante prioris matrimonio facti, vt ibidem asserit & anno 1539. die 22. Februarij, sic fuit in hoc Senatu decisum: quia debita & credita constante matrimonio facta in hac patria sunt communia, sicut conquefitus, si tamen maritus conueniatur, vel haeres ipsius, potest condemnari, salua tamen actione sibi contra haereses vxoris, vt censuit Senatus anno 1536. die 2. Augusti. Et sic postquam non potest fieri executio pro eo, qui non est in instrumento descriptus, ita nec contra eum, sed ab actione incipiendum erit, vel executio fiet nomine illius nominati in instrumento, vel iure cesso ab eo. l. 2. C. de noua. ideo debet apparitori antequam exequatur, constare talem esse: aliàs non debet exequi.

31 Et sic contra debitorem debitoris, qui non est in instrumento primi creditoris nominatus, non poterit fieri executio. Bart. in l. 1. ff. de his qui in testamento delentur. Et nominatim scribit Benedic. de Barzis in tract. de garen. in prima parte, quast. 9. etiam si debitoris debitor esset obligatus secundo creditori, sub instrumento sic sigillato, quia primus creditor non apparet sibi nominatus, vnde potest repelli, eo quod instrumentum non cantat de eo: vt docet Bal. in l. si pro te. C. de dotis promissio. per illum text. Et in l. si binx. ff. de iniusto testa. vbi non probatur ob scripturam, quod in ipsa non continetur.

32 Et ideo instrumentum obligatorium filij non exequatur contra patrem non nominatum, etiam habentem peculium filij, vt docent Soci. & Iaf. in l. cum filius. ff. de verbor. obliga. refert Boer. in decis. Burdeg. quast. 221. si pater.

33 Poterit tamè executionem facere is, qui hoc habet instrumentum, nomine tamen creditoris, de quo instrumentum loquitur, licet portitori non sit obligatus, sed quia in instrumentis Paris. descriptis solet debitor obligari ad dandum Titio creditori, vel portitori praesentis obligationis, ergo iuxta sua

*Debitum
praescriptum
non est exequendum.*

*De pacto de
non petendo.*

*An executio
petatur, qui non
est in instru-
mento nomi-
natus.*

*Executio
pro muliere
mortuo uiro
an fieri
possit pro
dimidia den-
biti parte.
Debita &
credita vxori
& viro
sunt commu-
nia.
Arestum.*

*Contra de-
bitorem de-
bitoris an
executio fieri
possit.*

*Portitori
instrumenti
an solutio
fieri possit.*

obligationem tenetur. L. iuris gentium. §. prator ait. ff. de pact. Præfertur tamen hic creditor ad iuncto, & portitori, quando concurrerent, vt scripsi in l. creditores. ff. de verbo. sig. facit l. 3. C. de noua. & hic sine literis non agit, creditor verò etiam sine literis, vt asserit Iacob. Curt. in l. 2. coniectura 35. executio tamen sine literis non fieret ab aliquo in Francia, id est, sine instrumento obligatorio per ipsum textum.

34 Nec requiritur, quod is qui defert instrumentum, probet sibi esse à creditore traditum, quia postquam illud habet, præsumitur sibi esse traditum: vt scribit Ioan. Gallus in quæstio. per arre. sta. quæst. 4. quem sequitur Boer. in deci. Burdeg. quæst. 154. aliud ortum. per l. Labeo. & l. seq. ff. de pact. Nec debet præsumi quod portitor subtraxerit, quia delictum præsumi non debet. l. merito. ff. pro socio. nec iste text. dicit quod solus dominus habeat executionem, sed quod in omnibus executionibus reus garnire debet &c.

Exceptio metus & doli opponi potest.

35 Undecimò potest opponi, quod metu, vel dolo inductus debitor promisit in instrumento, contenta, & tunc quod metus causa gestum est (si opponatur) ratum non habebit prætor. l. 1. & l. qui in carcerem, & per totum. ff. quod metus causa. Feli. in c. ex parte. ii. fallen. de offic. delega. Sed hoc bonum est coram iudice, apparitor tamen istud respuere solitus est: & iudex nisi illi incontinenti de his appareat, nempe solet partem condemnare per modum prouisionis ad garniendum cautione data, vt superius non semel dixi.

Inhabilitas opponi potest ratione ætatis.

36 Duodecimò opponi potest, quod obligatus in instrumento non erat habilis ad se obligandum tempore instrumenti facti, vt pote minor: vnde fuit annullata prouisio in hoc Senatu, ad quam fuerat condemnatus magister Ioannes de Corbie pro vna mula, quam in studio existens, & minor receperat, & se obligauerat ad soluendum plus quam valeret mula, quando is Corbie esset actor, tamen fuit condemnatus ad soluendum æstimationem mulæ, secundum tempus receptionis, anno 1526. die 2. Aprilis ante Pascha. facit quod not. Barto. & alij in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Antho. de cana. in tract. de executio. instrumen. quæst. 21.

Arestum.

Furiosus & alij similes, obligati hoc instrumento non exequuntur. Renunciatio in habilis probari potest.

37 Idem si erat furiosus, prodigus, cui bonis erat interdictum, vel amens, aut alio morbo irretitus, qui personam inhabilem ad contrahendum reddat, in eos enim executio hoc instrumento non fiet teste Paul. Castren. in l. 1. ff. de constitu. pecunia. & Hippol. consil. 64. plura. nu. 19.

Compensatio quando opponi possit.

38 Et quamuis assertioni papæ credatur, cle. vna. de proba. asserenti renunciationem factam fuisse in manibus suis: tamen potest probari & opponi illum, qui renunciauit inhabilem fuisse, & nullum ius habuisse in beneficio. gl. Card. & Pañor. in d. cle. vna. de proba. Dec. in d. c. ex parte. 2. de off. delega. Soci. consil. 41. antequam. colum. 5. ver. tertio respondetur. volum. 1. & hic opponi poterit, quod is, qui est obligatus, erat inhabilis tempore obligationis, hoc tamen non remouatur apparitorem exequentem, sed de hoc iudex cognoscit. Etiam compensationis exceptio poterit opponi Angel. consil. 132. quidam Nicolaus & Feli. in c. suborta. col. 1. de re iud. refert Hippoly. in singula. 208. Compensatio. Si tamen creditor habens instrumentum, non confiteretur se debere, interim iudex ad garniendum debitorem condemnabit, data dilatione debitori ad probandum vt vidi fieri, & dico in gloss. seq. in fi.

Exceptio cedendarum actionum an opponi possit.

39 Item fideiussor, seu correus poterit opponere exceptionem diuisionis, vel cedendarum actionum. certum est de iure, quod si plures sint rei vnius summæ vel fideiussores: quilibet pro virili tenetur. authen. præfente. C. de fideiussorib. & in authen. de duobus reis. col. 8. & authen. hoc ita. C. eo. tit. §. si plures. de fideiuss. in instit. nisi fideiussores & correi renunciauerint illi beneficio: nã tunc quilibet illorum poterit in solidum conueniri: vt in prædictis iuribus probatur. Ideo si ereditor vnum conuenierit ex correis in solidum, vel vnum fideiussorem, poterit conuenire opponere exceptionem diuisionis, vel cedendarum actionum, videlicet, vt creditor cedat sibi actiones aduersus alios reos debendi, vel fideiussores, & is tenetur per l. fideiussoribus. ff. de fideiuss. & l. Modestinus. & l. Sicut. de solut. & iudex illum condemnabit ad soluendum solidum facta sibi cessione, vel fideiussor opponet, vt prius conueniatur principalis, si non renunciatum fuerit authen. Præfente. C. de fideiuss. quæ renunciatio non solet à notariis omitti. Prædictæ tamen exceptiones non recipiuntur ab apparitore ante manus munitionem. Et tamen anno 1529. die 14. Martij, hæres condemnatus per Senatum ad soluendum integrum debitum, in executione opposuit se paratum soluere cessione actionum primitus facta, quod iustum curia approbavit pro Trifnon appellante ab executore, Bachelier vocato, curiæ apparitore, qui noluerat istam oppositionem recipere in arresti executione.

Exceptio- nes que contra sententiam opponuntur, & contra hoc instrumentum. Exceptio- nes instrumenti & sententia æquiparantur. Testes in executione adesse feruenti debent.

40 Item possunt opponi aliæ exceptiones, quæ opponuntur post sententiam, de quibus per gl. & doct. in l. 1. C. de iuris & facti ignorant. de his scripsi in tracta. de exceptio. abundantius. Non debet tamen seruens manus ob hoc continere, ne executionem faciat, quin debitor manum (vt dicunt) curiæ garniat.

41 Quia alibi Bart. ait, quod executio instrumenti, æquiparatur executioni sententiæ. in l. cum vnus. in fi. ff. de bonis authorita. iud. possid. & Bal. in l. si. col. 2. illo titu. sequitur Ludo. Roma. consil. 76. in causa. col. 2. nu. 4. quod est notandum, vt à sententiâ & re iudicatâ arguamus ad istud instrumentum obligatorium.

42 Tenendum est tamen, quod seruens executionem facere non potest, nec capere debitoris bona, nisi vocet duos testes, qui ibi adsideant, & adsint, alioqui posset surripere bona, & materia fraudationis daretur. contra l. conuenire. ff. de pact. dotal. & postea illa bona debet

debet idoneo, & capaci tradere custodienda: non minori, alioqui nulla erit executio. vt est in consuetu. Bitur. artic. 26. in rub. de execut. & tales testes non debent esse seruientes, sed alij probi, ne adiuicem ipsi colludant: vt superius dixi: licet apparitores contrarium seruent.

44 In summa etiam est notandū, quod omnes aliæ iustæ exceptiones possunt opponi, & debet per iudicem recipi facta manus munitione: cum hæc ordinatio non prohibeat exceptiones admitti, sed vult quod non recipiantur non facta manus garnitione, & ita seruat consuetudo: vide alias exceptiones, quæ poterunt opponi etiam contra instrumentum garentigiatum, per Bart. & Alex. in addit. ad eum. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi, aut clam. Angel. in rub. de excep. in instit. Anto. de Canaro. in tracta. de execut. instru. per 58. quæstiones. Barba. in rub. de except. in cle. & an possit allegari error: vide Bart. Bald. & alios, in l. error. C. de iuris & facti ignorant. His tamen contentus fui, quia hæc frequentius opponuntur, quam aliæ, & ideo pragmaticis per familiares & notæ & maxime opponi potest perfectum contractum ex parte sua non esse, ob id non debet condemnari etiam ad garniendum, nisi de hoc constet per l. Julia. §. offerri. ff. de actio. empti: & sic censuit Senatus anno 1544. die 19. Februarij contra bibliopolam, qui vendiderat libros bonæ papyri, & opponebatur non esse tales, ideo non fuit interim debitor condemnatus.

Compleri debet contractus antequam executio fiat. Arrestum.

45 Nota quod reus obligatus non solum potest excipere, & supradicta vel alterum eorum opponere: sed etiam poterit agere, & petere quod instrumentum, quatenus de facto processit, cancelletur, si timeat executionem in eum fieri, & in causa cancellationis poterit adducere vnam ex prædictis causam, vel aliã in iure expressam. per text. & ibi Bald. & alios in l. sub specie. C. de postuland. † Debitor enim qui executionem timet, instrumenti literas à seneschallo, Balliuo, vel gubernatore petet: quibus inhiabitur creditori, ne instrumentum obligatorium exequatur in illum debitorem: & in casu oppositionis dies creditori dicitur coram ordinario suo. Ita vidi seruari in Montepessulano, vbi frequens est ista cancellationum materia, & Nemausi.

Debitor instrumentum cancellari peti, condẽ nari tamen processu pendente ad garniendũ debet.

47 Item potest debitor condicere promissionem per conditionem ob causam per l. si cum exigua. C. de cond. ob caus. l. 1. ff. de cond. sine caus. l. si quasi. C. de non nume. pecu. vbi fundantur istæ cancellationes, vel poterit debitor in hac cancellatione petere vt perpetuum parti imponatur silentium. gl. in l. Aurelius. §. centum. ff. de liberat. lega. condemnabitur tamen debitor ad soluendum per modum prouisionis, & vt dicitur, ad garniendum pendente cancellationis causa: vt fuit decimū anno 1540. in vigilia annunciationis beatæ Mariæ in mense Martio, contra quandam viduam, quæ obligauerat se transigendo tam nomine suo, quam minorum, & impetrauerat literas ad rescindendam illam transactionem: sed interim fuit condemnata in vim prouisionis ad soluendum.

Praxis in materia cancellationis.

Arestum.

48 Veruntamen in ordinationibus patriæ Occitanæ habetur, quod si in instrumento vera continetur numeratio, & intra mensera petens cancellationem, non probauerit oppositionis causam: tenebitur consignare pecuniam in instrumento contentam, & inhihibitiones à iudice tollentur. Si verò in instrumento non continetur vera numeratio, & in aliis casibus ibi expressis dantur debitori quatuor menses à die citationis computandi, ad probandum causam cancellationis, alioqui parti requirenti condemnabitur debitor ad soluendum, ac si cancellatio proposita non fuisset vnã cum expensis, & emenda, quæ taxari debet ad tertiam partem debiti, quæ multa

Ordinationes patriæ Occitanæ quoad instrumentorum cancellationes.

49 partim Regi, partim applicabitur parti. † Debet tamen hæc cancellationis causa decidi coram ordinario iudice rei, vt in ordina. linguæ Occitanæ habetur artic. 41. † Vbi prohibentur hæc cancellationes impetrari contra sententias, quia remedium ordinarium est appellatio. in rub. de appellatio. & contra testamenta, quia remedia ordinaria dantur, ob id non est querendum extraordinarium. l. in causis. ff. de minor. & hodie quando quis est obligatus rigoribus parui sigilli Montepessulani, vel conuentionum Nemausi, solet debitor impetrare literas cancellationis à gubernatore, vel à seneschallo, quæ dirigi debent iudicibus ordinariis reorum, vt satis in d. ordina.

Cancellationis oppositio coram ordinariis iudicibus tractanda est.

51 cautum est: vide in prima parte decif. 44. Francif. Marci. † Vbi dicit quod pendente iudicio, super ista cancellatione debet inhiberi, ne in terim expediatur, & vt dicit grossetur instrumentum. Imò si fuerit expeditum, peti potest vt exhibeatur, & cancelletur: quia nil lite pendente est innovandum. per c. ecclesia. 2. in fi. vt lite pendente. c. cum dilecta. de confir. vtil. etiam à notario petetur: vt in l. fi. C. de edend. vbi doct. & lata sententia debent omnia instrumenta contraria sententiæ restitui, & lacerari, ac corrumpi, ne in futurum possint discordiæ causam prestare. teste Panor. ibi. & in cap. accedens. 1. vt lite contesta. allegat l. dissoluta. C. de condit. ob caus. Bart. in autent. cassa. in fi. de sacrosanct. eccle. † Et in hoc casu non sufficeret cancellatio verbalis, sed actualis requiritur. per l. pecunia. & l. inductum. vbi gl. & doct. C. de solut. Barto. & alij in l. emptor. §. Lucius. in fi. ff. de pact. & resciso. contractu, instrumentum cancellandum est, per d. l. dissoluta. & gl. in l. lex empto. §. is qui vinum. ff. de actionibus empti. Bald. in l. si præses. C. quomodo & quando iudex dixi fufus in tracta. de resciso. contractuum.

In quibus casibus cancellationes cessent.

3 † Et si instrumentum non inueniatur, cogitur creditor facere acceptilationem (quam quantiam dicunt) teste Aufre. in decif. 47. & 408.

54 † Et illud instrumentum sic cancellatum probat debitum præcessisse. vt scribit Bart. in l. qui tabulas. ff. de furtis. & l. fullo. §. 1. ibidem. Iaf. in l. Labeo. ff. de pact.

Iustam habens exceptionem officium iudicis implorare potest.

55 Item poterit implorare officium iudicis is qui iustam habet exceptionem per gl. singularem in l. si contendat. ff. de fideiuss. secundum Angel. in rubr. de excep. in institu. 14. principali

q. versic. quarto aduertendum, quam approbat Bart. in l. si finita. §. eleganter. ff. de damno infect. & in l. vna. de condict. ex lege, siue super actione personali siue reali. Dec. & alij in c. si autem. in fin. de rescript. & in c. presentia. in 3. no. de proba. alibi plena manu de his cancellationibus instrumentorum dicam: vide formam libelli per Bal. in l. 2. C. ne filius pro patre: nos tamen concludimus: vt instrumentum cancelletur, & sic cancellatum debitori reddatur: & istæ cancellationes instrumentorum in patria iuris scripti sunt frequentissimæ in Forensi iudicio, vt ibi vidi sapius agitari multas quæstiones.

*Dilicitatio
nis an oppo
sio debeat
admitti: ex
praxis ad
se opponen
dum quando
omiserat.*

56 Quæro si debitor inter capiendū pignora non se opponat, tunc seruiens illi præstituit diem ad vendendum illa pignora capta, & in loco publico & consueto: venduntur, ac dantur plus offerenti, vt vulgo dicitur, *au plus offrant, & dernier encherisseur*, secundum stilum & consuetudines locorum, sed si die, qua bona capta apparitor licitanda vult, pars se opponat, seruiens à venditione cessare debet, & breuem diem opponenti præstituire, quo die causas oppositionis dicere debet: aliàs perficitur executio. ita vidi seruari. Vel quando non se opposuit tempore, quo bona sua capiebantur, potest postea facere citare partem coram iudice, ad deferendum literas executionarias cum executione, ac (vt dicunt) expletis, & ad audiendum & videndum eum, recipi ad oppositionem, sed apud Grapherium in hac patria se opponit: & demum parti notificatur, & dies assignatur, alia multa hic præscriberem, sed vtilia tantum & necessaria prosequar, vide effectus oppositionis in artic. vlt. tract. de senten. prouisional.

Appellations quelz conques.

GLOSSA DECIMA.

*Statutum
prohibens
appellatio
nem an ua
leat.*

Et sic patet valere ordinationem, statutum, vel consuetudinem prohibentem ab instrumenti executione appellari teste Bal. consil. 422. Quæritur. in 5. vol. nisi quod sedem apostolicam. c. venientes, de iureiu. poterit tamen ex iusta causa tali statuto, vel ordinatione non obstante appellari, secundum eum. gl. & doct. in l. 2. C. si contra ius. vide plenè doct. in rub. de appel. in Decretal. Ego scripsi in præfa. ad tracta. de senten. executio. quòd hic non prohibetur appellatio, sed ea non obstante executio fit, & postea quis sequi suam appellationem potest: vt inferius explicabitur, & si in fine causæ constet de bono iure debitoris, condemnabitur actor in expensis, damnis, interesse executionis factæ.

*Condenatio
expensarum
non solet
fieri in sen
tentia pro
uisionali.
Praxis pla
ne ad exco
quendum.*

2 Et ideo in prouisione regulariter non solet esse condemnatio expensarum, quia incertum est adhuc de iure vtriusque, quòd postea liquidum redditur in processu.

*A manus
munitione
non appella
tur.
Arestum.*

3 Notandum de consuetudine seruari, quòd seruiens in hac executione præcipit parti, vt soluat summam contentam in instrumento sigillato, vt superius expressum est: quòd si pars recuset, apparitor capit bona illius mobilia, quæ pignora dicuntur, si pars se opponat, etiã non obstante oppositione pignorat. si verò pars, eo quòd seruiens non recipit oppositionem, appellet, ab executione apparitor desistet propter appellationis reuerentiam: licet quidam dicant ita demum recipiendam appellationem, si manus curiæ repleta sit. Ego tamen contrarium vidi seruari, sed si se opposuerit pars facta munitio manus, assignabit seruiens diem opponenti. † De quo vide arcitum quòd addit Ioan. Gallus in quæst. per aresta. quæst. 25. vbi dicit à manus munitio non esse appellandum, quia authoritas legis Regiæ fit. † Non debet igitur appellare non reiecta oppositione: si tamen pars appellaret sine oppositione, solet curia suprema appellationem conuerrere in oppositionem, & postea super illa pronunciare: sed curia inferior hoc non posset sine literis Regiis, vt scripsi in proemio concord. in verbo summas: ideo inferior pronunciaret malè appellatum, vt not. Panor. in c. cum specialis. vlt. not. de appellatio. facit l. 1. §. si quis. ff. quando appella. fit. ibi excusationem allegandam, quæ si fuerit repulsa, tunc demum appellare debet: ceterum antè frustra appellatur. † Et si apparitor exequatur ante præceptum de soluendo parti factum, malè executum pronunciauit Senatus anno 1540. die 6. Aprilis post Pascha. † Item per istum text. dicerem, quòd si quis opponat, vel appellet, his non obstantibus debitor manum garnire debet: & hoc probbat alternatiua (ou) quòd idem est quòd aut vel, ad veritatem cuius altera pars sufficit. l. si hæredi. ff. de condict. instit. c. 2. & 3. de rescript. plenè scripsi in l. sape. ff. de verb. significatio. Si tamen reus prius opponeret, & quia seruiens non vult admittere oppositionem, appellet, tunc reus non garniet manum: quia iste text. loquitur alternatiuè, secus ergo si copulatiuè, vnde non immeritò hic text. posuit *ou appellations*. Secus si text. dixisset, *oppositions & appellations*, tamen quia omni appellationi defertur in Francia, vidi etiam propter solam appellationem seruientem cessasse ab executione. † Statuit tamen Carolus sextus, ante manus munitioem & vt dicunt, *auant que la main de iustice soit garnie*, appellationem non esse recipiendam, anno 1385. die 3. Octobr. in antiq. lib. ordina. patet fol. 112. †

*Appellare
non licet si
ne opposi
tione.
Arestum.*

4 7 Debet etiam seruiens & apparitor omnibus & singulis debitoribus præcipere, vt soluat commune debitum, aliàs si vni tantum præcipiat, & eo recusante hæreditatem, vel bona communia capiat, malè capta etiam pronunciauit hic Senatus anno 1534. die 16. Martij: quia vnus potuisset soluere, si ei præceptum fuisset, & sic executio cessasset. Nam vnus ex dominis seruitutem vel grauamen rei imponere non potest. l. 2. ff. de seruitut. videte quæ scripsi in l. rectè dicimus. §. fin. ff. de verb. signific.

*Omnibus
præcipere
debet ap
paritor.
Arestum.*

9 Intellige non obstantibus appellationibus instrumentum exequendum, siue fuerit vna, siue plures. l. 3. §. negot. sic accipere debemus, siue vnum, siue plura. ff. de nego. gest. scripsi in gl. concord. da. Franciæ. in §. præfatique graduati. in verb. nominationis, de collat. quamuis text. iste loquatur in plurali, vt superius dixi, in verbo, *d'obligations*. habet tamen locum etiam in singulari.

10 Etiã potest intelligi faciendam executionem, quamuis is qui illam procurat plus deberet alteri, quam is, contra quem fit executio, quia compensatio in hac consuetudinaria patria non fit sine literis Regiis, id est sine principis concessione: vt fuit decisum in Senatu. anno 1541. die 29. Julij. sed an in patria iuris scripti Respon. etiam compensatio, antequam manus muniatur, nõ possit in patria iuris scripti impedire executionem, licet postea coram iudice opponi possit sine literis Regiis. l. 2. & l. si constat. C. de compensatio. vide Aufre. in decis. Tholosan. quæst. 93. & superius in proxima gloss. dixi.

*Compensa
tio an exco
utionem
impediat &
quando fieri
possit.
Arestum.*

11 Item quamuis prohibita sit appellatio quoad principalem, & eius hæredes, non tamen quoad tertium. Nam si fuerit dictum contra Titium opponentem, & executionem perficiendam, & bona vendenda, is non appellabit: & si appellet, non obstante appellatione vendentur bona: secus si tertius appellet: vt consiluit Franciscus Curtius consil. 179. præsupponitur. num. 6. vol. 2. plura scribit Fel. in c. causam que. de testib. & in c. meminimus. col. 3. nu. 12. de accusa. nota tamen quòd tertius assisites, seu adiungens se processui, debet accipere causam in illo statu, in quo est, & si alius erat exclusus ab aliquo articulo. Hic & superueniens, si sciuerat causam agi, alioqui contra. per c. cum super. vbi doct. de re iudic. Ioan. Fabr. in l. principaliter. C. de libera. causa. & sic iudicauit Senatus anno 1543. die 26. Aprilis. Imò dicit pulchrè Bal. per illum textum, in l. si pro te. C. de dotis promiss. quòd dum instrumenta garentiæ habeat executionem paratam, debet intelligi ad instantiam creditoris principalis, non autem ad instantiam tertij, cuius tamen interest. Quod probat Iason in l. 3. in prin. ff. de transact. †

*Tertius nõ
prohibetur
appellare*

12 Et si opponens non compareat in termino præstituto, iudex solet statuere inceptam executionem perficiendam, dummodo executio fuerit facta præsentem debitore, vel in suo domicilio presentibus consanguineis maioribus illius debitoris, vel requiritur quòd seruiens figat pro foribus diem præstitum, & alia expleta: vt vidi seruari, & ita est in consuetu. Bitur. rubr. *des executions*. art. 2. in not. † Non debet tamen iudex dicere executionem perficiendam, seu manum garniendam, non obstantibus oppositionibus & appellationibus factis & faciendis, quia non potest appellationes tollere nec eas impedire quo minus emittantur. cap. venientes. de iureiur. Vnde Senatus Paris. anno 1536. die 6. Martij, sententiam iudicis Pontifariæ irritauit, qui sic iudicauerat. †

Arestum.

Et sans preiudice d'icelles.

GLOSSA VNDECIMA.

13 In hac ergo executione iudex non admittit causam, cur nõ debeat fieri executio: vt in simili dicit text. in l. 1. §. in hoc. ff. de liber. exhiben. nisi manu munita vt sequitur in glo. seq. & plenè declarauit in §. 1. in eadem glo. tract. de senten. præiudicial. seu prouisional. inferius hoc tomo.

2 Sed an teneatur iurare is, qui habet instrumentum obligatorium, quòd summa in eo contenta sit debita: videtur quòd non: quia instrumentum est probatio probata. l. cum precibus. C. de probatio. vbi plenè Bal. nec quidem valeret consuetudo, vt iuramentum deferendum sit post probationem plenam. tex. sing. in c. 2. de probatio.

*Iurare an
teneatur
habens in
strumentum
obligatori
um.*

3 Respon. non teneri creditorem habentem instrumentum, hoc iurare ad probationem, & ita intelligi debet ille text. quia instrumentum satis per se probat: verum si pars dicat velle stare iuramento creditoris, an ei aliquid fuerit solutum, & an totum debitum adhuc restet, tunc ex æquitate creditorem teneri iurare: vt purget conscientiam suam. Iudicauit Senatus (in magna classe) me præsentem anno 1539. die 12. Maij. quòd tendit ad elucidationem eorum, quæ scribunt iuris interpretes in d. c. 2. de proba. & in l. admonendi. ff. de iureiuran.

Arestum.

La main soit.

GLOSSA DVODECIMA.

14 Intellige manum iustitiæ, & est phrasis Gallici sermonis, volens dicere, quòd debitor debet ad manum apparitoris res porrigere: vt pendente processu res illas non consumat, nec loquitur hic de manu regia, de qua scripsi in rubr. de regia ad præla. nominatio. §. 1. in glo. in manibus in concord. plenius in l. Labeo. i. ff. de verb. signi. vbi phrasibus quibus iurisconsulti vtuntur congesti.

*Garnire
manus cur
debitor ten
natur.*

2 Sed dicit aliquis, de quo muniri manus debet: Respon. de re mobili sufficere, licet nõ exanisti potest. teste Bar. in l. penulti. C. de executio. & actio. li. 12. quæ sequitur Corfet. singulari incipiè. Officialis. 2. docto. in l. defensionis. & l. prohibitum. per illa iura. de iure fisc. li. 10. sed hoc non obseruat Gallorū obediètia: sed appellat debitores ab illa executione in debita, & torcionnere, & obtinè in causa appellationis, qui si viatori resisteret, puniretur: & ideo vidi in forensi iudicio seruari, ne liceat priuatis arma inferre cõtra iustitiã, cum superior adiri possit per viam appellationis.

*De quo mu
niri manus
debet.
Resisti an
possit appa
ritoris ex
cedenti.*

4 Imo si iudex per decretum dat fundum maioris pretij in solutum pro minori pretio, quam

fit, non exinguitur debitum etiam pro rata: sed vitatur datio in totu. l. si non sortem. §. si centum. vbi Barto. & laff. de condit. indebit. Decius confi. 403. Quamuis. nu. 21. & in l. cum amplius, de regul. iur. vbi limitat.

5 Quae intelligerem vera, quando viator habens rem centum aureorum, & debitum etiam est centum aureorum, aliam rem caperet maioris valoris, tunc diceretur excedere: secus si vna res non esset nisi octoginta aureorum, alia quinquaginta: quia licet duae res excedant, vel vna, quae erat ducentorum aureorum, capi tamen poterunt per glos. sing. in authen. & qui iurat, in verbo iuxta mensuram. C. de bonis auto. iud. possid. secundum Floria. in l. quemadmodum. §. magistratus. ff. ad legem Aquil. & praxis Franciae non ista seruat.

Summa rei ueditae excedens debitum in expensis computatur.

6 Illud quod excedet debitum, pro expensis cedet: vt ait Masue. in tit. de executio. §. item executio potest fieri, & hodie per ordinationes nouissimas ista non debent exacte seruari, sed omnibus

7 modis cogi debitor ad soluendum debet, vt inferius dicitur. artic. xi. & seq. Item antequam debitor opponens audiatur, debet interrogari iuramento mediante, an alia habeat bona mobilia, ex quibus sufficienter satisfieri possit, qui si iurauerit se non habere alia bona mobilia, tunc mobilia capi poterunt, si si latitauerit, & occultauerit bona, cogi poterit illa deferre, & ad multam condemnabitur: vt in consuetud. Bitur. not. artic. 24. & seq. rubr. de executio. in no.

8 Si tamen aliquid pretij super sit facta venditione, debitor illud a commissario repetet conditione sine causa. per rub. C. de condit. sine causa. quod interdum tam difficile est, quam fuit olim clauam de manu Herculis eripere. Et si non sint res mobiles, res immobiles capi possunt, iuxta l. a Diuo pio. §. in venditione. ff. de re iud. & inferius dicitur artic. xi. & seq.

Pecunia reprobam garniens non auditur.

9 Item pignoratitio seu manus munitio facta de pecunia reprobata, habetur pro non facta: & ideo non debet audiri opponens, nisi iterum pecuniam bonam deponat, tum quod denarius falsus non sit denarius. gloss. singu. in l. 2. C. de haeret. abunde scripsi in l. Paulus. ff. de verborum signifi. & superius: & non liberatur pignus per solutionem nummorum reproborum. l. & eleganter. §. qui reprobus. ff. de pignoratitia actione, & ita expresse consuluit Bertrand. consil. 213. viso casu. volumi. secundo, ex noua editione.

Garnie.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Garnire quid significet.

Arrire dicitur vocabulo gallico quasi replere, eo quod manus iustitiae debet esse rebus repleta, & onerata: vt eas possit postea ad creditoris utilitatem licitare, & vendere, pecuniamque ex illis rebus prouenientem creditori tradere, quia debitor si illa bona possideret, forte ea consumeret lite pendente: ob id bona tradere debet apparitori exequenti.

Apparitorum res intra quod tempus executionem face re & reddere parti bus debeant.

Dubitari vidi de apparitore, intra quod tempus executionem facere debeat: Respon. videtur quod illo die, quo recepit instrumentum obligatorium, vel saltem die seq. argu. l. eum qui calendis. ff. de verb. obliga. vel inspecta distantia locorum quam citò commodè facere poterit. c. quam fit. de electio. in 6. & hoc residet in arbitrio iudicis. arg. l. continuus. §. i. ff. de verb. obliga. & simul atque fecerit executionem, instrumentum, & alia parti reddere debet: quod etiam est arbitrium iudic. nam si intra diem oppositioni prestitutum parti non reddiderit, ad expensas, damna, & interesse condemnari debet: vt est in d. consuetud. Bituric. No. statutum in rub. des iuges. art. 30. idem iuris putarem, si intra diem restituerit, sed non potuit pars ob temporis breuitatem eam executionem curiae praesentare. Not. per illum tex. in l. Diuus. ff. de in integr. restitui.

Hic quia de praxi loquimur, practicanrium nominibus vti licebit, non inspecto latinae linguae rigore, vos boni quæso, consulite, & utilitatem potius quam verborum fucos amplectimini. Quidam pro garnire, munire dicunt: de quo iuricon. in l. i. §. ripa. ff. de fluminib. & l. i. §. sunt autem. ne quid in flumi. public. etiam pro reficere sumitur. in rubr. ff. de ripa muniend. & in l. 3. in fin. de itinere actuque priua. & curiae ecclesiasticae ad muniendum condemnare solent, ad primam respicientes significationem.

Reaulment & de fait.

GLOSSA DECIMA QUARTA.

Realiter quid significet.

D est realiter & cum effectu, & non verbo, quia pars tenetur tradere cum effectu pignora, & res: & non sufficeret si verbo diceret trado tales res, per hoc verbu reaulment. Et hoc declarat etiam verbum sequens, Et de fait. verba cum effectu accipienda sunt. l. i. ff. quod quisque iuris. Sicut habere cum effectu accipitur. l. nomen. §. si. ff. de ver. si. 2. gni. vbi dixi. Hoc procedit in mobilibus, in immobilibus vero sufficit debitori, si verbo dicat, trado; vel cape tibi tale pratium, domum, vel fundum licitandum. nam realiter & de facto tradere dicitur, si illius rei vel rerum vacuam tradiderit possessionem, & commissario reliquerit. argu. l. datio. §. i. ff. de actio. emp. & inferius fufius explicatur, facit quod consuluit domi. Gemina. consil. 206. super dicto. col. i.

Bona capta apud debito rem relin qui non debent.

3 Alij habent in textu Royaulment. Et vult dicere, quod manus debet esse repleta regulariter, id est manus regia debet garniri regulariter, id est plane, & sine difficultate. Quasi velit dicere, quod pignora siue res non debent relinqui debitori, sed ne consumat, alij tradenda sunt sub manu tamen regia, etiam si debitor se constitueret emptorem bonorum iustitiae, vt fuit aresto decifum anno

5 anno 1515. die 26. Februarij. Per quod fuit etiam prohibita prouisio bonorum apud debitorem, constituendo se emptorem. hoc tamen de voluntate creditoris, vidi aliquando fieri. Sed 6 primum verbum est communius reaulment. Et sic antequam quis garniat audiri non solet, sed si semel bona tradiderit, & demum opposuerit, non vendentur bona antequam super oppositione cognitum fuerit, & a iudice permiffum: vt vidi sepius seruari: quia lite pendente nil est innouandum, vt in rubr. C. vt lite pendente. Et inferius dicitur.

Arestum. Vendi bona post oppositionem & ea non finita non debent. No garnies solvere tenetur.

7 Si tamen condemnatus ad garniendum, intra certum tempus non garniat, iudex condemnabit illum ad soluendum, nisi causam legitimam doceat, quare iudici non obtemperauit. Vt est statutum in consuet. Bitur. rub. de executio. artic. 13. facit l. si cum exceptione. §. hæc autem. & §. quatenus. ff. quod met. causa & l. qui restituere. De rei vedita. ff. & sic censuit Senatus anno 1466. die 8. Februarij vt refert Aufre. in stilo. parlam. aresto 266. item in parlamento incepto: & tunc debitor nullam petet cautionem, nec petendo eam haberet: secus si ad iudicis præceptum garniuit, sed tunc sententiam garnimenti executioni dare, si bona sint. alioqui potest peti solutionis sententia, vel quando creditor non inueniret cautionem: ideo die 20. Junij, anno 1544 fuit quidam condemnatus ad soluendum centum libras singulis annis parti, donec garniret totam summam: in qua prius erat condemnatus & erat in mora, & isti centum aurei non computabuntur in forte, cum ipse post condemnationem garnimenti curiae non obtemperaret: ideo fuit etiam ad multam centum librarum Regi condemnatus: Notandum est, quod ad garniendum non solet condemnari thesaurarius, vel receptor in eo, quod recepit ad exponendum in vsus domini, quatenus docet exposuisse, alioqui semper ipse condemnaretur, & vt dicunt, vn comtable ad soluendum, antequam de expensis ostenderet, quod iniquum esset, & ita vidi in praxi seruari.

Arestum.

Et que par quezques inhibitions generales (si elles ne sont au cas particulier) que l'on ne differe de passer oultre.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

Vt dicere textus, quod non obstantibus inhibitionibus vltra procedetur, videlicet ad venditionem bonorum. Quia generales inhibitiones non impediunt executionem. 2 Et generales dicit, quando non narrato casu principali, inhibetur. Speciales vero quando in casu particulari sunt, videlicet reus appellauit a sententia garnimenti, & superiori narrauit, quod erat minor tempore obligationis, & tamen talis iudex per modum prouisionis condemnauit eum: ob id inhibetur, ne interim habeat vendere bona, nec vltra procedere. 3 Et sic patet quod superior in his non debet inhibere: quia non potest derogare his ordinationibus disponentibus executionem faciendam, & inferior legem superioris non tollit. clem. ne Romani. de elect. Ex causa tamen potest inhibere vt hic, & ideo istae inhibitiones speciales cum 4 causa facte hic approbantur, & permittuntur, quia cum causae cognitione sunt. Et plus solet timeri quod specialiter prohibetur, quam quod generaliter. c. quanquam. 23. dist. c. quia in 5 causis de procura. c. i. de rescript. Vnde si curia cum causae cognitione inhibuerit post appellationem receptam, apparitor non debet vltra exequi, nec procedere, aliàs puniretur, quia in contemptum curiae hoc facere videretur, & de his inhibitionibus alibi dicam: vide Benedict. de 6 Barzis in tracta. de garentigia. q. vlt. Vbi dicit an possit haberi recursus ad iudicem ecclesiasticum per viam denunciationis Euangelicæ, & puto quod non: quia ista lex non tollit defensionem, sed differt quousque debitor manum garnierit, id est tradiderit bona apparitori exequenti, & postea oppositionem vel appellationem prosequetur. alia videbis in artic. seq. quem prosequor.

Inhibitiones generales non impediunt executionem, & que generales & speciales dicuntur.

Denunciatio euangelica an loci hic habeat.

Françoys. Artic. L X V. Des publices 1539.

Que les lettres obligatoires faites & passées subz seel Royal, seront executoires par tout nostre Royaulme.

Articulus secundus.

GLOSSA VNICA.

Regula ergo est, quod literae obligatoriae sigillo signatae Regio, habebunt executionem in toto Franciae regno, & in qualibet eius parte, siue regatur iure scripto, siue consuetudine: & hoc in Aruernia dicit seruari Masue. in rubr. de executio. versic. Item executio potest, & in Burgundia. Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. des siez. §. i. gloss. dedans l'an. nume. 10. & §. 3. gloss. vltima. des rachapz. & Aureliae Ioan. Pyrrhus. rubr. de executio. instr. arti. 3. & seq. & Parisiis ipse ego vidi seruari, & hodie in toto regno seruabitur per hunc textum, ibi par tout nostre Royaulme.

Literae obligatoriae executionem habent in toto regno, & quare.

2 Ratio est cur ab executione incipitur, ne debitor processu pendente bona consumat sua, vel donet, vendat, vel alio disponat modo, occultet, etiam ne interim multas sibi emendicet exceptiones, & eas perperam opponat. teste Aufre. in stylo parlamenti. in prima parte rubr. de exceptio. §. & de stylo. etiam quia illud instrumentum tam est probatum per sigilli appositionem, ergo

Ratio executionis faciende.

In Delphinu
na, Normania,
Britannia, an
hæc executio
ſit.

3 reprobari amplius non debet. l. in arenam. C. de inoffi. test. † Et quia hoc instrumentum vim
habet ſententiæ, quæ tranſiit in rem iudicatam, & ſic exequi poteſt, ſicut res iudicata. Et quia lex
4 Regia hoc ſtatuit, ſeruanda eſt in toto regno, cum ſit lex generalis in eo. l. 2. C. de legib. † Sed
an in Delphinatu hæc executio ita fieri debeat? Reſpon. non, quia ſolet Delphinatus exprimi, vt
in concordatis patet: etiam quia legibus propriis & ſtatutis regitur. Sed in toto regno, de quo
5 ſcripti ſunt in rubr. de nomina. reg. §. i. in gloſ. in regno. in concordat. † ſeruabitur etiam hæc
lex regia in Vaſconia, Normania, & Britannia, niſi ſit ibi alia lex contraria, à Rege approbata,
tum quia iſta lex generalis eſt, tum etiam quod prouincia vel comitatus additus Regno, legibus
Regni viuere, & regi debet: vt ſignificat Bart. in l. ſi conuenierit. §. ſi nuda. ff. de pigno. actio. & in l. ſe-
natorum. de dignit. libr. 12. C. docto. in l. i. ff. de lega. 1. & Albert. Brunus. in traſt. de augmento. 9.
concluſio. princ.

Exterus
executio
patitur.

6 Intellige, ſiue eſſent vnicae literæ, ſiue vnum instrumentum, ſiue plura: quia mos loquendi
in oleuit, vt vnicum instrumentum vocemus literas c. poſt ceſſionem. ibi per literas. vbi Barba.
not. de probatio. facit c. literas. de reſtitu. ſpolia. l. per literas. C. manda. & in prologo bibliorum. c.
1. forte quia instrumentum multas continet literas, id eſt characteres, ob id vulgus vocauit literas,
lettres in plurali, diſtingue tamen vt dixi ſuperius in præfatio. huius traſtati.

Executio
an contra
clericos fieri
poſſit.

7 Primò amplia etiam ſi exterus, Hiſpanus, forte vel Anglus, ſit obligatus in Francia hoc in-
strumento ſigillato, nempe executio fieri poterit in bonis illius, quæ in regno habebit: vt docet
Bald. conſil. 461. inter Ioan. in 1. volu. & per text. in l. ſi fundus. ff. de cuius. vbi dicit inſpiciendam
conſuetudinẽ loci contractus. vt l. exigere. ff. de iud. Idem tenet Guido Papæ. in deciſ. Delphinal.
q. 262. Conſuetudo. Panor. Præpoſit. Feli. & alij. in c. 1. de ſpõſal. Et quia hæc ordinatio vult, quòd
in toto regno exequatur, non excipiendo perſonas, ergo vult comprehendere etiam perſonas
exteras, in regno tamen exiſtentes: quia dum ſunt in regno, legibus regni ſubditæ ſunt. c. illa. 11.
diſtinctio. nec in hoc melioris eſſe debent conditionis, quàm regnicolæ, alioqui Gallos facile de-
ciperent, ſi eos oporteret extra regnum conuenire.

8 Secundò amplia, vt etiam contra clericos hæc executio fieri poſſit teſte Barto. & alijs in l. 1.
verſi. quintò quæro vtrum ſtatuta. C. de ſumma trinit. & Bal. ibi nu. 10. & conſil. 227. honeſtus vir.
col. vlt. in 1. vol. Peruſ. in regula. poſſeſſor. de regu. iur. in 6. Ioan. Phyrhus in conſuet. Aurelia. co.
tit. c. 3. Benedic. in repet. c. Raynuius. in verb. & vxorem. num. 333. de teſta. D. Ioan. le Cyrier. in
traſtati. de primogenitura. queſt. 24. lib. 1. docto. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtit.

Clericus in
perſona obli-
gatus an ca-
pi poſſit.

9 Ratio eſt: Quia ſicut clerici laicos compellunt per executionem, & iuantur iſta ordinatione,
ita & contra eos executio fieri poterit. argu. text. in c. ſi in adiutorium. 10. diſtin. & rub. quod quif-
que iuris. ff. Et c. cum omnes. de conſtitu. Bald. in l. 1. in fi. C. de contrahen. empt. dicit, quòd dum
clerici volunt vt iſtatutis laicorum quoad commoda, debent etiam ea ſeruare quoad onera. idem
Bal. in l. omni. in fi. C. de ſacro ſanct. eccle. Sic conſuluit Soci. conſil. 97. abunde. col. 3. vol. 1. Abun-
dantiùs dico in præfatio. ad ordina. regias ſuprà. in gl. r. quando clerici ligentur ordinationibus,
& legibus Regni, vbi poſui regulam cum limitationibus.

Areſtum.

10 Intellige tamen, quòd perſona clerici capi non poſſit, etiam ſi eſſet in perſonam obliga-
tus, & curiæ parui ſigilli: quia clerici perſona per laicos diſtingi non poteſt. c. Si diligenti. & c.
ſignificasti. de foro comper. c. vno. de cler. coniuga. in 6. Bal. conſil. 80. clericus. in 2. vol. Io. Fab. in §. fi.
inſtit. de actio. Guido Papæ in deciſ. Delph. q. 61. Soci. conſil. 97. abunde. in 1. vol. quia laicis iudici-
bus dicitur nolite tægere chriſtos meos. Inec bona debent eſſe magis priuilegiata quàm perſona.

Mobilia cle-
ricorum capi
non poſſunt.

11 Solet tamen clericus hodie, ſi in perſonam fuerit obligatus, à iudice ſeculari prehendi, & ad
carceres epiſcopi duci, & ibi detineri, quòd ſi nihil habeat, poteſt vt beneficio ceſſionis per c.
Oldradas. de ſolutio. vel petere vt terminus ſoluendẽ ſibi pecuniã præſtituat. & ita cenſuit
Senatus anno 1550. die 20. nouembris in magna camera? Et an ſi clericus ſuccedat laico obligato,
poſſit aliquas exceptiones ex perſona ſua opponere. Scribunt Do. de Rota. deciſi. vnica. rubr. de
foro comperen. in deciſ. Bernard. de Biſignero.

Religioſi
an exequi
poſſint.

12 Secundò intellige, vt bona clericorum mobilia capi non poſſint, nec in illis executio fieri:
vt patet in ordina. 1. Philippi pulchri rub. des biens des prelatz, & clerccz non mariez. & infra eodem
abundantiùs ſcribo in fin. huius articuli.

Areſtum.

13 Secus ergo in immobilibus, quæ dicunt præctici eſſe ſubiecta conſtitutionibus, & ordinatio-
nibus Regiis, in Francia regno. per dictum Bal. in hærendo illi tex. in c. cum veniſſent. de eo qui
mitti. in poſſeſſ. & Chaffa. in conſuetud. Burgund. in rub. des iuſtices. §. 4. gloſ. 1. in fi. in rub. des ſuc-
ceſſions. des baſtardz. §. 20. ac rubr. des mains mortès. refert.

Nudo pacto
promiſſum
in instru-
mento

14 Imò etiam executio poteſt fieri contra religioſos in eorum bonis temporalibus, vel in
redditis beneficij, & alijs fructibus à ſolo nondum ſeparatis: vt docet Maſtier. in rub. de execut.
§. item executio poteſt fieri. per c. olim. 2. de reſtit. ſpolia. vbi plenè Panor. & text. in c. peruenit. de
fideiuſſo. & Benedic. vbi ſuprà, & ſi nihil aliud habeant, debet eis prouideri, ne fame pereant, &
veſtibus careant: vt fuit prolaturum Areſtum in Senatu Pariſien. anno 1510. die 3. Februar. Etiam ne
ſub velamine priuilegij, religioſi & alij clerici æs alienum conſent, ſcientes ſe non poſſe com-
pelli, & poſtea laicos rideant.

15 Tertio, amplia executionem fieri poſſe, etiam contra obligatum nudo pacto, inſtrumento ta-
men ſigillato regio ſigillo: quia veſtiri literis cenſetur, & hac ordinatione. Nam legitima conuen-
tio eſt,

tio eſt, quæ lege aliqua firmatur l. legitima. ff. de pact. & hoc docet Bald. in l. 2. in fi. C. de executio.
rei iud. Rauen. in alphab. in verbo. Statutu. in fi. Imol. in l. ſi. nu. 3. ff. à quib. appella. non licet. Et Iaſ.
16 in d. l. legitima. col. 2. vbi aſſignat rationes. Hæc tamẽ ampliatio fruſtratoria videtur. † Nam
hodie notarij ſolent ſtipulationem in instrumentis inſcribere, vt vix vnum instrumentum no-
tarij inueniatur nudo pacto factum: & nuſquam vidi vnum ſine ſtipulatione à notarijs confe-
ctum. (§. item verborum. de inuul. ſtipula. in inſti. doc. in l. lecta. ff. ſi cert. petat.)

to eſt exca-
quendum.

Stipulatio-
nes in instru-
mentis adijci
ſolent.

Inſtrumentu
à procura-
tore, tuto-
re, uel cura-
tore factum
etiam domi-
no eſt exca-
quendum.

17 Quarta procedit etiam ſi eſſet factum à procuratore, nomine tamen & mandato domini,
tunc etiam executio domino fiet: vt ſcribit Bart. & alij in l. poſſeſſio. §. & ſi poſſeſſio. per illum
text. ff. de acqui. poſſeſſ. l. in cauſa. §. ſi. de procura. ratio eſt: quia ſicut in iudicijs acquiritur actio
domino ſine ceſſione, ita & in hoc actu. glo. & docto. in l. in cauſa. in fin. ff. de procura. Alexan.
in l. apud Iulianum. §. ſi. ad trebel. Benedic. de Barzis in traſtati. de garentigia. q. 7. ſecundẽ partis.

18 Idem iuris eſt ſi à tutore, nomine tamen pupilli instrumentum factum fuerit: vt pupillo exe-
qui poſſit, & idem in curatore, vt ſignificat Bald. in additio. ad Speculato. in titu. de appella. verfic.
tutori. col. 1. circa dicta extrauagantia. Nam poſtquam eorum approbatur poteſtas in alijs, & in
hac obligatione approbata cenſetur: cum tutor in re pupilli loco domini habeatur. l. qui fundum.
§. ſi tutor. ff. pro emptore.

Super taci-
tis an poſſit
fieri execu-
tio.

Volẽs dare
fideiuſſores
executionẽ
non euitat.
Areſtum.

19 Quintò etiam ſuper quibus fuerit indirectè ceſſum, vel tacitè habet executionem. Panor.
in c. cum olim. per illum text. in vlt. not. de cenſib. Bal. in l. ad probationem. 1. C. de probatio. hoc
tamen non eſt verum, vt dico artic. ſequ. nec probat text. in d. c. cum olim. intentionem. Panor.
quicquid ipſe dicat.

20 Sextò etiam ſi debitor offerat ſe daturum fideiuſſores, non euitabit executionem: quia vbi
ſolutione opus eſt, non ſufficit fideiuſſores dare. Et ſic executio fiet non obſtante fideiuſſorum
obligatione. l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic. quia noluit prætor obligationes ex obligationibus oriri:
vt ibi dicit Iuriſconſ. Et ita fuit iudicatum in hoc ſenatu Pariſien. die 27. Februar. anno 1515. vt re-
fert Imbert. in foren. inſtitu. pagina 22. ex 2. editione, alioqui liberum eſſet ferè euitare
executionem.

Conueniens
debitore nõ
uidetur re-
nũciare exe-
cutioni.

21 Septimò ſi petierim à iudice vt compellat debitorem ad ſoluendum intra certum tempus:
tamen non video renunciare, quominus poſſim petere executionem: vt probat Roma. conſil.
133. in præſuppoſito. per gloſ. ſing. in cle. ſape. in verb. partibus. de verbo. ſignifi. ſecundũ Barba. in
c. 1. col. 2. de libelli obla. & Feli. in c. ſi quis contra. col. 3. de foro comper. & not. in d. gloſ. Nam ſi-
cut ſuſpendere peritorium, intentionem & venire ad poſſeſſorium, liberum alicui eſt. clem. vna. de
cauſa poſſeſſio. ita in iſto caſu licebit ad executionem accedere, ſi eam vtiliorem ſibi credat, vt
dicitur inferius articulo. 6.

Inſtrumentu
uſurariu an
ſit exequen-
dum.

22 Octauò etiam ſi instrumentum peteretur cancellari, & retractari tanquam uſurarium, adhuc
per modum (vt præctici Franciæ dicunt) prouiſionis lite pendente exequatur. Ang. & alij ſcribunt
in l. 4. §. cõdemnatum. ff. de iud. Bald. in l. vna. C. ne liceat terriò prouocare. col. penul. Soci. conſil.
79. licet pendeat. in 3. volu. quauis Bald. firmet in l. conſulta. C. de teſta. iudicem eccleſiaſticum
poſſe inhiſcere, ne lite pendente ſuper uſuris instrumentum exequatur, & huic ſententiæ accedit
Imol. in c. cum in iure. de offic. delega. Prima tamen ſententia ſeruatur in praxi, quia iudex con-
demnare ſolet per modum prouiſionis ad garniendum contenta in instrumento, niſi uſura ap-
pareat ex ipſo instrumento, quia tunc dicitur patens teſte Panor. in c. cum olim. col. 2. de cenſib.
& manifesta. & Barba. in c. ſi diligenti. col. 6. de foro comperen. ideo non obſtante allegatione,
uſuræ non notariæ per modum prouiſionis condemnatio fiet, vt concludit Matthe. de afflic. in
deciſ. Neapol. q. 30. ſuit dubitatum. & q. ſeq. & ſuper uſuræ cognitione remittetur ad iudicem ec-
cleſiaſticum: vt doct. ſcribunt in c. cum ſit generale. de foro comper. & in cle. diſpendioſam. de
iud. quod vix, ſi inter laicos agatur, regales hoc faciunt.

Inſtrumen-
tu non con-
tinentes reſti-
tutionem an
& quando
ſit exequen-
dum.

23 Nonò etiam ſi instrumentum non contineret reſtitutionis promiſſionem, ſed à iure intelli-
geretur, tunc poterit etiam executio fieri: vt ſi quis conſiteatur in instrumento ſe habuiſſe mille
aureos in dotem, ſoluto matrimonio habebit executionem hoc instrumentum: licet nulla fiat
reſtitutionis mentio, quia à iure intelligitur, vt ſoluto matrimonio dos reddatur. in rub. ff. & C. So-
lut. mari. Albert. Brunus. in traſtati. de forma & ſolemnitate actus. rub. ex quibus conſiſtant forma
& ſolemnitas. verficul. cæterum. quo ad nomina. Bald. in l. 1. §. & vt plenius. C. de rei vxor. actio.
vbi dicit ſe habuiſſe illam quæſtionem primo ingreſſu, quo intrauit palatium. Idem tenet Imol. in
l. 1. col. 3. ff. de his quæ in teſta. delent. & in l. ad probationem. 1. de proba. C. facit. l. ſi duo. §. ff. de
iure iur. Alex. conſil. 126. repetitus. in 6. volu. Barba. conſil. vlti. col. 16. in 3. vol. & in repet. rub. C. qui
admitti. col. antepen. Iaſ. in §. fuerat. nu. 58. cum ſeq. inſtit. de actio. Anto. de cana. in traſtati. de execut.
inſtru. queſt. 29. & Soci. conſil. 290. quoniam. in fi. vol. 2.

Quando fie-
ri debeat re-
ſtitutio, ſi
dies non ſit
adictus.

24 Vnde ſi mutuaui tibi decem, quæ conſiteris habuiſſe nomine mutui, conſtante instrumento
ſic ſigillato, non tamen promittis reſtituere, vel promittis non adiecto die, an fiat executio? Re-
ſpon. ſic, quia re contrahitur obligatio. §. 1. quib. mod. re contrahit. obliga. in inſtitu. & ſigillum in-
strumento eſt appoſitum, & omnia ſolemnia interuenerunt, ergo executio nem habebit.

25 Sed maior eſt dubitatio quando fiet executio? Reſpon. gloſ. Bart. & alij in l. ſi penã. de verb.
oblig. ff. quòd elapſo tempore aliquo poterit conueniri debitor, nõ ſtatim. Nam aliàs ex tali mu-
tuo nullam haberet vtilitatẽ, & beneficio mutui deciperetur, potius quàm iuuaretur: quod fieri non
debet. l.

debet. l. in commodato. §. sicut. ff. de commodat. Dec. in l. in omnibus obligationibus. & in l. contractus. ff. de regu. iuris.

Praxis executionis quod non est promissa restitutio.

26 Ego dicerem, quod si instrumentum non contineret promissionem restitutionis, vel contineret non adiecto die, sed simpliciter, quod tunc citandus esset aduersarius: & petendum esset a iudice vt executionem permitteret in reum: & tunc iudex pronunciaret reo audito executionem faciendam per modum prouisionis, & tunc instrumentum postea cum hac sententia non obstantibus appellationibus exequi poterit. Imò quidam dicunt iudicē posse permittere non citato reo, quia in oppositione reus dicere poterit. ob quam causam executio fieri nō possit: ideo ad simplicem creditoris supplicationem hoc concedere potest, & ita seruant quidam iudices, sed prima sententia tutior est.

Executio quando fieri possit si instrumentū dicat ad creditoris voluntatem.

27 Si verò in instrumento contineatur restitutio ad creditoris voluntatem non adiecto alio die, quando volet, & vbi volet per l. Lucius. i. ff. de positi. tunc executio rectè fieri potest elapso tempore, quo verisimile est, vt soluere potuisset, si voluisset, sicut de precario docet Panor. in c. fi. col. 2. de precario. Nēpe apparitor præcipit parti, vt soluat, & sic voluntatem creditoris declarat. Quòd si debitor non soluat, tunc exequatur sine mora viator: & ita mihi videtur dicendum, cum hoc non plenè inueniam scriptum.

Alternatiuè debitum quomodo sit exequendum.

28 Decimò etiam procedit, si deberetur alternatiuè constante instrumento sic sigillato, tunc seruiè etiam potest præcipere debitori, vt soluat vnum vel alterum per ea quæ no. Bar. in l. Sticum. ff. de solutio. Et si vnum debitor tradat, non fiet executio in altero, sed liberatur, iuxta not. in l. 3. ff. de eo quod certo loc. nec tollitur electio debitori per hoc instrumentū Regio signatū sigillo.

In curijs ecclesiasticis an fiat executio.

29 Si tamen debitor debet decem, aut equum, vitam creditor vellet, non poterit fieri executio, antequàm creditor dixerit vt vnum voluerit. argu. l. si debeas. ff. de compensa. ibi. ita compensatio admittitur, si aduersarius palàm dixisset, vt vnum voluisset. ob id apparitori declarari potest, qui postea notum faciet debitori, præcipiendo illi, vt soluat electum: quod si nō faciat, executio fiet in eum: vt hinc permittitur.

Arresto.

30 Undecimò etiam in curijs ecclesiasticis solet debitor condemnari ad interim soluendum, seu ad garniendum, sed remanet discriminem: quia in curijs secularibus oportet deponere, siue garnire in manibus creditoris cautione data. In curijs verò ecclesiasticis debitor garnire solet in manibus curiæ: nisi aliud iudex pronunciauerit, vt interdum vidi seruari in hac Francia consuetudinaria. Et hoc solet fieri ratione confessionis debitoris, qui postquam confitetur, tenetur, nō ratione instrumenti: vt arresto fuit dictum in Senatu anno 1526. die 18. Augusti. & 1527. die 27. eiusdem mensis. Sed quamuis debitor non confiteretur, tamen garnire, vt prædixi, teneretur per has regni nostri leges.

Certè a quantitate promissa, est exequenda, etiam si reformari ex calculo possit. Conductus licet alleget sterilitatem, tamen interim garnire tenetur.

31 Duodecimò etiam executio procedit, quando in instrumento esset promissa certa quantitas, cum hoc, quod si facto calculo minus deberetur, quòd illa minor quantitas cõsuetur promissa, tunc etiã in quantitate certa promissa instrumentum in illa habebit executionem. glof. in l. 2. ff. de in diem adiectio. Bart. in l. Iulianus. in fin. de condi. indeb. quod signanter nota. quia sæpe practicabis, vtor verbis Socii in l. pecuniam. vlti. not. ff. si certum petat. hoc tamen rarò vñt curias nostras, saltem non vidi vsuuenire.

Contra vnum ex obligatis in solidum executio fit Arrestum.

32 Item dixi executionem faciendam, & colonum condemnandum per modum prouisionis ad soluendum, seu garniendum illud, quod in instrumento locationis promissit, licet is allegaret sterilitatem. de qua in l. si merces. §. vis maior. ff. locati. Nam cum instrumentum sit liquidum, interim fieri prouisio de hoc liquido debet: non simplex condemnatio. l. exceptio. C. loca. alioqui daretur colonis materia litigandi, & semper allegarent, vel allegare possent sterilitatem, vt instrumenta locationis non exequerentur: nec est magnum præiudicium colono, si interim garniat: quia habet cautionem. & istud videtur æquius, licet pars contraria multis tueri possit iuribus.

Arrestum contra reginam vt garniret.

33 Decimotertio etiam fieri poterit executio in solidum contra vnum ex duobus correis sic obligatis, si ipsi renunciauerint diuisioni per text. in authen. hoc ita. C. de duobus reis. & anno 1527. die 19. Decembr. fuit condemnatus Ioannes Baluc ad garniendum totam summam: quia illa verba in instrumento erant apposita. *s' est obligé pour luy & vn chascun d'eux seul, & pour le tout sans diuision &c.*

In solidum instrumentum exequi non solet.

Si illa verba (sens diuision) non fuissent apposita in instrumento, non conuenirentur in solidum, licet alia verba fuissent expressa, nec fieret executio, nisi pro parte. per l. r. & per totum. C. de duobus reis. vt fuit decisum anno 1514. die 16. Julij. vide Bald. in l. fin. col. 2. C. de bon. autor. iud. possidend. de exceptione cedendarum actionum dixi in glof. oppositionis, in fi. supra artic. i. Istæ ampliaciones nunc sufficiant. veritatem proram ad limitationes, postquam dixerò vobis in omnes cuiuscunque conditionis & status posse sic exequi, & teneri garnire, & sic fuit dictum contra Reginam Franciæ anno 1375. die 10. Maij. quod est notandum.

34 Primò limita quando instrumentum esset nullum. Nam quod nullum est, nullam habet executionem: vt expressim scribit Roma. consil. 42. visis. Hippoly. consil. 38. quoniam. & consil. 49. dominus. nu. 40. & in rub. de fideiussor. nu. 104. cum seq. per l. quartam. §. condemnatum. ff. de re iud. vbi condemnatum cum accipimus, qui ritè cõdemnatus est, sic obligatū, qui ritè obligatus est. d. §. condemnatum. vbi plenè docto. Postquam sententia nulla non meretur executionem. per d. §. condemnatum. & Barb. consil. 44. Scribitur. col. 6. q. 2. in 1. volu. sic nec instrumentum, quod sententiæ

sententiæ æquiparatur: vt superius scripsi. Ideo fundamento inutili existente, quicquid inde sequitur, vertitur in ruinam: & sic executio, teste Bald. in ca. cum inter. col. 2. de re iudic. & quando tolluntur exceptiones, non videntur sublatæ illæ, quæ auferunt illam qualitatem, vt non est sigillatum, non est publicum, & aliæ similes, vt Bart. scribit in l. r. §. denique. ff. quod vi aut clam. reuert. Panor. in c. item cum quis. col. 2. de restitu. spolia.

Instrumentum non sub scriptum est nullum.

35 Et dicitur nullum, quando non esset à notario subscriptum. l. hac consultissima. C. de testa. & Hier. 32. c. in si. agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testes adhibebuntur. Idem tenet Specul. in tit. de instrum. editio. §. breuiter. circa fi. Angel. consil. 220. circa fi. l. si. in l. si quando. not. 4. C. vnde vi. Deci. in rubr. de fide instrum. vide quæ superius scripsi artic. i. glof. oppositionis.

Instrumentum à notario apostolico conscriptum non habet executionem.

36 Idem quando alio modo esset nullum, vt pote si non esset adiecta dies, quo instrumentum confectum est, vel aliæ solennitates requisite in instrumento omisæ essent, quas descripsit glo. in l. generali. C. de tabula. lib. 10. & Barba. in repet. rub. de fide instrum. vbi etiam eum sequitur Dec.

Ordinatio Regiæ apostolicis. Arrestum. Inuentariū non recipitur à notariis apostolicis factum. Arrestum.

37 Idem si fuerit factum à notario apostolico, etiam nō habebit executionem, quia non potest in causis temporalibus conficere instrumentū in hoc regno. teste Ioan. Fabr. in l. secundum. C. de donat. hoc expressè docet Ioa. Pyrrhus. in tit. de executio. instrum. c. 14. & 18. & idem dicit Au-

38 frer. fuisse ordinatum in stylo parlamenti. in 7. parte rubr. de fide instrum. in hac verba: Prohibemus omnibus subiectis nostris laicis, ne habeant passari, vel recipi facere contractus eorum per notarios apostolicos, vel imperiales, aut episcopales, in materiis temporalibus, & prophanis, alioquin nulla fides adhibeatur, reputabunturque nulli, & nullius efficaciæ seu virtutis. Idè habetur in ordinationibus regiis lingue Occitanæ. artic. 21. ergo si nullius efficaciæ reputantur in temporalibus, in illis non habent executionem. & ita fuit iudicatum in magna camera inquestarum, & in mente curiæ retentum anno 1534. die 24. Martij. ante Pascha.

39 Fuit etiam prohibitum dictis notariis apostolicis, ne inuentaria conficiant, arresto. Senatus anno 1421. die 11. Ianuarij. & die 19. Julij contra Ioan. de Boullim tabellionem. Si tamen sic obligatus nil dicat contra obligationem conuentus coram iudice laico, condemnari ad garniendum debet. Et ita pronuntiatum fuit contra Iacobum Hufion pro D. Frãscisco Disque Archidiacono Casinõtenf. & consiliario Curiæ. Quia iudex non debet supplere in his quæ facta sunt, vt patet in tit. C. vt quæ defunt aduoca.}

Instrumentum procuratorij à notario apostolico factum an in curijs secularibus recipiatur. Procuratorij instrumentum factum sub sigillo curiæ ecclesiasticæ an recipiatur. Arrestum.

40 Imò vidi recusari procuratorium factum à notariis apostolicis, cum in curia seculari produceretur, & sic fuit iudicatum in Senatu, confirmando sententiam præpositi Aurelia. & idem in magno sapientum consil. Neapoli. vt testatur. Mathæ. de Afflic. in consil. Neapoli. in rub. de fide & authorita. instrument. q. 11.

41 Item aliud instrumentum procuratorij fuit, à curia parlamenti reiectum, quia factum sub sigillo curiæ ecclesiasticæ, & fuit pronuntiatum, quòd sufficienter is, qui illud procuratorij deferret, veniret prima die. & hoc anno 1327. die 29. Martij. contra habitantes villæ Dindre. vt in stylo parla. Aufser. scribit, arresto 127. item nota quòd procuratio plus his verbis dicens etiã instrumentum appellatorium non esse receptibile, eo quòd fuisset receptum per notarium Apostolicum, quãdo emissa erat appellatio ad parlamentū, vel ad aliã curiã secularẽ. Et Boer. q. 242. ad tertiam fortius addit in decisi. Burde. notarium regium non posse obligare contrahentes clericos ad coercionem ecclesiasticam ex defectu potestatis. Et sic iudicatum ibidem asserit. Sed ego contrarium seruari vidi, & iudicari. Etiam non potest fieri presentatio in parlamento ratione huius procuratorij, in curia ecclesiastica facti, vt consuit senatus in causa mota inter procuratorem regium & quendam nuncupatum Fabri, anno 1492. die 4. Julij.}

42 Prohibitum etiam est, ne personæ ecclesiasticæ efficiantur notarij regijs, vel curiæ secularis, sub pena ibi dicta: cui prohibitioni conuenit tex. in c. sicut. ne cleric. vel mona. vide Aegidium Bellamera. consil. 42. Dominus. col. 3. & l. si. in l. r. ff. de iust. & iure.

43 Idem seruiatur in Hispania quoad notarium apostolicum, teste moder. Hispano. in repetitio. c. per vestras. fol. 2. col. 2. de dona. inter vir. & vxor. & in decisiõ. Neapol. q. 245. Magnifici. facit l. testamenta. & l. consulta. C. de testamen.

44 Istud tamè est contra ius, teste Luca de penna. in l. si. col. 29. versic. ex his infertur. C. de loca. prædio. ciuil. lib. 11. nam notarius auctoritate apostolica factus potest conficere instrumentū in terris imperij, & tabellio creatus à Papa, vel ab alio habente specialem potestatem ab eo, potest vbi que etiam in Francia, in Anglia, & in Hispania conficere instrumentū: vt docet. Spec. in tit. de instrum. aditione. §. restat. versic. & nota quòd tabellio. vt refert l. si. consil. 168. in causa. col. 7. versic. ad primum. in 4. vol. quamuis hodie quidam seculares totam penè vsurpent iurisdictionem spiritualem, in animarum illorum perniciem.

Notarius apostolicus ubique instrumentum conficit de iure.

45 Idem dicunt in notariis curiæ spiritualis, vt instrumentum ab illis factum non habeat executionem: ideo executionem in vim illius instrumenti factam abusuã iudicauit senatus Burdeg.

46 Plus statuens vt seruicus qui illud instrumentum executus fuerat in personam cõpariturus

47 citaretur, vt refert Boer. in decisi. Burde. quæst. 293. compotus. num. 24. Addens creditores in vltimo loco reponi, qui cedulas habent, vel hęc instrumenta sub sigillo curiæ spiritualis confecta, post Mafuer. vt ipse citat in tit. de executio. versic. & quid est residui, quæ tamen non video planè iuribus fundari, seu iustis rationibus. Sed semper vsurpatur iurisdictione ecclesiastica.

Notarius imperialis non recipit per in re- gno.

48 Etiam instrumentum factum per notarium imperialem non haberet executionem in hoc regno, nec valeret factum in Francia, cum extra locum in quo fuit creatus, & in quo non habet potestatem creans, non possit instrumentum conficere: vt expressim firmat Bertrand. consil. 157. visis dubus. in 3. vol. secundum nouam editionem. Imò lege regni Hispan. cautum est, quòd notarius imperialis non conficiat ibi instrumenta: alioqui bona eius confiscantur, & ipse exilio perpetuo damnatur, vt refert Ioan. Lupus in dict. cap. per vstras. colum. 4. num. 20. de don. inter virum & vxor. 3

Instrumentum tantum à notariis re- gis factum est exequen- dum.

49 Nec refragatur quòd executio fiat vigore sigilli, nò verò ratione notarij: ideo videtur, quòd quodlibet instrumentum sic sigillatum habeat executionem, vt hic, siue à notario apostolico fuerit conscriptum, siue regio: quia per sigilli appositionem est approbatum. Vltus tamen inualuit vt instrumentum conscriptum à notariis regis in hoc regno habeat hanc executionem per supra adducta, & istum vsum nuper approbavit totius curiæ consensus, & hoc còclusit deinceps faciendum anno 1534. die 24. Martij. in processu inter Claudiam Laurentiam, & Annam Bolaude, videlicet quòd instrumentum à notariis curiarum ecclesiasticarum non habebit de cetero executionem, quamuis aliàs in forma fuerit probante conscriptum, etiam si esset sigillatum, licet sigillum regium illis ad hoc apponi non debeat.

Instrumentum confic- tum extra prouinciam conficiens non est exequendum.

50 Idem dicerem, si instrumentum esset confectum à notario regio, sed erat factum extra prouinciam, in qua non erat notarius, vt pote duo notarij regij Aureliæ dati confecerunt hic instrumentum Paris. dico non habere executionem, tum quòd creati in vna prouincia, extra prouinciã non sunt notarij, sed priuati sicut magistratus. l. 3. ff. de offic. præsid. ideo illa scriptura non dicitur publica, sed priuata: & instrumentum priuatum non habet executionem, vt inferius dicitur: nēpe suis terminis quisq; contentus esse debet, nec supra iuris mensuram affectet augeri. c. si quis episcopus. 7. q. 1. quod si fecerit, puniendus est, & irritum est, quod fecit. c. episcopus & c. placuit ibidem. nulli enim extra territorium impunè pateretur. c. si. de constitu. in 6. l. ff. de iurisd. omni. iud. nullus etiam alterius tabellionis debet inuadere terminos, sed suis contentus esse debet. cap. 1. in 13. quæst. 1. Ecclesiasticus ordo confunditur, si sua cuique iurisdicção non seruetur. cap. peruenit. in fin. 14. quæst. 1.

51 T Dicit tamen Pyrrhus in tit. de execu. instrum. artic. 22. notarios Paris. Aurelianen. & Montipessulani posse etiam extra territorium conficere, sed ego nò vidi illorum priuilegium, & puto quòd ratione sigilli hoc fiat, & non potestatis: quia nisi expressa potestas fuerit data notario, vt per totum regnum conficiat, non valebit extra territorium in quo præst, confectum, si tamen in loco in quò est notarius instrumentum conscriptum fuerit, vbique valebit, & exequetur sicut dixi superius artic. 1.

Notarius extra locum non conficit instrumentum etiam de parrium consensu.

52 Imò etiam cum consensu & prorogatione partium non poterit notarius conficere instrumentum extra locum, in quo præpositus est: quia iuramentum præstatur de exercendo officium suum fideliter in loco, vbi præponitur. c. ad audientiam. de præscriptio. docto. in rubri. de fide instrum. in Decretal. & in cap. primo ibidem. ob id efficitur testis in ipso loco publicus, sicut olim synodalis testis in ea. episcopus. in synodo 35. quæst. 6. & fides eius ibi dicitur publica, & ipse seruus publicus l. generali. C. de tabula. lib. 10. sicut argentarij olim, quibus comparantur, teste gloss. in l. si quis. §. 1. ff. de edend. l. argentarij. & l. quedam. ibidem. & quia extra locum non est notarius, vt dixi. plura alia scribit Lucas de Penna in l. duumuirum. col. 1. & seq. C. de decurio. lib. 10.

Notarius factus in re- gno non adiecto loco, vbique instrumentum conficit.

53 Si tamen esset à Rege creatus notarius, non adiecto certo loco, in toto regno posset instrumenta conficere, per ea quæ superius adducta sunt, quòd non solet Rex facere in regno ratione confusionis tollendæ.

54 T Imò statuit Ludouicus 12. articu. 62. quòd certus tantum esset in regno notariorum numerus, vt est statutum in rubr. des notaires artic. 2.

55 Seruiens verò & apparitor, qui ista ignorat, exequetur, quòd si postea hoc probetur coram iudice, executionem iniultam & torcionnaire (vt practicè loquat.) pronunciatib; condēnando partem ad expensas, damna, & interesse, ad cuius petitionem dicta executio facta fuerit.

56 Si tamen à duobus notariis factum esset, & non subscriptum nisi ab vno, non esset tunc exequendum: & viator qui hoc exequeretur, puniretur: quia ei apparet de vitio. gloss. in de. vna. §. dudum. vbi Bonifac. no. de iureiur. & Boer. nominatum ita decidit in decis. Burdega. q. 21. an vnus. & sic seruiens exequi instrumentum non debet, quando apparet ei instrumenti vitium, quòd est verum, vbi duo requiruntur notarij, vt hic Paris. secus vbi vnus tantum notarius sufficeret cum testibus, vt de iure regulariter.

Regium seru- tiens exea- cutionem in- strumeti- facit. C. de. Arelium.

57 Item hæc executio fieri debet per seruientem regium, sicut instrumentum per notarium regium, & ita fieri consuevit, & si fieret per alium, forte retractaretur executio, si pars aduersa opponeret: & ideo anno 1523. die 20. Julij, fuit factum præceptum à Senatu senecallis, bailliis, & aliis: vt commissiones suas dirigerent seruientibus regis, & non apparitoribus baronum, aur aliorum dominorum. Imò Curia placuit, vt si apparitor executionem, vel exploits facere non possit, si non interfuerit in ostensionibus hilariorum cum aliis, & vt vulgò dicitur, aux monstres de Carremprenant avec les autres. & de ce y aye certification anno 1492.

Cancellatū instrumentum non est exequendum.

58 Secundò limita, quando instrumentum esset cancellatum: nam cancellatio parit liberationem. l. Labeo. ff. de pactis. l. inductum. C. de solutio. Bart. in l. si rem ratam haberi. ff. & in l. 1. & 2. de his quæ

his quæ in testa. delent. Docto. in l. nostram. per illum text. C. de testa. & l. si. C. de edict. diui Adria. tollen. vbi Iacob. in penul. not. hoc expressim firmat: ideo non fiet executio pro debito, à quo est liberatus debitor per cancellationem, nec aueret nuncius, si sapit, hoc inductum instrumen- tum & cancellatum exequi. d. l. inductum. & supra plenius, de cancella. instr. petenda. tractauit art. 1. gl. oppositions. circa fin.

59 Tertio non procedit in instrumento confessionis: vt si quis in instrumento confessus sit se habuisse decem à Titio, quæ illi promittit restituere, si non restituat, ratione huius confessionis non exequetur: quia non dicitur instrumentum debiti, sed confessionis, quòd non habet executionem: teste Hippoly. singul. 135. quæro de notabili, dicens hoc esse singulare, allegat Angel. in l. si fideiussor. in princ. C. de fideiuss. & verè est singulare, si esset verum.

Instrumentum confes- sionis an sit exequendum.

60 In practica tamen contrarium seruatur, postquam enim instrumentum est sigillatum, etiam super confessione, exequendum est: quia est obligatorium, de quo iste rex. loquitur, & conueniunt verba, ergo & dispositio. l. 4. §. toties. ff. de damno mf. aliàs pauca exequerentur instrumeta, & quòd exequi debeant, tenuit Angel. sibi contrarius. in l. fin. col. 2. C. de edict. diui. Adria. tollen. refert & sequitur Alexand. consil. 93. repetitus. in fi. volu. 6. Imol. & Fel. in c. si. de fide instrument. & istam esse tenendam asserit idem Hippoly. singul. 484. Si vera. nec iste text. loquitur de instrumen- to debiti, vel confessionis exequendo, sed de instrumento regio signato sigillo. Si igitur instru- mentum confessionis sit regio signatum sigillo, exequetur vt hic, vel si alio authentico sigillo signatum fuerit.

61 Ista tamen confessio facta manus munitione tanquam erronea reuocari potest, si per erro- rem facta fuerit. Bar. in l. non fatetur. ff. de confessis. Bal. in l. error. col. 4. C. de iuris & facti ignor. & ibi las. nisi fuerit per partem acceptata. Hippoly. singul. 452. instrumentum. & in regno impetrat quis literas regias, etiam post partis acceptationem, vt nbi liceat illam reuocare confessionem, & tunc iudex prouisionis condemnationem. Facit etiam post istarum literarum impetrationem, si petatur: alioqui pars posset semper allegare errorem, & sic prouisionem impedire, quæ non debet impediri cautione data: si incontinenti non appareat de errore.

Erronea cõ- fessio reuo- cari potest, & quando.

62 Quartò si instrumentum contineat pœnam ratione matrimonij contrahendi per patrem in instrumento appositam, instrumentum tunc non erit executorium. quia illa promissio est nul- la, & contra ius facta per c. gemma. de sponsal. & l. Titia. ff. de verbo. oblig. Fede. consil. 194. in du- biis. ideo contra ius executio fieri non debet, intellige vt ibi scribunt doct. Apparitor tamen, qui hæc non intelligit, executionem non omittet, & facta pignorum captione audietur pars in iudi- cio super sua oppositione, in qua ista adducere poterit. Et si non appareat ex instrumenti inpe- ctione de his, sed in longum protrahi posset cognitio, tunc per modum prouisionis compelleretur interim debitor garnire, vt superius dixi.

Pœna pro- missa ratio- ne matrimo- nij an sit executoria.

63 Quintò fallit quoad tertium, contra quem instrumentum non exequetur, quia non est obli- gatus in hoc instrumeto, de quo loquitur artic. præcedens, & ideo alius qui non est in hoc instru- mento nominatus, & obligatus, non patietur executionem: vt docet Imol. in cle. 1. col. 3. de re iud. Præposit. in cap. ex ratione. col. 27. de appel. Fel. in cap. cum super. col. 6. de re iud. las. in Liutigen- tium. §. prætor. col. 2. & l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. & in l. Imperatores. de tranf. Dec. in ca. super eo. per illum text. de offic. delega. no. 5. Nam si remota sit appellatio in vna causa, non cen- setur remota quoad tertium. Bar. in l. 1. §. interdum. ff. à quib; appel. non licet. facit gloss. in l. cre- ditor. ff. mand. Ita nec in isto casu contra tertium non nominatum in instrumento fiet execu- tio, vt superius scripsi.

Instrumentum contra- tertium non est exequen- dum.

64 Ratio, quia sicut illud instrumentum sigillatum non prodest tertio, ita non debet eidem nocere, per reg. secundum naturam. ff. de re. iur. docet Areti. consil. 86. diligenter. in fi. quia res inter alios acta alius non prodest, nec nocet. per rub. C. res inter alios acta. & l. quia. ff. de iureiur. las. in l. certi condicção. §. quoniam. col. 4. ff. si cert. pet. & Franci. Marc. q. 61. in 2. parte suarum decisio. vi- de quæ dixi superius in glo. 10. artic. primo.

65 Sextò perdit officium regula, quando semel esset facta executio, quia non poterit iterum fieri, cum actus de primo intelligatur. l. boues. §. hoc sermone. vbi scripti de verb. sign. ff. Anchar. consil. 40. visa petitione.

An duplex executio fieri possit & quando.

66 Fallit quando executio pro toto debito non esset facta, tunc continuando primam execu- tionem, altera fieri poterit, & cum altera sit executio, fieri debet mentio de parte executionis iam facta. text. in cap. veniens. 2. in princ. de testib. & ibi docto. quamuis Imbert. in institutionib; forensibus dicat tunc demum posse alia capi bona, quando euidenter apparet iam capta non æquare debitum: alioqui non per not. in authenti. Et qui. C. de bonis authorit. iud. possidend. in forensi tamen iudicio vidi seruari, quòd supra dixi. vnde solent esse cauti creditores in Monte- pessulano, quando exponunt clamorem, vt pro tota summa non exponant, sed facta illius exe- cutione, si reliquum debitor non soluat, exponetur alius clamor de residuo debito; & iterum in debito non fiet executio in vim noui clamoris: quæ practica non sic exerceatur in hoc instrumen- to sigillato.

67 Septimò ante interpellationem fieri non debet executio, nec ante requisitionem debitori factam. Bar. in l. eum qui. §. si iurauero. ff. de iure iuran. las. in l. quod te. si cert. pet. ff. & l. si ex legati

Interpel- latio an sit necessaria

de executione.

Preceptum ad solvendum ubi a maiore sit quod debeat. Arrestum.

Extraneorum res arrestari possunt.

Arrestum.

Condicio in instrumentis vel in diem an sit exequendum.

Instrumenta in diem an sit exequendum.

Portitori obligatorij quando debitor solvere tenetur. Arrestum.

Portitori cogitur quis solvere, quando ex permisso creditoris agit, quod presumitur, si instrumentum obligatorium obtineat, quod tamen potest creditor prohibere. l. aliud. ff. de solutio. Iacob. Curt. in lib. coniectur. 3. cap. 18.

caussa. col. 2. de verb. obligat. Antho. de cana. in tracta. de executio. instr. q. 40. facit l. quidam Hyberus. ff. de seruitatib. vrb. praedio. in practica seruat id, quod supra dixi. artic. 1. in gloss. oppositio. in princ. videlicet quod fiat parti praecipuum de soluendo a seruiente, & si debitor recuset executio fiet, etiam si alia interpellatio antea facta non fuerit.

68 Notandum quod istud praecipuum debitori domi facere apparitor debet, non in via, vel palatio, seu in templo: quia ibi forte non habet debitor pecuniam, quam soluat, vel aliam rem, & sic factam executionem audiui iudicari in Senatu saepius iniustam, & abusiua contra illum, qui in palatio, vel alibi quam domi, ubi degebat debitor, ei preceperat, vt solueret, & postea capiebat mu-

69 Tam, vel alia rem debitoris, seu illius personam. Item anno 1545. die 11. Maij fuit executio nulla pronunciata, & tortionaire, & pars condemnata ad expensas, damna, & interesse, quod fuit taxatum ad decem libras, eo quod fuerit factum praecipuum alicui in nauu existenti, & dum tempore belli fugeret: & postea executio in eum facta, & bona in dicta nauu capta, nempe dicit Dominic. in c. cum persone. de priuileg. in 6. quem refert. Dec. consil. 214. in causa. col. 2. quod ex simplici & transcurfua litera instrumenti non praesumitur quis informatus, sicut quando portatur domum, & ibidem perlegitur, sic & quando praecipuum in via publica fit, vel alibi extra domum, & maxime, quando debitor diceret apparitori, vt domum veniret, ubi habebat pecuniam, tunc venire tenetur, intellige si domus erat in illa ciuitate, ubi fit executio, tunc illa erit nulla si non fiat domi requisitio, & idem in prehensione persone habetur in consuet. Bitur. rub. des executions, arti. 16. in no.

70 Contra tamen extraneum potest fieri arrestum super bonis suis, equo, vel alia re, etiam sine praecipuo, donec is comparendo confessus fuerit debitum, aut negauerit contenta in scedula, vel instrumento, & elegerit domicilium, ac cautionem de soluendo praestiterit. Ita fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1527. die 23. Maij contra D. Marinum de Montchenne hospitij regis primum magistrum: & inferius fuis hanc pertractabo, si per otium liceat, materiam artic. 6.

Etiam si extraneus sit obligatus personaliter, potest capi in hac ciuitate, & hanc prehensionem bonam iudicauit Senatus anno 1527. die 23. Maij contra Renatum d' Aux.

71 Octauo non procedit in instrumento conditionali, quia pendente conditione non est simpliciter debitor: ideo in eum executio fieri non potest: quid enim interest debitor quis non sit, an nondum conueniri possit: verba sunt iurisconsulti in l. Fulcinus. §. si in diem. ff. quib. ex causis in possess. eatur. Sic consuluit Corne. consil. 112. viso themate. colum. prima. in primo volumi. facit l. hoc iure. ff. de verbo. obligatio. Bald. in l. cum testamento. C. de testa. manumif. & in l. si quidem. col. 2. C. de exceptio. l. si causam. de executio. rei iudi. vltim. col. Guido Papae in decis. Delphina. questio. 15. secundum.

72 Sine sit conditio expressa, siue tacita, quia vtraque actum suspendit. gl. in l. item quia. §. 1. ff. de pact. & l. 2. §. si certum per. vbi. Iaf. & Purpur. Fel. in c. ex parte. 2. limita. 10. de offic. deleg. vide Ioan. de Ripa. in l. in illa. col. 3. ff. de verborum oblig. Unde instrumentum dotis obligatorium, si non fuerit secundum matrimonium non poterit exequi, quia dos non erit sine matrimonio. l. 3. ff. de iure dotium.

73 Idem in instrumentis in diem, vt ante diem exequi non possint. Alexand. consil. 95. in causa. volu. i. alias plus debito creditor consequeretur, si ante diem executio fieri posset, quia plus solueretur tempore. §. plus. instit. de actio. l. vna. C. de plus petitio. Deci. consil. 421. Plene. col. 2. quia nondum venit dies. l. cedere diem. vbi scripsi. ff. de verb. signifi. nisi promissio pura limitaretur per conditionem, quia tunc interim teneretur garnire, vt pote si debitor promiserit centum soluere, si appareat ea non soluta, vel debita, interim quo non ostenditur non solutum, vel non debitum, instrumentum exequeretur, & pignoratitio fieri: & ita vidi saepius iudicari in forensi iudicio, quod est signandum. arg. cle. 1. in fi. de praebend.

74 Purificata tamen conditione, & euento die, fiet executio, ac si ab initio purum fuisset debitum, dummodo liquidatum fuerit conditionem purificatam. Corne. consil. 320. videtur. col. 3. in primo volu. debet tamen pars ostendere iudici purificatam esse conditionem: per tex. singularem in l. hoc iure. ff. de verbo. obliga. secundum Iaf. ibi. quam legit cum l. in illa. l. ibidem. sed hodie iudici hoc non ostenditur, sed pars executionem facit sua culpa, quae si male fecerit, & ante conditionem vel diem condemnabitur ad interesse, damna & expensas.

75 Praeterea si quis obligatus fuerit ad soluendum decem Titio, seu alteri portitori praesentis obligationis, non tamen tenebitur debitor soluere portitori obligatorij, nisi is reddat literas obligatorias, & cautionem indemnitis praestet. Cautum est Arresto dato die 18. Decembr. anno 1526. quod probatur in l. dissoluta. C. de conditio. ob causam. & ibi pulchre Bald. quam cautionem coram iudice praestare solet, & ad hoc se obligat, potest etiam si extra iudicium illi solvatur portitori se obligare coram notariis. Item anno 1551. die 14. Decembris, contra Seneschallum de Abeuille fuit pronunciatum, male iudicasse, & maiorem & Scabinos dictae ciuitatis, eo quod condemnauerant quendam per modum prouisionis ad garniendum illi, cuius fuerant anchorae venditae, licet is, qui vendidisset non fuisset dominus, sed vendiderat nomine domini, & cedula facta erat ad soluendum domino, vel illi, qui eas tradebat, & postea dominus in vim cedulae eas petebat. Et portitori cogitur quis soluere, quando ex permisso creditoris agit, quod presumitur, si instrumentum obligatorium obtineat, quod tamen potest creditor prohibere. l. aliud. ff. de solutio. Iacob. Curt. in lib. coniectur. 3. cap. 18.

76 Poterit etiam hic obligatus bonis cedere, & tunc cessabit executio. Bal. in l. 1. C. qui bo. cedere possunt. & Iaf. in §. si. de actio. in instit. hoc enim instrumentum iuris beneficium cessionem non tollit: vt not. docto. in c. Odoardus. de solut.

77 Si vero ciuitas fuerit obligata fiet executio: vt declaratur in l. 4. §. actor. ff. de re iud. & anno 1525. die 11. Decemb. fuit dictum contra gubernatores de Laon, qui debebant redditus magnae Cartucien. quod debita reddituum restantia imponerentur super ciuibus dictae ciuitatis Laodi. intra festum purificationis virginis Mariae, alioqui dicto die elapso contra gubernatores executio fieri poterit. Et in illorum bona propria, salua tamen dictis gubernatoribus actione ad recuperandum a ciuibus, si semel ipsi soluerint, vt habetur in stilo parlamenti aresto 415.

78 Et sic compelli potest ciuitas ad imponendum collectam suis habitatoribus: vt docet gloss. singula. de iure ciuili in l. 1. §. quod si nemo. in verbo, pro consul. ff. quod cuiusque vniuersita. no. altera est in c. cum dilecta. in fi. de rescript. & imponetur collecta pro quantitate patrimonij. l. rescripto. §. si. ff. de munerib.

79 Et qui de nouo venerunt ad habitandum, non tenentur pro debito praeterito teste. Bald. in d. l. 1. vt refert. Matthae. de Afflic. in constitu. Neapol. l. 1. rub. de contumac. vbi etiam allegat Baldum in l. etiam. col. 4. C. de executio. rei iud. affirmantem.

80 Non licere priuato imponere collectam, cum sit munus publicum auctoritate & vtilitate, & meri imperij: ideo in hoc regno impetratur a principe, vt hoc ciuitati liceat, & sine principis concessione, vel priuilegio, non solet imponi collecta. Licet de iure ciuitas possit collectam pro necessitatibus suis imponere: vt probatur in l. omnes. C. de operi. public. & l. per Bithiniam. C. de immunita. nemis. concedend. l. 10. sed non pro donatione facienda, sed pro publica auctoritate Imperij, vel Regni: vt scribit plenè de Ripa. in l. 4. in princ. ff. de re iud. quod non seruatur in hoc regno, in quo ciuitas si non habeat hoc ex priuilegio, imponere non potest collectam, etiam pro necessitate ciuitatis, alioqui omnes Scabini & Consules Franciae diuites statim fierent.

81 Non limitata in exemplo, per quod fieri non potest executio, quod etiam non probat. athen. si quis in aliquo. C. de edend. c. 2. de fide instru. & hic text. loquitur de literis obligatoriis, & exemplum non dicitur obligatorium: ideo hic text. debet intelligi de literis originalibus. l. probatorias. C. de diuers. offic. lib. 12. Iacob. Rebuff. in l. prohibitum. de iure fisci. lib. 10. C. facit l. vna. C. de mandat. princip. scripsi non valere insinuationem nominationum de exemplo factam, literarum nominationis, vel gradus. in tracta. nominationum. q. 14. num. 122. Et quia exemplum non solet esse sigillatum, vt requirit iste tex. in c. si. col. penult. de fide instru. Hippoly. consil. 16. num. 17. & seq. Et quoad hoc copia instrumenti apud Gallos tanti est, quanti apud Graecos *νοπρία*, quod si sigillatum esset, iam non exemplum diceretur, sed instrumentum authenticum, si requisita in hoc instrumentum interuenirent, nec est inconueniens duo eiusdem actus habere in instrumenta. l. vnum. ff. de testa. Interdum etiam solet dari exemplum, quod originali aequipolleat, vulgo *valant l'original, pour luy valoir & seruir ce que de raison*. & illud conceditur iudicis auctoritate, quando illius auctoritate se tueri cupit, vt pote si agatur deinceps de euictione: & ita condemnauit Senatus D. Guido. de Toueuille ad dandum hoc exemplum D. Bertino de Scibli, die 7. Septembris, anno 1501. quod est notandum.

82 Decimo fallit, quando non esset sigillatum, etiam si instrumentum esset a duobus notariis regis confectum, & subscriptum: quia executio per illud fieri non debet. Dec. consil. 458. visis. per hunc text. quia in primis oportet quod constet instrumentum esse tale, videlicet sigillatum sigillo regio: sicut oportet, quod constet testamentum a milite factum. §. planè. de testa. milita. in instit. glo. & Barba. in cle. vna. col. 5. de sequestra. possessio. & fruct. Boeri. in §. 27. de iurisdic. omnium iud. in consuetud. Bituricen. Dec. in c. consuluit. x. per illum tex. de appel.

83 Imò executio facta in vim instrumenti non sigillati fuit declarata nulla a Senatu anno 1352. die prima Decemb. pro Huberto Malerto, contra Thomam Parui.

84 Si tamen fuerit semel sigillatum, licet sigillum fuerit perditum, vel fractum, poterit fieri executio per dictum Innoc. in c. inter. col. 2. de fide instru. vbi dicit, quod licet sit perditum sigillum priuilegij, vel alterius instrumenti publici, non per hoc corrumpit fides eius, quia auctoritas notariorum restat, quae in hoc sufficit. Panor. in c. innotuit. col. 4. de electi. & ibi. Raucn. dicit, nos debere esse cautos, quando nobis fiunt collationes beneficiorum, vt fiant per manum publicam: ne destructa postea sigillo, illae collationes corrumpantur. Et hoc intelligerem quando in instrumentum esset facta mentio sigilli, & quod alias fuisset sigillatum: vel si apparet aliquod signum sigilli, forte chordae pendentes, vel alia signa, alias non haberet executionem, quia deficiunt verba constitutionis, eo quod non est sigillatum, & cui deficiunt verba, & dispositio. c. in dicitibus. §. si praedicta. de elect. in 6. ideo sufficit semel sigillatum fuisse. per verba tex. *Que lettres obligatoires faittes, & passees souz seel Royal, seront excoitoires*. sed istae sic fuerunt, scilicet sub sigillo factae: ergo licet non remaneat sigillum, dum tamen modo sic fuerit factum instrumentum, valebit, & executionem habebit: & quia actus intelligitur de primo sigillo. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signifi. vbi plenè scripsi.

85 Undecimo fallit extra regnum, sumendo argumentum hic a contrario, quia text. exprimit, vt exequatur in toto regno, ergo extra non, quia extra regnum non potest disponere. arg. c. si. de constit. in 6. & argumentum a contrario est fortissimum. in l. 1. ff. de offic. eius.

86 Quare an debitor, cui mutuauit decem, vel mihi tenetur ad aliam summam, cogatur mihi

Obligatus instrumento sigillato bonis cedere potest. Ciuitas quo modo exequi possit. Arrestum.

Collecta non imponitur nisi Regia auctoritate, vel curia.

Exemplum non est exequendum, et quanti sit momenti.

Instrumentum carens sigillo non est exequendum.

Arrestum.

Sigillo perditum an executio tollatur.

Executio extra regnum non fit.

Debitor an cogatur in instrumento sic sigillato obligari.

facere instrumentum sic sigillatum videtur quod non: quia debitor in plus grauari videtur, cum ab executione possit hoc casu incipi. Et huius est sententia Imol. in l. si pupillus. ff. de nouatio. nec hoc cogitauerat debitor, ideo ad cogitatum non extenditur. cap. veniens. & c. quinta uallis, de iureiurand. Contrarium tenet Benedic. de Barzis in tracta. de garentigia. q. 5. primæ partis. tum quia debitor tenetur instrumentum debiti facere, & creditor instrumentum liberationis. l. dissoluta. C. de condi. ex lege. & in bona forma, & iuxta consuetudinem, quæ in hoc attendi debet. l. vel uniuersorum. ff. de pignora. actio. & in plus grauari non videtur debitor ob sigillum, sed efficacius obligatur, & ideo cogi potest sic obligari, & eius fideiussor. l. hi qui accessio. vbi doct. ff. de fideiussor. vide Bart. in d. l. dissoluta. & in l. si finita. §. eleganter. ff. de dano infect. & in l. si contendat. de fideiussor. ff. & hoc seruatur proculdubio in hac patria, vbi est sic consuetum fieri.

89 Imò non poterit fideiussor sic obligatus exceptiones ordinis (vt prius cõueniatur reus, iuxta authenti. præsent. C. de fideiussor.) opponere. vt superius dixi, non facta executione, tum quod hic nulla exceptio opponatur non facta executione: tum etiam, quia hæc exceptio est ordinis, quæ non opponitur in executione. l. ita demum. C. de procurator. Benedic. vbi supra q. 14. secundæ partis. sed postea pignoritate facta à seruiente hoc opponi poterit, si non erat renunciatum illi beneficio. d. authen. præsent.

Rigoribus sigillorum quando debitor obligari possit.

90 Hoc maximè considerandum putarem, quod si consuetum esset ista instrumenta sic fieri, tunc putarem debitorem cogi posse, cum notarius omnes clausulas consuetas in instrumeto inferere possit. c. cum Ioannes. de fide instrum. Secus si non fuerit consuetudo, nec tenebitur se rigoribus sigillorum obligare debitor, nisi ita consuetum fuerit: quod est notandum pro locis vbi rigores illi exercentur: videlicet quando est cõmuniter cõsuetum, vt rigoribus parui sigilli, ac cõventionu Nemausi debitores se obligent: & hoc solent notarij in omnibus obligatorijs instrumentis describere in Montepessulano, Nemausi, & ferè in lingua Occitana: diuersum est in hac consuetudinaria patria, vbi non permittitur, quod se obligarent rigoribus sigillorum alterius resortus, ne iurisdictiones tollantur vni, & alteri tribuantur.

Instrumentum locatio nis prioris anni ad pro secundo anno exequi possit.

91 Duodecimo instrumentum factum pro conductione primi anni, non proderit pro tacita locatione secundi: quia pro hoc secundo anno factum non est. teste Bald. in l. legem. C. locat. vbi sic inquit. Nam vbi requiritur instrumentum, requiritur visus. l. i. ff. de his quæ in testa. delent. & sic tacita reconductio non erit sub forma scripturæ, sicut ex prima, & ideo non habet executionem paratam, sed ex primitiuo rigore concedo, ergo tacite renouatur, sed non scribetur tacite: quia scriptura debet videri, & legi, & non sufficit intellectus separatus à carne, id est negligentia, puta sine corporalibus organibus, & idem quando debet fieri in scriptis censet ibi Bald. quem sequitur Feli. in cap. translatio. col. 1. de cõstitu. & Antonius de Canar. in tracta. de executio. instrumen. q. 44. & Albert. in tracta. de forma & solennita. actus. rubr. ex quibus consistat forma & solennitas. foli. 24. col. 2. vers. octauo fallit. Nam licet de iure fiat tacita relocatio, non tamen tacita obligatio executoria, nec scriptura facta est pro hoc secundo anno. ergo non extendetur ad illam locacionem tacitam, nisi illud tacitum de necessitate veniret. Anchar. consil. 119. pluribus. vbi dicit maritus promittit dotem restituere soluto matrimonio, si vergat ad inopiam, non poterit peti, licet alio modo dos repeti possit. l. si constante. ff. soluto matti. quia de illo casu non fuit cogitatum, nec expressum. Bald. in l. iurifigentium. §. quod fere. in fin. de pact. ff. Tamen hodie fit executio. per text. in litem queritur. §. qui impleto. ff. locat. vbi pignorum durat obligatio: ergo & executio. item ius fingit locacionem, ideo ista ficta locatio tantum operari debet, sicut vera. l. si pater. ff. de adoptio. & si ius velit principale esse, videlicet locacionem, ergo & accessoriam obligationem etiam executoriam. argum. l. cum principalis. ff. de regu. iur. & opinio Baldi de rigore iuris procedere posset, sed in actu practico vbi æquitas consideratur, non seruatur, nisi in tertio. Nam si tutor meus locauerit ad tres annos, & interim finita est tutela, & bonorum diuisio facta, & bona mihi adjudicata: tunc finita conductione non censetur relocatio sine nouo meo consensu, sicut non censetur facta locatio quoad fideiussores, vt teneantur pro tacita reconductione sine nouo consensu. l. item queritur. §. qui impleto. ibi, si non alius pro eo in priore cõductione res obligauerat, huius enim nouus consensus erit necessarius. ff. locat. Et hoc etiam in vim consuetudinis Parisien. permittentis locatori procedere per pignorum captionem contra eum, cui locati titulo rem tradidit. Sed tradidit dominus anteriore anno hoc titulo: ergo consuetudo locum habebit. Tutius tamen esset ad vitandas opiniones, vt notarius in instrumento inserat, quod etiam pro tacita relocatione executio fieri possit: vel quod pars coram iudice citetur ad dicendum causas, cur executorium instrumentum non erit pro secundo anno, & postea iudex per-

Praxis ut instrumentum locatio nis primi anni sit pro secundo executorium. Ad illud quod per morem creuit non fit executio. Executio in armis militum non fit. In libris scholasticorum non fit executio.

92 tum, nec expressum. Bald. in l. iurifigentium. §. quod fere. in fin. de pact. ff. Tamen hodie fit executio. per text. in litem queritur. §. qui impleto. ff. locat. vbi pignorum durat obligatio: ergo & executio. item ius fingit locacionem, ideo ista ficta locatio tantum operari debet, sicut vera. l. si pater. ff. de adoptio. & si ius velit principale esse, videlicet locacionem, ergo & accessoriam obligationem etiam executoriam. argum. l. cum principalis. ff. de regu. iur. & opinio Baldi de rigore iuris procedere posset, sed in actu practico vbi æquitas consideratur, non seruatur, nisi in tertio. Nam si tutor meus locauerit ad tres annos, & interim finita est tutela, & bonorum diuisio facta, & bona mihi adjudicata: tunc finita conductione non censetur relocatio sine nouo meo consensu, sicut non censetur facta locatio quoad fideiussores, vt teneantur pro tacita reconductione sine nouo consensu. l. item queritur. §. qui impleto. ibi, si non alius pro eo in priore cõductione res obligauerat, huius enim nouus consensus erit necessarius. ff. locat. Et hoc etiam in vim consuetudinis Parisien. permittentis locatori procedere per pignorum captionem contra eum, cui locati titulo rem tradidit. Sed tradidit dominus anteriore anno hoc titulo: ergo consuetudo locum habebit. Tutius tamen esset ad vitandas opiniones, vt notarius in instrumento inserat, quod etiam pro tacita relocatione executio fieri possit: vel quod pars coram iudice citetur ad dicendum causas, cur executorium instrumentum non erit pro secundo anno, & postea iudex per-

93 mittet. Tamen possit executio fieri ad illud quod à tempore moræ creuit vide per docto. in l. vinum. ff. si certum petat. & Anto. in d. tracta. q. 55. quod non per prædicta: quia non est instrumentum de hoc, nec sigillum, de quibus iste text. loquitur.

94 Decimotertiò non est executio in armis militum. gl. sing. in l. nepos Proculo. ff. de verb. signifi. quia arma alienare sua militi graue crimen est. l. qui comæatus. §. ff. de re milit. nam qui ea alienat, capite punitur. l. 3. §. miles. ff. eo. tit. plenè de Ripa. in l. obligatione. num. 43. ff. de pignor. vbi vide.

95 Item in libris scholasticorum, per illam gloss. in d. l. nepos. vbi etiam scripsi. post las. in §. item

item Seruiana. num. 65. institui. de actio. imò si arma militum, vel scholasticum libri capti fuerint: solent ad cautionem illius, cuius sunt, reddi, constituendo se emptorem iustitia, vt scripsi inter scholasticorum priuilegia. in priuileg. 113. vbi abundè videre licet.

96 Item bona tutoris pro pupilli debito maximè finito officio capi non debent, nec in illis executio fieri, ne officium eis sit damnosum. l. sed si quis. ff. quemadmo. testa. aper. & ne res illius, qui nihil debet vendatur. Tamen si tutor se proprio nomine obligasset: vt sic fuit cõdemnatus Trofart hoc anno 1540. & die 21. Martij ante Pascha: quod est notandum contra habentes officia, ne ita se obligent, aliàs eis imputetur, si finito officio cõueniantur, & quasi fatuus est, qui se obligat tam nomine tutoris, vel procuratoris, quam suo, quia dum non erit tutor, suo nomine

In bonis tutoris vel procuratoris non fit executio. Arestum.

97 Ius, qui nihil debet vendatur. Tamen si tutor se proprio nomine obligasset: vt sic fuit cõdemnatus Trofart hoc anno 1540. & die 21. Martij ante Pascha: quod est notandum contra habentes officia, ne ita se obligent, aliàs eis imputetur, si finito officio cõueniantur, & quasi fatuus est, qui se obligat tam nomine tutoris, vel procuratoris, quam suo, quia dum non erit tutor, suo nomine

In dote non fit executio

98 exigi illa pecunia ratione obligationis poterit. Tamen si minor non teneretur: quia si minor impetrat literas ad annullandũ obligationem, quæ fuit annullata, etiã non tenebitur is, qui pro pupillo se obligauit: vt superius docui. & in trac. de rest. releua. in 2. tomo cõm. ad has cõsti. 99 Item in re dotali executio fieri non debet, etiam si debitum sit commune viri & mulieris, tum quod alienari dotalis fundus non possit. in rub. ff. & C. de fund. dotal. non alic. nisi in casibus descriptis in l. quinque legibus. & ibi. glos. de bonis dånator. ff. ideo vxor isti executioni se opponere poterit. Bald. in l. ob maritorum. in fi. C. ne vxor pro marito. Bald. nouel. in tracta. de dote. in 7. parte priuilegio. 15. Guido Papæ in decisio. Delphinal. q. 447. Pone vxor. Et Albert. in tract. Itatu. q. 60. partis secundæ. & in 3. parte q. 4. & seq.

100 Sed hodie pro parte debiti durante matrimonio contracti executio in vxorem fiet, vbi sunt communes in bonis & quæstibus, & in debitis esse debent prout superius dixi.

Aratorij boues & alia rusti corum instrumenta capi an debeant etiam pro tributis.

101 Item non debent capi boues aratorij, vel mulæ, aut equi, ligones, aratra, aut alia instrumenta ad culturam necessaria. Alioqui accipiens infamiam incurrit, & in quadruplum punitur, ac iudicis arbitrio mulcatur. l. executores. cum authen. seq. C. quæ res pignor. obliga. possunt. Bertachi. in tract. de gabel. in 2. parte 8. partis. quæst. 15. facit quod habetur Hiero. c. vltim. vbi trucidatis vniuersis ciuibus Nabufardam princeps militum de pauperibus terræ reliquit vinitores, & agricolas, & ea quæ in ministerio fuerant. Et apud Phryges si quis bouem aratorem occidisset, aut instrumentum quodpiam ad agriculturam aptum furto sustulisset, morte mulcatur. vt refert Ioan. Stobæ. in sermo. 42. de legib. 102 Imò etiã pro tributis & talis capi ista instrumenta non debent, nec pro alijs denarijs regijs, nec pro censu annuo domino debito, nec pro alio quocunque debito, etiam volentibus rusticis: 103 quia vtilitas publica dispensatio pateretur. Tamen vt extat ordina. regia Caroli 8. quæ est in rub. de excessib. offi. ordina. 13. in stylo parlamenti. & in antiqua compilatione. licet in noua omiffa illa ordinatio regia fuerit quæ sic est scripta: Omnia animalia ad laborandum, & cultiuandum, seu colendum terram ordinata, & deputata, nec non instrumenta, & vtenfilia necessaria ad laboragium, deinceps obligari non poterunt, neq; pro pignore capi, vel pro executione qualicunque, etiã pro denarijs regijs, vel dominorum directorum, aut mercatorum, aut aliàs quomodocunq; supposito etiam quod laboratores id vellent, & consentirent, quod tamen iudices malè seruant.

Ordinatio Caroli de bonis rusti corum non uendendis.

104 Præterea si in loco vbi bona per executionem capiuntur villa, vel locus mercati non fuerit, bona tunc prædicta portabuntur ad villam mercati loci propinquioris, in quo facta fuerit executio prælibata: per dictam ordinationem, quam ad verbum supertranscribere volui, cum eam in libris nunc excusis non inuenerim. Scribit etiam Hippol. in l. vna. nu. 238. C. de rap. vir. & in l. lege. §. constitutum. nu. 3. ff. de fideiussor. Benedic. in c. Raynuius. in verb. & vxorem. nu. 905. de testa. 105 Etiam si rustici nil aliud possiderent, secundum Petr. & Alber. in d. l. executores: quia propter vtilitatem publicam melius est vnum perdere debitum, quam si cultura destitueretur. l. i. C. de agricol. & censu. l. i. vbi plenè Lucas de penna.

Bona in uno loco capta an in alio uendi possint.

Quamuis Hippol. sibi contrarius teneat contrarium in rub. ff. de fideiussor. q. 27. n. 202. quem sequitur de Ripa in tractatu de peste. fol. 75. & seq. vbi etiam dicit illam glo. in practica seruari: & passim omnia eorum bona venduntur, quamuis nos Galli ratione ordinationis regie debere mus primam tenere: sed multi periuri iudices illam non seruant, nec illam seruare cogunt, sed omnia illorum bona vendi permittunt, contra text. in cap. fin. de treuga. ibi rustici euntes, vel redeuntes, vel in agricultura exiitentes, & animalia quibus arant, & femina portant ad agrum, congrua securitate latentur, sed dolere eos oportet nunc importuna destructione, & executione in eos quotidie facta.

Bona clericorum mobilia in executione non capiuntur.

106 Item non fiet executio in bonis clericorum mobilibus, vel mouentibus: vt extat ordinatio prima regia Philippi Pulchri olim Fracię Regis, in rub. des bies des prelats. & clerics no mariez. art. 1. Ratio est: quia ita mobilia adherent personæ clericorum, ideo priuilegio personæ vti debent. text. in c. ecclesiarum seruos. 12. q. 2. gloss. in c. si. de vita & honesta. clerico. Et sic excommunicatus est, qui malitiosè vestes clerici lacerat adherentes clerico, sicut si personam offenderet. c. si suadente, vbi scripsi post gl. ibi. 17. q. 4. & quia sine illis mobilibus clericus viuere commodè non posset, quia accessoria corpori sequuntur illorum personas. l. si captiuus. §. expulsus. ff. de capti. c. similiter. 16. q. 1. dixi in l. verbo victus. cum l. seq. ff. de verb. signifi.

Arestum. Bona clericorum etiam extra

107 In tantum quod fuit pronunciatum anno 1543. die vlti. lunij executionem malam & perperam factam eo quod in animalibus clericorum & gregibus per triennium locatis, & causa streracionis colono traditis facta esset, quia ius commune & ordinatio loquitur generaliter, tam in

clerici domum exten-
sionem capi
non debent,
etiam si cle-
ricus nil
aliud habe-
ret.

Praxis con-
tra clericos
immobili-
a non possit
dentes.
Censuris
quādo utē-
dum sit con-
tra cleri-
cos.
Arestum.

Arestum.

Pro alimen-
tis an fiat
executio in
bonis cleri-
corum mo-
bilibus.
Aresta.
Pro expen-
sis etiam in
curia factis
in bonis mo-
bilibus, cle-
ricorum nō
fit execu-
tio.

Bona mobi-
lia clerico-
rum in re-
sortu Tho-
lojano capi
non debent.
Arestum.
Bona cleri-
ci mobilia
carceribus
detructi an
capi possint.
Arestum.
Episcopus
vel alius
iudex bona
mobilia cle-
ricorum nō
capi.
Bona nego-
tiatoris cle-
rici capi
possint.

bonis mobilibus, quæ sua domo clericus habent, quàm in aliena, & sic de quibuscunque. l. § generaliter. ff. de lega præstand.

108 Amplia etiam si non haberent nisi illa bona mobilia, in illis non fiat executio, quia fame perire non debent. per l. si longius. §. si. de iud. ff. & l. fin. C. vbi pupil. educari debeat. nec nudi more belluarum in cede. re. ca. i. de restitut. spol. in 6. sed debent moneri a iudice ecclesiastico sub excommunicationis poena ut soluat. Imò quomodo bona temporalia capiuntur & saisuntur, debet referuari pro victu & alimentis clericis, eadem ratione, & sic fuit dictum in curia pro clerico Andega. anno 1510. die 3. Februa.

109 Prius tamen debet dari supplicatio curiæ vel iudici, cum relatione seruicis dicentis se non inuenisse bona mobilia. & tunc curia permittit, vt prosecutio fiat coram iudice ecclesiastico, & pars censuris contra istum clericum vt possit, ita vidi seruari in iudicio forensi.

110 Sed non debet iudex laicus permittere non vocato clerico, & nō audito, si cōpareat, quia forte iudicabit bona mobilia: aliàs abusiue concessum iudicauit Senatus anno 1533. die 15. Julij.

111 Et etiam inquisitio diligens debet fieri bonorum immobilium. An clericus aliqua habeat, & si ante inquisitionem permittatur vt censuris, perperam concessum cōfuit Senatus anno 1519.

112 die 10. Maij. & anno 1533. die 29. Julij. Debet tamen hoc casu ipse clericus extempore literas tonsuræ ostendere: alioqui nulla dilatio dabitur, & repellitur, vt etiam fuit decisum eodem anno die prima Decembris: quia postquam allegat se clericum, oportet quod probet, & incontinenti ad impediendum executionem. l. actor. C. de probat. l. non ignorat. qui accusa. non poss.

¶ Ideo executio perperam fieret, si post arrestum latum fieret monitio ad soluendum iudicatum & ante curiæ permissionem, vt iudicauit Senatus anno 1510. die 1. Martij, & anno 1513. die 14. Decembris, nisi executoriæ literæ essent (vt dicunt) imbutata: tunc non seruiunt nisi de probatione. vt in c. si autem. & c. plerunque. de rescript. Ideo clericus moneri poterit post annum, vt censuit Senatus anno 1519. die 2. Augusti. etiam debita clericorum non debent capi, quia mobilia quoad executionem istam repetuntur, licet de iure secus, vt dico in l. mobilia. ff. de verb. sig. Vnde fuit condemnatus ad expensas, damna & interesse is, qui debitum cuiuspiam clericis per executionem acciperat anno 1513. die 19. Decembris. Fortius censuit Senatus Paris. pro Ioan. Aubigeois contra fratrem magistri Diaconis *porchier*, mobilia non esse exequenda D. Aubigeois, qui fuerat factus clericus post condemnationem, & ante executionem, refert Ioan. Gallus in quæstio. per arresta. q. 57. Item dictum.

113 Etiam si clericus fuerit condemnatus pro alimentis alteri dandis, in mobilibus suis non fiet executio, ob id audiui arrestum in Senatu anno 1536. die 28. Nouemb. pro clerico, qui fuerat condemnatus ad dandum prouisionem puellæ, quam grauidam fecerat, vt eius mobilia pro illa causa non exequerentur: sed censuris in eum vtendum esse curia censuit: quia non sunt auferenda alimenta à clerico, vt aliter alatur. Nec est discopertendum vnum altare, vt aliud cooperiatur. l. asiduis. C. qui potior in pigno. habeant.

114 Imò in clericum condemnatum à curia suprema ad expensas, fuit prohibita executio in mobilibus ratione expensarum processus, nam illud arrestum debet exequi prout de iure, & secundum ordinationes. arg. l. si duo. ff. de acq. hered. l. restè. vbi Iacobinus. ff. de iud. scripsi in præfa. ad l. vnam. C. de senten. que pro eo quod interest.

115 Vbi docui illum Regem dici, qui de iure est, & illum non recognoscere superiorem qui de iure non recognoscit. cap. per venerabilem. qui filij sint legitim. & ad hoc multos ibi adduci auctores, inter quos fuit dominus Igneus, qui postea sine rauone dicit me voluisse cum notare: vt ibidem scripsi.

116 Item per ordinationes linguæ Occitanæ prohibentur mobilia capi clericorum, & saisiri, etiam quando episcopatus, vel abbatia vacauerit, & patet in ordinatione patriæ Occitanæ. artic. 26. nisi in casibus permittis à iure, vel à consuetudine à Papa approbata.

117 Imò fuit dictum contra iudicem Andegauen. qui propter delictum prætensum dominum Christophorum Campaniæ presbyterum, & alios consocios in carceres propter vim publicam intruserat, in hoc bene iudicasse, sed quia bona mobilia clericorum saisierat, vt pote duos equos, cum quibus discedebant, malè processisse anno 1527. die 13. Maij. quia mobilia bona clericorum non debent capi, vt hñc.

118 Imò etiam ab episcopo capi bona clericorum mobilia non possunt, vel ab alio iudice ecclesiastico: vt fuit iudicatum in hoc Senatu contra episcopum Parisien. pro domino Ioanne Michaële anno 1400. quia hoc iuris est, quo iure episcopus adstringitur, licet diceret tantum per ordinationes esse prohibitum, sed supra dixi hoc esse & iuri conueniens. Bona mobilia dicuntur pisces capti ex viuariis, sed intra viuaria inter mobilia reputantur, ideo capi poterunt. arg. l. longe. ff. de diuers. & temp. præscript. & temporale reputatur, vt docet Ortho Senonensis in sua summa de interdic. in interd. vt possid.

119 Fallit si haberet aliqua bona negotiationis causa, tunc ea capi possent, nec aliquod in eis clericus habebit priuilegium. c. quamquam de cens. in 6. cle. præfenti. illo tit. Alber. in authen. Statutum. col. 2. C. de episcop. & cleri. Iacob. de bello visu, in repetitio. §. contrahentes. nume. 106. de foro compet. in 6. Plenè Aufrier. in tractat. de potesta. secula. super eccles. & perso. in secunda regula. in 32. limitatio.

120 Secundò fallit quando non viueret clericaliter, vt pote si esset mercator, armiger, vel la-
121 nio: tunc etiam bona mobilia caperentur: vt in ordina. patet ibi, viuant clericaliter. Et clericaliter viuere dicuntur, quando exercent ea, quæ concernunt statum clericorum, & non laicorum: vt scripsi in glossa nobilitatis. §. cum verò. de collatio. in concordia. & ita fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1540. postulante domino Iacqueleto aduocato in suprema curia egregio: vt bona clericis non uiuentis clericaliter etiam mobilia capi possint. Et ita etiam fuit iudicatum contra Planci. procuratorem & grapherium in camera computorum, & executio facta contra eum in mobilibus, approbatæque fuit anno 1551. die 8. Maij.

122 Tertiò flectitur regula in locationibus domorum, & pro pensionibus debitis ex illa causa: nempe vidi etiam mobilia clericorum à dominis domorum Parisien. capi, & aliàs fuit decisum

123 in Senatu maximè anno 1511. in mense Iunio, aut circa. Alioqui clerici non inuenirent domos, quia sic locatores fraudare possent, & nulli vellent eis locare, ideo priuilegiatus non vteretur priuilegio contra priuilegiatum locatorem. authent. quas actiones. vbi glossa & Barto. C. de sacrosanct. eccle. hoc est eis vtile, vt sint, qui eis domos locent. Quarto si tanquam heres patris conueniretur. Ita censuit Senatus anno 1354. contra Radulphum de Clermont militè: quia licet clericus gaudeat priuilegio non tamen tanquam alius l. quæsitum. ff. de in ius vocand. gloss. in l. is nulla. de iud.

124 Aduertendum est, quod si aliquid ex pensionibus debeatur, cuius debiti dies non cessit, vt pote debeatur redditus in festo natiuitatis: tunc poterit ille redditus capi pro executione rei iudicatæ, si ratione fundi aut domus deberetur: quia instar fructuum pendentium habetur. Et fructus pendentes pars rei sunt l. fructus. ff. de rei vendicatio. Bald. in cap. 1. in fin. princip. de pace 125 tenend. & eius violator hoc asserit, & Soc. consil. 100. in primo volumi. Et sicut res immobilis capi potest, ita fructus illi adherentes: secus si iam essent collecti, & recepti Arresto ita cautum est die 19. Decembris. anno domini 1513. vt Imbert. refert in institution. foren. pagin. 158. & seq. alia super dicta ordinatio. prima Philippi scripsi, & quando domus clericis capitur, & saisitur, tenetur ipse ab eadem domo migrare, vt per commissarios regatur. poterit tamen clericus bona mobilia ab illa domo separare, & alibi ponere: vt censuit senatus contra protonotarium doct. Normanum pro Guilielmo Thuret anno 1537.

126 Vxor tamen thesaurarij Meigret, quæ dum maritus erat in legatione apud Germanos, receperat fericum, & se obligauerat ad trecentas libras, mortuo marito fuit condēnata ad garniendum, seu muniendum: licet allegaret se fecisse nomine viri, qui tenebatur ad hoc, & vir constituerat eam procuratricem ad contrahendum nomine mariti vsque ad quadringentas libras. anno 1533. die 16. August.

127 Item anno 1539. die 11. August. fuit annullata sententia prouisionis, qua fuerat condemnatus quidam ad garniendum ducentos aureos, quos nomine domini *d' Angest* mutuo acceperat, & suo proprio nomine scedulam creditori conscripserat: & dominus *d' Angest* dictum mutuum approbauerat. Sed fuit dictum per Senatum quod is qui recepit mutuum intra tres menses faceret diligentiam erga dominum *d' Angest*, ad soluendum dictam summam, quod si intra tres menses *D. d' Angest* non soluerit, condemnauit Senatus eum, qui fecit scedulam suo nomine proprio ad garniendum dictos ducentos aureos, cautione (vt moris est) data saluo iure repetendi à domino *d' Angest*, id quod dederit prouisionis gratia.

128 Ad hæc qui literas annales vel quinquennales impetrauit, interim non debet condemnari etiam ad garniendum: vt fuit in Senatu pronunciatum anno 1537. die 4. Febr. & 26. April. per ea quæ not. docto. in l. quotiens. C. de precib. imperato. offerend. alioqui literæ ei nihil aut parū proderent: vt scripsi in tracta. de literis dilatorijs annalibus, vel quinquennalibus.

129 Diuersum est in eo qui calculi errorem allegat, vt interim garnire debeat, prout censuit Senatus contra dominum Buliol regium consiliarium anno 1538. die 7. Ianuarij. alioqui quilibet allegaret, vel allegare posset calculi errorem ad impediendam prædictam executionem: vt not. doct. in l. vnica. C. de errore calculi. Etiam contra Trossard. anno 1540. die 21. Martij. exceptis tribus art. super quibus erratum esse liquidò constabat. Alios casus in quibus prouisio fieri debeat, scripsi in tracta. de senten. prouisio. ibi licet videre. hætenus de hoc secundo artic.

Idem articulo LXVI. Ibidem.

Et quant à celles qui sont passées sous autres seaux authentiques, elles seront aussi exécutées contre les obligés, ou leurs héritiers, en tous lieux où ilz seront trouués demourants, lors de l'exécution, & sur tous leurs biens, en quelque part qu'ilz soient assés ou trouués, pourueu qu'au temps de l'obligation ilz fussent demourants au dedans du destroit & iurisdiction, ou lesdicts seaulx sont authentiques.

Clericaliter
uinentis bo-
na nō debent
capi, et quā-
do sic dicitur
tur uiuere.
Arestum.

Pro pensio-
ne clerici cō-
ductoris bo-
na eius capi
possunt.
Arestum.

Redditus
clerici &
fructus an
capi valeant.

Arestum.

Arestum.

Vxor con-
demnata ad
garniendum.
Arestum.

Recipiens
mutuum no-
mine alieno
an condēna-
ri debeat.

Arestum.

Ad garnien-
dum nō te-
netur qui
impetrauit
literas an-
nales.

Calculi erro-
rependen-
te prouisio
fit.
Arestum.

Articulus tertius.

Ic articulus declarat ordinationem Ludouici supra descriptam arti. x. vbi fuit dictum, quod in omnibus executionibus garairi manus debet, si facte sub sigillo Regio sint literę, vel authentico {& in eo loco, in quo erat authenticum.} Nunc hic textus declarat, vbi sit authenticum, & vbi executio fieri debeat: dicens, quod obligationes sigillate sigillo authentico, id est instrumenta obligatoria, erunt executoria contra obligatum, vel eius hæredes, vbi cum que illi sint tempore executionis residentes, vel bona illorum reperta: dum tamen residentes fuerint tempore obligationis contracte in loco, vel in iurisdictione, vbi sigillum erat authenticum. Et si dubitetur an sigillum sit ibi authenticum, inspiciendum locum & habitationem dicit. locus enim ideo inspicitur. nam si in loco tali sigillum sit authenticum, & is qui se obligat in tali loco sit residens, tunc illud obligatorium erit exequendum vbi que, & ita nihil corrigit de articulo primo, si bene intelligatur. postea quam sigillum erat authenticum in tali loco, obligatus instrumento sigillato illo sigillo tenetur, & sic executio in eum fiet: quia recte & rite conceptum fuit obligatorium instrumentum.

Requisita ante quam instrumentum exequatur.

1. Quid dicatur sigillum authenticum declaratum supra eodem articulo primo. in verbo *authenticum*. Requiritur tamen antequam executio fiat, sequentia. Primum quod illud sigillum sit authenticum in loco, vbi instrumentum fit, alioqui executionem non haberet, ibi, *ou lesdictz seaulx sont authentiques*, & articulo primo dicitur, *dedans les fins & limites ou il est authentique*.
2. Secundum quod instrumentum fit illo sigillo sigillatum authentico, vt hic, ibi, *passées souz autres seaulx authentiques*, nam si instrumentum non esset sigillatum, non exequeretur, vt superius dixi.
3. Tertium quod tempore quo fuit instrumentum factum, contrahentes fuerint residentes in loco, vbi instrumentum est authenticum, ibi, *Pouruen que au temps de l'obligation, ilz feussent demourans au dedans du descript, & iurisdiction &c.* nempe sicut iudex loci non habet iurisdictionem, nisi in suos residentes, & subditos. l. final. ff. de iurisdic. omnium iudic. ita hoc sigillum non habet vim obligandi subditos, si non resideant in sua iurisdictione tempore contractus: & ideo vult, quod resideant in dicto loco. facit. l. si fundus venietit ex consuetudine eius regionis, in qua negotium gestum est, cauere oportet pro euictione. ff. de iurisdic. aliud postea est iuri consonum: nam postea quam quis obligari potest, & est iure obligatus, quocumque se conferat, semper est obligatus.
4. Quia actiones personales sequuntur obligatum, sicut lepra leprosum. glo. singu. in l. 3. ff. pro socio. quam not. iuris interpretes. in §. omnium institut. de action. ideo in illum iure obligatum fiet executio, etiam si nunc resideat alibi quam in loco obligationis. nam si puella apud competentem iudicem condemnata fuerit, postea ad viri matrimonium alterius iurisdictioni subiecti peruenerit, prioris iudicis sententia in mulierem exequi poterit. l. penulti. ff. de iurisdic. om. iudi. ita & hoc instrumentum, quod vim sententię habet executioni dabitur.

De leurs heritiers.

Hæredis nomine & hæredis hæres continetur, et in eum executio fieri poterit.

1. **I**ta alternatiua (ou, aut) denotat ordinem, vt primò fiat executio in debitorem principalem si sit. Si verò mortuus sit in hæredem, uam uiuentis non est hæres, l. qui superstitis. ff. de acquirend. hæred. & ideo non est in electione debitoris executionem facere in alterum sed executio, in debitorem eo uiuo fieri potest, eo autem mortuo in hæredem vt hic. de alternatiua multiplici scribitur tex. in l. 3. ff. de eo quod cert. loco. vbi Bartol. & Iaf. & ego in §. statuimus. 2. in verbo aut, saltem de colla. in concordia. vide Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. *des cens. §. 6. gloss. contre le principal*. Et sic hæres appellacione venit etiam hæredis hæres primo mortuo, vt contra eum executio etiam fieri possit, si non fuerit facta contra hæredem primum. l. fina. C. de hæredib. instituend. & hæredes in infinitum continentur. l. hæredis prima. ff. de verbo. signifi. vbi abundantius scripsi.
2. Et sic habes quod sigillatum instrumentum est executorium non solum contra principalem debitorem, sed etiam contra illius hæredes, quod obligatio heredum virtualiter in instrumento continetur, sic loquitur Imol. in l. i. col. 3. ff. de his quæ in testa. delent. argum. l. si pactum. ff. de proba. & l. i. C. si certum pet. tum quod actiones actiue & passiuę in illos transferunt. l. ff. ad Trebel.
3. Tum quod vna persona hæres & mortuus censentur. per tex. in authent. de iureiur. à moriente præfuto. colla. 4. l. hæres. ff. de vsucap. l. hæredem. vbi Dec. ff. de reg. iur.
4. Adhuc quod hæres succedit defuncto cum sua causa, suisq; vitiis. l. vitia. C. de acquir. posse. l. Pomponius. ff. eo.
5. Item quod sententia possit executioni dari in hæredem. est text. in l. miles. §. fina. ff. de re iud. & hoc instrumentum sigillatum vim sententię habet, vt supra sepius dixi: ergo hoc instrumentum sigillatum contra hæredem sic erit executorium, maximè cum sit expressè statutum in hoc textu.
6. Nam certum est, quod quando ius exequendi erat in esse productum, antequam res transferret ad hæredem, vt pote quia obligatus erat, vel condemnatus principalis: tunc illud ius exequendi formatum transibit ad hæredem, vt hic. & in l. si superatus. §. i. ff. de pigno. l. si mater. §. i. & l. iudicatis. ff. de exce

Sententia exequi contra hæredem potest & instrumentum. Ius exequendi quado in hæredem transfertur.

ff. de exceptio. rei. iud. Bart. in l. 3. q. 4. versicu. circa hoc. C. de pigno. secus est si ius exequendi non esset natum: quia illud quod non est, non potest transire in hæredem. argum. §. feruus. institut. de capit. diminutio.

8. Etiam si statutum esset pœnale, tamen adhuc locum habebit in hærede, etiam si apposita esset dictio tantum, quia de mēte promissoris fuit excludere factum extraneorum, non hæredum. per l. stipulatio ista. in princ. ff. de verbo. obligat. Francisc. Cremon. sing. 157. vnus focus. & Hippoly. sing. 475. non est tibi nouum. Vnde si liceat mihi ex conuentione vendere pignus, & heredi permittetur. l. si necessarias. §. de vendendo. ff. de pignora. actio. quę est singu. secundum Iason. in §. item si quis postulante. num. 51. instit. de actio. & in l. nam postea. §. i. ff. de iureiuran. & in l. diuortio. §. interdum. 3. nota. & in l. si mora. col. 2. ff. soluto matri. & in l. 2. §. item si in facto. col. 2. ff. de verbo. obliga. & Iacob. in l. prima in fin. si certum petatur. Corne. consil. 221. in hac consultatione. col. 2. in 4. vol. idem tenet Bal. in l. si feruus. ff. de condic. furti. & Alexand. consil. 119. Attentis. vol. 6. licet contrarium teneat Iacob. sibi contrarius in l. si pactum. ff. de probat. per l. nō solum. §. tale. ff. de liber. legat. & gloss. in §. omnes. si de feudo defuncti contentio sit inter do. & agnat. vassal. dixi. in l. in vlt. iuris. ff. de verbo. signif. nunc cum illis contentus ad alia pertransco.

Statutum pœnale an hæredem comprehendat.

9. Imò etiam si minor hæres esset, fieri executio in bonis, quę peruenerunt ad eum ex isto obligato, poterit per text. iuncta gloss. in l. pupillus. §. sed & si creditor. ff. de author. tutor. & in l. r. C. quando decreto opus non est. Quia priuilegium hæredis debitori succedentis non extinguit, nec impedit ius executionis: vt Bartol. & Iason probant, in authen. quas actiones. C. de sacrosanct. ecclesi. & Salic. in l. tertia. quęst. 5. & 7. C. de pignor. nec ius obligationis ex persona heredum immutatur. l. 2. §. ex his. ff. de verbo. obli. sequitur Anton. Neguzant. in tracta. de pigno. in 4. parte. num. 17. cum seq.

In minorem heredem fit executio.

10. Ampla etiam si statutum vel ordinatio dicat debitorem prehendi posse, vt etiam hæres eius tunc capi possit teste Bartol. in l. postulate. ff. ad Trebel. quia debitor est. per l. debitor. ff. de verb. signif. Chassa. in consuetud. Burgund. rub. *des cens. §. sexto*. in glossa vltim. & hæres compelli potest, vbi eius defunctus poterat l. hæredem. & l. quod ipis. ff. de regul. iur. Iacob. in l. i. in fin. si cert. pet. Gomez. in §. fuerat. nu. 35. de actio. in instit. Dec. consil. 536. in causa. col. i. debet tamen prius citari, & discuti an sit hæres, & pronunciari hæres, alioqui non valeret, si ante caperetur: vt Bald. docet in l. per diuersas. quęst. 10. C. mandat. Et in tractatu statutorum. in verbo. capere. quęst. 9. Perus. in cap. ex ratione col. 23. quęst. 2. de appel.

An hæres capi possit ex obligatione defuncti.

11. Tamen quando debitor obligauit personam & bona sua, ratione huius obligationis nō poterit capi hæres, licet debitor poruisset: vt firmat Bar. in l. si decefferit. ff. qui satisfda. cogant. tum quia conuentio est merè personalis, quæ ad aliam personam non transit, sicut priuilegium personale. cap. priuilegium. de regulis iur. in 6. & quia hæres non est ad hoc obligatus.

Ratione obligationis defuncti an hæres capi possit.

12. Nec potuit defunctus hæredes ad carceres obligare, qui non deliquerunt, nec contraxerunt: & illa obligatio carceris censetur extincta per mortem debitoris quoad hæredes, teste Benedict. de Barzis in tracta. de garentigia. q. 9. partis primę, & maximè in hoc Regno Fracię, nempe inferius concedit text. executionem faciendam super omnibus bonis hæredis, *sur tous leurs biens*. ergo in persona non disponit: vnde quod non expresse, dispositioni iuris relinquitur, & de iure in personam non fit executio, vt dictum extitit.

13. Et differentia est, quando lex vel ordinatio concedit ius capiendi debitorem, vt tunc etiam hæres capi possit: tum quia debitor est, tū quia lex semper loquitur. l. Arriani. C. de hereti. Quod non est in conuentione, quę est personalis, ideo non transit in hæredem. Iaf. in d. l. si decefferit. col. 3. ff. qui satisfda. cogant. facit l. 3. & seq. §. quamquam. ff. de censib. & ideo is qui cōuenit, vt non facta solutione præstata die possit in carceres conici, si non soluat tali die iuxta conuentionem, capi potest: quia est in mora, & sic in culpa. Sed hæres, qui in ius alterius succedit, iustam habet ignorantie causam, an debeatur. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. ideo non est in mora, & sic nec in culpa, vnde in carceres detudi non debet.

Hæres creditoris executionem facere poterit.

14. Ampla etiam, vt executio fieri possit in fauorem hæredis creditoris per hoc instrumentum sigillatum: tum ratione correlationis, quia hæres debitoris compelli potest, & hæres creditoris debitorem etiam compellet: tum quod actiones etiam actiue transeant in hæredem. d. l. i. ff. ad Trebel. hoc expresse docet, Boer. in decis. Burdeg. q. 10. Cessionarius in si. plus addens quod postea tenebitur docere an sit hæres vniuersalis, vel particularis, aliàs diceretur malè processum, cum nullum haberet ius in ipso debito: & ita asserit iudicatum esse Burdegale. Quod putare esse verum, quando pars aduersa oppugnaret, aliàs nō oportet probare se hæredem hoc autem iudicium non datur, nisi postulatam fuerit. l. 4. §. hoc autem. vbi Bar. & de Ripa. ff. de dāno infec. Et per ordinatio potest fieri executio ante aliquam probationem, & in fauorem hæredis creditoris, & contra heredem debitoris: vt inferius dicitur artic. 9. licet sit hodie correctum.

Arestum.

15. Notandum est tamen quod in bonis distrahendis per istam executionem, non seruatur maior solennitas in bonis mobilibus pupilli, quam in bonis maiorum: quia creditor non vedit nomine pupilli, sed iure suo. Et sic pater quando facit testamentum filio, non tenetur maiorem solennitatem adhibere in testamento filij, quam suo: vt docet Bar. in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testa. & doct. in l. lex cornelia. ff. de vulgari substi. ita nec in hoc casu maior adhibetur solennitas: quia non statuitur in hoc diuersum ius in bonis maiorum & minorum, ergo

Solennitas in executione bonorum minoris an maior esse debeat, quā in bonis maiorum.

idem seruabitur, quod probat tex. in l. si pupillorum. §. i. ff. de reb. eorum. & ita de consuetudine seruari asserit Guido Pape in decisio Delphin. q. 31. secundum, in fi. nisi in discussione, que adhuc fieri in rebus minorum debet vt scripsi inferius arti. 11. glo. *faire perquisition*. vbi adduxi curie superem arestum.

Cefsionarius an executionem facere possit.

17 Item in fauorem cefsionarij executio fieri potest: dummodo fiat ex persona cedentis: & hoc cefsionarius dicere tenetur, licet fiat ad vtilitatem cefsionarij. l. seruo. §. fi. ff. ad Trebel. Angel. & Imol. in l. ille à quo. §. vtrum. ibidem. & maximè quando apposta esset illa clausula in instrumento cefsionis, quòd cedens ponit cefsionarium in locum suum: tunc per omnia instar cedentis reducitur, teste Bart. in l. in prouinciali. ff. de noui operis nunciatio. vnde cum cefsionarius dicatur creditor, illi executio fiet: vt asserit Bal. in l. i. in fi. C. de actio. & oblig. & in l. per diuerfas. q. 10. ff. mand. nam hoc est concessum, vt lites breuiore reddantur, & sumptus litium vitentur, igitur hæc ratio habet etiam locum in cefsionario, & sic dispositio, cum respiciat causam & non personam: & sic consuluit Rom. consil. 38. in casu. & consil. 142. quod cefsionarius, de cefsione tamen prius discutere oportet citato debitore. Bal. in d. l. per diuerfas. q. 10. C. mada. & ita dicit obtinuisse in practica Hippol. sing. 26. licet ex forma vbi multa allegat. Et Imbert in institut. forens. in 1 parte pag. mihi 21. ac Boer. in decis. Burdeg. q. 10. cefsionarius. † Ego tamen vidi cefsionarium non ostensa aliqua cefsione facere executionem, & nisi petatur, non tenetur eam ostendere: quia postquam facit hoc nomine cedentis, & portitor instrumenti cedentis nomine hoc possit: vt superius dixi, sic & procurator, & iste cefsionarius, & in practica non curatur, etiam si faceret executionem nomine suo: cum vtilis habeat actiones: & seruans ista non curat, sed executur: ob id si opponatur coram iudice, hic cefsionarius, si executionem nomine suo fecerit, probabit cefsionem præcessisse, & ita seruatur.

In fisco executio fieri valet, & in eum qui bona dedit.

19 Amplia vt etiam hæc executio contra fiscum, & fisci successorem fieri possit: vel in eum, cui fiscus bona dedit. l. i. C. de hæred. vel actio. vend. l. eum qui bona. ff. de iure fisci. Iaf. consil. 88. in præfenti. 3. volu. quia fiscus non vult, nec intendit iuri tertij præiudicare. l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco public. scripsi plenè in regula cancellariæ de non tollendo ius quæsitum: & princeps concedendo bona, obligationes concedere videtur. l. princeps bona. ff. de verb. signific. vbi abundè scripsi.

Executio in plures heredes fit, si tempore inuentarij pendente.

20 Amplia siue sit vnus, siue plures hæredes, per hunc text. *heritiers*, quia actiones pro hæreditariis portionibus in eos transferunt tam actiuè quàm passiuè. l. i. C. de hæred. vel actio. vend. l. i. ff. si ces. petat. & quamuis loquatur in plurali hic tex. tamen idem erit in singulari, & sic in vno. per l. 3. §. negotia siue vnum, siue plura. ff. de nego. gest. & superius scripsi.

21 Primò fallit in tra tempus conficiendi inuentarium, id est in tres menses. tunc executio in hæredem fieri non poterit. l. si. §. donec. & §. & si præfatam. C. de iure deliber. vbi docto. & Bald. in l. ait prætor. §. si quis. ff. de procura. sequitur Boer. in decis. Burdega. q. 10. cefsionarius, vbi allegat Iaf. in §. fuerat. nu. 61. instit. de actio. si tamen ex consuetudine daretur rescissio tempus, post illud tempus consuetudinis elapsum, executio in eum fieri poterit: quia cessante causa, debet cessare effectus. l. quod dictum. ff. de pact. cum cessante. de appella. vnde cum in hac patria de consuetudine non dentur nisi quadraginta dies, ad inuentarij confectioem, postea in hæredem executio fieri poterit.

Executio in tenentem bona quando fieri possit.

22 Secundò limita in successore singulari, id est in possidente aliqua bona, contra quem non fiet executio. l. 2. vbi Bald. C. si aduer. credit. præscrip. opponat. glof. in l. ea lege. de conditio. ob causam. Iaf. in l. quædam. §. nihil. ff. de edend. in 4. not.

23 Item nec sententiæ executio contra tenentem bona fieri potest: vt consuluit Iaf. consil. 88. in præfenti. in prin. vol. 3. & Soci. in tracta. fallen. reg. 135. executio. Quia actiones personales non sequuntur bona aliqua. l. i. §. si hæres. ff. ad Trebel. vbi doctores dicunt fatuos creditores, qui petunt executionem sententiæ, vel instrumenti garentigati contra possidentes bona debitoris obligati, nisi venient per actionem hypothecariam discussa personali: tunc concludent quòd possessores bona teneantur dimittere, vt distrahantur, nisi debitum soluere malit. iuxta l. distractio. cum authen. seq. C. de pignor. alibi dixi.

Tertius an executione patiatur.

24 Tertio perdit officium regula contra tertium, in quem executio fieri non potest ratione huius instrumenti: vt asserit Corne. cõsil. 221. in hac. col. 2. vol. 4. vbi plus dicit, quòd licet sit prohibita appellatio quo ad principalem, & eius hæredem, non tamen quo ad tertium. Idem consuluit Francisc. Curtius consil. 149. Præsupponitur. nu. 6. volu. 2. & supra dixi in verb. *appellations*. in fin. artic. 1. & ideo quando capiuntur bona existentia in domo obligati, tertius poterit se opponere: & tunc bona capta seruans custodiæ tradere debet, *en garde par iustice*, & idem isti tertio opponenti assignare. vt per doct. in c. veniens. de testib. vbi plenè tractant. Idem in recredentia habetur in artic. 1. glo. 14. in fi. titul. de senten. execu. }

Ordinatio loquens in una persona non habet in alia locum nec quando concernet delictum.

25 Quarto flectitur regula, quando statutum, vel ordinatio loquitur de vna persona, tunc non transit in hæredem, teste Soci. consil. 120. cum in præfenti. col. penul. in 1. volu. & consil. 231. in præfenti. in 2. volu. vbi si hæc iura vel statuta loquerentur de executione faciendâ contra contrahentem, non haberent locum contra hæredem. Sed hic exprimitur hæres: ob id non est dubium de hærede in hoc regno, vt superius dixi.

26 Quintò quando concerneret delictum. l. vna. C. ex delict. defunct. Anchar. consil. 244. quia quæstio. vt

quæstio. vt si executio fieri possit contra vsurarium, non fiet contra eius hæredem. hodie per istum text. fieret etiam executio, si instrumentum obligatorium adesset, & respiceret debitum, cum hic expressè sit cautum, non tamen in eo quod sapit delictum, quia pœna suos authores tenere debet. l. sancimus. C. de pœnis.

27 Sextò facit in hærede conuentionali, qui fit in cõtractu matrimonij, vel societatis, seu pacti, in quem de iure non fiet executio iuxta l. licet. C. de pactis. quia talis institutio habet vim donationis. gl. in d. l. licet. & ideo in eum non potest fieri executio, quia hæres propriè non est, nec iure hæreditario succedit. & hoc expressim docet Masuer. in sua practica. rubr. de executio. §. item que 28 dicta sunt. vbi dicit intelligendum de hærede ex testamento, non de conuentionali. † Certum est, quòd hæreditas non potest dari in cõtractu. l. hæreditas. C. de pactis conuentis. aliàs quis decederet ab intestato, & non haberet, vnde testaretur: & sic libera testandi facultas auferretur. contra l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. obli. Alexand. consil. 38. ponderatis. col. 2. vol. 3. etiã quia non potest quis donare, quod non habet. l. qui superstitis. ff. de acquitend. hered. l. i. C. de pact. sed hæreditas est successio in vniuersum ius, quod habuit defunctus tempore mortis. l. nihil. vbi dixi de verbo. signific. ff. & sic ante mortem non potuit dari, nec hæreditas dari potest, quæ non est: sed superstitis non est hæreditas. d. l. qui superstitis. igitur in milite tantum concedemus. per d. l. licet. C. de pact. vbi doctores dubitant de ratione, etiam quia sic dando hæreditatem frustrarentur creditores, non habentes hæredem, quem conuenerunt, si de omnibus bonis esse facta conuenticio: & ideo asserit Panor. non valere: secus si de parte in consil. 18. casus, quædam domina. in primo. vol. probatur in l. fi. C. de pact.

Hæres ex cõuentione an exequi possit ex cõtractu defuncti.

Hæreditas in cõtractu dari non potest.

29 Vbi concluditur non valere donationem omnium bonorum presentium & futurorum: secus si quis donet tantum presentia. vt ibi abundè probant doct. & Dec. cõf. 613. domina Catharina. col. 2.

30 Liquere tamen prius debet illum esse hæredem, antequàm in eum executio fiat. per gloss. in l. si cum dorem. §. transgrediamur. ff. soluto. matrimonio. §. planè. instit. de testa. milit.

Quia antequàm sit certum an sit hæres, & an sit hæres sub beneficio inuentarij, & an bona sufficiant, non fiet executio: vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1527. die 21 Martij. & not. Bald. in l. per diuerfas. q. 10. C. manda. aliàs appellari potest. teste Corne. consil. 221. in hac. vol. 4. Hodie tamen contrarium est declaratum inferius artic. 9. vbi dicitur: ideo variantibus temporibus variantur statuta humana. c. non oportet. de consanguinita.

Arestum.

31 Septimò non procederet ordinatio, quando lex in promissore loqueretur, tunc hæres non comprehenderetur, quia non est promissor. teste Soci. consil. 293. præfens consultatio. in 2. volu. quod est repetitum consil. 24. in 3. volu. Dec. in l. hæredem. ff. de reg. iur. sed hæc limitatio nõ procedit, vbi hæres exprimitur vt hic.

Promissoris nomine hæres non uenit.

32 Vltimò limita in hærede sub beneficio inuentarij, tunc in illum executio fieri non poterit ultra vires hæreditatis. l. fi. & ibi Salic. in §. si verò. & ipse in fi. C. de iure deliberan. quem sequitur Soci. in l. si decesserit. col. 2. ff. qui satisda. cogant.

De hærede sub beneficio inuentarij sine regis concessione non fiat, & res quæ sita.

33 Ideo in Francia consuetudinaria nullus sub beneficio inuentarij hæres esse potest sine principis concessione: ideo impetrari solèt literæ regie, in quibus hoc eis permittitur. † Requiritur tamen quòd nullus alius cõsanguineus defuncti velit esse hæres simpliciter: nã si vnus testatoris cognatus simpliciter esse hæres velit: tunc impetrans non gaudebit isto principis beneficio in præiudicium creditorum, aliàs esset fraudare creditores. d. l. fin. §. & si præfatam. & hoc solet in literis regis exprimi sic, *Pouruen &c. que si aulcum du lignage dudict deffunct se appert, qui simplement, & sans benefice d'inuentoire se vneille porter pour heritier, il y sera receu*. Nam sicut lex Aelia sentia permittit domino, qui soluendo non est, vnum seruum suum cum libertate instituire, si nemo alius ei hæres extiterit. l. qui soluendo. i. ff. de hered. instit. §. i. quib. ex caus. manumit. licet: ita & hic permittit princeps, vt sub beneficio inuentarij hæres sit, dummodo nemo alius ei hæres simpliciter fuerit.

35 Secundò requiritur quòd bonis non se immiscuerit hæreditariis, alioqui se gerendo pro hærede obligatus est creditoribus, cum quibus adeundo quasi contraxit. §. i. instit. de obligat. quæ ex quasi cõtractu: ideo princeps nõ concedet has literas, & si concederet, non verificarentur, nec interinarètur à iudicibus regni: itaque solet hoc princeps excipere, *Pouruen toutesfoys qu'il ne se soit immiscé esdictz biens, ne d'iceulx apprehendé aucune chose comme heritier simple*. per d. l. fi. ibi, si quidem recta via adire maluerit hæreditatem, & spe certissima hoc fecerit, vel se immiscuerit, vt nõ postea eam repudiet, nullo indiget inuentario, cum omnibus creditoribus suppositus est &c. Nam sicut cõtractus, qui sunt de iure gentium. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. ff. de iure. princeps tollere nõ potest. l. 2. C. de precib. imperato. offeren. vbi glo. & doct. ita nec quasi cõtractus tollere solet, nec contra illos rescibere, & si resciberet, literæ non comprobarentur.

Post immisionem non procedit inuentarij cõfectio.

36 Tertio dare cautionem sufficientem tenetur, de adimplendo voluntatem defuncti vsque ad valorem bonorum in inuentario contentorum: vt solet describi in literis, *ausi qu'il sera tenu de bailler caution suffisante de accomplir le testament d'icelluy defunct, iusques à la valeur des biens contenuz audict inuentoire*.

Cautionem hæres conficiens inueniendum dare tenetur. Imperatio nes literarum sub benefi-

37 In patria tamen iuris scripti non vidi has literas impetrari: quia dicunt frustra precibus impetrari, quod iure communi conceditur. l. vna. C. de thesaur. lib. 10. & hoc verum est, sed ista patria multum fauet sigillo.

ais inuenta
vix non sunt
necessaria
de iure.

38 Vltimò iste literę intra annum à die mortis computandum impetrari solent, nisi iusta causa addit, & postea non: quod probatur in d.l. fin. versic. sin autem. ibi tunc eis vnus anni spatium à morte testatoris numerandum damus ad huiusmodi inuentarij consummatione: sufficit enim praefatum tempus, & si longissimis spacijs distat. Alia dicam in tracta. de rescriptis, & literis regijs, in literis sub beneficio inuentarij, vide etiam quę inferius scripsi in artic. 3. de senten. prouisional. glos. 3.

En tous lieux où ilz seront trouuez demourants lors de l'execution.

GLOSSA TERTIA.

Intra Regnum
excutio fit, nō
extra.

Intellige si intra regnum remaneant, & habitent, alijs non fiet executio: Extra enim territorium ius dicenti non pareat impunē. l. si. ff. de iurisdic. omnium iud. nec potest iste text. statuerē, quod fiat executio Romę, vbi statuent nullam haberet iurisdictionem, nec saltem immittere vult in alienam iurisdictionem, per c. nouit. de iudic. & sic instrumentum sigillatum authentico etiam sigillo potest contra debitorem vbiunque existentem executioni mitti, dummodo debitor tempore obligationis fuerit in loco, in quo instrumentum erat authenticum vt hic.

Monitio &
executio an
uno die fieri
debeat.

2 Secundò intellige, si mandatum sit seruienti, vt debitorem moneat ad soluendum intra decem dies, alioqui pignora capiet, non poterit vno tempore moneat, & exequi. teste Bald. in c. de causis. col. 6. de offi. delega. quia non seruaretur ordo temporis. teste Ioan. Andre. in Nouel. in c. cum plures. illo tit. in 6. fact. l. si conuenerit. ff. de pignora. actio. vbi glo. quod in casu isto non procedit: quia text. hic non requirit monitionem ante executionem licet monitio fieri debeat, vt superius dixi, sed non per istum text. ideo hic nō ponitur ordo iuris, vt in casu Bald. sed recusans soluere, non obstantibus executionibus est cogendus: itaque non debet apparitor capere pignora, nisi prius debitorem moneat: & ipsi precipiat, vt soluat, & statim facta recusatōe bona debitoris capi poterunt: & preceptum ob hoc debitori fit, vt sciatur an debitor soluere paratus sit, & an hoc velit, qui si soluat expensas, & alia executionis incommoda vitabit, & ita seruatur.

Index ad
garniendum
non ad soluendum
conuenit.

3 Tertio intellige quod non potest debitor condemnari pendente processu ad soluendum, sed ad garniendum: vt fuit dictum anno 1513. die 3. Martij in hoc Senatu Parisien. & vide infra eodem artic. 8. & idem censuit anno 1516. die 3. Martij contra Aegid. des Rois, pro Ludo. Christeigne. alioqui esset decidere processum principalem: ob eam rem solet iudex pendente processu, quando videt materiam prouisionalem condemnare ad garniendum, vt vides: vel ad soluendum per modum prouisionis in quibusdam casibus: vt scripti in tracta. de senten. prouisional. nisi in contramaciati, vt superius dixi: vel nisi plenē appareat de debito, & reus nil in contrarium, quod probatione egeat, alleget. argu. l. si is à quo. ff. de iur. legat. Sed melius est vt ad garniendum condemnat, & hac condemnatio ad garniendum fit ex literis, non verò inquiri debet per testes, sicut in recedentia vt iste iudicauit Senatus anno 1526. die 10. Ianuarij inter Ioannem & Ludo. Senesue ex vna & Ioan. Griffart ex altera.

Executio
die feriata
an valeat.

4 Quartò intellige, vt executio ista debeat fieri die non feriata in honorem Dei, alijs non valet. l. si. C. de feriis. Alexan. & alij in l. i. §. nunciatio. ff. de noui oper. nuncia. & in consil. 53. queritur. col. 1. in 7. volu.

Arestum.

5 In Francia tamen, si contra istam executionem procurator regius nihil dicat, executio non retractabitur, quia partis non interest, cum ipsa debeat, & sic parte petente non iudicaretur nulla: vt fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1528. die 15. Maij. & in hoc casu bonum est habere procuratorem regium fauorabilem & loquatorem, alijs si in curia muus sit, pars non obtinebit.

Pendete ap
pellatione
solui reddi
tus an de
beant.

6 Ista autem executio bene poterit fieri diebus feriatis introductis ob necessitates hominum per text. in c. si. de iud. vbi docto. & c. quod ad consultationem. de re iudic. Guido Papę in decisio Delphinal. q. 215. An executio. vbi dicit pignorationem fieri posse die feriato, extra tamen diem dominicum: secus in licitatione, & incautibus vt dicunt l. fina. C. de fer. ego verò putarem idem esse in omnibus diebus feriatis in honorem Dei, cum peccatum mortale quis in omnibus festis opus seruale faciendo incurrat: quia non seruat Dei preceptum: vt plenē scripsi in scholastico priuil. 1. ergo in illis omnibus diebus feriatis ratione honoris Dei hoc procedet, vt nec pignoratio quidem fieri debeat: & ita seruatur in hac patria.

Literę ostē
di debent in
iudicialibus
uris dictio
nis.

7 Quintò si quispiam sit condemnatus ad soluendum redditus, & ab illa sententia appellet, solet curia, si petatur, pendente appellacione super principali appellatorem condemnare per modum prouisionis ad soluendum dictos redditus vnā cum reliquis, quę arregera dicunt: dummodo videat instrumentum de hoc authenticum: vt fuit dictum anno 1526. die 8. Aprilis. idem scripsi pendente nullitate. in tracta. de senten. executio. artic. 7. glosa 10.

8 Sextò si hic obligatus resideat in alia iurisdictione, instrumentum non exequetur, nisi ex permissu iudicis, in cuius iurisdictione nunc residet: & debet ostendi instrumentum obligatorum ante executionem ordinatio magistratui illius loci, vbi fit executio. per text. in authen. de colla. §. eos. collat. 9. nisi stylus curię aliter se habeat: vel in literis Senatus: vt scripsi in proce. concordia. in glo. summas. versic. trigesimo. literę. & in tract. de literis rogatorijs. vide inferius in glo. sexta in 2. Tomo consil. reg.

Et sur

Et sur tous leurs biens, en quelque part qu'ilz soyent.

GLOSSA QUARTA.

Vid veniat appellatione bonorum, plenē scripsi in l. bonorum. ff. de verbo. sign. non receptam hic, videre enim quilibet poterit ibi.

2 Postquam igitur hic text. loquitur de bonis, non excludit personam, ita vt non possit in eam fieri executio, & persona prehendi, si ad hoc sit obligata: vt superius scripsi, in gl. ou leurs heritiers. & inferius plenius explicabitur, arti. ii. quando vna & altera via quis contra vnum vti possit.

Capi perso
na an possit
& bona.

Asis ou trouuez

GLOSSA QUINTA.

T sic loquitur tam de bonis mobilibus quam immobilibus per hoc verbum, asis, comprehenduntur bona immobilia: dicimus enim domum sitam in tali loco, c. 2. de religio. domib. & c. constitutus. ibidem.

Bona verò mobilia inuenta, vel reperta dicuntur vulgo, trouuez. l. si barfatoram. C. de fidei iusso. Quidam solent dicere ista duo differre: nempe inuenire est cum inquisitione, reperire fortuito, & sine inquisitione. Lucas in l. inter chartulas. C. de conuenien. fisci debito. lib. 10. quem Fel. sequitur in c. 2. col. 3. de rescri. tamen Valla in lib. elegat. ista verba dicit nihil differre, & nos solemus multoties promiscuē vt. l. veteres. ff. de actio. empt. alibi fortē dicitur fuisse in tit. de verbo. signifi.

Inuenire &
reperire an
differant.
Ouidius in
Metamor.
tu non in
uentas sed re
perta es.

Pouruen qui au temps de l'obligation ilz fussent demourants au dedans.

GLOSSA SEXTA.

Ic prædicta modificat, videlicet vt instrumenta authentico notata sigillo, executionem contra obligatum & eius heredem habeant: vbiunque residebunt illi tempore executionis, ita tamen vel dummodo tempore obligationis conceptæ resideant in loco, vbi sigillum erat authenticum: & sic ista dictio pouruen, idem significat quod si modo, dummodo, vel ita tamen de quibus scripsi in l. maiore. ff. de verb. sign. & in §. i. in glos. ita tamen. de manda. aposto. in concordia. Francia.

2 Et sic habes declarationem ad illam conclusionem traditam per Bart. in l. à Diuo pio. §. i. in ff. de re iud. vbi dicit instrumentum garentigię secundum consuetudinem Thufcię factum, posse vbi que executioni mandari, nullius expectata requisitione: cum notarijs à statutis concedatur iurisdicatio præcipiendi partibus vt contenta in instrumento obseruent. Quod præceptum ex statutis executioni mandari potest, sicut sententia definitiua. Intellige secundum istum textum, quando tempore obligationis debitor habitasset in illo loco, vbi iure conficitur hoc instrumentum sigillatum.

3 Nec ordinatio extendit vires suas quoad executionem ad non habitantes. Ob id si habitent tempore contractus in vno loco, instrumentum non est executorium, bene probabit in alio loco, sed non habebit executionem. Igitur executioni mandari non potest vbi que: secus si semel ritè factum sit: vt de sententia scribitur in l. Lucius. §. rogatus. ff. ad Trebel. & d. l. à Diuo pio. §. i. & superius scripsi.

4 Sic dicitur de eo qui ritè fecit testamentum in portu Sarracenorum coram duobus testibus, vt valeat etiam vbi que teste Barba. in cle. causam. col. 64. & seq. de elect. allegat Bald. in l. secunda. C. quemadmod. testamen. aperiant. sic valeret testamentum factum hic coram duobus notarijs vbi que: quia maior solennitas hic non requiritur, & iure confectum est: ideo vbi que seruandum esset.

Testamentū
in portu sar
racenorum
factum co
ram duobus
testibus an
vbi que val
leat.
Literę an
nexe quan
do requiran
tur.

5 Et puto oriri actionem ex istis ordinationis articulis ad exequendum contra quemlibet: quę vocabitur condicatio ex lege, vt in rub. de conditione ex lege, & in l. vna. ff. Et sic erit actio personalis, quā potest vbi que intentari cum suo priuilegio. l. si. versic. penult. C. de præscriptio. 30. vel 40. annorum. cum hæc instrumenta sigillata vim habeant in toto regno: vt dictum extitit supra eodem articulo primo: ideo vbi que exequi possunt.

6 Et ideo infert Bald. in si. q. 7. C. de edict. diui Adria. tollend. Quod in executione contrauum non requiruntur literę alicuius iudicis: quia ipsum instrumentum habetur pro literis: & hoc seruatur in patria consuetudinaria: in patria verò iuris scripti literę, quas vocant de pareatis, annexi solent: vt tradit Ias. in d. §. i. & ego etiam vidi in literis clamoris sigillorum, & alijs executorijs.

7 Sed si instrumentum sigillatum haberet tantum executionem ex statuto, vel consuetudine certi loci, extra illum locum exequi non teneretur iudex, qui tale statutum vel consuetudinem non habet, quia in executiuis statuta illius loci, in quo fit executio, attendi debent. Barto. in l. cunctos populos. C. de summa trinita. Si igitur isti non habeant consuetudinem exequendi instrumentum, non exequentur: vt notati in d. §. i. supra. Sed quia ista ordinatio est in regno generalis, ideo vbi que in regno fiet executio: secus in prouincia, vel in alio loco vbi non est talis consuetudo, vel lex recepta.

G

GLOSSA SEPTIMA.

Districus
quid sit.

Districtus à distringendo dictus est, & est locus proprie subiectus ad crimina, vel excessus, teste Bal. in cle. ne Romani. col. 94. de electio. vbi per illum tex. dicunt doctores districtum idem esse quod territorium in quo iudex distringendi potestatem habet. quod sequitur Panor. Feli. & Dec. in c. licet causam. de probatio. licet ibi Bald. dicat, quod districtus intelligatur etiam in mari: quia ad mare se extendit, vt etiam ibi quis distringi possit. Sic & territorium dici potest: quia insulae Italiae pars sunt Italiae, & cuiusque prouinciae. l. insulae. ff. de iud. scripsi in l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. signifi.

Et iurisdiction ou lesdictz seaux sont authentiques.

GLOSSA OCTAVA.

Quid sit iurisdiction, quotuplex sit, & quid veniat appellatione iurisdictionis, late scribit Bart. & alij post eum. in l. imperium. ff. de iurisdiction. omni. iudi. ideo non discutio nunc: sed ibi vide, si te delectet, & quomodo sciri potest, quod obligatus debebat in illo loco tempore contractus, vide quid dicatur in arti. seq.

Idem artic. L X V I I. Ibidem.

ET à ceste fin tous notaires & tabellions seront tenuz mettre par leurs contractz, sur peine de priuation de leurs offices & d'amende arbitraire, les lieux des demourances des contrahants.

GLOSSA PRIMA.

Articulus
quartus.

Superius artic. proximo dictum extitit instrumentum obligatorium sigillo signatum authentico, habere executionem contra obligatos degentes in loco, vbi erat sigillum authenticum, ideo vt sciatur, an obligatus resideret tempore obligationis, hic praecipitur notariis, vt habitationes contrahentium describere habeant in illo instrumento contractus, sub poena priuationis suorum officiorum, & mulctae, quam emendam arbitrariam text. vocat: ideo notarius in suo instrumento scribet, Titius in tali loco degens, demourant en tel lieu &c.

Arestum.

2 Approbat hic text. aresta in hoc Senatu prolata primum anno 1538. die 2. Iulij, alterum requirente D. Remundo aduocato tum regio, quibus praecipiebatur notariis, vt describerent habitationes contrahentium, in instrumentis eorum: & si partes habitationes duas haberent, principalem anno 1539. die 14. Aprilis. & postea haec ordinationes fuerunt publicatae eodem anno in mense Septembris.

3 Ratio est vt sciatur, an sigillum sit ibi authenticum: secundò vt etiam dignoscatur, an notarius ibidem instrumenta conficere possit.

Tertiò an illi qui obligati fuerint, potuerint ibi obligari, fortè quia non erant subditi.

Quartò an seruata fuerit consuetudo loci contractus, videlicet Parisiis est consuetudo, vt duo notarij conficiant instrumenta, si instrumentum factum ibi fuerit ab vno, nõ valebit. Et ideo oportet apponere locum habitationis contrahentium, & vbi confectum est instrumentum: vt sciamus an requisita in illo loco seruata fuerint, de iure requisita in instrumento, describit gloss. in l. generali. de tabul. lib. 10. C. & Barto. in l. si quis. §. si initium. ff. de edend. & Barba. in repeti. rubr. de fide instrument.

Notarij &
tabelliones
quomodo
differant.

4 Item hic text. exprimit *tous notaires*, intelligi debet de regijs, quia non potuit legem imponere notariis apostolicis: sed quamuis dixerit *notaires & tabellions*, quia ex communi vsu loquendi notarios regios vocamus *notaires*, creatos verò à Papa, vel ab alijs viris Ecclesiasticis, *tabellions*. Quia sic vocat Papa in c. cum P. tabellio. de fide instrumento. tamen sepius hic vsus confunditur, & parum à iure tenetur. Sed hic ideo exprimit *notaires & tabellions*: quia in iure multis nominibus notarij appellari solent, per glo. in rub. & in l. generali. C. de tabula. lib. 10. etiam vt clarius exprimeret velle omnes ligare notarios, & tabelliones regios, & hoc additur ad solennitates dictae gl. l. generali. vt inferatur habitatio contrahentium, licet de iure hoc non esset expressum ibi.

Contractz.

GLOSSA SECVNDA.

Quid nomi
ne contra
tus veniat.

Generaliter hic accipi contractus, etiam pro distractu potest iuxta l. omnem obligationem. de iudic. ff. & Ias. in §. omnium. de actio. in institutio. plenè D. Tiraquel. in tractat. de legib. connubialibus in glol. *contracter*, cum eadem sit ratio, in illo, licet proprie contractus pro vltro citroque obligatorio sumatur: vt plenè scripsi in l. Labeo. 2. ff. de verborum significat. ad ibi scripta te bone lector, nunc reicio.

2 † Et si notarij in vno loco habitare scripserint, & tamen alibi habitabat, poterit contrarium probari

probari facta executione, & parti hoc dicenti incumbit onus probandi. vt l. 2. ff. de probatio. ideo notarius debet dicere: talis Aureliae habitator, vt dicebat. &c. ne postea falsi accusetur.

3 Nam tunc creditur notario. Et si pars falsò dicat se ibi habitare, cum non habitet, valebit instrumentum, ac si habitaret, per ea quae notat Barba. in cle. si. col. 19. vers. & per istam. gl. de rescrip. quia decipientibus iura non subueniunt, sed deceptis. l. si non decipiendi. ff. ad Vellera. Et quia instrumentum non annullatur hic, ob id valebit, per ea quae not. Bartol. in l. cum lex. ff. de pignor. Bald. & Ias. in l. non dubium. C. de legib.

4 Et dum iste tex. dicit, *par leurs contractz*, debet intelligi, id est inter contractus, vel melius in contractibus, quod vulgò dicitur, *en leurs contractz*. sed vsus est verbo, *par leurs contractz*, quasi perfectè per omnes contractus hoc scribi debeat, sicut scripsi in l. urbana. §. pernoctare. ff. de verb. sig. 5 Aduertendum est quòd expressio loci est necessaria, propter etiam varias consuetudines, & statuta, quae in varijs seruantur locis. cap. primo, de consuetudi. in 6. nempe apud Parisien. extat talis consuetudo.

Item il est loisible à un propriétaire d'aucune maison par luy baillée à tiltre de loyer, de faire proceder par voye de gaigerie en la dicte maison, pour les termes à luy deuz, pour ledict louage, sur les biens du conducteur, estians en icelle maison.

In alio fortè loco non erit talis consuetudo. Bonum igitur erit contrahentium habitationes in instrumentis describere: verum quia haec consuetudo est in curijs frequentissima, & iuri conformis, ob id plena manu eam attingere curabo. Tu lector boni consule.

6 Igitur in iure trita est regula, quòd inuecta & illata pro pensione domus sunt tacitè obligata, ob quam obligationem potest dominus ea includere bona: si non soluatur illi pensio. l. est differentia. ff. in quibus caus. pign. vel hypothe. tacitè contrahit. l. certi iuris. C. locat. Et apud Pictones seruatur, quòd locator possit retinere res conductoris pro pensione: vt in stylo eorum patet rubr. *de reconuention & retention*. Parisien. locatores bona conductorem capere per seruientem possunt, & ea vendere, si pensionem conductoris in termino non soluerint: vt supra visum est.

Consuetudo
Parisien. de
pensionibus
domorum.

7 Practica includendi ponitur per text. & ibi Bald. in l. cum domini. ff. loca. videlicet quòd dominus locator ad suam domum conductam adeat, secumque tabellionem, qui res conductoris ibi repertas scribat, ducat. Et si conductor facta descriptione non soluat, poterit dominus domus propria autoritate bona scripta capere, tanquam post descriptiones possessa. l. Inquilino. ff. de dam. infect. Ioan. Fabr. & Ias. in §. item Seruiana. de actio. in institut. & Ias. in litem quia. ff. de pact. Sed illa practica non seruatur in Francia, nec etiam in patria iuris scripti: quia dominus nihil facit sine iudice: & haec descriptio causae disidij, & forte mortis esset: sed in Montepessulano exponit clamorem dominus contra conductorem obligatum: si verò non sit obligatus, res inuectas retinet per arestum tamen, quod fit per seruientem auctoritate iudicis.

Inuecta &
illata sunt
obligata
pro pensio-
ne domus.

Praxis in
locatoribus
exequendi.

8 Sed ex hac consuetudine seruata potest conductor bona in domo reperta ex locationis instrumento sigillato per seruientem capere, & conductori diem octauam, vel aliam ad vendendum ea bona secundum consuetudinem cuiuslibet regionis praestituere, intra quam si debitor non soluat, vendentur res captae: si se opponat, auditur opponens, & à iudice venditio permittetur, si iusta oppositiois causa non probetur. text. in l. praes. C. locat. vbi pensio domus locatae debet sine mora exolui, cum contractus sit bonae fidei, & vsure à tempore mora debeantur.

9 Item suadetur haec consuetudo per text. in l. excepto. & seq. C. locat. vbi in locationibus debet seruari consuetudo regionis: ergo haec consuetudo obseruabitur, volens vt pignori incumbatur.

10 Praeterea postquam possunt inuecta de iure capi, & includi, vt supra dixi, ergo etiam poterunt vendi, & executio in his fieri, vt hic. Maxime quia de locationibus scribuntur communiter instrumenta, quae solent sigillari, ergo non solum ratione sigilli executio fieri poterit, sed etiam locationis priuilegio.

11 Item conductor non soluens potest expelli ante terminum. l. aed. C. locat. & c. propter. in fi. illo tit. & finita conductione propria autoritate, etiam si conductor neget illum, esse dominum, & antequam de hoc sit liquidum, ita singulariter consuluit Areti. consil. 21. ii diligenter. col. pen. allegat Bald. in l. 2. C. de seruitutib. & aqua. Pyrrhus in consuetu. Aurelia. rub. de executio. art. 1. licet in hoc regno sine iudicis autoritate expelli non sit consuetum, & probata locazione: sed solent cogi conductores post vnum terminum lapsum soluere pensionem debitam, & non expelli: si tamen conductor nihil in domo conducta haberet, posset tunc expelli, alioqui domino non esset consultum pro terminis sequentibus, & sic seruatur, & tutius est quòd in instrumento locacionis apponatur illa clausula, quòd si in vna solutione termini defecerit, nulla sit conductione, postquam dominus propria autoritate eam domum ingredi: vide in vltima amplia, infra nu. 30.

Conductor
non soluens
quando ex-
pelli possit.

12 Primò amplia quòd possunt capi conductoris bona, & procedi vt hic, etiam si instrumentum locacionis esset factum in patria, in qua non viget haec consuetudo, vt pote in Montepessulano, quidam locauit mihi domum, quam hic Parisi. habebat: & instrumentum illic confectum extitit, super hac locacione, postquam domus locata est Parisi. sita, procedetur vt hic. Et quia contraxisse vnusquisque in eo loco intelligitur, in quo vt solueret se obligauit. l. contraxisse. ff. de actio. & oblig. Et sufficit quòd sit conducta, vt dicitur in d. artic. ibi. *baillée à tiltre de loyer*. in consuetud. Parisien. nec refragarur text. ordina. quia loquitur in re non priuilegiata: sed hic loquitur in

Instrumentum
non sigillatum
an
exequendum.

conductione, quæ à iure est priuilegiata, vt superius dixi: quod intelligerem verum, postquam iudex ad supplicationem domini executionem concessisset: alioquin non solet fieri, vbi non est instrumentum obligatorium: sed conuenitur debitor ad videndum declarari instrumentum esse executorium contra eum, & ad dicendum causas cur executorium non erit.

Secundus
conductor an
exequi possit.

13 Secundò amplia tam in primo conductore, quàm in secundo: ideo si ego conductor alteri locauerim, & secundus non soluit mihi: ego potero bona secundi capere, & executionem vt hic facere, cum alteri possit conductor locare sine præiudicio domini. l. nemo. C. locat. Nam idem priuilegium datur contra primum, quod contra secundum, & e contrario. Bar. post gloss. in l. v. etigalia. §. si. ff. de publica, & vectigal. & scribitur in consuetud. Borbo. eo. tit. arti. 122. & Bitur. artic. 42. rub. de executio. Bart. in l. Solutum. §. solutam. ff. de pignor. actio. tamen dominus domus debet primò exequi contra primum conductorem sibi obligatum: qui si nihil habeat, poterit ad secundum venire: & ita seruetur, & sic conciliatur quod scribitur in l. si in lege §. primo. ff. loca. dicens res posterioris conductoris non obligari domino primo: quod sic debet intelligi, nisi in subsidium, sed suo locatori bene obligantur principaliter.

Clerici an
pro pensione
domus
exequi possit.

14 Tertio extende siue conductor fuerit clericus, siue laicus: vt est declaratum in consuetud. Blesu. artic. 258. quia si clerici locent alicui, possunt vt executione, vt hic disponitur, ita erit, si clerici conducant, vt etiam in bonis inuectis possit fieri executio: quia quod quisque iuris in alium stauerit, ipse eodem iure vtatur. per c. cum omnes. de constituto. & per ea quæ scripsi in proce. ordina. in gloss. prima.

15 Item quando clerici volunt vt consuetudinibus & statutis laicorum quoad comoda, debent etiam secundum vnam opinionem seruare ea, quoad onera. Bal. in l. in fi. C. de contrah. emp. dixi supra eo. artic. 2. & loquitur consuetudo Parisien. arti. 3. ibi. *de quelque estat ou condition que soit.* sed alibi dixi in tracta. nominat. in q. 8. nu. 5. an sub illa clausula clerici comprehendantur.

16 Restringe vt breuiarium clericis, aut psalterium, vel hora nostræ dominæ capi non debeant, cum sint arma sacerdotum, & clericorum, gloss. in l. nepos Proculo. ff. de verbo. signific. vbi scripsi. ca. conuenior. 23. q. 8. facit cap. quæ ipsis. 38. dist. nec calices, nec bona ecclesiæ. ita expressè tenet Ioan. Fabr. in d. §. item Seruiana. col. 3. & superius. artic. 2. dictum extitit. { nisi essent proprii calices sacerdotis. }

Exe utro
in bonis dom
clorum an
ferri possit.

17 Quarto amplia etiam si esset doctor, vel alius priuilegiatus, quia consuetudo generaliter loquitur. ergo generaliter intelligitur. l. §. generaliter. ff. de lega. præstant. & in consuetud. Parisien. eo. artic. 3. ibi. *de quelque estat ou condition que ce soit.* statutum enim vel consuetudo sic loquens comprehendit etiam personas priuilegiatas, quando in illo casu specialiter non reperiuntur habere priuilegium: vt probat text. solennis. in l. fraudem. §. si. & ibi Bald. ff. de testa. milit. Dec. consil. 5. in causa. col. 2. postquam volunt priuilegiatum vt hac consuetudine, si locauit: ergo etiam si conduxit, debet habere locum, quod hic dicitur.

18 Non poterunt tamen libri doctorum vel scholarium capi pro pensione locationis per illam gl. singul. in d. l. nepos Proculo. secundum Barba. in tract. de præstan. card. in §. quæst. secundæ partis prin. col. 7. nu. 26. Iaf. in §. item Seruiana. nu. 4. instit. de actio. quando illi doctores essent legentes, aut regentes actu, per ea quæ scribunt doct. in l. Centurio. ff. de vulg. Bar. in l. medicos. C. de professio. & med. lib. 10. vide tamen Guido. Papæ in decit. Delphinal. q. 88. sed quæro. &c.

Libri scho
lariorum
quando re
tineri possunt.

19 Tamen pro expensis factis ad alendum scholasticum, vel pro infirmitate, aut in funeribus, aut in aliis necessitatibus poterit hospes libros retinere donec sit sibi satisfactum: vt asserit Bald. in l. in restituenda. C. de petito. hered. & in l. si. C. commodat. & Iaf. in l. si non fortem. §. si centum. col. vlti. ff. de condi. indeb. Petrus de Vbald. in tract. de duob. fratrib. in 11. parte. q. vlti. dico in priuile. scholast. 19. ne cum aliena locupletentur iactura. l. nam hoc natura. ff. de condi. indeb. quod bene seruant Parisien.

Conductio
sine scriptis
priuilegium
habet.

20 Quintò extende, siue locatio & conductio fuerit facta in scriptis, siue non: vt in consuetud. ducatus Borbo. arti. 117. declaratur: quia tantum valet actus sine scriptis, quantum cum scriptura, l. pactum quod bona fide. C. de pact. nisi in casibus, in quibus requiritur de necessitate scriptura, traditis per glo. meliorem iuris. in c. vno. §. si. de censib. lib. 6. Bar. in l. item quæritur §. qui impleto. ff. loca. & in consuetud. Parisien. artic. 2. Sufficit quòd aliquis titulo locati tradiderit domum, non loquitur de instrumento publico, ergo &c. Et tunc conductio poterit testibus probari, vel antipochis factis à domino de soluto, vel per scripturam priuatam, aut aliàs prout de iure, & ita scribitur in consuetud. Bitur. arti. 37. in rub. de executio. in no.

Species in
conduccio
ne an pro
mitti pro
pensione
possit.

21 Sexto amplia, siue locatio fuerit pro pecunia certa, siue in specie soluenda: & hoc probatur ponderando consuetud. Parisien. ibi. *pour les termes à luy deuz pour ledict louage.* sed species est ita debita, si sit promissa, sicut pecunia. l. si merces. §. vis maior. ff. loca. ergo & in specie locum habebit, quia dicit text. in l. vna. C. de suffra. qui promiserunt, promissa restituant. Bald. ita firmat in l. ædem. C. locat.

22 Nam inuecta & illata, in hoc casu, videlicet quando solui debet species, etiam sunt tacite hypothecata: vt docet Roma. sing. 233. allegat. l. Pompo. scribit si gratuitam. ff. in quib. caus. pig. vel hypothec. tacite contrah. & gloss. in §. item Seruiana. instit. de actio. & ibi Iaf. nu. 11. hoc expressè tenet post Bal. in l. r. C. locat. & idem Iaf. in l. item quia. ff. de pact. tamen super hoc cogitandum est: quia locatio sine pretio fieri non debet. §. r. de locatio. in institu. igitur pretium interuenire deder,

& non

& non species. vt glo. & docto. ibi asserunt, nisi esset locatio partiaria. de qua in d. §. vis maior. vel nisi prius conuentio esset in pretio facta, & postea species promissa esset pretij nomine. l. pretij causa. C. de rescinden. vend. tunc quia species est subrogata in locum mercedis, eodem iure in ista specie vt licebit. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio.

23 Septimò amplia siue fuerit is, qui, locauerit, siue eius hæres, vel hæres conductoris, nam postquam res conductoris obligata sunt, actiones actiue & passiuæ transeunt in hæredem. l. r. ff. ad Trebel. ergo illæ res inuectæ per prædecessorem poterunt capi, etiam bona heredis intra domum existentia, quia ad hoc sunt obligata, postquam bona sunt intra domum conductam: vt in consuetud. Parisien. patet ibi *sur les biens estans en icelle maison.* Imò non fiet discussio contra alios hæredes, vt fuit dictum anno 1513. vel 14. die 4. Februarij pro Galoppe contra vnum hæredem.

Hæres con
ductoris
exequi pos
sit.

Arestum.

Bona iuxta
domum etiam
capi possunt.

24 Octauò procedit, etiã, si illa inuecta essent in area, porticu, vel diuersorio iuncto domui, & nõ intra domum. l. 3. ff. in quibus caus. pigno. quia idem iudicabimus de conexis sicut de principali. l. proinde. l. si seruum. ff. ad legem aquiliam. & sententia extenditur ad connexa. l. si cum tibi. C. de iudic. & inuecta & illata in stabulum iunctum domui, sunt pro pensione domus tacite obligata. l. eo iure. §. stabula. ff. in quib. caus. pig. vel hypothec. tacite contrah. Bar. in l. Cætera. §. hoc Senatus. ff. de lega. r.

Executio
fit in rebus
domi inuen
tis.

25 Nonò extende etiam si illæ res nouiter repertæ nõ essent ibi collocata, vt essent ibidem perpetuo: nam licet ista requirantur, vt sint tacite obligata, non tamen vt executio fiat in illis per l. in prædiis. §. videndum. ff. in quib. caus. pig. vel hypothec. Bar. in d. l. si inducta. C. eo. tit. quia hic dicit, *des biens estans dedans.* ita extant illa, quæ ibi nunc sunt. Ergo non requiretur, vt ibi perpetuo sint, sed quod intra domum sint tempore executionis: quia qualitas iuncta verbo, debet intelligi secundum tempus verbi. l. in delictis. §. r. ff. de noxa. actio.

26 Decimò amplia etiã si dominus nescierit illa esse illata. d. l. certi iuris. C. locat. quia hæc consuetudo non requirit domini scientiam, sed quòd res sint intra domum, ad hoc vt capi possint.

27 Undecimò extende etiam si sit datus fideiussor, licet cesset hypotheca, non tamen executio. l. pen. ff. quib. mo. pign. vel hypothec. soluit. Nam utilius est exequi, quàm contra fideiussorem agere, sicut dicitur esse melius pignori incumbere, quàm in personam agere. §. furti autem actio. de obligat. quæ ex delict. nascunt. in institu.

Executio
fiet etiam si
conductor
dederit fidei
iussorem.

28 Duodecimò amplia in mercibus, quæ etiam sunt tacite hypothecata, & ideo in executione capi possunt: vt gl. asserit in l. 3. ff. in quib. caus. pig. tacite. & Bart. in l. cum tabernam. in principi. ff. de pign. lason in d. §. item Seruiana. col. 10. secus si fuissent venales, cum non sint ibi vt perpetuo remaneant. l. venditor. ff. de pignor. Alexand. in l. si constante. in 3. q. 3. partis. in principi. ff. solu. matrimo. quem sequitur Anto. Neguzantius. in tract. de pignor. & hypothec. in 4. membro 2. partis. nu. 133. & seq. ego verò puto executionem etiam in his fieri posse: quia consuetudo requirit tantum, quòd sit res conductoris, & intra domum inuecta, quæ sunt in re venali, ergo satisfit consuetudini. Et ita seruetur Parisi. licet illæ de iure non sint tacite obligata: tamen executio in illis fiet, vt superius dictum extitit.

29 Vltimò etiam vidi contra conductorem concludere, qui bona sua clandestinè extra domum detulerat, vt illa reportare, & restabilire (vt dicunt) haberet: quòd si interdum fecerit, concluditur, vt soluere pensionem habeat præteritam: & si vltiori tempore remanere debeat in conductione, & compellatur (vt dicunt practici) à garnir la maison des biens meubles, & exploitables pour les termes aduenir. Et nullus in hoc debito declinat: & hæc practica sunt datur in l. r. & per totum. ff. de salua. interd. & Specula. in titu. de loca. §. postquam. versic. ad hæc si colonus. Cepol. cautel. 8r. quando quis vult. & plenè l. tractat. in §. item Seruiana. de actio. in institu. Et Anto. de fanò. in tracta. de pign. in primo membro. 8. partis. licet non ita planè docto. explicent, quia non nouerant istam praxim: & expressum est in consuetud. Bitur. artic. 38. rub. de executio. in no.

Quid con
cludi ex pen
ti debeat
contra con
ductorem
qui res suas
extra domum
detulit.

30 Et si conductor nolit deferre mobilia pro vno anno, vel pro terminis sequentibus, poterit è domo expelli, auctoritate tamen iudicis cum summaria cognitione, & condemnabitur nihilominus ad soluendum id, quòd iam pro pensione debet: vt est ibid. arti. 8r. in consuetud. Bitur. tractatū, quòd vbiq; in hac Francia consuetudinaria seruetur. Idem in eo qui censum domino debet, vt vidi sæpius, & concluditur contra illum hoc, vt amplius priuetur iure & utili dominio, quòd forsitan in re habet. & hoc instigante do. proprietario, cui assignabitur istud ius, vt dicant affirmant. Si verò finito locationis tempore conductor migrare nolit, præcipitur ei vt egredi habeat, & vnyder, & citatur ad videndum ei amplius præceptum fieri, quo die eueniente si multa alleger, dominus domus solebat concludere in causa saynæ & nouitaris, vt manuteneatur in possessione domus, nõ obstantibus deductis à parte aduersa, probatur in l. si conductionis. & ibi doct. C. loca.

31 Primò limita in hospite, qui vna tantum nocte in taberna fuit hospitatus, vel duabus, sine aliqua, vt fieri solèr, conuentione. nam licet pro salario hospiti sint bona illius aduenæ hospitis tacite obligata, & ea pro alimentis, quòd escotum Bald. vocat l'escot, hospes retinere possit. in l. cert. q. 2. C. locat. Sequitur Rauen. in alpha. litera B. in fi. Tamen non habet locum, quòd hic dicitur, vt videtur tenere Pyrrhus in consue. Aurel. eo. titu. capit. 7. & hoc videtur probare text. consuetud. cum dicitur, *de ce qui est deu dudit louage des termes passez.* in extero. hospitante non exigitur ratione temporis, quòd ibi inhabitauit, sed tantum ratione alimentorum, quæ licet sint fauora-

Executio in
hospites ad
uenas pro
alimentis nõ
fit, sed bona
eorum retin
entur.

bilia, licet videre per Bart. in tract. de aliment. tamen non datur hoc privilegium executionis, per istum text. sed retentio equi, vel alterius rei fieri poterit, & arrestatio: vt dicitur. & hoc seruetur, vt etiam autoritate propria hospes res aduenarum retinere pro solutione salarij prandij, vel cœnæ possit. *pour l'escol.*

Deterioratio domus an exigat executionem.

32 Secundò limita pro deterioratione domus. Nam quamuis inuecta & illata sint pro deterioratione domus obligat. tex. fin. in l. 2. ff. in quib. caus. pig. tacit. contrah. Bar. in l. solut. §. solutam. in ff. de pignora. actio. imò fideiussor datus pro pensione domus, teneretur pro deterioratione, per illum text. & l. amisi. §. fideiussor. ff. de fideiussor. quem reputauit sing. ibi Ludou. Bolo. in secundis interpreta. facit text. in l. si ab vno. ff. vt legat. no. caueat. Cepol. cautel. 127. ille qui fideiussit. Roma. fin. §. 2. quæro. Hippol. in rub. de fideiussor. q. 8. vbi latè disputat. Ibi vide. tamen cum consuetudo Parisien. loquatur in contractibus, non habebit locum in deterioratione: vt firmat Boer. in §. 3. de consuetud. feud. in consuetud. Bitur. antiq. & sic non fiet executio ex instrumento locationis, nisi in illo instrumento etiam conductor esset pro deterioratione obligatus.

Promissio an habeat executionem.

33 Tertio fallit quando conductor migrat cum suis bonis permittente domino, & promittit illi soluere dictam pensionem debitam: tunc illa promissio non habebit executionem: tum quia mobilia non habent sequelam, tum etiam quia debitum est nouatum. argu. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iud. ita inueni in magno consuetud. lib. 2. eo. tit. vers. item nota. & facit l. si. sumendo argu. à contrario. ff. in quib. caus. pig. & ibi glo. & consuetud. Parisien. dicit, *des biens estans dedans lesdictes maisons*: si ergo non sunt intra domum, non procedit quod hic dicitur. possit tamen fieri executio ratione instrumenti obligatorij, si conductor esset sic obligatus.

De locatione consilium re debet.

34 Quarto restringe, quando non constaret de locatione, prius enim de ea constare debet: quia executio super ea sit. arg. l. non ignorat. C. qui accusare non possunt. & §. planè. de testa. milita. in instit. Barb. consil. 12. illud. col. 10. in 4. volumi. Bar. in l. si non inducta. C. in quib. causis pign. tacitè contrah. vbi dicit inducta non esse tacitè obligata, quando non constat esse inuecta, sed postquam de his constituerit, in his inuectis præferretur dominus quibuscunque creditoribus. l. 1. ff. in quib. caus. pign.

Inuecta in prælium rusticum an sint tacitè obligata.

35 Quintò modera, in locationibus prædiorum, aut rerum rusticarum: quia sicut inuecta & illata ad illud prædiu rusticu non sunt obligata tacitè. l. eo iure. ff. in quib. caus. pign. quod intellige ignorante locatore: secus si sciat inuecta esse. glo. & doct. in d. §. item Seruiana. vbi gl. dicit esse rationem: quia sancta rusticitas omnia palam habet. vide ibi per doct. hodie fit executio etiam in his ratione instrumenti regio sigillo, vel authentico signati, vt dictum extitit supra artic. 1. & 2.

Bona alterius quam conductoris an pro pensione domus capi possint.

36 Sextò limita, quando illa bona non essent conductoris, tum non dicuntur tacitè hypothecata. l. si aduertarius. C. ad Velleianum. Bartol. & alij in l. item quia. ff. de pact. cum non possint expressè obligari à non domino. l. 1. §. 1. ff. de pignor. ergo nec tacitè obligabuntur. l. rem alienam. ff. de pign. actio. glo. in l. certi. C. loca. & est declaratum in consuetud. Parisi. ibi, *sur les biens des conducteurs*: ergo super alienis bonis non fiet executio, quæ si fiat, perperam facta iudicabitur. Nec possunt capi bona tertij, quamuis is, à quo tertius acquisiuit, se obligasset, vt censuit Senatus die vltima iulij anno 1515. quia mobilia non habent sequelam vt statim dicitur.

Capires extra domum non possunt.

37 Septimò perdit officium regula, quando executio fieret in rebus, quæ sunt extra domum apud quendam tertium, quia tunc non possent includi per dominum domus: ergo nec capi pro executione. per text. consuetud. Parisien. ibi, *des biens du conducteur estans dedans icelle maison*. probat etiam tex. in l. in prædiis. ff. in quib. caus. pign. tacit. contrahat. sed possit agi Saluiano interd. vt l. 1. C. de Saluia. interd. Specula. in tit. de locat. §. postquam. vers. ad hæc si colonus. & doct. in d. §. item Seruiana.

Mobilia non habent sequelam.

38 Res enim mobiles ex consuetudine non habent sequelam. vulgus dicit, *meuble n'a point de suite*, id est non potest creditor eas persequi apud alium, quam debitorem teste Boer. in §. fin. de contractu. hypothecæ. in consuetud. Bituri. tum quòd illorum bonorum sit vilis & abiecta possessio. l. si rem. ff. de acquiren. possessio. & plus sumptuum fieret in persecutione, quam valeret, quod reprobat lex mediterraneæ. C. de annonis & tribut. lib. 10. & quia pignoratitia actio est personalis. l. si creditor. ff. de pignora. actio. l. si. C. de distractio. pig. l. 2. quib. mo. pig. vel hypoth. l. 1.

39 Quod non procedit quando illa bona venissent ad detentorem iure hereditario, vel alio titulo lucratiuo in fraudem. teste Boer. in d. §. si. & Neguzantio. in tract. de pigno. in 2. membro 7. partis. num. 6.

40 Secundò etiam, quando illa mobilia essent expressè obligata. l. si tibi. & l. debitorem. C. de pign. facit l. est differentia. ff. in quib. caus. alioqui si conductor non habens nisi mobilia alienaret ea omnia, dominus pensionem amitteret, quod tamen non respicitur, quando res publicè licitantur: quia fortè non sunt expressim obligata, nec solent hæc mobiles expressè obligari. Tertio si *saylina* verbo fuerint res, eo quòd apparitor non potuit ingredi cubiculum, vbi res erant, tunc præferretur hic prius alteri, qui verbo & re illa bona per viatorem accepit, quia vigilauit, ob id suam meliorem conditionem fecit. l. pupillus. ff. quæ in fraudem cred. sic iudicauit Senatus anno 1539. in mense Iunio. Boguier & Rebours aduocatis postulantis. Et nota quòd *saylina* fit verbis tantum, re & verbis simul, & sicut re & verbis coniunctus præfertur coniuncto verbis tantum. l. re coniuncti. ff. de lega. 3. sic & in *saylina* facta ab apparitore, seu, vt dicunt, *saylimento*.

41 Octauò fallit, quando conductor esset persona, quæ non possit expressè obligari, tunc etiam inuecta non erunt tacitè obligata: vt asserit gl. & doct. in d. l. item quia. Bald. in d. l. certi iuris. col. vlt. vnde dicit Bar. & Imo. in d. l. si constante. quòd res inuectæ & illatæ à minore non sunt tacitè obligatæ: tamen in consequen. actus permisi, quòd inducatur tacita hypotheca in rebus minoris, firmat glo. in l. fin. C. de legit. tuto. Bal. Angel. & Paul. in l. item quia. ff. de pact. & istam communem dicit Ias. & moderni in d. l. si constante. & credo quòd ista opinio seruaretur in praxi: & de hoc non dubito, quando iure esset obligatus, videlicet instrumento sic sigillato, cum autoritate tutoris. Nam cum seruicus non habeat causæ cognitionem, bona eius caperet, & distraheretur, si non opponeretur: & oppositio non valeret, si minor ibidem inhabitasset, & hanc deberet pensionem.

Minor an exequi ualeat.

42 Nonò fallit in nominibus debitorum, quæ non sunt obligata pro pensione domus, licet instrumenta sint illata & inuecta in domum conductam. per l. Caius. & ibi Bald. ff. de lega. 2. Gomel. in d. §. item Seruiana. col. 6. de actio. in instit. ut inferius

Nomina debitorum an sint tacitè obligata.

plene scribam in artic. 11.

43 Decimò ante terminum elapsum non possunt capi pignora conductoris, quia non est adhuc debitum. Et hoc probat Parisien. consuetudo. *Pour les termes à luy deuz.* & ibi. *pour les termes escheuz à cause dudit louage.* Ergo si adhuc non debeatur quicquam, non potest capi pro executione pignus. Si tamen conductor esset suspectus, potest cogi vt idoneè caueat de soluendo. per glo. in verbo reuerentiam. in l. penul. C. de operis libert. Quam sequitur Iacob. in l. in omnibus. ff. de iudic. & Ias. in l. pecuniam. ff. si certum petatur. quod est verum, si factus fuerit suspectus post locationem: secus si tempore locationis talis esset. l. si ab arbitro. ff. qui fatidæ. cogant.

Ante terminum elapsum non fit executio.

44 Vndecimò pro expensis necessariis factis ad reparationem domus conductæ de consensu locatoris poterit retineri pensio locationis: vt plene scripsi in l. nemo potest videri. & l. impensa. ff. de verbo. signi. & habetur in consuetud. Bitur. artic. 40. in no. ista sunt, quæ volui adducere pro consuetud. Parisien. & iure frequentissimo locationum. Vltimò si colonus vel inquilinus non habeat vnde funeretur, ex inuectis & illatis eum funerandum Pompo. scribit. & si quid superfluum remanserit, hoc pro debita pensione teneri. l. at si quis. §. 1. ff. de relig. & sumpt. funer.

Pensio retinetur pro expensis in re locata factis.

Sur peine de priuation de leurs offices.

GLOSSA TERTIA.

Comminatio est non pœnæ inflictio. glo. in c. vnico. de sagitta. & c. sicut tuis. de Simo. & in c. Salonitana. 63. dist. Ob eam rē non erit notarius ipso iure priuatus. Sed priuatur si huc legi non parceret, & pro qualitate delicti, & contemptus puniri possit: vt scribunt doct. in l. vna. ff. si quis ius dicenti non obtempera. & duodecim penas scripsi in tract. 3. nominatio. quæst. 19. contra illos, qui contra legem faciunt, & legi non parent.

Comminatio via uerba.

Et d'amande arbitraire.

GLOSSA QUARTA.

Tiam si non dixisset (*arbitraire*) esset *arbitraria*, nempe quando non est certa pœna expressa, intelligitur *arbitraria*. l. 1. ff. de effraeto. & inuaniunt torquent animum suum quidam casus, in quibus iudex potest arbitrari enumerantes, cum regula sit ibi, quòd in omnibus casibus regulariter possit iudex arbitrari, nisi lex suum protulerit arbitrium, & declarauerit. l. 1. ff. de iure deliber. Et non debemus numerare casus, vbi est regula, sed exceptiones, & modificationes sic.

Omnia arbitrio iudicis relinquuntur que non sunt à iure expressa.

2 Itaque olim ante leges conditas omnis animaduersio criminis, in arbitrio iudicum relicta erat: vt docet Alex. in lib. genial. vlti. c. 10. de emenda. & multa plenè scripsi in l. aliud est fraus §. inter. & l. si qua pœna. de verborum significatione. ff.

3 Et cum pœna hic expressa sit, non punitur ob id notarius de falso: quia expressa pœna tacitam excludit. argu. l. cum prator. ff. de iudic.

4 Sed bene in testamento cautum est, quòd si notarius solennitates omittat, falsi pœna puniri debet. l. iubemus. in fin. C. de testa. diuersum ergo hic, quod est verum: quia ibi scripta est pœna, & agitur de graui præiudicio, videlicet de testamentis, & de omnibus bonis in testamento dispositis. Secus in contractibus.

Notarius solennitates omittens an falsi puniri possit.

5 Bene tamen fateor, quòd si notarius instrumentum inutile tradat, ad id quod interest tenetur. l. si. C. de magistra. conueniend.

6 Item falsi tenetur, qui nomen meum scriptum in meo libro vel alia re delet, & suum apponit. per tex. in l. Paulus. ff. de falsis. hoc expressè tenet glo. in l. 1. §. qui rationibus. in verbo falsi. ibidem. & ibi Hippoly. dicit sibi aliàs euenisse.

Delens nomen meum et suū scribens falsi tenetur.

7 Idem si insignia arma mea vasis, & lancibus meis affixa, vel aliis suppellectilibus quis debeat, mutet, & sua apponat: quia est eadem ratio. dicit tex. in l. iurisgentium. §. adeo. ibi eadem ratione. ff. de pact. quod est verum, quando hoc fraudulenter faceret per l. primam. ff. de furtis.

GLOSSA QUINTA.

Pars men-
tens habita-
tionem
quomodo
puniatur.

Aſſerens bo-
na eſſe nul-
li obliga-
ta puniatur.

Fideiſſo-
res habita-
tiones dice-
re debent.

Enetur notarius deſcribere vbi morentur, & degant contrahentes tempore, quo in-
ſtrumenta conſcit: quid ſi obligati mentiantur, aliam dicentes ſibi habitationem, re-
ſpon. teneri pena ſtellationatus, ſiue arbitraria, imò ſi dicant ſe habitantes in illo loco
etiam ſi non eſſent, ratione mendacij exequetur in eos inſtrumentum, vt hic. Quia
quis perdit priuilegium per mendacium. l. ſed hoc. §. ſina. ff. de re iud. ſcripſi in gloſ. diſpoſuerit. §.
ſi quis verò. de colla. in concordia. † Sicut ſi quis aſſerat bona, quæ vendit nulli eſſe obligata,
& tamen reperitur contrarium: & ipſe ſciebat, dicitur ſpecies furti, & ſecundum aliquos ratione
mendacij in carcerari poterit. Et ad hoc ſolet inſtare procurator regius. † Sed ſi notarius con-
tra veritatem ſcribat, & contra partis aſſertionem, falſi tenebitur. l. i. ff. ad legem Cornel. de fal.
† Ille articulus etiam arctat fideiſſores, vt notarij ſcribant etiam illorum habitatio nes, quia
largè contrahere dicuntur: vt plenè declarauit in l. Labeo. 2. ff. de verbo. ſigni. poſt Chriſto. porc. in
rubr. de iuſt. & iure. in inſtitu. hic multa que tangunt officium notariorum deſcriberem, ſed ma-
teriam proſequor propriam, ſi velis eam videre, recurre ad Speculatorem in ti. de notario. & in ti.
ul. de inſtrumen. editio. per totum.

Idem articulo L. XVIII. Ibidem.

*Et ſi contre l'execution deſdictes obligations il y a oppoſition, ſera ordonné
que les biens prins par execution, & autres s'ilz, ne ſuffiſent, ſeront venduz, &
les deniers mis en ſes mains, non obſtant oppoſitions ou appellations quelz conques
par prouiſion, en baillant par le creancier bonne & ſuffiſante caution, & ſe con-
ſtituant acheteur des biens de iuſtice.*

GLOSSA PRIMA.

N precedenti articulo docuit text. notarios circa inſtrumentorum confectionem,
vt habitationem contrahentium in inſtrumento deſcribant. hic verò docet iudice-
ces quid pronuntiare habeant, quando pars ſe opponit executioni: & iſta verba iudex
proferre debet, poſtquam audiuerit partem opponentem, ſi oppoſitio non ſit
iuita: vt metius dicitur.

Iudex ad op-
poſitionem
partis quid
debeat ſte-
tuere, &
poſt appel-
lationem.
In duplis &
pecunie mi-
nuta credi-
tor ſolutio-
nem recipere
debet.
Areſtum.

Pecunia mi-
nuta quan-
do recuſari
poſſit.

2 Secus ergo in appellatione, nam illi putat deferendum: quia de vno loquitur iſte text. & ſic
alterum excludit. c. nonne. de præſumptio. l. cum prætor. ff. de iudic. & ita ſeruat. Nam ſi pars, eo
quòd ſeruiens oppoſitionem non recipit, appellet, apparitor ab executione deſiſtet: vt ſuprà di-
ctum extitit.

3 Quid ſi debitor offerat debitum in denariis, duplis, vel liardis, an creditor teneatur recipere
decem libras, aut aliam ſummam in illa moneta, fuit valde diſputatum in palatio, demum in Se-
nato iudicatum creditorem teneri recipere, anno 1534. die 2. Martij. per l. Paulus reſpon. t. a. con-
trario. ff. de ſolutio. vbi creditor non eſt cogendus recipere nummos in alia forma, ſi ex ea re ali-
quod damnum paſſurus ſit, ſi ergo non eſt paſſurus damnum, cogitur recipere. l. vnica. C. de colla.
æris. l. 10. Et non videtur inferri parti damnum, cum vna pecunia tantum valeat ſicut alia: vt
expreſſè decidit patruus meus in l. ſi. C. de veteris numiſmat. poteſta. lib. 11. dicens quòd ſi debitor
velit ſoluere in pecunia minuta, & creditor velit ſibi ſolui in aurea, aut argentea: tunc ſi in inſtru-
mento non ſit expreſſum, in qua pecunia ſolutio fieri debeat, dabitur electio debitori, cum tantum
pecunia minuta valeat, ſicut magna, nam tantum valent 45. ſolidi, quantum aureus, & tantum duo-
decem denarij, ſicut ſolidus, & tantum valent nouem libræ turonenſes in pecunia minuta, ſicut in
aureis, & tantum valet libra auri, quantum 70. aurei. l. quotieſcunque. C. de ſuſceptor. præpoſi. &
archa. lib. 10. † Et poſtquam minuta pecunia ſicut aurea approbatur à principe, non poteſt
recuſari, aliàs recuſans puniri extra ordinem poteſt. l. i. C. de veter. numiſmat. poteſta. lib. 11. ſcripſi
in Letiam aureos. ff. de verbo. ſigniſi.

4 Si verò in contractu moneta certa fuerit promiſſa, vt pote promiſi decem ducatos, vel aureos:
tunc non poſſet debitor, aliud inuito creditore ſoluere. l. 2. §. primo. ff. de reb. cred. notat Bar. &
docto. in l. cum quid ibidem: ſecus ſi quis promiſerit decem libras turonen. vel Pariſien. cum reci-
pianſt æſtimationem: quia libra turonen. non eſt certa pecunia, vt aureus, ſed viginti ſolidis æſti-
matur: ob id in minuta pecunia etiam in denariis fiet ſolutio. facit quod ſcribit Guido Papæ in
decif. Delphinal. q. 493. ſi fiat moneta, plenè Albert. Brunus in tracta. de augmento. pecuniam tamen
Angliæ, vel alterius regni recipere non tenetur: vt ſcribit patruus meus in d. l. ſi. de veteris
numiſma. poteſta. niſi à principe fuerit approbata ad certum valorem, tunc ad illum valorem
non debet recuſari.

Sera ordon

Sera ordonné, que les biens prins par execution.

GLOSSA SECVNDA.

Quiritur de rebus mobilibus per verbum, *prins*. quia immobilia in hoc regno capi
non dicuntur, ſed ſayſiurur, vt ſuprà dixi: & inferius dicitur in illis quomodo pro-
cedendum erit.

2 Et ſic requiruntur hic ſequentia. Primò quòd bona capta ſint ibi, *prins*. Si tamen
pars ſe opponeret, ne bona caperentur, idem erit: ſed hic dicit *prins*: quia ſeruiens non recipit op-
poſitionem antequam ceperit bona, vt dictum artic. primo extitit.

3 Secundò quòd ſint capta ratione executionis debiti, ſecus ſi cauſa depoſiti, vel alia, ibi, *prins*
par execution. Ergo de illa qualitate conſtare debet. art. l. eum aſum. ff. de neg. geſt.

4 Tertio requiritur quòd oppoſitio adſit, ibi, *ya oppoſition*, nempe ſi debitor non ſe opponat,
eius bona venduntur ſine hac ſententia, quid enim ad iudicem, ſi partes ſint còcordes? l. i. §. inde.
ff. de noui oper. nuncia. & hoc iudicium non datur, niſi poſtulatum fuerit. l. 4. ff. de dam. infect.

5 Quarto quòd oppoſitio fiat contra executionem, ibi, *contre l'execution*. Secus ergo ſi pars ſe op-
poſuerit, eò quòd capit bona non ſua, vel quia frangit lectos exequendo: nã tunc vidi ſeruientem
condemnari ad id quod intereſt: ideo apparitor debet requirere debitorem, vt det lectum: qui ſi
dare nolit, debet per fabrum lignarium lectum diſtingere per text. in l. lectos. ff. de periculo &
commod. rei vend. & idem in aliis bonis, quæ ſic iunguntur.

Diſtingi le-
ctus pro exe-
cutione ca-
ptus debet,
non verò
frangi.

6 Quintò quòd denarij dabuntur creditori, ſi cautionem dederit, ibi, *en baillant par le creancier*
caution. Et de hoc dixi in articulo. de ſentent. executo.

7 Sextò quòd bonam & ſufficientem cautionem det parti ibi, *bonne & ſuffiſante caution*, quid
iſta verba ſignificant, abundè elucidauit in d. articulo.

8 Septimò quòd recipiendo pecuniam ſe conſtituat emptorem bonorum iuſtitia. Ex his re-
quiſitis iudex ſententiam ſuam proferet.

9 Audi quid iudex pronuntiat. primum, quòd bona capta executionis nomine venduntur, ibi,
que les biens prins par execution ſeront venduz.

10 Secundum quod ſi non ſufficiant ad integrum debitum perſoluendum, alia capientur, &
ſic venduntur: vt dixi ſuprà articulo. i. probatur hic, & autres s'ilz, ne ſouſſiſent.

11 Tertium quòd bonorum ſic venditorum denarij ponentur in manibus debitoris ibi, & les
deniers mis en ſes mains, id eſt, dabuntur creditori & tradentur.

12 Quartum quòd hoc fiet non obſtantibus oppoſitionibus & appellationibus partis ibi, *non*
obſtant oppoſition ou appellation quelz conques.

13 Quintum quòd hoc fiet per prouiſionem, non ergo ſimpliciter dicet iudex, ſed addita
qualitate *par prouiſion*: alioqui bona cauſa eſſet appellationis, & ſententia annullaretur. Et ſic ſum-
matim vides hunc articulum elucidatum.

14 Et intellige ibi, *ſera ordonné*, per iudicem, qui de oppoſitione cognoſcit, pronuntiabit enim
bona capta per modum prouiſionis eſſe diſtrahenda. Et ſi appellatur, ea non obſtante vendentur:
& pecunia ex rebus venditis redacta, dabitur parti cum cautione. Ita ſtatuitur hic: ſecus ergo ſi per
arbitrium, vel notarium ſic pronuntietur, vel per iudicem eccleſiaſticum, & quia hic loqui vide-
tur tantum de ſuis iudiciis, id eſt regijs, quibus legem imponit. Sed ſi pars per prouiſionem pe-
teret bona ſibi reſtitui, dando emptorem iuſtitia, & iudex hoc decernat, malè & perperam ſtatui-
tum decreuit Senatus, anno 1515. die 26. Februarij pro Epifcopo Aurelianen. tanquam commen-
datario abbatij ſancti patris de Valle, contra quendam mercatorem Pariſi.

Areſtum.

15 Imò etiam ſi literas impetrauerit poſtea debitor moratorias, ſeu de ſurſeance: tunc etiam ad
garniendum condemnabitur, non obſtantibus iſtis literis: vt fuit dictum anno 1526. die 21. Martij
ante paſcha, quod eſt bene notandum. Superius dixi articulo. 2. in fin. de literis annalibus, & quin-
quennialibus, vbi fuit contrarium dictum: verum hic intelligi debet, quando impetrantur poſt
condemnationem.

Condemna-
tur ad gar-
niendum nõ
obſtantibus
literis anna-
libus.

16 Item literæ ſtatus non impediunt prouiſionem: vt fuit dictum contra dominum Morlet du
Maceau Generalem Franciæ tunc legatum ad partes Heluetiorum pro Iacobo de ſainct Blancé,
qui dictus Morlet recognouerat literas ſuas, & fuit condemnatus per procuratorem ad garnien-
dum: cui conceſſa dilatio longa fuit ad certiorum eum faciendum anno 1525. in menſe Ianuario
in Senatu. Dico in tract. de literis dilato. in 2. Tomo.

Areſtum.
Prouiſionẽ
non impe-
diunt literæ
ſtatus.
Areſtum.

Et autres s'ilz ne ſouſſiſent.

GLOSSA TERTIA.

Sic alia bona poſt primam captionem & executionem capi poſſunt, ſi primò capta
non ſufficiant, vt hic: & ſi mobilia non ſufficiant, poſſunt immobilia ſayſiri, perſicien-
do executionem. l. à Diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudi.

2 Et illa bona eſſe capta apparitor debet poſtea parti ſignificare, & notificare debito-
ri, dum caperentur, & illum citare, ſi bona ſint mobilia, vt practice loquar, à
prins. Qui debitor ſi non comparet, dicitur iudex bona æſtimanda per
iudicem, vel probum virum ad hoc expertum: qui domum æſtimat, & ſuæ æſtima-
tionis

Bona capta
ſi non ſuffi-
ciant, alia
capi debent.
Practice ſu-
per rebus
mobilibus
captis diſtra-
hendis.

nonis literas concedit: quibus habitis postea venit ad executionem mobilium. in immobilibus est alia praxis, de qua inferius loquemur.

Seront vendit.

GLOSSA QUARTA.

Et licitationem, & vltimo offerenti dabuntur & iudicis autoritate. l. prima. C. de fide instru. & iure hacta fiscal. lib. 10. prius tamen facta aestimatione vt supra dixi: & in his iudex non debet facere gratiam, sed plus offerenti tribuere: vt inferius dicitur. {Et hec praxis elicitata est ex l. si. ff. de requi. reis. ibi, ne aut mora deteriora bona fiant, aut aliquo modo intereat, venire debere, pretiumque eorum in deposito esse diui Severus & Antonin. s. xerut.}

Et les deniers mis en ses mains.

GLOSSA QUINTA.

Ses mains, ad cuius manus referri debeat.

1 **D** est in manibus creditoris. l. ex facto. iuncta glo. in verbo sua. id est rogantis dicit, sic sua, id est creditoris. ff. ad Trebel. de hoc plenius scripsi in l. pupillus. §. fin. ff. de verborum signifi. ideo hic alia non scribo, nisi quod vulgus loquitur sepius ista phrasi. 2 Idem est dicere, en ses mains, quod in sua potestate: quia is qui in sua manu habet quicquam, id in sua potestate habere dicitur: vt scripsi in §. primo in glo. manibus. rub. de regia ad pra. l. nomiu. in concordia. Franciae. & abundantius in l. mulieris. §. 1. ff. de verbo signifi.

Denarium nomine quid veniat.

3 **Q**uero quid denariorum nomine veniat? Respon. Budae. in tract. de asse. lib. 2. dicens denarium fuisse argenteum, & denis assibus valuisse, postea in libr. 5. dicit denarium nunc appellamus caroleum, nummum argenteum, qui antiquum sextertium nummum valet.

4 **H**odie vero ex communi vsu loquendi Franciae denariorum, deniers nomen est generale, omnem significans monetam, vt hic: quia omnis moneta in denarios conuerti potest: & denarius omnem aestimat pecuniam: ob id puo istum vsu loquendi introductum, vide text. in argumen. in l. ita. ff. de fideiussor.

5 **I**tem etiam denarius est minima moneta, qua vtimur, vulgo denier, vel tournoys vocatur. scripsi abunde in l. etiam aureos. ff. de verb. signifi.

6 **I**tem est denarius numerus perfectus, de quo Celsius pulchra scribit in li. antiqua. lectio. 12. c. 14. & ego in §. 1. gl. decem. de mandat. aposto. in concordia. Franciae.

Iurare creditor ante natus.

7 **S**i tamen debitor vellet stare iuramento creditoris, an hoc debeat velan fuerit ei solum, non tradetur illi pecunia, donec iurauerit, si pars illud antea allegauerit: sed interim in manibus scribae, seu grapharij deponatur pecunie, vel in manu alterius personae idoneae, non creditoris.

Arestum.

8 **I**ta fuit dictum in Senatu anno domini 1526. die 1. Aprilis. Etiam vidi dubitari, si lator instrumenti sigillati executionem petat a debitore, qui solutionem allegat factam principali, cuius iuramento vult stare, vt portitor instrumenti debeat curare principalem vcturum ad iurandum, licet allegaret obligationem instrumenti esse factam portitori, ou au porteur de ces presentes &c. tamen hoc admitti captis bonis debet. Vide quae scripsi superius ar. 1. in glo. Et sans preiudice d'icelles.

Non obstant oppositions ou appellations quelz conques par promission.

GLOSSA SEXTA.

Iudicis sententia sua per bonis captis.

1 **T** sic debet iudex pronunciare, videlicet quod per modum prouisionis vendentur pignora: & pecunia ponitur in manus creditoris, tradendo cautionem per eum: & si pars appellet, exequetur sententia non obstante appellatione, tamen si dicatur postea bene appellatum, condemnabitur creditor ad restituendum res venditas, vel aestimationem illarum, & ad damna & interesse cum expensis. l. cum ex causa. ff. de appella. l. ei cuius. de appella. recipiend. l. chirographis. §. 1. ff. de administra. tutor. 2 Et quanuis hic text. alternatiue loquatur, tamen accipiendum erit coniunctim, videlicet quod non obstantibus oppositionibus & appellationibus res vendentur: & pretium creditoris hoc casu dabitur: sed ideo apposuit alternatiuam, quia post sententiam non solet quis opponere, sed appellare: vt in rub. ff. & C. de appell. ideo dicit quod licet opponeret, vel appellaret, vel vtrunque faceret, adhuc executio fiet, per ea quae scripsi in l. saepe. per illum text. ff. de verb. signifi. & Bar. in l. certi conductio. §. quoniam. ff. si certum petat. Nam sub simplicibus hoc comprehenditur mixtum. l. 2. ff. de verb. oblig. vide tamen quae in alio casu scripsi, in glo. 10. appellations. ar. 1. supra eo.

Opponens & appellans ante executionem non auditur.

En baillant par le creancier.

GLOSSA SEPTIMA.

Gerundium en baillant quid significet. Si plures sunt credi-

1 **D** est si creditor tradiderit cautionem, ita exponitur hoc gerundium in l. si tu ex parte. iuncta glo. ff. de acqui. hered. scripsi in tract. de sentent. executio. ar. 1. in glo. en baillant. vbi abundantius tractaui: videre ibi licet.

2 **I**tem si plures essent creditores etiam debent dare cautionem: quia indefinite loquitur hic text. par le creancier: ergo quilibet, siue fuerit vnus, siue plures. Nam edictum licet regulariter scriptum,

scriptum sit, si tamen plures interuenerint, locum debet habere: vt Pomponius scribit in l. 1. §. item hoc edictum. ff. quod falso tutor. autor. gestum est. Et plures haeredes vnus creditoris vnā tantum cautionem dabunt, sic & plures creditores vnus debiti, quia loco vnus habentur. l. 2. §. ex his. & l. in executione. ff. de verborum obliga. de hac cautione multa scribo in tract. de sentent. executio. artic. 1. in glo. bonne & suffisante caution. Sic quando plures sunt partes, omnes vnum procuratorem constituere debent. l. si quis cum procuratorio. §. vnus. ff. de procura. & l. iam tamen. §. si tamen. iudicat. solui. & ita iudicauit Senatus anno 1512. die 23. Iulij, vt expensae & litis an fractus vitentur. c. dispendia. de rescrip. in 6. 3

tores an qui libet cautio ne praestet.

Notandum est quod executio instrumenti garentigati differri non debet: si creditor offerat cautionem. recte Socin. in l. pecuniam. col. 2. ff. si certum pet. quem sequitur Currius Iunior. in l. penul. nu. 47. C. de pact. dicens nouam & singul. decisionem.

Executio non debet differri, si cautio offeratur.

4 **Q**uod si causa sit executiua, & opponantur aliqua exceptiones, tunc cautela est quod creditor offerat fideiussorem de restituenda ea re cum omnibus damnis, & expensis: tunc iudex debet facere executionem non obstantibus omnibus exceptionibus oppositis, & ex illis decisionibus sumpta est lex ista regia, & Franciae practica, nempe dicit Bald. in c. nihil. de electione. Quod lege non cauetur, in practica non habetur: de qua dico in l. vt Alphenus. ff. de verb. signi.

Cautela pro executionibus faciendis.

5 **E**t si debitor condemnatus ad garniendum sine causa recipere cautionem recuset, ne soluere aut garnire cogatur: tunc iudex ex officio recipere poterit illam cautionem, vt calumniis partium obuietur iuxta l. in fundo. ff. de rei vendica. alius esset in potestate debitoris executionem tollere: quod non est permittendum, vel tenebitur debitor soluere sine cautione: vt fuit iudicatum anno 1526. die 12. Aprilis post Pascha. vbi fuit pronunciatum quod si quis fuerit condemnatus ad garniendum intra decem dies cautione prestata, si non garniat intra illud tempus oblata sibi cautione, poterit compelli ad soluendum in vim illius condemnationis, etiam cautione non data per l. vnā. ff. si quis ius dicenti non obtempera. vbi plene iuris interpretes. Et facit tex. in l. si constan te. §. quotiens. ff. solu. ma. quod notandum esse cenfeo. 6

Debitor si nolit cautionem recipere, quomodo prouideatur.

7 **N**on potest tamen iudex condemnare aliquem per prouisionem, nisi cautione data, alius sententia est nulla: & sic visum fuit Senatui Parisien. anno 1540. die 15. Februarij in processu pendente inter M. Anthonium Chambon examinatorem Castelleti, & Hugonem possepin.

Arestum.

Arestum ut in prouisione cautio de cernatur.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA OCTAVA.

1 **B**ona cautio dicuntur & sufficiens fideiussores idonei, non vero pignora: vt scripsi in tract. de sentent. executio. arti. 1. in eodem verb. hic non repetetur. nam plura ibi tractaui notatu digna in forensi iudicio: & de certicatoribus etiam an teneantur, si fideiussor non sit soluendo: & quid si creditor non possit inuenire bonam cautionem. ibi videbis quid faciendum sit.

Bona cautio quae dicitur.

Et se constituent acheteur des biens de iustice.

GLOSSA NONA.

1 **D** ata cautione creditor constituit se emptorem bonorum iustitiae, quasi ab ipsa iustitia, & iuris autoritate illam denariorum summam habuerit. Ob id si postea creditor succumbat, sine alio processu & facto ei precepto de restituendo quod accepit, si non pareat, statim prehendi potest illius persona. 2 Quia quodammodo videtur delinquere, & curiam contemnere, qui non soluit pretium, vel non restituit depositum sibi autoritate curiae datum: per ea quae dicunt Bal. & Sali. in l. acceptam. per illum tex. de vsur. C. 3

Emptor bonorum iustitiae auctoritate capi potest, & custos bonorum.

4 **I**taque iste creditor sic obligari solet, vt postea restituere cogatur, si a iudice hoc pronunciatum fuerit, videlicet executione perperam facta. Non solet tamen clericus capi, sed cogi per captionem temporalitatis in hoc regno: quia tangi persona eorum non debet. c. vnico. de cleric. coniuga. in 6. 5

6 **E**t per hoc patet quod etiam custos bonorum autoritate curiae datus, tenetur restituere bona ei data a curia, sicut hic emptor iustitiae. nam precepto ei facto de reddendo ea, quae curiae recepit autoritate, si illa non reddat, capi potest: & hic emptor bonorum autoritate curiae vocatur vulgo acheteur des biens de iustice. de quibus in consuetud. no. Bitur. rub. de executio. artic. 18.

Soluens auctoritate sententiae quando reuocatur indebitum.

7 **A**duertendum est, quod aut quis autoritate iudicis debitum coacte soluit, videlicet per sententiam, etiam non seruato iuris ordine lata, tunc soluens non poterit illud repetere per tex. singularem. in l. vlt. in si. ff. quod metus caus. quem notat Roma. sing. 511. & l. si in liubere. nu. 5. ff. de iuris d. omnium iud. ac Francisqui. in l. si pacto. col. 2. C. de pact. Si vero cogatur indebitum soluere vt hic, repetetur ratione obligationis factae ab eo, qui recepit indebitum. Alias si quis simpliciter indebitum autoritate sententiae solueret, illud repetere postea non posset. per l. 1. C. de conduct. indeb. quod est bene notandum hic, vt obligetur semper creditor ad restituendum, si per iudicem dictum fuerit, & caueat vt liberè non soluat, ne ei opponatur postea sententia.

Cedere bonis an possit is, qui curie auctoritate quicquid recepit.

Fideiussor iudicatus solui tenetur sine nouo processu solvere.

Arestum. In criminalibus fideiussor non obligatur ad solvendum iudicatum.

Arestum.

Fideiussor captus prebenfione utitur contra principalem.

Debitor non potest retinere bona sua constituta dote emptore iustitia.

Arestum.

Emerere quis potest bona sua.

Debitor quando uenditione rei sue impeditur potest.

Bona capta si fuerint combusta cuius periculo pericunt.

Articulus sextus.

7 Nec admitteretur iste creditor ad cessionem, nec posset iuvari literis annualibus, aut quinquennialibus, vel aliis dilatoris literis, propter iudicij auctoritatem, quominus restitueret: ut superius scripsi, & in tractat. de dilatio. annuali. vel quinquennialibus. las. dicit multa esse ob iudiciorum auctoritatem introducta in l. sue apud acta. ff. de transac.

8 Item fideiussor iudicatum solui tenetur solvere sine nouo processu: & executio in eum fieri potest facta rei principalis condemnatione, quia fingitur condemnatus cum principali. Et quia hæc est natura istius fideiussionis l. si. in fi. C. de vsur. rei iudica. l. i. ff. iudica. sol. hoc docet Collecta. in c. i. col. 2. de re iud. & in c. constitutus. de fideiussor. glos. in c. i. de iniuriis. lib. 6. Et si principalis fuerit condemnatus, eo tamen non discusso, in carceres conicietur etiam fideiussor, ut fuit prolatum arrestum anno 1533. in cōuent. iuridic. apud Turonen. habitis. nos vocamus aux. grans iours de Tours. quod est verum in ciuilibus, in criminalibus autem non potest quis obligari ad solvendum iudicatum: quia pœna suos auctores sequi debet. l. sancimus. C. de pœnis. Ideo hoc anno 1546. die 26. Februarij in camera criminali, quam Tornellam vocant, fuit pronunciatum fideiussorem iudicatum solui bene appellasse, eo quod appellauerat, ne in carceres coniceretur post rei cōdemnationem in crimen condemnati, seu ad aliquam emendam, si tamen ageretur ciuilitate, puto quod obligari fideiussor posset: cum paria sint agere ciuilitate pro crimine, vel aliàs ciuilitate. ut no. docto. in rub. de iudic. in c. i. illo tit. in 6.

9 Nec in sententia ferenda contra debitorem, citari debet fideiussor, quia iudicium cum eo non agitur: ut docet Bald. in l. duobus. §. qui iurauit. vers. igitur. ff. de iureiurand. & sententia tunc nocet in consequentiam non citato. text. in l. i. ff. de re iud. las. in dicta l. duobus. §. ergo. plenè Hippoly. in repet. l. de vnoquoque. ff. de re iud. non tamen tenebitur fideiussor ad augmentum post iudicatum: & ideo non tenetur ad fructus receptos post iudicatum. per l. primam. ff. de in litem iuran. d. l. si. de fideiussor. Cepo. cautel. 127. quidam fideiussor. Hippol. in rub. de fideiussor. q. 8. & vide eum quat. 25.

10 Imò si capiatur fideiussor pro debito, potest pars per eundem iudicem facere capere reum principalem incidenter, licet aliàs non esset eius iudex competens, quando esset reus & fideiussor iudicij: ut asserit Bal. in l. cum eorum. col. 1. C. de senten. & interloc. omnium iudic. & in l. fin. §. vlt. col. 2. nu. 6. C. de vsur. rei iudic.

11 Quæro quid si debitor, cuius bona capiuntur à viatore, velit constituere se emptorē iustitiæ, & bona sua retinere, an possit? Respon. non. Quia garnire debet, & deponere bona, ut vendantur, sed in suis manibus non venderentur, igitur non admitteatur: & nunquam sic fieret executio, imò interim possidens debitor illa bona consumere posset: & ita iudicatum fuit in Senatu anno 1515. die 26. Febru. & in hac ordinatione dicitur, quod bona debent vendi, & sic non debent dari debitori. † Nisi de consensu creditoris. Turic si partes sunt concordēs nihil ad iudicem. l. i. §. inde. ff. de noui oper. nuncia.

12 Ipse etiam debitor plus offerens reciperetur dum venduntur bona sua, sicut quilibet alius.

13 Quia nihil prohibet quominus bona sua emere publicè possit. Et ille est vnus casus, in quo iure quis rem suam emit: per quæ limitatur l. suæ rei. ff. de cōtrah. emp. & l. neq. pignus. de reg. iur.

14 Vbi Deci. scribit, quod si post certum tempus res vendi possit, ut in licitationibus: si elapso dicto tempore res non sit vendita, impediri venditio potest, si debitor offerat debitum. allegat Card. in c. i. §. nos igitur. q. 7. de iureiur. quod dicit sing. notandum.

15 Quæro bona capta fuerunt tradita durate oppositione alicui Titio mercatori, cuius domus cum bonis captis combusta est, cuius periculo amittantur? Respon. periculo debitoris, l. pignus. C. de pig. acti. vbi sic dicitur, pignus in bonis debitoris permanere, ideoq; ipsi perire in dubium non venit: quia res perit regulariter periculo domini: ut ibi.

16 Si tamen postea creditor, qui executionem fecit, succumbat, & dicatur executionem esse perperam factam, tenebitur creditor ad interesse, quod continebit æstimationem illarum rerum amissarum. gl. & doct. in l. non omnis. §. si pupillus. ff. si cer. per. & tex. in l. Titius. vbi las. de præscr. verb. ista nunc sufficiant.

Idem artic. LXIX.

Et où les creanciers n'auront commence par execution, mais par simple action, si l'exploit est libellé, & porte la somme pour laquelle on veut agir, y aura gain de cause par un seul default, avec le sauf, selon la distance des lieux, en faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande par obligation authentique comme dessus.

GLOSSA PRIMA.

IN articulo proximo supra statutum fuit quomodo iudex pronuciare debeat super executionis oppositionibus: nunc verò instruit eum, quando pars per viam simplicis actionis procedit, petendo in iudicio id, quod sibi debetur: & statuit, quod si debitor non compareat ratione vnus contumaciæ & defectus, creditor causam lucrabitur. Nam iudex condemnabit debitorem etiam absentem ad garniendum requisitis in hoc text. interuenientibus, de quibus inferius dicitur in fine.

2 Credito

2 Creditores dicuntur non tantum ij, qui pecuniam crediderunt, sed omnes quibus ex aliqua causa debetur. l. creditores, & l. creditorum. cum l. seq. ff. de verb. signi. vbi exactius scripsi. Ibi videre potes lector beneuole, si te non pigeat. Et licet hic text. loquatur in plurali creanciers, idem tamen in vno: vt proximè dixi.

N'auront commence par execution.

GLOSSA SECUNDA.

EMPE omnium actionum instituendarum principium ab ea parte edicti proficiscitur, quæ prætor edicit, de in ius vocan. §. si. de pœna temere litig. in instit.

Et sic patet ab executione incipere quem posse contra l. primam. C. de executio. rei iud. ibi nimis propter Marcelle iudex pignora capi, ac distrahi iussit ante rem iudicatam. facit l. si nulla. ff. de re iud. & Innocen. in c. tua de cohabita. clerico. Oportet enim debitorem primò conuinci, & sic deinde ad solutionem pulsari. l. vnica. C. de sequestra. pecuniæ.

2 Imò si iudex incipiat à præcepto, id quod agit, nullum est, quia latum parte absente, & causa non cognita. l. prolatam. C. de senten. l. de vno. ff. de re iud. Bal. in l. nec quicquam. §. vbi. col. 3. ff. de offic. proconsul. hæres. in fi. ff. de iud. Soci. in tracta. de citatio. arti. 21. & quia parti deliberatoriæ tolluntur dilationes, & coram tali iudice cogitur respondere. ideo præceptum est iniustum, teste Ioan. Fabr. in d. §. omnium. col. 2. insti. de pœna temere litigan. Bart. consil. 80. quaeritur.

3 Respondeo ab executione posse incipi, si instrumentum sit garentigiatum, vel regio signatum sigillo. de quibus supra in præfa. scripsi: cum ista instrumenta vim rei iudicatæ habeant ratione sigilli, quod vim approbationis habet: vt ibidem dictum extitit: tamen si bene consideretur, non incipitur ab executione, quia iam confessus is erat contra quem fit nunc executio: & post sententiam non dicimur incipere ab executione: sic nec post instrumentum sigillatum, quod vim sententiæ habet.

4 Si verò iudex aliter præcipiat, videlicet cum hac clausula, nisi causam oppositionis allegare in contrarium volueris, & in casu oppositionis talem assignauimus diem decimam, aut aliam: tunc illud præceptum valet, & habet vim simplicis citationis, si pars se opposuerit: ut testatur Bar. in d. l. i. C. de executione rei iudicatæ. & in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui oper. nunciatio. iuncta l. non solum. §. sed vt probari. ibidem glos. sing. in c. ex parte. primo. in glos. vlti. de verbo. signific. quam not. Alex. consil. 225. ponderatis. n. 7. in 6. vo. Barba. consil. 26. vbi opus. col. 1. in 3. vo. Bald. consil. 463. quatuor. col. 2. in 4. volu. & consil. 177. ad euentiam. in 3. volu. Iacob. in l. ad preceptorium. col. vlti. ff. de iudic.

5 Et fuit inuenta hæc practica pro faciliore exitu iudiciorum, secundum Corsetum in sing. incipien. citatio. in primo. & Bald. in l. scire oportet. in principio. ff. de excusa. tuto. & in l. ius alimentorum. ff. vbi pupillus educari debeat. l. actione. col. 2. C. de transac. & in rub. Comminationes vel epistolas. col. 2. Salic. in l. i. in fi. illo tit. Iacob. de bello visu. in repetitio. §. cōtrahentes. c. Romana. in verb. trahere. de foro compe. li. 6. Et hac practica vtuntur iudices maximè in Francia, nempe literas obtinemus à iudicibus vt fiat præceptum parti: & in casu oppositionis dies illi assignentur coram iudice præcipiente: vel supplicatio datur iudici, vt præcipiat parti, iudex respon. fiat, & in casu oppositionis assignetur dies.

6 Intellige comparente reo, & petente sibi libellum offerri die assignata, tunc vim simplicis citationis habebit præceptum, secus si reus nihil dicat, quia tunc etiam habebit vim præcepti: vt asserit Bal. in l. 2. col. 3. C. de episcopa. audien. d. l. ea quidem. glos. & docto. in c. i. de milite. vasal. l. ait prætor. §. quid tamen. ff. de minor. Aret. in l. actione. ff. de transac. Alex. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui operis nuncia. Barba. consil. 26. vbi Christus. col. 1. & consil. 57. illud. col. 5. in 3. volu. Petrus de Ferra. in sua practica, in forma libel. in noui oper. nuncia. in verb. nouum opus. in fi. alioqui dicitur opponens in culpa, quæ non debet ei prodesse. c. ex tenore. de rescriptis.

7 Secundò declara, quando tale præceptum fieret post sententiam, & sic post causæ cognitionem, quia tunc vim præcepti habebit. Bart. in l. defendente. ff. de autho. tutor. Angel. in §. curare, de actio. in instit. las. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. 3. ff. de offic. proconsul. quia non fit in initio causæ, nec sine cognitione illius: ideo hoc videtur superfluum, quicquid doct. dicant.

8 Tertio intellige valere præceptum, quando fieret contra illum, contra quem ex pacto potest fieri executio propria auctoritate sine iudice: vt l. creditores. C. de pignorib. facit glos. in §. serui. in verb. transitu. instit. de libert. Alber. in d. §. vbi decretum. col. 1.

9 Quarto declara, quando tale præceptum fieret gratia scandali vitandi: vt si sit inter duos contentio, potest iudex præcipere vni, ne transeat ante domum alterius. l. æquissimum. ff. de usufruct. Alex. in d. §. meminisse Barba. d. consil. 57. illud. col. 7. in 3. volu. Imol. in l. quod iussit. per glos. ibi. ff. de re iud. & in l. filius. §. domini. de lega. primo. Curtius consil. 61. super eo artic. in fi.

10 Nam multa tolerantur gratia scandali vitandi, quæ aliàs non permitterentur, quæ tradit Feli. in c. nihil. de prescriptio. glos. in c. cum teneamur. de præbend. glos. in cap. 1. 62. distin. & Barba. consil. 11. col. 9. in primo volu. & consil. 58. col. 7. in 2. vol. & in tracta. de præstant. Card. in q. i. col. 11. pen. partis. Curti. consil. 67. num. 71.

11 Quintò intellige hoc præceptum etiam fieri posse, quando res breui esset tempore peritura.

Quando ab executione incipiens dum sit.

Præceptum resoluitur in supplicæ citationem.

Practica præcipiens di quare inuenta & de practica Francie.

Non comparente reo præceptum in initio causæ saluum valet.

Casus in quibus valet præceptum.

Scandali vitandi causa toleratur præceptum.

Præceptum fieri potest.

H

ſi res ſit tēa
pore peria
tura & ſa
uore pu
blico.

Pro re no
toria præ
cipitur.

Soluens in
uim præce
pi non re
petit.

Seruenti
præcipienti
ayde au
Roy, an
quilibet au
xilium eſſe de
beat etiam
clericus.

Iudex non
poſteſt ho
neſto uiro
præcipere
ut alium
ſuſpendat.

Equi uel
aſini ad ne
gotia regia
quando capi
poſſunt
& ad con
demnatum
deſerendum
ad patibula
lum.
Cogi ad ſe
peliendum
mortuos pe
ſte an quis
poſſit, &
mederi in
ſediſ.

Seruiens ino
bediētes de
nunciare
debet.

1. de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de noui. oper. nuncia. Hippol. in l. qui eadem. ff. ad l. Cornel. de ſi
ca. Roma. in repetit. l. ſi verò. §. de viro. fallen. 40. ſolut. matrimo.

12. Secundo valet præceptum fauore publico : quia iuribus derogatur propter publicam vtilita
tem. l. ſi quis in graui. §. hi quoque. ff. de ſenatuſconf. Silleia. text. in l. iubemus. prima. C. de ſacro
fanct. eccle. & l. i. vt nemini liceat in emptio. ſpecie ſe excuſ. li. ro. C. & l. iubemus, de nauibus non
excusan. li. ii. Laſranc. in traſt. de interpreta. ſtat. col. 6. cōclu. 9. multa alia addidi in d. §. hi quoque.

13. Septimò quando res eſſet notoria, poſſet hoc fieri præceptum teſte Barba. conſil. 57. illud. vo
lu. 3. vbi tenet valere præceptum factum patri notoriè remanenti in Iudaismo, de exhibēdo filias
ſuas, & tradendo matri chriſtianæ, per c. ſi. de conuerſio. infidel. & iudex ſine cauſæ cognitione
procedere tunc poteſt. allegat. c. aſſerte. de præſumptio. & Innoc. in c. tua. de cohabita. cler. & dixi
hoc etiam procedere poſſe in patre hæretico, quod hodie ſeruire poſſet, propter multos hæreti
cos in dies infantentes.

14. Octauò ſi in vim talis præcepti quis ſoluat, non poterit poſteà repetere. text. not. in l. vlti. §.
ſi. ff. quod metus cauſa. laſ. in d. §. vbi decretum. nu. 8. in 4. limita. gl. in ſumma. 2. q. i. faciunt ea quæ
ſcribunt iuris interpretes in l. i. C. de conditio. indeb. & ſuperius limitauit.

15. Nonò ſeruenti iuſtè præcipienti eſt obediendum, vt ſi præcipiat capiēdo aliquem, vt ei
Titius ſit auxilio, dicendo (ayde au Roy) tunc non ſuccurrens poteſt arbitrio iudicis puniri, ma
ximè ſi ille delinquens euaserit: eò quòd non eſt ei præſtitum auxilium. arg. l. liber homo. in 2. ff.
ad l. Aquiliam. Maſue. in pract. in rub. de pœnis. in verſic. ſi ſeruiens. Allego text. in l. 2. §. i. ibi om
nia ciuilia dirigant auxilia. C. de his qui latro. occulta. & ibi Ioan. Fab.

16. Fallit quando ille cui præcipitur eſſet clericus, quia poſtquam non eſt ſubiectus iudici ſe
culari, iuuare illius ſeruentem non tenetur. c. ſi diligenti. & c. ſignificati. de foro comper.

17. Item non decet clericum capere delinquentes, ſed eos potius leuare, liberareque debet, dan
do immunitatem, per totum tit. de immunit. eccleſ. Ergo non tenentur clerici iuuare ad appar
itoris præceptum: alioqui ſi traderent homicidam ante degradationem curie ſeculari, efficerentur
irregulares. c. ad audientiam. vbi Soci. de homicid. ideo clerici antequam aliquem iudici tradant
ſeculari, debent prius proteſtari iuxta c. ſi. ne cler. vel mona. in 6. quòd iudex ad pœnam ſanguinis
non procedat, & eam rogare.

18. Idem ſi eſſet laicus, ſed alterius fortè iuriſdictionis: & ſeruiens. Pariſiis illi præciperet, niſi no
mine Regis hoc faceret: cui omnes ſubſunt Galli: & in Gallia habitantes: vt ſcripſi in arbo. ſeudo.
tunc ſeruentem iuuare deberet, niſi vt ſequitur.

19. Idem ſi iſte laicus eſſet quidam magnus dominus, qui non poſſet honeſtè officio ſeruentis
fungi, tunc etiam iuuare non teneretur. arg. l. vnic. C. ne liber inuitus actum reip. gerere cogat.
& ibi docto. Nam expedit mihi potius mori, quàm quis gloriam meam euacuet. Teſte duo Paul.

20. ¶ Quia ſicut iudex non poteſt præcipere honeſto viro, quòd ſuſpēdat alium: vt docet Bar.
in l. pen. ff. de pign. actio. Et Floria. in l. ita vulneratus. ad legem Aquil. Bald. in c. paſtoralis. §. quia
verò. col. 2. de offic. delega. Bene. in verb. mortuo. in primo num. 100. c. Raynutius. de teſta. Hip
pol. in l. i. in prin. num. 28. ff. ad legem Cornel. de ſi ca.

21. Ita nec ſeruiens poteſt præcipere ſeruilem actum honeſto viro: vt firmat Iacob. de Bello viſu
in ſua practica. rub. de inquiſitio. fol. 44. num. 20. dicens in eum caſum vbi ſeruiens vel iudex
capi aliquem, qui eum adiuuet, tenetur illi ſoluere: & ita habetur in ordinationibus Regiſ Phil
lippi pulchri. artic. 4. per l. venditor. §. ſi conſtat. ff. communia prædio.

22. Poteſt tamen apparitor ad iudicis mandatum accipere aſinum priuati, vel equum, vt portet
condemnatum ad mortem. teſte Bar. ibidem in d. l. penul. ſolutio tamen pretio. teſte Luca de pen
na. in l. ſi. col. ſi. C. ne ruſtica ad vllum obſequium deuocent. lib. ii. & tunc ſi inueniat equum con
ductitium, debet eum capere. & quando pro negotiis Regis capiendi ſunt equi, ſtatuit Rex, vt pri
mò conductitij equi capiantur, & eis deficientibus, alijs, caueant tamen iudices, vel ſeruiens, ne
equos mercatorum tranſeuntium, vel pauperum, ſed diuitum capiant, nec equos perſonarum ec
cleſiaſticarum, vel ſcholasticorum. Hoc eſt ſtatutum per ſanctum Ludo. Francia tum Regem:
vt eſt in ſtylo parla. in ordina. reg. rub. de taliis. artic. 1. & 7. ac 8. quod iudices ſeruare debent.

23. Sic nec iudex, nec ſeruiens poterunt præcipere, aut cogere etiam vilem ad ſepeliendum
mortuos peſte, vel alia contagione, nec ad ſeruiendum illis, in cuiusle enim eſſet damnare ad opus,
quod ſaluà ſalute exerceri non poteſt. l. aut damnum. §. quicumque. ff. de pœnis. D. de Ripa, in tra.
de peſte. in 3. parte. q. 6. fol. 67. & ſeq. hoc nominatim ſcribit.

24. Fallit quando aliquis eſſet ad mortem condemnatus prætextu homicidij, aut aliàs ſecun
dum eum: quod eſt rationale, vel niſi ſe obligauerit ad ſeruiendum peſtiferis: ſicut tonſores Pa
riſiis, Tholoſe, & in Montepellulano. nam ſi expenſis ciuitatis ea cauſa eſt aliquis effectus magi
ſter, ille tenetur, nec liberaretur dando alium: quia electa eſt induſtria perſonæ, vel ſi aliàs ſe obli
gauerit ciuitati: argu. l. inter artifices. ff. de ſolutio.

25. Decimò ſeruiens tenetur procuratori regio denunciare, aut graphario, ſiue ſcribæ curiæ ino
bediētes, & rebelliones eiſdē factas, vt iuſtiæ pareatur: & inobediētes puniantur, alioqui puniri
debet, & officio priuari teſte Maſuer. in rub. de pœnis. verſic. item ſeruiens. dicens non ſuffice
re, ſi alij reuelaret. argu. l. indicat. ff. de verb. ſignifica. & Bart. in l. lex Cornel. §. ſi. de iniur. & fa
mo. libel. ff. hodie ſufficit ſi procuratori regio, aut magiſtratui denunciet, quod aliquando falſo

& ex

& ex calunnia hoc peſſimum hominum genus faciunt.

26. Vndecimò quando illa citatio ſeu præceptum eſſet ipſo iure nullum, non haberet vim ſim
plicis citationis: nec poſſet iuſtificari, quòd nullum eſſet: nec effectum parit, id quod eſt nullum. l.
quædam mulier. ff. famil. erciſc. & l. iure noſtro. de teſta. tutel. Bal. expreſſè in l. ad premporium.
in ſi. ff. de iud. Soci. in d. traſta. citatio. artic. 21. in ſi.

27. Duodecimò valet præceptum, quando agitur de materia concernente animam: vt in deci
mis, quando ſit præceptum, vt ſoluantur ſine mora. Cardi. in c. i. de cauſa poſſe. & in cle. 2. q. 23.
de iud. ¶ Monitorium tamen regulariter iudicis eccleſiaſtici reſoluitur etiam in ſimplicem cita
tionem, vt plene conſuluit Petrus Pariſ. conſil. 113. monitorium. in 4. vol. nec debet iudex eccleſia
ſtaſticus ſerte excommunicationem in aliquem, ſi intra tale tempus non ſatisfaciat, ſi ille offerat
cautionem, & non ſit in culpa vel offeſa. c. Romana §. caueant. de ſen. excom. in 6. Feli conſil. 6.
venerabilis. col. i. Materiam monitoriorum ſcribit Iohannes Neuiza. in Silua nuptial. & D. Philip.
Probus in addi. ad Iohanem Monach. in cap. ſi. de conſtit. in 6. 3.

28. Decimotertio non debet fieri præceptum incertæ quantitatis. l. i. C. de ſenten. quæ ſine cer
ta quantita. proferunt. Anchara. conſil. 60. duplici. in ſi. vide eundem conſil. 297. efficacibus. &
conſil. 52. pro clariori.

29. Poſtremò ad hoc vt hoc præceptum valeat, requiritur, quòd non ſit ſimplex, id eſt ſine clau
ſula, niſi cauſam oppoſitionis. & en cas d'oppoſition. &c.

30. Secundo requiritur, quòd fiat ad iudicem, nec valeret ab apparitore ſine iudicis commiſſione:
vt ſuperius dixi, & ſcribunt docto. maximè Boer. in repetitio. l. conſentaneum. C. quomodo &
quando iudex.

31. Tertio in rem non valeret, vel imperſonaliter: vt præcipio ne ibi ædificetur. nam is etiam,
cuius intererit opponere poterit. ſape. ff. de re iud.

32. Quarto quòd ad partis requiſitionem fuerit conſeſſum, & tunc non valet: ſi verò ex offi
cio, ad vtilitatem publicam valebit. Barba. conſil. 56. in 2. vol. niſi in vim ſimplicis citationis: vt ſu
perius ſcripſi.

33. Vltimò etiam ſine cauſæ cognitione ſolet fieri in his, quæ cauſæ cognitionem requirunt,
& tunc in citationem reuoluitur. Angel. in §. curare. col. vlt. de actio. in inſtit. Anchara. conſil. 52.
pro clariori. Alia, ne prolixitate vtat, reiſicio add. l. primam. C. de executio. rei iud. vbi doctores
parum traſtant: ſed quia eſt materia vſu veniens, ob id eam ampliori ſtylo quàm doctores hæc
nus pertraſtare volui.

Mais par ſimple action.

GLOSSA TERTIA.

Hoc eſt de iure communi, ſecundum quòd inſtrumenta etiam authentica, non
habent executionem paratam: ſed ab agendo incipiendum eſt. l. extat decretum. ff.
quod metu. cauſ. libi. ſi quas petitiones habes, actionibus experiaris: & ſcripſi ſu
perius in præfatio.

2. Etiam minoris inſtrumentum non habet executionem de iure. per l. ſi minor.
viginti quinque annis, cui fidei commiſſum. ff. de minor.

3. Imò etiam nec fauore dotis. l. ſi cum dotem. §. eo autem. ff. ſolut. matri.

4. Practica ergo iuris communis eſt, vt quando quis habet inſtrumentum authenticum contra
aliquem, vt illum conueniat, & ſimplici actione procedere hoc caſu dicitur: vt in text. & ſi ille neget,
probabitur debitum per illud inſtrumentum: & condemnabitur debitor, demum lata ſententia
fiet executio. ſed hæc via longa eſt, attamen à iure approbata in l. i. C. de executio. rei iud. Maſuer.
in rub. de execut. §. item virtute. & communiter doctores practici ita aſſerunt.

5. Et quando via ordinaria prædicta proceditur, offertur libellus. Secus ſi per viam executionis:
nec ſis conteſtatur hoc caſu. Bart. in l. intra. ff. de re iudica. Alex. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tem
pore. col. 2. ff. ſolut. matri. Antonius de cana. q. 4. & 7. & inferius in traſta. de ſenten. executio. ſu
perius dicitur.

6. Hodie tamen ſi in executione multa allegentur, ſolet iudex decernere, vt in ſcriptis tradan
tur prout vidi ſæpius fieri, & tam actor quàm reus ſua præbet ſcripta, etiam in executoriis.

7. Quæro ſi quidam habens inſtrumentum executorium, ab agendo inceperit, poſteà habito
conſilio velit viam executiuam capere, an poſſit? videtur quòd non: quia vbi plures ſunt actio
nes, vna electa, ad aliam conuolare prohibet. iuriſconf. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tri
buto. actio. Barto. & alij in l. edita. C. de edend.

Conſtrarium videtur verius: nempe licet renunciare iſti actioni motæ expenſarum facta re
ſtitutione parti, & tunc ab exequendo incipere: nam quilibet poteſt renunciare citationi, & iuri
pro ſe introducto. l. ſi quis in conſcribendo. C. de episcop. & cleric. ideo illi actioni ſeu inſtantia
renunciabit per l. poſtquam liti de prædio. motæ renunciati. C. de pact.

Nec reſtagatur d. l. quod in hæredem. §. eligere, quia loquitur quando duæ actiones compe
tunt: tunc vna electa altera tollitur. diuerſum eſt, quando via actiua & executiua competit: quia
tunc vna electa altera non tollitur. l. miles. §. qui iudicati. & l. 4. §. ſi ex conuentione. ff. de re iud.

Præceptum
nullum non
reſoluitur
in citatione.

Pro decimis
ſoluendis
præcipitur.
Præceptum
incertæ qua
titatis non
ualec.

Requiſita
ut præcep
tu valeat.

Inſtrumentū
etiam dotis
uel minoris,
de iure non
habet execu
tionem, niſi
in caſibus
inferius de
ſcriptis.
Practica in
ſtrumento
rum in pa
tria iuris
ſcripti.
Libellus au
in executio
nem detur.

Quia
egit ordina
rius, ad ex
ecutionem
procedere
poteſt.

nam ideo ago, vt veniam interdum ad executionem, ergo non renunciatur executioni, nec tollitur per actionem: secus si plures competere actiones: licet quidam hanc differentiam non intelligant: & hoc etiam tenui supra articulo, 2. num. 20.

Casus de iure habentes executionem.

8 Notandi sunt tamen casus, de iure communi habentes executionem: vt quis etiam de iure videat, quid sit agendum.

Primus est, quando iuramentum est in depositum: vt pote quis iurauit seruare contenta in contractu, vel in instrumento: tunc illud habebit executionem, teste Bartol. in l. 2. in ff. de iureiurad. & miratur ibi idem Bartol. quare hæc consuetudo hunc modum non inuenit, tradit Bart. in l. 1. C. illo tit. Et sequitur Paul. in l. post rem. ff. de re iud. Alexand. & Ias. in l. ait prætor. §. si iudex. ibidem Alex. in d. l. si cum dotem. §. eo tempore. ff. solut. matrimonio. Benedic. in repetitio. ca. Raynutius. in verbo, testamentum, in 3. num. 32. cum sequen. de testa. de Petruca in tractat. de viribus iura. in 22. effectu.

De iuramento habente executionem.

9 Ratio est: quia iuramentum habet vim sententiæ, quæ habet executionem. l. 4. §. si ex conuentione. cum similibus. ff. de re iud. ergo & iuramentum: vt probat Ias. in §. item si quis postulante. col. antepe. & seq. in instit. de actio. vbi respondet fundamentis partis contrariæ: & idem Ias. consil. 9. circa primum. in 1. volu. & consil. 85. punctus ibidem.

Iuramentum remissum an habeatur pro præstito & quando in actu est improbato.

10 Restringe quando iuramentum esset remissum. Ias. in l. nam postea. in §. ff. de iureiur. tum quia essent plura specialia, contra l. primam. C. de dot. promissio. tum quod iuramentum habet illud effectum, & quando est remissum, non est iuramentum: ergo non habebit istum effectum: quamuis iuramentum remissum aliis habeatur pro iuramento præstito. l. remittit. cum §. præcedenti. ff. de iureiur.

11 Secundò restringe quando iuramentum esset appositum super contractu nullo, vel à iure improbatò: tunc non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. regula. Non est obligatorium de reg. iur. in 6. Anto. vbi supra q. 20. Plura scripsi in repetitio. l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. multominus executorium erit.

12 Tertiò restringe, quando iuramentum esset ex intervallo post contractum appositum. Bald. in l. 1. C. de reb. cred. & Francisc. Cremen. singul. 142. volo dare. quia sicut pactum nudum ex intervallo appositum non vestit contractum, nec producit actionem. l. iurisgentium. §. quinimo. ff. de pact. l. in bonæ fidei. C. illo tit. sic nec iuramentum. istud tamen reprobat per Ias. in d. l. 2. sed ibi in additionibus respondi Ias.

13 Quartò restringe quando iuramentum apponeretur super eo, quod est de præterito, secus si super futuro, quia tunc non haberet executionem. Bal. in d. l. 2. glo. & doct. in l. iuris iurandi. C. de re. cred. de Petruc. in 22. effectu iuramenti, dixi in interpreta. d. l. si quis pro eo. de fideiussor.

14 Quintò limita quoad tertium. Ias. in d. l. 2. in fin. vbi dicit non habere executionem contra tertium, qui non iurauit, nec iuramentum denulit, nec delationi consensit.

15 Sextò non procedit in iuramento necessario, quod tendit ad probationis supplementum. l. admonendi. ff. de iureiur. c. si illo titu. hodierna tamen praxis non recepit istam executionem ratione iuramenti: nisi iuramentum sit sigillatum regio sigillo, vel alio authentico, & sic ratione sigilli executio fiet, non iuramenti, & ita seruatur: & quia ratione iuramenti, appositum in instrumento iudices Ecclesiastici solebant cognoscere, etiam contra laicos. c. fina. de foro competen. in 6. ideo fuit prohibitum a resto, vt alibi dixi, ne notarij regij laicos iurare facerent in contractibus, & in suis instrumentis hoc infererent iuramentum. Quod probatur per §. quia verò multa. in authen. de iudicib. colla. 6. 3.

Instrumentum depositum si est exequendum.

16 Secundus casus est in instrumento depositi, hoc de iure executionem habet. l. penul. vbi Bart. & alij. C. de po. pòderando distiones illico, & modis omnibus restituere compellatur, & ibi quam celerrimè, & quam citius recuperare. Sequitur. Mathesilla. not. 5. nota quod contractus. Alex. & Jacob. in l. si. col. 2. C. de edict. diui Adria. tollen. Ias. in l. 1. col. 1. C. de eden. & d. l. 2. de iureiurand. ff. Roma. consil. 174. amplissimè. col. 2. Soci. in c. 1. in 6. prin. artic. fallen. n. de mut. petitio. & consil. 167. non inutilis. in si. volu. 2. & Ioan. Compe. in tractat. de dote in vlti. parte. q. m. Ideo exceptiones requirentes altiore indagine non possunt in deposito opponi ad impediendum depositum, sed postea referuantur vt docet pulchrè Bald. consil. 236. viso instrumento. in 5. volumi. & Jacob. in l. si. col. 1. C. de edictò diui Adriani tollend. & iudex solet in Fràcia per modum prouisionis condemnare depositarium ad restituendum, non obstantibus hisce exceptionibus: quæ facta rei deposita restitutione discutiantur, si altiore indagine requirebant secundum praxim nostram, etiam si instrumentum non sit authenticum, etiam si per testes vel confessionem probatum fuerit depositum. Ias. consil. 85. punctus in 1. volu.

Depositum an ordinem requirat iudicij, & in famet.

17 Quamuis Bald. & Sak. in l. penul. dicant ordinem iudicij in hoc etiã deposito seruandũ: & hoc esse tutius testatur Antho. de cana. in d. tract. de execut. q. 7. per l. qui depositũ. C. de pos. vbi cõdènatus depositi efficitur infamis, & nõ cũ proceditur per executionem. Sed nõ facit quia dum agitur via ordinaria, & depositarius inficiatur depositũ, tũc infamat, alioqui nõ. Hercula. in d. §. si iudex.

Arrestum.

18 In depositario iustitiæ, quem practici vocant, quando auctoritate iudicis pecunia est apud eum deposita, is etiam per incarcerationem personæ suæ tenetur ad restituendam pecuniã apud se consignatam, vel aliam rem, licet is alteri tradiderit. ita fuit iudicatum anno 1526. in mense Ianuario. de quo deposito scripsi superius artic. præceden.

19 Intellige verum depositum executionem habere, secus in confesso: vt pote si maritus confessus

sit se habuisse, quod non habuit: vt cõsult. Alex. in d. §. eo autem tempore. l. si cum dotem. col. 2. Solut. matr. ff. & idem in quocunq; alio sic confesso. nam oportet in primis de deposito constare, argu. §. planè. de testa. mili. in insti. & l. non ignorat. C. qui accusa. non possunt. quod non seruaretur in forensi iudicio, vt superius dixi artic. 2. quamuis primam sententiam teneat Bper. in decis. Burde. q. 295. compositus. nu. 8. nam si causa depositi confitear me habere tuos libros, etiam illa confessio in instrumento sigillato facta executionem habebit.

Instrumentum testamenti est de iure exequendum.

20 Tertius casus in instrumento testamenti, quod habet executionem quoad missionem in possessionem, si instrumentum non reperitur ratum, nec cancellatum, nec in aliqua parte vitiatum, tunc hæres in possessionem mittetur. l. finali. C. de edict. diui Adria. tol. Angel. in §. illud. in verbo decreto. per illum textum. in authentiq. de heredi. & falcid. collatio. 1. Corne. consil. 172. volumi. 4. & l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudic. & ista est communis sententia: licet quidam contrarium teneant in dicto §. si iudex. per illum text. vbi actum fuit actione ex testamento, ergo non habet executionem in aliis, quam quoad missionem. tum etiam, quia ex testamento dantur tres actiones. l. 1. C. communia. de lega. quæ in vanum darentur, si instrumenta testamenti haberent in omnibus executionem paratam. & pro hoc facit text. in l. minor 25. annis, cui fideicommissum. ff. de minor. vbi debitum ex quo constat per instrumentum testamenti non habet executionem paratam.

21 Si tamen quis velit tenere testamenta, habere in omnibus & per omnia executionem, sic potest probare, quis non potest emancipare filium ad vnum actum, sic ad vnum actum testamentum non exequetur, & in aliis non. l. 1. §. in filij. ff. ad Treb. Bal. in l. seruũ. C. qui testa. facer. possunt.

Item actiones & eius qualitates in hæredes transeunt: Ergo erunt executoriæ apud hæredem, sicut apud defunctum erant. l. 1. ff. ad Trebel. & superius dictum extitit.

22 Item vna res, vel vnum testamentum non habet diuerso iure censerit. l. cum qui ædes. ff. de vsucapio. vt quoad vnum sit executorium, quoad alia non.

Nec obstat d. §. si iudex ibi fuit actum ex testamento, ergo non habet executionem. Respond. non sequitur. nam potest quia dupliciter agere, vt hic videlicet via executiua, & ordinaria etiam ex sententia: vt probatur in l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iud. & ex instrumento sigillato regio etiam sigillo, vt superius dictum extitit.

Tres actiones legatarie quando dantur.

23 Nec refragatur quod tres dentur actiones, quia hoc est verum, quando via ordinaria agitur, secus si executiua: vt testatur Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo, si absque. in 2. nu. 194. & seq. de lega. in rub. de testa.

24 Item quod debeat fieri executio in hoc regno, patet. tum quia testamentum communiter est regio signatum sigillo, quod habet executionem: tum etiam quoad legata executio fieri debet per l. si in fraudem. C. de legat. & l. si testamentum. ff. de petit. hæred. & pro hoc facit gloss. in verbo decreto. §. illud. in authen. de hæred. & falcid. col. 1. & hoc vidi seruari in forensi iudicio, quando instrumentum est sigillatum Regio, vel alio authentico sigillo. Alioqui non si sit factum per vicarium, vel notarium apostolicum: sed iudex per modum prouisionis etiam in eo contenta cautione data pronunciat solvenda: seruiens verò sine hac sententia non exequetur in testamento non sic qualificato descripta, sed procedetur vt in d. l. si, quoad missionem.

Arrestum.

25 Fallit quando peteretur prouisio & executio in limine sententiæ: nam cum possit iudicari super processu ordinario, tunc non soluentur interim legata: nec fiet prouisio. Et ita fuit iudicatum in Senatu hoc anno 1540. vt dico in tracta. de senten. præiudicialib. seu prouisio. in præfa.

26 Secundo fallit, quando is qui dicit testamentum falsum, peteret prouisionem legati in testamento relicto: tunc quia videtur esse sibi contrarius, etiã oblata cautione illi non dabitur. l. si testamentum. ff. de petitio. hæred. non enim fructum cõsequi debet ex eo, quod impugnare nititur per regulam iuris. Alios casus vide in præfa. ad tract. de senten. prouisional. num. 67. & seq. in 3. casu.

Ratione conuentionis instrumentum est executorium.

27 Quartus casus est quando conuentum est inter partes quod instrumentum etiam non sigillatum, nec authenticum haberet executionem contra bona debitoris. tum quia ius exequendi iudicis auctoritate, & partium conuentione æquiparantur. l. penul. C. de pignor. actio. & l. cum creditorem. C. de furt. & ibi gloss. tum etiam quia lex & pactio contrahentium æquipollent. l. si. C. de reb. alien. & pro hoc est text. non omnibus notus, & tamen notandus in l. cum quasi. §. si plures. ff. de fideicom. libert. vbi Plombi. & Alber. illum text. ad hoc ponderant. & Barba. in rub. de re iud. in cle. col. 16. Facit l. si conuenerit. ff. de re iudic. gl. in l. 2. C. commu. vtriusque iudic.

28 Quamuis Bald. in consil. 261. licet in 3. volum. contrarium tenuerit hac ratione: quia non possunt partes renunciare ordini iudiciorum: quod est verum quando esset introductus in fauorem publicum, secus si introductus fuisset in fauorem partium. vt c. si diligenti. de foro competen. etiam quando partes vellent quod sententia esset sine ordine iudicatio, hoc non possent facere: sed quod instrumentum exequatur etiam sine sigillo, hoc possunt partes conuenire. quid enim aliud agit prætor, quam vt controuerfiam eorum dirimat: quibus si sponte cesserint, debet id ratum habere. l. 1. §. inde quæritur. ff. de noui oper. nuncia. vnde audiui executionem interdum factam per breue. l. 1. §. inde quæritur. ff. de noui oper. nuncia. vnde audiui executionem interdum factam per breue, quod vulgò breues dicunt, non contradicente parte bonam, debet tamen cauere appariitor, ne hoc breue exequatur sub pœna expensarum, damnorum, & interesse, si pars vtraque non consenserit, quod raro fit.

Breue non est executorium.

29 Item iuramentum habet executionem: vt supra dixi, & tamen partium cõuentione defertur.

liuifurandum. quod ex conuentione. ff. de iureiuran. ergo & hoc casu executio fiet de partium conuentione: hoc tamen nunquam vidi obseruari.

Arbitri sententia executoria.

30 Item in sententia arbitri, vt ex consensu partium fiat, & tamen habet executionem facta homologatione. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbit. l. cum antea. C. illo tit. Ioan. de Ana. consil. 50. in quaest. Bar. in l. 3. de pig. C. & iste est quintus casus, videlicet quod sententia arbitri de iure communi habet executionem. dicam fufius in tracta. de arbit. artic. 1. in 3. tomo. iste casus non seruaretur in forenfi iudicio sine sigillo, & nisi prout est in ordinatione: de quo ibi scripsi.

Contractus coram iudice factus de iure executionem habet.

31 Sextus casus est, quando promissio esset facta coram iudice, & in iudicio, vel contractus. Imol. per illum tex. in c. ad reprimendum. in vlt. not. ibi. de offic. ordina. nam obligatio facta apud acta, quando est liquida habet executionem. glos. in l. generaliter. C. de episcop. & cler. l. eum pro quo, vbi Alex. & alij. ff. de in ius vocand. decil. Neapol. 387. si vno.

Fideiussor quando executionem habeat contra principalem.

32 Item confessio iudicialis, quando fit non oblato libello, habet executionem. l. vna. C. de confess. l. post rem. ff. de re iud. Antho. q. 4. sed scripsi quomodo intelligatur in l. si debitori. in intellectu illius legis nouo, quem publicè in studio Tholofano presente magno scholasticorum, & aliorum literatorum numero protuli. ff. de iudic. nam calor iudicij multa calefacit. l. siue apud. C. de transactio. Et aliquando vrit, videlicet hæreticos.

Fideiussor contraheus executionem non habet.

33 Septimus casus est in fideiussore soluente, tunc is habebit executionem contra eum, pro quo soluit, teste Bald. in l. vlt. per illum tex. in si. ibi. statim. C. de vsur. rei iudic. & exequutio in vim instrumenti obligatorij fieri potest, etiam si instrumentum principalis debiti non extendatur: dummodo instrumentum fideiussoris sic fuerit sigillatum per glos. sing. in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. ita expressim firmat Iacobi. in authen. si quis in aliquo. col. 2. de edend. C.

Calculatio ecclesiæ executionem habet.

34 Intellige in fideiussore iudicij. glos. in c. vno de iniuriis in 6. Spec. in tit. de execut. senten. §. sequitur. vertic. quid si sententia. Bal. in l. 3. in si. qui satisf. cog. ff. & Barto. in l. i. iudic. solui.

35 Nisi mutata essent personæ. Guido Papæ in suis decisio. q. 26. fuit inter dominos. Nam tunc vocanda esset primò illa noua persona, & summaria petitio offerenda: & de causa summarie cognoscendū esset: vt docet spec. in tit. de execut. senten. §. breuiter. & idē Guido Papæ. q. 21. de iure.

Præceptum à notario factum executionem habet.

36 Diuersum est in fideiussore contractus, qui non habet executionem, & in eum non potest fieri executio, nisi ratione sigilli: vt tex. scribit in l. græcè. §. i. ff. de fideiussor. & l. præfenti. §. adiacentes. C. de his qui ad eccles. confug. Ang. in l. si cum pecuniam. C. de priuileg. fisci. Hippol. in rubr. de fideiussio. q. 53. & bona esset, quod super his ordinatio fieret, vt etiam iste casus esset executorialis, & alij in quibus de iure non recipitur appellatio.

37 Octauus casus est in computatione facta inter partes, quam computum finale vocant. nam illud non solum probationem, sed etiam executionem habet, postquam rationes fuerint dispunctæ, & conclusa summa, arestet, teste Bar. in l. 2. col. penult. de iure fisci. lib. 10. & in Francia visis rationibus & dispunctis, in eo quod superest fit executio, nisi error allegetur: vt scripsi in l. cognoscere. §. dispungere. ff. de verb. signi. & firmat Boer. in decis. Burdeg. q. 295. composui &c.

38 Nonus quando notarius facit præceptum parti, vt intra decem dies soluat, & apponit illam clausulam, inonutus & condemnatus per nos fuit &c. Tunc habebit etiam executionem, vt expertus sum Caturci contra debitorem meum, qui ad patriam confugerat. & hoc expressim docet Iacob. in d. l. ii. notab. 3. C. de edict. diui Adria. tollend. Superius in præfa. scripsi.

39 Decimus contra conductorem cuius bona sint inuecta & illata in domum conductam: vt superius dixi art. 4.

40 Vnde decimus ex priuilegio & consuetudine Franciæ ciuitates maximè Parisi. hoc iure vti solent, vt bona suorum debitorum forensium sinter, seu arestare possint in illa ciuitate priuilegiata existentium. Priuilegium Parisi. datum sic dicit:

Item que lesdictz Preuostz des marchans manans & habitans, bourgeois de nostre dicte ville de Paris, puissent proceder, & faire proceder par voye d' arrest, pour leur deu sur les biens de leurs depteurs forains, & des depteurs de leurs depteurs. Et avec ce par arrest de corps de leurs principaux depteurs forains des villes, esquelles les habitans d' icelles ont semblable priuilege: & en vident & peuent user contre leurs depteurs forains.

Arestari res mobiles extranei debitoris an & quando possint & quare.

41 Eodem iure vtuntur Aureliani: vt patet in consuetud. eorum, tit. de executio. ex loca. ca. 9. & Bituriges, vt in eorum stylo est videre, eo. tit. artic. vlti. & probatur hæc praxis in l. si. C. vbi in rem actio exerceri debeat. vt si inueniam equum, vel aliam rem debitoris forensis, possum eam sinter & areitare per seruientem, qui interim illam rem custodiendam hospiti vel alicui idoneo habitatori tradet, concedet debitori, vel alteri sine iudicis decreto: seruatur etiam Tholofæ, & in Montepessulanō vt ibidem vidi: & si debitor se opponat, res custoditur, & vulgò dicitur, *sera receuē l'opposition la main de iustice demourant garnie.* pendente lite & assignatur breuis dies, & aliquando hora ad dicendum oppositionis causas: & fit defensio ei, qui custodit, ne alteri tradere habeat, donec fuerit per iudicem decretum. Et ferè practici in tota Francia, Italia, & Hispania, hoc iure vtuntur, & tota Vasconia, & patria Burdegal. vt per Boer. q. 218. si quis transiens in suis deci. Et quia hoc est frequentissimum: ideo aliqua ad huius rei noticiam hic duxi inferenda.

42 Ratio huius consuetudinis generalis est ad vitandū sumptus, & expensas, quæ fieri possent ad prosequendum debitore alibi comorantem: nempe aliquando plus exponeretur ad prosequendū debitū, quam valeat. contra l. mediterraneæ. C. de anno. & tribut. li. 10. & illa quæ ibi scribit Bar.

Item

Item qui promisit in aliquo loco soluere, si ibi non inueniatur, poterit in alio loco, vbi nunc inuenitur conueniri: & sic sua res arestari. l. vnic. C. vbi conue. qui certo loco dare promisit.

Et quia melius est in tempore occurrere, quam post exitum, & recessum rem persequi. l. i. C. quando liceat vnicuique sine iudic. se vind. & in laic. prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. cred. vbi à debitore fugiente creditor potest auferre pecuniam debitam propria autoritate. Multo magis poterit sinter & arestare, vt hic facit. l. generali. C. de decurio. lib. 10. vbi non solum pecuniam debitam, sed etiam rem propriam possum auferre propria autoritate à debitore fugiente. sic consuluit Alex. consil. 64. & si celeberrime. col. 2. in 3. volumi. & in stylo Blesen. arti. vlti. rubr. *de ceux qui peuent faire adiourner.* Et licet in hoc regno in forenfi iudicio non solet capi debitor fugitiuus, vel eius res auferri autoritate priuata sine iudicis mandato: tamē hoc aresto passim ferè vtitur tota Francia. imò etiam si ius cessum habeam, hoc aresti priuilegio vtat, & dabitur à debitore cautio de stando iudicatis, vel de soluendo: vt fuit pronunciatum anno 1538. die 28. Maij in magna camera post prandium. alioqui dominus non habebit rem suam, imò etiam domicilium eligere tenebitur: vt scripsi in tractat. de domicilij electione. & hoc aresto potest vti ciuis, vel hic degens contra debitorem ex quocunq; contractu, siue celebratus fuerit hic, siue alibi. tum quòd rationes superius expressæ locum habeant, & quod consuetudo non distinguat: licet contrarium teneat Pyrrhus in consuetu. Aurelia. rubr. de executio. ex loca. c. 9.

Arestum.

43 Notandum est quòd antequam possit res forensis arestari requiruntur sequentia.

Primo quòd debeatur ciui, aut habitanti Parisi, aut alibi, vbi est similis consuetudo, vel priuilegiū: quia si sine debito res arestaretur, puniretur creditor ad interesse, damna, & expensas: quod debitum oportet, vt creditor probet per instrumentum publicum. teste Barba. consil. 9. col. 10. in 2. vol. idem tamen dicerem, si probetur per scripturam priuatam per testes, vel alio modo à iure approbato. de quibus in rubr. C. de probatio. per Bal. Scripsi in §. si. de reg. iur. ad præla. nominatio faciend. in concord. Nā sufficit iudici probare forenses debitore esse. Ergo quocunq; modo à iure approbato, & huic materiæ conuenienti: vnde vidi ad ostensionem chirographi permitti hoc arestum, imò aliquando si nihil iudici ostendatur ad partis assertionem à la charge (vt dicunt pragmatici) *des despens, dommages & interestz contre la partie, que faitz arestet.* Sed hoc nõ valet, quia pars fortè nihil habebit: ideo post executionem & captionem bonorum non esset prouisum isti, ob id vidi annullari per Senatum hoc arestum & decretum, ad solam partis assertionem: si tamē postea probaretur debitum, putarem sufficere.

Requisita ut res extranei arestari possint.

44 Idem dicerem in habitantibus in suburbiis, vt habeant etiam hoc priuilegium arestandi res forensium: quia suburbandi in fauorabilius appellatione ciuium veniunt. l. ædificia. ff. de verb. signi. vbi scripsi, imò qui in vico proximo est ortus, censetur ciuis illius ciuitatis, cui vicus ille responderet. l. qui ex vico. ff. ad municipal. glos. in l. filios. C. de municipi. & origina. libr. 10. Ioan. de Platea in fin. C. de exactio. tributo. ibidem. tamen in eis non vidi seruari, vt hoc vterentur priuilegio, nisi in suburbandis tantum.

Suburbani & habitantes Parisi. hoc aresti priuilegio vtuntur.

45 Idem dicerem in habitantibus & habentibus domicilium in hac ciuitate, vt eodem priuilegio vti possint, si vltra annum ibidem habitauerint: vt probatur ibi, *manans & habitans* iuncta alia consuetudine, quæ vult vt annum degant: de qua alibi. & sic scholares possent vti hoc priuilegio, & res suorum debitorum hic inuentas arestare: quia priuilegijs ciuium gaudent, & in fauorabilibus tanquam ciues habentur: vt dixi in scholastic. priuile. 125.

46 Secundò requiritur, quòd bona exteri sint reperta in ciuitate priuilegiata ad hoc: vt patet in text. *sur les biens de leurs depteurs forains.* probatur in l. si. C. vbi in rem actio. Idē putarem, si in suburbiis bona inuenirentur. per l. secundam. vbi scripsi. ff. de verb. signi. & superius dictum extitit. Interdum vidi arestum concedi etiam extra ciuitatem, dummodò sint res in iurisdictione ciuitatis.

Forēsis quis dicatur.

47 Tertio requiritur quòd ille, cuius bona arestantur, sit forensis, siue exterus, nullum habens domicilium, vel habitationem in hac ciuitate ibi. *forains.* & dicitur forēsis quoad hoc priuilegium, qui non habet bona in iurisdictione, seu bailliua, vel seneschallia, vel gubernamento, per glos. in l. fin. C. de præscriptio. longi temporis. & ea quæ notat Ioan. Fabr. in §. i. de vsucapio. in institu. vnde Aurelianus est forensis hic Parisi. Etiam bona clerici foren. arestari possunt, vt superius dixi: & ita censuit Senatus anno 1525. die 13. Martij pro quadam vidua contra Abbatem: fuit tamen dictum non posse bona clericorum arestari, donec elegerit domicilium, sed donec tantum recognouerit, licet in laicis illud arestum fieri solet, donec recognouerit, & domiciliū elegerit.

Praxis contra debitore exteri.

48 Poterit etiam alia vti practica creditor contra debitorem exteri, videlicet vt interdicatur forensi alienatio bonorum immobilium, & fiat sequestratio mobilium, si sit de fuga suspectus. text. in l. de pollicitationibus. in si. & ibi Bart. ff. de pollicita. Bald. sequitur in l. per diuersas. questio. 9. C. mandat. & in l. si fideiussor. §. si. & ibi Ias. ff. qui satisf. cogant. Roma. consil. 241. spectabiles. col. 3. & Alexan. consil. 103. nu. 6. in 2. volu. tamen hoc non solet in Francia fieri.

49 Sed hodie practica Franciæ habet, vt si quis dicat rem arestatā suā esse, dabitur per modum prouisionis illi, qui eam prius possidebat, factò præcepto de non alienando, & data cautione de restituendo parti, si fieri debeat, & postea plenè cognoscetur an res sit possessoris necne.

Practica Franciæ super re arestata.

50 Si verò creditor de stando iuri, & eliget domicilium: postea iudex procedet, & non solet illius rei, data cautione de stando iuri, & eliget domicilium: postea iudex procedet, & non solet

remittere eum ad suam iudicem, & hoc in mobilibus: in immobilibus verò non fit prouisio, si debitor concludat in casu nouitatis, manuteneri in re sua.

Pertinere res debent ad extraneum antequam arestentur, quod presumitur si ab eo possideantur. Arestum.

Pertinere res quando dicantur & quis hoc probare debeat.

51 Quartò requiritur, quòd illæ res, quæ arestantur, pertineant ad forensẽ, siue ad extraneum, à l'estranger ibi, sur les biens des debtors forains: ideo non possem arestare res pertinentes ad domicinũ illius forensis. ¶ Præsumitur tamen quòd pertineant ad illum, postquam ea habet, & possidet. l. siue possidetis. C. de probatio. Melius in l. si de rei vend. plenè doctores in c. cum ecclesia. de causa possess. & sic contra quemdam generum fuit pronunciatum, qui aresto se opposuerat, dicens equum suum, qui tamen inuentus fuit in possessione loceri, nec aliter probauit: ideo permissum à Senatu fuit, vt venderetur equus: & pretium daretur creditori: quia coniunctio personarum facit præsumere fraudem. Bart. in l. si castrense. ff. de re milit. & in l. si donatione. C. de colla. vbi Ias. & alij.

53 Item intello siue pertineant in totum, siue in partem, siue ratione alicuius iuris: quia verbum pertinet latissimè patet: nam & eis rebus petendis aptum est, quæ dominij nostri sunt, & de his, quas iure aliquo possideamus, quamuis nostri dominij non sint. l. verbum illud pertinere. ff. de verb. sig. vbi plenè scripsi, quod facit pro illis, qui exponunt clamores in curia parui sigilli Mõtispeffulani pro iure ad eos pertinente, vt non debeant succumbere, si probent partem tantum ad eos pertinere. Patruus meus Iacob. Rebuff. in l. omnes. C. de colla. fund. patri. libr. ii. imò etiam verbum pertinere quandoque verificatur in possessorio. Fely. in rubr. de re script. col. 3.

54 Quæro quis debeat probare ad se pertinere, vel debitor, vel creditor? Respon. Quando res per apparitorem capiuntur in domo debitoris, præsumuntur esse illius, & ideo si creditor, vel alius alleget illas res esse alterius, vel suas, hoc probare habet ratione presumptionis, quæ transfundit onus probandi in eam: iuxta ea quæ notant doctores in l. in bonæ fidei. C. de iureiurando.

Et ideo si executio fiat contra maritum, & in domo sua, si vxor se opponat, allegans illas res captas suas esse: hoc probare vxor debet: quia mariti esse præsumuntur, postquam in sua domo inuentæ sunt, per text. in l. 2. vbi Petrus de bella pertic. & Bald. C. ne vxor pro marito. etiam si vxor maneat cum viro propter præminentiam præsumitur esse mariti. l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. Poterit tamen debitor probare res esse alterius, quamuis inuentæ sint in sua possessione, si probauerit contractum fortè depositi, vel commodati, vel alium quemcunque. Alber. in d. l. 2. quod est notandum.

Exterius cautionem præstare debet.

55 Quintò requiritur, quòd forensis præstet cautionem sufficientem, scilicet fideiussores, & de stando iuri in hac ciuitate, in qua arestum fit, & eligat domicilium: & tunc relaxabuntur ei suæ res, & restituentur. & sic cautio de iudicio sisti præstabitur, qua tollitur arestum: teste Anchara. consil. 85. ex theoricis. tamen Cornæus consil. 136. visis. col. 2. in 4. vol. dicit debere satisfacere de iudicio sisti, & de iudicato soluendo: & ista dari solet in Francia: prehensio enim suspecti de fuga fit, vt præstetur satisfactio: vt nota. in l. si creditores. ff. de priuileg. credito. Et ideo dato fideiussore relaxatur. l. si pecuniæ. ff. vt in possess. legato. Bart. in l. si finita. §. Julia. de damno infect. Soci. consil. 93. quoniam. col. 2. in 3. volu. & idem in hoc aresto dicerem.

56 In Montepessulano ex statuto potest ciuis vel ibi degens suum debitorem exterum in carceribus detinere, donec præstiterit cautiones de iudicio sisti, & iudicatum solui. in d. ciuitate. ita aliàs exercui tanquam prior collegij du Vergier, contra Ludovicum Bonaure Alesti ciuem.

57 Et sic requiritur cautio sufficiens, videlicet cum fideiussoribus, vt dicam in tracta. de sentent. execut. artic. 1. & ideo per iuratoriã cautionem non esset prouisum, vnde non admitteatur: vt nota. in rubr. ff. qui satisfacere cog. & in l. ibidem.

Creditor arestum petere debet, & praxi suæ per hoc.

58 Sextò requiritur, quòd creditor petat, & requirat arestum fieri: hoc enim iudicium non datur, nisi postulatum fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno. infe. & ideo solet creditor supplicationem iudici offerre, in qua narrat debitum, & debitorem extraneum habere res in ciuitate, & adiungit instrumentum, vel chirographum illi supplicationi: & concludit, vt liceat procedere per arestum: & iudex concedit. postea hoc traditur apparitori vt exequatur. ista est praxis, quam notes: quia seruans non solet arestare res alterius sine mandato iudicis.

Procuratori creditore concedi solet arestatio rei.

59 Et non solum creditori hoc conceditur, verum etiam eius procuratori per glos. valde fin. in l. 2. in glos. 2. C. vbi quis decurial. vbi creditor potest capere debitorem fugitiuum propria auctoritate, & etiam eius procurator multo magis arestare res debitoris poterit: vt dico infra.

Arestari res possunt etiam die festo: & an creditor iurare debeat.

60 ¶ Etiam die feriato in honorem Dei hoc concedi solet, per glos. in l. si ff. de feriis. vbi potest debitor capi die feriato, multo fortius arestum fieri, quia periculum est in mora, vt Ias. not. per illum.

61 Ium text. in l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nuncia. ¶ Et in aliquibus locis requiritur, quòd creditor iuret sibi verè, & fideliter debitum: & hoc apud Bituriges seruatur ex stylo, & tenetur iurare, licet habeat instrumentum: quia potest ei solutum esse, vt aliquid stylus addat iuri communi. c. 2. de probat. vbi ad probationem non valet consuetudo, vt quis iuret post plenam probationem: sed quòd iuret sibi adhuc deberi: & non esse solutum, non venit contra d. c. 2. vt superius dixi: & iuramentum illud coram iudice est præstandum, non coram seruiente. Sed illud iuramentum non præstatur in hac ciuitate Parisiensis, ideo tu qui habes stylum iurandi, iures, is verò qui illum non habet, non tenetur. nam sufficit illi ostendere instrumentum non rasum, nec cancellatum, argu. l. si. C. de edict. diui Adria. tol. vel chirographum.

62 Item hoc aresto vtimur etiam contra forensẽ rem meam habentem, & hac transeuntem, vt etiam rem meam sistere, & arestare possim: & hæc fuit prima opinio posita in l. si. C. vbi in rem actio. exercet. deb. vbi possum conuenire deferentem rem meam, vbi repertus fuerit: tum quia ratione rei sitæ potest quis conueniri vbi est res. d. l. fina. quæ loquitur generaliter. Ergo de quacunque re mobili, & se mouente debet intelligi. tum quia hæc actio rei vendicationis procedit ex possessione. l. non alias. §. 1. ff. de iud. ergo habebit locum contra hunc forensẽ possidentem, & hanc opinionem sequitur gl. in l. sed & si susceperit. §. vlti. ff. de iud. & glo. in c. si. de foro compe. & Compstel. in c. dilectus. 2. de rescript. Hostien. & Soci. in c. sanè. de foro compe. & ista opinio communiter in iudiciis seruatur teste Alber. in d. l. fina. & est magis communis secundum Ioan. de Platea. in l. cum neque. C. de incolis. lib. 10. & in hoc regno seruatur teste Pyrrho. in consuetu. Aurelia. in eo. tit. cap. 19. & seruatur in practica secundum Alber. & Iacob. in l. si legationis. ff. de iudic. Sequitur Ang. & Ias. in l. si fideiussor. §. si. ff. qui fatida. cogant. Ioan. lupus in repet. c. per vestras. §. 18. fol. 65. col. 4. de dona. inter vir. & vxor. & secundum istam opinionem fuit iudicatum Burdegalè: vt refert Boer. in decis. suis. q. 218. si quis transiens.

Rem meam arestare possum contra deferentem.

Arestum.

Debitorem etiam debitoris bona arestari possunt. Practica contra debitoris.

63 Præterea non solum bona debitoris sisti possunt, & arestari, sed etiam debitorum ipsius debitoris bona per priuilegium istud. ibi, sur les biens de leurs debtors forains, & des debtors de leurs debtors &c. Et pro hoc est text. in l. heres. in fi. ad Trebel. ff. & traditur per totum tit. C. quando fideus vel priuatus debitoris sui debitores conuenire possit.

64 Practica est quòd si forensis habeat debitorem hinc Parisiis, vt ego faciam sistere pecuniam, quam illi debet in manibus iustitiar: & conueniam illum ad certum diem, ad videndum declarari arestum factum bonum esse, si compareat, interrogatur sub iuramento, an debeat, & quantum debeat tali N. debitori alterius, vel interrogari solet debitoris debitor an habeat res talis debitoris, & quas, & si respondeat se habere res, vel debere, fit eidem præceptum, ne illas res cuiquam sine iudicis decreto tradat, hoc postea notificatur principali debitori, & dicitur ei dies: quo die si compareat: petitur quid velit dicere, quin debitoris debitor teneatur illam pecuniam, vel res eius debitoris tradere. & en vuyder ses mains, si iustã causam nõ allegauerit, iudex decernit res creditoris tradedas. & qu'il en vuydera ses mains, quæ res vendentur: vel si sit debitum, pecunia ponetur in manu creditoris: ad cuius petitionem arestũ fuit latum cautione data: si debitoris debitor non compareat, dicitur, quòd res ipse tradet. id est, qu'il en vuydera ses mains. Ita vidi seruari. Et dicit Masue. in sua practica rub. de execut. §. item si creditor. quòd postquam creditor fecit arestare illud, quod debetur suo debitori, sufficit quòd ille secundus debitor notificauerit suo creditori: quo probato, secundus debitor non poterit eum compellere, vt soluat ipsi, nisi amoto aresto. & allegat Cy. ita dicentem in l. 2. C. vbi in rem actio exercet. debeat. & Bart. in l. 1. questio. n. ff. de noui oper. nuncio. & citabitur dictus debitor debitoris ad petitionem primi creditoris, vt in manu curiæ illud, quod debet secundo debitori deponat, & quod tempore aresti debebat: & compelleretur per iudicem. ita Masue. & sufficit isti debitori ostendere se hoc fecisse ad ordinationem iudicis, & erit liberatus: vt docet Bart. in l. creditor. in fin. principi. ff. de solutio.

Excusatur à pena debitor post arestum.

65 Imò etiam si esset obligatus soluere ad diem sub certa pœna, & cum iuramento, si tamen pecunia sequestratur, & arestetur apud eum per iudicẽ, excusatur & à periurio & à pœna: tum quia iustus iudicis excusatur à periurio, in c. venientes. de iureiurand. l. non videtur. §. qui iussu. ff. de reg. iur. Lucas de penna in l. vna. col. 4. C. vt nullus ex vica. l. i. tum quia etiam iustus excusatur à mora. per d. l. si. & ita tenet Petrus de Ferra. in sua practica, in forma sequest. gl. Audiat. dicens excusari etiam si alij soluerit iudicis præcepto. per l. Paulo Callimaco. §. si. ff. de lega. 3. & l. liberto. §. Lucius. ff. de annuis lega. Bar. in l. creditor. in principio. ff. de solutio. Lucas de Penna vbi supra. col. 3. Ias. in l. si quis maior. num. 20. C. de transactio. Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. des droitz. §. 7. glos. supposc. num. 43. vbi dicit id excusare à mora, quòd à periurio. per cap. breui. de iureiurand.

Solutio debitor arestati quado fieri potest.

66 Fallit si creditor offerat debitori, cui facta est inhibitio, cautionem indemnitate: tunc debitor non obstantè inhibitione, tenebitur soltere. l. penult. in fi. C. de pos. l. is à quo. ff. de rei vend. Ias. & alij in l. non solum. §. morte. col. 14. num. 28. ff. de noui oper. nuncia. Alex. plenè in l. heres. col. 2. ff. ad Trebel. quod est verum in deposito, secus in aliis: quia tunc inhibitio à iudicẽ facta tenet: ob id non tenetur soluere is, qui debet ante sublatam inhibitionem: secus si facta tantum fuisset denunciatio à parte tunc cautione data cogere tur soluere: vt videtur loqui l. si fundum. C. de rei vend. & d. l. heres. in fi. ff. ad Trebel. ibi, & debitoribus denuciare.

67 Possit etiam eum cautionẽ indemnitate debitor restituere, si in fraudem fuisset factum arestum, & malitiosè: vt pote quia primus debitor nihil omnino debebat illi, qui sistere fecit debitum, & etiam si ille non prosequeretur illud arestum: tunc coram iudice poterit fieri prosequutio, vt tollat arestum, vel vt cautione data soluere possit: non tenetur tamen soluere cautione data, non sublato aresto, ne in multam incidat, & processum sibi comparet.

Libri scholasticorum & arma militum arestari non debent.

68 Secundò fallit in libris scholasticorum, & armis militum, quæ non licet sistere, & arestare, quando milites vadunt ad bellum: vt per glos. in l. nepos Proculo. ff. de verbo. signifi. Ias. in §. item Serulana. de actio. in insti. & si arestentur per modum prouisionis, decerni solent ista capta dominis cum cautione etiam iuratoriã, vt superius dixi.

Persona

69 Ad hæc permittitur aliquando sistere personam debitoris principalis, non debitoris secundi: vt patet

quando are-
stari possit.

vt patet in hoc priui. Pari. ibi. Et avec ce par arrest de corps de leurs principaux debteurs forains des villes, esquelles les habitans d'icelles ont semblable privilege, & en usent, & peuent user, contre leurs debteurs forains. Et sic non palsim arestari persona debet. imò in eisdem consue. Paris. sic dicitur, Par la dite. consue. aucun n'est receuable à proceder, ou faire proceder par voye d'arrest sur les biens d'autrui, sans obligation, condemnation, delict, ou quasi delict, chose privilegiee, ou qui le vaille.

Arestari
persona quã
do possit.

70 Notandum est tamen quòd quando persona est in fuga, tunc est licitum eam capere, & arestare personam fugitiui debitoris mei. ista est regula communis tradita in l. generali. per illum tex. C. de decurio. lib. 10. glos. in l. extat. ff. quod metus causa. gl. in §. i. in lit. de actio. & etiam pro delicto. l. i. ff. de custo. reorum. & pro restimonio ferendo. l. si quando. C. de testib. & aliis in multis casibus, quos lector facillè inueniet.

Prosequens
appellatio-
nem arestari
frangere nõ
uidetur.

71 Et si persona arestata appellet ad senatum, prosequendo appellationem, non dicitur frangere arestum: vt pulchrè docet Guid. Pape, in statuto si quis per literas. in verb. appellatione. col. 27. vers. an quis &c. Quia interim censetur esse in iudicis superioris protectione. & dilecti. de appellatione. Inno. & alij in c. vt debitus. illo ti. Barto. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. ff. de noui oper. nuncia. secus si aliò accederet, & non prosequeretur appellationem.

Preparatus
ad fugam ca-
pi potest.

72 Primò amplia non solum in fugitiuo, vt capi possit, sed etiam in preparato ad fugam. gl. & ibi Bald. in l. pen. C. de pigno. actio. Alex. in l. diuortio. in prin. col. 3. ff. soluti. ma. Hippo. sing. 43. debitor. quia tantum operatur fuga, quando est in procinctu, quantum operatur, quando est in actu: vt asserit Panor. in c. cum nõ ab homine. col. 4. de iud. Fel. & alij in c. illo tit. lo. Sanxon. in consue. Turonen. rubr. des droictz. de basse iustice. arti. 12. Aliàs super hoc scripsi plenius, & las. in §. i. in lit. de actio. ac de Ripa. in c. i. de iud.

Suspectus
de fuga ce-
pitur.

73 Secundo amplia etiam in suspecto de fuga. gl. in l. quæsitum. ff. de pig. Bald. in l. si quis in tantam. col. pe. C. vnde vi. facit tex. in l. Pedius. in prin. ff. de incen. ruina & naufrag. vbi satis censetur captum in naufragio illud, quod in trepidatione naufragij raptum est. Alex. d. consi. 64. & si celebrimè. in fi. in 3. vol. facit c. ad abolendam. de hæret. vbi idè statuitur de suspicionem hæresis, quod de hæresi. & idem de suspicionem futuræ litis, sicut de presenti in l. 2. C. de trãfact. & quando sit suspectus, & an causa sit sufficiens, relinquuntur arbitrio iudicis. l. si fideiussor. §. fin. ibi, si hoc iudici federit. ff. qui sententia cogantur. Soci. consi. 99. circa primam. in 4. vol. Quamuis doctores in hoc valde se torqueant. Nam hodie in Francia non solet capi sine iudicis ordinatione, nisi sit in procinctu fuge.

Hæres ca-
pit debitorẽ
suspectum
etiam intra
tempus con-
ficiendi in-
uentarium.

74 Tertio amplia non solum in debitore principali, sed etiã in eius herede. Bar. in l. postulan- te. ff. ad Trebel. loan. Crotus in repetitio. l. nemo. col. 4. & seq. ff. de lega. 1. intellige tamen vt dixi supra eodem artic. 3. glos. ou leurs heritiers.

75 Quarto extende vt etiam hæres intra tempora conficiendi inuentarium possit capere debitorẽ fugitiuum: vt docet Ang. in l. i. §. hæc stipulatio. ff. si cui plusquam per legem falcis. Et sic limitatur l. ii. §. donec. C. de iure delib. probat de Ripa, in cap. i. nu. 88. de iud. & las. in l. vinum. col. 3. ff. si cert. petat.

Clericus de
fuga suspe-
ctus an capi
possit.

76 Quinto amplia etiam in clerico fugitiuo, vel suspecto de fuga, vt etiam propria autoritate à laico capi possit. Bar. in l. si quis in seruitute. ff. de furt. Panor. & alij in c. cum non ab homine. de iud. Aliàs esset generare scandalum in mentibus laicorum: & esset quedam tyrannidis potius quàm iusticie executio, secundum eum, quem sequitur Hippol. sing. 43. debitor fugitiuus. Quod intellige in clerico fugiente vt possit autoritate propria capi, & adduci ad iudicè ecclesiasticum, non laicum: secus in suspecto de fuga, qui non poterit capi, nisi ex iudicis ecclesiastici commissiõne. teste de Ripa in lib. i. de legib. respon. 13. laicorum. hodie sine mandato episcoporum à laicis iudicibus capiuntur clerici in Francia, & episcopis suis remittuntur: vt alibi scripsi, alia in hac materia nunc scribere nõ intendo: quia ista materia est satis superque tractata à las. in §. i. de actio. in in lit. & de Ripa in c. i. de iud. etiam quia parum vsu venit in Francia, sed arestatio debiti frequentsimè, ob id latius tradidi eam superius.

In Francia
tamen non
solet persona
debitoris are-
stari, si non
sit obligatus
debitor in
personam: vt
patet in consue.
Bitur. rub. de
executio. arti.
7. & solet
tunc arestari
persona vsque
ad solutionem
inclusionẽ, in
bonis secus: vt
superius expre-
ssum extitit.
potest etiam
arestari persona,
quando est
priuilegium vt
sit in Montepes-
sulano, vel
donec scedulam
recognouerit,
vt sa-
pius vidi.

77 In Francia tamen non solet persona debitoris arestari, si non sit obligatus debitor in personam: vt patet in consue. Bitur. rub. de executio. arti. 7. & solet tunc arestari persona vsque ad solutionem inclusionẽ, in bonis secus: vt superius expreßum extitit. potest etiam arestari persona, quando est priuilegium vt sit in Montepesulano, vel donec scedulam recognouerit, vt sapius vidi.

Hæreses
sunt sayisti
etiam de bo-
nis arestati-
tis.

78 Vltimò nota quòd heredes debitoris, cuius bona sunt arestata, dicuntur sayisti, etiam antequàm respondeant pro debito, dum tamen present cautionem, & ita vidi seruari. quod etiam in registris curiæ scriptum inuenitur.

Si l'exploict est libellè, & porte la somme pour laquelle on veut agir, y aura gaing de cause par vn seul deffault, avec le saufs, selon les distances des lieux.

GLOSSA QVARTA.

Quando citatio est libellata, si reus non compareat, ex solo defectu actor lucratur causam. vnde text. hic elucida citationem esse tunc libellatam: vt terminis text. vtar, quando continet summam, pro qua creditor agere cupit, & ex qua causa petat. Et sic magnum commodum

commodum est in citatione inserere causam, ob quam reus citatur, vt ad recognoscendum scedulam, ad iurandum, vel ad restituendum librum ei commodatum, vel ad restituendum, & dandum pecuniam mutuum: quia tunc si reus certus non compareat, amitti causam ex contumacia sola, & prima, reseruata tamen pro distantia locorum comparitione, quæ dicit, default sans huius taine, ou quinzeaine. vbi si reus compareat intra illud tempus audietur.

Citatio con-
tinere cau-
sam debet.

2 Et hoc conuenit iuri disponenti citationem debere continere causam l. 2. §. legatis. & ibi ponderat Iaco. ff. de iud. vt paratus reus veniat responsurus. c. fin. §. q. 2. gl. in c. si quis episcopus. 3. q. 2. c. preterea. de dilatio. c. licet. de accus. gl. & Perus. in c. cum contumacia. de hæret. in 6. Specul. in tit. de citatio. §. i. versic. item quòd in ea. & ibi Ioan. Andre. multos citat tex. & Bald. in sua practica. eodem titul. quæst. 3. Aufser. in stylo parlamenti. in r. parte rubr. de adiornand. heredi. mortuo. §. primo. Soci. pulchre. consil. 10. insignis doctor. & consilio sequen. in quarto volumi. Boer. plenè in repetitio. l. consentaneum. folio 15. C. quomodo & quando iudex. Nam in citatione talia exprimi debent. per quæ pars instrui possit super quibus conueniatur cle. fi. vt lite pendens. & si deficiat causa, censetur nuda & indiscreta citatio, ideo valere non videtur, quia certa esse debet. l. 2. §. circa. de doli exceptio. ff. Bal. in d. pract. q. 3. † Ideo statuit Ludo. duodecimus olim Franciæ Rex inter suas ordinationes publicatas anno 1512. artic. 45. rubr. que les laiz ne seront conuenus par deuant les iuges d'eglise. arti. vlt. Quòd de cætero iudices ecclesiastici, dum citant laicos expriment causam in citatione: vt citati possint perpendere, an cognitio spectet ad eos: tamen in practica non sunt ipso iure nullæ citationes sine causa, sed est vtile causam & libellum inserere, vt hic. Aliq. multæ sunt vtilitates, quas hic poterit quilibet addere: & ego scribo in tract. de citatio. in ord. reg. in 2. Tomo.

Citatio iu-
dicum eccle-
siasticorum
in laicos ca-
missa cau-
sam continere
debet.

En faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande, par l'obligation authentique comme dessus.

GLOSSA QVINTA.

ID est si creditor faciat apparere iudici: vt exposui in gl. en baillant caution. in tracta. de senten. execu. arti. i. Et sic non sufficit citationem causam continere, & esse libellatam: sed actor debet petitionem probare instrumento authentico, vel sigillato regio sigillo aut aliàs, prout de iure.

Requisita
ad hunc ar-
ticulum.

2 Requisita ergo in hoc articulo cernas: primum requiritur quòd sit aliquis creditor & debitor: alioqui executio fieri non posset ex non ente, ibi, creanciers, & ista sunt correlatiua creditor & debitor: ideo vnus sine alio esse non potest. l. i. & 2. C. de cupressis. lib. ii. scripsi in l. creditores. ff. de verbo. signifi.

3 Secundo requiritur, quòd creditor incipiat ab agendo, & non ab exequendo, ibi, n'auront commencè par execution, mais par simple action: quæ actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur, non verò exequedi. §. actio. in lit. de actio. & l. nihil. de actio. ff. & sic duobus modis potest pars procedere, videlicet per viam simplicis actionis, vt in patria iuris scripti olim. secundo ab executione, vt profectus plenè fui in præfa. supra.

4 Tertio requiritur, quòd in citatione petitio fuerit inserta, & causa, & sic libellè: vt dicit hic tex. ibi, si l'exploict est libellè: vt superius descriptum extitit, & sic in citatione debet inseri. Ceteris talem N. ad dandum, tradendum, & restituendum decem aureos, quos causa mutui debet. de quo in c. præterea. de dilatio. & superius dictum extitit.

5 Quarto quòd creditor in termino compareat, alioqui circumduceretur edictum. l. & post edictum. §. circumducto. ff. de iud. & quòd contumaciam petat, & vtilitatem defectus, & quòd iudex, eum reum contumacem decernat: & in contumaciam illius ad garniendum per modum prouisionis condemnet, vel executorium instrumentum declaret: vt inferius artic. 8. & ista est vtilitas huius defectus, quam gaing de cause vocat hic tex. Nam contumax pro præfente habetur. l. prope- randum. §. i. C. de iud. sed si reus esset præfens, non condemnaretur nisi ad garniendum: vt supra dixi artic. prox. ergo nec ratione contumaciæ in plus damnabitur, quàm si præfens fuisset.

6 Quinto quòd defectus non detur simpliciter, sed saluo si debitor compareat intra octo dies, vel aliud temporis spacium, quòd iudex arbitrari debet pro locorum distantia: nisi per consuetudinem vel styllum fuerit dies statuta. probabat hic tex. ibi, saufs la distance des lieux. facit c. cum sit Romana. de appellat.

7 Sexto quòd in termino actor probet contenta in sua petitione vera, fortè mutuo actor petit decem aureos, requiritur quòd in primo termino actor petat decem sibi debita, si aduersarius dicat sex tantum debita esse: non condemnabitur reus, nisi ad illa sex: si verò reus non compareat, ostendet actor debiti instrumentum. ibi, en faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande: alioqui posset aliquis petere quòd sibi non esset debitum, & sic facere condemnari per eum contumacem ad id, quod non debet: quod reprobatur l. properandum. §. i. C. de iud. vbi doctor.

8 Septimò quòd probet hoc per instrumentum authenticum. ibi, en faisant apparoir par obligation authentique.

9 Idem tamen puto, si ostenderit instrumentum sigillatum, cum etiam dicatur authenticum: vt dixi supra eo. artic. i. per verba tex. ibi, comme dessus, alia elicere poteritis per vos.

20 Sed an habeat locum iste text. si chirographo, vel aliis literis non authenticis creditor probaret debitum. Respon. non: sed tunc deberet saltem summarie probare contenta in scedula: vt pote per testes, qui cognoscant scripturam esse illius, vel per comparationem literarum, vel aliis modis a iure comprobatis: de quibus in l. comparationes. C. de fide instra. Et in authenti. de instru. cautel. & fide. colla. 6. scripsi in tracta. de chirographo, & scedula. recognitio. & iste text. dicit, par obligatione authentique. sed scriptura priuata non est authentica obligatio, ergo de ea non loquitur iste text. etiam hac loquimur de his, quae habent executionem, quam chirographum non habet.

Idem artic. LXX.

Articulus septimus.

Si l'exploict n'est libelle par deux defaux, y aura pareil prouffit, pour uenir que par le premier soit inserée la demande & conclusion du demandeur, & qu'il informe comme dessus.

GLOSSA PRIMA.

Expletoria nomine quid contineatur.

Superius proximo articulo dictum fuit, quem obtinere in causa, si reus semel deficiat, quando citatio libellata fuit, & causa in ea expressa: nunc vero statuit, quando causa in citatione non est expressa, quod duo defectus requiruntur: requiritur etiam quod in citatione ad primum defectum sit inserta petitio, & conclusio. sed quid nomine expletorum veniat scribit Bened. in repetit. c. Raynuius. in verb. condidit. nume. 19. de testamentis. ex vfu communi loquendi executiones seruientum summarias, & aliorum executorum iustitiae contineri: vnde ab explendo dicitur *exploictz*. arbitror: quia explent & complent literas, & iudicium voluntatem quae parum essent sine executione, sicut parum est habere iura sine executione. l. 2. §. post originem. ff. de orig. iuris. c. vbi periculum. §. praeterea. de ple. in 6. ita parum est habere citationem & alias literas a iudicibus, nisi expleantur & compleantur a seruientibus, & complentur dum exequentur, & illae executiones expleta vocantur. sed hic largius accipitur tam pro literis iudicis citatoris, quam pro relationibus apparitorum: quia in citatoris literis bonum est exprimere id, quod petitur, vt supra scripsi.

2 Quod facit ad questionem de domino, qui habet censum annuum cum expletis voluntariis contra suos subditos, vt non possit nisi in casibus a iure permisis collectas, & alia onera imponere, sed dominus expletate poterit, id est executionem in subditos facere in casibus, vbi a citatione incipiendum esset, vt supra dixi: quod est notandum contra dominos, qui habent subditos ad voluntatem: & in quibus casibus possit dominus talem imponere suis subditis, docet Alex. in additio. ad Bart. in l. placet. C. de excusa. muner. lib. 10. vbi addidi & ad dictio. Alber. in verb. dominus.

Requisita in hoc articulo.

3 Requisite in hac practica sunt, primum quod citatio decreta fuerit, & citatus debitor, alioqui *exploict* non diceretur: vt proxime scripsi.

4 Secundum quod in prima citatione non sit incerta petitio, vel in seruientis relatione, ibi, *si l'exploict n'est libelle*, alias haberet locum §. praecedens, & sufficeret vnus defectus: vt ibi dictum extitit.

5 Tertium requisitum est, quod creditor accuset contumaciam: vt dixi in praecedenti articulo. & iudex decernat illum contumacem iterum citandum: alioqui auctoritate priuata non citaretur iterum pars: vt docto. scribunt in l. ad edictum. & l. c. ff. de iud. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex.

6 Quartum quod actor petat coram iudice summam quam intendit petere, & concludat illum absentem condemnari ad talem summam, videlicet ad decem, quae ei mutuauit. ita probat iste text. ibi. *la demande & conclusions*. petitio enim sine conclusione non valeret, cum semper conclusio attendatur. l. si voluntate. C. de rescind. vend. glof. & docto. in l. ff. de edend.

7 Quintum quod in secunda citatione inseri debet petitio, & conclusio: videlicet, citetur talis ad purgandam contumaciam suam, & ad dandum & restituendum decem aureos, quos causa mutui debet tali, vel ad audiendum instrumentum declarari executorium: & tunc iudex proferret sententiam iuxta conclusionis formam. in l. vt fundus. ff. communi diuid. c. licet. de symo.

8 Sextum requisitum est, vt reus iterum deficiat: & tunc iudex decernat eum contumacem, & vtilitatem defectus actori adiudicabit, condemnando reum ad garniendum decem petita per modum prouisionis: vt in praeced. articulo dixi. probat hic text. dum dicit, *pareil prouffit*. & sic duo defectus requiruntur, quamuis olim quatuor interuenire esset solitum: vt articulo. 24. & 26. in ordina. reg. no. est videre: & in rub. *des congez defaux & contumace*, articulo. 6.

9 Septimum quod actor probet id, quod petit sibi per instrumentum authenticum deberi, & si alterum deficiat, non habebit ex secundo defectu hanc vtilitatem: vt dictum extitit in proximo articulo. Et quamuis in articulo. 2. supra rub. *des adiournemens* dictum extiterit, quod omnes citationes debeant esse libellatae, tamen ibi non annullat, si non sint: imò dicit hoc statutum in fauorem actorum: vt pars veniat prima die parata ad respondendum sine alia dilatione. probat text. ibi, *pour en venir prest defendre par ledict defendeur au iour de la premiere assignation*. & sic isti ordinationi potest pars renunciare: ideo non censetur hic articulo. contrarius illi: imò si non cietur pars ad contradicendum

endum instrumento sigillato, vel alteri authentico producto, non valebit sententia: & sic fuit annullata in senatu anno 1540. die 30. Decembris.

Arctum.

10 Hic articulus non tradit practicam, quomodo prouidebitur, si reus compareat: sed dicit eo quod non disponit aliquid, quod vult procedi ordinario iudicio, videlicet vt actor petat debitum in primo termino: quod si reus confiteatur, condemnabitur ad soluendum data sibi dilatione arbitraria: vt in l. debitoribus. ff. de re iud. & scripsi in interpretatione. l. si debitori. ff. de iud. vel si opponat aliquas causas, ob quas non se teneri soluere dicat, si longum habeat tractum vt falsi exceptio, iudex ad garniendum interim reum condemnabit per modum prouisionis, vel instrumentum declarabit executorium iuxta petitionis modum.

Practica quando reus comparet.

11 Si vero debiti partem confiteatur, ad soluendum partem condemnabitur. l. quidam. ff. si cert. pet. si vero neget totum, probabit actor per instrumentum: & sic ordinarie procedetur. per text. in c. quoniam contra falsam. de proba. & in l. prolatam. vbi gl. C. de sent. & interlo. omn. iud.

12 Si autem debitor in primo termino non comparuerit, sed in secundo, condemnabitur ad expensas contumaciae: quibus non refusus, non audietur: quia sunt prauidiciales. l. sancimus. C. de iud. si eas refundat, audietur: quo audito, si causa tractum habeat, condemnabitur per modum prouisionis ad garniendum. ita vidi fieri in forensi iudicio.

Arctum. Debitoris debitor sine expensis condemnari solet.

13 Item quando debitor nihil habet, potest conueniri debitoris debitor ad soluendum sine tamen expensis: & ita fuit dictum in senatu anno 1528. die 15. Maij. in hoc approbando sententiam praepositi Parisiensis, qui debitoris debitorem condemnauerat sine expensis, nisi calumniosè: vt alibi dixi, se haberet vltimus debitor.

Idem Artic. LXXI.

L'heritier ou maintenu estre heritier de l'obligé adiourné par exploict libelle deuenement fait & recordé pour veoir declarer executoire l'obligation passee par son predecesseur: si il ne compare, sera par vn default avec le sauf, selon la distance du lieu, ladicte obligation declarée executoire par prouision sans preiudice des droicts dudiect pretendu heritier au principal. Et si l'exploict n'est libelle, ce sera par deux defaulx, pour uenir que par le premier soit inserée la demande & libelle du demandeur, comme dessus.

Articulus octauus.

GLOSSA PRIMA.

Superius articulo. 3. dictum extitit instrumentum obligatorium exequendum etiam contra haeredem obligati: nunc docet praxim legitimam antequam fiat executio contra haeredem, vt videlicet citetur visurus declarari executoriam obligationem contra eum, qui si non compareat, pronunciat iudex instrumentum obligatorium executorium, si prima citatio fuerit libellata, alias duae requiruntur citationes: vt sequitur.

Haeredis nomine quid contineatur

Haeredis appellatio non solum ad proximum haeredem, sed & ad vteriores refertur. nam haereditis haeres, & deinceps appellatione haereditis continentur. l. haereditis. vbi scripsi. ff. de ver. sig. hic ergo intelligitur de quocunque haerede, siue ex testamento, siue ab intestato, & de quocunque successore obligato ad debita defuncti. l. quod in haerede dicitur, idem erit & in ceteris successoribus. ff. de tributo. actio. ratio est: quia personales actiones defuncti etiam passiuae transeunt ad haeredes pro portionibus haereditatis. l. i. ff. ad Trebellianum. l. i. C. si cert. petat. l. 2. de haere. actio. & l. penult. ibidem.

Praxis quo. contra haeredem obligati etiam pupillum.

2 Et haec practica est notabilis, vt citetur haeres visurus declarari obligatorium instrumentum executorium contra eum: & si velit exceptiones opponere, audietur: dummodo illae exceptiones non requirant altiorem indaginem: alioqui per modum prouisionis declarabitur obligatio executoria contra eum. Si vero non compareat, etiam condemnabitur: vt in sequenti dicitur articulo.

3 Etiam haec practica habebit locum contra pupillum haeredem, nempe tutor citari poterit, visurus declarari instrumentum esse executorium contra pupillum. nam aetas non infringit ius creditoris. l. sub praetextu. C. de haere. actio.

Requisita in hoc articulo.

4 Notanda sunt ex hoc text. sequentia requisita. primò requiritur quod reus sit haeres, vel affertus haeres: & in hoc casu sufficit partis assertio: vt hic patet (*maintenu*) licet alias regulariter non sufficiat dicere, nisi probetur: vt in rub. ff. si quadr. pauper. feciss. dica. & in l. i. scripsi in repetitio. l. diuus. in princip. ff. de senatus. cons. Sylleia. & hoc est introductum, quia ad interesse tenebitur actor: vt articulo. seq. inferius dicitur, si non reperiat haeres is, contra quem facta est executio.

5 Secundò quod sit vel dicatur haeres debitoris, ibi *estre heritier de l'obligé*. nam haeres creditoris non oportet, quod ista obseruet, sed ab executione procedere debet: vt scripsi articulo. 3. nec locum habebit iste text. si esset haeres alterius quam debitoris: vt inferius dicitur in glof. *de l'obligé*.

6 Tertio quod predecessor illius, cuius est haeres, fuerit obligatus in instrumento authentico: alioqui in haeredem non fieret executio, si fieri non posset contra predecessorem: quia non debet

esse heres deterioris conditionis, quam debitor principalis, sed eodem iure uti debet. l. qui in ius. ff. de regulis iuris.

7 Quartò, quòd hæres obligati citatus sit, in hoc text. probatur ibi, *adiourné par exploit*. Nam in vnoquoque negotio is, cuius interest, citari debet. l. de vnoquoque. ff. de re iud. l. nam ita. de adoptio. ibi, æstimabunt iudices, adhibitis etiam iis, qui contradicerent, id est qui læderentur.

8 Quintò requiritur, quòd illa secunda citatio sit libellata: ut practicè loquar, id est, causa inserta sit in citatione, videlicet ad videndum declarari instrumentum talis summæ mutui, vel venditionis executorium, & probatur hic, *par exploit libellé*. Et superius dixi artic. proximo de hac citatione.

9 Sextò quòd illa citatio & eius executio sit ritè, & iure facta ibi, *deuement*, nempe eum citatum dicimus, qui ritè citatus est arg. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. & quoties quis non ritè citatus est, pro non citato habetur. l. quoties. ff. qui satisfacta. cogant.

Seruieni quando cre di debeat.

10 Septimò quòd illa executio à seruiente sit facta coram duobus testibus ibi, *deuement fait, & recordé*. nam licet de iure nuncio credendum esset, extra tamen aliquos casus: ut in c. cum parati. vbi docto. dicunt de appel. Bart. in extrauag. ad reprimendum in verbo, per nuncium. tamen cautum est lege regis Ludo. 12. de primo publicat. art. 56. quòd in magnis causis, & vbi potest pars ex solo defectu lucrari causam, debet habere seruiens in executione citationis duos testes, aut sal-

Apparito- res an de- beat esse in- uicè testes.

11 tem vnum. † Nec debent esse duo seruientes: quia hoc expressè prohibitum est in stylo parlamenti. rubr. de offi. & proprieta. commissa. ordin. 4. tum quia apparitores sunt regulariter personæ viles. Bart. in d. verbo, per nuncium. & deierarent pro modico dolio vini. teste Hostien. in summa de contumac. §. qualiter. versic. contra tum etiam quia vnus pro alio fas atque nefas committeret, nec veritatem diceret. arg. l. 2. §. initium. ff. de orig. iur. adhæc quia seruiens semper velle ducere secum suum focium, ut vnus alterius causa lucraretur: & hoc est etiam prohibitum in

Quamobrè testes re- cords uocè- tur.

12 stylo Aruerniæ. art. 1. r. de citatio. † Testes enim vulgò *records* vocantur, quia recordari, & meminisse illorum, quæ coram eis facta sunt debent. ut abundè dico in tract. de cita. artic. primo. vnde testes etiam à testandò dicuntur, quia testari de his quæ viderunt solent. l. testium. C. de testib.

13 Octauò quòd hæres citetur visurus declarari obligationem & instrumentum obligatorium à suo prædecessore factum, executorium, ibi, *pour veoir declarer exequoite l'obligation passée par son prædecesseur*.

14 Nonò requiritur, quòd reus citatus non compareat ibi, *s'il ne compare*, & licet contumax habeatur pro confesso. per c. vlti. de confessis, in 6. requiritur tamen iudicis declaratio, per c. cum secundum, de hæretic. lib. 6. & in c. Rodul. de rescrip. & in c. cum non ab homine. de iud. vbi plenè regulam tradit cum limitatio. Feli.

15 Decimò requiritur quòd prædictis concurrentibus iudex pronunciet instrumentum obligatorium executorium contra hæredem, vel hæredes, si plures sint: quia sine pronuntiatione iudicis non fiet executio per istum text.

16 Item pronuntiare debet iudex non simpliciter executorium, sed saluo, quòd si hæres intra decem dies compareat (*le default sera rabatu*) quod circumducere edictum latinè dici scribit Budæ. quem reprehendi in l. qui neque. ff. de verbo. signifi.

Illud *sans*, debet per iudicem arbitrari pro locorum distantia: ut superius dictum fuit. & hic text. dicit, *selon la distance des lieux*. c. cum sit Romana. de appell.

Adhæc iudex per prouisionem non simpliciter instrumentum pronuntiabit executorium ibi, *ladite obligation declarée exequoite par prouision*.

Præterea dicit iudex sine præiudicio iurium hæredis in causa principali, & ista sententia erit tunc executoria: alioqui non iudicaret secundum hanc ordinationem sine ista expressione, & malè indicare intelligeretur, quia contra huius legis regie formam.

Hærede comparente quomodo sit procedendum.

17 Vltimò si hæres obligati compareat, quid sit faciendum, nihil dicit iste text. sed puto iure summano procedendum, & illum hæredem interrogandum an sit hæres, & quota ex parte, ut in l. de ætate. ff. de interrogat. actio. qui si confiteatur se hæredem esse, & insolidum, interrogabit eum iudex, quid allegare velit contra hoc instrumentum, cur non debeat esse executorium, si forte alleget solutionem, & eam statim probet: non pronuntiabit iudex instrumentum executorium, sed eum absoluet cum expensis: si verò longam petat dilationem ad solutionem, vel aliam exceptionem probandum, tunc iudex declarabit illud instrumentum executorium, & ad garniendum summam in instrumento contentam condemnabit, sine tamen præiudicio iurium hæredis in principali. nam tenebitur interim cautione data sibi, & hæres garnite summam in instrumento contentam, & postea poterit solutionem, vel aliam iustam exceptionem probare: quod si hoc fecerit, in principali obtinebit, & dicetur malè exequutum, condemnandò creditorem ad restitutum id quod recepit cum expensis, damnis, & interesse: & ab ista vltima sententia bene appellabitur, hoc in effectu est practica comparente obligati hærede, quæ est notanda.

De l'obligé.

GLOSSA SECUNDA.

Casus in quibus executio contra heredem fieri non potest.

Rgo in hæredem patris obligati potest executio fieri: secus si debitum sit patris, & quis velit executionem facere contra hæredem matris, nempe hoc ei non permittitur quia non est hæres obligati, cum etiam quia vxor pro marito non tenetur, nec eius hæres:

hæres: ut per totum tit. ne vxor pro marito. C. ob id dicitur hic, *l'heritier de l'obligé*.

2 † Vnde si quis neget se obligati hæredem, in eum non fiet executio, donec de illa qualitate appareat: ut in glo. seq. dico.

Si tamen maritus & vxor fuerint insolidum obligati, poterit fieri executio contra hæredes vtriusque: vel contra alteros tantum ratione obligationis: ut scribitur in decif. Neapol. q. 372. fuit lata. & superius dixi arti. 3.

3 Imò etiam si quis causa obligati scit hæres, non tamen ipsius obligati, non fiet in illum executio: ut pote si in cōtractu matrimonij datum fuerit castrum puellæ, & dictum fuerit à patre donante illud castrum in dotem, quòd primogenitus illud castrum habere debeat, si postea moriatur pater obligatus, & conueniatur primogenitus, negabit se obligati hæredem, nec in eum fieri executio poterit: ut firmat Masuer. in tit. de subhasta. versic. item quæ dicta sunt. quia talis conuentio habet vim donationis causa mortis: ut dicit glo. in l. licet. C. de pact. conuen. tamen mihi videtur habere vim contractus: & ideo iste non est hæres, & sic non habebit locum iste text.

4 Item si mulier fuerit obligata etiam hoc instrumento sigillato non poterit fieri executio contra eam, si nupserit: quia iam bona dedit in dotem viro qui est dominus rei dotalis. l. dote. C. de rei vend. sed poterit ipsa conueniri de stylo: ut superius dixi, quomodo prouideri debet.

5 Secundò non procedit iste text. in actione reali: nam si defunctus detinebat rem, quam hæres non tenet, nec possidet, sed extraneus: tunc actio realis dirigetur non contra hæredem, sed contra possessorem: quia actiones reales possessorem sequuntur. l. 2. C. de hered. actio. §. omnium. de action. in instit. ideo iste text. dicit, *l'heritier de l'obligé*.

6 Tertio non habebit locum in hærede singulari, id est in succedente in vna re, videlicet in legatariis: isti enim actione personali conueniri non possunt: quia personalis actio non sequitur singularem successorem. l. 1. §. si hæres. ff. ad trebellia. l. si. C. de hered. actio.

7 Quarto etiam non haberet locum, si creditor successisset debitori: quia tunc pro ea parte pro qua succedit, confunditur actio. l. si debitori. C. de pact. & pro aliis partibus alij hæredes sic conueniri poterunt, ut hic statuitur. l. 1. C. de hered. actio. l. 1. de anno. & tribut. lib. 10.

8 Quintò non potest declarari executorium instrumentum in bonis hæredis, si hæres sub beneficio inuentarij hæreditatem adierit. l. si. C. de iure delib. Sed solet iudex declarare instrumentum obligatorium simpliciter executorium: postea debent inquiri bona defuncti, & in illis fieri executio potest, si non sint alia bona defuncti, in bonis hæredis executio fit, si non fecerit inuentarium: quia omnes actiones passiuæ in eum transeunt. ut d. l. ad Trebel. vide glo. sing. in d. l. si. §. in computatione. in verbo confundatur. limitat statutum disponens, ut executio instrumenti fiat contra hæredem, ut non habeat locum, si hæres fecerit inuentarium, & illam glo. sing. scribit Euerard. in locis legalibus, in loco à ratione legis scriptæ. col. 4. intellige ut non possit fieri executio, vltra quàm fuerit in inuentario descriptum, sed quatenus patientur facultates, executio fieri poterit: ut ibi.

9 Sextò fallit in eo, qui esset scriptus hæres, sed hæreditati renunciaffet: nam licet dicatur solo nomine heres, tamen non cum effectu: & sic in eum non fiet executio: quia verba cum effectu accipi debent. l. 1. §. 1. ff. quod quisque iuris. Et habere sicut peruenire cum effectu accipiendum est. l. nomen. §. si. ff. de verb. signi. vbi p. enè probauit.

10 Septimò limitatur per text. in l. penul. ff. de tributo. actio. Alias limitationes elicitis ex l. hæredis. ff. de verb. signi. & ex illis, quæ à nobis ibi scripta sunt.

Pretendu heritier au principal.

GLOSSA TERTIA.

Ale patet quòd assertus hæres condemnatur, sed contra debet in primis de qualitate apparere. nam si miles fecerit testamentum, debet constare, quòd sit miles. §. planè. de testa. milit. in instit. Ergo videtur quòd prætenfus hæres non potest citari. respon. posse aliquem, antequam appareat esse hæredem citari: quia poterit comparere, & dicere se non esse hæredem, vel renunciaffe successioni, & bonis defuncti, & tunc nihil fiet præiudicij comparenti, quia obtinebit expensas: & non declarabitur obligatio executoria in illum: sed dabitur curator bonis, vel alius verus hæres cōuenietur. Sed eo quòd non comparet ratione cōtumaciæ declaratur executorium instrumentum in eum: quia quilibet debet allegare priuilegiū, & ius suum, alioqui illud perdit. l. si quis ex aliena. vbi Alex. in additio. ad Bart. ff. de iudic. & sic non est inconueniens, quòd etiam assertus hæres, licet hæres non sit, conueniatur: quippe non fiet executio in eum, hoc non probato, si ipse illud neget.

Assertus hæres quando condemnari possit.

2 Et sic executio, quæ debet fieri contra hæredem, non potest ex abrupto fieri, sed debet prius citari, & liquidari quòd hæres sit. ut not. Bar. in l. creditoribus. col. 6. C. de pignor. & Bal. in l. per diuersas. q. 10. manda. ff. Inno. Anto. & doctor. in c. quia. Gu. de iud. tamen nos Galli habemus hic practicam nostram, & ius, quod nobis & à nobis seruandum est, ex quo iure executio sine hac citatione fieri potest: ut dicitur artic. seq. si tamen hæc citatio fiat, non declarabitur instrumentum executorium, donec hæredem esse appareat, si hoc alleget comparens.

Ratione cōtumaciæ ex pensæ etiam ab eo qui hæres non est, debetur.

3 Quid si post istam declarationem fiat in eum executio, qui se opponit hæres prætenfus, &

probatur non hæres, an debeat in expensis, damnis & interesse condemnari: quod non videbatur, postquam non est hæres, sed contrarium est verum: quia reus condemnatur in expensis ratione contumaciæ. l. sancimus. C. de iud. vbi Ias. & alij. Itaque postquam fuit contumax, expensas debet, sed non nocebit eidem in principali, nam expresse hoc dicit iste text. ibi, *sans préiudice des droits d'audit prétendu heritier au principal.* Nam executio non fiet contra istum non hæredem, licet ratione contumaciæ expensas soluat.

Practica cōtra heredē bona mobiliū uidentē.

4 Quæro, si defunctus instituat hæredem alibi commorantem, vbi debeat conueniri. Respon. vbi defunctus debuit. l. hæres. ff. de iud.

5 † Quid si testator non reliquit nisi bona mobilia, quæ hæres extraneus vendit, & postea creditores istum sequi nō poterūt, quomodo eis prouidebitur? Respon. creditores poterunt petere vt sistantur & arrestentur bona illius defuncti, donec cautionem præstiterit de iudicio sisti, vbi defunctus debuit, & de iudicatum soluendo: vt inueni in nouis consuetud. Bitur. rub. de executio: artic. 14. imò si vnus sit hæres in mobilibus: alter vero in immobilibus, dabitur electio creditoribus, vt alterum conueniant: quamuis ex consuetudine hæres mobilium debita executione teneatur, condemnabitur tamen hæres immobilium salua sibi actione contra hæredem mobilium: vt iudicatum fuit in hoc Senatu anno 1536. die 2. Augusti. & in mente curiæ retentum.

Arrestum.

Et si l'exploit n'est libellé, se fera par deux defaulx.

GLOSSA QUARTA.

1 **T** sic requisita superius artic. proximo requiruntur, & hic antequam iudex possit declarare instrumentum executorium aduersus istum hæredem in hoc ultimo casu: ideo ea vide ad intellectum huius finis text.

Practica iuri cōformis ut hæres citetur.

2 **I**sta practica est iuri conformis. Nam dicit Bal. in l. per diuersas, quæst. 10. C. mandata sua, oporereb tamen quod prius citetur hæres, & liquidetur, an sit hæres, & an talis sit persona, contra quam possit fieri executio, & debet declarari: vt hic probat Fel. in cap. quia. Gu. col. penul. de iud.

3 Idem si fieri possit executio contra tertium detentorem, vt sic procedi debeat. teste Bart. in l. i. §. necessario. ff. si ventris nomine mulier in possessionem missa sit. Bald. in l. i. in fi. C. de executio rei iud. vbi si lata sit sententia contra possessorem, & quidam tanquam colonus rem detineat à quodam tertio, contra illum non fiet executio, nisi citato eo cuius est colonus. per d. §. necessario. alia dicam in tracta. de senten. executio. his nunc contentus.

Idem artic. LXXII.

Articulus nonus.

Et pourra ne ant moins le creancier, si bon luy semble faire executer les obligations, ou condempnations contre le maintenu heritier, sans preallablement faire faire la dicte declaration de la qualite d'heritier, de laquelle suffira informer par le proces, si elle est demenee a la charge des despens, dommages, & interest, si la dicte qualite n'est verifiee.

GLOSSA PRIMA.

Executio instrumenti obligatorij vel sententia quando ante declarationem fieri possit.

1 **A**ddit hic arti. ad præcedentem, videlicet vt hæres non solum possit citari visurus declarari instrumentum executorium contra eum, verum etiam sine declaratione poterit fieri executio in hæredem, vel in assertum talem: vt probat iste text. Et sic per istum text. potest executio instrumenti obligatorij sigillati fieri contra hæredem ante declarationem. † Et idem in sententia lata contra defunctum, vt exequi possit cōtra hæredem ante per verbum text. *condempnations.* licet de iure non possit fieri executio cōtra hæredes damnati, nec pro hærede victoris, nisi præcedente summaria cognitione: vt nominatim scribit Ioannes Faber, in l. fin. C. de executio rei iud. per e. quia. Gu. & ibi Innoc. & docto. de iud. ideo præcedens practica est tutior vt asserit & bene Ioanni. Constant. hic. & pro ea consuluit Barba. consil. 73. magnanimus. nu. 7. & seq. in 4. vol.

Cautela pro heredē in quem executio fit ante declarationem.

2 **D**edit hic arti. ad præcedentem, videlicet vt hæres non solum possit citari visurus declarari instrumentum executorium contra eum, verum etiam sine declaratione poterit fieri executio in hæredem, vel in assertum talem: vt probat iste text. Et sic per istum text. potest executio instrumenti obligatorij sigillati fieri contra hæredem ante declarationem. † Et idem in sententia lata contra defunctum, vt exequi possit cōtra hæredem ante per verbum text. *condempnations.* licet de iure non possit fieri executio cōtra hæredes damnati, nec pro hærede victoris, nisi præcedente summaria cognitione: vt nominatim scribit Ioannes Faber, in l. fin. C. de executio rei iud. per e. quia. Gu. & ibi Innoc. & docto. de iud. ideo præcedens practica est tutior vt asserit & bene Ioanni. Constant. hic. & pro ea consuluit Barba. consil. 73. magnanimus. nu. 7. & seq. in 4. vol.

3 **V**nde quidam durum hunc artic. asserunt, dicentes absurdum esse antequam sit aliquis hæres declaratus: quod in eum fiat executio: nempe si is, qui executionem facit, non est soluendo, postquam viderit bona mea, nihil ab eo exigere potero, si nihil habeat: ergo executio non debet fieri ante declarationem. Ego verò puto hoc non esse iniquum, quia si capiuntur bona Titij hæredis asserti, is poterit se opponere: & si non recipiatur, appellare, & apparitor cessabit ab executione: & quamuis seruiens capiat aliqua bona, non tamen omnia: & quamuis caperet omnia, non tamen vendentur non audito Titio opponente: qui si in oppositione neget se hæredem, iudex dilationem concedet actori ad probandum illam qualitatem, quam si non probauerit, restituatur ei bona ratione executionis capta: & actor condemnabitur in expensis, damnis, & interesse, & sic debet tolli hoc absurdum, & nihil vel parum præiudicij aderit. † Si verò sit hæres, iustam tamen exceptionem alleget: & iudex per prouisionem dicat executorium instrumentum, illa bona nō distrahentur, nisi cautione data: vnde postea à fideiussore, si reus nō sit soluendo, exigetur: & ideo

ideo non inuenio tam absurdum, sicut ceteri putant: imò iuste statutum est, vt capiuntur bona istius hæredis obligati, ne forte pendente processu ea celet, & occultet, ac forte consumat. { Hodie tamen rex Henricus istum articulum abrogauit, & nullo modo habere locum vult, vt patet in edicto ipsius publicato anno 1549. in mense Februa. }

Contre le maintenu heritier.

GLOSSA SECVNDA.

1 **P**ractica igitur §. præcedentis est, vt hæres obligati citetur visurus declarari instrumentum contra cum executorium: si tamen pars hac praxi non vtatur, poterit recta via executio fieri contra assertum hæredem: caueat tamen, quod si is, in quem facta est executio, non reperiatur hæres: exequens condemnabitur ad expensas, damna, & interesse executionis factæ, & ad multam: vt in artic. sequent. ideo præcedens practica tutior est.

Praxis notabilis contra hæredes debitoris.

2 **I**taque primò fiet executio per seruientem: & demum manu munita recipietur hæres opponens, qui apparitor diem assignabit, in quo si hæres præsentus compareat, & dicat se hæredem non esse, oportet quod creditor probet illum hæredem, antequam iudex declaret executionem perficiendam, vel executorium instrumentum contra illum, & antequam bona capta vendantur, alioqui grauat hæredem.

Cautio danda heredibus debitoris.

3 **S**i tamen declaret in aliquo casu executionem perficiendam esse, & bona vendenda: tunc hoc debet fieri cautione data, ne hæres sit deterioris conditionis, quam principalis debitor contra l. hæredem. ff. de regulis iuris. Et ne facta executione, & venditis bonis is, qui executionem fecit, forte pecuniam consumat, & postea nulla alia bona habeat ad faciendum damna, & expensas: & sicut hæres si eo petente fieret executio, cauere teneretur: vt supra artic. 3. dictum extitit: ita si fiat contra hæredem is, qui executionem prosequitur, cauere illi debet: quia melioris non est conditionis is, qui in locum defuncti succedit, quam defunctus foret, si exequeretur text. in authent. de iureiur. à moriente præsta. colla. 4. & quod ipsis, qui contraxerunt, obstat, & successoribus eorum obstat. l. quod ipsis. ff. de reg. iur. & cum quis in alicuius locum successerit, non est æquum ei nocere hoc quod aduersus eum non nocuit, in cuius locum successerit. l. inuitus. §. cum quis. ibidem.

Si duo litigenti super hereditate in quem fiet executio.

4 **V**idi dubitari, si duo litigent de hereditate Titij super interdicto vti possidetis, in quo quilibet dicit se hæredem esse & possessorem: in quem interim fiet executio? Respon. in illum, qui bona defuncti possidet, quia est hæres cum effectu. l. si filius. §. i. ff. de tributo. actio, vt supra dixi, qui licet succumbat, tamen de hoc non tenetur, quia erat æs alienum, quod in primis est detrahendum. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoff. testa.

5 **S**i verò vterque possideret bona defuncti, tunc contra vtrumque pro rata tamen parte bonorum, quæ possidet, & hæredem se dicit. l. i. C. si cert. petat.

6 **S**i autem neuter possideat res sit in manu sequestri, seu commissarij: tunc declarabitur executorium in commissarium, super bonis tamen, quæ defunctus habebat: & ita seruetur.

Duobus contententibus cui interim fiet solutio.

7 **Q**uæro pendente lite inter duos de hereditate, cui soluetur? Respon. debitor in iudicio debet offerre, & consignare, & soluere ei: qui hæres apparebit: nam quando est contentio inter duos super fundo, colonus potest dicere se vtrique non daturum fructus, offerre tamen se daturum illi, qui obtinebit, debet: glof. & docto. in l. litibus. in fi. C. de agricol. & censu. lib. ii. & Bald. in l. Lucius. ff. famil. ercisc.

Dominis litigantibus cui bonagium fieri debeat.

8 **F**acit quòd. Card. Alex. not. in c. i. col. 9. quo tempore miles inuestitur, petere debeat scribit, quòd si duo domini contendunt de Baronia, vasallus potest differre post annum inuestituram, dummodò intra annum offerat, se velle inuestituram recipere ab eo, qui est verus dominus, & protestetur quòd per eum non stat. facit quòd pulchre etiam decidit D. Boer. in decif. Burdeg. q. 106. inter duos. vbi idem dicit in emphiteota, & aliis debentibus redditus: quòd est notandum.

A la charge des despens, dommages, & interest, si la dicte qualite n'est verifiee.

GLOSSA TERTIA.

1 **T** sic vult dicere text. quòd si creditor non probet illum hæredem esse, in quem facta est executio, condemnabitur in expensis, damnis, & interesse prouenientibus ex illa captione bonorum indebitè facta per seruientem, quòd est notandum: quia aliquando ista plus ascendunt, quam debitum principale.

Si non probetur hæres, fit executio contra exequentem.

2 **S**ed non dicitur hic, in quo processu debeat probari hæc hæredis qualitas an in principali, vel an in prouisione: sed simpliciter dicit text. *de la qualite de l'heritier, de laquelle souffira informer par le proces.* Respon. intelligi debere de primo processu. arg. l. boues. §. hoc sermone. ff. de ver. sig. vbi plene scripti: quia iudex non debet condemnare aliquem tanquam hæredem, si non sit: ideo in prima oppositione si reus neget se hæredem, tenebitur actor hoc probare. ante quam declaratur instrumentum cōtra illum executorium, vel executionem perficiendam: alioqui grande præiudicium pararetur debitori præsentis: vt superius dictum extitit.

Heres quomodo probetur.

3 Quomodo probatur quis heres? Responde per testamentum, in quo est institutus, vel per testes in testamento descriptos: in quo fuit nominatus heres a testatore. iuxta l. iubemus. C. de testa. Item si gesserit se pro herede. l. pro herede. ff. de acquir. hered. Vel si probetur quod adierit hereditate: quia tunc cum debitoribus quasi contrahere videtur. l. apud. §. ff. quib. ex caus. in poss. eat. & §. heres. de obliga. quæ ex caus. contract. nascun. in instit. Item si dicat illum heredem ab intestato: id est successorem, debet probare illum consanguineum proximum, & bona illi delata possidere, vt patet per tot. tit. ff. de suis & legit. hered. & aliis legitimis modis, quos scripsi in gl. vlt. rub. de nominatio. regia. in concord.

Idem artic. LXXIII.

Articulus decimus.

Et aussi d'une amende enuers nous & la partie, que nous voulons estre imposee par la calumnie des demandeurs en matiere d'execution s'ilz succumbent, comme aussi contre les obligez, qui n'ont fourni calumnieusement, & sans cause au contenu de leur obligation dedans le temps sur ce par eulx promis & accordé.

GLOSSA PRIMA.

1 S qui executionem fecit contra heredem assertum, si non probet illum heredem esse, debet condemnari ad expensas, damna, & interesse: vt in articulo præcedenti dictum extitit: hic vero addit quod etiam ad multam, quam emendam dicimus, condemnatur.

Emenda quando non taxatur, arbitrarie est.

2 Quæret aliquis, ad quam emendam condemnari debet? Respon. arbitraria est postquam non exprimit, quam velit imponi. per text. in l. ff. de effracto. non potuit hanc emendam taxare, sed pro calumnia cuiuscunque imponi debet.

3 Et hic calumnia ponitur pro malitia & tergiversatione: quam litigantes quidam adhibere solent in causis: quamuis calumniari proprie sit falsa crimina intendere. text. in l. ff. ad Turpilia. & gl. in proce. institui.

Euidens calumnia que dicitur & presumpita.

Calumniari etiam dicitur, qui facit actum a iure prohibitum. Bal. & Alex. in l. si idem. §. quod si mutue. ff. de iurif. omniu. iud. scripti in l. si calumniatur. ff. de ver. sig. (Alias incipit, Si caluitur.)

4 In euidenti calumnia dicitur esse, qui facit contra formam iuris, vel statuti, seu consuetudinis, aut contra euidentiã facti. Bar. consil. 64. super puncto, quem refert Purpura. in q. 4. rub. de accessor. nu. 123. Et euidens calumnia dicitur illa, quæ apparet ex actis, vel legitimis præsumptionibus. l. licet. ff. de lega. 1. Bar. in l. ff. de public. iud. docui in d. l. si caluitur.)

5 Præsumpta est, quæ ex aliquibus colligitur coniecturis, quæ tollitur per oblationem probationum in promptu, teste Panor. in c. super eo. in fi. de offi. dele. Abundè scripsi de dolo vero & præsumpto in l. late culpæ. ff. de verb. signi.

Calumnia quomodo probetur, & excusetur.

6 Ex prædictis ergo patet calumniam probari actoris, si non probauerit illum heredem, in quem executionem fecit: & ideo succumbet, ista vult dicere text. in fi. ubi, s' ilz succumbent.

7 Nisi excusetur, quia erat creditoris heres, & ostendit instrumentum obligatorium, sed erat solum prædecessori, & reus solutionis instrumentum apud se habebat: tunc qui in alterius locum succedunt, iustam ignorantiam habere censentur. l. qui in alterius. ff. de re. iur.

8 Idem si testes sunt mortui, quibus probare poterat illum heredem esse. gl. f. in c. r. in fi. de electio. in 6.

9 Excusabitur à calumnia aliis etiam modis, vt pote si agatur de facto alieno, vbi ignorantia est tolerabilis. l. ff. pro suo.

Procurator an succumbens in executione ad multam teneatur.

10 Vnde procurator si hanc executionem fecerit, non condemnabitur ad multam, si error interuenierit: nec dominus eius excusatur, sed ad expensas, damna, & interesse tenebitur, si istam executionem fieri mandauerit.

11 Intelligerem, quod si reus succumberet pro parte, quod non teneret ad multam: quia non censetur calumniari, nisi in totum succumbat. per not. in cap. Raynuius. & c. Raynaldus. de testa. vnde si probauerit eum heredem pro parte, licet executio fuerit ad totum debitum facta, excusari vidi à calumnia: nisi appareret ex sua confessione, vel aliàs, quod si sciebat alium heredem, & tunc ad expensas, damna, & interesse tenetur, non vero ad multam, si de calumnia non appareat.

Comme aussi contre les obligez qui n'ont fourni calumnieusement, & sans cause au contenu de leur obligation &c.

GLOSSA SECUNDA.

1 Quemadmodum igitur multari creditor debet, qui indebitè executionem contra prætensum heredem facit, si non probetur heres ita & debitor, qui non soluit tempore præstituto sine causa, die fortè in obligatorio instrumento descripto: sed requiritur calumnia antequam debitor ad multam condemnari possit: & de hac multa debitoris non soluentis loquitur art. 95. in ordina. no. public. anno 1539.

Et

2 Et calumnia presumitur, & probatur, quando sine causa debitor non soluit: vt hic patet, & re ipsa vt dicitur in l. si quis aliter. ff. de ver. obl. ergo si per bellum non licuit aut pestem, aliam uoc causam calumniosè non censetur facere: & sic non condemnabitur ad multam.

Calumniari an presumatur debitor non soluens tempore præstituto.

Item non dicitur debitor calumniosè facere, si cum non haberet pecuniam, nec aliam rem mobilem, offerat rem immobilem meliorem, vel plures res in creditoris electione relinquens, quam capere velit in solutum: tunc iudex hoc arbitrari debet cautione euctionis data: vt probat tex. in §. quod autem. in authen. de fideiussor. collat. 1. & in authen. hoc nisi. de solutio. doct. in l. 2. §. 1. ff. cert. peta.

Vide articulos sequentes, de calumnia loquentes.

3 Si calumniosè quis proposuerit recusationem contra iudicem: pro quolibet facto, & articulo recusationis proposito in curiis supremis, condemnatur proponens in viginti libris, in curiis vero inferioribus in decem. artic. 14. in ordina. nouissimis. & in artic. 39. ex edicto Regis hodie ad sexaginta libras turonenses, & ad expensas, damna & interesse condemnatur. quod fuit dictum anno 1545. die 1. Aprilis, ante Pascha.

Calumniosè recusans puniatur.

4 Item puniatur pars denegans factum super quo interrogatur, pro quolibet facto ad decem libras, si calumniosè denegauerit.

Arestum.

5 Item arti. seq. puniatur eadem pœna, qui calumniosè factum proposuit, & arti. seq. qui proponit factum reprobatorium contra testem, pro quolibet facto in curiis supremis proposito ad viginti libras: cuius dimidia pars fisco applicatur, & parti altera, & in curiis inferioribus in dimidia, id est ad decem libras, & arti. 80. oppositantes proclamantibus, si succumbant, condemnari debent ad emendam sexaginta librarum, in curiis supremis, in inferioribus in viginti libris Regi applicandis, & aliis 20. applicandis partibus. & idem art. 88. quod omnis temerè litigans condemnari debet ad expensas, dāna & interesse ratione calūnię prouenientis. & art. 100. dicitur quod si pars calumniosè affirmauerit condemnatum maiores fructus recepisse, quàm pars confessã fuerit, condemnabitur ad emendam. & arti. 92. qui impetrauerit literas ad articulandum facta noua calumniosè, condemnabitur in curiis supremis ad sexaginta libras: in curiis autem inferioribus ad viginti libras Regi, & ad decem libras parti. de hac calumnia vide quæ plenè scripsi in l. si calumniatur. ff. de verbo. signif.

Casus de calūniã loquentes in ordinatione.

Idem artic. LXXIII.

Que toutes executions où y a commandement de payer, ne sera besoing pour la validité de l'exploict de criees ou autre sayisie & main mise de personne, ou de biens faire perquisition de biens meubles, mais suffira du dict commandement deuement fait à personne ou à domicile.

Articulus vndecimus.

GLOSSA PRIMA.

1 N omni executione que siue in vim instrumenti obligatorij, siue literarum de debitis, siue in vim sententię prouisionalis, rei iudicatę, vel alterius executionis sit, oportet in primis per istum tex. quod apparitor præcipiat debitori, vt summam debitam, vel aliam quantitatem seu rem creditori persoluat: quod si non faciat, tunc seruans res mobiles debitoris capiet, eique diem ad vendendum illas constituere: vel si agatur de quantitate: vt de tritico, vino, vel aliis rebus debitis: tunc post præceptum debitori factum res ille debite, si inueniantur, capientur: vel alię res mobiles, vt supra dictum extitit art. 1. & dies constituetur coram iudice, ad æstimandum illam quantitatem vini, aut frumeti debitam, per probos viros, ceterum si se opponat debitor, vel appellet, venditio differtur: donec oppositio fuerit à iudice decisa, vel appellatio: sed res remanebunt captæ in manibus commissarij teste Imbert. in institut. Forens. in 1. parte, pagi. 19. & non inuentis mobilibus, nuncius capit, siue sayisit immobilia: quod sayisimentum parti intimat, & diem præstituit ad locum publicum, vbi res immobiles licitantur pro more, sed alio nunc iure vtimur, vt infra dicam. Si tamen pars dixerit se non habere pecuniam, non debet pars adire officialem, qui præcipiat isti sub pœna excommunicationis, vt soluat: sed prius fiet discussio immobilium, aliàs malè iudicatum senatus pronunciauit, anno 1528. die 7. Maij. contra quemdam nuncium Niuernen. qui sic fecerat.

Praxis in rebus debitis uel pecunia exequendi.

Item si aliqua bona specialiter sint obligata, illa prius capi debent, quàm alia: alioqui executio iniusta dicitur per nota. in l. ade. C. locat.

Arestum.

Ne sera besoing pour la validité de l'exploict de criees ou aultre sayisie & main mise.

GLOSSA SECUNDA.

1 Diferentia videtur fieri hic inter main mise, & sayisie, vnum tamen pro altero frequentius ponitur. & dicitur hic declaratiuè main mise par sayisie: quia dum apponitur manus regia super aliqua re, sayisitur: & promiscuè his vtimur vocabulis: & sic quoad executionem non requiritur discussio bonorum debitoris: sed capi pos-

Non se opponens pro clamantibus quando ius suum amittit.

Fiscus succedens ex confiscatione ad qua debita tenentur. Dominus directus censum non perdit ex confiscatione.

funt bona debitoris mobilia, vel immobilia sacra, & postea plus offerenti dari. 2. Quid si quis non se opponat istis proclamationibus factis per civitatem de his bonis captis Resp. perdit debitum, etiam ius hypothecae amissile videtur. l. si eo tempore. C. de remissio. pig. restituetur tamen si absens fuerit ex iusta causa. per d. l. si eo tempore. ibi, presentes, & minor, ac ecclesia. ut abunde scribit Boer. in decisio. Burdeg. q. 112. an tempus. & q. 141. sed quid. vbi plura allegat aresta. ibi vide. & gl. in §. praxerea. de prohib. feudi alienat. per Feder. Bal. & alios. in l. si. C. de in integr. restitui.

3. Etiam fiscus succedit cum onere, quamvis bona vacantia accipiat, per l. quidam. §. quoties. ff. de legat. 1. & l. in facto. §. fiscus. de condit. & demonstrat. l. 2. C. ad legem Iuliam. de vi publica. licet quidam contra teneant, quibus respondeo in l. heredis. 2. ff. de verbo. signi.

4. Itaque dominus directus, quem fondiarium vocant, non perdit censum suum sed redditus, & reliqua sic, ut dicunt quidam de consuetudine, qua dicitur, le seigneur seigneur ne perd son cens, dicit chef de cens: ou capital, ou menu cens: mais la rente qui regarde l'edifice est perdue. doctor. in l. 1. & 2. C. de iure emphit. l. habere. ff. de cunctio. Dixi in trac. de pignori in 2. Tomo. 3.

5. Imò si maritus & vxor debeant decem: & quilibet fuerit obligatus in solidum, si publicentur bona, ob delictum vnus, contra alterum executio in solidum fieri poterit ratione obligationis in solidum, maxime quia vno cessante, alter tenetur. argu. §. affirmatis. de nupt. in instit. l. Stichum. ff. de solutio. & Dec. in l. vna. C. de plus petitio.

De persone on de biens.

GLOSSA TERTIA.

Capi quando debitor possit & detineri pro de bito.

1. sic innuit hic tex. quod si persona capta sit, vel bona, non disputabitur de validitate: & sic persona capi pro debito potest, quod est verum, quando debitor erat obligatus in personam, alias capi non posset per gl. sing. in l. 3. §. tutores. in verbo, vinculis. ff. de suspect. tuto. quam singulari dicit Bald. in Margarita: in verbo, carceratus. quæst. 10. & in verbo finis. quæst. 43. & in tractat. de carcerib. fol. 2. Alex. & las. in l. a Diuo pio. §. in venditione. col. 2. de re iudi. ff. & las. in §. 1. nu. 50. instit. de actio. Soci. in tract. de cita. arti. 20. quæst. 24. pro hoc est etiam tex. in l. nemo. C. de exacto. tribut. lib. 10. Alex. not. in consil. 159. circa in fi. vol. 2. & habetur in stylo parlamenti in rub. de oblig. & solutio. Et hoc cautum fuit lege Papiria ne quis, nisi qui noxam meruisset, donec poenam lucret, in compedibus aut in neruo teneretur, pecunia debitorum bona debitoris, non corpus obnoxium esset, ita nexi soluti, cautumque in posterum ne necerentur, teste Liuius ab vbr. condita.

2. Etiam de consuetudine regni non capitur persona bonis non discussis: si non sit obligatum corpus debitoris, alioqui sic. teste Ioanne Farb. in §. pen. in fi. de iure perso. & in §. fi. col. pen. de actio. sequitur Chassa. in consil. Burgund. rub. des ventes. §. 3. nu. 9. & Pyrrhus in consue. Aurelianen. rub. de executio. facit tex. in c. ex rescripto. & ibi Ioan. Andr. de iure iur. & quod not. Bart. in l. alia. §. 1. col. 2. ff. solu. mar. & in l. Titio centum. §. Titio genero. de condit. & demonstra.

3. Imò non solum est necessaria ad personam prehensionem excusio bonorum debitoris, sed etiam fideiussoris eius: cum facultates quoad effectum solutionis censcantur aggregatæ bonis debitoris. l. si plures. ff. de fideiussorib. quem not. Hippol. sing. 3. ad hoc &c. Et quamvis olim multi debitorum an persona capi possit, quando quis est in ea obligatus, antequam bona discussa sint: tamen videmus hic discussionem non esse necessariam: ut etiam consuluit Panor. consil. 42. in quæst. in 2. volu. ratione conuentionis, quæ valet: nam sicut potest quis in multis casibus detineri in carcere pro debito, donec satisfecerit. l. C. qui bonis cede. possunt. l. cum eo. vbi Albe. ff. ad legem Iuliam pecul. ita & per pactum hoc fieri poterit. Angel. expressim in d. l. nemo. Bar. & alij

Reprobata consuetudo capiendi propria auctoritate.

Arrestum. Praxis contra obligatum ad corpus.

4. in d. l. si decesserit. ff. qui satisf. cog. Tamen anno 1528. die 15. Decemb. in hoc Senatu fuit reprobata consuetudo ciuitatis Suefion. per quam propria auctoritate licebat capere debitores extraneos, & ad carceres ducere, causa forte maioris scandali & tumultus vitandi: sed hoc licebit per iudicem.

5. Hodie fit præceptum obligato de soluendo: qui si non soluat, & obligatum sit corpus, capitur etiam sine alia bonorum discussione, & ad carceres ducitur. & si sit clericus debitor, ad carceres iudicis ecclesiastici trahetur: si laicus ad carceres iudicis laici: & ita seruari vidi in practica, maxime hoc seruant curiæ parui sigilli, & conuentionum Nemausi.

Excommunicari debet pro debito habens bona ante discussionem. Arrestum.

6. Item quia hæc obligatio facta de persona & bonis est facta in fauore creditoris, ob id eodem fauore uti sibi licet. l. quod fauore. C. de legib. Boer. in repetit. l. consentaneum. in §. & 6. conclus.

7. C. quomodo & quando iudex. Guido Papa sing. 105. si aliquis. Imò ex consuetud. Franciæ quamdiu obligatus habet bona, non potest excommunicari: quia anima non est obligata, & si excommunicetur, absoluetur sumptibus creditoris. ita vidi obseruari in curiis Franciæ. & die 3. Maij anno 1537. fuit dictum, male iudicatum per baillium Carnotensem, qui permiserat uti censuris, non facta discussione bonorum Aliud arrestum scribitur in stilo parla. arresto 404. licet Bal. contrarium teneat in c. dilectis. de appel. tamen secundum ordinationes patriæ Occitanæ ante bonorum discussionem potest quis excommunicari. diuersum est in hæc consuetudinaria patriæ. Et

tria. Et si quis fuerit excommunicatus, adhuc poterunt capi eius bona per iudicem secularem: quia excommunicatio non est solutio. & ita consuluit Guido Papa consil. 99. Ioannes Borrelli. 8. Vel si bona capta fuerint, adhuc persona capi poterit, ut est in ordinatio. linguæ Occitanæ. arti. 45. & executio fuit pronunciata iusta in hoc Senatu, in qua & persona, & bona capta erant. anno 1537. die 10. Aprilis, quando persona & bona erant simul obligata, alioqui non: ut dictum fuit superius.

Bona capta an per persona capi etiam possit. Arrestum.

Vt censuris permittitur contra clericum habentem immobilia. Arrestum.

9. Sed communis practica est, ut quando clericus vel alius non habet immobilia, quod iudex secularis permittat censuris uti contra illum debitorem, & quod possit excommunicari, facta certificatione iudici seculari debitorem nihil habere, quod seruiens referet. Ego vidi arrestum, quo permissorum fuit uti censuris: quamuis clericus declarasset se habere immobilia: sed interrogatus vbi essent, non declarauerat, anno 1534. die 6. Iulij, quia de his quæ non sunt, & non apparent, idem est iudicium. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel.

10. Item debitor ob debitum carceratus, non liberatur à carceribus, licet velit dare fideiussores idoneos, sed debet præcisè soluere. glo. sing. in l. vt. in glo. si. ff. si cert. pet. per l. 4. §. ait prætor. de re iudi. ne obligationes oriantur ex obligationibus, ut ibi.

In carceribus detentus an liberetur dando fideiussores. Bona an capi possint, si persona detinetur.

11. Nisi fuisset carceri micipatus propter timorem fugæ, tunc fideiussoribus datis erit relaxandus à carceribus, iuxta l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satisf. cogant. Bald. in margar. in verbo debitor. q. 25. vide Dec. consil. 73. præstantissime. & 75. & pro tenui.

12. Amplia hunc text. ut quando debitor sic obligatus prius fuerit captus, bona etiam illius capi de iure possunt. teste Bar. in l. consentaneum. col. 5. vers. venio, & assumo. C. quomodo & quando iudex. per tex. in c. si. §. vt. vt lite non contestata. idem tenent Bal. & Pau. in l. qui legati. C. vt in poss. legato. & in l. in fi. vbi las. ff. si quis ius dicent. non obtemp. l. ignorare. in fi. C. de restituito. & l. si. ff. si cer. pet. & in l. inter eos. §. creditum. ff. de solutio. tum quia carcer non soluit debitum. Bal. in c. dilectis filiis. col. 2. de appel. per illum tex. tum etiam quia illa remedia ad vnum finem tendunt, videlicet ad solutionem: ergo permittitur censetur, teste Bar. in l. edita actio. C. de edend. vbi concludit duo remedia ad vnum finem tendentia posse cumulari, post Dinum. in reg. nullus pluribus. de regu. iur. in 6. & in consuetud. Bituri. nouis arti. 17. rubr. de executio. & hæc sequuntur communiter doct. in d. l. edita. Unde dicit Vlpius. in l. item 6. in fi. ff. quibus mod. pig. vel hypothe. soluit: hinc verbis, in satisfadione autem non vimur Attulicini sententia, qui putabat, si satisfadetur alicui certæ pecuniæ, recedere eum à pignori debere.

Clausula in instrumentis contra debitores ponenda.

13. Ideo solent ponere notarij in instrumento, vno remedio per aliud non cessante. de quo per Boer. in repetitio. l. consentaneum. C. quomod. & quando iudex. quæst. 5. in fin. & sic patet quod non debet persona capi non discussis bonis, quando corpus debitoris obligatum non est: quia prehensio & captura est remedium subsidiarium, ad quod peruenitur tunc demum, quando aliud remedium non competit. §. quod autem. in authent. de fideiussor. colla. 1. Roma. sic firmat. consil. 241. spectabilib. col. 2. & Alex. consil. 159. circa in fi. vol. 2. Patruus meus in l. nemo. de exact. tribut. lib. 10. Fel. in c. quod ad consultationem. col. 7. de re iud. Boer. in §. 13. de iurisd.

Statutum ut nullus pro debito detineatur.

14. omnium iud. in consuetud. Bituri. & in stylo parlamenti. rubr. de obliga. & solutio. Vbi sic statutum est, Nō detinebuntur aliqui pro debito, nisi sint specialiter obligati ad hoc &c. Et sic est primus casus, in quo pro debito quis carceribus detineri potest, quando esset expressè ab hoc obligatus: ut superius dixi, maxime in curiis rigorosis, ut in curia parui sigilli Montispefulani, & conuentionum Nemausi.

Clerici literæ coram iudice seculari versificantur, ipse tamen in carceribus detinetur episcopi. Arrestum.

15. Vnde fuit latum arrestum per quod clericus obligatus ad personam, fuit remissus ad carceres iudicis ecclesiastici, donec soluisset: cognitio tamē super verificatione literarum regiarum super rescissione contractus fuit remissa ad Præpositum Parisi. anno 1544. die 14. Februar. in audientia causarum criminalium quam vulgus Tornelam vocat. Tamen anno 1331. in mense Iulio fuit condemnatus præpositus Danchiæ, ut remitteret Ioan. Greisillon clericum captum ab episcopo Suefionen. ad eundem, licet præpositus diceret illum clericum fregisse carcerem præpositi, ob id ipse præpositus acceperat clericum in carcere episcopi, quod non erat licitum: nam propter carceris effractionem, non priuatur clericus clericali priuilegio, ut not. in c. cum non ab homine. de iud. & spoliatus erat episcopus, & sic restituendus c. in literis. & per totum de resti. spolia.

Arrestum.

16. Secundus quando quis promississet in licitatione, & ut dicunt, En dernière enchere, tunc carceri mancipari poterit pro solutione pecuniæ ibi promissæ, etiam si alio non sit obligatus modo: ut fuit pronunciatum anno 1519. die 23. Ianuar. nempe is qui sic promittit, stultè agit, & quasi ridet iudicem, & alios volentes illam rem emere, ob id puniri debet, ut statim soluere cogatur: ideo ad istam auctonem & licitationem non admittitur quis, nisi pecuniam præsentem det, etiam si vellet constituere redditus: & sic fuit dictum & præceptum factum commissariis ne aliquos recipient licitatores, nisi pecuniam præsentem darent anno 1536. die 19. Martij. nam cui data est potestas vendendi, non est data potestas habendi fidem de pretio, & sic solutionem expectandi: ut doc. scribunt in l. singularia. ff. si certum petat.

Arrestum.

17. Tertius casus est in suspecto de fuga. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. cred. las. in §. 1. de actio. in instit. & doct. in c. 1. de iudic. & superius scripsi, artic. sexto.

Cōseruator nūdinarum in quibus in dūneū.

18. Quartus ratione priuilegij, vel statuti: ut in Montepesulano potest forensis capi, etiam si non sit personaliter obligatus, ut superius scripsi. idem est in debitis ex causa nundinarum Lugdunæ.

visitationē
habeat.

dunen.nam debitor etiam capi poterit, si non soluat, ac si esset personaliter obligatus, & hoc ex privilegio nundinarum, quod in tribus casibus exerceri in praxi solet, primo quando debitum est pro facto nundinarum: & quando creditor & debitor sunt mercatores frequentes in nundinis, & (vt dicunt) *merchans frequentans les fuyres*: & si solutio sit destinata ad nundinas, his concurrentibus dicunt conseruatores nundinarum cognoscere posse, non aliās (facit glo. in l. i. C. de inuito. actio.): de hac materia tractant doctor. in titulo ff. & C. de nundinis, per totum. idem in aliis nundinis sic priuilegiatis.

Pro debito
publico capi
quis potest.

19 Quintus casus est, pro debito publico quis capi potest per tex. & ibi Rebuf. & Ioan. de Plate. in l. nemo. C. de exactor. tributo. libr. 10. §. publicorum. in auten. de manda. princip. colla. 3. & ideo pro collectis & impositionibus capi debitor solent. quod priuilegium non habebit conductor, seu vt dicunt, firmarius fiscali: quia ex mutatione personæ mutatur conditio rei. Bar. in l. per procuratorem. ff. de acqui. hered. hoc expressim docet Guido Papæ in decis. Delphinal. q. 208. iuxta materiam. Solet tamen Rex hoc concedere suis firmariis, vt etiam per personæ apprehensionem compelli possint debitorum fiscales & quod conductores alii fiscali priuilegiis contra debitorum vri possint. & ita solet fieri in hac patria: & ita exercetur in curia generalium iustitiæ. facit. l. hi qui. C. de conuenien. fisc. debito. & Franci. Marc. in decis. suis q. 199. in 2. parte.

Recommen-
dari capere
an possit
pro debito.

20 Sextus si is, qui non est obligatus in persona, in carceribus alia ex causa fuerit, poterit ibi recommendari ex causa autoritate iudicis pro alio debito. teste Bart. in l. si. ff. ad legem Iul. pecu. alibi addidi quando hoc fieri possit in l. si. ff. quod metus causa.

Vendens pu-
blice bona
per carce-
res cogi po-
test ut pre-
tium vel rē
reddat.

21 Septimus quando est custos bonorum autoritate curiæ, & iudicis, quem depositarium iustitiæ vocat Bal. in l. acceptam. C. de vsur. & superius dictum exiit.

22 Octauus qui vendunt bona publicæ, si assueti sint retinere illa, possunt in carceres detrudi, si illa bona à partibus recepta adhuc non vendita non restituant, vel si vendita sint, pretium habitum non reddant: vt est in consue. Bitur. in rub. de executio. artic. 31. in no. quod est iuri consentaneum. vt l. i. ff. de æstimate. actio. vbi doct. Et in l. si tibi rem. & l. si gratuitam. in si. ff. de præscript. verb.

Reo capto
fideiussor
capi etiā po-
terit.

23 Vltimus casus, quando appareret notoriè debitorem non esse soluendo, tunc non facta discussione bonorum capi poterit. l. i. C. de capien. fiscali. debit. lib. 11. vbi docto. per glos. sing. in l. si. ff. de reb. cre. requiritur tamè quædam declaratio, & iudicis permissio in hoc casu, teste Rom. consi. 163. Constituto. & consi. 241. col. 2. vide Petr. Iaco. in sua præct. in rub. de celsio. bono. in si. Et hoc seruatur in Francia: vt quædam adhibeatur discussio summaria: quia de hoc notorio oportet quod constet. cle. appellanti. de appel. & quod iudex hoc permittat.

Executio
fieri quādo
possit in fi-
deiussores,
si facta sit
in principa-
lem.

24 Item quando reus, & fideiussor sunt ad corpus obligati, & renunciatio facta est. authent. præsent. C. de fideiuss. si reus sit captus, etiam fideiussor capi poterit: nec captura rei liberat fideiussorem, vel e contrario: sed solutio sic. Bal. in c. contingit. col. 5. de dolo. per l. hæres. à debitore. §. quod si stipulator. vbi Bart. ff. de fideiussor. doct. in l. creditor. in 2. ff. si cer. pet. Imò si fideiussor ab illa prehensione appellaret, non iuuaretur reus quominus interim caperetur. per gl. in l. creditor. in principio. ff. manda.

25 Et ista prehensio poterit fieri non statim, sed post vnus prehensionem seu capturam, alter capi poterit. teste Ange. in l. nemo. col. 2. C. de exacto. tributo. libr. 10. Quem refert & sequitur Hippol. in rubr. de fideiussor. q. penul.

26 Imò etiam pendente lite contra reum principalem non impediunt executio contra fideiussorem, & contra vt asserit. Alex. in additio. ad Bart. in l. creditor. §. quod si stipulator. ff. manda. & Bal. in l. si. C. de fideiussor.

27 Fallit quando per primam executionem esset plenè satisfactum creditori. Angel. in l. qui restituere. col. 2. ff. de rei vend. requiritur tamen quod actualiter sit satisfactum. Iaf. in d. l. i. ff. si quis ius dicen. non obtemper.

28 Secundò fallit quando consuetudo, vel stylus curiarum esset in contrarium: is enim tunc esset seruandus. c. ex literis. de constitut. c. si. de consuetud.

29 Tertiò non procedit, quando conuentio esset in contrarium. Nam pacta seruari debent: vt præcipitur in l. iurisdictionum. §. prætor ait. ff. de pact.

30 Quartò quando primus captus soluisset, tunc alius non capitur: quia debitore soluente fideiussor est liberatus, vel e contrario, quoad primum creditorem. l. si familia. & ibi docto. ff. de iurisd. omnium iud. & superius dictum extitit, quod bona fides non patitur: vt bis debitum exigatur. vt in l. bona fides. ff. de pos. & est regula iuris.

Cancellatio
pendente
in carceri-
bus detine-
tur persona
in personam
obligata.

31 Quintò quando quis ageret ad rescissionem contractus, seu obligatorij instrumenti: tunc non fiet executio pendente cancellationis iudicio. Bertrand. consi. 43. Etiam in primo vol. secundum nouam impressionem: contrarium tamen est verum, & obseruatum: Aliàs semper pars ageret ad cancellationem instrumenti, vel scedulæ. nam sicut quando allegatur instrumentum falsum condemnabitur debitor interim pendente falsi questione ad garniendum per modum prouisionis. l. 2. C. ad legem Cornel. de falsi. ita & pendente cancellatione: vt superius dictum extitit. arti. 1. & 2. tamen si expressè inhibitiones fuerint à iudice, ne pendente cancellationis causa debitor caperetur, his inhibitionibus obediendum esset, donec aliter prouideatur, vel opponere se pars poterit, & si oppositio non recipiatur, appellare. Hodie tamen fideiussores non tenentur ad garniendum ante

dum ante discussionem principalis, vt iudicauit Senatus anno 1533. die 16. Martij, etiam si tanquam principalis obligatus esset. anno 1534. die 7. Maij, nisi renunciatum esset authent. præsent. C. de fideiussor.

32 Vltimò de iure nulla honesta mulier pro debito prehendi potest, nec capta detineri, etiam si personaliter fuerit obligata. per tex. in authent. sed hodie. C. de offic. diuerso. iud. Iaf. in l. pluri. que. ff. de in ius vocan. & ibi Soci. ac Dec. in l. forminç. ff. de reg. iur. & sic extat arrestum in stylo parliament. aresto 171. item anno domini &c.

Mulier an
pro debito
capi possit.
Arrestum.

33 Excipiunt quidam debita nundinarum Campaniæ, pro quibus si mulier suo nomine obligata fuerit in persona capi poterit: vt est in magno consue. rub. de l'execution des lettres. lib. 2. fortius pro debito fiscali, nec seruatur illa authent. sed nouo iure. in hoc. & pro administratione tutelæ. Bar. in l. si quis sub conditione. num. 18. ff. de testa. tut. doct. in authent. matri & auix. C. quādo mulier tutel. offi. fungi debeat. etiam pro emenda ex quo cunque delicto descendente. Boer. in decisio. Burdeg. quæst. 349. quæritur an ciuilitur. nec in his iuuatur Velleiano, nec etiam si rogauerit aliquem, vt mutaret filio suo, pro quo soluere promisit, quæ postea impetrauit literas regias, ab vtilitate quarum reiecta fuit, & ad garniendum condemnata in Senatu anno 1545. die 26. Nouembr. quia in rem suam intercessisse videtur, quo casu non iuuatur Velleiani exceptione. l. aliquando. ff. ad Velleia. & in casibus descriptis in l. i. ibidem. per glos. & hodie mulier obligata ad corpus in carceribus detineri solet ex obseruatione iudiciorum, quicquid in cōtrarium dicatur. Et quædam Saturnina religiosa de Lāpamone fuit condemnata ad tenendum carcerem in manibus episcopi Buthenen. donec obedierit arestis curiæ. Aufre. teste in stylo parla. aresto 210.

Arrestum.

Faire perquisition des biens meubles.

GLOSSA QUARTA.

c corrigitur l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. vbi sic dicitur, in venditione itaque pignorum captorum faciendā, primò quidem res mobiles, & animalia capi pignori iubentur, mox distrahi: quarum pretium si suffecerit, bene est: si non suffecerit, etiam soli pignora capi iubentur, & distrahi, &c. de iure sic fiebat executio: vt in d. §. in venditione scribitur. verum quia in his executionibus multoties infiniti processus oriebantur, allegabant enim debitorum se habere bona mobilia, & se mouentia, & tamen seruiens acceperat siue sayserat bona immobilia, ob id petebant executionem nullam pronounciari: & qui cadebat à syllaba in hac executoria materia, cadebat debito: ideo prouidè statutum fuit hūc: apparitorum posse capere bona mobilia, vel immobilia, & illa bona, ex quibus facillè inueniret pecunias, vt sibi breui soluatur. vide Petrū de Ferra. in forma executio. sententiæ diffinitiuæ. versi. sed quid dices. & hūc tolluntur infinitæ doctorum opiniones posite, tam in d. §. in venditione, quàm per Fel. & alios in c. quod ad consultationem. col. 8. de re iud. vbi quidam transgressionem ordinis positi in d. §. in venditione annullare processum asserunt. sed hic vides liquidò declaratū, quod non annullatur in hoc regno, & de stylo parliamenti Gratiani opolitani hoc ante istam ordinationem seruabatur: vt refert Guido Papæ, in decis. Delphi. q. 281. in statuto &c. Ad quem fortè respectum habuit author huius ordinationis.

Ordo iuris
in executio-
ne hodie
sublatu.

2 Sed etiam hodie solet fieri perquisitio in rebus minoris: vt fuit aresto decisum anno 1545. in mēse Decembr. die 10. in magna camera: & obseruatur decisio l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eo. & solēnitates ibi descripte: nec debet credituri asserenti nulla bona mobilia adesse, sed perquirere oportet: vt in d. aresto patet. Etiam de iure non sufficit, quod apparitor referat nil inueniri in bonis talis minoris, & se fecisse diligentiam, sed requiritur iudicis pronounciatio, decernentis discussionem esse sufficentem. per tex. in l. stipulatio. §. habet. vbi Bar. & alij ff. de no. oper. nuncia. quod est notandum. & pars cuius interest poterit ab hac pronounciatione appellare, si grauari se videat.

In rebus mi-
noris si per-
quisitio mo-
bilia.
Arrestum.

3 Et hodie senatusconsulto Parisi. cautum est, cum qua solēnitare res minorum immobiles vendi debeant, quod ad verbum subiicio, ne super his deinceps dubitetur, sic: *Et au surplus ha ordonné & ordonne nostre dicte court, que au pays de Lyonnoys, & autres circonuoisins de droict & script, estans du ressort d'icelle court, lon gardera d'oresuauant en matieres de criees les solēnitæz, que lon ha accoustumé garder en pays coustumier, signamment quand il sera question de crier, & subhaster heritages de mineurs. Ascavoir que apres le commandement de payer, qui sera fait à un tuteur: & il ne paye, & declaraire n'auoir biens des mineurs, dont il sera tuteur: pour satisfaire au payement, sera enuoiné & ordonné par le iuge d'icte lieu, au d'icte tuteur apporter un estat sommaire de la recepte, & de pence, qu'il aura iniques alors faitte, pour les mineurs, pour apres cela veu par le iuge ordonner, si lon procedera par sayte, & sur les heritages, & choses immubles des d'ictez mineurs. Et quand les criees seront ordonnées estre faittes, les en: heres seront mises, & attachées par huitaines, pour le moins à l'entrée & porte de l'auditoire du lieu, & sege où se poursuuront les d'ictez criees, à ce que les d'ictez encheres puissent venir à la notice de chascun, pour l'encherir, si bon semble: & sera ceste presente ordonnance publiée à Lyon, & autres lieux circonuoisins du ressort de la dicte court, à ce que aucuns n'en puissent pretendre cause d'ignorance. Quod arestum fuit latum anno 1545. die 27. Ianu. id elucidatur in tract. de præco. in 2. tomo commenta. ad consti. reg.*

Solēnitates
requisitæ in
licitationi-
bus reu ni-
norum.
Arrestum.

T quia olim de apicibus iuris in his executionibus disputabatur, de quibus dixi art. præcc. & declaratur in l. à Diuo pio. ff. de re iud. vt primò res mobiles, quàm aliè caperentur, & aliè solennitates ibidem descriptæ: tamen ex quadam æquitate decernit hîc, vt iuris reiiciantur subtilitates. per cap. dilecti de iudi. & quòd non disputetur de illo præcepto facto, quando terminus ad soluendum erat debitori præstitutus, & quòd solùm æquitas consideretur hîc.

2 Requiritur tamen, quòd primò fiat præceptum de soluendo: alioqui si prius caperentur bona, malè capta pronunciauit Senatus anno 1527. die 2. Aprilis ante Pascha. quòd nos arg. à contrario sensu huius text. & articuli præced. dicere possumus ibi, *dudict commandement*: etiam solet facere seruiens præceptum parti: vt soluat decem, ad quæ est obligata ad soluendum in die paschalis: & quia tempus lapsum est: ideo præcipit vt soluat, alioqui capit pignora: quãuis quidã dicant præceptum non esse faciendum, si sit certus terminus soluendi: sed contrariù dicit tex.

3 Sed si illud præceptum sit factum die feriata, vel alia, seu domi, vel alibi, frustra opponet debitor: quia sufficit contra eum, qui in termino debet soluere, quaecunque præceptum: cum & terminus & dies interposita interpellat pro homine. l. magnam. C. de contrah. & commit. stipul. scripsi plenè in l. habere. ff. de verb. sign. & hoc vult dicere hîc tex. dicens. *ne sera disputé de la validité, ou inualidité du dict commandement*: ergo *fault commandement*: sed licet sit inutile, non de hoc disputabitur, eò quòd iam fuit ostensa sententia: vt inferius dicetur. & requiritur quòd obligationes, & sententiæ debitè significatæ fuerint parti: vt inferius dicetur per hunc text. ibi, *deuement signifiees*.

4 Et sic primò requiritur in hoc art. quòd aliquis sit debitor: nam si detineret rem, ad quã esset condemnatus, manu militari esset ei res auferenda. l. qui restituere. ff. de rei ven. & non haberet locum iste tex. loquens *des obligations*.

5 Secundò quòd debeat in certo termino, idest, in festo beati Ioannis, Magdalenes, vel alio die. ibi, *aura terme certain de payer*: alioqui si nõ esset certus terminus: tunc opus esset præcepto valido, sumèdo argumentũ à contrario. idem tamè diceret, si non esset certũ tempus ab homine, sed à iure, vt in obligationibus, in quibus dies nõ ponitur, præsentis die debetur. l. in obligationibus. ff. de iud.

6 Tertio quòd sit debitor instrumenti obligatorij, sententiæ arresti, aut alterius cõdemnationis vide licet præcepti facti in confessum, de quo scripsi in l. si debitori. ff. de iud. & sic *sentences*, refertur ad iudices, *ingemens*, ad arresta, *condemnationis*, ad præcepta in cõfessum: vt nihil sit in tex. superfluum.

7 Quarto quòd illa sententia, seu obligatio sit debitori ostensa, ibi, *signifiees*, nam & supplicationes, quæ dantur Senatui, & omnia, quæ præiudicium parti afferunt, ipsi ostendi debent: ideo solet Senatus dicere, fiat & parti significetur. probatur in l. de vno. ff. de re iud.

8 Quintò quòd debitè fuerit sententia ostensa, ibi, *deuement*. licet aliquis verbo diceret me condemnatum, non dicitur debitè significare: sed is qui obtinuit sententiam per se vel per procuratorem coram notariis, vel testibus debet dicere debitorem esse condemnatum à tali iudice ad decem aureos: & ipse debet ostendere debitori dictam sententiam, qui reus vt adimpleat quæ in sententia, vel obligatione contenta sunt. & ista noticia potest fieri sine apparitore: & tunc pars, si velit, appellat: & ab illo tempore decendium ei computatur. per c. concertationi, de appel. in 6. Sed si pars non appellet, elapso termino iuris, pars debet sententiam tradere seruienti ad exequendum: & ille præcipiet parti ad soluendum, & in eius recusationem capiet pignora, & de hoc præcepto apparitoris loquitur hic tex. non de significatione sententiæ: quia ostensio sententiæ facit vt postea non curetur an præceptũ sit validũ, vel ne: quia debitor ab eo tẽpore, quo sciuit sententiã contra eum latam, debebat providere, vt solueret: quod si non fecit, in culpa fuit, igitur sufficit præceptũ apparitoris etiam inualidũ: & hoc vult dicere tex. si tamẽ quis condemnatus ad soluendũ, appellet, poterit pars aduersa durante appellatione petere, vt garniat, & iudex cõdemnabit appellantẽ ad garniendũ, nec aliquid dicitur ob hoc innouare. doct. in c. cõ appellationibus, & c. non solum de appel. in 6. & ita vidi seruari, quod est vtile in praxi contra calumniantes & litigiosos.

Quero bonis mobilibus captis pro executione, quid debeat facere seruiens, qui ea cepit: Respõ. Terminũ debet assignare parti cuius bona sunt capta ad videndũ illa venundari, & dari plus offerenti: & postea pretiũ tradetur creditori cautione data. l. i. §. fi. C. de iure do. impe. l. pen. si vend. pign. agatur. l. i. si in caus. iud. sed deducuntur prius expensæ licitationis gratia factæ, vt ibi nota.

9 Secundò nullo reperto emptore providere debet iudex, quòd creditor iusto pretio emat dicta bona tanquã alter extraneus: & si quid supererit ultra debitum, restituatur debitori: vel si quicquam de debito superfit, ius saluum remanet creditori ad illud consequendum. l. 2. & vlti. C. si in caus. iud. ro Vel si creditor obtulerit aliquid, & postea apparuerit onus reale hypotheca fortè, poterit ante decretum renunciare oblationi, & vt dicunt, *auant le denier à Dieu*.

Vel poterit amicus creditoris aliquam pecuniam pro illis bonis promittere, cum onere soluendi censum rei tantũ, non alia onera, quæ si appareant volo, dicit amicus, istud pretiũ oblatum esse nullum, nec in aliquo mihi obesse posse: & ita seruat praxis eorum, qui sibi providere volũt. ro Vel iudex potest decernere, quòd creditori res insolutum dẽtur, quas si simpliciter accipit, pro toto debito accepisse videtur: ideo bonum est, vt pars declaret pro qua quãtitate accipit: vt sit ius ei saluum pro residuo. l. si ex maiore. C. de except. l. si in fi. C. de iure do. impet. Cynus in l. ordo. K

Duo prædia capta si simul vendi non debent.

Arestum.

4 Quæro si duo prædia capta sitis ita fuerint: an simul vendi debeant? Respon. non, sed separatim: quia poterit esse quòd vnus emet prædium vnum, & nollet vtrumque emere. Sæpe enim confines fundos etiam supra iustam æstimationem interest nostra acquirere. l. si cui fundus. ff. de legat. 2. & ita censuit Senatus Pari. anno 1383. etiam poterit esse, quòd vnum sufficiat ad debitum soluendum: diuersum est in pari bouum, seu equorum, vel mularum, tunc simul vendi possunt, & vno pretio: quia istæ res facilius iuncte quàm separatæ, inuenient emptorẽ, & maiori pretio æstimabuntur. l. ædiles. in 2. §. si fortè vsque ad fi. ff. de ædilit. edict. idem in mobilibus seruatur: quia bona magni valoris interdum iunguntur cum bonis minimi valoris, & sic venduntur. vnde vidi libros nouos, dum licitantur, iungi cum veteribus, & antiquis, & ita æstimabantur & vendebantur, nec volebant eos separare, vt inutiles venderentur cum vtilibus.

Mais susira dudict commandement deuement fait à personne, ou à domicile.

GLOSSA QVINTA.

Contra sententiã quæ exceptio opponi possit.

T sic requiritur quòd seruiens præcipiat debitori, si inueniatur domi, alioqui vxori, vel alteri præcipiet domi, & postea capiet bona. Quæro si capiendõ bona ratione sententiæ, quæ in rem transierat iudicatam, debitor se opponat, & velit allegare sententiæ simulationem, vt pote latam pro vsuris, & stare vult de hoc iuramento creditoris, an hîc iurare teneatur? Respondeo non, quando exceptio allegata competebat ante sententiam, vel tempore sententiæ, quia illud iuramentum succedit in locum probationis testium, vel instrumentorum. l. in contractibus. §. illo. C. de non numer. pecu. glo. & docto. in l. generaliter. in prin. de reb. cre. C. quæ probationes ante sententiam fieri debent, & non post: & imputetur parti, cur hoc non allegauit. nec potest istam exceptionem, vel aliam peremptoriam paucis exceptis, quæ post sententiam orta est, vt pote quod transegerit post sententiam, vel pactus fuit non petere: tunc iurare creditor tenebitur: quia hæc exceptiones probari etiam post sententiã possunt tanquam de nouo orta. l. eleganter. §. si post. ff. de condi. inde. l. post rem. ff. de trãfactio. l. i. C. de iuris & facti ignor. Petr. de Ferr. in practica sua in forma executio. sentent. diffinitiuę. versic. rursus queritur, & exceptiones, quæ post rem iudicatam opponi solent, scribit gl. & doct. in d. l. i. & ego ipse scripsi in tracta. meo de exceptionibus.

2 Item propter alternatiuam, ou à domicile, sufficit seruienti si domi faciat præceptum vxori, vel alij domestico ibi inuento, postquam ab illis requisierit debitoris presentiam, & eam habere non potuerit, postea capiet bona: vt hæc alternatiua aliquid ad ius cõmune addat: vt not. in l. 4. §. prætor. ff. de damno infec. per Bar. & de hac alternatiua scripsi in §. statuimus. 2. in glo. aut de col. in concordã.

Requisita in hoc text.

3 Et sic requiritur hîc, quòd primò ab apparitore præceptum debitori fiat, ibi, *ou y ha commandement*, aliàs executio non valeret: vt superius dictum exitit. art. 1.

4 Secundò quòd fiat præceptum de soluendo, ibi, *de payer*: secus si fieret præceptum de comparando: tunc enim haberet locum art. 6. supra eo.

5 Tertio quòd fiat illud præceptum in vim executionis instrumenti, vel sententiæ, ibi, *en toutes executions*, alioqui si fieret simpliciter sine causæ cognitione resolveretur in vim simplicis citationis: vt supra dixi art. 6.

6 Quarto quòd debitor non soluat ad præceptum viatoris, alioqui non posset postea aliqua res debitoris capi, & tamen dicitur in hoc text. *sayse & main mise*. quæ fiunt in recusationem solutionis.

7 Quintò quòd præceptum sit ritè & debitè factum, & quando dicatur debitè factum tex. respondet, *à persone, ou à domicile*: & superius in hoc arti. declaratum exitit.

8 Sextò quòd post præceptum res sit capta, ibi, *sayse, ou main mise*. ante præceptum capta nõ ritè capta esset: vt superius hoc eodem artic. expressum est.

9 Septimò quòd istius præcepti, & gestorum facta sit relatio per seruientem, alioqui non dicitur expletum: vt in text. *l'exploit*.

10 Octauò quòd validum sit tam præceptum, quàm executio, & relatio. ibi, *pour la validité de l'exploit*: ergo si non valeat præceptum cum relatione, non seruabitur quod hîc scribitur. vnde si seruiens referret se inuenisse partem in templo audientem missam, vel vespas, & ei præcepisse ibi, vt solueret, & partem nihil dixisse, vel dixisse vt expectaret, aut alia verba, ob id iuit domum, & cepit bona mobilia, illam executionem nullam pronunciat iudex, quia executio non est ritè facta, sic nec expletum: vt scripsi artic. i. super eo. tamen artic. se. dicitur de hoc disputari non debere. vide. tex. seq.

Idem artic. LXXV.

Articulus duodecimus.

Et encores ne sera disputé de la validité ou inualidité dudict commandement, quand il y aura terme certain de payer, par les obligations, ou par les sentences, ingemens, ou condemnations deuement signifiees.

Arestum.

Requisita in hoc text.

Supplicationes ostendi debent parti debet & significari, ac sententiæ, & quomodo.

Practica viatoris postquam bona mobilia cepit.

Creditor post oblationem in licitatione an possit renunciare oblationi. Datio insolutum quomodo fieri debeat.

C. de execut. rei iud. Bart. in l. à Diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iud.

Et quando bona dantur in solutum creditori, debet creditor sibi illa adiudicari facere secundum estimationem expertorum, quæ antè fieri debet: & pro illo pretio per probos æstimato, iudex creditori decernet. text. in d. l. i. C. si in caus. iud. & hoc debet iudex decernere, quando non inuenitur iustus emptor, vel nullus. l. 2. vbi Bal. C. illo tit. Sic fuit iudicatum Neapoli, vt in decif. Neapol. 358. in causa patet.

12 Tertio potest prouideri: nam creditor possidere potest bona capta, & fructus recipere, donec eidem integrè solutum fuerit, & fructus illos cum debito compensabit. l. i. in fin. ff. de pig. l. i. C. de distract. pig. & singulis annis curare debet, vt fructus recollecti æstimentur deductis impensis, vt postea clarum sit, quæ receperit, quid dederit.

13 Quarto potest etiam debitor in carcerem detudi: vt supra declarauit artic. proximo.

14 Vltimò hoc præceptum de soluendo non est necessarium, quando fit arrestum contra exterrum, siue forenses: quia dum fieret ei præceptum, fortè occultaret equos, & alia bona sua mobilia: ne ergo detur locus fraudi, valet arrestum etiam non factò præcepto de soluendo. sic fuit dictum contra dominum Marinum de Montechenu magistrum hospitij Regis, anno 1527. die 23. Maij. & fit arrestum vsque ad debitoris confessionem, & vt dicunt practici, *iusques à ce que ledict debteur ait confessé ou nyé sa scedule, & est à deux.* Adde hic quæ plenè scripsi superius art. 6.

15 Ex prædictis patet, quòd creditori ratione instrumenti sigillati vel sententiæ, quintuplex datur remedium.

Primum quòd res debitoris quasi in pignus teneantur. d. l. à Diuo pio. §. si pignora. ff. de re iud. gloss. sing. in l. i. C. de prætor. pigno. quam notat Bald. in Margarita, in verbo pignus. q. 4. & Lantanc. in repetit. c. Quoniam contra. in verbo interlocutiones. col. 16. de probatio.

16 Secundum quòd si velit creditor, vt ei adiciantur bona pro quantitate debiti, hoc ei conceditur, si alius vltra non offerat. d. §. si pignora. & §. si in authent. de fideiussor. Bal. in l. ordo. col. 2. C. de executio. rei iud. vide Purpu. in l. 2. §. mutui datio. nu. 117. ff. si cert. pet.

17 Tertium, quia in licitatione creditor poterit rem captam emere, sicut alius extraneus, teste Vincent. Hereula. in d. §. si pignora. in fi. per text. in l. 2. C. si in caus. iud. quando constat emptorem non inueniri, alioqui secus: vt consuluit Soci. consil. 37. quidam Nicolaus. col. 2. vol. 4. hodie si plus quam alius dederit recipietur, & præferetur.

18 Quartum quòd si debitor procuret, quòd emptor bonorum captorum non inueniatur, poterit creditor dominium à principe per literas regias iusto pretio sibi decerni petere: vt docet Bal. in l. ordo. col. 1. C. de executio. rei iud. & superius dictum exiit: & sic declaratur rub. C. de iure domin. impetrand.

19 Quintum quòd iudex in solutum potest dictam rem captam adiudicare creditori, teste Bar. in d. §. si pignora. & Bald. in l. 2. C. si in caus. iud. Salicet. in l. ordo. & l. fin. de executio. rei iud. Soci. d. consil. 37. in 4. volumine.

20 Et quando res datur in solutum, cautela est, quòd protesteris, & in instrumento adiudicationis facias inscribere, quòd per illam dationem in solutum non intendis recedere ab hypotheca, neque à fideiussorum obligatione: alioqui si res euinceretur, & debitor non esset soluendo, creditor esset in periculo: vt pulchrè docet Bart. & alij in l. si quis aliam. ff. de solutio. Cepol. Cautel. 147. est magna quæstio.

21 Sextum remedium est, quòd si aliquis debitor post condemnationem velit subterfugere, & bona sua abscondere, seu ad alium rei suæ dominium transferre, vel est inobediens curiæ, adeò vt commodè aliter non possit cogi, tunc poni poterunt in domo illius debitoris viatores, donec soluerit, quos vocant comestores, & custodes, quia breui poterunt comedere omnia domus bona, & quidam etiam cineres furarentur. dicit gloss. in l. Iulia. ff. de actio. empti. & in casu criminis assignari hi diabolici apparitores (malos dico) domibus solènt, & in executionibus priuilegiatis sigillorum: nempe isti nunciij & seruientes omnia temerare consueuerunt. l. defensionis. & l. prohibitum. C. de iure fisci. aliàs regulariter apparitores domibus aliquorum debitorum non debent deputari. Sed suprascriptos casus ex quibusdam curiæ libris descripsi, quos notes. ¶ Alioqui scribit Petrus Iacob. in sua praxi titul. de statu curiarum. vers. Item quandoque iudices seruientes sine iusta causa in domibus subditorum ponunt, quos vocant comestores, quod ius venit à demone meridiano, vel fortè magis ab Aquilone. ¶

22 Vltimum est, quòd creditor potest post factum præceptum debitori suo sistere & arrestare id quod debetur suo debitori vsque ad quantitatem debiti concurrentem, & petere vt debitum consignetur in manu curiæ, & hoc facillè iudex concedet: vt superius scripsi: & est in consuetud. Bitur. nouis. rub. de executio. artic. 23. reliqua supra dicta sunt.

Hos duodecim legum. regiarum articulos quam breuissimè, & vtilissimè potui tibi elucidare, alios executionum causam, vel prouisionum tangentes prosequor in tractatu de sentent. execut. & in tractatu de sentent. præiudicialibus, seu prouisionalibus, & in alijs tractatibus. superiora autem beneuole lector, scripta nostra si æquo animo (vt alia mea soles) susceperis, alia primo quoque tempore offerre tibi mea exoptat virens affectio: in quibus si tuas benignas præter animi spem offenderim aures, quæso, boni consule. Deo opt. max. eiusq; matri virgini gratias agens, hic finem impono. Amen.

Spes mea Christus.

TRACTATVS

TRACTATVS

DE CHIROGRAPHORVM

ET CEDVLARVM RECOGNITIONE INCIPIT.

D huius tractatus, & materiæ elucidationem, in primis præfari oportet de scriptura, quoniam sit. Secundò, an scriptura priuata probet, & quando. Tertio, quando executionem habeat. Quarto, de hypotheca. Quintò, an exceptio non numeratæ pecuniæ opposita executionem prohibeat. Vltimò, quantum attinet ad materiæ huius praxim, elucidabimus legum regiarum articulos huic materiæ congruentes. ¶ Et sic procedit iuriscon. in l. i. ff. de susp. tuto. r. ¶

Totius tractatus summa.

Scriptura duplex, publica, & priuata.

1 Primò igitur dicemus scripturam esse duplicem: quædam est publica, altera priuata, probatur in l. scripturas. C. qui potiores in pignore habeant. Publica est solennis & ritè ordinata scriptura, per authenticæ personæ manum publicæ causa memoriæ facta. c. quoniam contra. de probatio. ita scribit Specula. in tit. de instru. editio. §. 1. & de hac publica scriptura loquitur text. c. 1. & 2. de fide instr. & abundè scripsi in præfa. ad tracta. de literis obligat. supra & hæc scriptura vocatur instrumentum publicum: de quo plenè idem Specu. in eo. tit. §. nunc dicendum. vbi sex modis dici publicum instrumentum scribit. ac Barba. & alij in rub. de fide instr. post gloss. in l. generali. C. de tabula. lib. 10.

2 Scriptura autem priuata est omnis scriptura, quæ non est publica, sed à priuatis personis, id est non publicis confecta: & de hac loquimur in isto tracta. vnde dicit Card. in d. c. 2. de fide instrumento. omnem scripturam dici priuatam præter scripturam notariorum, & actorum iudicialium, & hoc modo priuata capitur magis largè, vt comprehendat omnem non publicam, etiam authenticam, teste Innoc. in c. 1. de fide instr. sed hic accipimus scripturam priuatam, non publicam, nec authenticam, sed aliam quamcunque priuata manu factam.

Iudicis scriptura priuata est.

3 Ex quo inferitur, quòd scriptura iudicis, etiam si habeat testes inscriptos, censetur priuata: quia scribere non est iudicis officium, sed tabellionum. teste Imol. in c. 1. col. penult. de fide instr. per c. quoniam. de probatio. Bal. in c. cum à nobis. in fi. de testib. dicens siue scriptura fiat in iudicio, siue extra à iudice, poterit per testes reprobari: quia non est publica.

Regis scriptura an probet.

4 Secundò, literæ manu propria Regis etiam Francorum scriptæ, licet is sit publica persona, etiam in his quæ ad suum pertinet officium, quia ad eius officium non spectat scribere, priuatæ dicentur, & propterea non faciunt fidem, nisi sigillo, vel alijs adminiculis iuuentur: vt consuluit Bald. nominatim consil. 464. quædam scriptura. col. 1. in 1. volu. per l. fi. C. de conuen. fisci. debitorib. lib. 10. & ideo fiscus facit scripturas per tabelliones, vel alios officiales ad hoc deputatos. l. i. C. de apoch. public. eo lib.

5 Fallit si consuetudo contrarium dicit, vt in Scotia: tunc illi scripturæ Regis, licet non sit publica, consuetudine dictate stabitur. per c. cum dilectus. in fi. de fide instr. & sic literæ signatæ du cachet du Roy, in arduis non faciunt fidem: sed requiruntur literæ authenticæ. & quando consuetudo vel statutum disponit, quòd credatur libris mercatorum, etiam in fauorem scribentium, debet intelligi de pertinentibus ad artem principaliter: & sic in his quæ tangunt negotiationem, non in alijs: vt scribit Ioan. Andr. in addi. ad Specul. in titul. de instru. editi. §. nunc dicendum. & Roma. consil. 205. in puncto. col. 1. refert Iaf. consil. 103. in hoc passu. col. vlt. vol. pri.

Scriptura sacerdotis parochialis priuata est & notarij.

6 Tertio inferitur, quòd literæ factæ à sacerdote parochiali etiam curato, non sunt publicæ. per c. cum effes. de testa. nam oportet, vt publicentur. l. publicati. C. de testa. ergo non sunt publicæ: igitur erunt priuatæ.

7 Nec est inconueniens priuatam scripturam à publica persona emanare: quia in hoc, id est quoad scribendum non est publica, sed priuata per text. in l. 3. de offi. præsid. ff. vbi magistratus est publica persona in suo territorio, extra verò territorium est priuata: & sic extra officium, cui aliquis est præpositus, dicitur priuatus: quod est notandum: ideo rector vniuersitatis dum instruit pueros in suo collegio, vel alibi, & eos verberat, hoc non facit: tanquam rector, sed tanquam priuata persona.

Priuata scriptura à publica persona emanare potest.

8 Quarto inferunt, quòd scriptura quam facit notarius tanquam priuatus, quæ non habet publicam formam positam, in gl. generali. C. de tabula. lib. 10. sed solum habet à notario subscriptio nem, dicitur priuata: quia notarius de ea non est rogatus: nec solennitas publici instrumenti adhibetur, quod oportet in §. nos. in authent. de tabellioni. collat. 4. nam notarius pro se scribens, non potuit rogare seipsum. differentia enim est inter rogatum, & rogantem. arg. ca. vlt. de institut. nec potuit in sua causa esse iudex, & publicam adhibere formam. l. vna. C. ne quis in sua causa iudicet.

quod tenuit Innocent. in c. 1. de fide instrumen. text. gloss. & ibi Bald. & Angel. in d. l. scripturas. & in rubr. C. de fide instrument. col. 3. verficul. sed dubitatur nunquid notarius. Feli. in d. ca. 2. col. 1. Roman. consil. 204. pro discutienda. in princip. Alex. consil. 168. viso puncto. in 2. volu. sequitur Hippol. in rub. de probatio. fol. 33. col. 3. in paruo volumi. ideo si duo notarij tanquam amici & non tanquam notarij aliquid pro eorum negotiis familiaribus scripserint, dicitur scriptura priuata. teste Bal. in cap. à nobis. in fin. de testi. sic consuluit. d. Petr. Pau. Pari. consil. 80. difficultas. col. 1. in 4. vol.

9 Si tamen formam publicam. seruauerint etiam in suis actibus, dicitur publica secundum Bald. consil. 43. quædam scriptura. in primo volu. & consil. 467. quædam scriptura. in 5. volumi. non solent tamen in forma publica scribere sua instrumenta, sed si recipiant mutuum, vel aliam rem, contentur recepisse, & scripturam conficiunt, quæ tunc priuata est, & vocatur chirographum, vel cedula.

10 Indubio præsumitur, quod tanquam notarius conscripserit, quando inter alios conficit scripturam: quia præsumitur illud quod communiter fieri consuevit. l. excepto. C. locat. l. domini. de agrico. & censit. lib. 11. hæc expressè tenet Lanfranc. in repetit. c. quoniam contra. col. 86. verfic. secundò requiritur, in verb. interlocutiones. de probatio.

11 Quintò scriptura facta ab episcopo dicitur priuata, quia nullo iure cauetur, quod vim habeat publicæ scripturæ: text. in c. cum à nobis. vbi Bal. expressè. in fi. de test. plus dicit, quod omnis scriptura regulariter est scriptura priuata: vt not. in l. quædam. §. nummularios. ff. de eden. & ibi gloss. ideo si episcopus propria manu scripserit cautionem vsurarij, vel eius testamentum, vel collationem beneficij: illi scripturæ non credetur in præiudicium alterius, quia est scriptura priuata: vt asserit ibidem Bal. & instrumenta domestica, sine aliis adminiculis non probant. l. instrumenta. C. de probatio. & ideo collationes episcoporum, vel aliorum collatorum, non recipiuntur sine testibus, nec cum illorum domesticis censuit Senatus Parisi. anno 1527. die 7. Iunii, vt scripsi in rubr. de colla. in concordia.

12 Sextò omnes scripturæ mercatorum, mensulariorum, ac aliarum personarum, quibus scribendi officium non est commissum, priuatae sunt: vt asserit Bar. & alij. in l. admonedi. ff. de iureiu. gl. Bal. & Sal. in l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. alle. text. in l. emptor. in fi. ff. de pact. & ideo scriptura publicanorum priuata est, & illi non plenè creditur. teste Iaf. consil. 103. in hoc passu. vol. 3. nam quantæ audaciæ, quantæque temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est qui nesciat. l. quantæ. ff. de publica. & vectigal.

13 Secundò præmittendum est, quod hæc scriptura priuata triplex est, scilicet chirographum, seu schedula, epistola, & liber rationum: prima vocatur chirographum, siue schedula, chirographum dicitur manualis scriptura, ἀπὸ χειρὸς, quod manum significat, & γράφω, scribo, quod scit scriptura, quam aliquis sua manu scripsit. l. seruum filij. §. eum qui. ff. de lega. 1. & iuriscon. sic communiter vocant, vt in l. emptor. in fi. de pact. ff. & aliis in infinitis locis.

14 Inde chirographarius, qui scripsit se debitorem sua scriptura, & chirographarius creditor, cui ex chirographo debetur. l. bonis. ff. de priuileg. credit. Nebrissen. in dictione ad leges. vbi scribit differentiam inter chirographum, & syngraphum, vbi in chirographo tantum quæ gesta sunt scribi solent, in syngrapho etiam contra fidem veritatis pactio scribitur. hoc non probat iuribus, nec ego vidi hæc differentiam à iure seruata, vel probatam. eam tamen probat Ascon. Pedia. grauis & Clasicus autor.

15 Item hoc chirographum à iuris interpretibus cedula vocatur: & in hoc aduertere debemus, quod sceda: vel, vt alij volunt, cum aspiratione schedæ, est folium chartæ, siue papyri, nondum compactum & ligatum: vt Plinius ait l. 13. c. 12. sed ratio deprehendit vitium vnius schedæ reuulsiõne plures infestante paginas: alij schedam putant tabellam siue pagellam phylitaceam, hoc est tiliaceam qua pro chartis prisicos vti solitos historiographi & poetæ tradiderunt. hodie græcum vulgus vocat schedas tabulas eas, quibus supputatores numeris scribendis vtuntur vt mox litu spongiæ leniter aboleri possunt, gallicè des tablettes, & ad huius similitudinem notarij vocant scripturam schedam, cui addere & diminuere est liberum, donec concludatur: vnde partibus dari solent, vt hoc fiat: & postea concluditur, & recitatur. gl. in l. fideicommissa. §. 1. ff. de leg. 3. Paul. in l. contractus. C. de fide instrumento. schedulas verò Quintilianus, & alij quamplures pro libris monumentisque literarum capiunt, teste Catel. Cotra. in 2. parte memora. in ver. librorum, & sic schedulas generaliter accipiemus hinc, tam pro chirographis, quam pro aliis scripturis priuatis: & communis vsus scribendi detraxit s, & h, & scribit cedulam: illum insequar scribendi communem vsu: quia in populati ratione nostra versatur materia, populariter loqui necesse erit. vt dicit Cicero, & terminis practicantium vtar, quia materia exigit, communis tamen loquendi vsus distinguit cedulam à libro rationum, & aliis scripturis priuatis, & vocat cedule, sicut de iure etiam acceptilationem, quicquid, & sic diuersa habent nomina.

16 Præterea cedula vocatur à iuris interpretibus apocha, quæ datur à parte parti: vt si scripsero me recepisse decem à Titio causa depositi, & postea dem illam scripturam Titio, hæc apocha vocatur, & dicitur de recepto. l. si acceptolatum. §. 1. ff. de acceptilatio. ibi inter acceptilationem & apocham hoc interest, quod acceptilatione omnimodo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit: apocha non aliàs, quam si pecunia soluta sit. glo. in l. vt. §. Titius. ff. de conditio. indeb. & gloss. l.

Episcopi scriptura priuata dicitur.

Arestum.

Mensulariorum & mercatorum scripturæ an sint priuatae.

Scriptura priuata triplex.

Chirographarius quis.

Scheda & cedula quid sit.

Apocha quid sit, aliter quam dicitur.

glo. 1. in l. plures apochis. C. de fide instru. §. si quis vult. in authen. de instru. cautel. & fide. colla. 6. & de ista hinc loquimur. & hanc ex cõmuni vsu vocamus cedulam, secundum Panor. in c. 2. col. 2. de fide instrum. & ibi Card. & Itali vulgò apodiffam vocant, teste Salicet. in l. plures apochis. in princ. C. de fide instrument.

17 Et sic chirographum, cedula, apocha, & apodiffa sunt synonyma, secundum eos. ego verò puto chirographum generaliter accipi pro manuali & priuata scriptura, maximè pro ea scriptura, quam quis facit de pecunia mutua, in qua confiteatur se habuisse, & promittit reddere: idem in cedula, sed apocha est in qua creditor confiteatur se recepisse pecuniam sibi debitam, quam si non receperit, non contingit liberatio: secus in acceptilatione, in qua creditor confiteatur se recepisse pecuniam sibi debitam, quam si non receperit, tamen pro accepta habet: & sic liberatur debitor. d. l. si acceptolatum. & pro hac sententia est text. in l. Lucius. 2. §. tutelæ iudicio. ff. de adm. tutor. & in l. quicumque. C. de apoch. pub. lib. 10. ob id si recipiam pro quadrante pensiones meæ domus decem, & hoc scribam: illa scriptura apocha vocatur, quamuis contrarium dicant doc. in d. l. plures apochis. C. de fide instru. Antipocha verò seu antapocha dicitur chirographum, quod debitor creditori conficit: vt docet Celi. in lib. 7. c. 21. vulgo contrecedula.

18 Alia est scriptura, quæ appellatur epistola, quæ ab absente absenti mittitur. de qua in l. publica. §. si. ff. de pos. & l. quintus. illo tit. doct. in l. admonendi. de iureiuran. & ferè quæ dicuntur in cedula locum habere possunt in epistola: vt ibi per docto. & differentiam inter epistolam & librum rationum scribit Mathesila. not. 79. not. doct. in nam.

19 Alia est scriptura priuata, quæ vocatur liber rationum: de qua in l. rationes & instrumenta. C. de probatio. l. si quis ex argentariis. §. rationem. ff. de edend. tradit. Bart. & alij in d. l. admonendi. & in l. nuda ratio. de donatio. ff.

20 Et hæc scripturæ priuatae suppleunt septem modis, vt probent. tria prima supplementa sunt in executione, videlicet maior solennitas, maior autoritas, & contrahentium subscriptio: alia tria supplementa sunt post cõfectionem, videlicet iudicialis examinatio, loci deputatio: & tẽporis obseruatio, septimũ loci consuetudo. hæc profequere vt per Bal. in rub. C. de fide instrumen. col. antepenult. vsque ad fin. & liber rationis pro scribente non probat, sed pro tertio, vel contra tertium facit semiplenam probationem inspecta qualitate scribentis, & aliis consideratis, quæ scribunt doct. in l. quædam. §. nummularios. ff. de edend. & in d. l. admonendi. & Ioan. de Ana. consil. 53. visis & consideratis. Aufter. in decisio. Tholosa. q. 49. & Boer. in decis. Burdegal. q. 105. an possessio.

21 Tertio notandum est, quod hæc scriptura priuata fit tribus modis: interdum quis sibi ipsi scripturam facit, dicendo alium esse suũ debitorem: & illi nulla adhibetur fides: ideo dicit Imperator exemplo perniciosum esse, vt ei scripturæ credatur, qua vnusquisque sibi annotatione propria debitores constituit: vnde neque fiscum, neque alium quemlibet, ex suis subnotationibus debiti præbere posse oportet. l. exemplo. C. de probat. l. si. de conueniend. fisc. debitorib. lib. 10.

22 Secundò quis alij facit scripturam priuatam, de eo fortè quod recepit: & hæc contra scribentem probat. l. publica. in fi. ff. de pos. & inferius abundantius tractabitur.

23 Tertio interdum quis sibi & alij facit scripturam: vt est liber rationum, de quo superius scripsi, & inferius etiam dicitur.

24 Item quia de cognitione scripturæ hinc tractabitur, cognoscere chirographum est relegere, & recognoscere. l. cognoscere. ff. de fide instrument. vbi abundè scripsi, recognosce. hinc dicimus & iuriscon. interdum vocat approbare literas. in l. si procuratorem. ibi. hoc enim casu eius approbat. ff. de procurator.

Aduertendum est duo potissimè in hoc tractatu esse expedienda. Primum, an scriptura priuata probet, & quæ, & præsertim hoc in patria iuris scripti proderit. Secundum, an & quæ scriptura executionem habeat: & hoc erit magno emolumento quoad ordinationem regiam, quam infra describam. primum per conclusiones breui elucidabitur, quarum prima est.

25 ¶ Chirographum, cedula, siue apocha in iudicio recognita plenè probat. l. publica. ff. de pos. l. cum antiquitas. C. de testa. siue sit epistola, liber rationum, vel alia scriptura: l. cum de indebito. §. si. ff. de probatio. Al. x. consil. 191. visa scriptura. col. 1. in 2. vol. Barba. consil. 53. à Ioue. in 3. vol. quia indignum est, quod quis sua voce dilucidè protestatus est, vt hoc infirmare valeat. c. per tuas. in fi. de probatio. l. generaliter. C. de non nu. pecu.

26 Intellige quando expressè eam confiteretur: secus si tacitè, scilicet tacendo. Bal. in c. 1. col. pe. de fide instr. refert Feli. in c. 2. col. 3. illo tit. hodie in cõtumaciam partis iudex condemnat partem absentem, ac si præsens esset, saltem ad garniendum in vim illius tacitæ confessionis, non tamen prodesset contra tertium, sed tantum, contra confitentem. Bal. in l. scripturas. C. qui potio. in pig. habeant. Alex. in l. 2. §. si. ff. si cert. pet. & consil. 25. viso instrumento. col. 2. in 2. volu. quod est receptum. libr. 3. consil. 90. Corne. consil. 128. visis scripturis. in 1. vol. vide alias limitationes per Bald. in l. Deo nobis. in 5. not. C. de episcop. & cleric.

27 Secunda conclusio, Per recognitionem chirographi probatur etiam debitum adeò quod confitens chirographum esse scriptum à se, etiam de debito plenam facit fidem authent. qui propriam. vbi glo. & docto. C. de non nume. pecu. l. scripturas. qui potior in pigno. habeant.

28 Tertia cõclusio, Scriptura probata à testibus dicentibus eam esse Titij scripturam, facta comparatione cū aliis Titij scripturis: si conueniat eõ paratio cum approbatione testiũ, plenè probat.

Chirographum, cedula, apocha, & apodiffa an differant.

De epistola.

Liber rationum an probet.

Septem modis suppleuntur scripturæ priuatae.

Scriptura priuata tribus fit modis.

Cognoscere scripturam quid sit.

Scriptura recognita probat.

Debitum confiteri videtur recognoscens chirographum. Testium probatio cum comparatione probat.

l comparationes.vbi doſto.C.de probat.text.in §.ſi quis igitur.ibi,ex vtroque fidem percipias.de inſtru.cautel.& fide.col.6.Bart.in authen.& ſi contractus.de fide inſtru.Alex.conſil.181.n.4.& ſeq. in 4.vol. & pro iſta comparatione faciendâ poterit compelli debitor negans ſuam eſſe ſcripturam,ad ſcribendum aliam.§.ſi quis igitur.in authen.de inſtr.cautel.& fide.col.6.& ibi Ang.quem ſequitur Hippol. de Marſi.in l. de minore.§. tormenta. col.penul.ff.de quæſtio. & Soci.in l. qui agnitis.in 2.nota.per illum text.ff.de except.

Chirographum à teſtibus recognitum plenè probat.

29 Quarta conſuſio,Chirographum ſubſcriptione duorum vel trium teſtium munitum,& ab ipſis teſtibus,poſteà recognitum plenam facit fidem.l.nuda.vbi Bar.ff.de dona.& in d. authen. & ſi contractus. C.de fide inſtr.Alexan.conſil.123.diſcuſſis.col.2.in 1.vol.& conſil.76. ponderatis.in 3.vol.ac conſil.118.viſo proceſſu.in 4.vol. vbi aſſignat rationem hanc:videlicet, quia teſtes in hoc caſu non poſſunt decipi,cùm recognoſcant ſua ſigna,& poſſunt rationem exprimere,quia videntur eam à partibus ſcribi,vel ſubſcribi,& ſic probant:quia in his ſubſcriptionibus facilè non erratur:vt etiam conſuluit Areti.conſil.64.diligentes.col.2.ac ſeq.per d.l.ſcripturas.& Soci.conſil.284.in cauſa.col.6.vol.2.

Scriptura teſtibus munita ſi non fuerit recognita an probet.

30 Quinta conſuſio,Cedula manu debitoris ſcripta, vel ſubſcripta, & ab eo negata, ſi fuerit trium ſubſcriptione teſtium munita,licet teſtes non fateantur nec diſſiteantur ſcripturam,vt pote quia abſunt,vel mortui ſunt,ſi facta comparatio vndique bene reſpondeat,tàm ad ſcripturam,quàm ad teſtium ſubſcriptionem,ſemiplenè probabit:vt aſſerit Bar.in d.authen.& ſi contractus. circa finem.adiicitur enim comparatio reſpondens & conueniens,quando literarum ſimilitudo eſt ferè per omnia,aut in maiori parte. nam ſi in totum eſſet ſimilitudo, quod eſt difficile, plenè probaret.per §.ſi quis igitur.ibi tamè nõ per omnia ſimilis.in authen.de inſtru. cautel.& fide.colla.6.Areti.d.cõſil.64.ſi verò pro maiori parte eſt ſimilitudo, ſemiplene probat Curtius.& moderni in d.l.admonendi.facit quod dicit Bal.in l.curatoris.col.2.verſi.tertia conſuſio. C. dengot.geſt.

Scriptura negata probata per comparationem an probet.

31 Sexta conſuſio eſt,Scriptura priuata manu debitoris ſcripta, & à teſtibus tribus ſubſcripta, qui cum parte eam ſcripta à debitore negent:tũc facta cõparatione facit talem qualè præſumptionem:quæ minus eſt quàm ſemiplena probatio:ſi verò comparatio ſit facta tam literarum debitoris,quàm teſtium,& bene correſpondeat vndique facerent ſemiplenam probationem.Sal.in l.in bonæfidei contractibus. C.de reb.credi.ratio eſt:quia ſicut comparatio contra debitorem probat, ita contra teſtes,cùm non ſit diuerſa ratio. teſte Purpura.in d.l.admonendi.num.175.cum ſeq. de iureiurand.ff.

Duo teſtes de actu deponentes plenè probant ſecus ſi de ſcriptura.

32 Septima conſuſio,Cedula debitoris, manu ſcripta, & in iudicio ab ipſo negata,ſi duorum tantum teſtium ſubſcriptione munita fuerit,qui ſubſcriptiones eorum recognoſcant, & debitoris ſcripturam eſſe dicant,probat ſemiplenè:vt docet Bar. in d. auth.& ſi contractus, quia tres & non pauciores teſtes requiruntur.in d.l.ſcripturas.cum authen.ibi poſita,qui ſi non interueniunt, non probant niſi ſemiplenè.

Comparatio an faciat plenam fidem.

33 Octava conſuſio,teſtes de ſcriptura deponentes,illam dicentes eſſe ſcripturam Caij,ſemiplenè probant:vt ſuperius dictum extitit: ſi autem deponant de veritate contentorum in chirographo,videlicet quòd viderunt mutuare,plenè probant quando ſunt teſtes ad actum ſufficientes.Bart.in d.auth.& ſi contractus. Corne.conſil.78.in hac conſultatione. col.1.cum ſeq.in 3.vol. quia dum deponunt de tenore contractus, videlicet ſe vidiſſe,non decipiuntur: ſed quando dicunt eſſe ſcripturam talis, tunc poſſunt decipi:quia poteſt eſſe alterius:ſimilima tamen huic ſcripturæ,& ideo non plenè probant.§.ideo.in authen.de inſtru.cautel.& fide.Soci.in conſil. 274.in cauſa.in 2.vol. & Feli.in c.2.col.2.de fide inſtrum.

Scriptura non recognita non probat ſed operantur effectum.

34 Imò poſſet eſſe tanta fides teſtium, vel comparationis literarum, quæ faceret plenam fidem, teſte Bar.& aliis in d.l.admonendi.ff.de iureiurand.vt quando eſſent honeſti viri,& prouidi.c.niſi.de præben.& literis præditi,qui in hac ſcriptura decipi facilè non poſſent. Purpur. in d. l. admonendi.num.177.cum ſeq.

Scriptura à tertio facta quando probet.

35 Nona conſuſio,Scriptura priuata,quæ nec teſtibus,nec à parte,nec literarum comparatione comprobatur, non facit quidem ſemiplenam probationem, ſed aliqualem præſumptionem. Bar.in d.l. admonendi.de iureiurand. Adde quòd etiam ſi eſſent nullæ ſcripturæ,adhuc non probant,ſi non recognoſcantur,nec plenè,nec ſemiplene.Soci.conſil.33 proſequendo.col.2.& cõſil.41.antequam.col.4.in 1.vol.operantur tamen effectum deferendi iuramentum purgatorium. per ca.ſi.de iureiurand.quod probat Soci.conſil.104. poſt reditum.in 1.caſu.lib.1.vbi tradit, an debeat ex ea puniri falſi.facit tex.in l.inſtrumeta. C.de probatio.ibi,ſi non aliis quoq; adminiculis adiuuentur.Bar.in l.nuda ratio. ff.de donatio.Feli.in c.2.col.1. de fide inſtr. per illum text.ubi, alicuius firmitatis exiſtit.ſi tamè reperitur apocha ex antiquo facta,licet nullo adminiculo ſit ſuffulta,probat ſemiplenè.teſte Specul.in titu.de inſtru.edictio. §.nunc dicendum. verſic.quid ſi producens. ſequitur laſ.in repetitio.d.l. admonendi. colum.85. ff. de iureiurand. refert Hippol. in ſing.436. latè fatiſ.

36 Decima conſuſio.Cedula manu tertij facta, à partibus non ſubſcripta, ſed trium teſtium ſubſcriptione munita,aſſerentium ſe de partium voluntate ſubſcripiſſe,ſi fuerit à dictis teſtibus recognita,plenam facit fidem.gl.in c.2.de fide inſtru.& ibi Ioan.de Imol.& laſ.conſil.129.in caſu. vol.1.Si verò teſtes illa non recognoſcant,vt pote quia abſunt, vel mortui ſunt, ſi cõparatio ſubſcriptionis teſtiũ fiat,ſemiplenè,probat:vt docet Ioan.Baptiſta in d.l.admonedi. col.25. de iureiur. Si autem

Si autem comparatio non interuenerit.Roma.in d.l.admonendi,dicit nullam fidem facere:ramen iudex examinabit qualitatem perſonæ,quæ ſcripſit,quæ ſi fuerit honeſta, & alia veriſimilia interuenerint,faciet ſemiplenam fidem:vt ſuprà dictum eſt.& ſcribit Deci.conſil.510.in caſu. col.1.vbi dicit non eſſe credendum aſſerenti ſe de mandato alicuius ſcripiſſe,allegat Bald.in rubr.de fide inſtru.col.ante penul.

37 Vndecima.Chirographum manu tertij factum,nullam habens ſubſcriptionem partium vel teſtium,nullam facit fidem.per text.in c.2.ibi nullius firmitatis. de fide inſtr. alioqui eſſet in poteſtate tertij obligare alium:quod reprobant iura eo inſcio, & inuito, cum conſenſus debeat interuenire in obligatione. Ang.in §.1.inſti.de obli.ſi tamen appareat mandatum fuiſſe alicui, vt ſcriberet:illa ſcriptura obligat,ac ſi fuiſſet facta per mandantem.no.in l.diuus.§.Senatus.ff.de fal.non tamen creditur illi tertio,quod ſcripſerit de mādato talis.Imol.conſil.91.in cauſa.col.1.quod eſt bene notandum,teſte Hippol.ſing.471.ſæpe.

38 Duodecima conſuſio.Cedula manu tertij facta,& trium teſtium ſubſcriptione munita, ſi à duobus ex tribus fuerit abſente vel mortuo tertio recognita,ſemiplenè probat.argu.l.3.§.tu magis ſcire poteſt. ff. de teſtib. Ioan.Baptiſta. in d.l.admonendi.& Alex.conſil.118.viſo proceſſu.col.2. in 4.vol.Aret.conſil.64.diligenter.col.4.

39 Decimatertia conſuſio, Scriptura priuata non continens diem,nec tempus,vbi tempus eſt de ſubſtantia probationis,non probat:vt no.in l.cùm tabernam.§.idem quæſiit. ff. de pignori. & quando requirat diem dicemus infra.alia multa vide in d.l.admonendi. & d.c.2.hęc breui ſcripi: vt lectores ad fatidium multitudine verborum non inducam,plura ſi vellem ſcripturus.

40 Nota valere conuentionem factam inter partes,vt ſtetur, & fides adhibeatur ſcripturæ priuatæ,de quo ſcribit Bal.in l.de quibus.verſiitem per pactum.col.2. ff. de legib. Alex. in l.1. §.fi. ff. de verb. oblig. ſicut dixi de penſione,vt poſſit ex conuentione partium exigi bullis etiam non expeditis:ſed ex ſimplici ſignatura.in tracta.de pacific. poſſeſſori. num. 137. in 21. conclu. & hoc maximè quando agitur de ſcriptura iam facta:quia tunc non datur occaſio delinquendi. Alex. conſil.113.viſo & diligenter.lib.4. & Dec.in c.2.col.3.de fide inſtru.etiam vt habeat executionem: vt inferius dicitur num.104.

41 Fallit quando non eſſet ſolemniter confeſta, quia non eſſet ſubſcripta & à partibus, teſtibus, vel alio eorum nomine: vt firmat Rom.conſil.205. in puncto. per l.4.§.condemnatum. ff. de re iudic.

42 Superſt eſt ſecundum attingere,videlicet an ſcriptura priuata habeat executionem, & de iure communi certum eſt non habere,cùm publica executionem non habeat: vt probat l.minor. 25. annis per fidei commiſſum. ff. de minorib. vt abundè ſcripi in præfatio.ad tractatum de liter. obli.

43 Itaque de iure oportet quòd creditor,qui chirographum habet,cõueniat debitorem ſuum: & petat ab eo debitum:quia ſi illud neget,producet actor ſcripturam priuatam debitoris,quam ſi confeſtatur,probat,& debet per iudicem condemnari:ſi autem neget, ſuprà dixi quam fidem faciat:hęc practica elicitur ex dictis Bar.& Imol.in l.nuda. ff. de donatio. & in authen. & ſi contractus. C. de fide inſtrum. authent. contra qui propriam. de nõ numer. pecunia. Bal. expreſſè conſil.275. factum tale eſt, in 3.vol. & hac praxi vtebatur olim patria,quæ iure ſcripto regitur. ſed alio iure hodie vtimur, nempe ſcriptura priuata à parte recognita, habet executionem paratam per ordinationem,quam ſtatim ſubiiciam inferius.

44 Practica ergo nõ.& plana ex his Franciæ legibus eſt,vt tu, qui habes cedulam alicuius,citare facias eum viſurum recognoſcere,ſiue(vt dicunt)confiteri,vel negare ſuum chirographum:& ſi confeſtatur in cedula:ſi verò reus illam neget,datur dilatio actori ad probandum, nec condemnatur reus ad garniendum,vel ſoluendum, donec probatum fuerit eum ſcripiſſe: vt habetur in ſtylo parlamenti rubri. de actio. perſonal. §.item ſi ſub literis.

45 Et de hac recognitione loquitur tex.in c. relatum. in princ. de iure patro. & text. in c.1. in fine. de foro compet. libr.6.vbi dicit gloſ. eſſe de conſuetudine Franciæ inuentas has recognitiones,quod etiam probat Roma.conſil.373.in caſu propoſito.col.1. & Dec.in c.1. in 4. not. in prima lectura. de iudic. ſed hodie videte legem regiam inferius deſcriptam, quæ huic conuenit conſuetudini:vt videlicet quilibet poſſit citari à recognoiſtre ou nier ſa cedule:quæ recognita executionem habet:vt dictum extitit:ſed quod ſit de iure probat.l.cognoscere.vbi ſcripi. ff. de verb. ſigni.

46 Ratio iſtius conſuetudinis & legis regiæ eſt:quia confeſſus pro iudicato habetur.l. vna. C. de confeſſis. & iudicatum habet executionem.l. à Diuo pio. §. primo. & ſeq. ff. de re iudica. ſic & iſta confeſſio. item in confeſſum nullæ ſunt partes iudicis.l. proinde. in ſecundo. §. ſi. ff. ad legem Aquil. & dicit Bald. in l. cum te. C. de tranſactio. quòd idem operatur confeſſio, quod publicum inſtrumentum factum in contractibus:& ideo nulla probatio requiritur.l.1. & per totum. ff. de confeſſ.

Item cauſa vitandi circuitum,qui eſt vitandus.l.dominus. ff. de condictio. in debit. cle. auditor. de reſcript. & vt celerius lites expediantur,quod intereſt reipublicæ.l. properandum. C. de iudic. capitulo finem. de dolo.

47 Item valet hæc conſuetudo,ſicut ſi diſponeret, quòd cedulæ iudicatorum haberent executionem,teſte Bal. in conſilio 140. proponitur. in fin. in primo volumine. Soci. conſilio 41. Ante-

Priuata ſcriptura ſine die non probat.

Cõuentio ut ſcripturæ priuatæ ſte tur valet.

Praxis ſcripturæ priuatæ.

Recognitiones à conſuetudine inuentæ.

Rationes quare ſcripturæ recognita habeat executionem.

Conſuetudo valet ut ſcri

ptura executione habeat.

Scriptura sine die recognita tanquam executionem habet.

Quadruplex solennitas.

Recognoscens scripturas et debitorum negans solvere cogitur.

Subscriptio parvis est utentis scriptura.

Scripturam non subscriptam recognoscere quis cogitur.

Negans subscriptionem puniuntur.

Subscriptio quando non operetur executionem.

quam in tertia questione, volum. primo. & etiam valet statutum. Corne. consilio 297. in presenti. in tertio volumine. Barbat. consil. 86. illud. col. 6. in tertio libr. maxime quando est recognita coram principe. Petr. Beluge in specu. principum. rubric. 26. §. Iesu Christi. fol. 134. vide Bald. quid in literis principis. consilio 44. dominus Baullardinus, in primo volumi. in consil. 275. factum tale est. in 3. volumi. & multo fortius, hæc lex regia firma, rationabilis atque iuri consona erit.

48 Amplia etiam si illa scriptura non esset solennis, forte, quia in ea non interuenit dies, nec subscriptio: tunc si pars recognoscat se illam scripsisse, tenebitur garnire: vt in hac ordinatio. habetur. & hoc etiam asserit Bar. in l. alia. vers. sed pone. col. secunda. C. de his quib. vt indig. dicens quod licet instrumentum siue cedula non sit sufficiens ad probandum: tamen partis confessio rata manet, etiam si confessio non fiat absolute, sed per relationem ad instrumentum. nam veritas est tam in instrumento, quam in confessione: solennitas vero est in confessione, licet non in instrumento: ergo valet confessio. argument. l. primæ. §. debitum. ff. de consti. pec. & scriptura sic recognita est maior quolibet instrumento, etiam publico, & quibuscumque testium depositionibus, teste Bald. consil. 192. proponitur. col. 3. vers. sed superest, in secundo volu. quod patet: quia post recognitionem condemnatur is, qui eam recognouit ad garniendum.

49 Intelligi quando solennitas respicit instrumentum, secus si negotium principale: vt pote si pars confiteatur scripturam priuatam, in qua nudo pacto promissit, vel rem sacram, aut aliud prohibitum polliceri: tunc non procederet manus munitio. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. obligat. & de quadruplici solennitate scribit Bald. in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pact. & gl. in c. si fortè. de electio. in 6. doc. in l. sciendum. de verbo. obliga.

50 Secundò amplia, etiam si quis recognosceret subscriptionem tantum, vel scripturam, licet negaret debitum, adhuc procedit quod hic dicitur: vt garnire teneatur: quod probatur in tex. ordinata. ibi. apres le seing cognen. ergo non requiritur cognitio contentorum in cedula: sed sufficit cognitio suæ scripturæ: & ideo iudex solet illum condemnare ad garniendum, saluis suis defensionibus: & sic vidi feruari. hoc scribit Raphael de perliõibus in repetitio. l. inter chartulas. nu. 10. de conueniend. filc. debitorib. lib. 10.

51 Tertio amplia siue fuerit scripta à debitore, siue tantum subscripta: quia tantum operatur subscriptio, quantum scriptura etiam cum subscriptione. l. idem. ff. de pign. l. si. §. non videtur. quib. modis pig. vel hypoth. soluit. l. si ego. §. dotis. ibi vt is subscribat, quas res acceperit, de iure dot. l. si per epistolam de acquiren. hæredit. l. si ita stipulatus. §. Grifogonus. de verborum obligation. §. primo. institui. de emptio. l. cum antiquitas. C. de testament. glof. & Bartol. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. c. si quis presbyterorum. cum gl. de rebus eccl. nõ alienan. Petr. de Ferrat. in sua pract. in forma opposi. contra instrumenta. in fi. la. in authent. si quis in aliquo. col. secunda. C. de edend. Bertach. in tractat. de episcop. in prima parte lib. tertio. vers. sciendum. & Dec. in capitul. quoniam. col. 24. de probatio. siue sit subscriptio generalis, siue specialis. glof. in l. prima. §. inter filium. ff. de fals.

52 Et ideo dixi per dictum §. pater. aliquem teneri ad recognoscendum chirographum, quod scripserat, licet non subscripsisset: quia tantum operatur scriptura, quantum subscriptio, & e contrario, in l. subsignatum: vbi scripsi. ff. de verb. signi.

53 Ex hoc infert Angel. in d. §. Grifogonus. quod si statutum dicat, quod scriptura manu debitoris facta habeat executionem paratam, habebit etiam locum in scriptura à tertio facta, & à debitore subscripta: quia subscribens videtur etiam in effectu scripsisse secundum Alex. & alios in d. §. Grifogonus. & facit text. in l. sticho. §. feruus. ff. de statuliber. & l. diuus. §. planè. §. subscribere. de fals. Alex. consil. 47. ponderatis his. col. 2. libr. 2. sequitur Barba. consil. 58. omnipotentem. col. 11. vol. 3. & in c. si quis presbyterorum. col. 2. de reb. eccl. non alienand. licet contrarium tenuerit las. in authent. si quis in aliquo. col. 3. C. de edend.

54 Secundò facit, quod voluit Bald. in authent. contra qui propriam. col. 1. C. de non nu. pecu. vbi concludit authent. illam non solum habere locum in negante suam cedulam à se scriptam: sed etiam in negante cedulam à se subscriptam. facit l. r. ff. de constitu. princip. sequitur Angel. in §. idem iuris. col. 17. vers. quid si est scriptura. institui. de exceptio. dicens Baldi opinionem veriorrem. licet Salicet. contrarium teneat. in d. authent. contra qui propriam, alioqui sequeretur absurdum: quod si quis faceret scribi per alium, & se subscriberet, vt episcopi, abbates, & alij magni viri, quod nunquam tenerentur: quod esset valde absurdum.

55 Fallit quando scriptura requireretur pro forma, quia tunc subscribens non haberetur pro scribente: vt docet Aret. in dicto §. Grifogonus. col. tertia. per illum text. & las. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. & hoc expressim tenet Albert. Brunus. in tractatu de forma & solennita. actus. rubric. ex quibus consistant forma & solennita. vers. sicul. idem quæro an subscribens: quod non est in hoc regno, ideo subscribens solet ad garniendum (vt prædixi) condemnari.

56 Secundò limita quando subscriberet se, vt testis. l. Caius. ff. de pignora. actio. l. titia. §. lucia. ff. de legat. 2. l. si pater. C. de fideiussorib. Bar. in l. licet. §. non videtur. quib. mod. pig. vel hypoth. soluit. dicens idem esse quando subscribit se vt notarius, quia non facit ad se obligandum, sed ad tribuendum robur scripturæ: & actus vltra intentionem operari non debet. iuxta l. non omnis. ff. si certum pet. sic firmat Bartol. & alij. in l. quæ dotis. ff. solut. matri. facit text. in c. ex literis. de transactio. las. in d. §. Lucius. quia diuersis ex causis apponitur subscriptio. de quibus per Specula. in

cedula. in tit. de probatio. §. videndum. vers. opponitur autem. alias limitationes tradit Soci. in tracta. fallentiar. reg. 385. subscribens. & Fel. in c. quoniam contra. col. 19. de probat.

57 Quartò extende etiam si alius suo mandato scripserit, quia tunc habetur, ac si debitor scripsisset. l. diuus Claudius. §. item. ibi videri enim ipsius domini manu scripta: cuius voluntate ea scripta sunt. ff. de fals. l. si ego. §. dotis. de iure dotium. Panor. & Imol. in c. cum inter. de re iud. col. 4. numero. 7. C. de edend. las. in l. edita. col. 4. numero 7. C. de edend. & in d. §. Grifogonus. col. 3. vbi dicit facere ad statutum, quo cauetur, quod quis non admittatur ad excipiendum contra propriam scripturam: in qua continetur promissio pecuniæ, quod tale statutum habebit locum, etiam si scriptura non sit manu propria scripta, sed alterius manu, de eius tamen mandato: sic & hic habebit executionem, etiam scripta per alium, & recognita per eum, cuius mandato fuit scripta, si pars confiteatur suo mandato scriptam, licet dicat postea soluisse, vel aliud alleger: tamen garnire tenebitur saluis suis exceptionibus, nisi suam incontinenti probaret exceptionem.

58 Idem si illiteratus nesciens scribere apponeret aliquod signum, quod postea recognosceret esse suum. probatur in artic. 2. ibi. seignee du seing manuel in stilo Bitur. argument. l. optimam. C. de contrahend. stipulat. Melius in dicto §. Grifogonus. ibi assignante &c. & infra dico, ne illiteratus melioris sit conditionis quam literatus. argu. l. Seruius. ff. quod vi aut clam. c. eum qui, de præbend. in 6.

59 Quintò amplia siue recognoscat per se, siue per procuratorem ad hoc habentem expressum mandatum: nam qui per alium facit, perinde est ac si ipse faceret. l. r. §. videor. ff. de vi & vi armat. per l. certe. §. 1. de precario. regul. qui per alium. de reg. iur. libr. 6. licet periculosum sit recognoscere per alium: tamen iudex condemnat ad garniendum post recognitionem factam per procuratorem.

60 Sextò amplia, etiam si exterus acciperet hic mutuo pecunias, & faceret cedulam, quæ postea hic recognosceret. nam habebit postea executionem, sicut contra ciuem: quia consuetudo respiciens actum factum in loco consuetudinis ligat etiam extraneos. text. in cap. contra mores. 8. distinctio. & cap. illa. 12. distinctio. l. si fundus. ff. de euctio. cum contrahens censetur tacite contraxisse secundum loci consuetudinem, vbi contrahit: licet consuetudo adhuc non esset prescripta. Aret. consil. 11. procedendum. col. vltima per text. in l. final. C. de fideiussorib. Bartol. & alij. in l. r. C. de summa trinitat. latè Roch. Curtius. in repetitionib. c. final. in 12. quæst. de consuet. hodie nulla de hoc extat dubitatio, cum legem habeamus de hoc regiam, quæ in hoc regno est obseruanda, & quibuscumque ibi degenibus.

61 Septimò amplia, etiam si quis recognosceret cedulam suo sigillatam tantum sigillo, licet non sua manu scriptam. nã apocha signata sigillo debitoris plenè probat contra eum gl. in l. 2. C. de reb. alien. nõ alienand. Paul. in d. admonendi. & vulgò dicimus, *arrecognosstre ou nyer son seing*. signum autem quandoque pro sigillo accipitur. l. ad testium. ff. de testa. l. si in fin. & ibi glo. C. de bonis authorit. iudic. polsidend. & sic habebit locum manus munitio, post recognitionem sui sigilli. facit. d. §. Grifogonus. ibi assignante: & ibi docto. & in decisio. Tholosa. q. 31. item &c. si aduerato & c. dixi in l. subsignatum. ff. de verbo. signi.

62 Non tenetur tamen quis recognoscere sigillum, quando probat per alium interpositum, vt potè quia illud perdiderat, vt censuit Senatus pro comite de Longua villa contra dominum de Alba petra: vt refert Aufrer. in aresto. 11. item pro comite: ideo inuenta est hæc clausula, quæ in fine sigilli apponi solet. & in fidem promissorum iussimus has literas sigilli nostri appensione communiti. Bal. in l. 2. per illum tex. C. de reb. alie. non alienan. quæ si falsa fuerit, non obligat.

63 Primò limitatur quando esset in cedula promissa res quæ non posset tradi & in quam non cadit manus munitio, nec commercium. l. sed Celsus. ff. de contrahen. emp. vt liber homo, campus Martius, res sacra, religiosa vel publicis vsibus destinata, & alia prohibita ibidem. & in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obli. in illis enim casibus iudex non condemnabit partem ad garniendum, alioqui perperam faceret: & ab eo appellandum esset: & illa sententia non esset executoria: vt scripsi in tracta. de senten. executio. artic. vlt.

64 Secundò limita, quando promissum in cedula non esset liquidum, sed incertum, tunc non procedit prouisio: vnde qui promitteret damna, vel id quod intererit restituere, antequam appareat, condemnari non debet ad prouisionem. & hoc probatur ibi. *que appert*. & in §. planè. de testam. mili. in insti. hoc probat Soc. consil. 41. antequam. in 1. vol. posset ergo reus vti cautela. l. statuliber rationem. ff. de statuliber. videlicet deponere vnum solidum, se offerens reliquum præstare, & satisfactionem de soluendo illud, quando apparebit eum plus debere: vt scripsi in tracta. de liter. obligato. artic. 1. glof. *oppositio*.

65 Tertio limita, quando illa cedula referret aliam, vt si in cedula contineretur se recepisse centum ex causa, quæ in alia cedula continetur: tunc non fieret manus munitio, nisi alia scriptura produceretur. per tex. in authent. si quis in aliquo. ibi, nulla ex hac memoria fiet exactio. C. de edend. Roma. consil. 305. quoad septimum. in vltima quæst. quod est verum: quando substantia referretur ad aliam, secus si ad aliud, sine quo munitio fieri posset: vt si confiteretur centum aureos restantes ex obligatione tali: tunc iudex condemnabit, ac si nulla fieret relatio. hoc no. in d. authent. si quis. & Bauer. in §. nihil. col. 7. cum seq. de test. in insti.

66 Quarto restringe quando cedula esset sine causa facta. l. cum de indebito. §. si. ff. de probatio. l. 2. §.

Scriptura meo mandato scripta habet executionem.

Signum recognoscens garnire tenetur.

Recognitio per procuratorem facta nocet domino.

Exterus recognoscens condatur.

Sigillum recognoscens suum condatur.

Arestum.

Casus in quibus non habet executionem cedula.

Prouisio rei non liquide executionem non habet.

Scriptura aliam referens quando habeat executionem.

Sine causa cedula non valet.

tio.l.2.§.circa.ff.de doli excep.ideo si simpliciter quis confiteretur debere centum tali,ex hac scriptura iudex non decerneret prouisionem antequam causa probata sit {Nec condemnabit ad garniendum, vt iudicauit senatus pro Dapestegni appellante a p̄posito hospitij regis, contra Dominum de chateau Moreau, anno 1527. die 10. Decembris.} & tunc bonū esset interrogare reum qua ex causa debet, quod si confiteatur ex causa rationabili, & legitima, garnire tenebitur, aliās non: vt latē tradit Rapha. de perlioni. in repetit. l. inter. nu. 22. col. 5. & seq. C. de conueniend. fil. debitori. libr. 10. Dec. in c. 2. de fide instr. col. 3. cū etiam sine causa non plenē probet: vt scribit Roma. conf. 292. pro habenda. in fin. & consil. 373. in casu. Sed hodie si scriptura sit recognita, in dubio condemnatur recognoscens: & facto garnimento (vt practici dicūt) opponere poterit suas exceptiones, & defensiones: vt probat Fel. late in c. si cautio. de fide instr.

Cōsuetudo Tholosana ut sine causa scriptura ualeat.

67 Est etiam Tholosana consuetudo, quōd instrumenta debitorum valent: quamuis ibi nō contineantur causae, pro quibus pecuniā debentur: vt in consuetudine Tholosana. rub. de fide instrumento. artic. 2. Sed an generalis causa sufficiat: vt si dicat, confiteor ex omnibus causis me debere, non videtur, indiscretē enim confiteri censetur: vt d. l. cū de indebito: vt in fi. ff. de probatio. & diuersitas causarum obscuram reddit cedulam. l. ita fidei. ff. de iure si. nisi essent quaedam causae antea nominatae, vt causa mutui, vel alia: vel nisi inspecta qualitate personae fiat consideratio: vt si quis cautionem scribat primario collegij, vel cōuictor suo hospiti, in qua ex omnibus causis confiteatur illi debere decem: tunc intelligetur ex omnibus causis victus & doctrine, vel ex omnibus causis victus, & ita cēsuit Senatus de quadam cedula facta hospiti de triginta libris, quae vix legi poterat, tamen ad garniendum condemnauit confitentem ex omnibus causis. anno 1544. die 2. Decem. & an & quando confessio vel obligatio probet sine causa, vide Fel. & alios in c. si cautio. de fide instrum. & Hip. in l. 1. §. praeerea. nu. 93. & seq. ff. de quaestio. & in rubr. de probatio. fol. 12. in paruo vol. ac sing. 249. obligatio sine causa.

Arestum.

An appellatione instrumentorum veniat priuata scriptura, vide Soc. in conf. 41. antequam. col. 5. in 1. vol. scripsi in tracta. de liter. oblig. in praefatio. nu. 3.

Recognitio in iudicio fieri debet.

68 Quinto limita, quando recognouisset extra iudicium, tunc non procedit, quod hic dicitur in tex. legis regiae: quia garnire non teneretur, nisi coram iudice hoc sit recognitum. nam multa 69 valent propter calorem iudicij, quae alia non valent. † Vt confessio absente parte facta valet in iudicio. l. certum. §. si quis absente parte. ff. de confess. Item cōfessio sine causa in iudicio facta valet. gl. in l. 1. in fi. ff. de interrogato. acti. & alibi dixi. ideo si quis confessus fuerit dictam cedulam coram duobus notariis, probabit: sed non fiet ob hoc executio: idem si in chirographo confitebatur se debere, sed non promittebat soluere, tunc non condemnabitur ad garniendum: sed audietur scribens, vt infra dicam.

Actus ab uno notario ualeat: licet ex lege vel consuetudine duo interuenire debeant. Contra procuratorium apud acta factum opponi nil potest.

70 Item scriptura semel in iudicio producta, & in actis registrata facit plenam fidem, licet non 71 reperiatur originalis: vt asserit. Bal. in l. fi. C. de fide instr. † Adde quod licet ex statuto, vel consuetudine, vt est Parisiis, duo notarij requirantur in aliquo actu, tamen valebit actus, licet duo notarij non interueniant: si is actus fiat apud acta. teste Hippo. in rub. de probat. fol. 3. col. 2. vbi hoc anno legendo illum ti. in decretalib. dixi. facit text. in l. 1. in fi. cum l. seq. ff. de appe. facit etiam singularar. decisio. Angel. in §. sin autem. col. 2. de satisf. in insti. † Vbi dicit quod contra mandatum factum apud acta, non potest aliquid opponi: ideo sis cautus, vt constituas tuum procuratorem coram iudice sedente pro tribunali, & aduersario praesente: vt postea nihil opponi possit. doc. in l. 1. C. de satisf. da.

72 Sexto limita, quando is, qui eam cedulam recognouisset, non posset obligari, vt potē furiosus, prodigus, cui est bonis interdictum, vel infans. Nam hi garnire non tenentur, qui obligari non possunt. l. in negotiis. ff. de re. iur. l. is cui bonis. de verbo. oblig. & text. ordinatio. loquens de debitorē recognoscēte debet intelligi de habili. l. 1. & ibi multa addidi. C. de sacrosanct. eccles. & inferius abundantius dicitur. artic. 1.

73 Septimo derogatur, quando quis recognouisset chirographum tacite: tunc enim non haberet locum, quod hic dicitur: vt potē si in libello producto coram iudice narraret quis cedulam iam dictam, & sic tacite eam recognosceret: tamen per illam tacitam recognitionem non condemnabitur ad garniendum: vt consiluit Socy. consil. 41. antequam. in 3. dubio. volu. 1. faciunt quae not. Iaf. & alij in l. cū quid. ff. si cert. petat. Aliae limitationes colligi ex sequentibus poterunt, & vide casum, in quo non tenetur quis recognoscere in tracta. de senten. executo. art. 1. in glof.

Recognitio quomodo fiat.

74 Primo quæro, qualiter fiat recognitio: Respon. per debitoris confessionē in iudicio factam, dicentis se scripsisse illam cedulam, de qua agitur. l. generaliter. C. de non nu. pec. Primo citabitur pars ad recognoscendum suum chirographum, vel ad negandum: si dixerit illud scripsisse, condemnabitur ad garniendum: vt in artic. seq. dicitur.

75 Item recognitio potest fieri per testes, qui fuerunt praesentes, quando pars scripsit: & hi viderunt ipsam partem illud chirographum scribentem: & ipsi sunt inscripti, aut subscripti dicto chirographo. vt in §. si quis igitur vult. in authen. de instr. cautel. & fide. colla. 6. Innoc. in c. 2. col. 2. de fide instr.

76 Praeterea per comparisonem literarum. l. comparationes. C. de fide instr. doct. in l. admonendi. ff. de iure iuran. Hipp. in rub. de probatio. fol. 35. versic. vltimus. col. 1. & seq. & aliis iustis modis per iudicem exquirendis.

78 Secundo quæro, an omiſſa lege regia, vel consuetudine, iudex possit interrogare reum, an scripserit dictam cedulam, respōde, sic poterit enim producens cedulam petere ex officio à iudice, vt interroget eum, contra quem fit productio, an talem apocham scripserit, & huiusmodi interrogationi reus tenebitur respondere. teste Bal. in authen. contra qui propria. in fi. C. de nō nu. pec. 79 Tertio quæro, quando poterit fieri ista interrogatio, etiam omiſſa consuetudine? Respon. vbiunque iudicem mouerit æquitas, & sic etiam ante litem contestatam. in l. vbiunque. ff. de interrogato. actio. Roma. consil. 373. in casu proposito. col. 1. Dec. in c. 1. in 4. not. in prima lectura. de iudi. & in hac patria communiter fit ante litem contestatam, & antequam super principali procedatur, vt prouisio & manus munitio fiat statim facta recognitione.

Reus interrogatus an scripserit, respondere tenetur. Quando interrogari reus possit.

80 Quarto quæro, nunquid ab hoc præcepto parti facto, vt respondeat an scripserit ipse vel alius suo mandato, possit appellari? Bal. consil. 335. à mandato. in 4. vol. firmat non posse: quia reus non grauatur, cū de facto suo interrogetur, & possit, si velit respondere: ideo sine graamine illato, vel comminato non potest appellare. c. cum cessante. de appell. & si appellet, ad multā condemnabitur tanquam temerē appellans.

Appellare non licet à præcepto de respondendo.

81 Quinto quæro, dum fit discussio bonorum alicuius, producitur cedula mille aureorum, quam debitor recognoscit: an ista recognitio præiudicet creditoribus? Respon. non, nisi de debito aliter appareat: vt firmat Soc. consil. 78. visis actis. in 4. vo. per tex. in l. 2. ff. quæ in fraud. cre. Bar. in l. post contractum. col. vlt. de dona. alioqui esset in potestate debitoris præiudicare tertio: quod non est dicendum. per l. rem alienam. ff. de contrahend. empt. & per hoc daretur materia calumniandi. contra l. conuenire. ff. de pac. dotal.

Recognitio creditoribus non nocet.

82 Limita quando ille tertius haberet causam à scribente. l. repetita. ff. de fide instr. l. ex exante. §. latinus. de exceptio. rei iud. Henric. Boic. in c. si instrumenta. de fide instrumento.

83 Etiam quando scriptura esset à tribus testibus masculis subscripta: nam tunc videbitur cessare præsumptio fraudis. l. scripturas. C. qui potior. in pigno. habeantur. & ibi Barto. & alij. Petr. de ancha. consil. 28. rationes. & Ioan. de Ana. consil. 40. in quaestione. Iaf. in d. §. Grifogonus. & Dec. in d. c. 2. col. 2. ratio est: quia sicut non statuit dicto solius deponentis viua voce, ita si conficiat scripturam: tamen si dictum suum probaretur per tres testes, valeret: sic erit quando scriptura est per tres testes approbata. Bologni. in additio. ad Ioan. de Ana. d. consil. 40. quando essent testes non suspecti: vt in d. l. scripturas, scribitur.

Scriptura priuata sine subscriptione an ualeat.

84 Sexto quæro, an valeat scriptura priuata sine subscriptione? Breuiter respondeo quod non, nisi cedula sit scripta propria manu: & appositum sit in ipsa nomen scribentis proprium, vt in quorum fidem hanc præsentem cedulam propria manu ego Petrus Rebuffus scripsi, &c. vel fuerit scriptum, ego Petrus Rebuffi confiteor recepisse talem summam à tali: quamuis illa scriptura non sit subscripta, recognita tamen executionem habebit. l. cū antiquitas. circa fi. C. de testa. & Bald. in proce. ff. circa fi. facit l. ad testium. §. si quis ex testibus. ff. de testa. vbi idē dicit Bar. in literis mercatorū, quæ non habent effectum, nisi sint subscriptæ, vel propria manu scriptæ, etiā si eorum sigillo essent signatæ. sequitur Hippol. in rubr. de probat. fol. 33. versic. prædicta. & Bertach. in tracta. de episcop. in 1. parte versic. subdendum est: dicens idem in consiliis doctorum, quæ non valent, nisi fuerint subscriptæ, etiam si propria manu doctoris fuerint scripta. probat Fel. in d. c. 2. Alex. & alij in d. l. admonendi, quia scriptura non videtur completa, nec conclusa, sine subscriptione, nisi aliter probaretur per testes secundum eosdem.

Conflia doct. nō subscripta non ualent.

85 Septimo quæro, an in scriptura priuata requiratur dies & annus, videtur quod sic: quia non debet esse maioris autoritatis in probando, quam publica. Sed publica requirit annum & diem antequam probet. per tex. in authen. vt præpona. no. Imperato. coll. 2. l. generali. C. de tabula. libr. 10. ergo & priuata.

Dies & annus an in scriptura priuata requiratur.

86 Item probatur: quia si non apponeretur dies, non potest probari an præscriptum sit debitum, vel an mandatum per literas datum sit præstitum ante iudicium, vel post: nec potest videri venire in iudicium, qui post iudicium acceptum venit. l. non potest videri. ff. de iud. & huius sententiae fuit But. in prima consil. C. quod requiratur dies.

87 Item ultra eum potest probari per l. scripturas. C. qui potior. in pig. habeant. vbi ratione hypothecæ requiritur dies, vt cognoscatur prioritas. ergo &c.

88 Contrarium tamen est communiter verum. per tex. in l. cū tabernam. §. idem quaesit. ff. de pigno. ibi videtur non idcirco obligationem pignorum cessare, quod dies vel consules adhibiti, vel tabulæ signatæ non sint. tex. similis in l. in summa. §. idem Labeo. 2. ibi non diem & consulem, ac liquidum exquirendum. ff. de aqua pluuiæ arcend. gl. in c. dicenti. §. sancimus. 25. quæst. 2. Ioan. Fabr. in §. item verborum. col. 2. in situ. de inutilib. stipula. Alexan. consil. 70. viso processu. col. 3. in 1. vol. & consil. 42. in causa. in fin. 3. vol. Dec. & alij in d. c. 2. de fide instrum. ratio est: quia scriptura priuata regulariter non facit fidem, nisi contra scribentem. d. l. publica. & ideo sufficit qualitercunque fuerit scripta: & imputet sibi scribens quare diem non apposuit. argumen. l. veteribus. ff. de pac. Bonifac. Vital. in §. si in proce. Clement. Lanfranc. in repeti. c. quoniam. in verb. instrumentorum productiones. in fi. de probatio. & si esset recognita, haberet locum manus munitio, vt hic nec me mouet, quod in scriptura publica requiratur annus & dies: sed hoc est, quia in illa solennitas est à iure introducta, quæ non procedit in hac scriptura priuata, nisi ratione hypothecæ, & in seq. casibus.

89 Primò fallit quoad præiudicium tertij, vt si procuratorem in scriptura priuata constitui, talis constitutio tenet quoad meum præiudicium, & constitutentis, sed non ad præiudicium illius, cum quo litigare intendo: quia fortè tempore constitutionis procurator erat excommunicatus: & sine die hoc non potest probari: ideo non valebit, vel procuratorium allegari poterit esse factum post litem contestatam. And. & Dominic. in c. abbate, de regi. iur. libr. 6. Petr. de bella per. tica. in l. generaliter. col. 3. C. de non numer. pecu. Alexand. consil. 132. in causa. col. 1. in 4. volu.

90 Secundò fallit in §. quantum. in authent. quib. mod. natura. efficiunt. legit. col. 6. Alex. in l. prætor. col. 1. ff. de eden. vbi idem dicit, in libro rationum vt requiratur dies. & in d. §. quantum. est speciale in causa matrimonij, quia agitur de maximo præiudicio, vt potè de seruitute perpetua, prout latè not. Neuisa. in sua filia nup. Dec. in d. cap. 2. nume. 14. Iaf. consil. 129. in casu col. 1. volumine. 1.

91 Tertio limita in testamentis & vltimis voluntatibus, in quibus etiam si fiant inter liberos, requiritur tempus. authen. quod sine. C. de testa. alioqui non valent: & quia ius est nouissimum, illi est standum. prout consuluit Alex. consil. 126. discussis. col. 2. in 1. volu. Corne. consil. 307. vestrum. col. 2. in 3. vol. vbi decidit, quid si testetur ad pias causas. & Alex. cõsi. 4. attentis. col. 4. in 7. volu. quia pluries testamentum mutari potest: & vltimum valet: ideo de tempore debet apparere, vt sciamus esse vltimum. §. posteriore. in situ. quib. non est permissum facere testament. l. fancimus. C. de testamen. Guido Papæ consil. 55. omiffa. col. 2. Panor. consil. 98. in quaestione. vol. 2.

92 Quarto fallit, quando tempus esset de substantia actus, & posset infringi tempore: vt quãdo agitur de prioritate hypothecæ d. l. scripturas. C. qui potior. in pigno. habeant. Bal. in prima constitutione C. in §. quibus. col. 2. docto. in d. c. abbate. sequitur Barba. in proce. clem. §. sane. col. 20. & seq. & consil. 27. vbi Christus. col. 3. in 3. vol. & in repetitio. rub. de fide instr. col. 79. versic. §. si ita esset, in paruo vol.

93 Quintò derogatur in libris rationum, per tex. in l. 1. §. editiones. ff. de edend. & ibi docto. sic consuluit Alexand. consil. 84. in causa. col. 1. in 7. volu.

94 Notandum quòd in quibus casibus requiritur tempus in priuata scriptura, debent exprimi non solum anni, menses, dies, sed etiam nomen Imperatoris in imperio, & Regis in regno, per l. 2. §. diem. ff. quemadmodum testa. aperiant. §. quantum. in authent. quib. mod. natu. efficiunt. legit. & in authent. vt præpona. no. Impera. in prin. Bal. expressè & alij. in d. authent. quod sane. sequitur Alex. consil. 76. ponderatis. col. 3. versic. incipe. in 3. vol. sed hoc non seruaretur in praxi. nam si annus, mensis, & dies adessent, hoc sufficeret: quia non est moris nomen Regis in priuata describere scriptura, maximè in cedula: & ideo minimè mutanda sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legib.

95 Octauò an requiratur appositio loci in cedula: dicendum est quòd non: vt probatur in l. 1. C. de apoch. public. lib. 10. glof. in c. abbate sane. de re iud. in 6. & hoc expressè tenet Mathefil. in no. 45. not. quod tempus. vbi dicit tempus & locum non esse de substantia scripturæ priuatæ. per d. §. idem quæsit. l. cum tabernam. ff. de pignorib. quia vbique potest quis & recipere, & promittere, diuersum est in publica: quia in vno loco posset esse notarius, vel promissor & in alio non: & etiam in publica requiritur locus, vt sit facultas reprobandi scripturam de falso. per glof. in d. c. abbate. per l. optimam. C. de contrahen. & committend. stipula. gl. in c. dicenti. §. sancimus. 25. q. 2. & hæc ratio cessat in scriptura priuata. l. damus. C. ad leg. Cornel. de fals. Barb. in d. §. sane. col. 2. in proce. clem. Alex. plenè in l. de pupillo. §. qui nunciat. col. 2. ff. de no. oper. nunciat. Lanfranc. in repet. c. quoniam contra. in verb. instrumentorum productiones. in fi. de probatio.

96 Si tamen quaestio penderet ex loco, vt pote, quia pars vna affirmat certo loco aliquid factum, alia negat: & tunc oportet quòd locus probetur per scripturam, vel testes supplendo id, quod scripturæ deficit. l. eum actum. ff. de nego. gest. l. matrem. C. de probatio. Bal. consil. 354. quæritur. in 3. volu.

97 Nonò quaero, quid si scribens non vult eam cognoscere, quomodo succurratur? Respon. habetur pro recognita. probatur per c. fi. de confes. lib. 6. siue interrogatus noluerit respondere, siue non comparuerit. Aufrer. in stylo parlamenti in 1. parte rubr. de defectu super actio. personal. versic. item aduerte. docet Corne. consil. 296. in præsentu. col. 1. in 3. vol. hoc etiam probatur artic. 2.

98 Decimò quaero, quando habetur pro recognita, vt potè per contumaciam, an cogatur debitor munire manum? videtur quòd non. nam quando fuit contumax debitor non cognouit: vt tex. requirit legis regiæ: ergo non cadit manus munitio, nec garnimentum. Secundò text. loquens in cognitione, debet intelligi in vera, & non in ficta. l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gest. Tertio consuetudo vel statutum loquens in casu vero, non habet locum in casu ficto. d. §. hæc verba. & l. 1. ff. ad l. falcid.

Contrarium tamen seruat practica, ista ratione: quia tantum debet operari fictio in casu ficto, quantum veritas in casu vero. l. si filiusfa. ff. si certum per. sed si pars verè recognouisset scripturam, deberet fieri manus munitio, ergo & quando fictè recognouit: videlicet per contumaciam, vel alio modo. nec obstant supra adducta: quia quandoque consuetudo loquens in casu vero, vel statutum, extenditur ad casum fictum: vt est text. in d. l. 1. §. 1. & ibi plenè Alex. & Vincent. ff. ad legem falcid. & hoc quando æquiparantur per viam regulæ. per c. cum dilectus. & c. ad audiendum. de cleric. non resident. vel quando habent eandem rationem, seu eundem effectum producant. Alex. consil.

Nomen Regis an sit in cedula apponendum.

Locus an sit in scriptura priuata scribens dicitur.

Nolens recognoscere quomodo cogatur.

Recognitio per contumaciam patet garnimentum.

Alex. consil. 178. in occurrenti. col. vlt. & in 2. vol. item interpretatione passiuâ bene extenditur statutum ad casum fictum, vt ibidem dicitur. Et postquam text. loquitur de cognitione generaliter & indefinitè, debet intelligi de quacunque, cum indefinita æquipolleat vniuersali. l. si pluribus. ff. de legat. 2. c. vt circa. & ibi glo. magistra de electio. lib. 6. quia quod per te stat, tibi est imputandū: vt dicitur à contratio in regula, in iure ciuili. ff. de reg. iur. alioqui cõtumax nunquã solueret, nec garniret: & sic nullus cõparere velle. Et hoc intelligatis, quòd ex sola contumacia nõ tenetur cõtumax garniri: sed postquã defectu iudex contra absentem cõcesserit, in defectu condẽnabitur ad garniendū. & ita fit in iudicijs. probat Hostiè. in summa de dolo & cõtumacia.

99 Vndecimò an hic text. habeat locum in literis credentiæ confessatis, & recognitis, videlicet quòd habeant executionem paratam? Respon. quòd non: quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem. l. non omnis. ff. si cer. pet. & literæ credentiæ dicuntur magis commendatiuæ quàm obligatoriæ: ideo non obligant scribentem. l. si. C. quod cum eõ. l. eleganter. §. si. de dolo. ff. l. si verò non remunerandi. §. cum quidam. mandat. & istæ literæ sunt in duplici differentia, generales & speciales, vt præsentium nuncio latori, de intentione mea plenè informato, in nostro negotio plenam dabitis fidem. Bar. in l. Lucius. ff. de fidei iusso. & in illis etiã si agnoscatur, siue sint generales, siue speciales, non habet locum manus munitio: quia tantum mandatur, vt tali credatur: non ergo mandatur, vt mutuet eidem, aut contrahat. Ergo non tenetur mandans.

100 Imò etiam si mandaret, vt illi mutuaret, per illam epistolam non caderet manus munitio, antequã appareret alterum recepisse: quia nõ apparet debitum, antequã alter receperit: ergo nõ cadet manus munitio. not. in l. si verò nõ remunerandi. §. si quis mandauerit. in fi. ff. mandat. vide Bar. in l. si pupilli. §. 1. ff. de nego. gestis. Bald. in l. multum interest. colum. 4. C. si quis alteri vel sibi. & in rubr. de consti. pecu. col. 3. vnde si per epistolam rogaueris quendam, vt Titio latori det centum aureos: nisi appareat Titium recepisse, non tenebitur garnire is, qui epistolam cõscripsit: vt plenè scribit Hippol. in rubr. de probatio. versic. quid autem in literis credentiæ. & de literis Cambij ibidem. fol. præcedent. tractat. versic. vltimus quaeri potest. ideo sis cautus, quando ad mandatum alicuius numeras pecuniam, vel concedis rem alicui vt ab illo apocham recipias, in qua consteatur se recepisse id, quod sibi mandatum erat.

101 Duodecimò quaero si quis recognosceret cedula, in qua tantum se subscripserat: & nihil erat scriptum, quando subscripsit, sed fuisse datam ad commendationem faciendam, non ad obligandum asserere, an teneatur garnire post recognitionem? Respon. teneri per artic. sequen. ordinæ regiæ. nam postquam apparet eum debitorem, garnire debet facta cõdemnatione, sed post eã poterit hoc opponi. nam non obligatur etiam princeps apponendo sigillum cedulis vacuis, quas vulgari sermone *blanc signé*, vocamus, vel *blanc scellé*, licet iurium interpretes vocent eam cedula vacuã. Ang. & alij in l. si ita stipulatus. §. Grifogonus. ff. de ver. oblig. nec intelligitur pars cõfirmasse ea, quæ postea scribuntur in papyro vacua. Fel. in c. quoniam. col. 19. versic. limita quinquor. de probatio. Imò nec obligatus subscribès, nisi legerit cõtenta in scriptura præcedente, cui se subscribit. tex. not. in l. si & ibi Bal. C. plus valere quod agitur. Bertach. in d. tract. de episco. li. 3. in 1. parte. versic. sciendū. dicens pluries se consuluisse, & Iaf. in d. §. Grifogonus. & Barba. consil. 58. omnipotentem. col. 11. in 3. volumi. quod potest prodesse innocentibus aduocatis, qui aliquando subscribunt, antequam aliquid de contentis videant, tutius est tamen videre.

102 Debet tamen subscribens, vel sigillans cedula vacuam probare, hoc modo datam, vel se non legisse: nam contra conscribentem, quòd scienter se subscripserit, præsumitur: ideo fieret executio secundum Alex. cõsi. 147. ponderatis. col. 3. in 2. vol. sequitur Purpura. in d. l. admonedi. num. 178. versic. quarta conclusio. vnde hoc casu iudex per modum prouisionis ad garniendum condemnaret, reseruatis in principali suis reo defensionibus.

104 Postremò notandus est casus valde sing. in quo possum sine iudice & sine libello mandare executioni, quòd contentum extitit: videlicet si conueneris cum debitore tuo, vt soluat quod debet in festo paschatis: & si non soluerit id temporis, quòd possit fieri executio contra eum, ac si iudicatum esset, & ac si esset condemnatus debitor: tunc poterit fieri executio contra debitorem, atque si ob eam rem iudicatum esset. per tex. sing. in l. cum quasi. §. si plures. ff. de fidei commiss. liberta. & ibi Bar. & Alber. facit l. si conuenerit. de re iud. & gl. in l. 2. C. cõmunia vtriusq; iudi. debet tamen constare, quòd ille scripserit: & sic conueniendus esset debitor, vt recognosceret coram iudice: & iudex tunc eum condemnaret. nunc inseram text. ordinat. regiæ, quam breui elucidabo: quia istæ præfationes sustulerunt materiam descriptam in text. legis Regiæ, & supplebunt ea, quæ hic longius scribi potuissent.

François. artic. X C II. des publ. 1539.

Que toutes parties, qui seront adiournées en leurs personnes, en cognoissance de cedula, seront tenuës icelles cognoistre, ou n'yer en persone, ou par procureur spécialement fondé, par deuant le iuge seculier, en la iurisdiction auquel seront trouués sans pouuoir alleguer aucune incompetence: Et ce auant que partir du lieu,

Literæ credentiæ sunt duplices.

Epistola an et quando executionem habeat.

De cedula vacua et blanc signé.

Subscribens antequam legat an obligetur.

Executio sine condemnatione fieri potest.

Articulus primus.

où les dictes parties seront trouuées: autrement les dictes cedules seront tenues pour confessees par un seul default, & emporteront hypotheque du iour de la sentence, comme si elles auoyent esté confessees.

Quilibet suum reoagnoscere tenetur chirographu.

Praxis curiarum suaper recognitione cedule.

Arestum.

Episcopus & alius clericus reoagnoscere tenetur ad sui iurisdictionem.

Institutor scripturam dominus reoagnoscit.

1 N primis quæret quispiam ad huius artic. intellectum, quis teneatur suum reoagnoscere chirographum, sa cedule? Respon. hic tex. ordina. regiz, quod omnes tenentur, sic, toutes parties. & sic vtramque comprehendit partem, videlicet actorem & reum: etiam si pars fuerit valetudine corporis affecta, dummodo sanitas mentis in ea fuerit, sicut testamentum facere potest. l. 2. ff. de testament. & probat hoc verbum toutes, qui totum dicit, nihil excludit. l. Julianus. ff. de lega. 3. & verbum parties, de qua inferius scribam. Hic articulus extractus fuit ex arresto curiz prolato anno 1357. die 4. Iulij, in quo fuit dictum clericos cogendos reoagnoscere chirographa coram iudicibus regis sub pena (vt dicunt) temporalitatis saisicndæ, seu capiendæ.

2 Notandum est, quod solent practicantes in hac Parisiensi ciuitate hac vti praxi. Primo porrigunt supplicationem iudici contra partem, in qua narrant mutuum, vel aliam causam debiti. Secundo illi supplicationi adiungunt cedulam, & petunt à iudice, quod talis, qui mutuum recepit, vt apparet per suam cedulam, veniat ad confitendum dictam cedulam, vel negandum. Tertio iudex concedit supplicanti, vt citetur illa pars: & interdum ad partis requisitionem solam, apparitor citat partem, & hoc frequentis fit.

Quarto citatur, & in citatione mittitur exemplum, quod copiam vocant: & ad illum effectum citatur, vt veniat ad confitendum, vel negandum, &c.

Quinto si compareat pars citata confiteri tenebitur, aut negare quod scripsit, si eam se scripsisse negauerit pars, petit diem ad verificandum illam scripturam. sic à verifier deüement la dicte cedule estre escripte de sa main, quod fit vel per testes, vel per comparationem: vt superius dictu extitit.

Sexto si non comparuerit ob contumaciam, pro recognita habebitur, & confessata: vt in hoc text. dicitur, & inferius dicitur non ipso iure per hanc ordinationem: sed requiritur iudicis pronuntiatio.

Septimo si pars scripsisse confiteatur, & nihil contra cedulam dicat (quod rarum est) quominus soluere debeat, ad soluendum condemnatur: si verò dicat se scripsisse seductus dolo, aut metu, condemnabitur ad garniendum pendente processu: saluis suis exceptionibus, quas in processu principali probare poterit, hæc est summa processus in hac materia recognitionis.

3 Ex quo inferitur quod nõ solum is qui scripsit, sed & qui subscripsit, reoagnoscere tenetur. l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. scripsi supra eo. & in l. sub signatum. ff. de verb. signifi.

4 Secundo hæres defuncti scripturam reoagnoscere etiam tenetur, & vxor viri, vt docet Ioanes Gallus in q. per aresta. q. 146. per arestum &c. & per Aufser. aresto 157. vbi Regina Hierusalem, & eius filij fuerunt condemnati ad reoagnoscendum sigillum patris in literis appositum: videte tamen aliud arestum ibidem aresto 3. & in additio ibidem. Et facta recognitione erit executoria, vt censuit Senatus contra Priorem S. Martini de Campis Paris. vt refert Aufser. in stylo Parlami. aresto 172. Item nota quod pro emenda.

5 Tertio etiam episcopus reoagnoscit, sed postea remitti solet, & clericus, & alius quouis ad suum competentem iudicem facta recognitione, auant la garnizon: vt fuit pronuntiatum pro episcopo Aurelianen. D. de Ganayo anno 1519. die 8. Iulij contra abbatem de Beauaprè & religiosum, cui erat facta celsio à suo abbate: vt patet in stylo parla. aresto 405. Ratio inferius dicitur. & is iudex competens ad quem fuit facta remisio, condemnabit in primo termino debitorem, qui cedulam recognouit ad garniendum cautione data, nisi suam oppositionem legitimam docuerit: vt est in consuet. Bityr. rub. de execut. art. 11. vbi limitatur, quando chirographum non erat liquidum, vel erat conditionale: & adhuc conditio non erat purificata: vt est in l. cedere diem. de verbo. signifi. ff. Et ita lex regia statuit, vt reoagnoscere teneatur, sed non garnire: ergo iudex cõpetens non condemnabit ad garniendum, si pars ad suum petat remitti iudicem, & ita seruetur: licet quidam iudices contrarium faciant, ne circuitus fiat. per l. dominus. ff. de conditio. indebit. hæc tamen ordinatio non permittit, nisi i recognitionem: sic fuit dictum contra Abbatem des Seaulx, vt reoagnosceret, quia volebat reoagnoscere corã Præposito Parisiensi prosequente do. de Conaty, anno 1509. die 27. Nouemb. Vide Aufser. in stylo parla. aresto 205. Item in eodem parlamento. Si tamen agatur de crimine commisso à clerico in laicum vulneratum, tunc iudex secularis condemnat clericum ad garniendum, & cogit vt iudicatum faciat, & soluat, vt scripsi in tit. de sen. prouisio artic. 1. glof. 4. in fi. inferius.

6 Quarto etiam dominus tenetur reoagnoscere sui institutoris chirographum vel negare, vt docet Imbert. in instit. forensib. lib. 1. §. rursus. Sed refragatur glo. in §. si quis autem. in verb. eos res. in authent. de triente & semisse. colla. 3. dicens. non tenetur gerens alterius scripturam nec alienas literas possit reoagnoscere, vt suas. Imò etiam quando dominus uenit, aliter senex scribat. §. 2. in authent. de instrument. Imber. hoc moribus nostris antiquatum esse. Et

scripturam sui institutoris, vel negotium gerentis, vt non incidat in dupli penam. per authent. contra qui propriam. C. de non nume. pec. quia iuste excusatur in aliena scriptura: sed hic loquimur, quod quælibet pars tenetur confiteri, vel negare, ob id si ignoret an sit institutoris scriptura, poterit eam negare, & liberum erit actori eam probare, & verificare: & ita seruat curiarum praxis: nec posset pars dicere se non teneri confiteri, vel negare, cum non sit sua scriptura, quia ad reoagnoscendum tenetur: vt prædixi.

7 Quid si facta recognitione debitor petat exemplum chirographi? Resp. non solet de stylo dari, sed ei tantum legi debet in iudicio, & exhiberi. idem in literis obligatoriis, ne falsi materia excogitetur: & ne quis arma contra se parat. l. nimis graue. C. de testib. iudex tamen ex causa potest hoc concedere, si æquum & iustum decerant.

8 Quinto hic tex. loqui videtur in reo citato, ibi adiournez en leurs personnes, ergo videtur non habere locum in actore: tamen quia text. dicit toutes parties, etiam videtur includere actorem tam ratione generalitatis, toutes, quam verbi, partie, pars siue partie intelligitur tam de actore, quam reo: ex consuetudine loquendi, etiam de iure. c. fi. de iudic. & c. r. de foro compet. dico in l. nomen. §. 1. ff. de verb. signifi. vade si reus produceret acceptilationem actoris, vel alterã scripturã contra eum, etiã is tenebitur reoagnoscere: vt probat hic tex. toutes parties. &c. & sic quilibet generaliter tenetur.

9 Primò limita in inhabilibus, quia illa verba ordinationis, toutes parties, debent intelligi de habilibus. per l. i. C. de sacrosanct. eccles. dixi abundè in interpreta. authent. habita. C. ne filius pro patre. in verb. omnium iudicum. & in tracta. de liter. obligato. artic. 1.

10 Ex quo inferitur, quod infans non tenetur reoagnoscere scripturam per eum factam, cum sit inhabilis: tùm quia fati non potest, tùm quod intellectum & sensum non habeat. l. si infanti. C. de iure delib. l. in negotiis. ff. de reg. iur. multa scripsi in tracta de pacif. possessorib. in 4. limita.

11 Secundo amens, & furiosus, cum non sint habiles, ad reoagnoscendum, cogi non debent: quia nullu negotium gerere possunt. d. l. in negotiis. ff. de reg. iur. & quamuis ista verba (toutes parties) generalia sint (vt prædixi) tamen inhabiles non comprehenduntur: & eadem verba describuntur, videlicet toutes parties, in rubr. des arbitres. arti. 1. vbi etiam dixi in furioso non habere locum, demente, & pupillo, qui sine autoritate tutorum vel curatorum compromiserunt: vt non valeat illorum compromissum, nec poenæ adiectio. l. diem. §. coram. ff. de arbitr.

12 Et sic generalitas ista restringitur, teste Floriano in l. penul. ff. de iuris & fact. ignorant. & Pannor. in c. cum sit. nu. 11. de foro competent. Bauer. in §. 1. col. 19. de testament. in instit. & Euecard. in locis legalib. fol. 7. & seq. in loco à generalitate.

13 Tertio idem in ebriis, vt tempore ebrietatis reoagnoscere non cogantur: quia id temporis iacent sepulti, & nesciunt quid loquantur. c. sane. 15. q. 1. Ieiuni ergo ipsi reoagnoscere tenebuntur: vt in testimonio loquitur. tex. in c. 1. de testib. Alij autem quolibet tempore, cum non sit à iure certum prestitutum tempus ad reoagnoscendum. Si tamen iste allegaret se ebrium id temporis, quo illam cedulam conscripsit, hac allegatione non obstante, facta recognitione condemnatur ad garniendum: quia hæc exigit probationem: ideo interim garniet.

14 Quarto procedit in fatuo, & frenetico, vt supra dicta ratione, non reoagnoscant. cap. cum dilectus. de successio. ab intesta. l. in l. furiosum. C. qui testa. facere possunt. Bal. & alij in l. humanitatis. C. de impuber. nam hic tex. primò requiritur, quod ille qui reoagnoscere debet sit pars: sed infans, furiosus & prædicti non possunt dici partes: vt in rub. qui legitimum personam standi in iudicio habent: ergo non comprehenduntur in hoc tex. vt reoagnoscere teneantur.

15 Quinto si non scripserit, nec subscripserit, sed eo mandante fuerit cedula facta, adhuc reoagnoscere cogitur. c. cum inter. vbi gl. in verbo, sua. & ibi Fel. col. 3. de re iud. Pyrrhus in consu. Aurelianen. rub. de exec. crimina. c. 22: quia per aliu faciens, perinde est ac si faceret, per regulam iur. facit pulcher text. in l. libellorum. versic. item subscribere debetis, qui dat libellum, se professum esse, vel alius pro eo, si literas nesciat. ff. de accusat. & superius dictum extitit.

16 Sexto idem puto in sigillo vt si quis suum chirographo apposuerit sigillum, vt illud cogatur reoagnoscere, teste Corset. in sing. incipient. epistola. in 1. etiam si non apposuisset nisi signum suum: vt vulgò dicunt, si marque, quia nesciebat scribere: tunc etiam habebit locum iste text. vt reoagnoscere eum oporteat: vt superius scripsi, & facta recognitione ad garniendum condemnabitur. Tamen citatus ad reoagnoscendum sigillum prædecessoris, non tenetur respondere coram consiliariis supplicationum, quia non erat obligatio personalis, sed hypothecaria de qua non possunt ipsi reoagnoscere, vt docet Aufser. in stylo parla. in aresto. 43.

17 Secundo requiritur in text. quod is, à quo recognitio petitur, sit citatus: probatur in hoc artic. ibi, qui seront adiournez, igitur ante citationem extra iudicium fore requisita pars reoagnoscere non tenetur: quod patet per verba ordinationis, ibi qui seront adiournez, ergo qui ne seront adiournez, ne seront tenus. Poterit tamen iudex inuentæ parti in iudicio ad alterius partis requisitionem præcipere vt cognoscat: quia illud præceptum vim citationis habet. l. 2. C. quomodo & quando iudex. Corset. in sing. incipient. citare in 2. & Barba. in c. ex literis. num. 15. de rescrip. nisi reuem peteret dilationem ad deliberandum, qui in hoc casu non solet denegari.

18 Tertio requiritur quod citatio facta fuerit in persona debitoris, nec sufficeret fieri domi: vt tex. ordinationis habetur, ibi, en leurs personnes. & sic datur limitatio. ad l. ff. de liber. agnoscen. elicit q. citatio vel in persona, vel domi fieri possit: quod est veru, nisi in ordinatione, vel lege

Exemplum chirographi vel instrumenti an cõcedi parum ti debeat.

Inhabiles reoagnoscere nõ tenentur.

Infans, amens, furiosus, & alij non reoagnoscunt.

Generalitas restringitur.

Ebrius ad reoagnoscere tenetur.

Mandans scribi reoagnoscit.

Sigillum suu quis reoagnoscere tenetur.

Citatus esse debet, ut quis reoagnoscere teneatur.

Citatio ne quis reoagnoscat, quomodo fieri debeat.

exprimeretur, quod fieret in persona: vt hic dicitur: quia à verbis legis non est recedendum, si non constet de contraria mente. l. si non aliter. ff. de legat. 3. si tamen se domi occultaret, & appareret ibi esse, tunc citationes domi factæ sufficerent, ne dolus sit eidem commodo: quod esse non debet. c. ex tenore. de rescript. sed duæ citationes tunc requirerentur antequam haberetur pro confesso, vel cedula pro recognita.

Citari expressè debet ad recognoscendum.

20 Quartò requiritur, vt quis sit citatus expressè ad recognitionem, vt hic, *en reconnaissance*: itaque si simpliciter fuisset citatus, non sufficeret: quia per text. ordinationis requiritur expressio in citatione: vt ad recognoscendam cedulam citatus fuit. per hæc verba. *ibi, en reconnaissance de cedula.* nam citatio causam continere debet. l. 2. §. legatis. ff. de iudic. & ibi ponderat Iacob. vt reus paratus veniat responsum. c. si. q. 2. glo. in c. si episcopus. 3. q. 2. l. 1. ff. de edend. & tunc reus non habet dilationem ad deliberandum quam aliàs haberet, authent. offeratur. C. de litis contesta. plenè hoc tractat in rubr. de citatio. §. in ordi. reg. 2. tomo.

Tex. in cedula loquens an in alia scripturalo cum habeat.

21 Quintò requiritur, quòd sit citatus ad cognoscendum cedulam: ibi, *de cedula.* quid ergo si fuerit citatus ad cognoscendum epistolam, vel literas credentia, vel librum rationum, cum ista differant. idem videtur eadem ratione, teste Panor & aliis. in c. 2. de fide instrum. post Bart. in l. admonendi. ff. de iureiuran. videte Areti. consil. 5. videtur. vbi dicit, an appellatione scripturæ priuatæ veniat liber rationum, putarem tamen ex mente huius text. & ordinationis idem dici posse: & si cõditor huius ordina. fuisset interrogatus super hoc, verisimile est, quòd de his omnibus ita respondisset, argument. l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthu. & quia eadem ratio videtur: sed ordinatio loquuta est de cedula: quia frequentius cognoscitur, quam alia scriptura, tamen in aliis etiam locum habebit per authen. cassi. C. de sacrosanct. ecclesi. glo. in cle. 1. de rescript. quod intelligunt, si illa literæ obligatoriæ fuerint: vt est inter aresta Aufre. aresto. 341. & videatur arestũ 420. idem. tamen etiam si non fuerint obligatoriæ, sed coadiuuent, potest pars compelli ad recognoscendum etiam acceptilationem, quam quæstantiam vocant: & ita seruetur in praxi.

Arestum.

Recognitio partis tertio non præiudicat.

22 Sextò requiritur, quòd citatus cognoscat, vel neget, aliàs procedetur, vt inferius scribitur. illa tamen confessio non præiudicabit tertio ad prioritatem, aliàs esset in potestate debitoris præiudicare tertio contra l. scripturas. C. qui potior. in pigno. habeant. Dec. in c. secundo. col. 2. de fide instrument. post Panor. & alios ibidem, & superius scripsi.

Recognitio saluis suis defensionibus fit.

23 Sed potest iste confiteri suam esse scripturam, saluis suis exceptionibus: & illa recognitio non præiudicabit ei quo ad suas defensiones: ideo solent sic citati recognoscere, saluis meis defensionibus, siue exceptionibus recognosco, quas allegare postea poterunt, coram iudice suo ad quem remittantur facta recognitione, etiam ante garnimenti sententiam.

Recognosce quis tenetur etiam ante tempus solutionis. Arestum.

24 Item non cogitur quis scripturam confiteri, sed potest eam negare, si illam non scripserit *ibi, recognosce, ou nier*: aliàs eam negare non debet sub pœna dupli. authent. contra qui propriã. C. de non nume. pec. c. per tuas. de probatio. & si negata fuerit, probari poterit per testes, per cõparationem literarum, & per alias probationes: vt in toto tit. de instrument. cautel. & fide col. 6. & in l. comparationes. C. illo tit. doctor. in d. authent. contra qui propriam. & superius abundantius dixi in præfatio. in 1. quæstio. num. 31. cum seq.

Speciale mandatum in recognitione requiritur.

25 Igitur tenetur recognoscere etiam ante tempus solutionis, si fuerit ad hoc citatus, sine tamen præiudicio suo, & sic non debet condemnari ad garniendum tunc: vt fuit dictum anno 1526. die 17. Aprilis in magna camera. facit l. in omnibus bonæ fidei. ff. de iudic. sed tantum recognoscit, quia interim mori, vel se absentare possit: & tunc pars non habebit hypothecam antequam veniat dies, vel conditio: quia non potest esse hypotheca ante debitum: vt scripsi in l. creditores. ff. verbo. signifi. & habetur inferius artic. sequent.

Coram quo iudice recognitio fieri debet, & in quo loco.

26 Septimò in text. ponderatur, quod pars recognoscere debet, vel per se, vel per procuratorem specialem, *ibi, en personne, ou par procureur specialemēt fondé*: & sic non sufficeret procurator generaliter constitutus, etiam cum libera, quia est hic expressum: & sic est vnus casus requirens speciale mandatum, alios scripsi in concord. rub. de electio. derogat. in fi. vt in recognitione scripturæ requiratur speciale mandatum.

27 Octauò queritur, coram quo quis teneatur recognoscere? Respon. tex. ordi. coram iudice seculari, *ibi par deuant le iuge seculier*. ex quo inferitur, quòd coram notario etiam causæ, vel scriba, recognoscere non tenetur: & cum hic non exprimat iudicem regium, sufficit quòd sit iudex secularis, etiam non regius, & ideo iudex baronis, vel alius, in illo loco iurisdictionem ordinariam habens, poterit cogere ad recognoscendum, etiam exterum, alioquitext. dixisset *noz iuges*, vel aliud verbum: & vbi lex hoc non dicit, nec ego addam. arg. text. in l. de pretio. ff. de public. ergo & de regio, & de alio iudice seculari iurisdictionem ordinariam in loco habente loquitur iste text.

Et si plures sint iudices in ciuitate seculares, coram altero tenetur, qui ordinarius iudex sit ciuium: vt infra dicam. & si ambo ordinarij fuerint, locus erit præuentioni. l. si quis postea. de iudic. ff. & sic in consequens fieri ista recognitio in iudicio debet: quia alibi ius dicere iudex non potest, vt aresto curiæ cautum extitit, & alibi dico, vide quæ plene scripsi in §. cum verò. in tit. de colla. in concord.

Hodie cautum est lege regia, vt coram Senescallis & Bailliis fieri etiam ista cognitio possit: tamen illa recognitione facta hi tenentur remittere ad præpositos, & ad alios iudices inferiores proprios partium, in rubr. des Seneschaulz Baillifz. ordi. 27. artic. 16.

Item

28 Item hæc ordinatio loquitur, vt recognitio fiat coram iudice seculari *ibi, le iuge seculier*. Ergo non procedit coram iudice ecclesiastico: nec potuit conditor in alienam messem falcem imponere. c. nouit. de iudi. nec coram conseruatoribus etiam laicis fiet ista recognitio: quia tantum ordinariis iudicibus competit: vt censuit Senatus anno 1531. die 26. Aprilis. & hoc probat iste text. *ibi, par deuant le iuge seculier, en la iurisdiction duquel seront trouuées*: ergo loquitur de iudicibus in illo territorio iurisdictionem habentibus, & territorium, quod non habent conseruatores, vel alij delegati: & ideo recognitio ista coram illis nõ fiet, nec coram iudice appellationis: vt fuit in magna camera pronunciatum anno 1527. die 10. Maij. pro Francisco Dobin appellante contra Petru Richardet: & citatus exterus coram istis recognoscere non tenetur, nisi causa coram illis ageretur, tunc partes ratione causæ recognoscere tenebuntur: alioqui incompetencia contra prædictos allegabitur coram iudice appellationis, vel alio non habente territorium: nisi quando non posset haberi copia ipsius ordinarij iudicis: vt censuit Senatus anno 1527. die 10. Maij. quia multa propter necessitatem fiunt, quæ aliàs non fierent. l. 1. ff. de offic. consul. c. si quis propter. de furt. Petr. Girard. sing. vlti. facit pulcher tex. in l. C. in quibus causis col. libr. 11. ibi ad ear iudicem, cuius primam habere potuit presentiam &c. Imò anno 1525. die 18. Martij. placuit Senatu cedulam coram iudice ecclesiastico recognita non habere hypothecam, quia ista hypotheca datur in vim harum ordinationum, & recognitionis, igitur non erit alio modo hypotheca nisi de iure, quod non est sublatum per hanc ordinationem.

Iudices ecclesiastici non cogunt ad recognoscendum nec conseruatores.

Arestum.

29 Potest tamen fieri ista recognitio de iure coram iudice ecclesiastico. c. Romana. §. si. capiendò argu. à contrario sensu. de foro competent. in 6. quamuis hæc ordinatio suum denegat auxiliium istis: vt si laicus coram istis ad recognoscendum conueniretur, non teneretur coram illo recognoscere per istam ordinationem, sed allegare incompetetem iudicem posset: quod non faceret in alio iudice ordinario, etiam non suo: vt superius dictum extitit: clericus autem de iure recognoscere tenebitur coram hoc iudice ecclesiastico suo. fuit tamen condemnatus à Senatu ad garniendum laicus, qui coram officiali Lingonenfi recognouerat suam cedulam, anno 1527. die 27. Maij. sed ista ordinatio id temporis facta non erat, nec publicata.

Reperitur in territorio iudicis secularis recognoscere tenetur.

30 Nonò requiritur quòd recognoscere habens reperiat in iurisdictione iudicis secularis, coram quo conuenitur, aliàs extra iurisdictionem illius iudicis regulariter citari non posset ad cognoscendum coram iudice non suo. argument. d. l. c. 1. §. penult. & sequent. de foro competent. in 6. & sufficit quòd fuerit inuentus, vel repertus. *ibi, trouuées*. sufficit etiam quòd sit inuentus in aliqua parte iurisdictionis, licet non in illo loco, in quo iurisdictione exercetur per istum tex. *ibi, & la iurisdiction duquel seront trouuez*. & sic inuentus in quolibet loco iurisdictionis iudicis citari poterit ad cognoscendum: vt hic. vide Feli. in ca. Rodolphus. de rescript. & si citatus fuerit aliquis extra iurisdictionem, si compareat potest allegare incompetetiam, & si iudex pronunciet sine præiudicio respondendum, male iudicat: vt censuit Senatus anno 1545. die 2. Iunij. Etiam citatus ad cognoscendum non reperitur in iurisdictione Senescalli Pictauen. appellans fuit receptus, & citatio annullata, quia oportet quòd sit repertus anno 1529. die 4. Maij.

Incompetes iudex quando allegari possit.

31 Decimò is qui conuenitur ad cognoscendum, non potest iudices allegare incompetentes *ibi, sans pouuoir alleguer aucune incompetence*, etiam si vera esset, & sic tollitur incompetencia quoad scripturæ cognitionem, eò quòd non præiudicatur, alio modo recognoscenti, cum non cõdemnetur ad garniendum ab illo iudice, sed ad suum forum remittitur: illa tamen recognitio valet, adeò vt postea coram suo iudice non possit negare illam scripturam, si sit semel recognita. facit c. 1. §. fin. de foro compet. in 6. vnde quando fiunt contractus, quorum probatio ex consuetudine fit per sigilla iudicum secularium, tales literæ sigillatæ ita probant contractum coram iudice competentem contra clericos, sicut cõtra laicos, & sicut instrumenta laicorum tabellionum, vt scribit Ioan. Andr. & Perus. in cap. seculares. de foro compet. in 6. docto. in cap. at si clerici. illo tit. in decretal.

32 Posset fortè allegare incompetetiam, si conueniretur coram iudice parui sigilli in Montepesulano, vel conuentio num Nemausi, coram quibus non conueniuntur qui illi curiæ non sunt obligati: ideo non potest pars allegare aliquam incompetetiam ratione iurisdictionis non suæ, sed si ciuis, posset allegare istum iudicem ad hoc incompetetem, etiam poterit & citatus ad cognoscendum coram illis. nam si ciuis conueniretur coram Bailliuo Palatij, vel iudice sancti Germani, posset allegare illos iudices incompetentes. idem erit & in extero citato coram illis ad cognoscendum, sed si conueniretur coram iudice ordinario, non posset ciuis quicquam allegare ergo nec exterus quoad recognitionem. & sic non teneretur recognoscere citatus coram iudice lutorum Tholosæ, vel in Montepesulano coram iudice vindemiarum: sed allegaretur incompetetia, nec obstat iste text. dicens *sans alleguer aucune incompetence*, verum est quando citaretur coram iudice habente iurisdictionem, & territorium: vt dictum extitit: & hoc declarat text. iste *en la iurisdiction duquel seront trouués*.

33 Item citatus coram Senatu recognoscere fuit coactus Remundus de faulx. instante vicecomite de Vilemuis, anno 1354. die 7. Martij.

Citatus coram Senatu an recognoscere tenetur, & coram iudice.

34 Et etiam recognoscere quis tenetur coram iudice à quo appellauit: licet ex consuetudine quorundam locorum sit in omnibus causis exemptus, non tamen quo ad hoc, si erat iudex ordinarius ciuium: vt alibi de hoc dixi in tracta. de appellationibus. in ordinat. reg. inferius.

dice appellationis. Arestum. Exemplus per appellationem re cognoscit. Quando quis recog noscere te neatur. Litera staus ad impediendum recognitionem non profunt. Arestum.

Vndecimò quando quis istam recognitionem facere teneatur? Respondet ordina. regia tunc faciendam esse, quando quis citatus est, & ce avant que partir, videlicet antequam discedat à iudicio: alioqui si discederet post citationem cedula haberetur pro recognita. facit ca. meminimus. c. suggestum. & c. ad hæc. in 4. de appel. vbi reus qui post citationem in causa appellationis recedit, etiam ad curiam, habetur pro contumace: & iudex contra illum procedere potest, si tamen egrediatur causa curandi corpus, & soluendi debitum naturæ, & postea iudice sedente reuertatur, idem esset ac si non discessisset, per l. cum antiquitas. C. de testam. do. & in c. i. de iudic. iuncta l. diuus. ff. de in integ. restitut.

36 Imò sic citatus non poterit allegare literas status, vt super hac recognitione superfedeatur: prout fuit dictum in hoc Senatu anno 1525. in mense Ianuario cõtra domi. Morlet du Mazeau generalem Franciæ pro domino de Samblangay: vt scripsi in tractat. de literis status, in ordinat. reg.

37 Et ideo solet iudex istum citatum cogere ad recognitionem per arestationem equi, & aliorum bonorum, quæ habet in illius iurisdictione, non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus, donec recognouerit: vt est statutum in consuetud. Bitur. rub. de executio. artic. 10. per text. in l. cum eo. ff. ad leg. Iul. pecul. vel cedula habetur pro recognita: vt in sequen. dicitur.

38 Imò etiam recognoscere tenebitur antequam dies solutionis vel conditio euenierit, tamen garnire tunc non tenebitur: sed quia debitor interim mori posset, ob id ista recognoscit: quæ tamen recognitio non grauat, ideo etiam ante tempus fieri potest: vt superius dixi. arg. l. in omnibus. ff. de iudic.

Dilatio ad recognitionem quando datur.

39 Duodecimò istam recognitionem tenebitur citatus facere, antequam à iudicio discedat: vt in text. patet ibi, auant que partir du lieu où les diçtes parties seront trouuées, ergo non dabitur dilatio ad recognoscendum: alioqui iste text. non procederet. sed distinguendum est, quod aut exemplum chirographi missum est cum citatione, vel ad hoc citatus est: & tunc cum reus sit certus, vel esse debeat, dilationem non habebit, per not. in l. i. ff. de edend. & in authen. offeratur. de lit. contesta. C. si verò citatus ex tempore fuerit non visa copia cedulæ, breuem poterit petere dilationem, quam iudex denegare non solet: & ita potest conciliari vtraque opinio.

Scriptura in contumaciam pro recognitione habetur & de dictione alioqui.

40 Decimotertiò si pars non compareat, vel comparando recognoscere nolit, aut differat, de iure potest cogi: vt superius dixi, vel habetur scriptura pro recognita: vt probat hic text. autrement les diçtes cedules seront remues pour confesées, nam ista dictio autrement, significatur per dictionem aliter, vel alioqui, quæ non solum facit orationem conditionalem, sed etiam continet in seipsa dispositionem contrariam præcedenti decisioni: & exponitur autrement, si prædicta non fuerint. teste Bart. in l. i. col. 3. ff. de condiçt. & demonst. Perus. in ca. mandato. col. 2. de præbend. in 6. scripsi in glo. concordato. in verbo alioquin. §. monasteriis. de nomina. regia.

Effectus recognitionis in hypotheca consistit.

41 Vltimò quæritur, quis sit recognitionis effectus? Respõde, quòd hypothecam habebunt tales literæ recognitæ à tempore recognitionis: vt in text. probatur ibi, & emporteront hypothèque.

Sed nonne superfluum est hic effectus: quia cedula hypothecam inducit à die, quo est confecta. l. scripturas. C. qui potio. in pignor. habeant. Respon. hoc intelligi debet, quando est recognita: & sic per hunc defectum habetur pro recognita, vel quando est tribus testibus subscripta: vt ibi, & artic. seq. dicitur.

Arestum.

42 Poterit etiam iudex declarare bona sita in loco, vbi cedula recognoscitur esse hypothecata, antequam remittat partem: vt fuit iudicatum Pictauis in iuridicis conuentibus anno 1541. licet hoc non sit necessarium: quia autoritate legis hypotheca fit per istam legem. Item iudex facta recognitione potest recognoscentem condemnare ad garniendum, etiam si stylus curiæ in contrarium sit, vt Senatus iudicauit pro Iohan. Thynor Bolognien. contra Augustinum vullent. anno 1528. die 12. Ianuarij.

Tertius effectus est, vt cedula recognita plene probet contra recognoscentem. ita Modest. scribit in l. si procuratorem. ibi, literis eius approbatis. ff. de procura.

Hypotheca quando ex prima scriptura non inferri potest.

43 Primò limitemus non procedere in furiosis, & personis inhabilibus, supra expressis, in prin huius artic.

44 Secundò limitetis, quando ex illa cedula non nasceretur obligatio. Imbert. in institutio. forensib. vbi allegauit Ioan. Gallum in quæstio. per aresta. in fi. in arestis additis ad Ioan. Gallum, & incipit entre maistre Helye &c. & superius dixi. & maximè quando citatus diceret se. fecisse expensas, quas deduci petit, tunc debet fieri illa deductio. argument. l. si non fortem. §. si centum. ff. de condiçt. indebiti.

Iudex quando recognitionem non subdit condemnare potest.

45 Tertio quando scriptura, vel subscriptio non diceretur esse illius, qui eam subscripsit, vt potest quia suum non scripsit cognomen, teste Corset. in sing. in verbo. epistolam.

46 Quarto facta recognitione, iste iudex non poterit condemnare recognoscentem, si reus non fuerit eidem iudici subditus, sed ad suum iudicem remittere, nec quidem potest eum condemnare ad garniendum, maximè clericum, qui à seculari iudice non condemnabitur: & ita audiui sæpius iudicatum in Senatu. Parisien. per capitulum seculares. de foro compet. in 6. & Ioan. Pyrrhus hoc docet in consuetud. Aurelianen. rubr. de executio. instrumentorum capitulo 20. quamuis contrarium teneat Aufrier. in quæst. 126. quem sequitur Bened. in capitulo Raynuius. in verbo, & vxorem. numero 426. de testam. sed primæ sententiæ adhæret Imbert. in libro primo institu. forens. §. commodissimè. † Ego verò puto opinionis sic conciliari posse

Conciliatur

posse, quòd si agatur de sola recognitione cedulæ coram iudice seculari, quoad hoc ille secularis erit clericus iudex competens: facta verò recognitione est functus officio suo, & ideo ad suum iudicem est clericus remittendus: & ita fuit olim remissus episcopus Carnoten. me presente à senatu ad suum iudicem. Si verò materia quæ tractatur coram iudice seculari non tendat ad recognitionem, sed ad contractus fortè rescissionem, tunc pendente lite super rescissione, condemnabitur etiam clericus in vim prouisionis ad soluendum id, quod in instrumento continetur, nec tunc remittitur: & ita in hoc Senatu fuit condemnatus episcopus Maleacen. ad soluendum mille libras suo fratri, in quibus constante instrumento erat obligatus, cuius instrumenti rescissionem & cancellationem episcopus petebat, anno 1541. die vltima Iunij. quia pendente rescissione, quis contractum seruare debet: igitur qui de rescissione cognoscit, quousque eidem appareat contractum rescindendum, seruari faciet. & ita vbiunque iudex secularis cognoscit principaliter de materia, si interueniat recognitio, clericum vel alium cõdemnabit: quia est semper ad hoc iudex. si verò principaliter de recognitione agatur coram iudice incompetente, ea facta clericus, vel laicus ad iudicem suum remittetur, coram quo prouisio petetur: quod notandū esse censeo: licet nemo hætenus plene attigerit: vt iuriscons. ait in l. quod meo. §. penul. ff. de acquiren. posse. alia, vt prolixitatem vitem, missa nunc faciam: & satis erit hic artic. nunc explicatus.

sententiæ cõtrarie, quã do clericus coram seculari garni ve teneatur. Arestum.

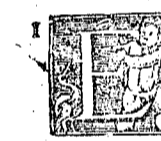
Quintò Cedula approbata ab ipso scribente facit vt quis condemnari ad garniendum debeat, vt superius dictum fuit, secus si verificatio facta per testes fuerit, & ita censuit Senatus anno 1543. in mense Februario, inter officiales Lugdunen. & do. Dece.

Sextò si contractus sit vltro citroque obligatorius, vt esse debet. l. labeo. 2. §. contractum. ff. de verbo. signifi. & non fuerit adimpletus ex altera parte, saltem per oblationem. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. non inducit condemnationem ad garniendum, vt quis sic debeat condemnari, quia partes videntur ab eo resilire. l. i. & seq. C. quando liceat ab emptio. disced. & ita censuit Senatus anno 1544. die 15. Februa. inter magistrum Renatum Chaudiere, & magistrum Ioannem des Landes.

Francoys. artic. X C III.

Si autem est adiourné en cognoissance de cedula, & compare. ou conteste denyant sa cedula, & par apres elle est prouuée par le creancier, l'hyphotecque courra, & aura lieu du iour de la diçte denegation & contestation.

Articulus secundus.

X hoc text. sequentia habentur. (Si autem) id est si aliquis, & per hoc verbum comprehenditur mulier: verbum enim si quis, aut aliquis tam masculos quàm feminas complectitur. l. i. vbi abundè scripsi. ff. de verb. signifi. & quia hæc lex est regnicolis generalis.

Declaratio articuli. & summa.

Secundò habemus in hoc text. est adiourné en cognoissance de cedula. non sufficeret ergo simplex citatio: vt in artic. præcedenti scripsi.

Tertio in hoc text. est, compare ou conteste denyant sa cedula, vix potest quis comparere, & negare cedulam, nisi contestetur: & ideo melius fortè esset compare & conteste, & sic copulatiuè: comparando enim contestatur denegando cedulam. l. i. C. de lit. contesta. c. vno. eo. vel sæpe coniuncta pro disunctis, & disuncta pro coniunctis accipiuntur. in l. sæpe. ff. de ver. sign.

2 Quarto in text. est, & par apres elle est prouuée. & sic oportet quòd cedula negata probetur. sed quomodo? Respon. per comparisonem testium, vel alio modo poterit: alioqui nullius effectus erit cedula negata non probata: vt not. docto. in l. generaliter. C. de non numer. pecu. & intellige siue statim fuerit probata, siue postea longo interuallo, per hoc verbum, par apres, id est post negationem, & sufficit quancumque probetur, ante tamen instantiæ triennij peremptionem. l. properandum. C. de iudic. & de quo prosit hæc hypotheca, inferius dicitur. Et de hac approbatione loquitur text. in l. si. procuratorem. ff. de procura. ibi, literis eius approbatis.

A quo probari cedula negatam oporteat.

3 Quintò à quo probanda sit scriptura negata text. Respon. par le creancier, à creditore, sed quare non à debitore, nam creditor videtur habere præsumptionem pro se, cum scripturam debitoris habeat: Respon. debitor negatiuam facillè probare non posset: quia factum negatis per rerum naturam nulla est directa probatio. c. quoniam. de probatio. & postquam est negata, non est præsumptio quòd illius sit negantis: ideo non oportet, quòd ipse hoc probet: sed qui illud affirmat, hoc probare habet, & sic creditor. l. ei qui. ff. de probatio. & l. actor. C. eo. & sic neganti se scripsisse non imponitur hæc pœna dupli, vt dicitur in authen. contra. de non numerata pec. vnde dixi in proximo supra ordi. non habere locum pœnam illius authet. in hoc regno, sed pœna est arbitraria contra negantem, quæ interdum est maior.

Vltimò iste articulus statuit à quo tempore locum habeat hypotheca, & dicendum est, quando quis constituitur chirographum, ab eo die incipiunt bona debitoris creditori obligata esse, si statim facta citatione constitatur: sed quando debitor negat suam scripturam, & postea creditorem eam probat, hypotheca currit à die negationis, & sic à die contestationis. per istum text. Quia non solet deterior fieri conditio eorum qui litem contestati sunt, sed plerumque melior. l. non

Quando incipiat hypotheca.

4 solet. ff. de reg. iur. Et hoc est per fictionem translatuam de tempore ad tempus : fingit enim conditor hypothecam à die negationis, ac si illo die recognita fuisset: & hæc fictio est à iure approbata, & sic fingit interdum ius, per fictionem enim postliminij aliquando fuisse in ciuitate fingit qui non fuit. §. si filius. quibus modis ius patri potest. soluit. & retro pecuniam fuisse solutam, per l. solutionem. ff. de solutio. & retro occisum, qui hodie moritur. in l. huic scriptura. & l. ait lex. ad legem aquil. ff. vt plenè docet Bar. in l. si is qui pro emptore. col. 4. vers. quinto. principaliter quaeritur. ff. de vfucap. & ego ipse scripsi, dum iura interpretarer ciuilia apud Bituriges. & legendo in primo meo ingressu illam legem, si quis. quod est vtile ad sequentia.

5 Primò est, quòd scriptura debitoris etiam ab ipso recognita, & postea producta contra tertium possessorem, vel alium creditorem habentem pro se publicum instrumentum, non valet, nec illi præiudicat, nisi sit trino teste notata: quia tunc si sit prior instrumento, præualebit publico instrumento. casus in l. scripturas. C. qui potior. in pigno. habeant. & quomodo intelligatur, ibi plenè doctores probant.

6 Secundo habens hypothecam ex scriptura priuata tempore anteriorem, præfertur alteri habenti hypothecam posteriorem, etiam ex publico instrumento: si secundus creditor confiteatur scripturam priuatam manu debitoris scriptam, vel subscriptam: vt docet Bal. consil. 198. ad intelligentiam. vol. 1. quod est repetitum vol. 5. consil. 466. sequitur Ancha. consil. 28. rationes cum sequent. per d. l. scripturas. & hoc ratione præsumptionis: quia publica censetur credibilior, ad quam præsumptionem non est recurrendum contentente aduersario, & sic habita veritate, non tenebitur tamen respondere aduersarius habens publicum instrumentum super cedula. nam qui accusare & agere volunt, probationes habere debent. l. qui accusare. C. de edend. nec enim debet parare arma contra se. l. nimis. C. de testib.

7 Tertio scriptura priuata hypothecam continens, non subscripta trino teste, sed ab eis recognita, præfertur scripturae publicae posteriori tempore, secundum Ioan. de cacialupis. in repetitione l. admonendi. ff. de iur. iuran. quia non refert an testes sint scripti, vel subscripti, dum tamen viua voce coadiuuent scripturam: vt firmat Bart. in d. l. scripturas. & Bald. d. consil. 466. Nec obstat d. l. scripturas. requirès testium subscriptionem, quia intelligitur in testimonio vocis mortui: secus in testimonio vocis viuae. probat Soc. consil. 274. in causa. col. 2. cum seq. in 2. vol.

8 Vbi dicit quòd quando testes deponunt de veritate contentorum in instrumento, plenè probant: vt quando testes dicunt vera esse, quæ in illa scriptura continentur, & reddunt rationem, quia viderunt, & fuerunt presentes, quando contractus, & hypotheca facta fuit. aliquando vero testes dicuntur deponere de scriptura, vt quando deponunt, quòd illa cedula fuit scripta modo, & forma, loco, & tempore, prout in ea continetur, & tunc non probant: quia potuit sic fieri, tamen ab alio, vel sine causa, aut aliàs non bene.

9 Quarto cedula manu tertij facta & subscripta à partibus & trino teste notata, qui recognouerunt eam, plenam facit fidem, etiam contra tertium. d. l. scripturas. quia paria sunt subscribere, vel scribere: vt infra dicam. & ita fuit iudicatum Neapoli: vt patet in decis. 104. dubium contingit. & si princeps mandet, vt pro rata soluatur creditoribus fugitiuorum, cessabunt priuilegia. sed hypothecarij præferentur chirographariis, tam simplicibus, quam priuilegiatis: vt not. in l. asiduis. C. qui ponor. in pigno. habea. Bald. in rubr. de rubr. de rescrip. col. 15.

10 Verumenimvero quia in his executionibus plerumque solet executio non numeratæ pecuniæ opponi, ideo hæc dicam illius praxim, tam patriæ iuris scripti, quam consuetudinariæ.

11 Primò præmittendum est quòd aliquando quis sine scriptura, & coram testibus confitetur se recepisse pecuniam à Titio: & tunc si non receperit, & creditor petat, poterit repelli per doli exceptionem. l. 2. §. circa. in ff. de doli exceptio. quia dolo facit, qui petit, quod non numerauit: vt ibidem dicitur. & l. in l. qui pecuniam. in ff. si cert. pet. videtur teneri glo. in l. si non singulari. C. illo titul.

12 Poterit etiam dari exceptio non numeratæ pecuniæ secundum Salic. in l. si ex cautione. in 10. oppos. C. de non numerat. pecu. per l. aduersus. in vers. quasi credita. illo titul. idem tenet Bar. ro. in d. l. si ex cautione, dicens siue confiteatur in scriptis, siue sine scriptis, habet locum hæc exceptio. quod sequitur Feli. in cap. si cautio. col. 16. vers. fallit tertio in confessione. de fide instrument. facit tex. vltra eum. in l. non figura. ff. de actio. & obligat. ibi, placuit non minus valere quod scriptura, quam quod vocibus lingua figuratis significaretur. & l. pactum quod bonafide. de pact. C.

13 Aliquando confitetur quis in scriptis se habuisse, & recepisse pecuniam, quam non habuit, illam tamen spe numerationis per stipulationem promittit reddere, si non receperit, & petatur ab eo, poterit opponere exceptionem in factum. l. cum vltra. C. de non numerat. pecu. Salic. in d. l. si ex cautione. oppo. 10. & vide distinctionem in l. eum vltra. per Petr. & Bal. quando possit opponere exceptionem in factum, vel non numeratæ pecuniæ, in praxi ferè idem in his concludit reus.

14 Interdum confitetur quis in scriptis habuisse pecuniam sibi verè debitam, & dicit quòd de illa pecunia est contentus, & accepto fert. & quietat (vt ita loquar) debitorem, tunc si spe futuræ numerationis, hoc agat, poterit exceptionem non numeratæ pecuniæ intra triginta dies opponere, postea non. per text. in l. in contractibus. §. super cæteris. C. de non numerat. pecu. sic consuluit

Federic

Testes subscripti an esse debeat, & quomodo deponere possunt.

Subscriptio partium cum testibus probat sicut scriptura.

De exceptione non numeratæ pecuniæ plura nota. Confessus recepisse sine scriptura inuatur doli exceptio.

Exceptio non numeratæ pecuniæ habet locum etiam in confessione facta sine scriptura.

Confitens sibi debitum recepisse inuatur exceptio.

Federic. consil. 128. creditor. post Bald. consil. 199. Petrus. in 1. volumine. rationem huius temporis diuersam scribit Porc. in §. 1. in gloss. extendatur. de liter. obligatio. in institu. quia lex præsumit debitores egentes facilius inclinari ad confitendum, vt creditori complacent, & pecunias suscipiant, quam creditores, qui non sunt ad ege. Imò optant, vt pecunia apud debitores diutius permaneat, vt possint vsuras conculcare, & viam ad inferos sibi parare. dicit Cy. in d. §. super. vel hoc est fauore liberationis.

15 Intellige de iure ciuili, secus de iure canonico: quia non debet quis locupletari cum aliena iactura. reg. locupletari. vbi expressè Ioan. And. de regu. iur. in 6. & omne quod non est ex fide, peccatum est. c. si. de præscript. sic decidit Aufrer. in decisio. Tholo. q. 418. item & c. an si creditor. hoc etiam in quatuor casibus limitat Speculator, in titu. de confessis. §. nunc videndum. vers. cæterum. hodie seruatur, nam in foro ciuili creditor impetrat literas regias, quòd non obstante confessione sua & lapsu temporis 30. dierum, vel alio, si possit probare pecuniam non numeratam admittatur ad petendum debitum: & Rex illi concedit: & sic vidi seruari in curiis secularibus, & in curiis ecclesiasticis, sine literis ipso iure auditur.

16 Postremò præmitto quòd interdum quis confitetur spe futuræ numerationis in scriptis se habuisse pecuniam, quam non habuit, si creditor confisus de illa cedula pecuniam ibidem contentam petat, debitor præsentis opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ: de qua hæc loquimur, & in toto titu. C. de non nu. pecu. & infra dicam.

17 Regula est, quòd licet quis sit confessus recepisse mutuam pecuniam, quam non recepit, poterit tamen exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere. per totum titu. C. de non numerat. pecu. & institut. de litera. obligatio.

18 Ratio est: quia debitores necessitate obstricti de facili consentunt spe futuræ numerationis mutuam, idè huic facilitati succutitur per non numeratæ pecuniæ exceptionem: ne illicita fiat extorsio. l. illicitas. ff. de officio præsidis. & quia est contra ius gentium, quòd quis repetat, quod non dedit: & quòd cum iactura aliena quis locupletetur. l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de regulis iur. l. bona fides. de positi. Bald. in l. i. C. eodem. de non numerat. pecunia.

19 Amplia, siue confiteatur in scriptis, siue sine scriptis. Bart. & alij in d. l. si ex cautione. & supra dixi.

20 Secundo amplia, siue confiteatur in instrumento publico, siue in scriptura priuata. glo. & doct. in d. l. si ex cautione. contra Petr. licet opinio Petri possit saluari, quando in instrumento publico quis promittit stipulatione interposita: & tunc exceptio in factum datur, per d. l. cum vltra, vel quando instrumentum publicum dicit Titium habuisse: vt infra dicam in 7. limitatione, vbi dicam obseruari Petri opinionem.

21 Tertio amplia, etiam si quis diceret, hanc confessionem facio non spe futuræ numerationis, quia pecuniã habui & recepi, adhuc poterit hæc opponi exceptio. teste Bald. in l. si ex contractu. C. de non numerat. pecu. & Imol. in c. si cautio. col. 2. de fide instrument. quia qua fragilitate inducitur ad confitendum, inducitur & ad alia verba adiiciendum, & renunciandum. l. doli. §. diuersum. ff. de nouatio. quod est verum, quando in scriptura priuata, secus si in publica ponerentur illa verba, quæ habuit & recepit. Porcus in d. §. primo. col. 5. vide infra in 7. limitatione: & Alexand. consil. 179. vifa. in 2. volumine.

22 Quarto extende etiam si debitor dedisset pignus: quia pignus dedit, vt pecuniam reciperet, quam si non recepit, non tenet pignus. l. i. C. de non numerat. pecu. quia multi darent corpus & animam, vt pecuniam haberent. Legimus enim de nonnullis, qui diabolo non veriti fuere, hæc dona facere.

23 Amplia etiam si confitens iurasset se recepisse. per l. fin. C. de non numerat. pecu. sing. secundum Iaf. in l. si conuenerit. col. 3. ff. de iurisdic. omnium iudic. & in l. qui pecuniam. col. prima. si certum petatur. & Iaco. in l. secunda. §. mutui autem. in fin. illo titu. sequitur Alexand. consil. 28. vifis. in 2. quæst. in 1. volumi. & consil. 89. vifo puncto. in fi. libr. 2. & consil. 27. vifis. nu. 26. in 4. lib. de Petruca in tractat. de virib. iura. in 4. effectu.

24 Quia sicut confessio habet tacitam conditionem, si pecunia numeretur: ita & iuramentum. d. l. fina. etiam si renunciaret cum iuramento: tunc habita dispensatione iuramenti & impetratis literis regis admittetur ad opponendum istam exceptionem, aliàs audiri non solet. argumen. l. non dubium. C. de legib. & ita seruat practica: licet Bald. teneat in d. l. fina. non requiri dispensationem, quando confitens iurat se recepisse: quia iuramentum habet conditionem tacitam, si mihi fidem seruaueris. l. quæro. §. inter locatorem. vbi scripsi. ff. locati. & creditor non numerans post confessionem habitam non seruat fidem debitori. Ergo non tenetur debitor. l. fina. ff. qui satisfact. cogant. & ibi gloss. secus si iurasset pecuniam verè numeratam: quia tunc absolutio à iuramento requiritur secundum Bald. ibi quem sequitur Feli. in d. c. si cautio. col. 10. ampliatio. i. ego puto in vitroque casu absolutionem petendam, & ita praxis seruat: & hoc est tutius.

25 Fallit quando creditor iurasset omnia in instrumento contenta esse vera deferente debitor: quia tunc non poterit opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, nec alia tanquam res sit iure iurando decisa. argumen. l. prima. C. de iure iurand. ita. sing. limitat Francif. Cremen. sing. 152. volo dare nouam. Allegat Bald. in repet. l. 2. ff. de iure iurand. Nec obstat d. l. si. C. eo. quia loquitur in iuramen

Praxis recogni quoad exceptionem non numeratæ pecuniæ.

Ratio cur hæc exceptio datur.

In instrumentum publicum cum opponi potest hæc exceptio.

Etiam dato pignore opponitur hæc exceptio.

Iuramentum non tollit hanc exceptionem.

Cautela ad tollendū hæc exceptionem.

iuramento assertorio, hic in decisorio: quod est notandum, ut scias uti, ut in si. instru. dicas, quod debitor deculit creditori iuramentum, & creditor iuravit omnia contenta, in instrumento esse veratunc nihil poterit opponi. vide Bald. in l. si. in fi. C. eo.

26 Attamen eadem facilitate qua iurat debitor, eadem deferet iuramentum spe futuræ numerationis creditor, vel creditor cautus faceret apponere illā clausulam: ideo arbitror, quod ex æquitate succurritur isti, & per literas regias releuabitur is, qui sic esset obligatus, si probet pecuniam sibi numeratam non fuisse, ut fraudibus & malitiis obuierit.

Renunciatio huic exceptioni ad huc inuatur 64.

27 Sexto extende, etiam si renunciasset exceptioni non numeratæ pecuniæ. glos. singu. in d. l. si ex cautione. secundū Bal. in marg. in verb. renunciatio. in 10. q. & Fel. in c. si diligenti. Correla. 5. limita. l. de foro competent. & in d. c. si cautio. vbi limitat. ibi sequitur Vital. de cambia. in tracta. clausula. in fol. 302. col. 3. Aufser. in decisio. suis. q. 374. Alex. cōsi. 179. vifa. in 2. vol. & Corne. cōsil. 52. quotidianus. col. 2. in 1. vol. Bal. cōsi. 196. quædam mulier. in 3. vol. Tūm quia inducerentur creditores ad delinquendum. nam postquam haberent cedulam, & hanc renunciationem, nollent mutare: quod fieri non debet. l. conuenite. ff. de pact. dotal. l. iuris gentium. §. si paciscar. de pact. Tūm quia eadem fragilitate, qua inducuntur ad confitendum inducerentur ad renunciandum, arg. l. si mulier. 2. ibi ex consequentia suæ fragilitatis. C. ad velleia. Alex. d. cōsi. 179. vifa scriptura. in 2. vol. tanta est enim fragilitas debitoris inquirentis pecuniam, quod facit instrumentum qualitercunque creditor vult. nam dicitur communi adagio: Qui submergitur, non respicit, quid bibat, nec debitor quid faciat: imò obligaret corpus suum, vxoris, & filiorum, & animam aliquando. quod est deterius. Angel. in §. idem iuris. col. 18. cum seq. de exceptio. in institui.

Renunciatio huic exceptionis quid operetur.

28 Item quia renunciatio huic exceptionis non potest facere efficacem obligationem, quæ est ante biennium inefficax: ergo non tenet renunciatio. Bal. in d. l. si ex cautione col. 3. Operatur tamen illa renunciatio præsumptionem iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, nisi per confessionem. Hippol. Marf. sing. 222. exceptio non numeratæ pecuniæ, vbi allegat Bald. in cōsi. sed corruptè. tu illum videto. in Francia semper debitor post scripturā priuatam oportet quod probet non numeratam, quia præsumptionem confessionis & scripturæ habet contra se: ut sapius dixi.

Factum de non opponendo an tollat non numeratæ pecuniæ exceptionem, quid operetur.

29 Septimo etiam si debitor faceret pactum expressum de non opponendo exceptionem non numeratæ pecuniæ. adhuc tamen illam opponere poterit: ut firmat Spec. in titul. de obliga. & solur. §. 1. versic. sequitur. & Bal. in l. in contractibus. in prin. 3. q. C. de non nu. pecu.

30 Et ratio est, nam propter eandem fragilitatem induceretur ad faciendum pactum, sicut ad confitendum, vel renunciandum. Operatur tamen hunc effectum etiam renunciatio, quod transfert onus probandi in debitorem. Sali. in d. l. si ex cautione. in 1. & 2. quæst. sequitur Imol. in c. si. de solutio. & Antho. in additio. ad Huber. de bonocurso. rubr. de premissio. exceptio. folio 60. colum. 3. quod reprobat Decius in dicta l. qui pecuniam. in fin. prima tamen sententia tenetur communiter.

Confitens sine figura iudicij exceptionem opponit.

31 Octauo etiam si confiteretur in iudicio, non in figura iudicij, nec iudice sedente pro tribunali, sed coram notario, & in instrumento garentigato. Bald. in d. l. in contractibus. in vlti. q. Alber. in d. l. si ex cautione. col. 2. in si. licet contrarium dicat seruari Bergami.

32 Quia istud præceptum venit in consequentiam confessionis, mutui, vel dotis: unde quatenus tenet principale, tenet præceptum accessorium, & non ultra: ut asserit Bal. in d. l. in contractibus. in si. prin. quia est eadem ratio, siue fiat in iudicio, siue extra iudicium teste Bal. de litera. obligat. in institui. col. vlti. ergo erit eadem iuris decisio. l. illud ff. ad legem Aquil. scripsi in tracta. de liter. obligat. artic. 1. Secus si fuerit per viam contentiosæ iurisdictionis: quia tunc cessat præsumptio, quod confessus est, ut gratificaret creditoribus: & ideo cessabit exceptio, secundum Fel. in d. c. si cautio. col. 11. versic. amplia secundò. per. tex. & ibi glo. in l. vna. C. de confessis. Bal. cōsil. 447. contrahentes. vol. 1.

Confitens maiorem pecuniam quam receperit, exceptionem opponit.

33 Nonò amplia etiam si confiteatur maiorem pecuniam recepisse, quam receperit. nam in parte non recepta exceptio ista competet. per l. maiorem. C. eo quod iuris enim est de toto, & de parte. l. qui solidum. in prin. ff. de legat. 2. l. que de tora. ff. de rei vend. & hoc casu debet probare debitor partem non fuisse numeratam: quia est præsumptio contra eum, postquam receperit partem, quod totum receperit: & quomodo probetur illa negatiua, tradit glo. ibidem in d. l. 2. C. col. probari per confessiones, & per numerationes diuersis temporibus factas, secundum varias quantitates: ad hoc & illam sing. dicit Bald. in Margu. in verbo negatiua. in 9. q. & Ludò. Roma. cōsil. 445. consultatio. col. 1. & Barba. cōsil. 37. quia omnia. col. 4. in 4. vol. & Fel. in c. tertio loco. col. 3. de probatio.

Exceptio non numeratæ pecuniæ in aliis rebus locum habet.

34 Decimò extende non solum in pecunia strictè accepta, id est in nummis, sed etiam in omni re quam quis confitetur recepisse, & non receperit: pecuniæ enim verbum largissimè accipitur. per l. si. C. de cōstitu. pec. l. pecuniæ. vbi scripsi. ff. de verbo. signi. c. torum. 1. q. 3. expressè hoc tenet Azo in summa. C. de non nu. pec. in princ. Albert. & alij in l. generaliter. in princ. C. eo. per d. l. in contractibus. in prin. & §. sed quoniam. vbi de deposito loquitur tex. Bar. & alij in l. talis scriptura. ff. de legat. 1.

Exceptio rei non tradite quando competat.

35 Licet in rebus in quibus consistit mutuum hæc exceptio vocetur non numeratæ pecuniæ: in aliis verò rebus exceptio rei non tradite: ut docet Porcus in d. §. 1. de liter. obligat. in instr-

men in mutuo habet biennium ad opponendum hanc exceptionem: in aliis rebus, statim sibi præiudicat, si non opponat. l. generaliter. C. de non nume. pec. glos. in l. si ex cautione, illo titul. Henric. Boic. in d. c. si cautio. ratio est: quia in mutuo & dote sæpius contingit cautionem emitti spe futuræ numerationis, quam in aliis contractibus: ideo longius tempus datur ad excipiendum, in aliis contractibus statim præiudicat: quia non sic de facili fit cautio spe futuræ causæ, sed ratione præteritæ, vel præsentis: & ea quæ raro & c. l. nam ad ea. ff. de legib. Alberic. & Bal. in l. generaliter. col. 3. C. eo. & etiam quia debitores magis alliciuntur ad pecuniam habendam, & sic confitentur facilius spe futuræ numerationis, cum per eam omnes ferè aliæ res haberi possunt. l. r. ff. de contrahen. emptio. quod non est in aliis rebus: tamen si etiam post biennium ego probem me non habuisse rem, iudex me absoluet: & ita in curiis seruatur ex æquitate, quæ rigori præfertur. l. placuit. C. de iudic. impetratis tamen literis regis in hac patria.

Statutum ut nulla possit opponi exceptio an excludat hanc.

36 Undecimò extende, etiam si esset statutum in ciuitate, quod contra instrumeta publica non possit exceptio opponi, nisi solutionis, & simulationis, & nulla alia, adhuc poterit exceptio ista opponi: quia illa confessio facta in instrumento dicitur quædam simulatio. Bartol. Bal. & alij. in l. 3. C. de postuland. Bal. in l. pecuniæ. C. de solutio. Iaf. in d. l. qui pecuniam. col. 1. si cert. per. ff. scripsi in tracta. de liter. obligato. arti. 1.

Campforan istam exceptionem opponere potest.

37 Duodecimò, si mensarius nummularius siue campfor promisit soluere pro confitente: adhuc ista exceptio locum habebit: quia campfor licet ex persona sua non possit opponere, quod sibi non fuit numerata: tamen ex persona illius, pro qua promisit, potest. gl. & Salic. in l. frustra. C. de non nume. pec. per. text. in l. tam mandatori. illo tit. quia postquam principalis non tenetur, non debet teneri eius fideiussor. l. 1. & l. Grace. ff. de fideiussorib.

Fideiussore dato an hæc exceptio competat.

38 Decimotertio amplia, etiam si is qui confiteretur dedisset fideiussorem. per d. l. tam mandatori. & ibi doctor. & facit l. 1. C. illo titul. quia quando reus est tutus ratione obligationis non natæ, vel natæ inefficaciter, ut hic: tunc eodem modo est tutus fideiussor, sicut principalis. l. si testamento. §. si. & l. si quis pro eo. §. si nummos. ff. de fideiussorib. Bal. in l. penul. C. eod. & in tract. de exceptio. abundè scripsi.

Maritus dotis non numeratæ exceptionem opponit.

39 Decimoquarto extende ad maritum, qui confessus fuerit se habuisse dotem ab vxore, vel a patre vxoris, seu alio spe futuræ numerationis, ut possit exceptionem non numeratæ dotis opponere. l. 1. & per totum. C. de dote cauta non numerat. quia præsumitur confessus ex facilitate, & matrimonij contrahendi cupiditate. nam qui optat matrimonium contrahere faciliè confitebitur: ut appetitum suum compleat. Porcus, vbi supra. & etiam in matrimonij contrahendis multa solent interuenire mendacia, & deceptiones: ut patet Genes. 29. c. de Iacob, qui in matrimonio fuit deceptus, dando ei Liam. licet seruauisset pro Rachel filia Labam. pro elucidatione illius tituli. C. de dote cauta. multa addidi in rubric. illius tituli. C. quæ alibi fortè, si operæpretium fuerit, extendam.

Hæres ista exceptionem opponit, & alius cuius interest.

40 Decimoquinto amplia etiam in herede, qui intra biennium poterit hanc exceptionem opponere. l. si intra. C. eo. & ibi latè docto. & idem in omnibus illis quorum interest quocūque modo, siue conueniantur ut possessores bonorum: siue ipsi contra alios possidentes actionem moueant. l. si cui. C. eo. Angel. plenè. in d. §. idem iuris. col. 5. in 2. q. debet tamen ex persona rei opponere, non ex propria: quia debitori & non opponenti debebat pecunia numerari: quod nota causidice ad concludendum in libello.

Exceptio ista competit quamuis dicam recipio.

41 Decimosexto, etiam si cedula fuerit facta per verba præsentis temporis: ut promitto restituere decem aureos ad mensem, quos recipio. ita tenet gl. 1. in l. si ex cautione. C. eo. Azo, & ibi docto. instit. de liter. obligatio. in princip. & istam opinionem vidit communiter seruari Alber. in d. l. si ex cautione. col. 1. quia eadem est ratio, sicut quando interponit verba præteriti, & verba præsentis temporis, quæ aliquando pro verbis futuri, vel præteriti accipiuntur: ut plenè scripsi in l. verbum oportebit. ff. de verb. signi. & illa verba recipio, intelliguntur si numeretur: alioqui recipere non possum.

Contra confessionem in ultima voluntate factam non opponitur hæc exceptio.

42 Vltimò etiam si dederim alicui cum causa, quam non adimpleuit: ut in l. 3. C. de postuland. poterò excipere, vel experiri ad cancellandum: ut ibi scribitur. & aliæ extensiones poterunt suppleri ex dictis per Fel. & alios in cap. i. cautio. de fide instrumento. ista tamen non sic inuenietis ad praxim reducta.

43 Primò vitatur hæc regula in confessione facta in vltima voluntate: quia contra ipsam non opponitur hæc exceptio, non numeratæ pec. per gl. sing. in l. 1. C. de falsa causa adiecta legat. quam sing. dicit Bald. in titul. de pace constant. in verticu. vafalli. & in Marguar. in verbo. exceptio. quæst. 23. ac Barbat. in repetitio. capi. Rainutius. col. 3. & ibi Benedic. in verb. in extremis. nu. 14. de testa. & Barba. cōsil. 60. illud. col. 9. & col. 21. in 3. volumi. Iaf. in l. qui pecuniam. col. 1. si certum petat. & in repetitio. admonendi. col. 57. num. 158. de iureiurand. Hippoly. in pract. criminal. §. diligenter. num. 119. & in rubr. ff. de fideiussorib. num. 42. & cōsi. 5. in causa. num. 16. & cōsi. 109. Spiritus. num. 3. ac cōsil. 113. in præsent. num. 12.

44 Ratio est, quia spe futuræ numerationis non videtur confiteri, cum potius cogitet de morte, quam de cupiditate pecuniæ: ideo præsumitur quod verè receperit: & sic non potest opponi hæc exceptio per hæredem: quod est verum, ut creditor teneatur probare numerasse: poterit tamen hæres probare confessionem fuisse ertoneam: ut docet Porcus in d. §. 1. quod est notandum.

Confiteo in
testamento
siue uocet te
stamentum,
an teneatur
ex confes-
sione.

45 † Et ideo si quis confiteatur se debere centum in testamento, & postea reuocet testamen-
tum, centum poterunt peti: quia dicitur quidam quasi contractus, qui non reuocatur sublato te-
stamento. l. heredes palam. §. ff. de testament.

Nec obstat quod de ambulatoria est defuncti voluntas usque ad mortem. l. 3. §. final. & l. sequent.
ff. de adimend. legat. Respon. loquitur in legatis, & aliis mortis causa donationibus: secus in con-
tractibus, ita tenet Petr. & Alexand. in l. generaliter. in fin. C. eo. nisi probaret se confessum animo
donandi & legandi: quia tunc sicut principale reuocatur, id est testamentum, sic & legatum. per
l. cum principalis. ff. de regulis iuris. vel nisi probet se errasse, existimans verum esse, & tunc per li-
teras regias audietur.

Contra in-
uentarium
non opponi
tur hec. ex
ceptio.

46 Secundò limitatur, quando in instrumento inuentarij hoc quis confiteretur: quia tunc non
posset excipere non esse numeratum, quod aliquis in inuentario conscribi passus est. l. final. C.
arbitr. tutel. neque enim sic homo simplex, imò magis stultus inuenitur, ut in publico inuentario
contra se scribi aliquid patiat: uerba sunt impera. in d. l. final. nec poterit probari contrarium.
vide quæ ibi addidi, & Mathæus de afflict. & decif. Neapol. 324. agitur causa, num. 14. cum seq. in
Francia tamen impetrando literas regias releuaretur probando errorem, & confessionem falsam
& hoc principis beneficio, qui tam benignè se offert petentibus, & subditis, ut nolit aliquem ex
his decipi & molestari indignè.

Post bien-
nium quæda
hec excep-
tio oppo-
natur.

47 Tertio restringe post biennium, institut. de liter. obligato. quia debitores pecunia egentes
consequerentur confiteri ad voluntatem creditorum spe futura numerationis: & ideo propter bo-
num publicum, & in fauorem debitorum iura statuerunt debitores usque ad biennium posse
excipere de pecunia non numerata: & tunc creditoribus incumbit onus probandi numeratam.
d. l. asseueratio. & Alberic. in dicta l. si ex cautio. in fine. late ad ambas partes Angel. in §. idem
iuris. col. 3. de exceptio. in institut. post biennium verò tenetur debitor probare non numeratam:
quia non est uerisimile quod tanto tempore tacuisset, si pecuniam non recepisset.

48 De æquitate tamen canonica potest hæc exceptio semper opponi per mille annos: ne quis
cum aliena locupletetur iactura. teste Dino. in regul. locupletari. & ibi late Boer. in additio. de re-
gulis iuris. libr. 6. sequitur Angel. consil. 156. uidetur prima fronte: & Iaf. in dicta l. qui pecuniam.
ubi dicit habere locum in terris subiectis ecclesiæ quoad temporalia, ut in ciuitate Auinionensi:
& exceptio doli etiam in terris imperij opponi post biennium potest: quia dolo facit petendo
quod non numerauit: quod est notandum in actu practico, teste Angel. in d. §. idem iuris. col. 5.
versic. ex quo nota tu causidice & c. & ista opinio seruatur in hac Fræcia, sed debitor probat non
numeratam: ut dictum superius fuit.

Iurare an
teneatur
creditor
post bien-
nium.

49 Et post biennium non tenetur creditor nec iurare, nec referre. l. in contractibus. §. illo. C. eo.
ita tenuit Henric. de Pyro colonien. institut. de litera. obligatio. in glossa. scriptura. per dictum §.
illo. ex æquitate tamen si pars uellet eum constituere iudicem, teneretur officio iudicis iurare: prout
dixi in tracta. de liter. obliga. in art. 1. glo. 11. & sic censuit Senatus anno 1544. die 30. Ianuarij post
prandium in magna camera.

Areftum.
Agere ad
cancellatio-
nem, an pos-
sit debitor,
si pecunia
non ei nume-
retur.

50 Poterit etiam debitor, si uideat creditorem assertum nolle dare pecuniam, agere super can-
cellatione instrumenti, uel chirographi, dicens pecuniam non fuisse unquam numeratam, & sic
instrumentum esse apud creditorem sine causa, & ideo cancellandum esse, uel chirographum.
ista practica probatur in l. dissolutæ. C. de condict. ex lege. Bartol. in authentic. cassâ. C. de sacro-
sanct. ecclesiis. in fine. uel poterit petere, quod cedula sibi restituatur. gloss. in d. l. dissolutæ. & An-
gel. in d. §. idem iuris. col. 4. & sic frequenter agitur in resortu Tholoano: ut scripsi in tracta. de
liter. obligato. artic. 1.

Tutor con-
fiteas pecu-
niam pupil-
li habuisse
hanc non op-
ponit excep-
tionem.

51 Quarto limita in tutore, qui confitetur se habuisse pecuniam pupilli, tunc etiam ante bien-
nium non potest exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere. Iaf. & alij in l. singularia. in §.
speciali. ff. si certum petatur. & hoc intellige quando pecuniam caperet palam & bona fide. ut in
l. non existimo. ff. de administratio. tutorum. Alio qui incideret in penam, ut ibi & gl. in l. actione.
& in l. si tutor. ff. de tutel. & ratio, distrahend. & diceretur prædo. Soci. consilio 159. in presenti. col.
tertia. uersiculo quarto deprehenditur. in secundo uolumine.

Palam quan-
do dicatur
fieri.

52 Quæro, quando dicatur tutor palam, & bona fide contraxisse? Bartol. in l. frater à fratre. col.
ante penult. uersicul. tertio quæro quid in contractu. ff. de condict. indebit. dicit palam fieri, quan-
do contractus sit presentibus amicis, & consanguineis pupilli. per l. transactionem. C. de transact.
& in hoc non ualere consensus bastardi. Barba. consil. 41. col. 6. & sequent. in 4. uolum. quod facit
ad intellectum statuti requirentis consensum consanguineorum.

Confiteas
causa mu-
tui quod
aliunde de-
bet, excep-
tionem ista
non opponit.

53 Item dicitur palam & bona fide, quando iudicis presentia interuenit: ut docet Alexan. consil.
20. ponderatis. col. prima. in 3. uolu. & Barbat. consil. 33. præclare. col. duo decima. in secundo uolu-
mine. sequitur Iaso. in repe. ladmonedi. col. 7. ff. de iureiurand. & in dicta lege frater, & in l. pacta
nouissima. 3. nota. C. de pactis. & in tit. qui feud. dare possunt. in principio. refert Pûrpura. in dicta
ladmonendi. Cotta in secunda parte memor. in uerbo, palam.

54 Quinto fallit, quando confessio mutui facta esset ex alia causa: ut debebas ex causa uendi-
tionis decem, recognouisti te illa debere ex causa mutui, licet uerè non sit mutuum: tamen non
opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ. l. aduersus. C. eo. Feli. & alij in d. cap. si cautio. in vi-
tima limita. col. 14.

Ratio diuersitatis est: quia quando confessio emanauit ex sola causa mutui, lex præsumit
confessionem factam ex facilitate petentis, & cupiditate complacendi creditori, ut ipsum inuitet
ad illi subueniendum, & pecuniam mutuandam: secus quando emanauit ex causa locationis, uel
uenditionis: quia nulla præsumitur hæc facilitas. nam si tibi locare, uel uendere non possum, alteri
dabitur porrigenti pecunias: sed hodie facile non inueniuntur mutuantes pecuniam sine com-
modo. Porcus in dicto §. 1. col. 6. & hoc casu debitor etiam ante biennium tenetur probare. Al-
ber. in dicta l. si ex cautio. col. 3.

56 Ideo quia ibi ex causa præterita fit cedula, tunc magis fit, ut declarat obligationem de præ-
terito fuisse, & sic statim inducit consensum de presentibus: nisi debitor probet prætextu falsæ cau-
sæ factum esse. l. 2. §. circa. ff. de doli excep. ubi uerò fit cautio spe futura numerationis, non habet con-
sensum de presentibus, sed demum secuta numeratione uoluit obligari: & ideo creditor habet pro-
bare numerationem, uel biennij lapsum. docto. in d. l. aduersus. hodie in Francia debitor semper
probat, quia habet scripturam contra se, & ideo hoc casu poterit probare primam causam non
esse ueram, uidelicet se nunquam debuisse ex causa uenditionis, uel alia, & ideo non teneri.

57 Sexto limita, quando ex interuallo soluisse partem debiti, tunc non potest pro alia parte
opponere. l. cum fidem. C. eodem quia uidetur fidem cautionis agnouisse, nisi protestaretur. Bald.
ibi, & Anto. tremol. in additio. ad pract. de bonacurso. rubr. de perempto. exceptio. uersic. exceptio
non muneratæ pecuniæ. de æquitate tamen impetratis literis regijs uidi aliquem recipi ad pro-
bandum se non recepisse alteram dimidiam partem: ut etiam superius scripsi: cum sit bonum ar-
gumentum totius ad partem. l. quæ de tota. ff. de rei uendi.

58 Item si promisit ex certa scientia, tunc nihil opponit, quia donare uidetur: secus si per erro-
rem. probatur in l. cum de indebito. §. si autem pro parte. ff. de probatio. etiam hoc casu succurre-
tur probato errore: quia qua facilitate confitetur, eadem opponeret hanc clausulam.

59 Septimo modera quando notarius attestaretur in instrumento publico numerationem fa-
ctam fuisse per hæc uerba, personaliter constitutus Titius confessus est habuisse decem aureos,
quos in mei presentia habuit, & recepit ex causa mutui: secus si diceret, confessus est se habuisse,
quia tunc exceptionem opponere poterit, de primo est text. in l. 1. ibi, præsens aspectus. probet. C.
de cano. frumen. urb. Rom. lib. 11. gl. in l. si pluribus. ff. de solut. Roma. sing. 636. Scis quod. & Fran-
cisc. de Crema. sing. 44. pone dicitur. Feli. & alij in dicto c. si cautio. & ista est communis opinio:
poterit tamen pars falsum illud instrumentum allegare, & probare producendo testes, qui inter-
fuerant confessioni instrumenti, & aliis legitimis modis, si illam pecuniam non receperit.

60 Aduertat notarius ad hoc, ut nunquam scribat partem recepisse: nisi numeratio fuerit facta
eo presente, & uidente: sed debet scribere Titium confessum fuisse se recepisse, alioquin incidit
in crimen falsi, quia assert testimonium de eo, quod non uidit. gloss. in l. si ex pretio. in uerb. con-
scriptum. C. si certum petat. scribens Iudæos dixisse Pilato, scribe quod Christus dicit se Regem
Iudæorum, non quod sit Rex.

61 Porcus instituit de litera. obliga. colum. 2. inquit, cum scholasticus iniuriam rectori intulisset
in absentia notarij, qui postea fuit uocatus, ut conficeret instrumentum: scholaris tunc dixit no-
tarium debere scribere, quod rector dicit se iniuriam passum fuisse à scholari: non enim scribere
debet notarius, quod iniuria in sua presentia facta fuerit. per l. tutor. §. si. ff. de uisur. Bal. in consil. 28.
in quodam instrumento, in primo uol.

62 Octauo non procedit, quando esset confessio geminata: glo. in l. in contractibus. §. sed quo-
niam. in uerb. penitus. in princ. C. eod. quam sing. not. Rauen. in uerb. geminatio. & Iaf. in dicta l.
qui pecuniam. sequitur Bald. & Angel. in dicto §. sed quoniam. & Ioan. Andr. in additio. ad Specul.
in tit. de dona. inter uirum & uxorem. in rubr. ad si. Petrus de bella pertic. in l. cum fidem. in fi. C.
eod. Panor. in dicto c. si cautio. per Bal. in dicta l. generaliter. & in l. cum fidem. & ibi Barbat. in
additionibus ad eum. illo tit. & in l. in contractibus. §. 1. quia geminatio multum operatur. in l. ba-
lista. ff. ad Trebellia. Corset. in suo tractatu de geminatis. Hippoly. in consil. 113. in presenti causa.
Roma. in l. si uerò. §. de uiro. fallen. 31. ff. solut. matri.

Contrarij tenet Feli. in d. c. si cautio, quia eadem facilitate induceretur quis ad confitendum bis,
& sæpe, sicut semel, etiam ex interuallo, quia semper consideret de numeratione sibi faciendâ: ideo
ob istam confessionem geminatam non obligabitur, nisi alia interuenierint secundum eum. & istud
est æquius, & in praxi obseruatur: dummodo debitor possit probare sibi nihil fuisse numeratum.

63 Non d fallit, quando quis promisit dare causa transactionis pecuniam non debitam, tunc non
inuenitur hac exceptione: quia subest causa, ut pote quia à lite disceditur. l. si transactionis. C. de non
nume. pecunice ea causa solum reperitur tanquam indebitum. l. in summa. ff. de condic. inde-
bit. & l. 2. C. illo. tit. Alex. consil. 191. uisa scriptura. in secundo uolu. & istud seruatur.

64 Decimo restringe quando statutum, uel consuetudo tolleret exceptionem non numeratæ
pecuniæ, quia cum sit de iure ciuili, in l. de litera. obligat. ergo poterit tolli per aliud ius ciuile. l.
cas. ff. de capit. diminuti. l. nec ex prætorio. ff. de reg. iur.

65 Intellige quod potest tolli per statutum, uel consuetudinem quoad forum seculare. l. 3. in fi.
ff. de constit. pecu. & in stylo Biturigum. cautum est. rub. de executio. exceptionem non numera-
tæ pecuniæ non habere locum ad impediendum executionem in casibus executioni dispositis:
ergo in aliis casibus non dispositis executioni, poterit exceptio non numeratæ pecuniæ opponi.

Soluens par-
tem non op-
ponit excep-
tionem ad
reliquam
partem.

Notarius si
asserat nu-
meratam pe-
cuniam ex-
cludit hanc
exceptionem.

Cautela pro
notariis.

Notarius
quomodo in
strumentum
conficere
debeat.

Geminata
confessio
excludit ex-
ceptionem
non numera-
tæ pecuniæ.

Promissum
in causa
transactio-
nis non reii-
citur excep-
tione.

Statutum an
hanc excep-
tionem tollere
possit.
Stylus Bitu-
ricus an tollat
hanc excep-
tionem.

nam qui in vno prohibet, in alio concedit. l. cum prator. ff. de iudic. c. nonne. de præsumpt. Item quod non mutatur, quare stare prohibetur. l. sancimus. C. de testament. hic non mutatur ius: ergo stare non prohibetur, nisi in casibus dispositis executioni.

66 Præterea disponit ille articul. 4. vt executionem non impediatur, seu manus munitio nem exceptio nō numeratæ pecuniæ: ergo facta manus munitio nō prohibet opponi. & istud est verū, licet quidam ignari practici indistinctè dicant exceptionem non numeratæ pecuniæ Biturigi- bus non habere locum, sed ibi non probatur: vt etiam luscus videre potest.

67 Insuper ille articul. in versicul. *ausi quant &c.* Aliud disponit, videlicet exceptionem hanc non habere locum in instrumentis obligatoriis executionem habentibus, ad hoc vt creditor teneatur probare se numerasse: & sic solum transfert onus probandi in debitorem opponentem: cum creditor pro se habeat instrumentum sigillatum regio sigillo, vel aliud executionem habens. Si verò pars aliud haberet instrumentum, quod non haberet executionem, sumendo argumentum à contrario sensu, quod est validū. l. i. ff. de offic. eius cui est manda. iurisdic. etiam in statutis. Corset. in sing. incip. argumentum. tunc hæc exceptio opponi posset: & creditor teneretur probare.

68 numerasse, insequendo ius commune. dicta l. si ex cautione. † Licet de consuetudine in hoc regno Franciæ regulariter debitor teneatur probare pecuniam non numeratam, etiam ante bien- nium: quia creditor habens etiam cedulam pro se habet saltem præsumptionem: ergo ius probandi transfertur in debitorem: & ita feruatur in hac consuetudine patria, quicquid in con- trarium dicatur.

69 Sed quoad forum episcopale siue ecclesiasticum non valet statutum, seu stylus tollens hanc exceptionem: quia cum agatur de peccato, videlicet, vt quis agat ad id, quod non dedit: ecclesia hoc non admittit. c. nouit. de iudic. ecclesia enim cultrix & auctrix iustitiæ non patitur contra iustitiam aliquid fieri. cap. vno. de aliena. feud. Item quia est contra libertatem clericorum: nam aufert eis ius commune, & contra rationem naturalem, & mentem contrahentium. Bald. in ca. cum omnes. col. penulti. de constitu. Henric. Boteus in tracta. de synodo episcopi, conclusio- ne 9. tertie partis.

Si verò transferat onus probandi in debitorem, bene valet: vt docet Albert. Brunus in tractat. statuto. in versicul. excipere, quæst. 8. & ita statutum in stylo curiæ ecclesiasticæ Bituri. rubr. de ordi- n. iudicia. articu. 6. vbi sunt hæc verba: Item statuimus exceptionem non numeratæ pecuniæ non esse admittendam ad hoc, vt creditor habeat onus probandi, si interuenerit stipulatio, seu solutionis promissio: in his tantum duobus casibus transfert onus probandi: videlicet quando int. ruenit stipulatio, & solutionis promissio, in aliis non transfert. ergo habebit locum ius com- mune: licet quidam procuratores ignari indistinctè intelligant exceptionem non numeratæ pe- cuniæ non habere locum in curia ecclesiastica, allegantes stylum hunc. & articul. qui hoc non probat: vt lippis pater, & tonforibus. dicit glo. in l. quidam cum filium. ff. de verborum obligation. & hodie seruamus, vt dixi, quod exceptio non numeratæ pecuniæ non probatur à creditore, poitquam habet instrumentum, vel chirographum pro se: debitor autem dicens pecuniam non recepisse, hoc probare tenetur, nec admittitur ad probandum, donec garnierit: sed facta recogni- tione, condemnatur ad garniendum, data ei postea dilatione ad probandum pecuniam non fuisse numeratam.

70 Notandum est, quod licet statutum, vel consuetudo tolleret hanc exceptionem: tamen in foro conscientie creditor non esset tutus. teste Innoc. & Panor. in c. plerique. de immunit. eccle- sia. & Bald. in l. i. ex cautione. in fi. C. de non numerat. pecu.

71 Item creditor, qui promisit mutuare, non cogitur inuitus, licet chirographum acceperit, sed illud restituere sufficit: vt docet Barto. in l. si fideiussor creditoris. ff. de fideiussorib. quia sicut debi- tor non tenetur accipere, ita nec creditor mutuare ratione correlationis. l. fin. C. de indic. viduita. tollend. Dec. & alij in d. l. qui pecuniam. nisi debitor pateretur interesse: vt ibidem dicitur: quia tunc saltem non mutuando teneretur ad id, quod partis interest.

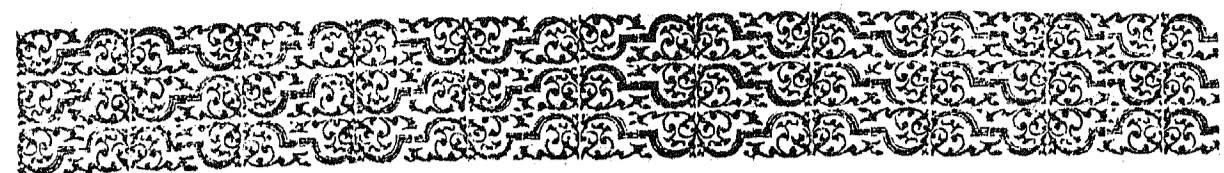
72 Item licet exceptio non numeratæ pecuniæ non possit post biennium opponi, tamen po- test implorari officium iudicis: vt habetur in additio. ad Panor. in c. fin. de solutio. quod dicit esse sing. Hippoly. Marf. sing. 277. licet supra. vel allegari exceptio simulationis, etiam si renunciatum fuisset huic exceptioni. glof. in l. emptio. C. plus. valere quod agitur. & ibi multa cumulaui. se- quitur Hippoly. sing. 327. exceptio. superius scripsi: & videte quæ dixi super hoc in l. actionis verbo. ff. de verbo. signi.

73 Aduertendum est, quod qui propriam scripturam in iudicio abnegat, vel numerationem inficiatur, conuictus in dupli punitur, nisi sacramento illato confiteatur: tunc enim non pu- nitur, nisi ad expensas circa probationes factas actoris iuramento declarandas. text. in auih. con- tra qui propriam. C. de non nume. pec. quæ pena dupli non seruatur in hoc Franciæ regno: sed iudex pro facti qualitate hunc inficiantem conuictum ad multam condemnabit pro arbitrio suo: & pro qualitate personæ & facti imponendam, per ca. fraternitas. 12. questione secunda. Alia si lubet, bone lector, perlegere licebit per totum titul. C. de non nume. pecu. ista tamen iustitiam sic digesta non aspernaberis, quæ Deus optimus maximus scribenda mihi distauit, cui immen- sas ago gratias. Amen.

Consuetudo regni trans- fert onus probandi in debitorem.

Stylus curiæ ecclesiasticæ tollens exceptionem non numeratæ pecuniæ non valet.

In conscientia non potest tolli hæc exceptio. Mutare non cogitur creditor qui chirographum habet, sed illud restituere sufficit. Exceptio ista licet post biennium opponi non possit, tamen officium iudicis implorari potest. Negans suam scripturam dupli pena non punitur.

REVERENDO IN CHRISTO

PATRI ET DOMINO NICOLAO

PELLEVE, AMBIANENS. EPISCOPO,

omni virtutum genere instructissimo

Petrus Rebuffus S.

Ulis atque magnis tuis beneficiis tibi antea deuinctus, egregie atque amplissime senator, cogitabam quibus modis referre gratiam, quin etiam obligatione, aut in solidum (vt iurisperitorum more loquar) aut pro parte liberari possem: inuicem quidem aliquis locus relictus videbatur: quia tamen me in dies postea magis, atque magis tua munificentia ornare non cessasti: adeo vt semper aliquid accesserit ad cumulum tuorum erga me me- ritorum: factum est, vt iam putem deinceps non tecum con- tendendum beneficiis: nulla namque aut perquam exigua, mea erga te sunt, sed vis (vt con- iector) vestigia Philippi Macedonum Regis sequi, qui cum Philonis Thebani hospitiore- ceptus esset, multisq; ab eo officijs affectus, is autem cum vicissim à Philippo nihil muneris accipere vellet: ne me (inquit Philippus) beneficentia superatum hac laude spoliés, quod ha- tetenus à nemine beneficijs victus fuerim, & maxime cum summo loco nobilique genere ortus sis: quorum proprium est liberalitate vri, ex quo persoluendi debiti speram nullam penitus su- peresse satis noui: sed quoniam liberalis ingenuique animi est cui plurimum debeat, si vires in rependendo desint, significationem tamen non ingrata voluntatis officiosa non pratermit- tere, nisi s' γὰρ ἐπέπευγεται δὲ χεῖρας ἀπὸνέμειν. Quare hoc non aliunde petitū munusculum, sed industria nostra comparatum, & ingenij velut proprij agri fructum donare, ac offerre, præsertim cum tibi conuenire videam. Tractatum itaque de sententijs præiudicialibus di- candum censui, vt sit beneuoli, & non immemoris animi argumentū aliquod: & sanè aptius ad hanc rem nihil visum est his nostris lucubrationibus in ea potissimum disciplina, in qua tu & plurimum excellis: & ab omnibus magnopere laudaris, præter ceteras quæ in te egregie sunt, & eximia animi dotes, bonarumq; artium peritiam: quibus omnibus cum maiorum tuorum nobilitatis præstantia in vestro amplissimo senatorio ordine præluxisti. Hanc igitur quantamcumque partem industria nostra grato animo excipias, rogo. Chartæ hæc nostra remuneratio apud ingenuos virtutis cultores, qualis es tu, auro gratior esse solet, præsertim cum nunc aliud præstare facile ne- queam. Vale.

M 2

TRACTATUS DE SENTENTIIS PRAE IUDICIALIBVS, SEV PROVISIONALIBVS.

Frequens prouisionis materia.

D intellectum huiusce frequentissimae in palatiis materiae, possum verè praefari id, quod in simili doc. in rubr. ff. de in litem iurand. inquit, quod in palatiis & practica ista materia, non in scholis dicitur, & maximè in hoc solenni Parisien. palatio, in quo turba doctissimorum virorum, maximè pragmaticorum versatur: qui hanc materiam exactius, ac perfectus tractare potuissent, si commodum publicum in animo tantum habuissent. Sed vidēs eam necessariam, in vsuque forensi frequentissimam, & neminem haec tenus eam, ne à limine quidem salutasse, volui haec pauca in ordinem redigere: vt deinceps iuuenibus haec incognita materia nota fiat.

Quid sit prouidere.

2 Et in primis discutiendum est quod prouidere est praemeditari, & antè, vel à longe, & futurum aliquod, antequam factum sit, videre: vt inquit Lucas de penna in l. si vltra. de decurio. lib. 10. C. & in l. prohibitum. col. 2. C. de iure fisci. ibidem. inde venit prouidentia, quae est quaedam prudentia circa futura. glo. in proce. instit. §. quorum. & idem Lucas asserit. in l. 1. C. de agricol. & censit. lib. 11. & ista prouidentia est duplex.

Haereticos quare Deus permittat. Prouidentia ad quae referatur.

3 Quaedam diuina, quae moderatur & temperat vniuersa: vnde Origenes super Genes. 2. c. dicit, multa sine Dei voluntate geri, nihil tamen sine eius prouidentia: de qua plenè loquitur Berchor. in verbo prouidentia. & Floren. in 4. parte summae. titu. 2. c. 2. §. 3.

Reprehenditur glo.

4 Ideo diuina prouidentia multos diuersi erroris haereticos esse permittit: vt cum interrogant nos ea quae nescimus, sic discutiamus pigriniam, & diuinas scripturas capiamus, sic ait D. Augusti. in c. si. 24. quæst. vlti. de hac etiam tractant Theologi. ad illos reuocato, vt mea sim forte contentus.

Prouideat iudex, quid significet.

5 Altera est humana, qua homo interdum suae personae discretè prouidet. Deutero. 32. vtinam saperent, & intelligerent, & nouissima prouiderent: & iurisconf. ait summa prouidentia legitimis tutelae delatas. in l. ff. de legi. tuto. & alibi inquit, principali prouidentia fieri debere, id est principis prouisione in l. si arrogator. ff. de adoptio. inde princeps dicitur prouidentissimus: quia super alios negotiis publicis, & sui regni prouidere debet. in l. vnum ex familia. in ff. de legat. 2. vbi gl. dicit prouidentiam respicere arma, sed dicite prouidentiam in omnibus rebus esse posse: & ideo non debemus tantum restringere ad arma, & viri prouidi dicuntur solertes, & prudentes cap. niu. essent viri prouidi. de praeben. & iurisconf. ait: nec quicquam obstat vni tantum ex heredibus prouideri. l. auus. ff. de pact. & idem iurisconf. in l. in princ. de tigno iuncto. quod lex prouidenter efficit, & in l. qui foueas. ibi, neque scierit, vt prouidere potuerit. ad legem Aquil. ff.

6 Et cum lex dicit, prouideat iudex, intelligitur ex officio. l. cum satis. §. caueant. vbi doct. C. de agricol. & censit. lib. 11. quod intelligerem verum, quando actio non competebat, aliàs intelligitur, prouideat ordine iuris seruato iuxta ea quae not. docto. in l. vinum. ff. si certum petatur. ac si dictum fuerit, iustitiam administret. l. illicitas. in princ. ibi, ne quis iniquum lucrum, aut damnum sentiat, praeses prouideat. ff. de offic. praesid.

7 Interdum prouideatur alicui de dignitatibus, beneficiis, aut officiis ecclesiasticis, de qua prouisione loquitur totus titulus de electio. de praebend. & alij similes, etiam ego ipse de hac prouisione scripsi in rub. de collatio. in concord. & ibi adieci hodie beneficiis prouideri per quinque casus, & vocatiuum non esse in vsu ob malitiam nostram, vt pote quia nullus vel admodum pauci vocantur tanquam Aaron: ne illi quidem quos aequus amavit Iupiter, aut ardens erexit ad aethera virtus, prouisio itaque per vocatiuum nunc dormit, & quandoque suscitabitur, si viri sancti eam excitauerint orationibus.

Prouisio hominis facit cessare legis prouisione cum limitatione.

8 Et prouisio hominis facit cessare prouisionem legis: nempe maritus potest intendere actiones paraphernales, vxori competentes, si vxor illi tradiderit instrumenta: nisi ipsa vxor aliter prouiderit. l. si. C. de pact. conuent. l. maritus. de procur. & consanguineus pro consanguineo agit, nisi alteri fuerit datum mandatum. l. exigendi. ibidem. hoc limitarem non procedere in illis casibus, in quibus non licet iuri renunciare: tunc prouisio hominis non tollit legis prouisionem: vt in tacita hypotheca. probant docto. in l. 2. C. de iure emphiteo. & Ioan. Crotus in repetit. l. si constante. col. 35. ff. solu. matri. versic. secunda sit conclusio. sequitur Gomez. in §. fuerat. col. 15. num. 29. de actio. in instit. & in quibus casibus liceat dispositioni iuris renunciare, abundè tractat Fel. in c. si diligenti. de foro competen.

9 Item prouisionem dicunt Canonistae esse verbum latissimum. gl. & doc. in cle. si. de elect. & in c. si compromissarius. eo. tit. lib. 6. & Cardi. in cle. causam. quæst. 4. & cle. in plerisque. quæstio. 16. illo tit. ob id continet electionem, collationem, nominationem, & postulationem, & omnem modum, quo ecclesiis prouideatur, vt nominatim scribit Cardina. in clement. 1. §. fin. de praebend. per c. cum in illis. §. 1. de praebend. in 6. scripti. in §. praefati que ordinarij. in verb. prouisionem. de colla. in concor.

Prouisio latissimum verbum.

10 Inde dicitur mandatum de prouidendo, quod factum est, vt impetranti prouideatur. c. mandatum de praeben. lib. 6. Fel. in c. in nostra. correla. 32. de rescript. & plenè habetur in rubr. de mand. apostolicis in concord. sed cum ista sit iuri pontificio peculiaris, & satis à nobis in concord. Franciae abundè materia tractata, ob id nunc alia exprimere superfedemus, ad illam de qua agitur materiam nostra retia vertemus.

Mandatum de prouidendo cur sic dicatur.

11 Alio modo accipitur prouisio, sic nempe ferè dicanici vocant prouisionem illud, quod iurifconfulti praedictum dicunt, quasi praecedens iudicium, siue examinationem. Cicero in oratione prima in Verrem scribit, primam causam tui amici subleuabis, de quo non praedictum, sed planè iudicium iam factum putatur. Et in oratione pro Cluentio, vnde iurifconf. sapius praedicta pro cognitionibus causarum accipiunt quas ob legitimas rationes praecedere oportet: si forte cum aliis concurrant.

Praedictum prouisione capitur.

12 Et ista potest dici interlocutoria sententia praedicta: vt per Claudium Cautiunculam in topica iuris. in argum. à praedictis. scripti in interpretatione l. Imperatores. ff. de priuileg. cred.

Praedicta sententia.

Ob id titulum huius tractatus descripti de sententiis praedictis, seu prouisionibus, vt à quolibet intelligi possit. Cicero lib. secundo de diuinatione sic ait, Medicus morbum ingrauescentem ratione prouidet, insidias Imperator, tempestates gubernator: sic & iudex debet prouidere, vt alimenta distribuatur, & necessaria lite durante, & de hac loquitur iste tractatus, de quo inferius dicitur fufius: vnde si operæ à liberto petantur, quoties contenditur, an libertus sit, redditur praedictum, id est condemnatur libertus per modum (vt practici dicunt) prouisionis: vt operæ praestentur interim cautioe data, & durante processu. text. egregius in l. si. ff. si libertus inge. esse dicat. sic dicens, Quoties de hoc contenditur, an quis libertus sit, siue operæ petantur, siue obsequium desideretur, siue etiam famosa actio intentetur, siue in ius vocetur, qui se patronum dicit, siue nulla causa interueniat, redditur praedictum: sed & quoties quis libertum se quidem confitetur, libertum autem Caij Seij se negat. ibidem praedictum datur, ecce pulchrum text. de hoc praedictio. facit text. in l. quoties. ff. de probatio. ibi, licet in praedictio patronus esse videatur, & quia ista materia est ita frequens in forensi Galliae iudicio, sicut alia, quae fit in corpore iuris, & tamen per iuris interpretes adhuc parum tractata, quia eis incognita: ideo haec pauca duxi adscribenda. Vos quæso lectores, haec boni consulite.

Quae in hoc tracta. continentur.

13 Primò, quid sit prouisio. Secundò, vnde dicatur. Tertio, quo iure introducta sit. Quarto, quam ob causam. Quintò, quis possit eam petere. Sextò, quando peti possit. Septimò, quanta esse debeat. Octauò, coram quibus tractanda sit. Nonò, quo tempore concedi possit. Decimò, quid profut ista praedicta sententia. Vnde decimò in quibus casibus concedi soleat, dicemus.

Et sic casus, quos frequenter in curijs vsuuenire vidi, in seram. vltimò ordinationes regias cum aliqua elucidatione inscribam: quibus visis, satis materiae prouisum erit nostrae.

Prouisio quid sit.

14 Primò quæro, quid sit prouisio. Respondeo, est pronuntiatio praedicta iudicis, diuini cultus, seu alimentorum ratione, aut alia necessaria, & iusta causa facta.

Pronunciatio quid sit.

15 Primo dico esse pronuntiationem, quia pronuntiasse & statuisse solemus, dicere eos, qui ius habent dicendi, vel cognoscendi. l. pronuntiatum. ff. de verborum significatio. vbi abundè scripsi. & in repetit. l. quod iussit. in praef. ff. de re iudica. & antequam fiat prouisio, requiritur quod à iudice pronuntiatum fuerit faciendam esse, alioqui non fiet sine sententia iudicis.

Sententia prouisionalis definitiua superat.

16 Praedicta ideo dixi, quia si fieret per sententiam definitiuam, non esset prouisio, nec valerent sententia definitiua, si plenè non esset de causa cognita. l. 1. C. de execut. rei iudicat. ideo haec prouisio in hoc superat sententiam definitiuam, vt non obstante appellatione exequi possit: vt inferius dicitur.

Iudicis sententia requiritur.

17 Iudicis dico, ad differentiam arbitri, qui hanc prouisionem non concedit: etiam quia sine iudicis pronuntiatione non fit haec prouisio ipso iure, vel per ordinationem. l. ait praetor. §. 1. de iure deliber. ff. ideo iudicis requiritur ministerium, & iudicem hic intelligo pro magistratu habente iurisdictionem, vt inferius dicitur.

Quando prouisio fieri debeat.

18 Item dicitur ratione alimentorum fieri, vt videbitur de filio infra eodem articulo primo, ne interim filius fame pereat: haec fiet illi prouisio, & aliis ibidem descriptis personis: vt inferius per totum videbitur adundantius.

Prouisio unde dicitur.

19 Praeterea quia alia ex causa necessaria, & iusta prouisio fieri debet, vt in causa medicaminum, & in aliis: vt inferius dicitur per totum, ideo dixi in definitione alia necessaria, & iusta causa: & tunc fieri debet quado persona, vel res periret, aut in magno periculo esset si sibi non prouideretur. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nuncia. & sic ista sufficient ad primam quæstionem.

20 Secundò quæro, vnde dicatur prouisio? Respondeo à verbo prouideo. nempe sicut bonus medicus prouideret solet infirmis, & pater filio: ita & bonus iudex, qui etiam dicitur subditorum pater. in rub. C. de ratio. oper. public. & de patribus ciuitatum. & in l. 3. C. de his qui sponte pu-

blica munera subeunt.lib.ro.& quia in praxi versamur,practicantium terminis vtar. & cum oratio in populari ratione versetur:ideo populariter loqui necesse erit: vt Cicero docet faciendum in lib.de finib.bonor.& malo. 3.in princip.

Quo iure prouiso inuenta sit.

21 Tertio queritur,quo iure inuenta sit prouiso:Responde de iure ciuili,& vsu practantium, naturali tamē habita ratione, per text.in l.si neget,qui maritus fuisse dicitur,matrimoniu esse contractum, eo quod eam quæ se vxorem fuisse dicit, ancillam esse probare paratus sit, alimenta quidem liberis prestare interim compellendus est. & per totum ff.de liberis agnoscen.l.si de instituta. §. de inofficioso. ff. de inoff. testa. l. qui de inoff. ibidē. ibi, quoties si verē filius esset hæres esset, aut bonorum posses. vt interim & possideat, & alatur. l. i. §. sed si sub conditione. ff. vt lega. vel fideicom. nom. caueat. cum aliis iuribus, quæ inferius adducuntur, & postea eam ius canonicum approbavit, vt in c. ex parte, & c. olim. cum similibus. de accusat. faciunt quæ dixi in præfa. ad l. vnam. C. de senten. quæ pro eo quod interest profer. in interesse, quo iure sit inuentum, & demum praxis foren. istam adeo materiam auxit, vt inferius liquidò apparebit, vt vix perfectè intelligi possit sine ea, nisi legas, quæ inferius scribam: quæ magis in palatio profiteor me didicisse, quam in scholis, & in docto. libris: sed hinc coniungam iura cum praxi, vt bonum temperamentum fieri possit.

Quare sit introducta prouiso.

22 Quarto quæro, quam ob causam prouiso fieri debeat: Respondeo ob iustam & necessariam causam, & maximè quando imminet periculū, si non fiat: vt dixi supra in definitione: hoc etiam docet text. in l. ait prætor. §. in causæ. ff. de iure deliberand. vbi sic dicitur, in causæ cognitione hoc vertitur, an iusta causa sit, vt diminuere prætor permittat, ergo & funeris causa diminui permittit: sed vbi vrget, ex aliis, quoque permittere causis cum oportere: vt adificia sarciantur, ne agri inculti sint, si qua pecunia sub pœna debeatur, vt restituatur: ne pignora distrahantur, ex aliis quoque iustis causis prætor aditus diminutionem permittit: neque enim sine permisso eius debet diminutio fieri, scilicet hæreditatis: & nisi per modum (vt aiunt practici) prouisionis: & inferius fusius explicabitur: & quoties æquitate desiderij naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iustis decretis res temperanda est. l. cum amplius. §. quoties. de regul. iur. ff. vidi tamen prouisionē denegari, quando res licitatur, & en matiere des cries à Senatu anno 1541. die decima Maij.

Prouiso cessat in licitationibus. Arrestum. Petere prouisionē quis possit.

23 Quinto quis possit istam prouisionem petere: Respondeo is, cuius interest ex aliqua iusta, vel necessaria causa. dicta l. ait prætor. & l. si neget. ff. de liber agnoscent.

24 Et sic iudicium non datur, nisi postulatum fuerit. l. quarta. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. nisi de diuinis agatur, in quibus iudex ex officio prouisionem facere poterit: & quoniam respicit vtilitatem publicam: vt dicit Lucas de penna in l. 2. C. de lucris aduocat. lib. 12. Bartol. & de Ripa. in dicto §. hoc autem iudicium. in istis etiam casibus iudex sine requisitione procuratoris Regij prouidere non solet: ob id procurator regius hoc petere debet: & ad illius petitionem prouiso fiet. ideo scribit D. Iacobus cap. quarto in epistol. Litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis. petatur igitur prouiso, & dabitur. Unde anno 1551. die 2. Iulij in magna camera audiui legatum factum Cordigerib. seu fratribus minoribus adiudicatum de Goyeto petente illud legatum non quidem nomine regio, sed tanquam amicus spiritualis monastarij illud petebat, & obtinuit. Vide igitur quod licet minoritæ legatum petere non possint, tamen amicus spiritualis eorum nomine petet, qui postea illis distribuet.

Quando prouiso petatur.

25 Sexto dubitari vidi, quando peti possit? Respondeo, quidam dicebant ante litem tantum contestatam, & non post, cum exceptiones dilatoriæ postea opponi non possint. lita demum. C. de procuratio. cap. exceptionem. de exceptio. ego verò teneo peti posse tam ante litem contestatam, quam post, cum non pereat sicut dilatoria litis contestatione, nec sit de exceptionibus dilatoriis, de quibus scripsi abundè in tracta. meo de except. post docto. in c. exceptionem. de except.

Prouiso in causa appellationis peti solet. Arrestum.

26 Imò etiam prouiso in causa appellationis peti poterit, & decerni: vt nuncupatim Aufrer. docet in stylo parlament. eodem tit. in prima parte. §. item dicunt. ita fuisse in parlamento iudicatum, asserens in facto Richardi de Fauons contra Raymundum de Ausello anno 27. & melius esse tunc prouidere, quam si persona, vel res periret: quia melius est in tempore occurrere quam post exitū vindicare. l. i. C. quādo liceat sine iudice se vindicare. & huius est sententiæ subtilis Molineus in suis cōmen. ad cōsu. Paris. in tit. de feud. §. 42. n. 28. (nisi appellatio posset statim decidi.)

Arrestum.

27 Cauti tamen practantes solent prouisionem in principio litis sub protestatione petere, quippe cum filius hæreditatem petit, dicit, peto hæreditatem patris mei, vel peto me manuteneri in possessione bonorum patris mei, vel diuisionem hæreditatis. & si ista causa tractum longum, aut dilationem habeat, interim postulo prouisionem: & sic solent dicere practici Franciæ ou la cause prendroit traict, ou delay, se demande & requiers prouision à moy estre faite &c. si tamen non fuerit sic petita, poterit postea vsque ad finem litis exclusiue peti.

Cautela petendi prouisionem.

28 Imò etiam in executione, si opponerentur executiones, quæ altiorem requirerent indaginem, & reciperentur, iuxta l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. posset prouiso peti, cum sit favorabilis: & eadem ratio seu maior in hoc casu locum habere videtur, ne interim fame fortè moriatur vulneratus, vel filius, vel res pereat: & ita vidi seruari.

In executione an prouiso petatur.

29 Septimò quæro, quanta esse debeat prouiso: Responder Masuer. in rub. de possessi. §. item & recedentia. dicens adiudicandam esse quartam partem eius rei, quæ petitur. argum. l. antiqui.

Quanta adiudicari debeat.

ibi, quar

ibi, quartam partem superstiti filio assignauerunt. ff. si pars hæred. peta. & cōsuetudo & stylus curiarum est, quòd fiat prouiso de quarta reddituum parte. argument. l. sed & si restituatur. §. final. ff. de iudic. & d. l. antiqui. & hoc Masue. dicit seruari etiam in patria iuris scripti. & Aufrer. in stylo parlament. eo titu. in prima parte. §. sed quæ.

Arresta de prouisione etiam decimarum.

30 Ego tamen vidi semper prouisionem concedi arbitrio iudicis, & sæpius de minori, quam de maiori parte prouisum, & in sexta parte fructuum factam in hoc Senatu Annæ de Turre asserit Franci. Marc. in suis decis. quæst. 149. in prima parte, & sic pro modo facultatum fit, argument. l. final. C. de alend. liber. & personarum considerata qualitate, & conditione. l. quarto. ff. de iure dotium. l. cum alimenta. de alimēt. & cibar. lega. item curato petenti integras decimas, adiudicata à senatu fuit quarta pars decimarum per modum prouisionis, vt viuere interim posset: quia dicebantur decimæ infeudatæ, anno 1539. die 17. Iulij: vt plenè scripsi in tracta. de congrua portione.

Arrestum.

31 Octauò quæro, coram quibus iudicibus ista prouiso petatur? Respondeo, coram illis iudicibus, ad quos materiæ principalis cognitio spectat: quia regulariter is potest de accessoriis cognoscere, qui de principali. regula, cum principali. ff. de regul. iur. l. quoties. C. de iudic. & ideo de hac prouisione cognoscat is, qui de principali.

Iudex quis prouisionem concedat.

32 Seruatur tamen in hoc regno contrarium, quòd iudices laici prouisionem adiudicare possunt læso, vel vulnerato, etiam à clerico soluendam: nec is remittitur ad suum iudicem ecclesiasticum in causa principali, donec executio facta fuerit super prouisione, & sic hæc prouisionis materia maximè coram iudicibus secularibus exercetur, cum ipsi sic vsi fuerint, & ab ordinationibus concedatur. Et si iudex ecclesiasticus ad aliam prouisionem clericū condemnaret, abuteretur, & potest tanquam ab abusu ab eo appellari, vt censuit Senatus anno 1524. die 15. Decēbris. Plus dicens posse etiam cogi clericum per iudicem laicum per personæ præhensionem ad hanc prouisionem soluendam: sed in carceribus iudicis ecclesiastici detinebitur, non laici donec soluerit. Imò dicunt regales iudices ecclesiastici non posse condemnare laicum ad prouisionem clerico faciendam, licet non debeat esse melioris conditionis iudex laicus, quam ecclesiasticus, tamen curia Parisiens. dixit abusum fuisse officialem Parisiens. in eo, quòd purum laicum condemnauerat ad prouisionem clericū anno 1524. die 14. Februa. Si tamen quis erat clericus tempore delicti commissi, & postea duxit vxorem, vel viduam, tamen inspicietur tempus delicti commissi. l. cum quædā puella. ff. de iuri. om. iud. Bar. in l. ff. de pœn. & sic poterit cogi per officialem, vt censuit Senatus anno 1524. die 2. Martij contra magistrum Nicolaum Cheualier aduocatum.

Clericus remitti nõ solet ante solutam prouisionem.

33 Nonò hæc materia prouisionalis quo tempore concedi soleat? Respondeo, quolibet tempore, argum. l. si rem. §. quolibet tempore. ff. de euictio. feriatu etiam diebus. l. i. ff. de fer. quod non procedit in feris in honorem Dei introductis: quia in illis omnis iudiciorum strepitus conuiescere debet. l. fina. C. de fer. docto. in c. si. illo titu. scripsi in scholastico priuilegio 4.

Quo tempore concedi soleat prouiso.

34 Nui vterque citatus die dominico vel festo comparuisset, & iudex condemnasset: nam tunc pars condemnata, quia comparuit, & nihil dixit comparendo, appellare ob hoc non posset: & quia non est grauata, nec iniuria volenti & comparenti facta est. l. prima. ff. de iniur. & ideo non fuit recepta pars tanquam appellans à Senatu anno 1543. die 4. Februarij: sed fuit condemnata ad multam: quia licet die dominico citata fuerat, tamen non comparuerat: ideo fuit ad diem lunę expetata, & illo die condemnata, vnde grauata nõ erat. Notate bene, quòd in his executionibus diebus festis factis contra debitorem, si ob hoc solum appeller: sua vix recipi solet prouocatio, si procurator regius non petat executionem sic factam cassari, & appellet eo quòd die festo iudicatum extitit. & ipse solet hoc petere, vt dies festi integri maneat. per l. final. C. de fer. sed pars non grauatur quandocunque executio fiat, quando debet: sed procurator regius grauatur, eo quòd non seruantur dies festi, & publicè interest, ob id appellare solet, quòd est notandum. nam ita in Forensi iudicio vidi seruari: & sic hoc casu bonum est habere procuratorem fauorabilem.

Arrestum ut procurator regius executionē tempore feriato facta cassari petat. Arrestum.

35 Decimò quid proficiat hæc prouisionalis sententia? Respondeo tantum prodesse quantum alia quælibet sententia, donec per aliam sententiam reuocata fuerit. text. in l. adoptiuum. §. primo. ff. de in ius vocand. ibi patroni quidem hic accipiendi sunt, qui ex seruitute manumiserunt: vel si quis præiudicio pronuncietur libertus esse, cum alioqui non fuerit. prodest etiam ei, cui fit, vt interim alatur, & ne fame pereat: vel vt res interim conseruetur, & vt hoc etiam non obstante appellatione fiat, & in hoc aliam etiam definitiuam excedit sententiam. Debet tamen iudex in prouisione pronuntiare instrumentum obligatorium, vel chirophum, in quo si contineatur tempus ad soluendum, non debet condemnatio per prouisionem fieri, nisi ad tēpus expressum in obligatione, vt condemnet iuxta conuentiones partium: nam contractus ex conuentione legem accipiunt. l. contractus. ff. de reg. iur. Si tamen quis debeat mihi centum hodie, & is debitor cum eum inquietarem, me absente coram notariis confessus fuerit, se debere illa centum, quæ promittit soluere, singulis quoque annis decem, & illud instrumentum ad me mittat, ego non obstante hoc instrumento poterò petere prouisionem de tota summa, acceptando tantum instrumentum ad probationem, non in alio, alioquin posset debitor ad voluntatem suam differre solutionem, & esset in sua potestate, quando solueret contra iura. l. 3. ff. de eo quod certo loco. & debitorum pactionibus creditorum petitio nec tolli nec mutari potest. l. debitorum. C. de pac. & sicut plus tempore soluitur, ita minus. l. si cui. in ff. de verb. sign. quod nõ potest debitor facere.)

Quid proficiat hæc prouisio.

Casus in quibus solet fieri prouisio. In diuinis fit prouisio.

36 Vltimò notandi sunt casus, in quibus tùm de iure, tùm de consuetudine & stylo curiarum solet fieri prouisio, vt à diuinis faustum fiat initium, ab eis inchoabimus.

37 Primus casus est, quando de diuino cultu agitur ne interim diminuat, vel pereat, solet prouideri, per c. ex parte, de constitut. & dicit text. in c. peruenit. 2. de appellat. ibi, interim verò alicui personæ honestæ vices eius in ecclesia præfata committas, & ei de beneficiis illius assignes, vnde possit congruè sustentari. ecce quomodo pendente etiam appellatione fit prouisio fauore ecclesiæ, & diuini cultus, tam ecclesiæ, quam personæ, quæ ecclesiæ seruire debet durante prouisione: iudex enim pendente lite per modum prouisionis seruitium ecclesiæ sic faciendum esse pronuntiabit, per illum tex. Facit c. r. in fi. ibi, interim autem sub cura prioris idem monasterium gubernetur. ne sede vacent.

Appellari non potest à sententia lata ad piâs causas. iurium conciliatio.

38 Nec de iure à sententia lata ad piâs causas licet appellare. teste Bald. in l. prima. C. de sacrosanct. eccles. & Alex. in additioni ad Bart. in l. meli. ff. de alimentis & cibis. legatis. quamuis contrarium teneat Roma. in repetitio. aurenti. similiter. in 6. priuilegio, in materia iudiciali. col. ii. C. ad legem Falcidi. quæ possunt sic conciliari: quòd ne causa pia pereat, vel periculum patiat, iudex per modum prouisionis debet illi succurrere: & si ab illa sententia fuerit appellatum, non obstante appellatione sententia ista executioni mandabitur: quia fiet seruitium ecclesiæ non obstante appellatione, tamen non præiudicatur appellationi, quin possit eam appellans prosequi, & quouisque decisa fuerit appellatio sententia prouisionalis seruabitur, & non vtrâ: hoc modo conciliantur sententiæ contrariæ: & sic iudex quando de cultu diuino agitur, per modum prouisionis condemnare debet, ne cultus pereat diuinus, aut minuat: & si simpliciter iudex condemnaret, sententia non mandaretur executioni, sed propter superioris auctoritatem eidem esset deferendum.

In funeralibus prouidetur.

Vide de mul. ticipi fune. re Laz. lib. 3. de repub. 20. cap. 18. pag. 410.

De apio herba funerali.

39 Secundus casus est in funeralibus, in quibus propter vtilitatem publicam, ne insepulta cadauera iaceant, & foetore homines inficiantur, illico procedendum est. l. sunt personæ. & l. ne corpora. ff. de religiosis & sumptibus funerum. expedit enim reipublicæ non minus mortuos humani, quam viuentes conseruari: vt scribit Bal. in l. fi. col. 2. C. de neg. gest. ob id si hæredes nolint expensas pro funere præstare, iudex per modum prouisionis solet eos condemnare, talua repetitione, si opus sit: quæ repetitio fieri poterit actione funeralia. l. si quis. §. hæc actio. ff. de religiof. & sumpt. funer. & l. si quis sepulchrum ibidem.

40 Huc accedat quod Alexander refert in libr. genial. 2. c. 7. in si. apium herbam sic vocatam, apud veteres funeralem fuisse, & ex apij corona defunctorum tumulos coronari consueuiffet, atque in ludis funebribus apio ornari victores, inde Græco adagio vsurpatum est τὸ ἀπιοῦ δηπου, id est apio opus est, vt in mala valetudine, & rebus excisis, & deploratis, & quoties vitæ periculum imminet, apio opus esse maiores nostri dicebant: hæc prouisio potest probari in l. fina. ff. de mortuo inferend. quæ sic habet, si in eo monumento, quod imperfectum esse dicitur, reliquæ hominis conditæ sunt, nihil impedit, quominus id perficiatur: & sic oppositio & appellatio non impediunt executionem, etiam si videamus strictam iuris rationem, & appellationibus deferentem: quæ maximè praxi Gallica quasi Saphirico lapide illustratur.

Actio in factum funeralia vocatur.

Non auditur appellans in actione funeralia.

41 Alij tamen vocant in factum funeraliam: & ita Specula. in titu. de sepul. §. i. versicu. porrò qui funus. & quòd funeralia sit quædam adiectio sicut actio de peculio. dicit Azo. in summa de religiof. & sumpt. funer. post glof. in d. §. hæc actio.

42 Sed ego dicerem esse nomē actionis, quæ funeralia dicitur, per d. §. hæc actio. & vtrunque vocetur, non est vis. Vnde hæc actio datur funerali ad recuperandos sumptus, quos exposuit in sepeliendo mortuum. l. si quis sepulchrum. §. prætor. ff. de religio. & sumpt. funer. & in hac actione non auditur condemnatus appellans, ne debitoris cadauer sepeliatur, vt dicit Specu. in titu. de appella. §. in quibus. vers. octauo. quia est res corruptibilis, & citò peritura, & ob id non capit dilationem. l. fina. ff. de appella. recipiend. Benedic. in c. Raynuitius. verb. mortuo. in i. num. 55. & seq. de testament. igitur per modum prouisionis iudex sepeliendum cadauer pronuntiabit, & sepelietur non obstante appellatione, & sine eius præiudicio: sic debent intelligi prædicta, postea is qui appellauit, appellationem prosequi poterit, sed corpus iam erit sepultum, & expensæ factæ à condemnato.

Requisita in actione funeralia.

Vnius sepeliri non debet nec condemnari.

43 Quæro, quot requirantur antequam hæc competat actio funeralia? Specul. & ibi Ioan. Andr. in additio. ad eum in d. tit. de sepul. in vers. porrò. tradit octo requisita: quæ omnia habuit à Rofred. in tracta. libello. in 3. parte rub. de actio. in factum funeralia, & quia ibi procedit satis obscurè: & hæc materia parum est à nostris tradita, ideo breui aliquibus additis, quæ in praxi versantur tractabo.

44 Primò requirunt ipsi quòd aliquis sit mortuus: quia viuens non sepelitur. ca. fraternitatem, de sepul. sed hoc est indubitabile & ferè ridiculum inspecta materia: sed aduertendum est, quòd non debet condemnari quis vt viuus sepeliatur: cum sepultura sit mortuorum. per tot. titu. de sepul. & ne sic sepultus desperet: quòd non est permittendum: quippe anima est cunctis rebus præferenda. l. sancimus. C. de sacrosanct. eccles. quòd facit contra eos, qui id moliri satagunt: quia in iure ista pœna, licet aliæ variæ scriptæ sint, non reperitur.

45 Secundò quòd in funus mortui fiant sumptus, nam si ad aliam causam fierent, hæc actio non competeret. d. l. at si quis. §. hæc actio. & l. si quis sepulchrum. ff. de religio. quia non

posset

posset vocari funeralia, si ad aliam causam sumptus facti essent, & careret nomine, & sic effectu. l. à nullo. C. de fer.

46 Tertiò quòd sumptus facti sint animo recuperandi. d. l. si quis sepulchrum. §. prætor. nam si quis pietatis causa faceret, non repeteret, dicta l. at si quis. §. sed interdum. & in dubio non præsumetur factum causa donationis. l. cum de indebito. ff. de proba. nisi aliud suaderet persona, & causa. l. quod in vxorem. C. de nego. gest.

47 Sumptum intelligere debemus, siue fiat pro mortuo sepeliendo, siue custodiendo: vt potest si in vesperis mortuus fuerit, solet custodiri noctu: & datur custodibus dicentibus officium mortuorum præmium aliquod: siue sumptum fecerit in ducendo mortuum peregrinè, vt si voluerit sepeliri in loco remoto, fortè in loco maiorum suorum, siue fiant vt presbyteri cantent, vel dicant psalterium de nocte, vel de die vel vt missas celebrent, quas testator testamento celebrari iusserit, vt hoc anno 1554. in mense Aprilis vidi. nam in domicella domina de la Barde, quæ testamento suo cauit decem milia missarum pro anima sua, & in remissionem peccatorum celebrari, & corpus suum fuit traditum sepulturæ in conuentu fratrum minorum, in sacello diui Francisci, & vel si quid impensum est in marmore, vel tumulo, vel erga pauperes vestiendos: & breuiter quicquid est impensum in candelis, & aliis necessariis circa corpus, seu cadauer dicitur impensa funeralis, quæ potest repeti hac actione. & hæc probantur in d. l. at si quis. ff. de religio. & sumpt. funer. in §. funeralis. & §. sumptus. & per totam legem.

Sumptus funeris qui dicuntur.

48 Tamen expensæ quæ sunt in preciosis vestibus, fortè, vt sic vestiti sepeliantur, non repuntur, cum homines vestiti sepeliri non debeant: vt docet Alber. in d. §. funeralis. per text. ibi, non autem oportet ornamenta cum corporibus condi: nec quid aliud huiusmodi, quod homines simpliciores faciunt, quia in die iudicij nudi erimus, & in illo statu quo erat Adam ante peccatum teste Archidia. in c. nemo per ignorantiam. de consecra. distinc. i. quia nudi egressi sumus, & nudi reuertemur. Job. i. & c. sicut. 47. distinc. possunt tamen aliquam vestem vilem, seu linteum album cadaueri relinquere, quo communiter operiuntur, ad ostendendum, quòd in indumento virtutum, & bonorum operum mortui sunt representandi domino: vt firmat d. Archi. vbi supra.

Nudi sepeliendi sunt homines, & quare.

49 Et cilicis episcopi adornantur, in signum penitentis: & ipsi episcopi & sacerdotes non sunt sepeliendi sine vestimentis: quia vestes sacerdotales significant ipsorum virtutes, & bona opera. cap. i. 43. dist. c. nullus. & ibi not. 13. q. 2. cum quibus præ ceteris, quia lux sunt mundi, domino sunt representandi: & in his etiam fieret prouisio, imò dicit lex, sanctius est de suo testatorem funerali, quam aliquos legata consequi. d. l. at si quis. §. sed & si res. ff. de religiof. & sumpt. fune. & in §. sed pone dicitur, de suo enim expedit mortuos funerali: & si de his controuersia fiat, iudex prouidebit etiam appellatione pendente vt hic.

Episcopi et sacerdotes nudi non debent sepeliri.

50 Quartò requiritur, quòd funerales fiant sumptus pro qualitate personæ, & dignitate eius, qui funeralis est, & pro modo facultatum. d. l. at si quis. §. æquum. & illud planè verum est, quòd Labeo scribit, si odores & vnguenta seruus, emerit, & ad funus erogauerit, quòd ad dominum suum pertinebat videri in rem domini versus. firmat iuris cons. in l. & ideo. §. illud. ff. de in rem vers. Item non est credendum testatori, si vltra iustam expendi iubeat sumptuum rationem: vt ibi. & ideo si statueret vt sepeliatur cum veste bombicina, & cum suis anulis aureis, eidem non esset obtemperandum: vt asserunt doct. in l. i. §. si. ff. ad legem fals.

Pro qualitate & dignitate funerales fiant sumptus.

51 Nec fortè esset credendum etiam disponenti se velle noctu sepeliri: quia interdum preces populi consequuntur: & quia laudabilis ecclesiæ ritus est, vt interdum sepeliantur homines (Et crederem illum de hæresi suspectum, qui disponeret sine lumine & candelis sepeliendum, quia hoc est etiam contra bonos mores, vt docet Petrus Paris. in consil. 92. Pro primi. col. 2. num. 4. in 4. vol. quòd potest hodie prodesse, cum multi ecclesiasticos ritus & ceremonias contempnant, quos Deus cõtemnet. Nec potest quis immutare communè ecclesiæ stylum. Ideo non potest disponere quòd sepeliatur cantando. Te Deum laudamus, quia non est ritus talis ecclesiæ, & liberum est cuiilibet sic ecclesiæ consuetudinem immutare, quòd est reprobatum in c. nolite. & alius cap. seq. fr. dist. & ab omnibus seruandum est quòd Romana seruat ecclesia. cap. fin. ibidem. De hoc diuerso humani ritus & consuetudine multa scribit Cicero in libr. Tulculan. quæstio. i. & Alex. in libr. genial. 3. cap. 2. & cap. 7. & bonum esset pompam superfluam tollere super his, vt alibi dicam. videte l. quidam. ff. de conditi. in situ. & quæ iuris interpretes scribunt, ego ipse dico in l. cum in testamento. ff. de verb. sig.

Contra disponentes non est sepeliri.

52 Aduertendum est tamen, quòd si quis fecerit impensam funerali, tam modicam quæ potius in contumeliam cedat mortui, quam honorem, non potest illam repetere. d. l. at si quis. §. iudex. & ibi Bolog. in secundis suis interpreta. hoc not. & Vincent. hercula. in d. §. fin. quòd est notandum contra auaros: & aliàs consului contra quendam, qui sepelierat doctorem præbendam cum duabus candelis, & aliis modicis sumptibus, vt nihil possit repetere. arg. l. in rebus. §. possunt. ff. commo. nisi ipse, qui fecisset, esset adeò pauper, vt aliud exponere non potuisset, tunc faciendo quòd potuit, eidem nihil debet imputari. l. in iure ciuili. ff. de reg. iuris.

Impensas modicas faciès quando eas repetat.

53 Idem refert Alber. in d. §. iudex. in dispensatore ad conuiuium fortè nuptiarum, quòd faciunt solenne regulariter pater & maritus: vnde si pater parçè exponat, non repetit expensas: quia potius est in vituperium conuiuij quam in honorem: ideo tu non procedas ita miserè, si credas Alberic. in l. quæ vtiliter. ff. de neg. gest. sed hoc est voluntarium, ob id pro voluntate fieri solet: & superflua

De conuiuio nuptiarum.

omnia

omnia reiicienda sunt: & tantus ciborum apparatus bonis viris displicet, dicentibus legem sumptuariam renouandam.

54 Quinto quod habeatur ratio temporis: plus enim expenditur in hyeme propter ignem maxime, quam in æstate. vt d. §. æquum, & ibi gl. hoc asserit. & Rosfred. in d. rub. de actio. in factum funeraria, sed nostrates plus expendunt tempore æstatis in conuiuuiis, quam hyemis propter vinum, & plura fercula, quæ id temporis dantur, quam in hyeme: ideo ista conuiuia, quæ sunt gratia mortuorum essent rescindenda, & bona vel pro illorum anima pauperibus distribuenda, vel filiis & consanguineis referuanda, & sic non deuoranda, vt fieri solet.

55 Sexto quod actio alia non comperat: quia si fuerit promissa impensa funeris reddi per stipulationem, hac non ageretur. §. si quis. l. at si quis. & §. Labeo. & ibi glo. hoc dicit, expressum enim facit cessare tacitum. l. cum filio. §. filio. ff. de vulga.

56 Septimo requiritur, quod fiat protestatio maxime à consanguineis, quod animo repetendi tales sumptus faciant. d. l. at si quis. §. sed interdum. ibi, oportebit igitur testari quenquam quo animo fuerat, ne postea pariatur questio. & §. sequen. & l. quod in vxorem. de nego. gest. C.

57 Octauo hæc actio datur contra hæredem, bonorumue possessorem, cæterosque successores. §. fin. ibidem. an detur contra successores in beneficiis, vide Panor. in disputa. incipient. Sempronius clericus, & Deci. consilio 157. quæritur vbi concludunt, quod consanguinei, qui succedunt clerico in suis bonis, tenentur ad funeris expensas: secus si nihil habeat: quia tunc successor in beneficio tenebitur ad illas teste Panor. in c. præsentium. de pig. vbi vide Barba. & alios. ista tamen actio non datur contra illum, qui non succedit defuncto ex sua dispositione, sed alterius. arg. l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulga. sic consuluit Bertrand. consi. 309. viso casu. col. 2. primo vol. ex prima editione nisi in subsidium: vt dixi in beneficiato.

58 Notandum est quod hæc actio est in multis priuilegiata, primò quia interdicta est appellatio, ne cadaver sepeliatur. l. si. ff. de appella. recipien. c. ex parte. i. de sepul. Specul. in titul. de appellatio. §. in quibus. versu. octauo intelligit, vt supra dixi, quod fiet executio non obstante appellatione, tamen appellationem prosequi poterit post executionem per legem regiam.

59 Secundò non habet locum nunciatio noui operis contra facientem fossam, vt mortuus sepeliatur. argument. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nunciat. de Ripa. in tractat. de peste. §. 68. versicu. sed suboritur. dic vt prædixi.

60 Tertio non potest in ius vocari, qui funus ducit. l. 2. ff. de in ius vocand. nec ante nouem dies, vel quadraginta pro more regionum. text. in authent. vlti. C. de sepul. viola. c. quia alij. 13. q. 2. & si quadraginta dies in Francia dentur viduis, ne exire teneantur extra domum: consequens est, ne id temporis in ius vocari queant: vt fuisse decisum Chassa. in catalogo gloriæ mundi, in 2. parte asserit, Pellulani. verò nouem dies, de quibus in d. authent. vlt. tantum habent.

61 Quarto si quis funere domestico impeditus non venit ad iudicium, debet ei exceptio dari. l. sed & si quis. §. præterea. ff. si quis cautio. tutius est tamen vt mittat procuratorem, si expensas contumaciæ vitare velit, vel excusatorem in criminalibus: vt in l. quæsitum. ff. de re iud. scripsi in trac. de excusa. & exon. in 2. Tomo.

62 Quinto qui exequias prohibet excommunicando infirmum agonizantem, aut alio modo, priuatur suo debito. & aliàs punitur: vt in authent. ite qui. C. de sepul. violat. Iacobi. in l. interdum. ff. de iudic. De Ripa. in tract. de peste fol. 65. & in c. cù M. nu. 147. de constit. & quamuis in Francia non feruimus istas pœnas iuris priuantes aliquem re sua: tamen plus solent interdum in hoc regno puniri facientes contra ius, quam pœnis iuris, pro delicti atrocitate: vt sepius vidi.

63 Sexto hæc actio est perpetua hæredi ceterisque successoribus, & in successores datur. l. si filiusfamilias miles. in fi. ff. de religio. & sump. fune.

64 Septimo competit hæc actio funeraria contra hæredem, etiam prohibentem expensas fieri: licet regulariter aliæ non competat. d. l. at si quis. §. item Labeo. quem tex. sing. nota. Roma. consi. 428. in terminis. col. 3. & Corfe. sing. incipien. expensa. 1. vbi scribit quinque casus, in quibus impensa contra voluntatem facta repetitur: quod ego arbitrarer procedere quando expendisset iuxta patriæ consuetudinem in causis piis: secus si in conuiuuiis. vt doc. not. in d. l. quod in vxorem. C. de neg. ge. quod facit contra tutores, qui computant pupillis pro conuiuuiis mortuorum multa, vt nihil debeant repetere: quia hoc fieri non debet: nisi consuetudo haberet, quod presbyteri alerentur, & alij laborantes in sepultura defuncti. nam si seminant spiritualia, dignum est vt merant carnalia, iuxta diui Pauli sententiam.

65 Octauo præfertur creditor funeris omnibus aliis creditoribus. per l. pen. ff. de relig. & sump. fune. ibi, impensa funeris semper ex hæreditate deducitur. quæ etiam omne creditum solet præcedere, cum bona soluendo non sunt. & sic omnibus tacitis hypothecis, hæc impensa præferri debet, etiam doti, & anterioribus, sed & expressis hypothecis per gl. in d. l. penu. Bar. & alij in l. i. ff. solu. matti. pulchrè Anto. negulant. in tract. de pig. in 2. membro. 5. partis. num. 28. in 13. fallen. & hoc propter vtilitatem publicam. l. 2. ff. de priuileg. credito. etiam fortius quod habenda est prius ratio huius expensæ, quam legatorum, licet essent prius facta legata: tamen pro exequiis faciendis possunt res legatæ vendi, quando aliæ non sufficiunt. d. l. at si quis. §. sed & si res legatæ. vbi dicit tex. sanctius esse de suo testatorem funerari, quam aliquem legatum consequi: etiam præfertur omni ari alieno. l. si. §. in computatione. C. de iur. deliberand. vbi doct. hoc tradunt,

Successor in beneficio quando tenetur ad expensas funeris.

Priuilegia actionis funerariae.

Intra nouem uel quadraginta dies an uidua conueniatur. Arejium.

Pœna iuris priuantes non seruatur in regno.

Expensa contra prohibentem rempetitur.

Nonò

66 Nonò quod hæc actio datur marito contra hæredes vxoris, vel contra illos, ad quos res reuertitur soluto matrimonio. per l. in eum. cum l. sequenti. ff. de religio. etiam si maritus promississet totam & integram dotem reddere, adhuc poterit retinere ex dote expensas funeris. Curtius cõsi. 13. statuto Genue. col. si. facit quod notat Bal. in l. si. C. ad legem fal. & sic maritus de suo non tenetur vxorem funerari, nisi lucretur dotem: vt Tholose. æquissimum enim est visum veteribus mulieres quasi de patrimonio suis, ita de dotibus funerari. d. l. in eum. & doct. in l. quod in vxorem. C. de nego. gestis. & idem quando lucratus esset dotis portionem, pro portione tenetur. l. Celsus. ff. de religio. cum l. sequent. & Guido Papa consil. 127. de hoc anno domini.

67 Decimo qui per vim cadaver rapuit, & sic impediuit quo minus sepeliretur, pœna legis de vi publica tenetur. l. qui cõu. ff. de vi public. cuius pœna est deportatio. l. qui dolo. §. si illo titu. & bonorum confiscatio. §. penult. de public. iudic. in institu. ad hæc tenetur pœna sepulchri violati: cuius pœna describitur in l. si quis sepulchrum. C. de sepulc. viola. imò si sacerdos parochialis corpus eius, qui alibi elegit sepulturam, violenter rapuerit, vel funus spoliauerit, tenetur restituere totum quod accepit, & perdit quartam canonicam: vt docet Hostien. in c. cum liberum. de sepult. quem citat Ioan. Sanfon in consuetu. Turonen. in rubr. des successions de gens roturiers. artic. 11. circa finem. hodie cum ista pœna deportationis non solet imponi de consuetudine Franciæ, arbitrio iudicis pœna relinquere: vt firmat Albert. de Gand. in tract. de malef. rubr. de falsar. col. 2. vtilitates sepultura: scribit Florentinus in 3. part. summæ titu. 10. c. 1. §. 3.

Et an religiosi caussa funeris possint ire cum cruce per parrochiam curati? scribit Oldrad. consil. 82. an fratres. vide per Anchar. consil. 189. & casus in quibus aliquis sepultura carere debeat, per Hostien. in summa de sepul. & in cap. 2. de raptor. Chassa. in consuetud. Burgund. in rub. des iustices. §. quinto. glo. du prince.

68 Vndecimo qui propter funus aliquid impendit, cum defuncto contrahere creditur, non cum hærede. l. i. ff. de religio. & sump. fune. & sic lex fingit mortuum contrahere, vel eum, qui expendit quicquam pro eo: quod memoriæ commendandum est. vide quæ scripsi in l. verba contraxerunt. ff. de verb. signi.

¶ Duodecimo vtilitates sepulture scribit Floren. in 3. parte summæ. titu. 10. c. 1. §. 3. & diuerfos humandi ritus Alexand. lib. genal. 3. c. 2.

69 Tertius casus prouisional est, videlicet executio testamentorum: & hoc iuste & sanctè statutum est: quia nihil magis hominibus debetur, quam vt supremæ voluntatis liber sit stylus. l. i. C. de sacrosanc. eccles. & expedit reip. vt testamenta executioni mandentur. l. vel negare. ff. quemadmodum testa. aperiantur. hoc expressè habetur in stylo parlamenti eo. tit. de prouisione. in 1. parte. §. 1. & in magno consuetudinario, eo. tit. §. 1. & 2. facit tex. in l. nulli. §. sin autem, ibi, sine vlla cunctatione. C. de episcop. & cleric. licet perperam ibi glof. exponat pro dubitatione: ego verò exponerem sine dilatione, sine mora: vt intelligit Specul. in tit. de instrumento. æditio. §. nunc verò aliqua. q. 41. quid si hæres, & per totum illum §. vbi tradit materiam executionis voluptatis vltimæ, ibi vide multas quæstiones, & vtiles.

70 Vnde si consanguinei dicant testamentum nullum, & executores testamenti contrarium: pendente nullitate sit prouisio executoribus, pro soluendis legatis piis, & pro litis persecutione. ita fuit dictum pro executoribus Decani Parisien. Lullier. anno 1512. die 17. Februarij.

71 Quæ solutio fiet legatariis, recepta ab eis cautione de restituendo, si fieri debeat: vt latum etiam fuit arrestum anno 1350. die 5. Februa. quod probat. lex 1. & per totum. ff. si cui plusquam per legem falcid. licuerit.

72 Non sunt tamen recipiendi executores in interdicto vti possidetis, vel in casu nouitatis: vt vocant practici, super bonis immobilibus defuncti: vt fuit pronunciatum anno 1374. die 1. De cemb. sed bene sunt sacti de rebus mobilibus: quamuis hæredes offerant dare pecunias vsque ad valorem legatorum, & funeralium, ex decisione Senatus pro executoribus viduæ Nicolai l'Anglois, anno 1325. die 1. Martij. Ideo executores in soluendis legatis vocare debent hæredes, pro expensis funeralibus, & legatis piis, vt iudicauit Senatus anno 1522. vltima Iulij pro Comite de Briene. 3

73 Intellige quando constaret testamentum non rasum, nec cancellatum esse. argu. l. fi. C. de edicto diui Adriani tollend. nam tunc si executores contendant ratione executionis alicuius testamenti contra bona detinentes, fiet ipsis executoribus prouisio pro persecutione caussa: vt in d. stylo, parla. continetur: vbi dicit ita interuenisse arrestum pro Beatrice de Sabur. contra aduersarios. imò anno 1544. die 9. Decbris fuit seruatoribus paulmier clerici grapherij prouisum: quamuis dictum esset testamentum scriptum à quodam notario apostolico: tamen quia famulis legata relicta erant pauperibus: ideo ad pias caussas data censebantur. l. i. C. de sacrosanc. eccle. & gl. in l. si quis Titio. de legat. 2. ff.

74 Secundo intellige, quando testamentum erat validum: nam si esset nullum, executor datus in eo non esset executor: & sic non deberetur ei prouisio, nisi ex iudicis officio. arg. l. 4. §. condegnatum. ff. de re iud. tex. in l. 2. §. 1. quemadmodum testa. aperiant. vbi iuriscon. sic ait, testamentum autem illud proprie dicitur, quod iure perfectum est: sed abusiue testamenta quoque ea vocamus, quæ falsa sunt, vel iniusta, vel irrita, vel rupta. Vnde anno 1553. in mense Martio ante Pascha prouisio fuit denegata do. D'estree, eo quod testamentum erat factum coram duobus nota-

Marito contra uxoris hæredes funeris impensarum datur actio.

Rapiens cadaver quomodo punitur.

Contrahere eum testatore mortuo quis fingitur.

Executio testamentorum per prouisionem fit.

Prouisio executoribus fit lite pendente.

Arresta legatariis data cautione soluantur.

Executores non habent possessionem rerum immobilium. Arejium.

Testamentum non rasum nec cancellatum executioni datur. Arrestum.

Testamentum nullum quando sit exequendum.

riis 18

tiis in ciuitate Ambian. vbi non erat consuetudo, vt omnes actus coram duobus notariis facti valerent, sicut est consuetudo Parisi. nam tunc denegata non esset prouisio, & testamentum rite conceptum in vno loco vbique valet, sicut factum in portu sartacenorum coram duobus testibus valet vbique. Bar. in l. 2. C. quemadmodum testa. aper. Bal. in rub. ff. de rerum diuisio. scripsi in l. portus. ff. de verb. signifi.

Ex alienigena testamento prouisio.

75 Tamen anno 1300. die 16. Decemb. fuit facta prouisio executoribus testamenti magistri Dominici de Alex. & plena bonorum distributio: quamuis dictus Alex. fuisset alienigena, & exterus: & sic testamentum dicebatur nullum: sed contrarium est verum: nempe testari non prohibetur exterus: vt est scriptum in thesauro Regis signato 95. nume. 35. vbi reperitur charta Regis signata anno 1360. & eodem anno 1. die Martij fuit latum arrestum de bonis exterorum, quid de eis fieri debeatur inueni in quibusdam recollectis cuiusdam aduocati antiqui.

Post celum annos non exequuntur testamenta.

76 Item si testamenta executioni mandari debeant, non obstante aliqua temporis prescriptio, nam post centum annos non potest exequi: quia ista prescriptio censetur semper excepta. per tex. iuncta glos. in §. penult. in verbo, nulla temporis prescriptio. in authent. vt de cetero non fiant commutatio. collat. sic consilium Alex. consil. 60. omisso. in fi. vol. 1.

Executio testatorum ad quos spectet.

77 Quæro, ad quem spectet testamentorum & voluntatis vltimæ testatoris executio? Respon. primò competit ei, quem testator elegit, secundò competit hæredi. l. si quis sepulchrum. §. funus. ff. de relig. & sumpt. funer. & in authent. de ecclesiasti. titu. §. si quis ædificationem. verli. sin autem intra. coll. 9. hæredi enim totius summa causæ authoritas commissa est. l. si. C. de fideicom.

Dominus testamenti hæres dicitur.

78 Et hæres dicitur dominus testamenti, quia potest tabulas vendicare. l. 3. ff. quemadmodum testa. aper. nota. in l. locum. §. si ipse. ff. de tabul. exhiben. ratio colligitur in l. qui pecuniam. ff. de statulib. & ideo executor à testatore deputatus exequitur. teste Archid. in c. episcopus. 88. distinc. & in c. de laicis. 12. q. 2. & §. si quis autem pro redemptione. in auth. de eccl. tit. coll. 9.

79 Imò dicunt quidam fideicommissariis etiã executionem comperere, si hæres recuset. d. §. si quis autem pro redemptione. de eccl. tit. colla. 9. qui hoc non probat: sed verum est, quòd legatarij possunt petere, vt executio fiat. teste Archid. in c. episcopus. 88. distinc. & fideicommissarius vniuersalis restitutione sibi facta exequi poterit, sicut hæres, quia in locum hæredis est. l. 1. ff. ad Trebell.

80 Tertio recusantibus hæredibus & executoribus, vel negligentibus episcopus exequetur. l. nulli. C. de episcop. & cleric. c. nos quidem. de testa. Aufer. decil. 112.

81 Quarto si episcopus negligit, competit metropolitano potestas exequendi. §. si autem hæc facere. in authent. de ecclesiasti. titu. col. 9. sub §. si quis autem pro redemptione. ibidem.

Parlamentia exequuntur testamenta.

82 Quintò competit etiam principi seculari. per l. hæreditas. ff. de peti. hæredi. ibi, principali, vel pontificali authoritate compelluntur, ad obsequium supremæ voluntatis: & hodie solent procuratores & aduocati regij profèqui hanc testamentorum executionem, maximè in parlamentiis, & contra laicos non solucentes legata pia: vt sapius vidi: & compellit etiam ad hoc curia suprema episcopos, & alios clericos: cum vix allegetur ibi exceptio incompetentiæ ad fines non procedendi: vt scribo in tract. meo exceptio. in exceptione dilator. Et anno 1509. die 17. Decembris fuit in Senatu pronuntiatum, clericum teneri reddere rationem executionis eorum Præposito Parisiensi. & anno 1383. 1. Februarij, decreuit Curia in negligentiam executorum, qui iustam non fecerant executionem, nec reddiderat computa, vt quatuor consiliarij audirent computa illorum, & non reciperent vltra quàm receperant duo ex illis executoribus.

83 Sextò prætori. d. l. si quis sepulchrum. §. prætor. & seq. quia prætor tuetur voluntates defunctorum. l. 1. ff. si quis omnia causa testa. competit etiam rectori prouinciæ. d. l. nulli. in fi. & fidelibus iudicibus locorū. d. §. si quis autem. & §. si quis ædificationes. l. quintus in fi. ff. de annuis legat.

84 Etiam si hæres sit persona priuilegiata, clericus, vel alio fortè priuilegio potiat. l. neque. §. si. ff. de fideicommissa. hæredita. Lucas de penna in l. vna. col. penult. de expen. Ludo. lib. 11. C.

Hæres uoluntatem defuncti non implens est puniendus.

85 Quæro, quando puniatur hæres non implens voluntatē defuncti? Respondeo, de iure grauius peccat. not. in c. vltima voluntas. 13. q. 2. quia iniuste infert mortuis damnum notabile: vnde tales dicuntur gentium necatores, & ab ecclesia sunt abiicendi. c. qui obligationes. & c. seq. 13. q. 2. hæc probat Florent. in secunda parte summæ tit. 1. c. 21. §. 3. plus dicens eos qui non soluunt legata piis locis concessa committere sacrilegium: quia amice aliquid subtrahere furtum est, ecclesiam verò defraudare sacrilegium. c. gloria. 12. quest. 2.

Exempla terribilia contra non implentem testatoris uoluntatem.

86 Vnde legimus quendam Romoricum Caroli magni militem, apud Baionam ægrotantem, cuiusdam consanguineo commisisse, vt post mortem eius militis suum venderet equum, & omnia bona sua, & clericis ac pauperibus distribueret: quod recusauit consanguineus exequutor, imò in vestibus & cibis argentum consumpsit militis, sed factò contigit, vt post triginta dies Romoricus iam mortuus appareret noctu consanguineo, hæc proferens verba: quoniam res meas commendatas pro redemptione animæ meæ tibi consumpsisti, & retinuisisti, atque sicut disposueram, non fecisti, ob id in pœnis tartareis triginta diebus cruciatus fui: tunc eum locum infernalem, vnde egressus sum, die crastinò descendens, vbi perpetuò cruciaberis: quibus dictis recessit, & cum mane consanguineus ille suum sociis narraret somnium, subito clamore factò in aëre veluti leonum, luporum & vrsorum, raptus fuit consanguineus militis à dæmonibus, & ad inferos vt creditur delatus, & demùm à sociis questus die 12. in monte altissimo cadaver collisum inuentum extitit:

extitit: qui mons ab illo loco quatuor diebus distat, vt mutuatus sum à Bened. in repet. cap. Raynuius. in verbo si absque. in 2. de legat. nu. 208. de testa. qui Floren. in 2. parte summæ titu. 14. cap. 4. referret.

87 Ipse ego vidi, & audiui anno 1521. in mense Julio, seu circa, in ciuitate Biterrensi quendam notarium à præceptore sacerdote, quem suis pueris constituerat monitum, vt voluntatem vxoris suæ defunctæ impleret, alioqui ei reuelatum noctu assererat præceptor, quòd malè se haberent notarij res, & præceptor monuit eum me præsentē, vt illa compleret, quæ vxor sua iam defuncta disposuerat: quòd facere maritus non curauit. iterum à spiritu vxoris monitus sacerdos, vt illum maritum notarium exequi uoluntatem vxoris curaret, alioqui breui notarius moreretur. Cui non credidit, imò cum irridebat: ideo fato quodam ante decem dies vna nocte per ymbra verberatus in tantum fuit, quòd ante triduum dicens mihi se damnatum, obiit, & sic fortè ad inferos delatus extitit: ego de his oculatus sum testis, & quia vidi, testimonium perhibui. videtis in quantis malis positi sint, qui voluntates defunctorum non exequuntur, sed bona illorum retinent.

De notario non exequente uxoris dispositionem.

88 Secundò quòd hæres negligens voluntatem testatoris implere, priuatur hæreditate, si steterit per annum, & monitus fuerit: si verò ageretur de breuiori tempore anni, tunc duæ monitiones requiruntur. c. nos quidem. de testa. §. si quis autem non implens. de hæred. & falcid. colla. 1. & in authent. hoc amplius, & ibi Iaf. plenè. C. de fideicom. §. si autem. de ecclesiasti. titu. colla. 9. Bened. vbi supra tradit limitationes sex: & ille annus computatur à die monitionis factæ per episcopum, vel alium. teste Panor. consil. 110. in causa. vol. 2. & Ancha. consil. 395. ore tenus. vbi dicit, quando constitutio synodalis dat sex menses, an coniungantur cum anno: & an episcopus possit prorogare tempus datum per testatorem. vide Bal. consil. 207. occurrit in 3. vol. & quando testator disposuit hæredem priuari bonis, si suam voluntatem non impleuerit, à quo tempore incipiat currere annus docet Bal. consil. 15. in 4. vol. vide multa quæ addidi ad dictam l. nulli. & ad dictum cap. nos quidem de testam. & hodie in hoc regno in forensi iudicio nunquam vidi priuari hæredem non implentem voluntatem defuncti, etiam post monitionem, & processum, sed solent condemnari ad multam ratione diffugij vel calumniæ.

Hæres non implens defuncti uoluntatem an priuatur eius hæreditate.

89 Tertio hærede negligente, vel exequutore adimplere voluntatem defuncti per sex menses poterit episcopus etiam non expectato anno, interdiciere quicquid fuerit eidem relictum cum fructu & emolumento, vt ex his uoluntas impleatur. d. cap. nos quidem. & ibi docto. Floren. in 3. parte summæ. tit. 10. c. 3. §. 5. Angel. in summa sua in verbo executorum. §. 23.

90 Quarto non seruans voluntatem defuncti est infamis infamia facti, & contra conscientiam facit. l. militis. C. de religiof. & sumpt. fune. sing. secundum Guilel. de Ludo. sing. 124. lex est contra glos. & c.

Executor negligens perdit com modum testamenti.

91 Quintò executor perdit commodum, si quod habet ex testamento, si negligat voluntatem defuncti implere. l. si quis sepulchrum. §. funus. ff. de religiof. & sumpt. fune. c. Ioannes. & ibi nota. de testa. hodie, vt dixi, non priuatur etiam executor, sed ad emendam condemnatur: quæ aliquando maior est, quàm rei emolumentum pro quantitate calumniæ.

Alia in materia executorum vltimæ voluntatis vide per Spec. in d. tit. de instrum. editio. §. nunc verò aliqua per totum. & per docto. in de. religiofus. de testa. & Ioan. Andr. ac alios in cap. Ioannes. ibidem.

92 Quartus casus est in filio, cui debet fieri prouisio pendente lite, vt dico plenè artic. 1. gloss. alimens. inf. eodem.

93 Quintus casus est in dote: de qua inferius scripsi artic. 3. in glo. 1.

94 Sextus est in medicamentis. glos. medicamens. inf. artic. 1.

95 Septimus casus est in expensis infirmitatis, vt iudex debeat condemnare per prouisionem illum in cuius valetudine impense factæ sunt, quia impense infirmitatis & funeris æquiparantur. in l. legatum. C. de religiof. Bald. in l. restituenda. C. de peti. hæred. Alexand. & Iafon. in l. fin. §. in computatione. C. de iure deliberand. & summa videtur ingratitude affici, qui alimentorum expensas, ac valetudinis à se in iudicio petere permittit. has enim profèqui ignominiosum reddit protrahentem, & soluere differentem: & intellige faciendam prouisionem tam in expensis factis pro aduersa valetudine, quàm etiam faciendis: quia etiam maior ratio intelligitur in faciendis quàm in factis.

Infirmitatis impense prouisionem requirunt etiam contra hæredes.

96 Etiam si mortuus fuerit eger, adhuc creditor eas iuste petet, & condemnabit iudex per modum prouisionis hæredem ad impensas procurando ægro factas: etiam si quis inuitum ægrotum curauerit, hoc in medio concludit gl. sing. in c. prouidendum. 83. distinc. quam notat sing. Barba. in consil. 54. in fin. volumine 2. & Roma. sing. 123. & Corfe. in sing. incipient. expensas. & Iafon. in §. tripli. de actionib. & in fin. vt ipse medicus salarium petere possit, quamuis valetudinarium, inuitum, medicinas sumere nolentem curauerit: sic dicerem in alio seruiente infirmo, & impendente procuratore illius: quia non auditur infirmus perire volens. l. non tantum. ff. de appel. & sunt aliqui adeò auari, vt mortem potius oppetere non dubitent, quàm aliquid in eorum utilitatem exponere. & illi helleboro indigent: vt interdum quosdam vidi.

97 Octauus casus prouisionalis est quando agitur de custodia ciuitatis, castri, aut alterius loci: tunc si imminet bellum, fit prouisio, nempe si procurator filci aliquem ad custodiam ciuitatis, vel ad dandū decem pro custodia conueniat, & is dicat se priuilegiatum: iudex per modum prouisionis.

Custodie ciuitatis prouidetur.

tionis condemnabit eum ad garniendum, nisi statim ostenderet priuilegium: quia melius est intacta caltra seruari, & villas: quam post caussam destructam seu perditam remedium querere. l. h. C. in quibus causis retri. in integ. non est necessaria. Et melius est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare. l. i. C. quando liceat vnicuique sine iudic. se vindicare: alioqui potest dici post captam ciuitatem illud Vergilianum, tardi venere subulci. Et imperator scribit, sera prece tibi subueniri desideras. in l. 2. C. de iuris & facti igno. & in l. 2. de hære. vel actio. vend. dicit sero desideras tibi succurri post destructam ciuitatem: ideo prouideas ante.

Arestu pro excubijs faciendis.

98 Vnde etiam si non imminebat bellum, nec periculum, tenetur quis ad excubias, postquam est ad eas obligatus: vt fuit in hoc senatu dictum contra electum Matifconensem anno 1528. die 22. Aprilis post pascha.

In regimine ciuitatis & politici prouiso fit.

99 Item quando agitur de regimine ciuitatis, quod politiam vocant, vidi etiam iudices per modum prouisionis condemnare, & postea exequi, nempe futuris prouidere debemus. in proemio institut. in princ. facit c. fina. de consti. & l. leges. C. de legib. ¶ Vnde concessum fuit Præposito & Scabinis Parisiensibus, à rege Henrico 2. vt sententiæ respicientes politiam, non excedentes sexdecim libras Paris. executoriæ essent, non obstantibus oppositionibus & appellationibus. ¶

Pestis tempore fit prouiso.

100 Primo amplia, siue immineat bellum, siue pestis: cum quoddam bellum inter deum & homines dicat esse Bart. in l. naturaliter. col. pen. ff. de vscapio. sed in hoc bello Deus est victor. nam tempore pestis non minus est periculi, quam tempore belli: ideo cõdẽnari debet per prouisionẽ quis ad custodiam ciuitatis id temporis, allegans se priuilegiatum, nisi ostendat statim priuilegium: vel notorium priuilegium fuerit vt doctoris, scholastici, & sacerdotis, vel clericis: & hæc sententia prouisionalis, non obstante appellatione, exequi debet, alioqui interim incendi possit ciuitas: & hoc pestis tempore maximè quis Deo commendare se debet, & confessus ac paratus esse, si sapit.

Seditio prouisionem requirit.

101 Secundo amplia etiam si propter seditionem, vel aliud periculum peteretur fieri condemnatio: vnde si iudex præcipiat alicui tempore seditionis, vel imminentis periculi, hoc debet per prouisionem facere, & non obstante appellatione exequi: quia idem est sicut de tempore belli: vt not. Boer. in suo tractatu de seditio. & probat. l. si. de appel. recipiend. ff.

Fossata Aurelianen. ab omnibus facta.

102 Idem censuit Senatus pro refectione fossarum ciuitatis Aurelian. vt omnes ciues Aurelian. illis qui fecerant fossata in illa ciuitate etiam tempore pacis per prouisionem soluerent, & hoc anno 1522. die 15. Martij. ¶ Idem est in denariis regis impositis vt lite pendente per modum prouisionis solui debeant cum non debeant differri ratione publicæ utilitatis, & hoc quotidie solet pronunciari in curia generalium. ¶

Monacho abbate accusanti prouidetur.

104 Nonus casus est in monacho accusante abbatem suum, nam pendente lite debet eidem fieri prouisio pro alimentis, & litis prosecutione: si ille religiosus nihil habeat: quia abbas voluntariè non aleret illum prosecutionem cum. probatur in l. si. C. de ordine cogni. & ibi Petr. de bella perri. ca. Er doc. in c. ex parte. & c. olim. de accusat. & licet ille rext. d. l. si. loquatur in seruo: tamen de seruis ad monachos bonum est argumentum, quando materia congruit. per l. Pedius. §. si. ff. de arbit. & l. cum prætor. §. si. de iudic. Bar. & alij in l. cum fundus. §. seruum. ff. si cer. peta. Bauer. plenè in repeti. l. cum filiofamiliat. de legat. 1. ideo habebit etiam locum in monacho, in primis tamen licentiam sui prælati habere debet, & postea prouisionem petere. teste Francis. Marc. in decis. Delphi. q. 126. in 1. parte, quæ hodie peti vix potest, quãdo religiosus contra suum experitur abbatem, quia etiam frustra peteretur, cum nunquam abbas & illam concederet. & vidi prouisionem sæpius monacho concedi à suo superiore post condemnationem factam, quæ statim fieri solet.

Seruo prouidetur.

104 Decimus casus est in seruo litigante de statu suo contra dominũ, vt eidẽ prouideri debeat, vt hic: & cum in hoc regno nõ habeamus seruos, ideo hæc decisio ad monachos, & alios religiosos, atq; ad filiosfamilias extẽdetur, cum æquiparẽtur, vt supra dixi: & quid in monacho accusato, an debeat ei fieri prouisio. vide Spec. distinguentem in tit. de inquisit. §. vlt. vers. item pone abbas.

Solui quando prouisio debeat seu pensio.

105 Et quando adiudicatur prouisio monacho, dimidia pars prouisionis & pensionis illius dari debet in anni principio, residuum in medio, vt viuere possit: & hoc censuit Paris. Senatus contra abbatẽ Altifsiõdoren. anno 1515. die 5. Junij in magna camera post prandium, vt refert Aufser. in stylo parla. arresto 372. ¶ quod est notandum, & dixi de scholasticis, quando pensio debeat eis solui in scholast. priuileg. §. 4. vbi plenè tractaui, nisi aliter dictum fuerit in sententia.

Canonico regulari fit prouisio.

106 Vndecimus casus est in canonico regulari litigante contra suum superiorem. Alber. in d. l. si. C. de ordi. cognitio. Iacob. in l. vix certis ex causis. ff. de iud. quia isti cum nihil habeant, interim lite pendente fame perirent, ideo per modum prouisionis prouideri eis debet de alimentis. 107 Idem iuris videtur in omni religioso, cum ea sit ratio: vt in simili concludit Soci. consil. 99. serenissus. & consil. 101. visis. in 3. vol. intellige si religiosus pro utilitate monasterij accusaret, vel reformationem monasterij peteret. c. ex parte. de accusa. secus si propriam causam prosecutionem. nam si tunc non habeat vnde viuat, & dicat se valde iniuriatum, tunc maior cautela est, quod supplicet sibi de expensis prouideri: & iudex ei non negabit: vt firmant domi. de Rota decis. 799. sciendum. in antiq. & Aegid. de Bella mera decis. 159. in casu. nam solent interdum abbates, & superiores religiosorum vitra modum in religiosos sauire: ideo compellunt eos ad appellandum: vnde interim pendente appellatione debet iudex his religiosis prouidere, sicut pater filiis: vt scripsi supra in definitione.

Arestum ad

108 Imò si aliquis interim illos alat, potest monachus petere ab abbate, vt isti satisfiat: & ita condemnauit

demnauit Senatus Abbatem Suresionẽsem, ad soluendũ alimenta, quæ mater naturalis præstiterat suo filio religioso, à monasterio sine causa ab Abbate expulso anno 1534. die Decembris. facta ca. olim. 2. de restitut. spolia. vbi doct. scribunt. diuersum esse in apostata. Nam tunc eidem esset prouidendũ iuxta c. nouimus in fi. de verb. sig. cum pane doloris, & aqua angustia in carcere. 109 Duodecimus casus est in clerico paupere, qui agit pro utilitate ecclesiæ, vt interim prouideri ei debeat: teste Panor. in cap. cum pro causa. de procur. non enim dispendium habere debet, vnde meretur præmium: ca. peruenit. de fideiuss. c. sanè de renunc. secus si accuset, quia accusantium illaudabilis est intentio. cap. si quis episcopus. 2. q. 7. Specul. ita tenet in tit. de inquisit. §. vlti. vers. item seculari. Antro. & Henric. d. c. ex parte. vi de Oldra. consil. 38. thema tale. Quidam.

recuperandas expensas uisus pendente lite. Clerico pauperi quando prouidetur.

110 Decimus tertius casus clericus suspenso à beneficio, debet interim fieri prouisio de fructibus illius ad vitam subsidium, si nihil aliud possideat. tex. in c. præter. & ibi Præposit. col. 2. dist. 32. cap. studeat. in fin. 30. distin. ne interim fame pereat. hodie parum est in vsu ista suspensio à fructuum perceptione in hoc regno Francia: sed suspensio clerici solent à diuinis, vel excommunicari: & isti excommunicati recipiunt fructus, ac si excommunicati non essent: & idem dixi, quando fructus beneficij primi anni episcopus, vel alius recipit, vt de alimentis isti prouideri, vt inferius dicitur, debeat.

Suspensio fit prouisio.

111 Decimus quartus casus est, in canonico, cuius fructus primi anni, vel secundi, quo receptus est, fabricæ ecclesiæ deputati sunt, vel archidiaconus recipit: & sic patitur eclipsum illo anno, cum nihil recipiat. iuxta text. in c. si propter. de rescrip. lib. 6. & c. si tibi concessio. de præb. eo lib. vt durante illo anno sterili debeat ei saltem de alimentis prouideri, si nihil aliud habeat, ne interim fame pereat. & ita dixi aliàs contra canonicos Bituricenses omnes pecunias & redditus secundi anni recepti nouiter canonici recipientes, exceptis decem denariis, quos singulis diebus isti canonico relinquunt, ex quibus non potest commodè viuere: ob id debet eidem prouideri, si nihil aliud habeat: & statuta illa ab usua sunt reformanda: & an ista eclipsis debeat habere locum in permutantibus, vide per gloss. & Perus. in d. c. si propter. & Benedic. in repeti. c. Raynurius. in verb. si absque. in 2. de substi. fideicommiss. nu. 32. cum seq. de testam. igitur iudex debet illum condemnare, qui fructus recipit: vt interim prouideat de alimentis, videlicet dando tertiam beneficij partem, vel quartam pro qualitate personæ, & valore beneficij, & hoc per modum prouisionis: quæ sententia non obstantibus appellationibus executioni dabitur, & hoc est æquum iuri, & rationi cõsonum. Audiui aliàs datum esse arrestum contra archidiaconos recipientes ex quodam abusu inueterato & vsurpatione fructus beneficiorum primi anni, vt reseruare congruam portionem debeant beneficiatis. nam extrauagãs relinquit in hoc casu mediam saltem partem beneficiato, vbi non est taxata decima papalis: vt patet in extrauag. suscepti. de elect. in extra. Ioan. 22.

Fructus primi anni non capiẽs prouisionem habet.

112 Cautela itaque est pro his, qui in Normania vel aliter obtinent beneficia: vbi est talis passim non consuetudo sed vsurpatione, ac corruptela, vt ab illis statutis seu cõsuetudinibus abusiuis ad senatũ tanquam à notario abusu appellent, qui hunc abusum reformabit, tuendo ecclesias regni: habent etiam alium quidam prælati damnabilem vsu, vt fructus litigiosorum beneficiorum recipiant, & tunc omnia beneficia faciunt litigiosa, vt fructus sic recipiant: ideo theriaca appellationis vtendum esset contra hoc præsens venenum, & illis mortiferum: & puto hos abusus ex damnabili vsurpatione maiorum processisse, sicut quædam alia.

Cautela contra archidiaconos capiẽs fructus primi anni.

113 Decimus quintus casus est, quando aliquis accusatur de crimine, ex quo bona confiscantur, & interim extraordinarij iudices quidam capiunt bona ipsius, & sayiunt: tunc isti debet fieri prouisio, vt ex illis bonis pendente saltem processu alatur: & iudex aliquam pecuniam pro alimentis eius capi in singulos annos iubebit. argu. l. ait prætor. in fi. & l. filius. ff. de iure deliber. & istum casum interdum in forensi iudicio vidi, licet de iure istius accusati bona nõ debeant capi, nec sayiri ante sententiam. l. prohibitum. C. de iure fise. lib. 10. imò conuersione pendente inquietari, facultatẽque describi fas non est. l. defensionis. ibidem, & ista iura seruant curiæ supremæ, & ordinarij regni iudices. & altera praxis cum suo extincta auctore erit.

Accusato fit de suis bonis prouisio.

114 Decimus sextus, si aliquis promisit sub pœna omnium bonorum suorum quicquam facere, & non fecit: & sic dicatur incidisse in pœnã, ac omnia bona sua perdidisse, si capiuntur eius bona, pendente lite fiet illi prouisio, & ex illis bonis alatur. arg. l. pupillus. ff. de priuil. cred. & idem in similibus casibus, quando agitur de omnibus bonis alicuius, & ipsius bona sic capiuntur.

Cuius bona capiuntur, prouisionẽ iure petit.

115 Decimus septimus collegiatus, seu bursarius de facto à collegio expulsus, debet pendente processu ali, & prouisio illi fieri, si sit pauper. Bolog. in repeti. authent. habita. C. ne filius pro patre. nisi post tempus finitum expelleretur: si tamen in hoc causæ cognitio requiratur, quæ posset protrahi in longum tempus, tunc interim fiet eidem prouisio, vt scripsi super statutis collegij duvergier Montispefulani, vbi finito quinquennio si collegiatus velit, & affectet studere in iure, in quo minimè studuit: poterit hoc faciendõ per aliud quinquennium: ergo non poterit expelli, si velit studere in iure canonico, si prius, vt fieri solet, studuerit in iure ciuili, quamuis contrarium in illo collegio quidam velint seruare, non intelligentes illa statuta.

Collegiato & bursario prouideri debet.

116 Decimus octauus si bona mercatori exteri Lugduni, vel alibi capiuntur, seu arrestentur: pendente lite illi mercatori fiet prouisio, vt ex his bonis alatur, si aliunde facillè non possit ali. arg. l. si neget. ff. de liber. agnos. & l. sed & si. de carbo. edict. nisi diceretur mercatorẽ, vel alium illa bona surripuisse, vel in his deliquisse: quia delictum omne excludit priuilegium. l. i. C. vbi senatores,

Externico mercatori prouisio fit.

vel clarissimi: & nisi alia bona haberet: & pauca bona essent ea quæ sistere, vel capere fecit creditor, & arrestare: & hoc iudex considerare debet.

Inopi prouiso fieri debet.

117 Decimus nonus si extraneus inops litigat super bonis, quæ sua præterdit, vel communia: si sit præsumptio pro eodem, fiet illi prouisio: & dicitur habere præsumptionem, quando sententiam habuit pro se, licet ab ea fuerit appellatum, vel habet instrumenta in promptu. l. si inlicita. §. de inofficio. ff. de inoffic. testa. Hostien. in summa de accusatio. §. 1. versic. idè que regulari. col. pen. Bal. in l. si. C. de ordi. cognitio. Aret. in c. si quis testibus. col. 3. versic. 2. conclusio. de testib. Ioan. Lupus in repetit. cap. per vestras de donat. inter virum & vxorem. §. 3. fol. 75. in magna impress. declaro infra. artic. 1. glo. *alimens*. vbi quando quis obtinuit sententiam super bonis, fiet prouisio vix antè.

Rex pauperi litigati contra eum prouidet.

118 Vigésimus in domino, seu in fisco cum quo priuatus litigat, tunc si de omnibus bonis sit quæstio, & ille non habeat aliunde, quid porrigere denti, debet ei fieri prouisio. d. c. ex parte. Bald. in l. 1. in si. princip. ff. de iusti. & iure. & per hoc dignoscitur magna Regis Franciæ iustitia, ex qua si pauper litigat contra eum, ipse fecit sibi ministrare expensas. teste Bal. in l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eor. Jacobi. in l. vix. certis. in si. ff. de iudic. Boer. in §. 24. de consue. feud. Ioan. Lupus. in d. §. 3. & per Sanson in ordi. Turonen. arti. 1. circa finem. ego tamen non vidi in forensi iudicio hoc fieri: quia fortè non fuit petitum: vel quia hodie Regis officiales plus regis rebus vigilant, quam suis, & pauperibus.

Electo vel postulato lite pendente prouidetur.

119 Vigésimus primus super datione tutelæ fit prouisio, vt in artic. 3. gloss. *dation de tutele*. infra eodem dicitur.

120 Vigésimus secundus in inuentarij confectione. gl. in verb. *confection d'inuentaie*. d. artic. 3.

121 Vigésimus tertius casus, quod electus, vel postulatus pauper, debet habere de bonis ecclesiæ expensas ad prosecutionem electionis vel postulationis, per c. vt præterit. vbi docto. de elect. c. cupientes. in si. illo. tit. in 6. sic consuluit Oldr. consil. 27. thema tale est: & vide Albert. in d. l. fin. inde iudex etiam ecclesiasticus potest hanc prouisionem statuere: & capitulum pro negotio electionis ex bonis episcopatus potest petere expensas, & solent tunc decerni à curia parlamenti, supplicatione data: vt dicit Franc. Mart. in decis. Delph. q. c. quæritur an capitulum. in 1. parte.

Legatariis fit prouisio.

122 Vigésimus quartus pendente quæstione super testamento, debet prouisio fieri legatariis, & illis per modum prouisionis legata solui. l. si in fraudem. C. de lega. & l. si testamentum. ff. de peti. hæred. quod est verum, si testamentum non sit rasum, nec cancellatum. iuxta l. si. C. de edicto diui Adria. tollen. aliàs contra: etiam non fiet prouisio, si iusta exceptio ex testamento oriatur: vt pote, si quis petat decem aureos, quos ei promisi, si legerit: oportet quod probet antè se legisse. arg. l. ait prætor. §. 1. ff. de iure delib. & aliàs super hoc consului, ideo alia hic non scribam.

123 Idem in fideicommissio, vt etiam donec constet, debeat pretium apud fideicommissariū in causa depositi esse. l. si magistratus. ff. de priuileg. credi. quid enim aliud est dicere, nisi quod ei prouisio fiat pendente lite?

Pensio per modum prouisionis soluitur.

124 Vigésimus quintus in sententia interdictionis bonorum prodigis, aut furiosis: vt scripsi artic. 3. glo. *de interdiction de biens*, & glo. seq. infra eodem.

125 Vigésimus sextus in pensionis solutione, quæ non retardatur propter litem: sed per modum prouisionis condemnatur illius debitor, teste Gomef. in compendio vtriusque signaturæ. nu. 84. & hoc quando est ritè imposita: & sufficit, quoad hoc, si appareat fuisse impositam à Papa, & prima facie, videatur ritè imposita, licet petatur reformari, vel falsam resignationem esse, aut aliud allegetur, de quo non potest ex tempore apparere: tunc lite pendente per prouisionem debitor condemnabitur ad garniendum, quod ex pensione debetur: sicut in redditibus scripsi in tract. de pacifi. possessio. nu. 137. in 21. conclusio. pen. ho. & quando Papa committit pensionis causam solet dicere, cognoscat talis N. une pensionis retardatione teste Gomef. vbi supra.

Seruitutem possidenti prouidetur quomodo.

126 Vigésimus septimus in l. pen. ff. de aqua quori. & æsti. vbi gloss. declarat. & doct. ac Bartol. in l. 1. §. 1. col. 2. ff. de itinere actūque priua. vbi cōcludit quod si agatur de seruitute, illi qui est in possessione, debet per prouisionem lite pendente, siue agat, siue conueniatur, prouideri, & cauere de non impediendo eum vti seruitute, si verò nō possidet, debet cauere se non vsurū lite pēdente: & hoc iudex pēdente processu pronunciat: quod est notandū: sed non vidi istū casum seruari.

Sacri edificia & reparaciones sic vi lite pendente iubet iudex.

127 Vigésimus octauus, vt ædificia faciantur pendēte lite super hæreditate, vel re sequestrata, vt reparationes necessariæ per modum prouisionis fiant: iubet prætor. in l. ait prætor. §. si. ff. de iure delib. vbi etiam dicit aliis iustis causis fieri debere: quæ iustæ causæ ex iudicis arbitrio descendunt: qui iudex debet arbitrari prouisionem, quando res dilationem non recipit. l. si. ff. de appel. recipiend. vt pote quia erat peritura res. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nunciat. vel si is, qui petit prouisionem fame perire possit. l. si longius. §. si. ff. de iud. vt supra. in quæstio. 4. scripsi, & inferius in vlt. casu abundantius dicitur.

Articulis lite pendente responde re quis cogitur.

128 Vigésimus nonus in famulorum salariis prouidetur, de quibus scripsi in glos. *salaires*. in dicto artic. 3. inferius.

129 Trigésimus est, si petam partem interrogari iuramento medio super quibusdam articulis, quos probare non valeo: & cum sit bonus vir, spero quod confitebitur, sed recusat respondere: iudex condēnabit illum per prouisionem ad respondendū: qui si appellat, hac non obstāte appellatione, & sine illius præiudicio, quia possit mori pendēte appellatione: & periret probatio alteri parti,

parti, ideo reponere cogetur. arg. l. quoniam. C. de hæret. & iudex debet cum per modum prouisionis condemnare ad respondendū: & hoc ex bono & æquo venit: & ius est ars boni & æqui. l. 1. ff. de iust. & iure. docet Fely. in c. si. in prin. col. 5. vt lite non cōtest. & hoc vidi seruari in senatu.

Duobus litigantibus super officio uni prouidetur.

130 Trigésimus primus quando duo sunt electi in doctores regentes, vel ad aliud officium, in quo necessariò requiritur, vt vnus administrat: tunc si appareat à maiori parte vnus esse electum, licet contra electionem, vel contra personam opponatur aliqua, si oppositum altiore indagine requirat: tunc solet per prouisionem adiudicari officium vni, ne interim scholastici lectionibus destituantur: vel ne interea ciuitas destituatur administratore: & ita vidi seruari in palatio, faciunt quæ doct. scribunt in c. constitutis. de appella. potest tamen electus postea probare simoniam, vel alia, quæ opponit contra prouisionem habentem: sed rarò post prouisionem in his fit persecutio, nisi aperto iure quis munitus fuerit.

Attestationes per modum prouisionis decernuntur. Arrestum.

131 Trigésimus septimus quod attestations, quas inquestas vocant, possunt vt fiant per modum prouisionis decerni, & recipi: & postea cum factæ fuerint, si recipiantur: poterit pars reprobare testes, & producēs eos saluare: vt probatur in c. si. vt lite non contest. ita fuit dictum anno 1517. die 14. Augusti, inter Stephanum Henry, & vxorem suam ex vna, & præpositum & Capitulum Suesfionen. ex altera. vnde iudex appellatione pendente, quatinus ab eo appellatum sit, poterit examinare testes moribundos, & de quibus timetur: vt plenè decidit Fely. in c. si. col. 5. in prin. vt lite non contesta & superius in 30. casu dictum fuit.

Lite pendente contractus seruari debet. Arrestum.

132 Trigésimus tertius quando agitur super rescissione contractus, interim condemnatur pars per prouisionem petens contractum rescindi ad seruandum contractum: & vt practici dicunt, *entrevenir le contract pendat le proces*, data cautione de eo, quod recipitur interim lite super rescissione pendente. ita fuit pronūciatum in hoc Senatu anno 1523. die 3. Iulij contra Ioannam Pourel viduam Ioannis Texier scribæ siue grapharij electorum, *des eleuz.* & quotidie sic fit: vt abunè scribo in tractatu de rescissione contractuum.

Mulier inhonestè viuens expelli per prouisionem debet. Arrestum.

133 Trigésimus quartus, si accusata fuerit mulier, quod incontinenter viuat, probando scandalum imminere toti vicinij ob suam impudicitiam: locator petet, vt durante locatione, migrare habeat: iudex super hoc facto informationes conficiet, & si sibi de hoc constet per modum prouisionis debet condemnare illam, vel quemcunque alium sic inhonestè viuentem, & afferentem scandalum ad migrandum: & hæc sententia exequetur non obstante appellatione: quia ipsa expelletur de domo non obstante locatione. per l. si qua. C. de spectacul. lib. 11. vbi Rebuf. expressè hoc tradit & in l. penulti. de pascuis ibidem. & ita censuit Parisiens. Senatus anno 1542. die 11. Septembris quo anno propter bella fuit continuatum parlamentum: & idem in meretricibus condemnatis ad migrandum extra ciuitatē seruari debet, vt in ordinat. sancti Ludouici patet, in rub. *que les ribaudes communes soyent bantées hors des bonnes villes*. dixi in l. Mafurium scribit. ff. de verbo. signifi. & facit rub. ff. de migrand. imò fortius pronūciavit Senatus mulierem incontinentem non recipiendam ad licitationem locationis domus, etiam si maius offerret pretium, anno 1544. die 10. Februarij contra *Marion du viu.*

Arrestum.

134 Trigésimus quintus non debet dari prouisio, per quam decideretur tota materia principalis: ob id malè iudicatum fuisse pronūciavit Senatus anno 1539. die prima Decembris ab eo qui per modum prouisionis iudicauerat, quod impetrans literas quinquennales, vel annales elargiretur pendente processu: quia hoc decidebat totam materiam principalem. facit l. quoties. C. de precibus Imperatori offerendis. vbi doctores. alia scripsi in tractatu de litris dilat. annalibus vel quinquennialibus. in 2. tomo. horum commenta.

Ratione publicæ utilitatis prouidetur.

135 Trigésimus sextus in casibus, in quibus publicè vtile est, fieri debet prouisio. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui operis nunciat. facit lex si quis. §. vtrum. vbi, poterit hoc quod in commune vtile. ff. de senatusc. Silla. vbi plenè addidi.

Ferie ubi cessant prouidetur.

136 Trigésimus septimus in quibus casibus ferie cessant, in illis regulariter vidi per modum prouisionis condemnari, quos scribit tex. in l. 1. in si. cum l. sequent & 3. ff. de feriis.

De cōgrua portione prouidetur. Appellatio ubi est prohibita, solet prouideri.

137 Trigésimus octauus congrua portio curato seu vicario adjudicanda est per prouisionem, quando nihil habeat, vel parum pro victu. vt plene scripsi in tract. de cōgrua portio. maximè q. 4.

Vbi res periret, vel consumeretur fit prouisio.

138 Trigésimus nonus in quibus casibus appellare de iure ciuili non licet, per modum prouisionis sententia regulariter fieri solet, & exequenda erit. l. si. de appel. recip. & inferius dicitur.

139 Quadragesimus considerata qualitate causæ, si fortè res periret, vel conlumeretur durante lite: vt fructus, vel equus pro expensis, tunc fiet prouisio argu. l. mediterraneæ. vbi Bar. C. de anno. & tribu. lib. 10. Panor. in cap. 1. col. 2. de dilatio. idem quando tempus finiretur, fore rectoris electi ad tres menses, secundum eum. & in cap. fin. de iudic. facit l. vna. ff. de glande legend.

Quilibet iusta causa prouisionem inducit.

140 Vltimus est, dum reperitur alia iusta causa, & similis, vel maior prædictis, per text. sing. in §. porro. quæ fuit prima causa beneficij amittendi in feud. fieri poterit a iudice condemnatio per modum prouisionis. Vnde stauit rex Franciæ, quod sententiæ latæ à magno elemofynario, seu eius vicario super hospitalibus, & leprosaribus, & ab illis dependentibus, sint executoriæ: si à quatuor consiliariis euiæ supremæ, aut magni consilij signata fuerint, vt in titul. *de la reformation des Maladeries*. artic. 2. constat in const. reg.

Exprimi debet per modum prouisionis.

141 Et debet hoc in sententia exprimi, videlicet per modum prouisionis, *par prouision, ou par maniere de prouision l'auons condemné &c.* Si verò iudex simpliciter condemnaret, malè faceret: quia

ante plenā probationē non debet fieri condemnatio. gl. sing. vbi docto. in c. ecclesia. de cōstit. quæ tamen condemnatio per prouisionem fit, dummodo summarie appareat, & ideo exprimi debet: quamuis Imbertus noluerit ordina. ad alios, etiam ad pios casus extendere: sed aduertendum est, quod ad casus in ordinatione nominatos fit executio, etiam si non fuerit dictum per prouisionem nisi in ordinati. expressum sit, quod per prouisionem fiet, alij verò casus non debent mandari executioni, non obstante appellatione, nisi iudex per prouisionem condemnauerit: & ideo vsque ad quadraginta libras fit executio in personalibus, quamuis simpliciter quis sit condemnatus: vt in tractatu de senten. executio. patet: secus est in alijs senten. prouisionibus, in quibus prouisio exprimi debet, vt in hoc tit. patet. artic. i. & per totum. & teneas iudicem tunc prouidere posse, quando persona periret, vel res: vel mora esset magnum periculum, vel damnum allatura. l. si bonæ fidei. ff. de petitio. hæredit. quia melius est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare: vt superius dictum extitit per text. in l. i. C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindicare. l. sed etiam. ff. de procuratorib.

Casus in quibus non recipitur appellatio.

142 Et tex. in l. ff. de appel. recip. vel non dicit appellationem non recipiendam, quando res dilationem non recipit: quod elucidat Spec. in tit. de appell. §. in quibus. versic. 8. quando, puta ne excommunicatus absoluitur, non recipitur appellatio. c. qua fronte. de appell. & c. sacro. in fin. de sentent. excom. vel ne testamentum aperiatur: ne scriptus hæres in possessionem mittatur, ne frumentum in subsidium militiæ transmittatur: vel ne fiat, quod edicto perpetuo continetur, vel ne pignus à creditore vendatur. contra l. si conuenerit. ff. de pigno. actio. vel ne funus adducatur, ista verba tradit Spec. in dicto §. in quibus. & sic putarem, quod in quibus casibus prohibetur appellatio à iure, in his iudex per modum prouisionis pronunciare debeat, & exequi sine præiudicio tamen appellationis: & dictos casus prouisionales superius descripsi tanquam magis frequentes, alios tamen nolens excludere. & facit l. cum hi. §. causæ. ibi, aut si qua alia causa fuit, vt plures solent incidere, quæ pratori suadent prouisionem admittere. ff. de transact. nec extendimus ordinationem volentem prouisionalem sententiam exequendam, cum dicimus quando prouisio per iudicem concedi possit, at non posse ordin. extendi. scripsi in tracta. de senten. execut. artic. 16. gloss. 7.

Verumenimvero quia rectè à prædecessoribus nostris dictum est, & ante omnes à Iuliano sapientissimo, quod nulla lex, neque senatusconsulti. prolatum in repub. Romanorum videtur ad omnia sufficienter ab initio promulgatum, sed multa indigere correctione, ac supplementatione, vt ad naturæ varietatem, & eius machinationes sufficiat. text. in authent. quibus modis naturales filij effici. legit. in princ. colla. 6. itaque in hoc tractatu leges Galliæ iura Romanorum interdum suppletentes, interdum corrigentes, quandoque elucidantes, inserere his operæ pretium duxi: vt videri ista materia, & tractari abundè tam ex iuribus Romanorum, quam Franciæ possit.

Charles. VIII. artic. L I,

Articulus primus.

Item pource, que les prouisions données en matiere d'aliments, douaires, & médicaments, au moyen des appellations qui sont interiectées, souuentefois aduenient, que le proces principal est aussi tost prest à iuger, que les prouisions, dont viennent plusieurs inconuenients, parce qu'aucunes fois ceulx à qui sont faictes les prouisions, en default d'estre alimentez, & pensez, chéent en griefues maladies: auons ordonné que esdictes prouisions d'aliments, douaires, & médicaments, les prouisions données par sentence de Iuge Royal, seront executées, non obstant oppositions ou appellations, & sans præiudice d'icelles.

GLOSSA PRIMA,

1c articulus duas habet partes, in prima ponitur constitutionis causa, in 2. constitutio. secunda. ibi, auons ordonné.

Causa igitur constitutionis est, quod propter appellationes prouisio tantum differerebatur, sicut principalis materia: vnde duræ oriebantur infirmitates, & aliquando mors. & ideo hic statuitur, quod materia prouisionalis non obstant. appellationibus exequatur, & hoc proœmium mentem ordinationis ostendere solet, & ex eo colligitur causa finalis conditoris. l. penul. ff. de iuris & fac. ignor. ibi, initium constitutionis declarat. & vbi ratio proœmij est amplior, redditur amplius dispositum. ff. de hæredi. instit. l. fin. Alexand. & laf. in l. cum hi. §. eam transactionem. ff. de transact. Felyn. in cap. pastoralis. in princip. colum. secunda, de offi. delegat. & quamuis in lege vel ordinatione de necessitate non sit apponendum proœmium, tamen non solet describi nisi cum ministerio. cap. secundo requiris. de appellat. Bald. in §. quibus. in prima constitutione Codicis, columna prima. Barbat. consilio primo, columna secunda in tertio volumine: & proœmium declarat mentem, non solum in constitutionibus, & ordinationibus, sed etiam in statutis teste Bar. in l. prima. ff. ad Macedo. & Barbat. consil. secundo, colum. 5. in tertio volum. ac etiam in contrariis & vltimis voluntatibus: vt docet Barba. consil. 34. difficile

Proœmium declarat mentem legis & ordinationis.

difficile. col. 2. in tertio vol. & sic ista ordinatio ampliabitur, vel restringetur, aut declarabitur ex isto proœmio: vt in simili dicit Barba. in consil. 47. illud in medium. col. 2. in tertio volu. quod est notandum pro proœmijs, & præfationibus, quæ in instrumentis solent etiam apponi, & in ordinationibus: vt iudices non debeant iudicare, nisi inspectis proœmijs ordinationum, & aliorum actuum, de quibus agitur, quia mens iudicantium aliquando ex ipso proœmio conicietur, saltem multum iuuabit proœmium ad decisionem dubiæ quæstionis.

Données en matiere d'aliments.

GLOSSA SECUNDA.

1 **Q**uod in genere dixerat, nunc in specie elucidat, incipiens ab alimentis: quia prius alendus est, qui vult aliqua agere: & alimentorum appellatione veniunt cibaria, vestitus, & habitatio: quia sine his ali corpus non potest. l. legatis. ff. de aliment. & ciba. lega. cum multis alijs ibidem descriptis: nisi de his finiendis tractetur: quia tunc strictius sumitur. vt in l. cum hi. §. qui transigit. ff. de transact. de his plenè scripsi in l. verbo victus. de verborum significatione. & liberis quidem interim præstare alimenta pater compellendus est, ne hi fame lite pendente pereant. l. si neget. ff. de liber. agnoscend. & sic per prouisionem diminutio ex bonis fit vescendi pupilli causa. l. si pupillus. ff. de priuileg. credito. facit l. qui de inofficio. ibi, vt interim & possideat, & alatur, & in actionibus præiudicium non patiatur. de inoffic. testamen. 2 Intellige faciendam esse prouisionem super alimentis, siue agatur contra filium, siue ipse agat super successione bonorum patris, quod pendente lite delatari fieri illi prouisio: vt singulis annis quibus litigabit, detur ei ex bonis patris certa pecunia. per l. si instituta. §. de inofficio. ff. de inofficio. testament. & dicitur sapientiæ septimo capit. in inuolumentis nutritus sum, & curis magnis, id est, inter litium inuolutiones, & magnas curas, quæ ex ipsis generantur, nutritus sum, quia per modum prouisionis alimenta mihi data sunt. Bartol. in l. final. C. de alend. liber. & ibi glossa. concludit alimenta lite pendente debere præstari: alioqui si non fieret prouisio per indirectum, priuaretur quis bonis suis, cum non haberet quicquam ad illa prosequenda, & modico dato cedere cogeretur, vel fame moreretur ob alimentorum defectum. l. si longius. §. final. ff. de iudic. vel saltem in aduersam incideret valetudinem: ob id lex prohibet super futuris alimentis transigere, ne modico dato quis multa remittat. l. cum hi. ff. de transact. l. de alimentis. C. illo titu.

Alimentorum nomine que veniant.

Filio faciendae est prouisio.

3 Vnde sic debet filius concludere, videlicet, bona paterna sibi adiudicari petendo, vel saltem recredentia illorum: & si processus dilationem habeat, prouisionem interim lite pendente sibi faciendam. teste Masue. in sua practica rubr. de possessorio. §. item & recredentia. & an debeat fieri prouisio habita ratione bonorum, quæ in regno sunt, vel quæ sunt in illo territorio, iurisdictione, vel ressortu, vel tantum fiat prouisio eorum, quæ extra iurisdictionem, & extra regnum, sicut in Senatu litigatum, & ad maturum consilium relatum anno 1544. sed cum debitum respiciat totum patrimonium. l. si fideicommissum. §. i. vbi doct. ff. de iudic. l. prima. §. si hæres. ad Trebel. videtur faciendam prouisionem in respectu toto patrimonio: licet iudices in hac prouisione nõ ita exactè procedant, sed vt filius viuere possit, & bonorum sententiam prosequi decernunt.

Conclusio filij petentis bona paterna.

4 Secundò amplia etiam pendente tempore dato hæredi ad deliberandū, filius ali de hæreditate debet, ne deliberationis dilatione pendente fame pereat. l. filius. ff. de iure deliberandi. nempe venter dilationem non patitur. l. si. C. de aliment. pupil. præstand. multa specialia in alimentis inuenies in penu iuris ciuilibus. c. vlt. per conterraneum nostrum Stephanum Forcatulum Bliterren.

Tempore ad deliberandū dato prouidetur filio.

5 Tertio amplia faciendam prouisionem filio, siue in prima instantia, siue in secunda: licet lex si instituta. §. de inofficio. ff. de inofficio. testamen. loquatur in secunda instantia, & quando filius obtinuit in prima, tamen idem iuris est in prima ex æquitate, ne fame pereat, & ne cogatur ob defectum pecuniarum processum deferere, & litibus renunciare: vt firmant d. de rota deci. 2. de iudic. & Matthe. de afflic. in decis. Neapol. 10. vxor domini. & decis. sequent. vbi dicit bis sic fuisse decisum in magna curia: & sic seruatur in Francia: licet glossa, & doctores in dicto §. de inofficio. teneant contra.

In prima instantia vel in secunda fit prouisio.

6 Vbi dicit Paulus quatuor, antequam prouisio fiat, requiri. Primò, quod illam petens sit filius. Secundò, quod sit pupillus: hoc non est verum, nam adiudicatur etiam maiori: vt vidi in Senatu centies. Tertio, quod obtinuerit, & pendeat appellatio. sed contrarium seruatur: vt dixi. Quarto, quod sit inops: tamen contrarium seruatur, & vidi semper, dum petitur in prima instantia, prouisionem fieri: si tamen non fuit in prima petita instantia, in secunda peti poterit, & adiudicari: vt superius in præfatione scripsi etiam in executione.

Quatuor requisita ad prouisionem.

7 Quarto amplia, siue sit filius, siue nepos, pro nepos, vel abnepos, in recta tamen linea, & hoc propter eandem rationem, teste Masue. in rubr. de possessio. §. item & recredentia. & d. §. de inofficio. loquitur de nepote, quamuis Paul. Castren. intelligat illum §. in filio.

Nepoti etiã prouisio fit.

8 Quintò amplia, siue filius sit in potestate, siue sit emancipatus: quia hodie quoad successione, & alimenta, nulla est penè emancipationis & patriæ potestatis differentia. §. nullã. in authent. de heredi. ab intestato veni. collatione nona: & maxime quoad istam prouisionem: quia vterque alendus est, quando ad succedendum esset habilis, alioqui vix fieri solet.

Patri fit prouiso.

9. Sexto extēde siue sit filius, vel descendens ab eo: siue pater petat successiōnem filij ordine turbato: debet illi fieri etiam prouisio: quia non minus par natus, quam liberis p̄c̄ relinquitur debet hereditas, & ex ea al. l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testa. gloss. in c. predicator. 16. q. 1. cap. cum apostolus. de centib. facit text. in l. scripto. in fi. C. vnde liberi, & ibi gloss. dicit quod in solatium filij amissi potest pater succedere filio: & illo casu prouisio ei fieri debet, si alius hereditatem filij possideret, & eam defenderet.

Tam in petitorio quā in possessorio fit prouisio.

10. Septimo procedit, siue agatur possessorio, siue petitorio: quia utrobique versatur eadem ratio: ergo idem ius. l. illud. ff. ad legem Aquil. & ista ordinatio non distinguit, nec lex: ergo nec nos distinguere debemus. l. de pretio. ff. de public. in rem actio. vnde si filius minor à primogenito partem hereditatis petat per actionem famil. eriscunda, poterit etiam ad prouisionem interim illo durante iudicio super diuisione, concludere, & petere ut frater bona possidens, ne mora illa ei noceat, teneatur illi assignare aliquid lite pendente, & ei concedatur.

Nemora scindā nō debent lre su per diuisione penācte. Arrestum. Existenti in utero prouiso fit.

11. Et fiet p̄ceptum fratri, ne interim lite pendente scindat nemora, etiam aliquam partem eum tangentem, ut fuit dictum in hoc senatu anno 1528. die 12. Ianuarij. {Solet tamen senatus appellacione pendente prohibere in terminis generalibus non specialem, sed ut quilibet nemoribus & aliis rebus vtatur tanquam, paterfam. non aliis.}

12. Octauo intellige etiam si filius esset in utero: quia ventri fiet prouisio, & in possessionem admitti debet. l. 1. & per totum. ff. de v̄tre in possessio. mittendo. nam in fauorabilibus qui in utero sunt pro natis habentur. l. qui in utero. ff. de statu. hominum. nempe quid fauorabilius quam partum ali? hoc tenet expressē Masue. in rubr. de possess. versic. item recedentia. partus enim iste alendus est, qui non tantum parenti, cuius esse dicitur, verum etiam reipublice nascitur. d. l. 1. §. & generaliter. vide Deci. consil. 245. d̄ntem an possit donari posthumo, & concludit quod sic. Scripsi in l. subsignatum. §. attestari. ff. de verbo. signi. vbi declarauit ordinationem regiam de donatione facta absenti loquentem, an locum in posthumo habeat, & quomodo is insinuare & acceptare possit donationem. & in dicta ordi. in 2. Tomo.

Legitimitas an prouideatur postea.

13. Nono etiam procedit in legitimatis per subsequens matrimonium, cum nihil vel parum à legitimis differant. c. tanta. qui filij sint legit. l. cum quis. C. de naturalib. liber. §. si institut. de nupt. dixi in l. qui in potestate. ff. de testament.

Prouisio in qualibet parte litis faciēda est. Arrestum.

14. Decimo potest peti prouisio in qualibet parte litis, etiam post litem contestatam. ita fuit decisum per arrestum, ut citat Ioan. Gallus. q. 128. item pro dominis: quia semper oneratur filius, cui non fit prouisio: ideo semper poterit fieri ante sententiam definitiuam, & ante conclusionem in causa iuxta notata in c. cum dilectus. de fide instrum. & sic habetur in stylo parlamenti. rubr. des prouisions. in prima parte. §. item dicunt. & supra in prefationibus scripsi. quæst. sexta.

In executione prouisio petitur.

15. Undecimo etiam procedit post sententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatā, imò etiam post arrestum, & in executione illius prouisionē peti posse concludit Aymo Crauetta in consil. 164. nobilis domina, quod bene seruatur in forenſi iudicio, quando executio arresti possit habere dilationem, ut cōmuniter habet: diuersum est, si statim possit exequi, per dicta in l. lile à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. sed hodie in executione hoc opus, & labor est, & pauci eam attingere valēt.

Reuerso ab hostibus prouidetur.

16. Duodecimo etiam si filius longo tempore captus esset à Turcis, & postea reuersus, tunc iure postliminij omnia recuperat iura, etiam si apud hostes susceptus esset: & tunc illi reuerso faciēda erit prouisio. per l. apud hostes. cum l. sequen. ff. de capti. nam cum filius reuertitur, duplicem causam in eo esse oportet, videlicet postliminij, & quod pater eum recuperet, & ipse ius suum. l. cum duq. ff. illo titul. & hoc quando agnoscitur filius.

Tam mulier quā uiro prouidetur, & prouisio usque ad finē litis durat.

17. Decimotertio extēde siue fuerit vir, siue mulier, quia eadem ratio versatur in utroque, ergo &c. argument. l. maximum vitium. C. de liber. p̄ter. vel exhered. & debet durare prouisio semel concessa, vsque ad finem litis. d. l. si instituta. §. de inofficio. ff. de inoffic. testamen. nam per sententiam fit quæ durat, quousque reuocetur. l. quod iussit. vbi dixi. ff. de re iudic.

Possessori non fit prouisio.

18. Decimoquarto amplia, siue filius mouerit quæstionem, siue ei moueatur, & ipse eam hereditatem non possideat, tunc est eadem ratio: ideo fiet prouisio. l. 1. & ibi doct. C. de carbo. edic. secus si filius, vel nepos hereditatem possideret, quia tunc rationes p̄dictæ cessarent: nam possidens hereditatem fructus hereditatis percipiet, & sic ex illis interim viuere poterit suo iure, ideo non debet petere quod intus habet.

In feudis et emphiteosifit prouisio.

19. Decimoquinto etiam si super re feudali moueatur quæstio à filio, vel agnatis contra dominum, vel alium possidentem, interim quæstione pendente possessio datur filio, vel agnatis. §. 1. & 2. Si de feudo defuncti contentio fit inter domi. & agna. vassalli, etiam si moueatur quæstio super feudo patris: & maior natu. possideat illud, si non sint alia bona nisi feuda: etiam ex his feudis fiet fratri minori prouisio, vel ex emphiteosi p̄dicta, quia pro patrimonialibus, & instar patrimonialium in regno habentur: vt scripsi in arbo. feudo. facit quod docet Bart. in l. vt iurisiurandi §. si liberi. ff. de oper. liberrō.

20. Postremo si filius sub conditione esset institutus: interim pendente conditione prouisionem petet, vel bonorum possessionem, qualiscunque conditio fuerit. per l. 2. §. si sub conditione. ff. de bono. possess. secundum tabul. & sub qua conditione hodie possit institui, est tex. in l. si pater. C. de institut. & subit. & per ista potest dignosci, quando prouisio alimentorum fieri potest: veritatemus quando fieri non debeat.

21. Primò limita, quando ille filius non esset in possessione filiationis, nec habitus pro filio, vel consanguineo illius, cui vult succedere: tunc non fiet sine causæ cognitione illi prouisio: hoc mutuo habui à Bar. in l. si neget. col. 2. ff. de liber. agnosc. per legem primā. §. si ea. ff. de vent. in possess. mittent. & l. 3. §. causæ. de Carbo. edicto. l. si quis à liberis. §. si vel parens. ibi, si constitit. de liber. agnoscend. c. per tuas. de probatio. igitur pendente lite super filiatione, hoc casu prouisio non fiet: alioqui posset quilibet malignus pauper mouere quæstionem filiationis diuiti, vt haberet interim istam prouisionem secundum Barro. vbi supra, quem sequitur Aufrer. in deci. Tholosana. quæstio. 77. an filio.

Filius exiſtenti in possessione filiationis nō prouidetur.

Nam oportet probare saltem quasi possessionem filiationis, vel alterius qualitatis intentatæ: vt docet Bar. in l. vbi cunq. ff. de ventre in possess. mittend. Alber. Bald. & alij in l. non epistolis. C. de probatio. Matthe. in deci. Neapo. 25. in causâ petitionis.

Datum in prouisione an repetatur.

22. Quia illas expensas pro prouisione datas non repetit hæres. glo. in l. 2. in fin. C. de Carbo. edict. allega. l. r. §. interest. ff. si mulier ventris nomine. Iason in rub. illius titul. in fi. cum iam sint consumptæ, tam per illum, cui facta est, quam per aduocatos, & procuratores: à quibus esset difficultus repetere, quam clauam olim de manu Hercules eripere, iuxta not. in l. vna. per illum tex. C. de suffrag. Masuer. in d. versic. item & recedentia. si tamen is, qui prouisionem recepit, aliunde haberet, ab eo postea repeti posset: & ob hoc datur cautio saltem iuratoria: vt infra eo. artic. 3. dicitur.

Diuiti filio non prouidetur.

23. Secundò fallit quando filius, vel alius mouens quæstionem successiōnis esset diues, & posset se alere aliunde. l. Extraneo. & sequent. vbi Bartol. ff. de ventre in possessio. mittend. l. fin. C. de ordi. cognitio. per Iason. in auth. res quæ. C. communia de legat. Panor. & alij in c. cum haberet. de eo qui duxit in matrimo. & in c. accedens. in fi. de procura. Alexan. consil. 48. viso. in 3. volu. vbi concluditur quod pater non tenetur alere filium, quando aliunde potest se alere: hoc tamen non seruatur in aliquibus curijs, vbi indistinctè fit prouisio: quia licet cesset vna ratio, eo quod est diues: tamen cessare non debet propter hæc ordinationis, & iuris dispositio. per §. affinitatis. in fi. de nupt. nempe hæc prouisio fit nō solum vt alatur filius, sed vt possit litigare, & causam prosequi, quæ sine magnis sumptibus non fiunt. Vnde in hoc senatu in successiōne mercatoris nuncupati (parent) fuit facta prouisio & filio pauperi, & aduocato diuiti. Et sic ista prouisio fit etiam diuiti, eum petitur.

Arrestum quod etiam filio diuiti prouideatur.

24. Tertio fallit quando ille filius esset ingratus, vel aliàs constaret saltem summarie eum esse hereditate, & bonis priuatum: quia tunc sicut non est alendus, ita nec prouisio faciēda, quæ maxime ob alimenta fieri debet. glo. in d. l. si quis à liberis. §. idem iudex. in verbo detulerat. ff. de liber. agnoscen. quæ dicit, quod ex quibus causis potest filius exheredari, & eidem alimenta denegari: etiam prouisio non præstabitur: vt tenet glo. in l. fi. C. de alend. liber. quam notat Alexand. in l. 1. col. 3. ff. solu. matri. & sic fuit Tholosæ decisum, teste Aufrer. in q. 77. quem sequitur Ioan. de Monteferrat. in repetitio. l. si constante. col. 58. ff. solut. matrimo.

Ingrato filio non fit prouisio.

25. Imò fortius dicit Bald. in §. filij nati. rub. si de feudo defuncti content. fuerit. quem refert Roma. sing. 222. vltimo. & Francisc. Cremon. sing. 19. tu scis, quod ex quibus causis potest filius exheredari, ex eisdem causis filius legitimatus poterit in priuam spurietatem reduci, & exemptio reuocari: quod dicit notandum Bald. in l. 2. in fi. C. de libertis & corū liberis. & Petrus gerard. sing. 1. vbi plenè probat.

Legitimitas & exemptio quado reuocari possunt.

26. Quarto non procedit, quando filius, vel is qui petit hereditatem viderit eam, vel renunciauit illi: nam & si contractum dicat non valere, & eius petat rescissionem: tamen prouisio fieri interim ei non debet, vt fuit prolatum arrestum Parisi. prout refert Ioan. Gallus in q. per arresta. q. 222. Primò fuit dictum. {Et Aufrer. in stylo Parla. arresto 65. item nota quod per arrestum. jnam qui pretio fruitur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re vitur. l. quia. ff. de usufruct. & dolo facere videtur, qui petit id, quod remisit, vel quod statim esset restitutus. l. dolo. ff. de doli excepti. Nempe remittentibus iura sua amplius non est dandus regressus. l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædili. edic. c. quam periculosum. 7. q. 1. & pretium succedit loco rei. l. Labeo. r. ff. de verbo. signi. vbi scripsi.

Remittenti hereditate non fit prouisio. Arrestum.

27. Quintò flectitur regula in filiis adoptiuis petentibus successiōnem. nempe appellacione filiorum in hac materia non veniūt adoptiui. c. in presentia. & ibi not. doct. de probat. l. fideicommissum. ff. de conditio. & demonstra. vnde donatio, quæ reuocatur propter superuenientiam liberorum non extenditur ad adoptiuos. l. si vnquam. C. de reuocand. dona. Alex. consil. 40. super primo. col. vlti. vol. 4. & filij adoptiui non faciunt deficere fideicommissum. Bart. & alij in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. per text. in l. si ita quis. §. is cui. de leg. 2. Panor. & alij in d. c. in presentia. quia verba testatoris, consuetudinis, & contrahentium, debent regulariter intelligi de parentibus, vel filiis naturalibus, non de ciuilibus. l. fi. C. de his qui veniam ætat. impetr. Iaf. in l. quique. §. p̄tor ait. col. vlt. ff. de in ius vocand. verba enim debent intelligi in casu vero, nō ficto. l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. gest. l. ad legem falcid. & cessio quæ potest fieri à patre filio, intelligitur de naturali, non de adoptiuo: vt scripsi in scholastic. priuileg. 177. vbi vide multa de cessiōne scholasticis faciēda, & intellectum ad illam ordinat. regiam de cessiōne scholasticis faciēda. {Et in tract. de cessiō. & transpor. in 2. Tomo commentar. const. reg.}

Adoptiuis filiis an prouisio faciēda sit.

28. Item appellacione filij tunc venit adoptiuus: quando dispositio in aliis filiis verificari non potest

Filij nomine

non veniat
adoptiuus.

potest. glof. Bald. & alij in l. si quis posthumos. in princ. ff. de liber. & posthum. Fel. in c. titum. 7. de rescript. ergo filij nomine regulariter non veniet adoptiuus, cum in singulari casu continetur: & sic in contrarium erit ius commune. l. ius singulare. ff. de legib. & quando in eis esset eadem ratio, quae in naturalibus, & legitimis, tunc etiam veniet adoptiuus. l. adoptiuum. ff. de in ius vocand. & hoc tenet Soc. in d. §. preter. in fi.

29. Sed si esset materia fauorabilis, utpote si ageretur de alimentis adoptiuo sibi in adoptione promissis, tunc etiam illis fieri deberet prouisio, cum etiam ex tunc fieri debeat: ut inferius dicam, nam materia alimentorum est prouisionalis, cuiusque debeantur alimenta, etiam si ex prouisione extraneo debeantur. idem si instrumento adoptiuus probaret Titium promississe cum tractaturum ut filium: non tractaretur ut filius, nisi alimenta praestarentur. per l. quidam cum filium. ff. de verborum obligation. ideo prouisio tunc illi esset facienda mortuo etiam promissore, dum modo fuerit in adoptiuam familia, secus si fuisset emancipatus a patre adoptiuo: quia tunc extraneorum loco habetur. §. at hi qui. de hereditate. que ab intestata. deferunt. ideo petens hereditatem patris sui olim adoptiuo, non audiretur, nec fieret ei prouisio: quia a iure non debet succedere patri adoptiuo contra patris adoptiuo voluntatem §. sed ea. de hereditate. que ab intest. defer. nec eadem alimenta debentur: ut ibi dicit gl. in verb. tantummodo. secus si alimenta promissa peteret ob adoptionem.

Spuriis non
est faciend
prouisio.

30. Sexto fallit in spuriis, & aliis naturalibus, quibus non debentur bona paterna, nec legitima in illis: ergo illis non fiet prouisio. l. r. & per totum. C. de natural. libe. Bar. in d. l. fi. C. de alend. libe. & hoc extantibus legitimis liberis, & consanguineis. auth. licet ibidem: nomine enim filiorum non continentur filij spurij, tanquam abusuui. Bal. sic loquitur in c. per tuas. col. 2. de probati. & bonorum possessio. ex Carbonia. edict. eis non competit. l. fi. C. de Carbo. edict. si tamen fuerint a patre eis relicta alimenta, quod de iure canonico permittitur. ca. cum haberet. in fi. de eo qui duxit in matrimo. quam polluit per adul. vbi Panor. & alij: in illis prouisio fieri debet, si petatur. Imò anno 1550. in mense Augusto, fuit iudicatum in camera Domaynij prouisionem esse faciendam filij bastarde cuiusdam Itali, licet procurator regius illa bona prosequeretur iure Albinagij, quod est notandum. Vide quae scripsi in trac. de liter. natura. in 2. Tomo commentar. ad constit. reg. Quid si fuerit legitimatus? decide ex his quae tradit Decius consil. 365. viso. & supra dixi in amplia. r.

In prateri-
tis alimētis
prouisio fit.
Arestum.

31. Septimo fallit in alimentis prateritis: quia in illis non competit alimentorum priuilegium. l. de alimentis. C. de transact. & sic in illis poterit appellari, & appellatio recipietur, teste Specu. in 2. parte rubr. de appellat. §. quibus. versi. 8. refert Imbertus in insti. forens. pa. 195. & pro hac sententia facit quod consuluit Alex. consil. 72. viso processu. col. 3. in 5. vol.

Contrarium tamen fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1522. die 16. Decembris contra quemdam, qui fuerat condemnatus ad sex viginti libras singulis annis pro alimentis exsoluendis, & pro annis prateritis ad octingentas. Curia declarauit executionem in omnibus esse faciendam: alias iste non valeret soluere his, a quibus mutuò assumpsit pecunias ad alimenta praterita, nec inueniret aliquem, qui vellet illi qui prosequitur prouisionem mutuare, imò haberet ex his rebus, quibus vivere debet, soluere illis, qui ad alimenta praterita crediderunt, igitur rationes etiam in hoc casu locum habent. Imò si is de praterito non teneretur illum alere, praberet materiam differendi, & non aleret eum interim. & sic materia calumniandi & frustrandi induceretur, quae a iure prohibetur. l. conuenire. ff. de pac. dotal. & superius plenius dictum extitit quomodo intelligatur, & hoc etiam probat Fel. in c. cum dilecta. col. 20. nu. 16. de rescript.

Consanguineo
collate
vali an fit
facienda prouisio.
Arestum.

32. Vltimo fallit, quando collateralis peteret hereditatem fratris, aut consobrini, tunc non fit prouisio: quia fratris non censetur hereditas quasi debita, sicut hereditas patris. l. in suis. ff. de liber. & posthumis. Sic fuit dictum in parlamento pro Ioanne de castellario contra Mathiam de hoste: ut refert Aufser. in stylo parlament. in 1. parte eo. titu. §. fi. quod existimarem verum esse, quando collateralis consanguineus peteret hereditatem consanguinei ab intestato, tanquam sibi debita: diuersum est, si eam ex testamento non raso, nec cancellato peteret, tunc esset facienda: ut superius scripsi in praef. in vlt. parte, vel in possessionem mittendus per l. fina. C. de edict. diui Adria. tollend.

Lineae nomi-
ne quid ueniat.

33. Item quia consuetudo de prouisione loquens dicit de linea recta, quae continet ascendentes & descendentes tantum, non autem transuersales. Bal. consil. 321. testamento cauetur. volu. r. per tex. in l. Stegmata. ff. de gradib. imò etiam appellatione lineae venit recta. argu. l. qui liberis. §. hec verba. ff. de vulga. Bald. d. consil. 321. vol. 1. & consil. 334. in quaestione. col. 3. vol. 3. licet contrarium teneat propter mentem defuncti. idem Bal. consil. 339. quaeritur. vol. 3. primum tenet Dec. consil. 365. viso. consil. col. 2. & consil. 379. requisitus. col. 3. & Soci. consil. 33. circa. col. 4. versicu. confirmatur. in 3. volu. & hoc per tex. in l. iurisconsultus. §. parentes. ff. de gradib. & quando dicitur in statutis, consuetudinibus, vel testamentis, ut veniant bona ad illos de linea, qui veniant. vide Ancha. consil. 95. in quaest. col. 2. & Barba. in repetit. l. cum acutissimi. col. 53. C. de fideicommiss. dixi in declaratione arboris consanguinitatis.

Prouisio ali-
mentorum
extraneo
facta est
executoria.

34. Postremo in omnibus casibus, in quibus fit prouisio alimentorum extraneo, debet etiam fieri executio, ut hic, videlicet non obstantibus appellationibus, & oppositionibus: nec loquitur haec ordinatio solum de sententia alimentorum data filiis, sed quibuscunque. nam omnis sententia ali-

tia alimentorum regulariter est executoria, per istam ordinationem, etiam si non sit data per modum prouisionis, sed simpliciter. ita fuit pronunciati anno 1539. die 14. Iulij pro Priore de Longemeau, qui obtinuerat sententiam condemnatoriam trium modiorum frumenti pro alendis religiosis: & fuit dicta sententia executoria declarata.

Tamen ista executio non nocebit causae principali. l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & ibi Petrus de bella pertica in sua repetitione ad illam legem. & Alberic. in l. fi. ff. de appellat. recipiend. dicit, quod si sententia alimentorum non sit principalis, sed incidens: tunc alimentata sunt praestanda, & non appellatur.

35. Et ista prouisio est introducta, cum in fauorem filiorum, ne interim in infirmitatem incidant, fameque durante lite, pereant. l. si longius. §. primo. ff. de iudic. & bonis suis minimo dato renunciare compellantur. l. tum hi. ff. de transact. cum in fauorem curiarum: ut illis exsoluantur expense processus. text. in l. fin. ibi, ita ut ex iisdem, si aliqua facultas esse non poterit, tantum litis sumptus, & alimoniae homini subministrantur, quantum moderato iudicis arbitrio fuerit aestimatum. C. de ordi. cogni. & hoc etiam seruari in Delphinatu testatur Guido Papae in decis. Delphi. q. 561. si quis contra. alia de alimentis licet videre a me scripta in l. verbo victus. ff. de verbor. significa. ne plura.

Donaires.

GLOSSA TERTIA.

Dicit Boer. in §. 4. de consue. matrimo. & doer. in consue. Bituri. dicat doerium aequiparari sponsalitia largitati: ego tamen putarem in pluribus aequiparari donationi propter nuptias, quae est exaequata doti, quoad priuilegia. §. est & aliud. de donat. in institu. & vocatur dotalitium. in c. ex parte. de foro compet. & in c. plerumque. de donat. inter virum & vxor. & quamuis in omnibus non conueniant doerium & donatio propter nuptias: quia hoc doerium regitur maxime consuetudine, & partium conuentione, est tamen fauorabile, sicut donatio propter nuptias. Nam sicut dotis repetitio non est fauorabilis, & per prouisionem exequi solet, arti. 3. infra. ita & doerij repetitio, ut censuit Senatus die 3. Martij, anno 1550. etiam contra tertium, qui illud doerium acquisierat do. Molineo pro vidua postulante, & Boucherat pro appellante, & de tertia parte bonorum vidi factam prouisionem anno 1386. die 21. Iulij, pro vidua Eustachij de Maulin contra fratres & haeredes d. de Maulin.

Arestum.

Sententia
etiam no la-
ta per prou-
isionem in
alimentis
executoria
est.
Quare in-
uenta sit
prouisio.

Doerium
quid & an
donationi
propter nu-
ptias com-
paretur.

2. Nempe doerium eo esse inuentum in hac patria arbitror: nam cum mulier dat bona mobilia in dotem marito, ea consumere maritus potest durante matrimonio: ideo eo mortuo mulier nullam haberet dotem: unde consuetudo inuenit, quod mulier habeat dimidiam partem bonorum mariti pro doerio consuetudinario, quae erit proprium patrimonium filijs illius matrimonio: interdum maritus constituit super bonis suis centum libras vxori pro doerio: si ipse praemoriatur, illam postea summam vxor habeat pro doerio constituto: & in hoc non requiritur aequalitas, sicut in donatione propter nuptias. authen. aequalitas. C. de pact. conuentis.

Doerium cur
inuentum.

3. Et quamuis Igneus in repet. l. donationes. in princ. C. de donat. dicat donationem propter nuptias non posse inter Regem & Reginam consistere, tamen loquitur contra illum text. quem interpretatur generaliter loquentem, & contra text. in §. illud. & §. nouimus. in authent. quib. mod. filij offician. legit. colla. 6. & ne Rex sit deterioris conditionis, quam alij, & quia a iure non inuenitur prohibitum. Et quando Rex concedit Reginae aliquod castrum donatione propter nuptias, & pro doerio, eo mortuo poterit filius durante vsu Reginae ibidem iure regio inter transendum habitare, & ut vulgus dicit *auoir le giste audiet chasteau*. ita iudicauit Senatus, ut refert Aufser. in stylo prola. aresto 285. domina regina.

Donatio
propter nu-
ptias potest
inter Regē
& Reginā
esse, contra
Igneum.

4. Et in istis fuit a Senatu limitata consuetudo, disponens donationem cum retentione non valere: & ut dicunt, *donner & retenir ne vault*, speciale in contractu matrimonij. ita fuit pronunciatum die 24. Martij anno 1521. & in parua camera decisum pro domino Emūdo fouquesques, & de Laual suā vxore, contra d. Philippum de saze.

Dōner &
retenir ma-
trimonij
caussa ual-
let.
Arestum.

5. In dono tamen Regis mulier non habet dotalitium, ut in registris curiae patet, & in hoc doario fit prouisio, ut hic, & in stylo parlamenti, in prima parte rubr. de prouisio. & de hoc doerio scribit Chassa. in consue. Burgund. in rubr. *des droicts appartenans à gens mariez*. artic. 6. glof. est douee.

In extra-
neum pos-
sessorum nō
fit prouisio.
Arestum.

6. Item si haeredes mariti condemnati fuerint ad restitutionem rerum doerij, tunc fiet executio in eos per prouisionem: sed diuersum est in extraneo possessorem: ut iudicauit senatus anno 1530. die 28. Nouembris teste Imber. in insti. forens. libr. 1. §. praterca. vbi dicit comprehendi eas sententias, quae ex actione in personam profectae sunt: secus si iussus fuerit restituere rem: ut censuit Senatus anno 1529. die 28. Februarij: ibi vide.

7. Adhuc, si ad hoc doerium persoluum fuerit obligatus maritus, & pater illius, & quilibet infolidum sine diuisionis beneficio: poterit mortuo marito doerium a parte infolidum peti, sine alia bonorum alterius obligati discussione, si personali agatur, secus si hypothecaria. l. 2. C. de pignor. & ita iudicauit Senatus pro vidua generalis Pioche contra electum Pioche patrem, anno 1547. in mense Martio, relatores d. Senetton consiliario egregio. Etiam cum hic tex. indefinitè loquatur

Arestum.

quatur,quod sententia super doerio erit executoria,siue sit lata super doerio constituto,siue con-
suetudinario,quia indefinita æquipollet vniuersali.l. si pluribus. ff. de legat. l. c. vt circa. de elect. in
6. & vbi lex non distinguit, nec nos. l. de pretio. ff. de public. Et ita visum est Senatui anno 1525.
die 23. Ianuarij, inter Ludouicum Freret, & Martinum Paillard, & suam vxorem, in quo aresto
fuit etiam dictum sententiam executoriam quoad doerium, sed quoad alia, non.

Præterea anno 1527. die 18. Iulij, pro vidua D. de Genuille habente doerium in dicto loco, fuit
dictum cauere teneri solum per iuramentum, nec alios fideiussores præstare, quãuis vsufructum
conferetur habere. Vide doct. in l. i. C. de vsufruct.

Item anno 1385. die 4. Iulij, fuit dictum in Senatu pro vidua Henrici de Cozenuille, contra fra-
tres eius de Cozenuille ipsam habituram habitationem pro doerio in insula regis quam vulgus
vocat *Conciergerie, à la charge de ladieste Conciergerie.* id est, quod domum regis custodiet sicut alius
bonus paterfam. Vide quæ scripti in l. impensæ. ff. de verbor. signif.;

Et medicaments.

GLOSSA QVARTA.

Alimento-
rum nomine
quando ue-
niant medi-
cine.

1 **I**cet alimentorum nomine medicinae contineatur: vt asserit Bart. in l. si cum dotem.
§. sin autē in seuisimo. ff. soluto matrimonio. & in l. legatis. de aliment. & ciba. leg.
& las. in l. cum hi. §. qui transigit. de transact. & sic qui tenetur alere, tenetur etiam
ad medicinas, intelligite vt declarauit in l. cætera. ff. de verb. signi. vbi omnia, quibus
vtimur curandi corporis gratia, verbo victus & alimentorum continentur, si ergo medicinis non
vtatur aliqua regio, vt rustici Lemouiceni. & Petragor. tunc eis non debentur medicinæ legatis ali-
mentis, per illum text. in d. l. cætera. vbi abundantius probauit: tamen iste text. exprimit gratia vber-
ioris intellectus medicamina, medicaments.

Medicami-
num appella-
tione quæ
cõtineatur.

2 Quæro quæ medicamentorum medicaments, vel medicaminum appellatione veniant: Respon-
deo, omnia necessaria pro curando vulnerato à suo vulnere, tam pro soluendo medico, chirurgo,
quàm pro soluendo famulo, ac pro stipendiis mulieris, si quam habet, quæ illi tempore valetudi-
nis seruiat, per l. sua. ibi, iudex computat mercedes medicis præstas, cæteraque impedia, quæ in
curatione facta sunt. ff. de his qui deiece. vel effuder. facit tex. in authent. de manda. princ. §. quod
si delinquentes. ibi, ex emolumentis eorum satisfieri læsis procurabis. colla. 3. l. qui venenum. ff. de
verborum signi. ideo solet ad euitandum istam dubitationem iudex prouidere ægro in pecunia:
vt pote condemnat iudex per modum prouisionis delinquentem ad 30. aureos, vel centum, pro
qualitate personæ vulnerati, & quantitate bonorum vulnerantis: & fiet hæc prouisio etiam si me-
dicinis non vtatur vulneratus, quia vulnus curari oportet.

Prouisio utri-
usque parti-
tis respicit.

3 Et hæc prouisio est etiam in fauorem vulnerantis, vt non teneatur postea de occiso. nam
si idoneum habuerit chirurgum valetudinarius sanus fiet, sin minus ei prouideretur, periret, &
demum vulnerans de occiso teneretur, saltem teneretur probare, quod de illo vulnere non pe-
riit, quod esset difficile. l. item mela. §. & si seruum. ff. ad legem Aquil. ideo hæc practica est æqua
& bona tam in fauorem vnius, quàm alterius: quæ etiã probatur Exo. 21. c. ibi, si surrexerit, & am-
bulauerit foras procius super baculum suum, innocens erit, qui percusserit, ita tamen vt operas
eius, & impensas in medicos restituat. † Notanda sunt in hac prouisione facienda sequen-
tia, primò oportet quod constet de delicto. l. i. §. item illud. ff. de senatuscon. sylla. ibi, liquere igitur
debet scelere interemptum, vel vulneratum, seu aliquo modo læsum, aut verberatum: vt scripsi
plene in repetitio. l. diuus. ff. de senatuscon. sylla.

Requisita
ad prouisi-
onem facien-
dam.

4 Secundò requiritur, quod constet illum, vel illos, qui condemnantur ad prouisionem, delictum
commisisse, summaria saltem cognitione per informationes habita, nec plenam vel aliam proba-
tionem extra informationes requirent in hac prouisione iudices: teste Imber. in instit. foren. lib. 3.
§. interdum. in gl. quia grauari non debet, nec puniri, qui non deliquit: sed pœna debet suos auto-
res tenere. l. sancimus. C. de pœnis.

Testes ex in-
tegro au-
diuntur ante
prouisionem.

5 Tertio requiritur, quod interrogatus fuerit delinquens, si captus fuerit, vel aliàs præsens, &
testes reuocati, & repetiti: (vt practice loquar.) *recollez*, nempe in conficiendis informationibus iu-
rare non solent testes, ideo fidem non facerent, per l. iurisiurandi. C. de testib. glo. in §. si duo. de
pace tenend. ob id ex integro audiuntur. Si verò delinquens fuerit absens, sufficit quod testes
sint repetiti à iudice, & recollati, licet pars non habeatur: quia rei contumacia Dei presentia re-
pletur. l. properandum. §. & si quidem. C. de iudi. & adiudicatur prouisio, non obstante rei con-
tumacia.

Peti à par-
te debet pro-
uisio.

6 Quarto requiritur, quod illa prouisio petatur à parte, si viuat vulneratus: & tunc poterit eam
petere etiam eius procurator, seu consanguineus: si verò mortuus fuerit, filij seu heredes illam pe-
tere poterunt, vel vidua, vt Io. Milleus docet in sua praxi criminali. arg. l. 4. §. hoc autem. vbi Bar. &
alii. ff. de damno infect. Nam fit hæc prouisio tam pro curatione vulnerati, quàm etiam pro litis
prosequutione: ideo iudex horum rationem habere debet, & sic hæredibus, vel pupillis defuncti
prouisionem concedit.

Medici vel
chirurgi ad

7 Quinto requiritur, quod si iudex ex informationibus pro comperto non habeat, quibus ali-
mentis, medicamentisue vulneratus egat, tunc vocet medicum, qui præsentem reo, aut legitime vo-
cato,

cato, vulneris magnitudinem videbit, æstimabitque quanta pecunia ad curandum æger indigeat,
& quanto tẽpore operis carebit cariturus: siue erit, & omnia ista postea iudici renũciabit iuramen-
to præstato. teste Bar. in l. i. ff. de ventre inspici. l. Theopompus. de dote prælega. Bar. in l. si in rixa.
ff. de fidei. & si plures habeat chirurgos, vel medicos plures, mittat saltem duos: alioquin dicto
vnius stabitur. §. quod autem. in auth. de non alienan. rebus ecclesiæ. col. 2. & regulariter in Fran-
cia hæc prouisio non decernitur, nisi auditis chirurgis aut medicis, vel simul. nam medicorum
nomine etiam in hoc chirurgi veniunt. l. i. §. medicos. ff. de variis cognit.

vulneratum
mitti debet.

9 Sextò requiritur, quod iudex audita medicorum relatione pronunciet, quæ prouisio fieri de-
beat: nam parti prosequenti pro modo subitantiæ personæ accusatæ, & æstimatione iudicis pre-
tium constituitur. l. lex Cornelia. §. ff. de iniuriis. l. si. C. de ordi. cogn. l. si. ff. de his qui deiecerunt
vel effuder. & supra dixi.

Quarta prou-
isio assig-
nanda sit.

10 Septimò, quod si plures rei sint, quod quilibet illorum in solidum condemnetur, nam vbi-
cunque plures commiserunt delictum quilibet in solidum tenetur. l. si familia. ff. de iuri. om. iud. l.
item mela. §. sed & si seruus. ad legem Aquil. l. si multi. de publica. & hi sic cõdemnati possunt cogi tã
per bonorũ venditionem, quàm personæ præhensionem, nec accusati à carceribus sunt relaxandi, an-
tequam huic prouisioni satisfecerint. c. pelsi m. 23. q. vlt. gl. in c. ex parte. de ver. sig. dixi in tract. de
senten. executor. arti. 15. & ideo executio fieri in vnum in solidum potest: & illo soluente alij libe-
rantur, tenentur tamẽ postea pro rata satisfacere soluenti. doct. in d. l. si familia. vide tamen quæ
dixi in l. aliud est fraus. §. ff. de verb. sig. vbi plura de multa scripti: si verò fuerint tres simplici-
ter vel plures condemnati ad centum aureos pro prouisione: tunc quilibet pro parte virili cen-
setur condemnatus, nec vnus pro alio tenebitur. per l. Paulus. ff. de re iud. l. legatorum. ff. de lega. 2.
docet Boer. in deci. Burdeg. q. 510. si plures, aliàs iudices frustra dicerent cõdemnamus quemlibet
in solidum: quod tamen solent facere, ne pro parte tantum teneantur. l. i. C. si plures vna senten-
tia condem. sunt. Bar. in l. cancellauerat. de his quæ in testam. delent. quod verum dicit Boer.
quando prouisio non venit ex delicto. ibi vide multa per eum allegata.

Quilibet
delinquentium
in solidum prouisi-
onem solu-
ere teneatur.

11 Octauò solet iudex in prouisione dicere, dummodo ille, cui fuerit prouisio adiudicata, satis-
det pro dicto pretio restituendo, si in exitu litis ita fieri debere dictum fuerit: & hæc satisfactio
præstatur ob calumniã euitandam per l. 3. §. emancipatus. ff. de coll. bono. l. sed & si 15. §. an autem.
de Carbo. edi. l. i. C. illo tit. quid si vulneratus sit pauper, & non inueniat cautionem, suo tunc
iuramento stabitur. vt in rub. ff. qui satisd. cogant. vbi hoc las. asserit: quæ prouisio repeti pote-
rit, si in fine appareat istum vulneratum aggressorem fuisse, & prouocasse vulnerantem: alioqui
frustra satisfactio præstaretur: & aliàs calumniandi materia pauperi præberetur: forẽ pauper
prouocare posset diuitem ad eum verberandum, vt interim eum aleret: ob id si aliqua calumnia
appareat repetitur, alioqui non. l. i. §. interesse. ff. si mulier ventr. no. l. si. C. de Carb. edi. & fusius in
filio superius dixi.

Satisfactio
requiritur
in prouisi-
one, & an
iuratoria
sufficiat.

12 Nonò is cui fuit adiudicata prouisio non tenetur procedere in causã, antequã sit ei soluta
prouisio: nisi iudex cognouerit condẽnatũ fuisse in euidẽti calũnia: quia pars potest facere exequi
hãc prouisionem, postquã est executoria: & imputetur ei, si hoc nõ faciat, quia si per eũ stat, illi est
imputadũ. l. in iure. ff. de re. iur. sic pronũciauit Senatus Burdeg. vt asserit Boer. in decisio. Burde. q.
326. & quo ad secundã. & sic nõ obstat ordi. reg. rub. *des causes possessoires.* art. 12. vbi nõ potest pais
prosequi petitorũ in causã beneficiã, nisi ex integro satisfecerit sententiæ latę super possessorio,
quia illa ordinatio loquitur in eo qui succubuit in possessorio, nã denegatur ei audiẽtia, donec
fecerit iudicatũ, sed si is qui obtinuit, nõ vult vt sibi satisfiat, ad hoc, vt pars nõquã agat petitorio,
tũc habet locũ d. Boerij. decij. alioqui in potestate eius, qui obtinuisse, esset prohibere agi petito-
rio. quod non est dicendũ: malitiis enim est obuiandũ. l. in fundo. ff. de rei vend. dicam in d. art. 12.

Procedere
in principa-
li quando
vulneratus
teneatur
post prouisi-
onem.

13 Decimò solet iudex regius ad hanc prouisionem condemnare etiam clericum reum, & sen-
tentiam prouisionis in illum executioni mandare, antequam eum remittat ad suum iudicem: vt
censuit Senatus anno 1533. in mense Decembris: quod dicunt verum practici, quando ex infor-
mationibus appareat saltem summarie delinquentem cõmisisse delictum sine alia probatione: secus
si alia requiretur probatio: tunc iudex secularis clericum ad suum officialem remittet, nulla facta
prouisione: nec tunc debet iudex laicus repetere testes contra clericum, nec ex integro illos au-
dire, nec prouisionem decernere: quando clericus petit ad suum iudicem remitti: alioqui cog-
nitionem contra clericum sumeret. quod prohibent iura. in c. at si clerici. & c. si diligenti. de iudic.
& sic iudicauit Senatus decuria Tholenis quam Tornellam vocant, anno 1543. die 9. Iulij.

Clericus an
teneatur ad
prouisionem
antequã ad
suum iudicem
remittatur.
Arrestum.

Aut moyen des appellations qui sont interiectees souuent sfoys aduient.

GLOSSA QVINTA.

Aepius contingit vt processus super principali tam breui possit decidi, quàm proces-
sus prouisionum, & hoc propter tam frequentes appellaciones, quæ interponi solebant:
ideo statuitur, vt sequitur.

Causa im-
pulsua ces-
sante non
cessat lex.

Si tamen in aliquo casu hoc non eueniat, non cessabit propterea huius tex. disposi-
tio: quia hoc est causa impulsua, quæ cessante, non cessat dispositum. l. i. §. sexum. ff. de postul. gl.
sing. in l. 2. in si. ff. de donat. secus si causa finalis esset, quia ea cessante cessat lex. tex. in l. quod dictũ.
ff. de pactis. tex. in ca. cõ cessante. de appell. & ibi docto. & quia hinc dicit sæpius euenire, nõ semper.

Que le proces principal est aussi tost prest à iuger que les prouisions.

GLOSSA SEXTA.

Principalis processus quis dicatur.

1c potest dici principalis processus, qui ad hoc est expressè motus, & prius: vt not. Bal. in l. i. §. huius studij. ff. de iustit. & iure. vel principalis respectu principij, qui à principio fuit motus. Barto. in l. ambitiosa. col. 4. nu. 19. ff. de decret. ab ordi. faciend. nempe si filius petat hæreditatem patris, & postea litem videat differri, petit prouisionem: processus ergo principalis est super hæreditate, super prouisione incidenter, & sic de similibus, & de his incidentibus scripti in repe. l. quod iussit. in gl. vt. ff. de re iudic. & in l. probum. ff. de verborum significatione.

Vel principalis est, qui totam causam tangit. Dec. in l. cum principalis. ff. de reg. iur. ego dico principalem processum præcipuum hic dici: vt scripti in l. familia. ff. de verb. signifi.

Summaria saltem cognitio in prouisione requiritur. Prouiso non fit quando principale diffiniri potest statim.

Et sic vult dicere iste text. quod præiudicia & incidentes quæstiones, vt est prouiso, debent prius iudicari, quam processus principalis. l. i. & per totum. C. de ord. iud. vbi Bar. & alij doct. in c. tuam. de ordi. cog. tamen nunquam prouiso fieri debet, nisi aliquali summaria cognitione præcedente. c. i. & 2. in 8. q. 2. & hoc expressim docet Aegidius Bellamera decif. 85. si executor, & superius dixi. videte per docto. in l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. notandum tamen esse cenfeo, quod si processus principalis possit incontinenti diffiniri: tunc cessabunt istæ prouisiones, quæ pendente lite fiunt, per tex. in l. si is à quo. ff. in possessio. lega.

Dont viennent plusieurs inconueniens, par ce qu'aucunes foys ceulx à qui sont faictes les prouisions en default d'estre alimentez & pensez.

GLOSSA SEPTIMA.

Inconuenientia quando non fit prouiso.

1 Sta ratio respicit alimenta, & medicamina, ob defectum quorum vulnerati in graues incidunt infirmitates, & quandoque moriuntur: ideo statuitur hic, vt fiat prouiso statim. & sic est primum inconueniens, quod grauis interueniat infirmitas, & quando censetur mortuus ex illo vulnere, scripti plenè in interpretatione l. diuus. ff. de senatuf. syl. & Boer. in decif. Burdega. q. 323. vulnus.

2 Secundum quod fame moriuntur, vel mori possent, si non fieret prouiso. arg. l. si longius. in fi. ff. de iudic. ibi, futurum sit vt impunè fraudem patiantur, & egestate Romæ laborent viaticulo suo non recepto.

3 Tertium est quod licet non moriantur, tamen multa patiuntur, quæ non paterentur, si illis prouisum esset de alimentis. arg. l. si cum dotem. §. sin autem in sauisimo. ff. sol. u. matr. l. i. & per totum. ff. vbi pupil. educa. debeat.

4 Quartum quod non valentes prosequi causam principalem, modico dato cedere coguntur. l. cum hi. ff. de transact. & hoc etiam probatur hic.

5 Quintum quod delicta non puniuntur: quia nullus delictum prosequitur, postquam pars composuit cum delincente, puniri tamen delicta interest reipu. per l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. & c. vt fame. de senten. excom.

6 Sextum quando statim non fit prouiso, delinquentes audaciores redduntur ad delinquendum, & ad alia delicta perpetrandum: quod iura non permittunt, imò facultatem delinquendi tollunt. l. iuris gentium. §. si paciscar. ff. de pact. l. conuenire. de pact. dotal. & si fiat prouiso, ista omnia cessabunt: ob id iudices eam differre non debent. Vide tex. in l. si. C. in quibus caus. cessat longi tempo. præscrip.

Chéent en griefues maladies.

GLOSSA OCTAVA.

Grauis morbus quis dicitur.

1 Grauis morbus dicitur febris continua. l. quæsitum. ff. de re iud. & dicitur grauis, ponde rota, siue quia grauitè nocet, & aliàs vocatur morbus fonticus: de quo plura scripti in l. morbus. ff. de verb. sig. & quando dicatur grauis, & quis, relinquatur arbitrio medicorum iudice requirente, quibus in eorum arte credendum est. l. semel. C. de re mili. libr. 12. l. si chorus. §. 1. ff. de lega. 3. quicquid igitur in d. l. morbus, diximus, huc erit transferendum: & ista materia plena dote gaudebit.

Auons ordonné, que esdictes prouisions d'aliments, douaires, & medicaments.

GLOSSA NONA.

Requisita antequam prouiso exequatur.

1 X hoc text. habes requisita, antequam prouiso facta exequatur. Primum quod agatur super alimentis, doerio, medicaminibus: hoc probat hic tex. dicens, esdictes prouisions douaires: ergo super aliis rebus non habebit locum hic tex. quamuis de consuetudine etiam prouiso fieri possit in aliis casibus, quos supra in præfa. cõgelsi, &

& vbiunque iudicem mouerit æquitas fieri. arg. l. vbiunque. ff. de interrog. actio. sed non per istum tex. sed de iuris, & consuetudinis, ac stytorum autoritate, ac per ordinatio. sequentes, & alias.

2 Secundò, quod prouiso sit data, ibi données par sentence de iuge. id est prolata & melius: quia sententia à iudice proferri dicitur. rub. C. de senten. quæ sine certa quant. proferuntur. & de senten. quæ pro eo quod interest proferuntur. vbi scripti. & in l. pronunciatum. ff. de verb. sig. facit text. in l. prolata. C. de senten. & interlocu. om. iudic. sed Gallicus loquendi modus hoc habet, données, vt dicunt quidam: quia sententiæ à iudicibus dari debent, & non vendi. l. i. & per totum. C. de pœna iudicis, qui malè iudicauit. facit l. i. ff. de calumnia. capit. non licet. n. q. 3. sed tenete vt dixi, quod prouiso debet esse dicta & pronunciata à iudice: quia iuris seu ordinationis autoritate non fit.

3 Tertio, quia iudice debet dici hæc prouiso, & sic excludit arbitros, qui iudices regulariter non dicuntur, quia nomine differunt, & sic re. l. à nullo. C. de fer. rub. ff. & C. de recep. arbi. nec habent arbitri iurisdictionem, sed notionem. l. ait prætor. ff. de re iudic. scripti in l. notionem. ff. de verb. sig. & sic prouisionem dicere non possunt.

4 Quarto, quod illa sententia sit prouisionalis, alioqui si simpliciter lata sit, vix exequetur, vt hoc in text. les d'ets prouisions données: quia dum aliqua requiritur qualitas, oportet quod illa insit: vt pulchrè scribit Bar. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de noui oper. nuncia. quod ex sententiæ inspectione probabitur: vt doct. not. in simili in l. penul. ff. de testa. milit.

5 Quintò requiritur, quod illa sententia fuerit lata per iudicem regium ibi, de Iuge Royal. quod tamen ampliatur per arti. sequentem, vt etiam si non à iudicibus regijs prolata sit, executioni dari debeat vsque ad viginti libras Parisien. quæ valent viginti quinque Turonen. vt statim dicitur, & sic non exequetur per hunc artic. si lata fuerit à iudicibus minorum: quia hic articulus ipsis suum denegat auxilium, iudicibus verò regijs impartitur. gl. in l. siue apud. C. de transact. neque etiam si fuerit prolata à iudicibus ecclesiasticis, quia expressit de iudicibus regijs, ergo de aliis negare videtur. l. cum prætor. ff. de iudic. & c. non de presumptio. sed si non exequatur per istam ordinationem, tamen de iure vel stylo curiarum ecclesiasticarum exequi poterit. & ita seruatur in casibus in quibus non recipitur appellatio de iure.

6 Sextò, quod illa sententia valeat: nempe sententia nulla exequenda non est. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. quia sententia nulla non potest dici sententia, igitur non exequetur. Nam si metu lata esset, vel sine aliqua probatione, tunc nulla esset. docto. in l. non minorem. C. de transact. etiam superius scripti.

7 Quandiu tamen pen det processus super nullitate, si non sit notaria, exequi sententia solet: vt vidi in forensi iudicio seruari. aliàs quilibet posset dicere prouisionem nullam: vt executionem tolleret, & sic faueretur calumniis hominum, quibus iura maximè obuiant. d. l. in fundo. ff. de rei vendicatione. c. sedes. de rescriptis. Hippo. sing. 77. maliciis. & c. & de his quæ non sunt, & non apparent, idem est iudicium. in l. duo sunt. ff. de testa. turel.

Prouisions données par sentences de Iuge Royal.

GLOSSA DECIMA.

1 Sta qualitas, videlicet, quod is, qui prouisionem protulit, sit Iudex regius, requiritur quod probetur. l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxa. actio. & antequam sententia prouisionalis mandetur executioni: & qui dicit sententiam talem, oportet quod probet. l. non ignorat. C. qui accusare non possunt: ideo iudex in sententia hoc debet exprime- re: vt tollatur omnis calumniandi materia, nos talis iudex regius & c. & in hoc, quia est in loco notorium, ei creditur: & hoc solent iudices exprimere seu actuarij seu grapherij.

Seront exccuées, non obstant oppositions ou appellations.

GLOSSA VNDECIMA.

1 T sic patet quod in aliqua executione quis primò se opponere debet, quam appellare: & si non recipiatur oppositio, appellare poterit: vt scripti in tracta. de liter. obliga. art. 1. & tamen non obstante sua appellatione sententia prouisionalis iure executioni dabitur. Item quamuis tex. alternatiuè dicat, ou appellations: idem tamen erit, si pars opposuerit, simul & appellauerit. à adhuc sententia prouisionalis executoria erit: siue separatim opposuerit, siue appellauerit, siue coniunctim vtrumque emisit, per l. certi conditio. §. quoniam. ff. si certum pet. quia sepe compertum est, vt coniuncta pro disiunctis, & disiuncta pro coniunctis accipiantur. in l. sepe. ff. de verb. signifi. vbi abundè scripti. Si autem pars à sententia prouisionali appellauerit, ab executeore exequente: solet apparitor desistere ab executione, donec petitor supplicationem iudici à quo portexerit, in qua sententiam, & illius executionem, ac partis appellationem narrabit, concludens & petens à iudice, vt illam non obstantè appellatione executionem pronunciet: quod faciet iudex vocato appellante: & post istam sententiam declaratoriam, etiam si pars iterum appellet primè appellationi adhaerendo, fiet tamen executio: & ita seruatur.

Prouisionalis sententia arbitratorum executoria non est.

Prouiso lata à iudicibus ecclesiasticis & minorum non est exequenda.

Sententia que nulla est, non est exequenda.

Sententia nulla exequi solet si non sit notoria nullitas.

Opponere quis prius quam appellare debet.

Praxis post appellationem petitori seruanda.

Limitatur, quando quis appellaret ab illa sententia prouisionali tanquā lata à iudice incompetente, tunc non fiet executio, si in principio causæ incompetentiam alleget. gl. sing. in cle. vna. in fi. de sequestra. possessio. & fruct. plenè scripsi in tractat. de senten. executio. art. 3. vbi abundè scripsi, vide ibi quomodo intelligi debeat, & alios casus.

¶ Notandum est quòd ista clausula respicit regem, scilicet, dicere, non obstantibus oppositionibus & appel. nam ista tollere sunt meri imperij maximi, vt per doct. in l. imperium. ff. de iurif. om. iud. iudices tamen regij supremi cum ordinatio hoc permittit, & in illis casibus possit vt hac clausula, non obstant. oppositionibus & appellationibus, alius verò iudex non, vt censuit Senatus anno 1515. die 14. Maij, vel anno 1514. die 18. maij. 3

Et sans preiudice d'icelles.

GLOSSA DVODECIMA.

Sententia prouisionalis quando exequi possit post appellationem, & sine eius preiudicio.

Intellige quòd dicta prouisionalis sententia non obstantibus oppositionibus executioni mittatur: & is, qui est sic condemnatus ad decem aureos, vel ad aliam summam cogetur eam præcisè tradere: qua tradita prosequetur, si velit, appellationem: ideo dicit iste text. sans preiudice d'icelles. Nā pars, quæ recepit prouisionem, nō poterit allegare, quod altera pars, quæ post appellationem soluit, videatur acq̄uuisse sententia: sicut in alia materia, is qui coram iudice appellationis comparèt, videtur renunciare suæ appellationi. c. si à iudice. de appella. in 6. & ibi glo. & doct. Nam regulariter appellatio suspendit iudicium. l. ad solutio. nem. C. de re iudic. c. vententes de iureiuran. & sic non debet in hoc in aliquo præiudicari particōdemnatæ, quominus facta solutione eius condemnationis ad prosequendam appellationem huius legis regie auctoritate prosequatur.

2 Et quia hic non prohibetur deuolutio ad superiorem, ideo recipitur, aliàs prohibita appellatione effectus appellationis tam deuolutionis, quàm suspensionis, censetur prohibitus. teste Panor. in c. ad reprimendum. de offic. ordi. refert. Dec in rub. de appella. in 2. q. nu. 7. alibi in tracta. de appella. super ordi. scripsi. in 3. tomo.

Concludere quando appellans, & an litem contestari debeat, & quid sit concludere.

3 Et sic habes, quòd ille, qui appellauit tenetur in causa appellationis cōcludere, etiam si fuerit processus in scriptis: quia hic non præiudicatur appellationi quoad deuolutionem: & natura appellationis in hoc regno est, vt appellans concludat malè iudicatum à primò iudice: & appellatus siue intimatus contrariū concludat: & ex illo tempore emenda Regi acquiritur per ordinationes.

Et procurator etiam tenetur sic concludere, vt scribitur in ordi. reg. art. 23. in rub. des procureurs. & in ordi. curia. 27. artic. 15.

4 Et concludere in causa appellationis, est litem contestari: vt dicit Soc. in c. vno. col. vlti. de litis contesta. & sic soluta est doctorum difficultas, an debeat lis contestari in causa appellationis, quam mouet Bald. in rub. de appella. col. pen. in decret. vbi decidit in summarijs, & quādo est appellatū ante litem cōtestatam in causa appellationis, litē non esse necesse contestari: sed nos Galli in omnibus appellationibus semper tam summarijs, quàm alijs etiam si emissa sit appellatio ante litem contestatam, hanc conclusionem facere solemus, concludo malè fuisse iudicatum, & bene appellatum, & maximè in parlamentis, quam pro litis contestatione habemus: & fundatur hæc praxis in l. eos. C. de appella. vbi appellans concludere semper debet, dicendo malè iudicatum, & iudex sic pronunciare, vt enim uero qui experientiam causarum non habent, hanc conclusionem ignorant: extat tamen regula, quòd in causa appellationis concludere debet appellans, & appellatus, seu intimatus maxime in parlamenti curia, in qua apud actuarium, quem vocamus scribam, vtraque pars concludere debet in processu in scriptis.

5 Primò restringitur, quando processus in audientia decidi possit: tunc non fit conclusio in scriptis: quia frustra fit per plura, quod per pauciora fieri potest, sed aduocatus dicit, concludo &c. postquam verbo recitauerit factum, & grauamina coram præside, & consiliarijs: & quia hoc omnibus est obuium, non probo.

6 Secundò limitatur, quando pars vellet aliquam requirere prouisionem, vel supplicationem facere, quæ non posset concludendo in scriptis fieri, tunc non tenetur apud actuarium vel grapharium concludere in processu in scriptis: quia concludendo apud scribam, non posset obtinere id, quod petit, ob id ab alio peti debet, & ita vidi seruati.

7 Tertiò non procedit, quando deserta esset appellatio: nam tunc prima sententia est confirmatoria, igitur conclusio superuacanea esset: quia appellatio deserta non est prosequenda. c. cum sit Romana. & c. duobus. de appella. vbi plenè docto. & causam finitam instaurari nulla ratio permittit. l. postquam. C. de pact. vnde non tenetur tunc pars, vel eius procurator concludere: & si appellans velit, tamen appellatus seu intimatus hoc casu non compelleretur: sed in magna camera de hoc disputabitur.

8 Quartò, cum pars appellationi renūciasset, vel renunciare patata esset, seu sententiæ acquiescere, tunc etiam concludere non tenebitur. l. si reus paratus. ff. de procura.

9 Quintò, quando appellatio non esset recipienda, vel ad fines non recipiendi competeret exceptio: siue enim non recipiendi post conclusionem deduci non possunt, nisi specialiter in conclusione reseruentur: ideo pars non concludit, nisi prius super exceptione pronunciatum fuerit, ad quod faciendū debent esse cauti procuratores. nam sicut exceptio dilatoria post contestationem

tionem non recipitur. c. exceptio. nec post conclusionem in causa appellationis: vt plenè scripsi in tract. de exceptio.

10 Sextò, quando appellatus seu intimatus nollet fructus liquidos restituere, nec cautionem super non liquidis præstare: tunc concludere non tenetur appellans in scriptis, sed in magna camera hoc petitur: vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1517. die penult. Iulij inter fratrem Dionysium de Hallor religiosum ordinis sancti Benedicti appellantem, & Philippum le Begue intimatum. 3 facit quod scribit Soci. in d. cap. vno. q. 38. de litis contestatione.

11 Septimò, quando grauamen esset euidens: vt dicunt practici, nempe in his casibus non cogitur pars, nec eius procurator concludere in causa appellationis, etiam in processu in scriptis: in vltimo tamen vidi seruari contrarium, & appellantem concludere solere: & nota hos casus, quos in practica didici, & nunquam alibi legi.

12 Notandum est in praxi, quòd in his casibus, quando fit præceptum parti seu eius procuratori, vt concludat, solet respondere se esse paratum in iudicio concludere: & tunc pars prosequi audientiam in magna camera debet, quam consequi tam difficile est, quàm (vt adagio dicitur) ire per extentum funem: quod non esset, si iuxta præsentationes partium causæ expedirentur: nec alio ordine seu rotulo opus esset, quàm illum ordinem per actuariū præsentationū factū seruare.

François artic. XCI. des publiées 1539.

Que les sentences de prouision d'aliments & medicaments, données par les Iuges subalternes, iusques à la somme de vingt liures paris. seront exécutées non obstant l'appel, & sans preiudice d'iceluy, en baillant caution, comme des Iuges Royaux.

GLOSSA PRIMA.

In superiori proximo artic. dictum fuerat, sententiam prouisionalem à iudicibus Regijs dictam esse executoriam super alimentis, & medicaminibus: hic ampliat etiam si sententia lata sit à iudicibus inferioribus, quos subalternos vocat, siue sint iudices regij, siue non: vt statim dicam.

In his causis medicaminum & alimentorum hoc statuit in priuilegium & fauorem, qui istis tribuitur: vt inferius dicitur. Cum ergo loquatur in alimentis & medicaminibus, non habet locum in alijs: quia priuilegium datum vni, non extenditur ad aliud, nisi à lege extendatur. authent. habita. & ibi dixi. C. ne filius pro patre.

2 Sed quidam hunc intelligunt articulum in iudicibus tantum regijs subalternis: quia Iudicum Regiorum quidam sunt maiores habentes iurisdictionem proximam ad Senatum, & ab illis immediatè ad curiam appellatur: & de his loquitur præcedens articulus, & l. ab exco. ff. de appel. quidam verò sunt iudices regij minores, vt præpositi, & alij, à quibus appellatur ad senescallum, vel ad bailliuum: de quibus vult hic loqui, & non de alijs iudicibus dominorum, secundum quosdam.

3 Ego verò teneo debere intelligi etiam de alijs iudicibus quàm regijs: tum quia hæc materia est fauorabilis, & iuri consona, & sic amplianda: tum quia hic text. in definitè loquitur: quæ indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de legat. 2. c. vt circa. de electio. in 6. & tantum est dicere par les Iuges subalternes, ac si omnes dixisset iudices: & sic sententia prouisionalis data à iudicibus regijs subalternis, vel aliorum dominorum exequatur per hunc text. ibi, comme des Iuges Royaux, vult dicere exequendam prouisionem illorum iudicum, ac si essent iudices regij: illa enim dictio, comme, significat tanquam, velut, quæ dictiones denotant improprietatem, teste Bar. & alijs, in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. dixi in tractat. meo de fictio. & si hic tantum de regijs iudicibus intelligere voluisset, dixisset, per c. audientiam. de decimis. comme des autres Iuges Royaux. & in principi. etiā dixisset par nos Iuges subalternes: quod omisit, vt de omnibus intelligatur, siue regijs, siue alijs: & hoc videtur etiam docere verbum come des Iuges Royaux: nam si voluisset omnes esse iudices regios, nō dixisset, comme des Iuges Royaux. quia simile nullū vidē est. l. quod Nerua. ff. de pos.

4 Intellige hoc esse verum, quando ille iudex iurisdictionem suam non excessisset, alioqui non valeret sententia: vt si ad viginti libras condemnasset, & non haberet iurisdictionem nisi ad decem: tunc illa sententia non esset exequenda. §. & iudicare. in authent. de defensor. ciuita. colla. 3. l. si idem. ff. de iurisdictione. om. iudic. vbi docto.

Idem iuris putarem, si ille iudex, qui istam prouisionalem sententiam dixit, non erat iudex competens: tunc sententia ista etiam prouisionalis lata à non iudice competente, non valebit. l. i. & per totum. C. si non à compe. iudi. iudica. fuerit. quia conditor in dubio non videretur duxisse specialia. l. i. C. de dotis promiss. Bar. in d. l. si is qui. ff. de vsucapio. & statuisset, si voluisset non obstante incompetencia iudicis: vt in rub. de chirogra. recog. art. i. vbi scripsi.

5 Item prouisio fieri solet etiam in alimentis præteritis, nec dicuntur præterita respectu petitionis: & ratio diuersa datur in transactione & prouisione: quia transactio ex voluntate partium fit, quæ bene sciuit an alimenta præterita debeantur: prouisio verò fit per sententiam iudicis sine partium consensu: igitur non est mirum, si etiam prouisio fieri debeat super præteritis: & quia

Praxis quæ do quis non mult concludere.

Articulus secundus.

Sententia alimentorū & medicaminum est exequenda, siue simul, siue separatim lata sit.

Iudicum regiorū quidā maiores, quidā minores.

Sententia prouisionalis etiam iudicum non regiorū est exequenda.

Prouisio in alimentis præteritis an fiat.

quis tenetur à tempore moræ ad fructus, & sic ad prouisionem. l. cum fundus. vbi doc. de rebus cred. ff. & patre mortuo non fuit qui aleret filios, & si inuentus fuerit aliquis, qui hoc fecerit: ipse valet repetere expensas, quas exposuit in alendo eos: nec præsumitur eas donasse. l. cum de debito. ff. de proba. ideo prouisio fieri debet: & quamuis non receperint quicquam de præterito pro alimentis, tamē non præsumitur quod vëto vixerint. l. si. C. de alimen. pupillo præstan. vnde coguntur restituere quæ mutuo acceperunt, ad se alendum: igitur prouisio iure fieri illis etiam pro præterito tempore debet: & sic fuit iudicatum in hoc senatu anno 1522. die 16. Decembris.

Arestum.

Par les Iuges subalternes.

GLOSSA SECUNDA.

Subalternus iudex quis dicitur.

Subalternus iudex dicitur, qui est sub altero, & sic dicitur secundarius iudex, seu municipalis, à quo appellatur ad alterum antequam ad senatum appelletur, dictus quasi sub altero: & in hoc ampliatur articulum præcedentem, requirentem sententiam esse latam debere à iudice regio: hic sufficit, quod sit lata etiam ab inferiore iudice, & non regio, sed dominorum, & hoc vsque ad viginti libras Paris. in his duobus tantum casibus alimentorum videlicet, & medicaminum: in aliis vero in suis terminis remanebit arti. præcedens. & sequens: videlicet vt si non sit lata à iudice regio, & superiore, obstantibus appellationibus, vel oppositionibus non mandabitur executioni.

Iusques à la somme.

GLOSSA TERTIA.

Dicitio iusques quid significet.

Sta dicitio *iusques*, hic significat vsque, & inclusiue capitur: & tunc regulariter, quando inclusiue non est contra legem, per tex. in l. fin. ff. de senatorib. vel quando oratio affirmatiua præcedit: vt iudex cognoscat vsque ad trecentos aureos, de trecentis aureis cognoscat. §. & iudicare. in authen. de defensorib. ciuita. colla. 3. secus si oratio sit negatiua, vt non cognoscat vsque ad viginti aureos, de viginti aureis cognoscere non poterit. l. si oleum. §. si. cum l. seq. ff. de dolo. at cum hic affirmatiue loquatur, stabit inclusiue.

Quomodo aliàs hæc dicitio vsque, accipiatur: vide plenè per Bartol. in l. patronus. §. r. ff. de leg. 3. Bald. in l. à Caligato. C. de nupt. & consi. no. in primo vol. & consi. 375. vol. 4. & consi. 412. in 5. volu. & in §. & quia. col. 7. qui feudum dare possunt. & in tractat. statu. in verbo vsque. & Ioan. de Platea. in l. peculiari. de proximis sacro. scrinio. libr. 12. C. ac Alexan. & Vincent. in l. i. in princ. ff. ad legem falcidiam. & Chassa. in consue. Burgund. in rubr. *des iusques. §. 6. glof. iusques à sept sols tournoys*, dicam abundè in l. absentem. ff. de verb. signi.

De vingt liures Paris.

GLOSSA QUARTA.

Requisita in hoc articulo.

Ultra ergo nõ licet, cum taxatio fiat à lege: ergo & c. cui de nõ sacerdotali, de præb. in 6. & eo expressit libras Paris. quia ex consuetudine potius intelligimus de libris Turon. & sic requiruntur sequentia in hoc arti.

1 Primum, quod sententia lata fuerit, ibi, *sentences*, sententia non potest dici antequam sit prolata. l. prolata. C. de senten. & interlocu. ergo iste text. non operatur ipso iure, sed requiritur sententia, ibi, *sentences*.

2 Secundò quod illa sententia fuerit prouisionalis, ibi, *des prouisions*, & sic in sententia requiritur, quod exprimat per prouisionem, alioqui non dicitur prouisionalis: vt in præcedenti articulo scripti.

3 Tertio requiritur, quod sit lata super alimentis, vel medicaminibus, ibi, *d'aliments & medicaments*, secus ergo in aliis, etiam in doctio non habet locum hic articulo, quia de his duobus text. tantum loquitur, ergo alios casus excludit. l. cum prætor. ff. de iudic. quamuis articulus præcedens de doctio locutus fuisset.

4 Quarto quod sit à secundariis iudicibus subalternis prolata, ibi, *par les iuges subalternes*. Et iure, quia si pendente dilatione lata sit, non valet, nec executioni mandabitur, quia iudicis officium quiescit. pendente dilacione. l. siue pars. C. de dila. sic pronunciauit Senatus anno 1519. die 6. Februarij pro Simone grand lean couillard, & consortibus.

5 Quintò quod illi iudices sint competentes: vt superius dictum extitit.

6 Sextò quod sententia non excedat viginti libras Paris. quæ viginti quinque Turonen constituit, ibi, *iusques à la somme de vingt liures paris*: ergo si ultra non exequeretur: & sic non est differentia siue iudex nominauerit in sententia libras paris. vel turon. dummodo non excedat, vt hic.

7 Quæro, si hic iudex decernat prouisionem alimentorum vsque ad 40. libras esse faciendam: an illa sententia possit exequi saltem vsque ad viginti libras? per hanc ordinationem videtur quod non: quia sententia videtur indiuisibilis. l. in hoc iudicio. & l. quedam mulier. ff. familie er. ciscun. Aufre. in decisio. suis. q. 215.

Contrarium videtur: tum quia vtile per inutile non debet in diuiduis vitari. c. vtile. de regu. iur. in 6. & maxime in fauorabilibus, vt hic, tum etiam, quia si iudex condemnaret ad maiorem summam

Vtrum condemnatio usque ad triginta libras possit exequi in viginti.

summam, quàm se extendat iurisdictionis sua, valebit sententia vsque ad illam summam, vsque ad quam cognoscere poterat, teste Ioan. Andrea in regul. ea quæ fiunt, de regulis iuris. in 6. refert Roma. consil. 66. viso. & Purpura. in l. si idem. §. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. facit gloss. in cap. si. de poeniten. & remissio. in 6. vbi valent illæ indulgentiæ, quas episcopus dare poterat, si maiores concesserit: & emphiteus concessa vsque ad quartam generationem valet vsque ad tertiam. Bald. in authen. si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccles. sed quod sententia in nullo valeat, iudicauit Senatus anno 1520. d. Alligreto pro appellante, & d. Poyeto pro intimato litigantibus: & ratio potissima videtur: quia si ex vno capitulo fuit prolata sententia, non potest in aliquo valere, nisi in totum valeat. d. l. in hoc iudicio. diuersum esset, si essent diuersa capitula in illa sententia: vt pote petebat quis decem aureos ex vini venditione, ex frumenti totidem, ex domus locatione idem petebat: iudex condemnauit reum ad soluendum petita in libello, in duobus capitulis, quæ non excedunt viginti libras, exequitur in illis sententia, in alio vero non: quia excedit, & ita conciliatur iura: & hoc voluit dicere Bar. & alij in l. 2. C. de re iudic. Iacob. in l. 1. C. si aduersus rem iudic. Sed in iudicio Senatus agebatur de sententia lata à consiliariis supplicationum in causa reddituum, quæ decem libras excedebat: quamuis pars in decem peteret exequi, non fuit recepta: vt dixi, quia agebatur tantum de vno capitulo: & ideo si non valet in toto, non valebit in parte: quod secus est in diuersis capitulis, nam vnum reici poterit. facit l. si qui separatim. de appella. ff.

Arestum.

Seront executées, non obstant l'appel, & sans preiudice d'icelluy.

GLOSSA QUINTA.

Nil de oppositione dicit: & sic videtur, quod exequi non poterit, si aliquis se opponat: cum iste text. hoc non dicat: *comme des iuges royaux*, videlicet quod poterit exequi hæc prouisio à minoribus & secundariis iudicibus facta, ac si à iudicibus regiis facta esset, sed & à iudicibus regiis lata executioni datur: non obstantibus oppositionibus: ergo & ista.

Oppositio nibus nõ ob stantibus prouisio exequenda.

Item vult maius hic scilicet quod non obstante appellatione possit executioni mandari, ergo & minus, quod non obstante oppositione, per regu. iuris, cui licet. de reg. iur. in 6. & ita vidi infrensi iudicio seruari, quod non obstantibus oppositionibus & appellationibus iudex exequi solet, etiam illam, quæ à iudicibus subalternis dicta est: quia si tollat consequens, videlicet appellationem, ergo & antecedens, scilicet oppositionem, per l. ad legatum. ff. de procura.

En baillant caution.

GLOSSA SEXTA.

Est, si pars dederit cautionem, gerundium enim in do, denotat conditionem, quando verbo futuri temporis iungitur. l. si tu ex parte. iuncta glo. ff. de acquir. hæred. vbi hoc etiam notat Bart. sed hic iungitur verbo futuri temporis, *seront executées en baillant caution*: ergo hic conditionem significabit, hoc verbum *baillant*, quod idem est, quod tradendo. vide l. in rubr. de actio. in institu. & dico fufius in articulo. rub. *des sentences executoirs*. in glof. *en baillant*. Idem si dicitur *en rendant*, vt declarauit Senatus in causa dom. d'Arpaion contra alios anno 1525. die 8. Februa.

Gerundia quid denotent.

Gerundia enim de sui natura inducunt formam. Bal. in l. falsus. col. 2. C. de fur. & forma nihil aliud est, quàm substantia actus. Bal. in l. comparationes. col. 2. vers. 3. præpositio. C. de fide instru. an sufficiat iuratoria cautio. ibi scripti: & prius oportet cautionem tradere parte vocata, quàm ad executionem processum fuerit: & quod illa fuerit recepta in iudicio: vt dixi, aliàs non valebit executio, sed dicitur iniqua, & eam *tournoiare* Galli vocant: vide quæ alibi abundè docui in d. articulo. in tracta. de senten. executio. Hoc non procedit quando datur prouisio à curia suprema, tunc qui eam obtinet, non tenetur cauere, vt scripti in procem. Concordat. in verb. summam. Si tamen arrestum sit confirmatorium sententiæ, tunc datur cautio. Vnde cum anno 1522. die 16. Decembris, quidam fuisset condemnatus à senatu ad dandum, tempore quo lis pendebat super diuisione bonorum, sex viginti libras pro alimentis singulis annis futuris filio, pro præteritis vero octingentis. De Thou aduocatus tunc, tunc autem præses egregius dicebat non debere exequi sine cautione de Villemort. Contrarium censuit Senatus dandam cautionem pro octingentis libris super quibus ipse erat condemnatus, sed pro sex viginti libris in quibus à Senatu fuit condemnatus, non exigebatur cautio. quod bene notabis.

Comme des Iuges royaux.

GLOSSA VLTIMA.

Ergo iudex inferior subalternus esset regius, haberet etiã locū hic articulo. per hoc verbum *comme*, sicut, tanquam, velut: nam si hoc priuilegium concedere vult aliis, etiam non regiis, multò fortius suis secundariis vsque ad hanc summam: & quia simpliciter loquitur

de iudicibus subalternis, ergo & de omnibus: vt supra dixi.

Itē omnia ferē quæ requiruntur in aliis articulis, requiruntur in ista prouisionali sententia, & quando non potest exequi ferē in aliis articulis, nec in isto, per hoc verbum sicut, *comme*, vel perinde, quæ verba similitudinem denotant. l. i. ff. de fut. l. sicur. C. de actio. & obliga. glo. & doc. in cap. ex ore. de priuilegiis. vbi aliis etiam modis ponitur: & per doc. in c. abbate sancti Siluani. de verbo. signi. & per Feli. in c. 2. col. 4. de rescript.

Executio quomodo fieri debet.

Quomodo fiet executio? Responde, citatur pars contra quam lata est sententia, & si non compareat, dabitur defectus: & dicitur sententiam fore exequendam, non obstante illius contumacia: & pars præsens petet sententiam dari executioni, & iuxta illius formam sententiæ. l. à Diuo pio. ff. de re iudic. vbi iuris interpretes. si verò agatur contra hæredem illius contra quem lata fuit sententia, vel alium tertium, iterum post primam contumaciam citabitur, qui si non compareat, sententia executioni mandari poterit: si verò compareat, tempus ad deliberandum hæres habebit. l. i. ff. de iure deliberandi. ista abundè scripsi in tracta. de literis obligat. vbi licebit alia videre: & hic sistam ratem, quantum attinet ad istum articulum.

Loys 12. artic. 80. des publiées 1499.

Articulus tertius.

Item *En oultre auons ordonné & ordonnons, que les sentences qui se donneront par les Iuges royaux en matiere de dot: ou repetition d'iceluy de dation de tutelle, de confection d'inventaire, d'interdictions de biens aux prodigues ou insensés, refection de ponts & de passages: & aussi quand il sera question de salaires ou loyers de seruiteurs de troys années, & au dessous, que les sentences prouisionaires de noz iuges seront executées, non obstant oppositions, ou appellations quelz conques, & sans preiudice d'icelles, en baillant routesfoys par lesdicts seruiteurs caution telle qu'ilz la pourront bailier, de rendre lesdicts salaires ou loyers, s'il estoit dict en fin de cause, les aultres ordonnances de noz predecesseurs faisants mention d'aliments, domaines, medicaments, & aultres prouisions demourants en leur force & vertu.*

En matiere de dot.

GLOSSA PRIMA.

Superius articul. 1. statutum fuerat sententiam prouisionalem super donatione propter nuptias, seu doerio exequendam: sed quia dubitari poterat super dote, ob id statuitur hic prouisionem faciendam etiam tam super dote, quam repetitione illius: & ideo hoc casu prouideri solet: quia interest reipubl. mulieres dotatas esse, & eis dotes conferuari. l. i. ff. solu. mati. vnde mulieri petenti dotem tam super alimentis, quam liti sumptibus prouidetur. l. penul. ff. vt in posses. legat. Bar. & alij in l. si neget. de liber. agnos. Specu. in tit. qui filij sint legi. §. i. vers. quid si mulieri. & hoc siue principaliter ageretur de dote, siue incidenter. per hunc text. *en matiere de dot.* sufficit enim quod agatur de dote: & hoc etiam probat art. 1. supra, 20. & idem dico in casibus aliis hic enumeratis.

Dos quid sit.

2 Dos est quoddam ius, in se continens id, quod à muliere, vel eius patre, marito, vel eius patri traditur: vel pro tradito habetur. propter onera matrimonij sustinenda. Bar. in rubr. ff. solut. matr. col. si. Bal. nouel. & Campesius alias tradunt diffinitiones in eorum tracta. de dote: ibi videto, si lubet: quia in scholis omnes possunt reprobari: sed in praxi non curamus de his subtilitatibus, vtilitates quærentes.

3 Et sunt quidam tradentes differentiam inter dotem & doerium, vt doerium donationem propter nuptias, quæ à marito vxori fit, in dotis recognitionem, & compensationem, dicant: de quibus scripsi supra. artic. 1. glo. 3. vbi dixi doerium maximè regi conuentionibus partium, & locorum consuetudinibus, & ideo conuenit donationi propter nuptias in quibusdā, in aliis sponsalitiè largitati, prout consuetudines, vel partium conuentiones disponunt: ideo tu qui vis consulerè videas conuentiones, & consuetudines locorum.

Prouisio fit etiam si dos petatur, vel pars eius.

4 Primò ampliandus est iste text. siue sententia prolata super dote tota, siue pro dotis parte: nempe tex. hic loquens de dote simpliciter loquitur, & intelligitur & de tota, & de eius parte. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. c. pastoralis. §. i. de offic. delegat. appellatione enim rei, & pars continetur. l. appellatione. ff. de verb. signi.

Intelligendum est tamen, quod si vna res dotis minima repetatur, non fit prouisio: sed possidens fructus rei cogetur restituere. text. in l. vna. §. exactio. C. de rei vxor. actio. ideo intellige vt dicam inferius. num. 7. & sequenti.

Etia in dote

5 Secundò ampliatur hic tex. siue agatur de dote constituenda, siue repetenda, vt hic, *ou repeti-*

tion d'icelle: quia vbique agitur de materia dotis: vnde si pater, vel alius confanguineus fuerit condemnatus ad centum pro constituenda dote filia, vel alteri: illa sententia executioni mandari poterit, non obstante appellatione: alioqui lis protrahi posset ad longum tempus: & interim matrimonium differretur, & filia innupta sine dote remaneret: quippe expedit reipub. mulieres dotatas esse. l. i. ff. solu. matrimonio. ob id etiam in dote constituenda fiet prouisio, sicut in exigenda dote, per hoc verbum *repetitione*: & probatur in l. vnic. §. cum autem. & §. seq. C. de rei vxor. acti. ibi, restitutionem dotis à parte mariti vxori illico, & in solidum fieri iubebat. & §. exactio. ibi, illico restituendis.

repetenda fit prouisio.

6 Tertio extenditur prouisionem vxori faciendam, etiam si negetur vxor, dum tamen sit in possessione, & talis reputetur. l. Barbarius. ff. de offic. prætor. l. 3. ad Macedo. Specu. in d. titu. qui filij sint legit. §. i. & idem habetur in magno consuetudinario rubr. *de donner prouision*. §. i. libr. 2. quia talis habenda est, in quali possessione reperitur, donec contrarium probetur. c. si iudex laicus. de senten. excom. in 6.

Etiam si negetur vxor, illi prouisio fieri debet.

7 Quarto adde procedere quod bona dotis immobilia repeti possunt illico solu. mati. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxor. actio. ibi, ceteris videlicet rebus, quæ solo continentur, illico restituendis.

8 Ergo si vxor illa petat, dupliciter procedi solet: quia iudex si rem summarie cognoscat ad mulierem spectare, per prouisionem eidem restitui mandabit: & hæc sententia exequetur: vt hic dicitur, *repetition de dot.*

Bona dotis quando repeti possunt per his duplex praxis.

9 Si verò iudex videat causam perplexam, quia pars mulieris aduersa multa verisimilia pro se allegabit: tunc iudex per prouisionem interim condemnabit possidentem rem vxotis dotalem immobilem ad dandum singulis annis centum libras mulieri, vel aliam summam iustam, & hoc inspecta quantitate fructuum rei dotalis. probatur in d. l. vnic. vers. si autem superfederit: vbi vult à die dissoluti matrimonij restituendos fructus mulieri: ergo ista prouisio fiet pro fructibus seu pensionibus.

10 Si verò pecunia fuerit data in dotem, vel alia bona mobilia, tunc repetuntur de iure intra annum. Et interim possidentes dotem debent viduam alere, si non habeat vnde se alat. gloss. in verbo factio, quæ est 2. in l. diuortio. ff. solut. mati. & ibi Iaf. & communiter doc. & in c. salubriter. de vsuris. Bald. consil. 92. hæres viri. volu. 2. & consil. 12. quoniam. ibidem. & Alexand. consil. 27. visio themate. col. 2. volu. 4. & consil. 74. visio titu. col. 4. in §. vol. ideo si mulier alatur ab hæredibus viri, non petitur alia prouisio: sed si non alatur, interim petet alimenta sibi decerni intra annum: & eidem iudex prouidebit pro alimentis: quia de iure intra annum soluenda sunt vsuræ centesimæ dotis rei mobilis. d. §. exactio. cum §. seq. licet hoc sit de iure canonico correctum: vt docet Panor. consil. 39. illud de iure. col. vlti. in 2. vol. post Bar. & alios in l. insulam. §. vsuras. ff. sol. mat. tamen hæc dotis vsuræ vt interesse petuntur. gloss. & doct. in c. conquestus. de vsur. Card. in cle. vna. q. 6. de vsur. Alexand. in l. diuortio. col. 4. ff. soluto matrimonio, sic consulit Bolog. consil. 19. pro tanto. & distinguit Matthæ. de afflicto in decisio. Neapol. 284. an soluto. quod limitat Masuer. in sua prac. rubr. de dote, & matrimonio. §. item si fuerit, quando solueretur dos statim soluto matrimonio, mulier tunc nihil poterit petere, sumēdo argumen. à contrario, dicto §. exactio. hoc etiam probat Soci. consil. 126. diligenter. volumine primo.

Ali vidua intra quod tempus debeat ab hæredibus mariti.

11 Imò plus dicit Masuer. quod quando soluenda est dos, solui marito debet in die celebrationis matrimonij, statim nõ expectato anno: & soluto matrimonio restitui dos sic debet: nec hoc casu habet locum §. exactio. si verò soluta fuerit dos ad certum terminum, sic & finito matrimonio restituatur, & in terminis quibus est data restituatur. allegat Cy. in l. etiam. C. de iure dotium. ego dicerem, quod licet dos soluta fuerit viro in die nuptiarum, quod hæredes non debent restituere eam intra annum, si velint viduam alere: postquam hoc priuilegium eis hæredibus est à iure indultum. in dicto §. exactio. ergo eis non auferetur, nisi in contrarium facta fuerit conuentio: quicquid dicat Masuerius, vel nisi in contrarium fuerit consuetudo: vt est in quibusdam locis huius patriæ. Nam propter moram dotis ista alimenta debentur: ergo si hæredes sint in mora, tenentur ad hæc alimenta: vt scribunt docto. in dicta l. insulam. §. vsuras. ff. solu. matrimonio. Soci. dicto consil. 126. in primo volumine. in fin. & 180. in si. ibidem. idem si mulier haberet vnde se aleret, intra illum annum non alatur ab hæredibus viri. gloss. in d. l. diuortio.

Dos quomodo solui & restitui debeat.

12 Et dicitur habere vnde se alat, si multa aliunde habeat bona, vel patrem aut matrem diuitem, & sufficientem ad eam alendam: vt consuluit Aret. consil. 98. quia post. col. secunda. vbi plus dicit, quod si dos esset patri restituenda solu. matrimonio, vel fratribus: quod ipsi interim non alentur, etiam si essent inopes: quia nulla ratio vult, vt alantur: imò etiam ipsa vxor alimenta non petet, si fuerit nutrita à filiis: vt consuluit Bar. consilio 128. Franciscus. & Bald. consil. 86. punctus. in secundo volumi. quod si vidua intra annum luctus nupit, hæredes primi viri non tenentur eam alere: quia secundus vir tenetur, si tamen retinere dotē eius, tunc ad id quod interest tenerentur per c. salubriter. de vsuris. & gl. in dicto cap. conquestus. ibidem. & d. deci. Neapol. 284.

Vnde se alat quando, quis dicitur habere.

13 Etiam si vxor alleget suas conuentiones, in hac patria vsque ad annum ali debet ab hæredibus viri, si aliunde non habeat: & fiet ei prouisio, nisi bona illico restituantur. teste Boer. in §. 4. in gloss. magna. de consue. matrimonij & doerij in consue. Biturig.

Prouisio fit etiam antequam sit de hæres

14 Quintò summarie hæc prouisio tractari, & fieri debet, ne fame pereat vidua, & detur afflicto afflicto, contra l. diuus. ff. de offic. præsi. & aliquando adiudicata fuit prouisio mulieri, antequam hæres

claratus ha
res.

hæres declarasset se hæredem, saluo tamen ei, vt possit vel gerere se pro hærede, vel renunciare successioni: interim tamen ad prouisionem mulieris capientur pecunie, ex bonis hæreditatis iacentis. hoc fuit dictum pro vidua d. Gabrielis de prie domini de Buzancoys, contra Iacobum de prie defuncti fratrem anno 1525. & die 11. Decembr. quamuis fuisset à fratre denegata, & sic soluendo prouisionem non videtur se gerere pro hærede. l. pro hærede. ff. de acquir. hæredita.

Arestum.

15 Sexto ampliatur, siue agatur contra hæredes, siue contra maritum: in quibus autem casibus dos potest repeti constante matrimonio, utpote propter inopiam viri emergentem. l. si costante. ff. solu. matrimonio. authent. quod locum. C. de colla. Alberic. in l. vbi. in fi. C. de iure dot. gloss. & docto. in l. vna. §. exactio. de rei vxor. actio. quia eadem videtur & maior ratio, & fauor: & quia hic tex. generaliter loquitur de dote, & ita fuit pronunciatum in hoc Senatu pro Huguetta fournoy, repetente dotem à suo marito constante matrimonio, anno 1497. die 13. Februarij. Facit decis. Matthæ. de afflictis Neapol. 284. an soluto. sed si constante matrimonio, mulier repetat dotem, & vir probet illam adulterium commisisse, non fiet ei prouisio: quia propter adulterium dotem perdidit. c. plerunque. de dona. inter vir. & vxor.

Arestum.

Adultera
mulier priuata
fuit cõmunitate.
Arestum.

16 † Et anno 1522. die 23. Decembris fuit quædam vxor adultera vocata Maria quatrelure, à Senatu priuata communitate, quam inter virum & vxorem habebat, & tradita religioni ibi sustiganda per tres dies veneris, saluo suo marito: vt si eam vellet reassumere, quod ei liberum esset. Et sic mulier perdit & dotem & conquestus propter adulterium suum, nec valeret consuetudo in contrarium. cap. penul. de consue. quia præberet materiam delinquendi. l. conuenire. ff. de pac. dota. †

Mulier à viro
expulsa
prouidetur.

17 Septimò procedit etiam si mulier ageret contra maritum super alimentis, eo quod eam domo expulisset ob adulterij suspicionem, vel zelotypiam, seu de facto: tamen antequam iudicatum sit super principali facto, illi vxori debet interim fieri prouisio: vt asserit Ioan. Lupus in repe. cap. per vestras. §. 39. de dona. inter vir. & vxor. amplia. 8. post Innoc. & alios in c. ex parte. de accusati. sic consuluit Soci. consil. 286. visa protestatione. in secundo volumi. & ita fuit decisum Neapoli, vt refert Matthæ. deci. 10. vxor domi. plus dicens, quod si vxor aliunde possit viuere, possit hoc casu adhuc petere alimenta à viro. allegat Bald. in l. de alimentis. C. de transact. videtur tamen tex. contrarius in l. extraneo. ff. de ventre in posse. mitten. sed in alio casu loquitur vt inferius dicitur.

Prouisio fit
etiam mu-
lieri que do-
te nõ dedit.

18 † Imò bona mariti pro alimentis vxoris sunt tacitè obligata: vt probatur in l. si cum dotem. §. sin autem in fauissimo. ff. solu. ma. & Guido Papæ consil. 127. & Federic. consil. 176. domino Conrado. licet multi contrarium teneant in d. l. diuortio, sed alibi dixi in l. plebs. §. pignus. ff. de verb. signi.

Pendente
matrimonij
accusatione
prouidetur.

19 Octauò procedit etiam si nullam dotem vxor marito dedisset: quia si fenex acceperit puellam, vel ignobilis nobilem preciosam redolentem chirotecatam, & in compensationem hic fenex constituerit dotem isti puellæ: fiet solu. ma. ipsi mulieri prouisio dotis constitutæ à viro ante matrimonium. arg. l. si voluntate. C. de iure dot. & ibi gl. & hoc docet Card. in d. c. ex parte. & Aufre. decis. 87. item & si vir. quod est verum si dos fuerit a marito constituta: sed si pater marito dotem promississet, & vt euenire interdum solet, eam non exoluisset, tunc nulla post mortem fiet istius dotis non solutæ prouisio, nec restitutio: vt asserit Alex. & alij in l. quod in vxorem. C. de nego. gest. nisi maritus fuerit in culpa, eam non petendo. doc. in d. l. diuortio. solu. ma. & in rubr. C. de dote cauta non numerata. in l. i. & per totum: quia non potest repeti id, quod datum non fuit: priuatio enim præsupponit habitum. l. decem. ff. de ver. obliga. c. ad dissoluendū. de despon. impuber.

In prima et
secunda in-
stantia prouidetur.

20 Nonò fiet prouisio etiam si matrimonium accusaretur ob consanguinitatem: vel affinitatem: pendente enim accusatione aletur vxor per prouisionem: vt firmat Hostien. in summa de accusa. §. quis possit. vers. quid ergo si contingat. & Spec. in titul. de inquisi. §. si. Aufre. in decisio. Tholosa. quæst. 88. an monachus.

Prouisio an
debeat con-
putari in
summa de
bita.

21 Decimò amplia sic prouidendum esse tam in prima instantia, quam in secunda, quia eadem est ratio: ne fame pereat mulier, & alia ratione scriptæ in præf. locum habent. teste Matthæ. de Afflic. decis. 10. in deci. Neapol. & dixi superius in 1. glo. in filio. artic. 1. licet à multis fuerit dubitatum.

22 Vndecimò intellige, quod si vxori petenti centum aureos pro dote fuerit facta prouisio de 25. postea in sententia non habebit nisi 75. & sic prouisio censetur fieri ex suis bonis, si postea obtineat. teste Bal. in l. si. C. de ordi. cog. sequitur Ioan. Lupus in repe. c. per vestras. in 8. ampliatio. ne. fol. 75. de dona. inter vir. & vxor. arg. l. dotis. in fi. C. de collatio. ego tamen vidi condemnari ad restitutionem totius dotis, non obtinente quod 25. dedisset in prouisione: quia hoc tenebatur maritus dare ex dote tanquam essent fructus, vel vsuræ dotis. per l. vnam. §. exactio. C. de rei vxor. actio. vt superius dixi, saltem tanquam interessè. c. salubriter. de vsur. facit quod doctores scribunt in l. si cum dotem. §. sin autem. ff. solu. ma. imò Masue. d. rub. de poss. inquit, quod si illa, cui adjudicatur recedentia succumbat, teneatur omnes fructus, quos percepit restituere: secus in eo cui fuit facta prouisio: & ita seruari in parlamento asserit. Pro cuius sententia facit tex. in l. §. interessè. ff. si mulier ventris. no. ibi, nec enim hæc aliàs repetetur, & ibi, nihil præstabit mulier, quæ quasi sine causa alita est, nec repeti sumptus docet gl. vlt. in l. si. C. de Carbo. edic. sequitur Bber. in decis. Burdeg. quæst. 324. & quia. col. 2. & hoc seruatur in curiis Franciæ ratione moræ; in qua est, qui denegat alimenta, dotem, vel aliam rem, in quam prouisio cadere potest.

Vnde

23 † Vnde dicit Bar. in l. si pignore. ff. de pig. actio quod si is, qui ob contumaciam obtinuit expensas, succubatur in principali, non tenebitur tamen restituere illas expensas contumaciæ. nempe quod à quoquam pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur. l. quod à quoquam. ff. de reg. iur. & ibi Mainer. & alij. sic erit in ista prouisione, & maximè in vulnerato & debilitato, qui caruit operis ratione vulneris: vt superius arti. secundo. dixi etiam quia reus liberari poterat restituendo dotem, vel id quod debebatur, si non restituerit ei impuretur: & quia ista prouisio iam est consumpta, tam in litis sumptibus, quam in alimentis, quæ dicuntur spiritus vadens, & non rediens.

Post diffini-
tuam senten-
tia fit prou-
isio.
Arestum.

24 Duodecimò prouisio peti potest, si sententia lata super dote sit definitiua, qua fuit condemnatus maritus, vel eius hæres ad dotem restituendam. & ita fuit pronunciatum in hoc Senatu, anno 1525. die 23. Ianuarij, in magna camera, contra Ludouicum fatel appellansem à præposito Paris. pro Martino pallad scutifero, & damicella Constantia du boys vxore disti Martini. Nam si fuerit condemnatus maritus ad dotis restitutionem, & appellauerit, interim appellatione pendente prouisio peti poterit, & adiudicari debet pecunia interim mulieri prosequenti, vel res: vt plenius scripsi superius. Sed si quædam interlocutoria lata fuerit super dote, non sic fiet prouisio, si non appareat rem dotalem esse, si tamen appareat rem dotalem esse, potest peti prouisio, etiam ante diffinitiuam.

Contra ter-
tium nõ fit
prouisio.

25 Decimotertio intellige procedere, quando dotis restitutio peteretur ab ipso marito, seu ab hæredibus mariti: diuersum esset si bona dotalia à tertio peterentur, quæ fuerunt vendita de vxoris consensu: tunc quia non agitur de bonis mariti, sed tertij, ob id non erit in illis bonis prouisio faciendæ, maximè si vxor alienationi consenserit, renunciando authen. siue à me. C. ad Velleia. ita fuit decisum per arestum: vt habetur in quæstionibus per aresta. q. 122. primò fuit dictum. & abundantius dixi in filio, qui alienauerat bona patris supra arti. 1.

Arestum.

26 Decimoquarto intellige quod si vxor duri capitis, vt sunt plures, iniuste habitat separatim à viro, & ibi petit alimenta sibi præstari, non illi fiet prouisio, sed ad maritum redire cogenda est, teste Guido. Papæ consil. 127. de hoc. per capi. literas. de restit. spolia. nempe cum viro non seruiat. petere dictam prouisionem non potest. argumen. l. Julia. §. offerri. ff. de action. empti. l. ædiles. 1. in fin. de ædil. edic. sic consuluit Soci. consil. 286. visa protestatione. col. 1. volum. 2. & consil. 64. in præsentia. in quarto volumine. nisi esset vxor valetudine affecta, tunc etiam si non seruiat, alimenta petet. per l. si cum dotem. §. sin autem in fauissimo. ff. soluto matrimonio. docto. in dicta l. quod in vxorem. secus si culpa viri seorsum habitat: quia tunc prouisio illi fiet: vt Guido ipse asserit in decis. Delphinal. quæst. 439. an vir. & docto. in l. quod in vxorem. C. de nego. gest. vt superius dictum fuit.

Mulier se-
orsum habi-
tati an fiat
prouisio.

27 Decimoquinto ista prouisionalis sententia executoria est quo ad dotem, & principale, sed non ad expensas: ideo fuit annullata à senatu sententia fenescalli Borbon. per quam declarauerat sententiam super dote executoriam, tam super principali quam super expensis. anno 1545. die 18. Februarij. quia hic nihil dicitur de expensis: & ordinatio dixisset, si voluisset. ca. ad audientiam. de deci. prout hoc expressit in rubr. de senten. execu. arti. 13. & ideo fortè iudices rarò solent in sententiis prouisionalibus condemnare ad expensas, quando alia expectatur sententia.

Sententia
quo ad ex-
pensas non
est execu-
toria.
Arestum.

28 Decimosexto maritus etiam constante matrimonio potest petere prouisionem à patre puellæ, qui retinet ei dotem: & pendente lite super d. dote prouisio illi fiet. per cap. salubriter. vbi docto. de vsur. facit l. si. §. præterea. C. de iure dotium. Et Iacobi. hoc expressè asserit. in l. cum post. in princ. ff. eodem. nam postquam petere interessè dotis non solutæ potest: ergo & alimenta, quæ cedent loco interesse: quamuis de hoc dubitet Franc. Mar. in 1. parte decis. 298. per l. si donaturus. §. 1. ff. de condi. causa data, superius dictum extitit: & quia maritus interim debet supportare onera matrimonij. l. in rebus. & l. vbi. C. de iure dotium. ideo ad ea supportandæ iure illi fiet prouisio.

Prouisio
marito fieri
debet.

29 Decimosextimo etiam extenditur ad mulierem, quæ super foedere matrimonij obtinuit sententiam, à qua fuit appellatum, vt pendente lite super appellatione possit alimenta per prouisionem petere, exemplo filij. l. si militata. §. de inofficio. ff. de inoffi. testa. & supra abunde scripti. † Nec dicitur ob hoc attentari quicquam in præiudicium appellationis: & speciale in causa matrimonij esse asserit Mat. de afflictis. in deci. Neapol. quæst. 152. fuit dubitatum, & ita iudicatum fuisse, & quod durante lite maritus teneatur præstare alimenta vxori, probat Guido Papæ in decisio. Delphinal. quæst. 439. an vir per l. extraneo. ff. de ventre in possessio. mitten. dicens plus, quod si maritus non cognoscit mulierem per biennium, iuste mittitur repudium. per l. in causis. C. de repud. quod est verum, si ante cõsummatum matrimonium hoc proueniat, secus si post consummationem. c. laudabilem. & per totum. de frigid. & malefic. & hæc viri frigiditas maxima est mulieri clades, & tabes.

Alimenta in
caussa app-
pellationis
mulier pe-
tere potest.

30 Decimo octauo quamuis dotis causa mixti sit fori: vt vult glo. & docto. in c. de prudentia. de dona. inter vir. & vxor. Dec. in l. ff. solu. ma. & Bal. nouel. in tract. de dote. 9. parte 16. priuileg. plenè de Ripa. in d. l. num. 47. & seq. Tamen in regno Franciæ quando agitur de dotis repetitione principaliter, solet agi coram iudice seculari. & ita censuit Senatus anno 1532. die 22. April.

Dotis causa
sa quomodo
fit mixti fo-
ri.

31 Decimonono quando pater dotat filiam, de propriis bonis eam dotasse videtur, non de bonis filia, si hoc non exprimat. per l. fina. C. de dotis promiss. & idem in donatione propter nuptias,

Arestum.
Dos de qui-
bus bonis da-
ta censetur.

In quibus
dos sic pri-
uilegiata.

ptias, quamuis diuersum fit in aliali impensa, per l. fina. ff. de peti. hæredi. plenè de Ripa, & alij in l. prima. ff. soluto matrimonio. vbi limitant, vt videri ibi potest.

33 Vigesimo dos in tribus reperitur priuilegiata, primò ante matrimonium, quia nudo pacto constituitur. l. ad exactionem. C. de dotis promissio. l. i. vbi gloss. & docto. solu. matr. & octaginta super hoc priuilegia scribit Bal. nouel. in tracta. de dote. in sexta parte, habetque multa priuilegia constante matrimonio, vt fundus dotalis nõ possit alienari. in l. i. & per totum. ff. de fund. dota. non alienand. & 48. priuilegia constante matrimonio tradit d. Bal. in septima parte. habet etiam post matrimonium priuilegia: quia mulieri non potest obiici compensatio, nec retentio dotis fieri. l. vnic. §. taccat. C. de rei vxor. actione. gl. & doct. in d. l. i. & Bal. priuilegia dotis post matrimonium 38. describit in 8. parte. ibi ergo quisque videre poterit: sed ob id descripti remissiuè: vt facile quisque inuenire possit: & quia donatio propter nuptias seu doerium est exequatum doti. §. est & aliud. de dona. in instit. & sic eadem habebit priuilegia: vt superius scripsi artic. i. glo. 3. & quia hæc dotis materia est tam abundè tractata, tam per Bal. nouel. quam per Campes. qui edidit etiam tractatum de dote, & dotis exactione. ideo lector beneuole ad illos nunc te reicio, si pluribus alijs super hoc indigeas.

Dation de tutele.

GLOSSA SECVNDA.

Appellatio
me pendente
tutor de iure
non admi-
nistretur.

Iste est secundus casus prouisionalij huius artic. videlicet, vt sententia in materia dationis tutelæ lata sit executoria, non obstantibus & oppositionibus, & appellationibus: quod probat tex. in l. i. §. si quis. ff. quando appelland. sit. ita inquiring, si quis tutor datus fuerit, vel à testatore, vel à quoquam alio, qui ius dandi habet, non oportet eum prouocare: hoc enim diuus Marcus effecit, sed intra tempora præstituta excusationem allegandam habet: quæ si fuerit repulsa, tunc demum appellare debet, cæterum autem frustra appellatur: ex iuris itaque dispositione, designatus tutor debebat causas excusationis allegare: & si iudex eas repellebat, poterat tutor appellare: & hæc est decisio §. qui autem. 2. de excusa. tuto. in inst. & pendente appellatione interim curator pupillo dabatur. l. cum in vna. §. i. ff. de appella. sed in hoc regno si tutor datus appeller, interim non datur curator: sed ipse tutor administrat, ita disponitur hic. Et ratio est, ne persona pupilli, & eius bona, interim sine gubernatore pereant. vnde diuus Seuerus sic ait, omnem me rationem adhibere subueniendi pupillis, cum ad curam publicam pertineat. l. 3. ff. qui petant tutor. & audiui aliàs d. Montoloneum, dum aduocationis officio bellissimè fungeretur, incipere ab illa l. 3. vel à l. i. ff. de minor. dum veller pro minoribus, vel pupillis deceptis postulare. & alibi multa dicam in rubr. des. aduocat. in ordi. reg.

Aduocati
quomodo
postulationem
incipere
debeant.

Triplex tu-
tela & tu-
tor.

2 Sed dubitandum est, de qua tutela intelligatur. Cum sit triplex, videlicet testamentaria, quæ à patre vel alio potestate habente in testamento datur. l. i. & per totum. ff. de testa. tutel. legitima est, quæ à lege defertur: vt in rubr. de legi. agna. tutela. & alijs titulis. & in rubr. ff. de legi. tutor. datiuæ, quæ à iudice datur: vt in rubr. de tuto. & cura. datis ab his. Respon. potest de qualibet intelligi: nempe si pater in testamento, vel codicillis tutorem creauerit, vt potest. l. 4. ff. de testa. tutela. is citatus coram iudice, vt subeat tutelam, potest causas suæ excusationis dicere: quæ si à iudice reiectæ fuerint, & eis non obstantibus fuerit declaratus tutor, vel dictum per sententiam in modum prouisionis, quod remanebit tutor: illa sententia non obstante appellatione dabitur executioni: quia ipse erit tutor durante appellatione, & decerner ei iudex illam tutelam non obstante appellatione. ita vult hic tex. loquens de materia dationis tutelæ.

Omnis tu-
tor ex in-
quisitione
folet confir-
mari.

3 Et quamuis de iure datus tutor à patre in testamento valido, vel codicillis non egeat confirmatione iudicis. l. 3. ff. de confir. tutor. l. pater. de testamen. tutel. secus si à matre. l. 4. C. eo. tamen de consuetudine regni nullus administrat, nisi à iudice fuerit confirmatus, à quo sumit administrationem: & hoc videtur probari in l. iure nostro. ff. de testam. tutel. & iudex antequam decernat administrationem etiam tutori testamentario solet inquirere, an durauerit patris voluntas: vel an emerferit ignorata tutoris improbitas, vel inimicitia cum patre: vel si cum fisco aliquem contractum damnosum immiscuisset. & de alijs, vt in l. in confirmando. & per totum. ff. de confirmando tuto. nam vtilitatem pupillorum iudex sequi debet, non scripturam testamenti. l. vtilitatem. ibidem.

Tutor à
quo tempore
pupillo te-
neatur.

4 Et ipse tutor testamentarius, vel alius, ante iudicis decretum sibi administrationem de consuetudine non tenetur pupillo, licet de iure: secus in l. i. ff. de adm. tuto. & in l. si nemo. de testa. tutel.

5 In legitima etiam tutela idem dicendum est, vt tutor à iudice declaratus non obstante appellatione interim administrare habeat, per istum tex. loquentem de datione tutelæ, siue tutela detur à iure, siue ab homine, habet locum quod hic dicitur per hunc tex. loquentem de datione tutelæ: ergo à quocunque data fuerit: quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de lega. 2.

Quomodo
tutor hodie
datur.

6 Item si nullus sit tutor testamentarius, nec legitimus: tunc iudex dabit tutorem, sed quomodo: Respond. solent citari consanguinei proximiores ex parte patris quatuor, vel sex ad summum, & ex parte matris totidem, si sint, per tex. iuncta gloss. in l. pietatis. in verb. parentibus. C. de susp. tuto. si

tuto. si fuerint duo vel tres consanguinei tantum: tunc citantur amici pupilli, vel patris eius, seu vicini ad illum numerum, qui congregati solent iuramento adigi à iudice, vt iurent quem videant ex consanguineis pupilli vtiliorem ad sumendum tutelam: tunc consanguinei referunt iudici talem Titium pupilli consanguineum esse proximiorum, & vtiliorem pupillo, & sufficientem, & eum talem eligunt: & iudex auditis consanguineis, & amicis & vicinis, dabit istum electum ex consilio parentum & amicorum tutorem: & hoc etiam docet Masue. in sua prac. rubr. de tutore. §. item si nullus. & sic proceditur in quolibet tutore testamentario, & legitimo: ideo omnis tutor in hac patria cum inquisitione datur: alioqui si tutelæ tempore tutores soluendo non fuerint, pupillo iudex tenebitur, per l. tutores. ff. de confir. tuto.

7 Sed qualiter ei dabitur tutela? Respon. his peractis iudex istum tutorem datum cogit iurare sequentia. primò quòd personam & bona pupilli bene & fideliter reget, & administrabit: quia personæ & bonis datur tutor saltem secundo. §. certæ. qui testam. tutor. dar. poss. in instit. & §. datus. de excusat. tutor. ibidem. Secundo, quòd vtilia pupillo procurabit, & inutilia cuitabit, & rem saluam fore pupillo: vt in rubr. ff. rem pupil. salu. fore. Tertio, quòd de bonis pupilli bonum & legale inuentarium faciet. l. tutor qui repertorium. ff. de adm. tutor. l. tutores. 2. C. eo. Quarto quòd de administratis loco & tempore reddet rationem bonam, & reliqua. hæc not. in l. si. §. omnem. C. de adm. tutor. sed ita solet fieri: & terminis practicanum vtor, quia sic solet dici.

8 Itaque, cum de consuetudine omnis tutor ex inquisitione detur, non solet satisfacere in hac patria: sed sufficit in consanguineis saltem iuratoria cautio. vt scripsi in proce. ordi. super gl. §. nu. 39. etiam mater vel auia si detur tutrix non satisfacit: vt vidi seruari, licet de iure contra, vt in rubr. de satisf. tuto. in instit. & in l. i. C. quando mulier tut. officio fungi possit. imo etiam si deuenierit ad paupertatem, de consuetudine, non satisfacit. contra l. 2. C. de tutore vel curato. qui satis non dedit, sed contutor poterit offerre cautionem, & solus administrabit. l. penult. ibidem, & §. i. de satisf. tuto. in inst. vel requirit vt adiungatur curator huic pauperi. l. pietatis. C. de susp. tutor. Vnde hodie si plures fuerint tutores, is qui administrat, prius cõueniendus est. l. i. C. si vnus ex pluribus adm. quæ sententia licet sit controuersa à iurium interpretibus in l. i. C. de transact. tamen hæc opinio fuit à Senatu approbata anno 1541. die 12. Decembris in magna classe.

9 Item olim solebant se excusare tutores: hodie bene multi, vt bona pupilli furentur, & sibi vsurpent, petere tutelam pupillorum, & affectare solent, & vt eas habeant litigare, contra quos presumitur: & ideo iudices illos dare non debent: quia non est verisimile, quòd velint tueri pupillos, sed tollere eorum bona. vnde Alber. in l. i. ff. de tutel. dicit, tutores hodie non dici tutores sed tollitores ab effectu, quia tollunt & furantur bona pupillorum.

10 Ideo iuste hodie adulti recusare possunt curatores, qui idem facere solent: & de iure inuitis non dantur curatores. l. nec non. ff. de tuto. & curato. dat. ab his. §. item inuiti. de curato. in instit. nisi Rex mandet, vt eidem adulto prouideatur de curatore: tunc Regis voluntas seruari solet, & inuito dari curator. l. i. & ibi docto. C. qui petant tutor. & hoc asserit Masue. in dicto tit. de tutor. §. item sape: ideo vidi à consanguineis impetrari literas regias, quibus mandatur iudici, vt tali adolescenti curatorem daret: etiam ad litem datur curator inuito. dicto §. item inuiti. de curato. in instit.

11 Aduertendum est etiam, vt mater vel alius proximior, qui venit ad successionem pupilli, petat tutorem, alioqui tenetur, & priuatur successione. l. 2. & 3. ac l. si. ff. qui petant tutor. & maxime si intra annum à morte testantis numerandum non petierit: & mortuus sit in pupillari ætate pupillus. l. sciant. C. de legi. hered. l. matres. ad Tertu. sed hodie tutor datur & curator simul, ad eò quòd vsque ad iustam ætatem non relinquit administrationem. nam durante pupillari ætate tutor erit, pubertatis tempore erit curator: & ad vitandos sumptus & expensas sic solent dari tutores & curatores: quod est vtile pupillis.

12 Quæro, quibus iudicibus competat tutores dare? Respon. ius dandi tutores datum est omnibus magistratibus municipalibus, eoque iure vrimur. l. ius dandi. ff. de tut. & cura. datis ad his. & inoleuit generalis Franciæ consuetudo, vt omnes magistratus & iudices ciuitatum dent tutores, & curatores, teste Ioan. Berber. in viatorio iuris in 2. parte rubrica de tutel. in 2. quæstio. & magistratus siue originis, domicilij, vel bonorum tutorem dare potest: vt in l. vna. C. vbi petant tutores, & cura. tamen communiter iudex domicilij dat tutorem: & eius tutoris administratio porrigitur ad omnia pupilli bona. l. magis puto. §. illud. ff. de rebus eorum. Ioan. Fab. in §. i. de Attil. tut. in insti.

13 Hodie in hoc regno nobilibus dari tutores debent à gubernatore, senescallo, bailliuo, vel alijs iudicibus, à quibus immediatè ad Senatum appellatur, alijs verò non nobilibus dantur tutores & curatores à iudicibus inferioribus, & subalternis locorum & ciuitatum: vt est cautum in rubr. des. seneschaux. ordi. 25. arti. 6. in ord. reg.

14 Dati tamen ab alijs quàm à iudicibus regijs si appellatum fuerit, non administrabunt, per hunc tex. iuges royal. nec fiet executio non obstante appellatione: licet hic casus sit fauorabilis, tamen hæc ordinatio non loquitur de alijs iudicibus: fauorabile enim est, ne interim minores consilio destituti, & auxilio pereant: ob id si prouideatur eidem de tutore à iudicibus regijs quibuscumq;, executioni dabitur illa sententia: alioqui pendente appellatione curator dabitur: vt in

Tutor &
curator qua-
tuor maxi-
mè iurat.

Nullus tu-
tor satisfacit
cum fiducia-
foribus.

Tutores ho-
die petunt
tutelas vt
bona pupil-
lorum tol-
lant.

Curatores
inuitis quan-
do dantur.

Proximio-
res priuatur
successione,
si tutores
pupillis non
petantur.

Qui iudices
tutores dan-
re possunt.

Sententia
dati tutoris
est execu-
toria

Curatoris
sententia
prouifionalis
est execu-
toria.

d.l. cum in vna. §. i. ff. de appell. fufficit tamen etiam si sint iudices secundarij, & subalterni, dum tamen sint regij vt patet in d. ordi. des baillefs.

15 Idem iuris est in sententia dationis curatoris: quia tutoris appellatione venit etiam curator. l. pater. §. conditionem. ff. de conditio. & demonit. quando est eade ratio, vt hic. & l. 2. §. mater. verfi. quod si curatores. ff. ad Tertul. Ratio est: quia cum hi dentur mero iudicis officio, non intelligitur quis grauari, nisi se excuset: not. in l. scire oportet. ff. de excusa. tuto. ideo ab illo officio iudicis, quo dantur tutores, & curatores, non appellatur, nisi executione præmissa: verba sunt Baldi in rub. de offi. iudic. col. 3. nu. 7. & nos hodie hoc seruamus per hanc legem regiam: vt tutor datus pendente appellatione administret. Et poterit compellere omnes & quoscunque pupilli debitores ad soluendum, & rationem administrationis petere, quia ista in consequens veniunt: & cui tutela data est & accessoria ad tutelam. l. 2. ff. de iuris. om. iud.

Arestum ut
sententia per
contumacia
non exequatur.

16 Limita in tutore dato per contumaciam, qui si appellet, non erit tutor appellatione durante: nec ista sententia in contumaciam lata executoria erit: vt censuit Senatus Paris. anno 1534. die 27. Aprilis, nisi in fraudem se absentauerit in facie citatus, quia tunc pro præsentate habetur. l. proferendum. §. i. C. de iudic. vide quæ scripsi arti. 2. de senten. exequuto. Per quem articulum sententia datæ partibus absentibus hodie etiam executioni dari solent, & imputetur contumaci quare non comparuit.

Casus in qui
bus sententia
quoad tuto-
res non est
executoria.

17 Secundo non procedit in sententia lata super excusatione, in qua fuit tutor excusatus: tunc ab illa appellari potest, & non exequatur, quia non est pupillo fauorabilis, & cessat ratio supradicta: vt hic gl. in d. §. qui autem. de excusa. tutor. in instir. nec est super datione tutelæ: vt hic requiritur tex. sed super reiectione, ideo consanguinei appellare possunt, sed interim dabitur curator pendente appellatione, vel aliàs prouidebitur, vt consuetum est.

Arestum.

18 Tertio non est executoria sententia per hunc tex. qua condemnatus est tutor ad reddendum rationem, & reliqua: quia hic tex. loquitur tantum de datione tutelæ, non de redditione: ob id nõ congruit verbis text. & vbi verba defunt, & legis dispositio. l. 4. §. toties. ff. de damno infect.

Facta exe-
cutione non
taxantur
expense.
Arestum.

19 Quarto ista sententia prouisionalis quoad expensas executioni mandari non poterit, tùm quia hoc non est expressum, licet sint accessoria. ita fuit dictum in hoc Senatu anno 1521. die 5. Decembris pro Dionysio le page appellante à præposito Paris. contra Guilielmum le schicant. & vide quæ dixi superius in proxima gl. idem censuit Senatus anno 1540. & die 25. Ianuarij, de expensis factis ratione sententiæ prolata super medicaminibus.

Gesta à cu-
ratore vel
tutore dato
per prouifio-
nem ualent.
Arestum.

20 Nec poterit sententiæ executor taxare expensas post factam executionem: vt fuit dictum in hoc Senatu anno 1526. die 17. Decembris contra baliuum de Vermandoys, quia facta executione fuit functus officio. l. iudex. ff. de re iud. Ideo notes quod executor aresti vel sententiæ non potest etiam condemnare ad expensas executionis, sed oportet citare partem coram iudice sententiæ, vel aresti, visuram se condemnare ad expensas executionis, poterit tamen executor condemnare in expensis factis coram eo in illo incidenti, si sit partium constitutio, vt visum fuit Senatu anno 1527. die 4. Iunij.

21 Notandum est quod gesta ab isto tutore dato per prouisionem valent, donec alius constituatur: ne illusoria sit iudicis sententia. l. si prator. ff. de iudic. & ne quis decipiatur iudicis seu principis beneficio. l. 1. C. de his qui veniam ætatis impetra. bonus text. in l. 1. §. item Pompo. ff. quod falso tuto. facit l. Barbarius. de offic. præt. & hæc sententia fuit aresto confirmata hoc anno 1546. in magna camera die 13. Decembris.

22 Postremo tutor & curator causam pupilli ex consilio peritorum prosequi debet, & illos appellare solet, in hoc iustum sit. Atq; tenetur. l. si bona. C. de admi. tutor. de lata & leui culpa. l. nomina. & l. quicquid. C. arbi. tutel. & si causam iniquam prosequatur sine consilio, & succumbat, ad expensas lius suo nomine tenetur. l. non est ignotum. & d. l. si bonam. C. de admi. tutor. Bart. & alij. in l. 4. ff. de re iudi. Aufre. in decis. Tholos. q. 40. Et si condemnatus fuerit ad soluendum nomine tutorio, & quando fit in eum executio, ipse declarat se nulla minoris bona habere, tunc executor non exequatur, sed citabit dictum tutorem coram iudice, à quo executio emanata est, vt veniat ad declarandum, quæ bona spectent tutori, & ad deferendum inuentarium minoris: quo die, si non compareat, condemnabitur suo proprio nomine ad soluendum. Ita iudicauit Senatus pro do. Isabella de Seaux anno 1524. qui si compareat, hoc euitabit, & fiet executio in bonis pupilli. Idem in consilibus ciuitatum, & scabinis, & administratoribus aliis: ne sub prætextu nominis ciuitatum, vel collegiorum propter suas similitates securè lites suas exercere posse existiment. d. l. non est ignotum. Boer. in consuet. Bitur. in §. 12. de consue. iuris sta. perso.

De confectione d'inuentaie.

GLOSSA TERTIA.

Sententia ut
conficiatur
inuentariū
est prouifio
nalis.

Ste est tertius casus, in quo vult sententiã prouisionale super inuentario exequendã: ne pendente appellatione surripi & occultari bona possint, & ne interim pereant. §. hinc nobis. in auth. de hære. & fal. coll. 1. & quia cõfectio est omnibus potius utilitati, quam damno: ideo hic statuitur, q. sententiã, vt cõficiatur inuentariū, est prouisionalis, & sic

& sic exequenda: vnde si dicatur, vt tutor de bonis pupilli inuentariū faciat, sicut tenetur. l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tut. l. tutores. C. illo tit. executioni dabitur, & in isto inuentario requiritur iudicis decretum. l. de creationibus. C. de episcop. audient. diuersum est in inuentario facto per hæredem, vbi decretum non interponitur: vt docet Alex. iacob. & alij in d. l. si dicentes esse communem. C. de iure deliberan.

Inuentariū
an venienti
possit.

2 Et hoc inuentarium tutoris non proderit pupillo tanquam hæredi defuncti: cum aliud sit inuentarium hæredis, aliud tutoris: & cum alia solennitate vnum conficiatur ab altero. Bald. in l. filium quem habentem. col. fi. C. familię exercitum. iacob. in d. l. si in princ. possit tamen prodesse ad probationem bonorum, quod in illa hæreditate nulla alia erant bona, & quod talia erant, per l. fi. Carbit. tutelæ. potest etiam iudex statuere vt vnum inuentarium tantum fiat, ad euitandos sumptus, & expensas, maximè quando is pupillus est hæres: & sic vidi seruari.

3 Et hoc inuentarium tutoris potest testator remittere, sed non hæredi in præiudicium creditorum. Bald. in l. cum tale. §. Titius. ff. de condit. & demonit. Paulus & alij in l. nemo potest. ff. de lega. i. Alex. confi. 82. perspectis. in 2. volu. & confi. 40. in 3. lib. per tex. in d. l. fi. Carbit. tutelæ. Guido Papæ in tracta. suo de forma inuentarij conficiendi, fieri tamen debet bonorum quædam descriptio, ne bona occultentur, vt doct. dicunt in d. l. fi. & ibi addidi.

4 Item sententia confectionis inuentarij est executoria, etiam si pronuncietur hæredem conficere inuentarium debere, prout (si sapit) tenetur per l. fi. C. de iure deliber. vbi nouem requisita in hoc inuentario conficiendo scribit Ias. quæ per statutum, vel consuetudinem diminui possunt. l. 2. C. quemadmo. testa. aperiantur. Bal. confi. 161. in confectione. in 1. vol. iacob. in d. l. fi. & hoc re- gno illa solennia sunt valde diminuta. Reprobata tamen fuit consuetudo & vsus capituli Lingonen. afferentis se posse vacante sede capere bona clericorum ibi decedentium sine hærede, & absq; inuentarij cõfectione anno 1398. in vigilia S. Thomę Apost. per arestū huius Senatus.

Consuetudo
Lingonenf.
quoad inuē-
tarium reu-
probata.

6 Et si sint plures hæredes, omnes conficere tenentur, nisi omnes vni commiserint. argu. l. si quis. ff. de edendo. Sali. & alij in d. l. fi. & ad vitandum expensas vni committere est commodius, vel omnes simul facere: & hoc recipit praxis.

Plures hæ-
redes inuē-
tarium
conficere
utilitū est.

7 Et sic patet & hæredem, & tutorem, curatoremq; inuentarium teneri conficere: siue sint tutores legitimi, datiu, vel testamentarij: etiam honorarij tutores tenentur. gl. no. in l. tutor qui repertorium. in gl. 2. ff. de administ. tutor. & mox cum fuerint ordinati inuentarium conficere tenentur. l. tutores, vel curatores. C. de admi. tutor. qui tutores vel curatores antequam inuentarium fecerint, bona pupilli administrare non debent, alioqui tanquam suspecti remouendi sunt, & infamia notabuntur. l. vlti. in fi. C. arbi. tutelæ.

Omnes tuto-
res hære-
des, & cu-
ratores in-
uentarium
ante admini-
strationem
conficere te-
nentur.

8 Item si dicatur, quod fideicommissarius vniuersalis inuentarium cõficere teneatur, tunc etiam hæc sententia exequatur: vt hic dicitur: prout consuluit Oldra. confi. 133. satis credo. & Bal. in d. l. fi. §. cum igitur. de iure deliber. vt creditoribus. si qui sint, prouideatur.

Inuentarium
qui confice-
re tenentur.

9 Idem si pronuncietur quod vsufructuarius omnium bonorum inuentarium conficiet teste Iaco. in l. extraneum. col. 2. C. de hæred. instituen. etiam vxor vsufructuaria à testatore relicta inuentarium conficere debet: vt docet Alex. confi. 58. habita in 3. vol. nisi cõfectio fuerit ei remis- sa: vt fieri solet in resortu Tholosano.

10 Idem si librorum vsum vel vsufructum quis leget, tunc etiam de illis inuentarium fieri debet: vt iudicatum fuisse dicit. decis. Neapo. 342. dominus. per tex. in l. 1. §. cauere. ff. vsufruct. quem- admod. caueat.

11 Item prælatus de rebus ecclesiæ inuentarium conficere tenetur. per tex. in c. de Siracusanæ. 25. dist. Card. in cle. 2. §. illi. de religio domib. Bertach. in tract. de episcop. domi. in cap. generali. de elect. lib. 6. & c. charitatem. 12. q. 2. & nu. 4. ca. scribitur omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient: & is, qui vacante sede recipit administrationē, inuentarium conficiet de bonis ecclesiæ.

Et quod debet fieri à iudice ecclesiastico: vt tenet Franci. Marc. deci. 104. in 1. parte: sed in inuentario tutoris & hæredis contrarium seruatur: vt scribit Benedi. in repe. c. Raynutius. in ver. & vxor. nu. 424. de testa. vt à iudice seculari soleat decerni, & eo præsentate confici. Nisi prælatus habeat iurisdictionem temporalem, tunc in illis locis poterit inuentarium conficere, vt censuit Senatus pro Archiepis. Bituricē. prout refert Aufre. in stylo parla. aresto 98. Item nota quod Archiepis. 3

12 Item hospitalarius inuentarium conficit. Bal. in addi. ad Specula. in tit. de instrum. editio. §. fin. verfi. sunt etiam. & §. 14. verfi. sed an tenentur. per tex. in l. orphanotrophos. C. de episc. & cler. Card. in cle. 2. §. illi. de religio. domib. vbi eidem dicunt doct. in magistris leprosariorum, & in curatore bonis dato, & in primarijs collegiorum, vt inuentarium facere debeant, vt tenet gl. in l. in fi. ff. de cura. bonis dando.

Inuentarium
qui confice-
re tenentur.

13 Idem in procuratore ad negotia non ratione officij, sed pro ratione reddenda. Specul. in tit. de instrum. editio. §. nunc verò aliqua. verfi. sed an inuentarium, & seq. Bal. in authen. sed cum testator. C. ad legem falcid.

Pater, ma-
ter, & frat-
ter inuenta-
ria descri-
bunt.

14 Idem in patre, fratribus, & aliis, quos scripsi in l. ff. de tutel. & ratio. dista. & in omnibus, vel vno istorum, si iudex per modum prouisionis, pronunciet inuentarium conficiendum, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus sententia executioni dabitur.

Litigantes
inuentaria
productoriū
describunt.

15 Conficiunt etiam inuentarium partes, tam productorum instrumentorum, quam aliorum, quæ in iudicio producta sunt, & omnium actorum: & hoc inuentarium productorum debet

partibus inuicem exhiberi, vt sciant an alia sint instrumenta, quæ non fuere producta, & tunc re- iici petant: & iudex hoc concedere debet: nec debet pars producere alia, quæ non sint in inuenta- rio descripta: vt est cautum in ord. regis in rub. des productions des parties. art. 1. & in hoc inuen- tario iuris allegationes non debent misceri, sed ad quem effectum tale instrumentum produ- ctum fuerit, & aliæ literæ productæ: vt patet in ordi. reg. rubr. des inuentaies. artic. 1. vbi dicam & alia huic materiæ affinia. Formam inuentarij describit Guido Papæ in tract. de forma. inuenta- rij: sed nos alia forma vtimur.

Utilitates inuentarij.

16 Utilitates conficiendi inuentarium plures sunt. Prima vt non teneatur creditoribus, vel le- gatariis vltra vires hæreditatis. l. fi. C. de iure delibe. Secunda potest detrahare Falcidiam. d. l. fi. si quis autem. Tertia pendente inuentarij confectioe conueniri non potest. §. licentia. & ibi Bar. & alij in d. l. fi. Quarta, quod si soluerit creditoribus, licet alij priores veniant, eidem non debet im- putari, aliàs contra. l. dolo. ff. ad legem Falcid. etiam si non receperit satisfactionem à legatariis, ei non imputatur, si ignorabat alios esse creditores. §. & si præfatam. d. l. fi. licet aliàs contra: vt in rub. ff. si cui plusquam per legem Fal. Quinta, quod creditores possunt cõpelli recipere in solutū res hæreditarias si in hæreditate non sit pecunia. l. non dubium. §. ff. de leg. 3. doct. in d. §. & si præ- fatam. nec hæres tenetur vendere, & se pro euictione obligare, teste Specu. in tit. de instru. edit. §. fin. & ibi Ioan. Andre. in additio. quæ incipit, de trebellianica. refert Francif. porcel. in tracta. de inuentario, in 7. q. c. 4. Sexta quod si hæres vëdat res, & primis venientibus satisfaciat, non potest ab aliis antiquioribus conueniri: sed agant contra emptores hypothecaria, si velint: quia aliàs hæ- res pateretur incommodum, & vexationem contra d. l. fin. & in §. fiat inuentarium. in authent. de hæredi. & Falcid. colla. 1. Septima utilitas est, quod hæres deducit impensas in funere, & eas quas in testamento, inuentario, & in aliis rebus necessariis fecit. d. l. fin. §. in computatione. etiam illud quod sibi erat antea debitum: vt ibidem dicitur: & multæ aliæ sunt utilitates ex inuentario: & multa incommoda, quæ dicam in ordi. reg. rubr. des inuentaies. in 3. tomo commenta. ad const. reg. interim hæc bone lector grato suscipias animo.

De interdiction des biens aux prodigues.

GLOSSA QUARTA.

Prodigus in interdictione facta etiam durante ap- pellatione non alienat.

1 c est quartus casus prouisionalis huius articuli executorius, non obstante apellatio- ne: videlicet quando interdicitur administratio bonorum prodigo, licet is appeller, interim alienare non poterit: possit enim pendente appellatione alienare bona: ideo ne hoc eueniat, prohibetur hic, & si alienaret, non teneret alienatio: vt probat tex. not. in l. Iulianus. ff. de cura. furio. sic dicens, Iulianus scribit eos, quibus per prætorem bonis interdicitum est, nihil transferre posse ad aliquem, quia in bonis non habent, cum eis diminutio sit interdicita.

Requiritur tamen quod interdicitio fiat per sententiam iudicis regij inferioris, vel superio- ris, dum tamen sit competens: vt in princ. huius tex. scribitur. ibi, que les sentences que se donneront par les iuges Royaux.

Interdicio iuris non sufficit.

2 Et sic interdicitio, quæ à iure fit, non sufficit per istum text. requirentem sententiam: & parum consideratur in curiis Franciæ interdicitio à lege: vt in l. is cui bonis interdicitum est. & ibi iurium interpretes. ff. de verb. obliga. tamen hic omnino non corrigitur: quia iste tex. ad augmentum hoc inducit, ergo non tollit. arg. l. legata. ff. de legat. 1. ideo licet hæreticis interdicitum bonis sit, ta- men hic non comprehenduntur. l. Manichæos. & l. fi. C. de hæreticis. idem in his qui lese maiesta- tis crimine, vel repetundarum. irretiti sunt. lex iudiciorum. ff. de accusa. l. qui poenæ. de manumif- sio. nec notoriè prodigus etiã hic comprehenditur, si non sit per sententiã iudicis ei interdicitum: quamuis doctores dubitent in d. l. is cui. quia crimen notoriũ non priuat ipso iure beneficio. In- noc. in ca. cum nostris de concessio. præbend. Panor. & alij in c. 2. de rescript. sic notorietas pro- digalitatís non operatur interdictionem, sed malam fidem generat, adeo quod ille emens ab il- lo notoriè prodigo non potest præscribere propter malam fidem. c. vigilanti. & c. fi. de præscript.

Sententia declarato- ria an suffi- ciat.

3 Imò non sufficeret sententiã prodigalitatís, declarans eum prodigum, nec curatoris datio: ni- si expressè interdicitur illi bonorum administratio, per istum tex. interdiction des biens, licet con- trarium dicatur esse de iure. doc. in d. l. is cui. Imò illa sententiã non obstante alienare possit cum aliud sit prodigalitatís declaratio, vel curatoris datio, & aliud interdicitio: vt pulchrè scribit Bart. in d. l. is cui bonis. col. 1. ff. de verbor. obligat. & sententiã iudicis declarans aliquem prodigum, non operatur effectus interdictionis: vt docet Bal. in l. 1. ff. de cura. furios. refert de Ripa in d. l. is cui. num. 8. & hoc est verum per istam ordinationem licet de iure doct. contra teneant in d. l. is cui. maximè Bart.

Proclama- tio per ciuita- tem an suffi- ciat.

4 Vbi plus dicit non sufficere proclamari per ciuitatem, vt nullus contrahat cum tali: quia prodigo debet interdici expressè. d. l. Iulia. in hoc tamen non consentiunt Bart. nam doct. contra illum communiter tenent sufficere, si per ciuitatem proclametur, vt nullus contrahat cum tali: quod intelligatis verum esse, si hoc fiat mediante sententiã lata cum aliqua causæ cognitione, quæ in hoc interuenire debet, per l. obseruare. ff. de cura furio. facit l. is cui. in fine. ff. de tutor. &

cura

eura. datis ab his. & tunc satis censetur eidem interdicitum. & habet locum iste tex. dicens interdi- ction des biens, sufficit ergo interdicitio bonorum facta emptoribus, licet hic tex. loquatur de inter- dictione facta prodigis, tamen quando est facta emptoribus, & aliis, ne ab eis recipiant, satis cen- setur facta prodigis. Nam quando vni correlatiuorum interdicitur, & alteri interdicitum cõsetur. l. 1. & 2. C. de cupress. lib. 10. & effectus interdictionis est prohibere administrationem, quæ pro- hibetur per hoc proclama: & in hoc non discrepat Bar. Nam iudex prohibendo contrahentibus ne cum prodigo contrahant, videtur interdiceri administrationem bonorum prodigo. per reg. l. fi. C. de indic. v. dui. tollèd. quam notat Bar. in l. vero procuratori. ff. de solu. fortè dicit quis, quod hic requiratur interdicitio bonorum expressa, cui respon. quod ista quæ fit per sententiã, & postea per proclama, expressa videtur in genere: vt probat l. Pomponius. §. sed & is. ff. de procura. ibi. nam cum iudicatur rem meam, simul iudicatur illius non esse, sic quãdo interdicitur, ne ab illo emat: videtur iudex prohibere, ne ipse prodigus vendat, & satisfit ratione huius tex. nam eo à iudice bonis interdicitio requiritur, ne aliquis cum eo contrahens ignorantiam prætendat, quam possit prætere ante sententiã, dicens, illum non cognosco. & tex. dicit scientiam & non ignoran- tiam volumus obligari. l. generali. C. de tabul. lib. 10.

5 Aduertendum est, quod licet doct. in d. l. is cui. trahant in diuersas sententias, an datio curato- ris facta alicui tanquam prodigo, cum non sit, valeat: in forensi tamen iudicio non dubitatur va- lere sententiã: & nisi per appellationem fuerit reuocata, ille curatorem habebit sibi datum: quia sententiã pro veritate habetur. l. ingenuum. ff. de statu hom. hoc etiam probat glo. in §. item prodigis. quib. non est permi. facere testa. & in l. si ab eod. ff. de vsuca. facit l. penu. C. de cura. furio. quia declarare prodigum spectat ad iudicem, ideo propter autoritatem sententiæ valebit. Bar. in d. l. is cui. si tamen error sit in sententiã expressus, vt pote si iudex diceret: quamuis talis non sit prodigus: illi curatorem damus: tunc illa sententiã non valeret. l. 1. §. item. ff. quæ senten. sine ap- pellant. rescind.

6 In hoc tamen regno necessaria esset appellatio, alioqui non succurreretur: & si tempus ap- pellandi elapsum sit, appellatur à die notitiæ, quo fuit certioratus de iure suo: & recipi solet illa appellatio: vt quotidie vidi.

7 Item licet las. & doct. recentiores dubitent. in d. l. is cui de prodigo, qui alienauit bona ante interdictionem, an possit restitui, & tenere quod sic. per gl. in l. patri. ff. de minorib. in verbo inter- dici. etiam si non fuerit minor: quia prodigus minori equiparatur. l. fulcinus. §. planè. ff. quib. ex caus. in possessio. eatur. & ex hac causâ subuenit illi prætor. l. prima. ff. ex quib. causis maior. & prodigalitas est iusta causâ restitutionis. teste Roma. ling. 2. 2. fui interrogatus, qui allegat text. in l. 1. & l. nec non. ff. ex quibus causis maior. & istud est notandum: quia vidi sæpius in praxi, vt re- stituatur prodigus in integrum, quando est læsus, etiam si sit maior, dummodo in hoc regno im- petret literas regias: vt fieri solet. vide Alexan. & alios in l. si curatorem. C. de in integr. restitut. & quæ scripsi in præfa. ad tracta. de rescisio. contract.

Prodigus læsus ante interdictionem restituitur.

8 Prodigus est, qui neque finem, neque tempus expensarum habet, sed bona sua dilacerando, vel dissipando profundit. l. 1. ff. de cura. furios. glo. no. in c. penult. de consue.

Prodigus quis, & mul- tiplex in- terdictio.

9 Sed cum triplex inueniatur prodigalitas, de qua intelligatur iste text. Nempe quædam est re- rum, quando quis res suas sine mensura fundit: & de hac potest intelligi iste tex. & l. 1. ff. de cura. furios. & isti succurritur per interdictionem administrationis, vt hic. & d. l. is cui bonis. ff. de ver- borum obligation.

10 Altera est prodigalitas famæ, de qua loquitur c. fi. de accusa. & glo. in proce. decreta. Rex pa- cificus. in verbo sui prodiga. vnde meretrici secundum quosdam interdici bonis potest: quia si persona prodiga sit, ergo & bonorum. tex. sing. in l. & mulieri. ff. de cura. furios. quem notat Tho. Ferra. cautel. 6. & Felu. in c. pastoralis. col. 3. de iudi. vnde si mulieri luxoriosè viuenti ad petiti- onem mariti, vel consanguineorum interdicitur bonis, & ipsa appellet, non obstante appellatio- ne, interim curatorem habebit, nec alienare bona sua interim poterit: & est bona cantela, vt di- cunt, pro consanguineis mulieris impudicæ, vt illi faciant sic interdiceri bonis patrimonialibus.

Meretrici bonis inter- dici potest.

11 Ego tamen non vidi hoc seruari, etiam illa l. hoc non probat, quæ hoc habet: & mulieri, quæ luxoriosè viuuit, bonis interdici potest: luxoriosè viuere dicitur, cum nimis preciosis vestibus, & aliis rebus vitur, & sic dicitur prodiga: nec vult ille tex. intelligere de coitu: quamuis illa doct. sen- tentia possit fortè seruari, si peteretur. nam Cæsar salubri constitutione probrosis fœminis, quæ mechantur, ius capiendi hæreditates, legataq; ademit, neve læsticis veherentur inhiuit, teste Ale- xan. lib. genia. 6. c. 15. vide quæ scripsi in l. Masurius. ff. de verb. signifi.

Intellectus ad l. & mul- lier.

12 Alia est prodigalitas morum, & isti succurritur per seueritatem punitionis. l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publica. Bald. in procmi. decret. Rex pacificus. col. quarta. las. in dicta l. is cui. col. 1. & sequitur Benedi. in repetit. cap. Raynaudius. in verb. mortuo. num. 311. de testament. & istæ duæ sunt deteriores prima. nam deteriores sunt, qui vitam, moresque corrumpunt his, qui substantias alio- rum, prædiãque diripiunt. cap. deteriores. 6. q. 1.

Pœne mere- tricibus à Cæsare in- dictæ.

13 Item an ipso iure desinat prodigus esse in cura, si ad sanam peruenerit mentem. docet Bar- tol. in d. l. is cui. quod sic. per text. in l. prima ibi, ipso iure desinunt esse in potestate curatorum. ff. de curato. furios. oportet tamen quod appareat, enim sanæ mentis esse: & ad hoc probandum requiritur, quod biennium vel triennium sapienter se rexit, per text. singu. in authent. de mo-

Prodigus ipso iure an desinat sub- curatore de- to esse.

nachis. §. si verò is quidem collatione prima, & hoc expressim docet Guido Papæ in decis. Delphinal. quæst. 260. curator datus. praxis Franciæ tamen est, quod supplicatio detur iudici: vt remoueat illi curator, qui auditis testibus, & cõsanguineis, & vocato curatore decernet: quia omnis res per quascunque causas nascitur, per eandem & dissoluitur. capitul. primo, de regulis iuris. alia videte per Ioan. Fabr. Angel. & alios in §. furiosi de curator. in institutio. & per docto. in l. furiosi. ff. de regulis iuris.

Sententia generalium monetæ est executoria.

14. Vltimò nota, quòd sententia generalium monetæ Paris. suspensionis, interdictionis officij, aut priuationis, est etiam executoria, non obstante appellatione, vt est in ordinatio. reg. rub. des monoyers. ordi. 9. artic. 87.

Ou insensèz.

GLOSSA QVINTA.

Furiosis interdictione bonorum, & aliis amantibus fit.

1. Interdictio bonorum fit non solum prodigis, sed etiam sensu carentibus, vt pote furiosis, phreneticis, amentibus, aliisque id genus personis. l. prima. ff. de curat. furio. & intellige huic articulum loqui de insensatis, nõ de censu, id est pecunia carentibus: quia his interdictio fieri non debet, cum nõ habeat bona, sed de sensu, id est intellectu carentibus. §. item furios. in tit. de cura. l. si furiosi. C. de nupuis. l. tam dementis. de episcop. audien. & sic loquitur iste text. in sententia interdictionis bonorum dicta his furiosis, vt prouisoria dicatur, & non obstante appellatione exequenda.

2. Idem dicerem in phreneticis, cum etiam sensu careant, & insensèz. vulgò dici solent. c. cum dilectus. de successio. ab intesta. istis igitur à iudice interdictio fieri potest, & illius sententia executioni dabitur: nec debet intelligi hic tex. de sententia dationis curatoris prodigis, vel insensatis dicta: quia superius hoc dicit datione tutelæ, sed hinc tantum interdictionis sententiam respicit: patet per illam alternatiuam, ou insensèz, quod idem significat, volens dicere, quòd sententia iudicum regiorum interdictionis bonorum dicta prodigis, aut insensatis est prouisionalis, & exequenda erit non obstante appellatione.

3. Idem in sene deliro, vt etiam iudex bonis interdiceret: vt est decisum in Rota decis. 866. Titius & Meuius. in antiq.

4. Intellige curatorem dari posse furiosis: siue furor sit perpetuus, siue furor ei contigerit per dilucida intervalla: & interim bonorum interdictionem eisdem facere iudex poterit. per l. penul. C. de cura. furios. Bal. in margarita in verbo curator. q. 6. & d. §. item furiosi. quibus non est permis. facer. iustament. in institut. vbi Bauer. multa scribit: & an actus presumatur factus tempore sanæ

5. mentis, in his bonum est habere iudicem fauorabilem. T. Nam in dubio iudex potius debet inclinare animum suum ad dandum curatorem, & ad illi interdicens bonis, quam ad dene-gandum, quando constat eidem per coniecturas de furore.

6. Et per quas coniecturas furor probetur? Respon. quando alios passim verberat, teste Angel. in §. furiosi. in tit. de cura. & quando proicit lapides per vicos sine causa, & semper aliquos detert. l. 2. C. de hæret. l. si cum dorem. §. si maritus. ff. solut. ma. tri. ad hæc probatur furiosus, quãdo dicit se sapientem, & Regis, aut alterius magni principis consanguineum: vel dicit se regem, baronem, pontificem absque aliquo titulo: vel qui pauper est, & dicit se matrimonium contraxisse cum regina, comitissa, vel alia magna domina: & qui alienat bona ecclesiæ, vel ciuitatis. l. idem Iulianus. §. si ff. de legat. 1. & alia cognoscitur quis ex sermonibus. l. si qui. de tuto. & curat. dat. ab his. ff. & qui vno proposito non finito aliud incipit, mentem inordinatam habet. ca. vnico. de cleric. ægrot. lib. 6. c. h. ij. de hæret. eod. lib. & qui propositum interrumpit viri sapientis, & semper loqui vult, parum sapit: alias coniecturas probandi furorem scribit las. in l. furiosum. C. qui testa. facere

7. poss. T. Ex his tamen putarem vnã coniecturam non sufficere ad dandum curatorem, vel ad bonorum interdictionem: sed tot requiruntur, quot possunt animum iudicis inducere ad dandum curatorem, & ad interdicens bonis: vt scribit in simili Bar. in l. admonendi. col. 3. ff. de iure iurand.

8. Idem iuris dicerem in cæteris, qui curatorum ope iuuantur: vt sententia prouisionis data de curatoribus illis dandis, & de interdictione bonorum, executioni danda sit, cum furiosis æquiparentur. l. Fulcinius. §. planè. ff. quib. ex causis in posses. eatur.

9. Aduertendum est tamen, quòd in praxi seruatur, quando prodigus, vel furiosus, antequam habeat curatorem, aliquid alienat: vt impetrentur literæ regiæ à parentibus, & consanguineis, in quibus narratur talem esse priuatum sensu, & regimine, ob id se regere non posse: vnde petunt à Rege, vel ab eius cancellaria, vt detur ei curator: itaque Rex mādatur iudici illius furiosi ordinari, & committit, quatenus opus est, si vocatis parentibus proximis appareat de prædictis, prouideat ei de tali curatore, vel de aliis consanguineis proximis, & idoneis, & interdicit alienationem tali furioso, & prodigo, & si aliquam alienationem videat factam ab eo tempore, quo fuit prodigus, vel furiosus, eum irritet, & pro non facta habeat, & hæc publicet per ciuitatem, interdicens omnibus, ne deinceps ab illo furioso, vel prodigo, emere habeant, ita vidi communiter fieri: alia nunc de insensatis relinquo sensatis discutienda, his contentis.

Praxis dicitur de curatoribus furiosis, & contra dicitur annullandi.

Refectio

GLOSSA SEXTA.

D instructiones itinerum, pontiumque; etiam diuinas domos, & venerabiles ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus, quia non est inter sordida munera numerata. l. ad instructiones. C. de sacrosanc. eccles. & sic hi duo casus non obstante appellatione exequentur, & sunt prouisionales.

Sententia su per ponte, uel itinere reficiendo, est executoria.

2. Et ideo sententia lata vt pons, vel iter reficiatur, seu transitus: & vt tales ad hoc teneantur, executioni dabitur, non obstante appellatione: quia in his regulariter est periculum in mora: ideo executio facienda erit. argu. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nun. & in rubr. ff. de itinere actuque priua. licet Panorm. consil. 3. in 1. vol. dicat de iure canonico illam legem ad instructiones. post gl. ibi esse correctam: & non pauci istam sequuntur sententiam, & sic ecclesiæ secundum eos, & clerici non tenentur ad refectioes pontium, vel itinerum.

3. Sed communiter doc. in d. l. ad instructiones tenent contra illam glo. & Cepol. in tracta. de seruitute vrbiorum prædiorum. rubr. de serui. viæ. quæst. 25. istam etiam stylus seruat: vt testatur Guido Papæ in decisio. suis. quæst. 7. habentes. & quæst. 78. an ecclesia. plus dicens, & ecclesiam contribuere teneri, & clericos pro reparatione murorum, & fortificatione ciuitatis. his verbis vtitur, & sequitur eum Petr. Jacob. in sua practic. rub. de refectio. murorum. per tex. in l. ab sit. C. de priuileg. dot. August. lib. 11. quæ sic scribitur, Absit, vt nos instructiones viæ publicæ, & pontium, stratarumque opera, titulis maiorum principum dedicata, inter sordida munera numeremus: igitur ad instructiones & reparationes itinerum, pontiumque nullum genus hominum, nulliusque dignitatis ac venerationis meritis, cessare oportet; domos etiam diuinas tam laudabili titulo libenter adscribimus. Sed dicunt clerici imperatorem non potuisse eos adstringere sua constitutione, & verum est: vt in cap. ecclesia. de constit. tamen hæc opinio de facto seruatur in Francia.

Ad murorum reparatioes an clerici & quãdo teneantur.

4. De consuetudine itaque cogitur ecclesia, & clerici duobus interuenientibus ad pontium, itinerumque refectioes, & murorum: primò si refectio fiat propter necessitatem, & non ad decus vrbium solùm: quia necessitas legem non habet. l. vna. ff. de officio consul. & omnia tempore necessitatis communicanda sunt. l. 2. §. cum in eadem. ff. ad legem Rhod. de iactu. Ratio est quia clerici iuuabuntur pontibus, & illis muris, & itineribus sicut laici: ideo secundum naturam est eum pati incommoda, quem sequuntur commoda. l. secundum. ff. de reg. iur.

Clerici ad refectioes murorum quando teneantur.

5. Secundum quòd ecclesia res ibi possideat temporales: vnde chordigeri, vel alij clerici, qui nullum temporale possident, non tenentur: vt asserit Guiliel. Benedic. in repe. cap. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 1030. de testa. quia temporalia tunc capiuntur pro executione, quæ non possunt capi: quando illæ ecclesiæ non habent, nec solent condemnari eo casu clerici, vel ecclesiæ.

6. Et sic fuerunt condemnati clerici Nouionien. ad reparationes necessarias, prosequente maiore, & scabinis, seu iuratis illius ciuitatis, à senatu Paris. anno 1388. die sexta Iunij, & idem pronũciatum fuit contra clericos sancti Audomari S. Omer. anno 1456. die 4. Iunij, item capitulum Ambian. & clerici eiusdem ciuitatis aresto Senatus fuerunt per modum prouisionis condemnati ad quingentos florenos pro reparationibus, & vt dicunt, pro fortificationibus, anno 1355. die prima Augusti: & capitulum Lugdunense fuit etiam condemnatum anno 1368. die 18. Maij: per quæ patet hodie non esse dubium in hoc regno Franciæ. Multa super hoc dicunt doct. in d. l. ad instructiones. & Thomas parpa. in repet. l. placet. C. de sacrosanc. eccle. alia multa addidi ad d. l. ad instructiones. in C. meo antiquo. & scripsi in l. vinculorum. ff. de verb. signifi.

Arestum.

7. Et sic patet sententiam iudicis regij super refectioe pontium, vel itinerum publicorum, esse executoriam: siue iudex condemnauerit aliquos ad reficiendum, siue ad dandum pecuniam pro ponte, vel itinere publico reficiendo: quia pecunia omnes res æstimantur. l. si iura. ff. de fideiuf. facit rub. de locis, itineribusque public. nec tenebuntur clerici etiam pro itineribus publicis, nisi transitus frequens per illa fiat: & ita vult hic tex. dicens, passages. nam oportet quòd sit transitus, alioqui non satisfaceret huic tex. vide Rebuffum, & alios in l. vna. C. de mulierib. libr. 10. & Petr. Antibo. in tract. de minorib.

Et ausi quand il sera question des salaires, ou loyers de seruiteurs.

GLOSSA SEPTIMA.

Vri diuino conformis est hic casus, primo Leuitic. cap. 19. scribitur, non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque ad mane. & Deutero. 24. non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei pecuniam laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominũ, & reputetur tibi ad peccatũ. & Thobia 4. c. Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitues: & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. Ex his patet executionem sententiæ, quæ condemnatur quis ad soluendum salarium famulis, esse faciendam non obstante appellatione.

Seruis & operarijs salariũ statim est soluendũ.

2. Et hic tex. loquens in seruis *seruitours*, habet locum in quibuslibet operariis: adeo quod si promittam mercedem compaginatori librorum, ita factum opere debetur salarium promissum: quod si recusum soluere, iudex debet per prouisionem me condemnare: & ista sententia erit executoria: & quod intelligatur de omnibus & singulis operariis, probatur per istud verbum *seruitours*, generale, quod omnes, qui seruiunt, comprehendit: sed operarij seruiunt, ergo & *seruitours* dicuntur: de communi tamen usu eos *seruitours* vocare non solemus, sed eos tantum, qui nobiscum morantes seruiunt: sed ego vidi etiam sententiam quoad mercedem operariorum executioni mandari, non obstante appellatione, etiam professorum, qui stipendia habent. nam omnes seruire dicuntur, & hic comprehenduntur.

Salarium quando peti possit.

3. Sed quæro, an famulo debeatur merces in initio, vel in fine anni? respondeo quando pecunia promittitur alicui pro sumptibus, magis quam pro labore, ut pote pecunia quæ datur legatis, & professoribus: & tunc in initio, ut sumptus fieri, & studia possint, solutio fiet. l. legatus. §. i. ff. de legatio. l. si. C. illo titul. libr. 10. si vero pecunia promittatur pro labore, tunc in fine solutio fiet: quia ante operas exhibitas, non compleuit ex parte sua, & sic non poterit ante petere, per l. Julia. §. offerri. ff. de actio. empt. Bar. in l. i. §. diuus. ff. de var. & extraord. cognit. nam facta solutione forte discedere posset famulus, vel non ita bene seruiret, tutus suis stipendiis: si tamen famulus indigeat, potest singulis mensibus salarium petere: & tunc quia illo mense seruiuit, dominus denegare non debet.

4. Limitatur non procedere in salario debito ultra tres annos: hoc enim iudex non exequetur, per istum text. ibi, *de troys années, & au dessous*. facit l. quicumque. C. de apochis publicis. libr. 10. vide in glo. seq.

5. Secundò quando aliter conuentione partium, vel statuto, seu consuetudine cautum esset. l. post duos. C. de aduocat. diuer. iudic. Alexan. & alij in l. diem functo. ff. de offic. assesso. scripti abundè in scholastic. 7. priuileg.

Tertiò quando iustum esset, alioqui nõ. l. quod seruus. ff. de acquir. possessio. ideo promissum salarium pro furto vel re turpi non debetur: ut ibi.

Salarium ancillarum exequendum.

6. Idem puto in salariis ancillarum, tum quod hoc nomen appellatiuum *seruitours* comprehendit tam masculinum quam femininum: ut scripsi in l. i. ff. de verb. signi. & in l. detestatio. §. serui. ibidem Imbert. in instit. forensi. §. prætereà libr. 1. plus dicens, quod si quis fuerit condemnatus ad salarium, & ad aliam rem vna sententia: quoad salarium exequetur sententia, sed non quo ad aliam rem non fauorabilem: atque arresto ita iudicatum asserit die 7. Martij. 1529. superius dixi quomodo intelligi debeat, & opiniones contrarias conciliaui arti. secundo in glof. 4. alia huic rei accommoda dicam in rubr. *des loyers & gages des seruitours*. his nunc contenti eritis.

Arrestum.

De troys années ou au dessous.

GLOSSA OCTAVA.

Sententia salarij executoria est pro tribus annis.

1. **H**ic sententia salarij petiti pro duobus annis, vel tribus ad summum, debet executioni mandari, ultra verò tres annos non: quia non præsumitur, quod tandiu pauper seruus distulerit petere dictum salarium, & quia de magno agitur. facit l. quoties. de apoch. public. libr. 10. C. vbi qui ostendit se tribus proximis annis soluisse tributum, censum, seu pensionem, præsumitur antea soluisse: ideo non potest peti, quod antea allegatur debitum, nisi illa trina solutio fuerit vno momento facta pro tribus annis: ut Bal. firmat in l. 2. C. de dotis promiss. facit l. si conuenerit. ff. de pig. acti. & las. in l. 2. nume. 135. de iure emphiteo. facit l. si certis annis. C. de pact. & l. i. de fideicommiss.

Sententia pro quatuor annis quando sit executoria.

2. Quid si sententia fuerit lata pro quatuor annis, in qua ad quadraginta libras fuerit condemnatus dominus pro salario famuli, nonne hæc sententia erit executoria? quidam per istum text. dicebant non esse: ego tamen arbitrarer contrarium, non per istum text. sed per text. in rubr. *des sentences exécutioires*. articu. 15. vbi disponitur omnes sententias latas super personalibus actionibus vsque ad quadraginta Paris. libras executorias esse: ergo per illam ordinationem ista sententia etiam salarij exequetur vsque ad illam summam: nec obstat ista ordinatio, quæ est inducta ad augmentum salarij famulorum, ergo non operabitur diminutionem. l. legata. ff. de legat. 1. nam si sententia trium annorum etiam excedat quadraginta libras pro salariis, exequentur per istum text. considerantem tantum tres annos. Item per hanc ordinationem non derogatur aliis ordinationibus: ut in si huius text. dicitur, ergo alteri ordinationi disponenti, ut omnes sententia executoria sint vsque ad quadraginta libras, non derogabitur per istum text. alioqui sequeretur quod pauperes famuli essent deterioris conditionis, quam alij: quod non est dicendum: ideo ista ordinatio debet intelligi de quatuor annis non esse executoriam, quando excederet quadraginta libras Paris. per illam ordinationem: alioqui executoria erit per illam ordinatio. non per istam quoad quartum annum, (in casibus, in quibus salarium quarti anni peti potest, ut ibi dixi.)

3. Si tamen lata esset sententia condemnatoria de quatuor annis, in qua dominus esset, ad ducentos aureos condemnatus: exequetur sententia vsque ad tres annos, id est vsque ad centum quinquaginta aureos, in alio quarto anno minimè. Nam vtile non debet per inutile vitari. regu. vtil. & superius dixi in diuiduis hoc procedere, in arti. 2. gl. 4.

Et sic

Et sic sententia de tribus annis exequetur, etiam si excederet quadraginta libras Paris. in quolibet anno: quia hic non limitatur summa: sed seruitij tempus: sed si omnes sententia videlicet quatuor non excedat quadraginta libras, omnes simul exequetur per ordi. aliam, non per istam. & si lata fuerit sententia pro quatuor annis, & excedat quadraginta libras Paris. tunc executioni dabitur pro tribus annis, & non pro quatuor: quod est notandum.

Sed quæret quis, an debeat fieri solutio famulo in dies singulos, vel annos? Bar. in l. qui infulam. §. qui ædem. ff. loca. dicit quod pretium iuxta conuentionem petendum est, & soluendum: unde si in diem fuerit promissum, vel ad conditionem, tunc sic soluetur: si verò ad opus, tunc opere perfecto: ut ibi. & l. sed ad des. §. si quis. ff. loca.

Limitatur quando consuetudo esset in contrarium, ut singulis diebus solutio fieret. Bar. & Sali. in l. 2. C. loca. vel nisi qualitas personæ aliud suaderet, ut pote si artifex non posset domum facere, nisi ei solueretur pecunia: tunc ei solui aliqua pars debet. l. si verò non remunerandi. §. si. ff. mandati. abundè scripsi in scholastic. priuileg. 7.

Oppositions.

GLOSSA NONA.

1. **H**ic requiritur per istum text. *prouisioires*, quod sententia sit prouisionalis, non autem simpliciter prolata: & illa oppositione non obstante executioni mandabitur, quamuis oppositio multos soleat effectus producere.

Oppositionis multi sunt effectus.

2. Primus autem effectus est executionis suspensio, nempe oppositione pendente non venduntur bona capta pro executione, donec per iudicem dicatur executionem perficiendam esse: quia oppositio suspendit. l. à Diuo pio. §. si super. ff. de re iudic. vbi abundè doct. & dico in tract. de sententiis execu. arti. 7. glo. 12.

3. Secundus effectus est deuolutionis, nam causa ad eum iudicem deuoluitur, qui sententiam protulerit: sicut doct. dicunt de appellatione, quæ habet vim deuolutiuam in rubr. de appella. in decreta. sic is iudex de oppositione cognoscit, contra cuius præceptum ego oppono, vel alius quiuis intercedit.

4. Tertius effectus oppositionis est, ut appellatione pendente iudex non debeat remouere possessionem ab opponente: imò iura omnia debent ei esse integra vsque ad finem causæ. cap. cum super. de re iudic.

5. Quartus effectus est, quod is iudex, qui fuit competens in principali, erit regulariter de oppositione competens. doct. in d. cap. cum super. & in l. quoties. C. de iudic.

6. Quintus quod opponens non videtur approbare sententiam, cui se opponit, ideo non poterit se ea iuuare. per regulam, ex eo non debet quis fructum consequi, quod nixus est impugnare. de regu. iur. in 6. Bar. in l. post legatum. ff. de his quib. ut indig.

7. Sextus quod iudex auditis partibus, & sine alio processu potest pronunciare executionem perficiendam, sicut pronunciat se competentem. c. significantibus. de officio delegat. glof. vlti. in authentic. habita. C. ne filius pro patre.

8. Septimus opponens non videtur calumniari, si statim offerat se probaturum quod opponit. Panormit. & alij in capitulo super eo. de officio delegat.

9. Octauus effectus, in quibus casibus regulariter actus non valeret opponente parte, valebit si pars non opponat: plura super hoc scribit Fel. in c. inter monasterium. col. 8. nu. 16. de re iudic. & Purpura. in rubr. de offic. assesso. nu. 54. & seq.

10. Nonus effectus est, quod si iudex non admittat oppositionem, sed procedat ad vltiora, poterit appellari: alioqui valebit actus post oppositionem. doct. in l. edita. C. de edendo, per l. i. C. de appella. vbi Bald. licet quidam dicant processum nullum. las. & alij in l. si. C. de codicil. Bart. & alij in l. à procedente. C. de dilatio. tamen seruatur in surijs Franciæ, quod si iudex non obstante oppositione procedat, ego debeo appellare, alioqui processus valebit: quia ego videor acquiescere, & renunciare meæ oppositioni, eam non prosequendo: ideo appellatione opus est, quæ cessant in his executoriis.

11. Decimus est, quod si quis non opponat illud priuilegium, quod sibi competit, vel aliud remedium, ei videtur renunciare. Paulus in l. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudi. & refert. Aymo Crauete in consil. 87. Sempronius. col. 2. per cap. super literis. de rescript. & c. cum olim. i. de offic. delegat. interim in practica nota istos oppositionis effectus, quos non inueni vsquam congestos. alibi tractabo oppositionis materiam. multa dixi in glof. 9. in artic. 1. de liter. obliga.

12. Undecimus effectus est, quod sententia non nocebit ei, contra quem lata non est, si iure contra illam opponat. Nam res aliis non præiudicat. in rubr. Res inter alios acta. C. Scripsi in tractatu de arrestis & opponentibus contra ea, articu. 1. in 3. Tomo Commentarior. ad constit. reg. supra.

Duodecimus opponens ignorans quæ facta prius erant, poterit testes, instrumenta, & alia facere, quæ principalis non posset. c. veniens. 2. de testib. Bar. in l. si per lutorio. ff. de appel. alia videbis in d. tract. de arrestis & oppo. contra ea.

On ap

GLOSSA DECIMA.

Requisita in hoc articulo.

Equentia in hoc articulo requiruntur, primò quòd sententia lata sit: ibi, que les sententias, nempe quòd non est, exequi non potest. argument. l. decem. ff. de verborum obligatio. cap. ad dissoluendum. de despon. impuber. si tamen famulus haberet instrumentum obligatorium de suo salario, etiam exequi posset: vt dixi in rubr. de liter. oblig. supra. non tamen per hunc tex. sed per artic. primum, & 2. de liter. oblig.

Secundo quòd per iudices sententia prolata sit, ibi, que se donneront par iuges royaulx. aliis autem iudicibus denegat iste text. auxilium: vt superius dictum fuit, nam qui de vno dicit, de alio negat. l. cum prator, ff. de iudic. cap. nonne. de præsumpt. & suis iudicibus Rex suum impartitur fauorem.

Tertiò requiritur, quòd sit in his casibus ordinationis lata, en matiere de dot, & aliis hinc expressis superius. in præfa. scripsi circa finem quomodo intelligatur.

Sententia simpliciter lata quando sit exequenda.

Quartò quòd sententia sit prouisionalis, ibi, prouisoires, igitur si non sit lata per prouisionem, sed simpliciter non exequatur: dicunt tamen quidam, quòd tantum in salario seruitorum requiritur, vt per prouisionem fiat condemnatio: in aliis autem casibus hoc verbum prouisoires, non additur: ideo sententia etiam non prouisionalis exequatur: vide in præfa. supra in fi. quod in hoc titulo solet addi semper per prouisionem. sed in casibus vbi in ordinatione non requiritur prouisio: & tamen vult vt sententia exequi possit, exequatur etiam lata simpliciter, vt in actione personali vsque ad quadraginta libras Paris. vt habetur in rub. de senten. executio. vbi scripsi. & solet iudex quandoque simpliciter condemnare ad salarium famuli, vel ad aliam rem prouisionalem, si appellatum fuerit à parte, vt interim executioni demandetur: dicere iudex solet per modum prouisionis sententiam exequendam, non obstantibus oppositionibus & appella. & tunc executio fiet.

Arestum.

Quintò quòd detur cautio, & in iudicio vocata parte, & quòd illa cautio sit recepta: aliàs executio non valet: vt fuit dictum anno 1519. die 12. Iulij pro Ioanna Chauuet tutrice contra Ludouicum le treau seruientem. multa dico de hac cautione in tracta. de senten. executio. arti. 1. alia dixi requisita in aliis proximis artic. supra, ex quibus cætera colligi poterunt.

En baillant toutesfoys par lesdicts seruiteurs caution telle qu'ilz pourront bailler.

GLOSSA VND ECIMA.

Cautio iuratoria famulis & ancillis sufficit.

T sic extra famulos nullus debet admitti nisi det cautionem idoneam: ibi, par lesdicts seruiteurs. text. in cap. suscitata. in fin. de in integr. restitui. scripsi in articulo. tracta. de senten. execu.

Idem etiam dicas in ancillis, quia considerauit ordinatio, quòd hæc pauperes sunt, nec semper inuenient fideiussores: & sic ista lex esset illis frustratoria: ideo statuit vt hic, & sic iuratoriæ cautioni earum stabitur, si aliam tradere non possint. l. in rub. ff. qui satis. cogant. debent tamen se obligare tanquam pro deposito iustitiæ: quòd si non reddat, postea in carceres coniciuntur: vt scripsi in tracta. de liter. obliga. articulo. 5. nam iste text. loquitur, vt dent cautionem talem qualem possunt: sed ipsi istam tradere possunt, igitur eam promittere tenentur: vel obligare corpus & bona ad restituendum id, quod receperunt ne famuli inuidentur ad petendum id, quod eis est solutum, & detur eis materia delinquendi, quæ est tollenda. l. conuenire. ff. de pact. dotalib.

De rendre lesdicts salaires ou loyers s'il estoit dict en fin de cause.

GLOSSA DVODECIMA.

Salarium in debite solutum per prouisionem re peti potest.

Am si fortè famulus iterum petat salarium iam solutum, & dominus hoc probauerit in causa principali se iam soluisse: tunc famulus tenebitur restituere salarium sibi per prouisionem traditum, vel salarij partem, cuius fuit probata solutio: & alia de his stipendiis abundè dicam in tracta. des loyers & gages des seruiteurs, & intra quod tempus peti debeant.

Arestum. Executio non differtur per lite vas status.

Nec in his prouisionibus differtur executio etiam per literas status: vt fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1337. die 3. Maij. & in his nõ fuerunt approbatæ nec interinatæ literæ status, nec in causis quæ summariè, & de plano tractari debent, nec in aliis processibus post conclusionem in causis vt dico in tracta. de literis status.

Et cum hæc ordinatio non distinguat de famulis, des seruiteurs, habebit locum in omnibus quomodocunque seruiant, & in quocunque artificio: nempe in definita æquipollet vniuersali. cap. vt circa. de elect. in 6. l. pluribus. ff. de lega. 2. vt superius dictum extitit: sed adde dummodo quis iuste ser

iuste seruiat alioqui si lenonis officio seruiret, non debetur ei salarium, sed suspendium. tex. in authent. de leno. coll. 3. & isti vendentes filias gladio consumantur. dicit l. fi. C. de plagia.

Pœna lenonum mors.

Les aultres ordonnances de noz predecesseurs faisant mention des aliments, douaires, medicaments & aultres prouisions demourants en leur force & vertu.

GLOSSA VLTIMA.

T sic non vult corrigere præcedentes articulos, nisi quatenus hinc est expressum: quippe quod non mutatur, cur stare prohibetur. l. præcipimus. C. de appella.

Cum igitur hinc prouidere velit famulis, idem in aliis pauperibus, & miserabilibus personis dicendum erit: & quidem iuste sit prouisio pauperi: quia dicit text. in c. pauper. ii. quæst. 3. dum non habet quod offerat in iudicio, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur, citò violatur auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. & Esaiæ 66. c. Ad quem respiciam, dicit Dominus, nisi ad pauperculum, & cõritum spiritu, & tenentem sermones meos: & Dauid Psal. 10. Oculi eius ad pauperem respiciunt. Et paupertatem non despexit Christus, imò illam summopere dilexit, tam in natiuitate, quam in morte: vt patet in Euangelio.

Pauperi prouideri debet.

Et pauperes habent quadragintaquatuor prærogatiuas, & 17. incommoda, quæ tradit Lucas de penna. in l. fi. C. de his qui nu. liber. lib. 10. & l. in additio ad Porcum. in §. i. insti. quib. ex caus. manu. licet. & Ioan. rosel. in reposito. ad Ioan. Crõtum, in versu. idoneitas. vide in ordi. reg. rubr. des volles. arti. 1. vbi dicam. facit tex. in c. gloria. 12. q. 2. & alibi dicitur,

Dimitijs vti res est aduersa saluti, Paucos crede bonos, quos beat. aris homos, Mollicies vestis, coitus, gula, cura quietis, Possunt luxuria quattuor esse rota.

Et vide Ioan. de paninis, cui est cognomen baculus pastoralis. quæst. 7. in fi. & Lucam, in l. domini. col. 1. C. de agricol. & censit. libr. 11. & l. ad subeunda. de decurio. libr. 10. Roma. in repetit. l. si verò. §. de viro. fallen. 23. ff. solut. mat. & quæ addidi ad Alberic. in dictiona. in verbo, pauper.

Prouidere etiam personis miserabilibus iudex debet: sed pluries fui interrogatus, quæ sint hæc personæ miserabiles: quorum precibus sequentia notatu digna adscribenda duxi. Primò viduæ & pupilli miserabiles dicuntur: quia ad eorum miserandum nos inducit Deus. opt. max. Exodi 22. c. Viduæ & pupillo non nocebitis, si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego exaudiam clamorem eorum: & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestre viduæ, & filij vestri pupilli. Fely. & alij in cap. significantibus. de off. delega. & Esaiæ primo c. defendite viduam, iudicate pupillo: intellige siue sit propriè vidua, vt pote quia maritus eius mortuus est, siue quæ nunquam nupsit, adhuc dicitur vidua. l. malum. §. vidua. ff. de verb. signi. scripsi ibi quid dicendum contra Alciatum & alios.

Miserabiles personæ quæ sint.

Item vidua vocatur etiam si vir viuat, sed est inutilis. cap. 2. de translatio. episcopi. gl. sing. in l. si plagij. C. ad legem Flauiam de plagia. text. in cap. viduas. & ibi glossa. quæstione 2. quod intellige viduæ concedi priuilegia, si pauper sit, & honestè viuat, alioqui non. Felin. in d. c. significantibus. per illum tex. facit authen. eisdem pœnis. C. de secund. nupt. quia ad istam misericordiam pluribus de causis moueri possumus: teste Fabia. de giochis in reperi. authen. nouissima. q. 2. C. de inof. testa. Lucas in l. fi. col. 12. C. de incol. libr. 10. Benedi. in repe. c. Raynutius. in versu. cuidam Petro. nu. 47. cum seq. de testa. Hippol. in l. vna. nu. 211. cum seq. C. de raptio. virg. ideo si alimenta viduæ debeantur, per modum prouisionis iudex illi adiudicabit, & illam exequatur sententiam: vt superius dixi.

Secundò orphani. Dauid Psal. 9. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. & dicitur orphanus vtroque parente priuatus: & in quibusdam ciuitatibus certa sunt ipsis domicilia constituta: & rectores eorum vocantur orphanotrophos. l. orphanotrophos. & l. omnia. C. de episcopis & cle. quia contingit. de religio. domib.

Orphani miserabiles personæ.

Tertiò peregrini & aduenæ. Exod. 23. c. Peregrino molestus non eris: scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti. & Deutero. 10. c. Facit Deus iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum. & facit auth. omnes peregrini. C. communia de successio. c. si quis Romipetas. & c. illi. 24. q. 3. ideo istorum cautilæ expediri summarie debent, & per prouisionem, si longum habeat causa tractum.

Peregrini et aduenæ.

Quartò puella nobilis, quæ non potest secundum eius conditionem matrimonio copulari, dicitur pauper: & eidem potest prouideri, sicut pauperi. Bal. in l. si quis ad declinandam. col. 2. C. de episcop. & cler. Dec. in c. ceterum. nu. 14. de iudi. facit c. si qui testium. de testi. vbi docto. & in l. in eadem. in fi. ff. ex quib. caus. maiores.

De puella nobili.

Quintò mercatoribus si grauentur in vectigalibus, & pedagogis, summarie succurri debet. cap. si quis Romipetas. 24. q. 3. Innoc. & Imol. in c. significantibus. col. vlti. de offic. delegat. scripsi in bulla cœnæ domini. artic. 3.

Mercatoribus in vectigalibus grauatis succurri debet.

Pœnitentes, liberi ecclesie, & alij seruientes sunt personæ miserabiles.

Bartho. fuit expositus.

Senes, cæci, mēbris mutilati ac leprosi. Carcerati, cruce signati, ægri, ac de nouo ad fidem conuersi.

Miserabiles unde.

Affectus morbo neapolitano dicitur miserabilis.

Præuilegia miserabilium personarū. Causa miserabilium personarum in prima instantia in senatu tractari potest.

Sexto publici pœnitentes dicuntur miserabiles personæ. teste Imo. in d.c. significantibus. Septimo liberi ecclesie manumissi, & qui commendantur ecclesie, & ad eam confugiunt. no. in c. episcopus. 12. quæst. 2. & gl. in c. omnis ætas. quæst. 1. in c. liberi. 87. dist. & c. eos. & c. liberos. ibidem.

Octauo officialis ecclesie, & alij seruientes ecclesie, secundum Imol. vbi supra. glo. in d.c. omnis ætas. in si. quod est verum, si gratis seruiant, & sint pauperes, alioqui contra. vt doct. not. in d.c. significantibus.

Nono infantes expositi inter miserabiles computantur. c. fi. 87. dist. 1. & 2. C. de infantib. exposit. dicitur de Bar. quod sic fuit expositus, vt ipse testis videtur in l. quidam cum filium. ff. de verb. obli. vbi Ias. & alij de eo scribunt.

Decimo senes & decrepiti etiam si sint diuites. Azo in summa. quando impera. inter pupillos, & viduas, in si. Ioan. lupus in repet. c. per vestras. not. 2. nu. 12. de donatio. inter vir. & vxor. quia testante Cicero. Sola senectus morbus est. & decisio. Neapol. 257. dicit constitutio.

Vndecimo cæci, & mutilati membris, atque leprosi, ac debilitati. c. 1. de cler. ægrot. per totum. & Alex. consil. 126. in hac hæsitacione. col. 3. vol. 4. & in Specul. princip. rubr. 23. §. sed pone. num. 10. per Petrum beluge.

Duodecimo carcerati. tex. in l. si quis ad declinandum. C. de episc. & cleric. Cynus in l. fin. C. si quis alteri vel sibi. Bar. in tracta. suo de carcer. in fin. Hippoly. in pract. sua. §. nunc videndum. num. 11.

Decimotertio cruce signati. teste Imol. vbi supra. quia aduenæ & peregrini simul sunt, de quibus superius dictum extitit.

Decimoquarto qui de nouo conuersus est ad fidem nostram. teste Inno. in c. Iudæi. de Iudæ. Barb. in d.c. significantibus. in fin. Hisp. in d.c. per vestras. nempe ex vsurpatione tyrannorum, eo quod Iudæus conuertitur, omnia bona amittit: & princeps in cuius est territorio, ea rapit, cum deberet illi succurrere: & multi ad fidem nostram conuenterentur, nisi bonorum amissionem timerent, & Iudibria, quæ mali coniciunt aduersus eos Christiani: cum eos docere, & in Dei præceptis erudire deberent: sed quotusquisque inuenitur: rara avis in terris. & Papa statuit eos molestos non esse, nec bona eos amittere. in extra. 2. de Iudæ. in communib. imò statuit vt rectores & singuli officiales nullam illis molestiam inferant, nec ab aliis inferri permittant, sed ipsos ab iniuriis & molestiis protegant, & defendant: vt sic de seruitute ad libertatem se transiisse percipiant, nec redire prætextu mendicitatis odibilis ad dimissam perfidiam compellantur: quæ alligere debent Iudæos ad fidem christianam sumendam. Ideo Carolus V. olim rex Fraciæ, edicto cauit, vt Iudæi post baptismum bona sua habeant, ac nihil horum amittant, non obstante consuetudine in contrarium, & hoc anno 1392. die quarta Aprilis, vt patet lib. antiq. ordina. & idem habetur in extra. 2. de Iudæ. in communibus.

Vltimo miserabiles dicuntur diuturno morbo fatigati. l. si quis ad declinandam. §. vbi autem. C. de episc. & cle. & omnes quorum natura mouet nos ad miserandum propter fortunæ iniuriam. teste Azo. in summa, quando imper. inter pupillos. & dicuntur miserabiles quasi miseræ habiles. Ifido. lib. 10. Etymolo. lib. 3. vide tex. in c. ex parte. ibi, ipsius miseræ miserandum. de cler. ægrotante.

Item dicebat quidam, miserabiles esse istos sacerdotes habentes concubinam, quia miseriis pleni plusquam alij sunt: quia omnia bona in eis consumunt, inimicitias oneraq; infinita patiuntur: at de istis non intelligimus, quia sua culpa id merentur. quidam dicebat Neapolitano morbo affectos miseros, relinquo illis cogitandum, qui nouiter sudauerunt: quorum dentes adhuc non sunt planè confirmati: sed de his personis non intelliguntur iura fauentia miserabilibus: nam licet verè miserabiles sint, tamen possunt dicere illud Ouidij,

Heu pator telis vulnera facta meis.

Item aliæ personæ hinc non numerantur: si tamen inueniantur quædam, in quibus maior ratio prouidendi in sit, vel æqualis, idem iuris erit: sed quæ aliæ dicantur miserabiles arbitrio relinquuntur. vt Cy. Alberi. Bar. Bal. & alij docent. in d. l. vna. quando impera. auth. ad hæc. in si. C. de vsur. & l. mulierem. si mancipium ita fuerit alienatum ne prostitua. & Alberic. in 1. parte statuto. quæst. 112. quid ergo. & in dictio. in verb. miserabiles. Anto. Panor. & alij in d. c. significantibus. & c. ad nostram. de iureiur. Alex. in addi. ad Barth. in l. nec quicquam. §. si. de off. proconsul. ff. Guido Papæ in decisio. Delphi. q. 466. quia secundum. & Ias. in l. Titia textores. col. 5. ff. de lega. 1. Dec. in c. sedes. in gl. magna. de rescript. Bertach. in tract. de Gabel. in 7. parte. q. 27.

Intellige verum in aliis personis non declaratis: quia supra declarata sunt verè miserabiles: & ideo non relinquuntur arbitrio iudicis in illis secundum Soc. in c. ex tenore. col. 2. de foro compet. & Alex. in addi. ad Bar. in d. l. vna.

Quibus prærogatiuis vtantur hæc miserabiles personæ? Respon. primò debet fieri pendente lite eis prouisio: vt hæc diximus.

Secundò quia causa istarum miserabilium potest in prima instantia tractari ipsis volentibus coram principe, vel in suprema curia. d. l. vna. & ita censuit Senatus Paris. vt citat Aufre. in stylo parlamenti. rub. de minorib. in 1. parte. §. fin. & Guido Papæ decisio. 466. quia. & ego audiui in magna camera causam cuiusdam viduæ retineri: licet pars aduersa remissionem peteret eo quod

quod vidua cessisset debitum scholari filio suo: sed fuit dictum oppositiones in curia decidendas anno 1542. die 5. Martij.

Tertio quia licet secundum ordinem quo scripte sunt causæ, par rotules (vt dicunt) debeant experiri: tamen in causis istorum miserabilium nullus seruari ordo debet, sed illorum causa prius debet tractari, & audientia extra rotulum dari. gl. in c. in primis. in princ. 2. q. 1. ordina. rubr. des rotules. arti. 1. & 2. Roma. in repet. l. si verò. §. de viro. col. 10. fallen. 25. ff. solut. matrim.

Quarto miserabilibus personis reus tenetur cedere, licet regulariter contra. l. 1. & ibi expressè docet Purpurat. C. de edend. & Dec. in c. 1. col. 10. de probatio.

Quinto etiam post conclusionem in causa poterit iudex interrogare testes in causa horum miserabilium, teste Barba. consil. 30. scribitur. col. 3. vol. 1. quia æquitas hoc dicitur secundum eum. per l. vbiunque. ff. de interrogat. actio. quæ generaliter loquitur.

Sexto clerici compelli possunt subire tutelam miserabilium, licet aliàs esse non debeant tutores. authent. presbyteros. 3. C. de episcop. & cleric. & ibi hoc tenet Ioan. Fabri per tex. in c. peruenit. 86. dist.

Septimo iudex impartiri debet officium suum etiam non petitus in causis horum miserabilium. teste Bartol. Alex. & aliis in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. Cy. in l. penul. C. si mancipium ita fuerit aliena. ne prostitua. Alber. in l. vna. vt quæ defunt aduocatis. & c. Alex. consil. 121. viso. col. 2. vol. 1.

Octauo quod iudex debet his personis aduocatos dare, siue petant, siue non. l. nec quicquam. §. aduocatos. ff. de offic. proconsul. Cy. in l. 1. quæst. 14. ff. de iurisdic. omnium iud. & hoc gratis vel sumptibus de publico recipiendis: vt docet Guido Papæ in decisio. Delphinal. q. 561. si quis contra. vbi dicit esse practicum, vt conductores: seu firmarij, & grapherij, vt compellantur mittere ad iudicem appellationis & conficere acta miserabilium gratis. facit tex. in l. nulli. §. post vnus vero. ibi. gratis, & sine vilo dispendio prædicta gesta conficiantur. C. de episcop. & cle. & in stylo parlamenti. rub. de offi. commissa. ordina. 16. sed hodie Hercules potius eriperetur claua quam à scribis & phariseis acta sine precio, cum ex diabolica eorum vsurpatione triplex soleat percipere salarium, quod non fieret, si acrimonia iuris in eos exerceretur, sed nostri ferant abusus illorum.

Nono copia iudiciorum eis etiam non petentibus dari debet: vt firmat Hippol. in practica sua. §. nunc videndum. nu. 13. intellige secundum eum, si carceratus sit idiota, vt rusticus, pupillus, aut aliàs ignoras facere suas defensiones: de quibus in c. pastoralis. de iur. secus si sit prudens, ac cautus, tunc debet petere secundum eum. idem tenet consil. 56. cum magnificus. circa finem, quod non seruamus in Francia: quia maleficium excludit priuilegium. l. 1. C. vbi Senato. vel clarif. etiam hoc iure non vtimur in forensi iudicio, sed extra ordinem in criminalibus proceditur.

Decimo possunt isti contra sententiam, in qua sunt læsi, petere restitutionem in integrum, etiam si sint maiores: quia restitutio in integrum est miserationis suffragium, quod his personis congruit per l. præses. ff. de minorib. l. 3. in princ. rem ratam haberi: sic consuluit Bald. consil. 465. in ciuitate Brixia. col. vlt. vol. 1.

Vndecimo causæ miserabilium personarum etiam spectant ad ecclesiam, & coram iudice ecclesiastico tractari possunt. d. c. significantibus, & c. ex tenore. & c. ex parte. de foro compet. c. super quibusdam. de verb. sign. glo. in c. omnis ætas. 12. q. 2. Ioan. lupus in repet. c. per vestras. not. 2. de donat. inter vir. & vxor. & in causis istorum præuilegium canon legi, etiam in foro ciuili, teste Ant. de Butrio. in c. clerici. de iudic. per gl. in c. relatum. de testa. vbi in concernentibus causam piam superat legem canon. sic etiam & hic. vide Areti. consil. 102. spectabilis.

Duodecimo miserabiles omisso medio possunt appellare ad Papam, vel ad Regem, vel ad supremam curiam: vt asserunt Hostien. & Ioan. Andr. in c. si. de iud. Anto. de Burr. in c. licet. de foro compet. refert. Bertach. in tracta. de gabel. in 7. parte. q. 27. alios casus in quibus licet sic appellare descripsi in §. 1. de friuol. appella. in concordia.

Decimotertio clerici etiam religiosi possunt postulare pro his miserabilibus. ca. 2. & si. de postuland. & ibi not. quia opus misericordie eis iniungitur. c. fi. 86. dist. Specul. in titu. de aduoca. §. 1. versic. sed nunquid. quod est in his personis.

Decimoquarto delegatio facta ad petitionem miserabilis personæ etiam non data negligentia iudicis ordinarij, non est nulla, sed habebit effectum post negligentiam: secus in aliis. c. licet ex suscepto. & seq. de foro compet.

Decimoquinto priuilegia concessa miserabilibus personis non reuocantur per clausulam non obstantibus, nisi de his expressè fiat mentio. teste Cy. in d. l. vna. C. quando Imperator inter quem refert Roma. in repe. l. si verò. §. de viro. fallen. 23. ff. solut. matr. Sequitur Alex. consil. 123. viso puncto. col. 4. num. 15. in 4. volu.

Vltimo legata miserabilibus personis censentur relicta ad pias causas: prout consuluit Alex. consil. 126. in hac hæsitacione. vol. 4. & an priuilegia quæ competunt piæ causæ, quæ tradit Ludo. Roma. in repet. authent. similiter. C. ad leg. falcid. competant miserabilibus personis, alibi dicam.

Intellige faciendam prouisionem miserabilibus personis, si sint pauperes, aliàs non. per tex. in d. cap. significantibus. ibi, mentionem se pauperem, & ibi illum tex. not. Barbat. & Specu. in titu. de instrum. to. editio. §. nunc verò aliqua. q. 63. facit tex. in d. c. viduas. l. q. 2. Alberic. in 1. parte statu. q. 112. Decius in d. c. caterum. nu. 14. Purpura. in l. 1. ff. de iurisdic. omnium iudi. Alex. consil. 121. viso.

Arestum.

Audientia pauperibus miserabilibus danda.

Clerici mandantur tutelam accipiunt. Officiū suū iudex etiam non petentibus tribuit.

Acta gratis his personis expeditur.

Restitutio in integrum miserabilibus petunt. Causa miserabilium tractantur coram iudice ecclesiastico. Omisso medio miserabiles appellant. Clerici & religiosi postulant pro miserabilibus.

Delegatio sine negligentia quando non sit nulla. Priuilegia concessa miserabilibus personis non reuocantur sine speciali expressione.

Relictum miserabilibus ad pias causas restitui censetur.

in fi. volu. i. Aret. confi. 97. in cauffa. & sic habetur in stylo Bitur. rub. en quel cas prouifion doibt estre faicte. artic. 4. licet Ioan. de neuifia. in fylua nuptia. in reg. in dubio quomodo iudicandum fit, dicat non esse sine bubio. & Azo in rub. etiam teneat contra sed prior opinio feruatur.

Non fauendum miserabilibus contra iustitiam.

Notandum etiam quod his personis non ita debemus fauere, vt aliis iniustitiam faciamus. c. ex tenore. de foro compet. ideo dicitur Exodi 12. eadem lex erit indigenæ & colono, qui peregrinatur apud vos. & cap. 23. Pauperis non misereberis in iudicio, videlicet ad iniustitiam aliorum. & Deutero. i. cap. Quod iustum est, iudicate, siue cuius sit ille, siue peregrinus, nulla erit distantia personarum. declarat Pepin. in sermonib. quadragesimal. sermo. 2. post tertiam dominicam. & alibi Hiero. ad Rusti. episto. ii. lib. 3. propter iniustitiam pauperem in iudicio non defendes. & Papa dicit se priuilegiatorum defendere velle iura: ita vt aliorum iura non perturbet. ca. nolentes. de priuileg. lib. 6. Barbat. confi. 36. sapienter. in princ. in 2. volu. & confi. 46. ibid. tex. in c. denique. 14. q. 5. vbi sic dicit Ambrosius: Denique si non potest subueniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari, quam grauari alterum.

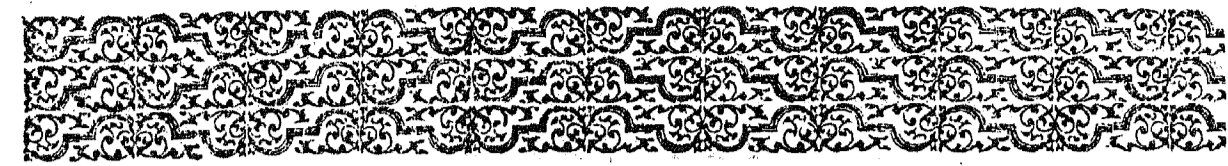
Renuntiatio miserabilium non ualeat.

Postremò singulariter figas menti, quod priuilegium datum caussa miseracionis, non potest tolli per renuntiationem à miserabilibus factam, quia facile & modico dato renuntiarent. arg. l. cum hi. ff. de transactio. glo. sing. in d. l. vna. quam not. Bald. in margar. in verb. beneficium. in 54. q. & in verb. renuntiatio. in 16. q. Fely in ca. si diligenti. col. 4. nu. 16. de foro compet. Barba. confi. 64. scribitur. col. 3. in 4. volu.

Ratio est, quia tolleretur misericordiam: quod est contra bonos mores, secundum Fely. vbi supra, & Alexand. confi. 122. viso. numero 14. in quarto volumine: & confi. 126. viso. in fi. eodem volumine. Barba. dicto confi. 64. scribitur. col. 4. in quarto volumine. Alia priuilegia poterit his facile quisque mediocriter doctus addere. Cum his tamen finem dicendi faciam, de præmissis Deo: optimo maximo immensas agens gratias, nunc & in perpetuum. Amen.

Spes mea Christus.

DOCTISS

DOCTISSIMO AC PRAE-
STANTI VIRO D. ANTONIO SENE-
TONIO IN SENATU PARISIEN.
confiliario dignissimo, Petrus
Rebuffus S.

Azis nostri, amplissime Senator, constitutiones regias nulla rerum serie antea compositas, sed vt editum quoque à Rege Christianissimo editum promulgabatur, ita à typographis subrexe-
batur, cateris & hysteron proteron coniungebatur, nulla vel subiecta materia ratione, aut titulorum iusta distinctione, nullo denique rerum delectu habito: ita vt cælum terra (vt est in prouerbio) mixtum diceres. confusam sanè massam legum, & velut monstrosam quoddam corpus. Obseruabant illi quidem (vt sunt rerum permulti imperiti) temporum ordinem, at doctrina rationem, & methodum, vt facile perdisci possent, negligebant. In rebus agendis non negarim hunc temporum ordinem, atque in conscribenda historia seruandum. in eo verò, quod ita traditur, vt disciplina & præcipue publica rationem subeat, & si non omnino contemnendus interdum: leuior tamen & facilius ratio, & via, qua perdiscatur, & proposita materia locus inueniri possit præponenda. Nos itaque in eis digerendis ordinem Cæsarei iuris, quantum res permittebat, secuti sumus, authoris cuiusque nomen non præmittentes: ex quo temporum ordo colligi potest, si desideretur. Et tuo tandem & aliorum amicorum rogatu & consilio publicandas dedimus. Atque cum satis probatam nostram industriam intellexissemus, commentarios in eas quos iam dudum institueramus, cepimus studiosus persequi: vt si amicis & familiaribus laudatis quidem viris ita videretur, publicaremus. Itaque cum pro tua humanitate perlegisses volumen vnum iam in eas compositum, non mediocriter laudans persuasisti, vt illud interim ederemus: fore dicebas vt si qua ex longo vsu forensi didicissemus, & virorum grauiorum (qui in vestro ordine præcipuas tenent sedes, consuetudine & familiaritate confirmassemus) tum grata essent praxim sequentibus, tum cateris iuris studiosis maximo vsui: vt intelligentes qua partes iuris Romani in Gallia recepta sint, & vsitatoribus maiorem dent operam, & tandem studiorum suorum fructum capiant vberiore: vt cumque tamen sit, hac nostra quali acunque tuis & aliorum dictis commotus tradidi vulganda: qua si non sermone politiori, quam fortè desideretur à quibusdam, vramur: existiment illi aut non tam facile tradi, aut rem non ita pati: cum multa sit & magna tractandarum caussarum forensium, & litium, à priscis illis temporibus Romanorum, atque eorum iure & mutatio, & varietas. Unde fit, vt non possint earum rerum nomina esse Romana, & si id efficere quidam conati sint: quod si sint proximè consecuti, non dispuo: hoc vnum tamen scio, me Gallis, qua Gallorum sunt potius quam Romanis veteribus scribere, in ceteris perendus ornatus, lubenter patiantur dici Latine vt cunque facta, qua audiunt Gallice dicta. hunc ergo librum de sententiis executoriis, quia executionis auctor, vt excuderetur, ac iudex & hortator scriptorum nostrorum edendorum fuisti, volui tuum facere: vt res publ. cognoscat non solum te iuridicando in quo rotus es, laborasse: verum aliquid illi accessisse vtilitatis, igitur scripta nostra si grata, vt sepe confirmasti, fuerint, in reliquis constitutionum partes reliqua propediem vtilitati publica non denegabimus. Bene vale.

Q 2

TRACTATUS

DE SENTENTIIS EXECUTORIIS NON OBSTANTIBVS OPPOSITIONIBVS ET APPELLATIONIBVS in hoc Franciæ Regno exequendis.

SITIONIBVS ET APPELLATIONIBVS
in hoc Franciæ Regno exequendis.

Suma huius tractatus.

Quid sit sententia.

Quotuplex sit sententia.

Duplex sententia definitiua condemnatoria & absolutoria.

Interlocutoria quid sit & quotuplex.

Quid sit res iudicata & quando sit.

sententiarum exequutiones frequentissimas esse, & in forensi iudicio lucrum aduocatis non paruum adferentes, cum mente mea reuoluerem, bone lector, & a nemine haftenus iuste tractatas, vtilissimum fore ratus, eas breui, & iuxta Galliae curiarum maximè proximè elucidare: & id, quod in ipsis Franciæ curiis cõsequi potui, tradere: quãuis alij veteres pragmatici diligentiùs hãc materiã (vt verũ fatear) pertractare potuissent. Tamẽ quia hãc subire prouinciã neglexerunt: ob id nulli molestũ erit, si hãc nosse cupientibus, qualis sit, offerã: vt iuuenes iudiciorũ proximè amplecti cupientes sententiarum saltem effectum paruo amplecti negotio possint: & ne verbis lectores teneam, rem ipsam aggredi, & a terminis (vt omnibus nota magis fiat) tentemus.

1 In primis scribit Cicero, primo officio, quod omnis ars, & quæstio à definitione proficisci debet: vt intelligatur quid id sit, de quo disputetur, quem refert Barb. in rub. de exceptio. in princip. in cle. ideo dicemus in primis quid sit sententia. Secundò quotuplex sit. Tertio, quæ sit res iudicata. Quartò quæ differentia sit inter sententiam, & rem iudicatam. Quintò, an sententia exequi post appellationem possit. Sextò, in quibus casibus hoc fieri possit. Septimò, leges regias huius materiæ accommodas elucidabimus, in quibus illas quæ frequentèr accidunt, inseremus. Et hoc facit Iurifcon. Vlp. in l. i. §. nunc videamus. ff. de noui oper. nunciat.

2 Primum omnium discutiemus, quid sit sententia, & iurium interpretes sic definiunt, Sententia est iudicialis definitio, controuersiarum finem imponens. Specul. in titul. de sentent. §. 1. & Hosti. in summa illius tituli. hanc tamẽ diffinitionem reprobauit in repet. l. quod iussit. in princ. ff. de re iudic. vbi dedit nouam, quæ talis est: sententia est iudicis pronuntiatio, seu definitio ritè facta, controuersiarum finem imponens. ibi latius sum prosecutus, hinc non repeto. hanc diffinitio comprehendit tam interlocutoriam, quàm definitiuam. Sed sigillatim de singulis disquiramus.

3 Secundo quæsitò breui respon. quod duplex est sententia, definitiua videlicet, & interlocutoria, definitiua est, quæ principalem quæstionem definit. gl. in cle. vna, in verbo, definitiue. de sequetra poss. & fructu. ego sic definiui, Sententia est quæ principalem quæstionem solenniter ministerio iudicis definit. istam definitionem elucidauit in præfa. ad d. l. quod iussit: hinc non repetam.

4 Nã condemnatũ accipere debemus, qui ritè condemnatus est. l. 4. §. condemnatũ. ff. de re iudic. & ista sententia est duplex, videlicet cõdennatoria, & absolutoria. l. i. ff. de re iudic. Bal. in marg. in verbo sententia. q. 62. cõdennatoria est quæ cõdennationem continet. l. miles. §. 1. & l. præses. ff. de re iudic. Absolutoria verò absolutio. l. Iulianus. de condic. in debit. ff. l. præses. C. de feten. hoc abundantius elucidauit, & exempla multa descripsi in repe. d. l. quod iussit. in præfatio. & de his sententiis cõdennatorijs exequendis cõmunis loquemur in hoc tractatu, quia ipsæ exequi solent.

5 Interlocutoria est pronuntiatio iudicis facta ad alicuius articuli expeditionem. Nempe si iudex dicat recipiendos testes esse, vel non recipiendos, dilationem dandam, vel non est interlocutoria: & breui omne iudicis decretum, vel (vt vulgo dicimus) apunstatum dicitur interlocutoria: vt docet gl. in l. cum clericis. C. de episcop. & clericis. & sexaginta quatuor differentias assignauit inter interlocutoriam & definitiuam. in d. l. quod iussit. nor. 2. in fi. quæ hinc bene conuenirent, nisi palam illam repetitionem apud Bituriges fecissem, & ibi planè conscripsissem, ob oculosque hominum posuissem: sed fortè scribam breuius in rubr. de senten. in ordina. reg.

6 De interlocutoria habente vim definitiuam, vt si iudex pronunciat se cõmpetentem, vel non, scribitur in c. significantibus. de offi. deleg. gl. in authen. habita. C. ne filius pro patre. dixi abundè in præfa. d. l. quod iussit. vbi istius sententiæ posui quindecim exempla, & sustinui, disputando tamẽ nõ esse dabilè interlocutoriã habentem vim definitiuam: hinc nõ transcribã: quia illius interpretatio omnibus se offert. haftenus de sententiã terminis, nunc rem iudicatã amplecti decet.

7 Tertio res iudicata dicitur, quæ finem controuersiarum pronuntiatione iudicis accepit: quod vel cõdennatione, vel absoluteione contingit. l. i. ff. de re iudic. & Iulius Paulus lib. 5. receptorum

8 senten. tit. 5. rub. de effectu senten. sic ait: Res iudicatæ euidentè ab his sunt, qui imperiũ, potestatemque habet, vel qui ex autoritate eorũ inter partes dantur. itemque magistratus municipales vsque

vsque ad summam, quæ ius dicere possunt: itemque ad his, qui ab imperatore extra ordinem petuntur: ex compromisso autem iudex sumptus rem iudicatã non facit. sed si pœna inter eos promissa sit, pœna rei in iudicium deducta ex stipulatu peti potest. ecce igitur effectum sententiarum vt in rem transeant iudicatam: nunc videamus differentias inter sententiã & rem iudicatã.

9 Quartò quæro, quæ differentia sit inter sententiam & rem iudicatam. Bart. & alij in l. i. ff. de re iudic. dicunt rem iudicatam sæpius pro sententiã accipi, & contrã. tamen res iudicans est ipsa sententia, seu actus iudicandi, & sententiandi: & hoc imponit finem controuersiarum: res iudicata est causa, quæ finem cõtrouersiarum à sententiã accipit, sed hoc videtur durũ, quod sententiã sit res iudicã. Nam iudex res est iudicans, & nõ sententia. c. forus. de ver. sig. c. iudicantem. 30. q. vi. & c. iudicet. 3. q. 7. ob id Panor. in rub. eiusdem tituli de re iudic. sic ait sententiam posse duobus modis considerari. Primo respectu diffinitionis iudicialis: & tunc propriè appellatur sententia, quia continet id quod iudex sentit. l. qualem. ff. de arbitris. si verò cõsideretur respectu contenti in ea, tunc quicquid in ea continetur, sumens diffinitionem, res iudicata dicitur: & sic sententia dicitur res iudicata respectu contenti. & sic debet intelligi. l. i. secundum eum de re iudic. ff. sed hoc non possum mihi persuadere; quod diuersa nomenclaturã vnũ, contra l. si idem codicilli. C. de codicil. & frustra essent diuersi tituli in C. Iustinia. si idem essent sententia & res iudicata.

10 Ideo ego arbitrator (saluo aliorum meliori iudicio) quod sententia & res iudicata sunt diuersa, prout sunt duo nomina: vnũ est sententia, alterum est res iudicata, quod est vnũ nomẽ ex duobus integris compositum. nam certum est, quod per sententiam res diffinitur, per rem autem iudicatam exequitur. & veteres ob id duo ista inuenerunt nomina, quia sententia potest per appellationem suspendi. c. veniens. de iureiur. vel extingui. l. i. in fi. ff. ad Turpi. & ideo interim non est firma, sed reuocabilis, quamobrem exequi non potest, vnde inuenerunt aliud nomen firmum quod est iudicatum, siue res iudicata, ex qua actionem oriri fecerunt. l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iud. & exceptionem per totum titulum ff. de excep. rei iudic. & executionem habere voluerunt. per totum titulum. C. de execu. rei iudic. & l. à Diuo pio. ff. de re iud. l. 4. §. ait prætor. vt condemnatus pecuniam soluat, ibidem: & quia non potest dici res iudicata, nisi præcesserit sententia: ob id interdum iurifcon. sententiam vocant, licet transferit in rem iudicatam. in d. l. à Diuo pio. §. i. ff. de re iud. sed tamen latè differunt sententia & res iudicata: vt alibi dicitur.

11 Et licet statim post sententiã res possit dici iudicata, id est decisa, non tamẽ regulariter vlla sententia dicitur vno nomine res iudicata, à qua prima potest appellari: vt allegatur l. litigatoribus. C. de appel. quia ibi res iudicata non est vnũ nomen, sed est participium, quod aliud significat à nomine, vt res est iudicata, id est, per sententiam decisa. facit l. & post rem, & l. post rem iudicatam. ff. de transact. l. si seruus. §. proculus. ad legem Aquil. si verò dicamus vno nomine *res iudicata*, intelligimus à qua appellatũ recedi non potest. nam non intelligitur iudicatũ, quando aliquid superest ad iudicandum. argum. l. penul. C. de his quibus vt indig. l. cum non iusto. de collusio. detegenda.

12 Inde si rescriptum mandat, quod aliquis teneatur parere iudicato, intelligitur si transitum sit in rem iudicatam. Ludo. Roma. cons. 333. circa. vt refert Fel. in rub. de re iud. col. 1. & propriè iudicatum dicitur quando appellari non potest. gl. in c. non solum. in verb. innouata. de appel. in 6. c. fi. in fi. de re iudic. Dec. in rub. de app. in prin. quod est verum, si materia conueniat: alioqui erit participium iudicatus, pro deciso: vt prædixi, & vnũ videlicet nomen res iudicata dicitur iuris. Alterum participium facti. arg. l. consilio. ff. de cura. furio. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. nam hæc participia præteriti temporis significant factum præteritum, sicut verba à quibus descendunt. l. al. in addi. ad Porcum. in rub. de oblig. in insti. & in l. sciendum. in princ. ff. de verborum obligat. Gomez. in §. i. num. 23. de actio. in insti. vnde aliud est dicere, talis res fuit iudicata. & tunc est participium, quàm dicere res iudicata executioni debet mandari vno nomine, & per nomen.

13 Nec refragatur, quod non videatur vnũ nomen, sed diuersa: quia aliquando intermiscetur vnũ vocabulum, vt in rem transit iudicatam, & rei vel rebus standum est iudicatis, vel iudicata. cap. cum inter. & cap. quod ad consultationem. de re iudic. l. i. C. illo titulum. respond. non definit propterea vnũ esse vocabulum: sicut dicitur de iure patronatus, quod licet sit vnũ nomen: tamen aliquando miscetur verbum. ca. per nostras. & seq. ibi, ius obtinet patronatus. de iure patro. & quod vno nomine dicitur res iudicata probat totus titulus C. de re iud. & l. 4. §. si ex cõuentione. & d. l. à Diuo pio. & l. debitoribus. & per totum de re iudic. ff. etiam. l. si contra. iuncta l. litigatoribus. C. de appel. idem probauit de satisfatione. in l. satisfationis. ff. de verbor. signifi. Nec obest tex. in l. & post rem iudicatam. ff. de transact. vbi vocatur res iudicata, quando appellatum est, vel potest appellari. respond. ibi participium esse, non nomen, id est decisa, sed non quod sit nomen iuris: vt supra declarauit.

14 Item non placet sententia Panor. quod sententia transit in rem iudicatam, id est contentum in sententia transit in rem iudicatam. nam bene sequitur contentum in sententia, statim ea prolata est res iudicata, quia in ea continetur secundum eum: ergo non potest transire in id, quod est. & malè diceretur, quod sententia transit post decem dies in rem iudicatam ex sententia illius. cap. quod ad consultationem. eodem. ideo dic, vt supra dixi, cum ista sint duo nomina, vel saltem vnũ nomen res cum participio iudicatus: & sententia dicatur quatenus facultas compe-

Differentia inter sententiam & rem iudicatam.

Noua authoris differentia inter sententiam & rem iudicatam.

Iudicati nomine quid cõtineatur.

Intermissio non diuidit verba.

Sententia quando in rem transit iudicatam.

tit appellandi, & postea res iudicata cum aliquis non appellat. ideo illa sententia transit in rem iudicatum, id est illa sententia, quæ retractari poterat per appellationem, tunc scilicet post decem dies non retractabitur. & ita intelligitur tex. in l. i. ff. eod. sicut dicunt doctores de contractu, nam simplex prouisio pactum est nudum: sed si interueniat interrogatio & responsio, in stipulationem transit, vel ex vna causa debitum in aliam. l. aquiliana. & l. seq. ff. de transact. item infans dicitur vsque ad septem annos. l. si infanti. C. de iure delib. postea transit in aliud nomen, videlicet pueri, siue adolescentis, deinde viri, & demum senex nominatur, & tamen est semper eadem caro. l. proponebatur. ff. de iudi. facit l. hæreditatum. ff. ad legem falc. glos. in proœ. sexti decreti. & aliquando text. dicit, iudicatio faciendâ est. l. in furti. §. i. ff. de fur. & quandoque vocatur executio iudicati. l. si cum militi. in fine. ff. de compensa. res igitur iudicata est quæ finem accepit controuersiarum pronuntiatione iudicis: quia ante rem iudicatum oportet pronuntiationem iudicis interuenire: sic sententia, non tamen omnis sententia, sed illa quæ condemnationem, & absolutionem continet, in rem transit iudicatum.

Sententia an possit dici res iudicata.

15 Ex prædictis inferitur, quod nec proprie, nec largè sententia potest dici res iudicata: sed res decisa per sententiam, bene potest dici iudicata. contra doct. id est, super ea iudicatum extitit. sed adhuc appellatione pendente, vel durante tempore ad appellandum, non potest dici res iudicata, vno videlicet nomine, quoad effectum executionis. sed si nominetur alicubi res iudicata: intelligitur pro re decisa per sententiam.

16 † Secundo inferitur, quod in casibus in quibus à iure fit executio, statim lata sententia non dicitur res iudicata. contra Barr. in l. i. ff. eod. per textum quem allegat in l. fina. ff. de his qui not. infra. vbi si quis furti condemnatus prouocauerit, pendente iudicio appellationis non est infamis: & tamen post rem iudicatam est infamis: vt ibi, ergo sententia statim prolata non potest dici res iudicata.

17 Tertiò inferitur, quod appellatione sententiæ non venit res iudicata: nisi subiecta materia, & ratio eadem aliud suadeat, cum sint diuersa. probatur in l. eleganter. §. si post. ff. de cond. inde. tamen sententia indubitata potest vocari res iudicata: vt dicitur ibidem.

Rescriptum an contra rem iudicatam impetrari possit. Sententia an potest post appellationem exequi & quare.

18 † Quartò quod non licet impetrare rescriptum, vt res iudicata rescindatur, imò impetrans à limine iudiciorum repelli debet. per l. si. C. senten. rescindi non posse: diuersum est contra sententiam, & maximè si sit appellatione suspensa, vt ibi. & dico abundè in tract. de literis ciuilibus ceu sub forma supplicationis ciuilibus impetratis.

19 † Quintò quæro, an sententia post appellationem executioni dari possit? Respon. non: alioqui frustra esset introducta appellatio post exitum, & causam actam. l. vna. C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindic. licet appellandi vsus sit frequens & necessarius, quippe cum iniquitatem iudicantium, vel illorum imperitiam corrigat. l. i. ff. de appel.

20 Et quamuis reipub. interfit sententias mandari executioni propter rerum iudicatarum auctoritatem. l. si prætor. ff. de iud. l. seruo. §. cum prætor. ad Trebel. Bal. in c. pastoralis. §. i. & §. quia. de offic. deleg.

21 † Tamen de iure sententiæ non debent post appellationem executioni mitti. per c. venientes. de iureiu. tum propter superioris auctoritatem, tum quia post appellationem nihil est innovandum. in rubr. ff. nihil noua. appel. pendente. c. dilectis. de appel. tum quod iudicatum extinguitur inspecto præfenti statu. l. i. in fi. ff. ad turpil.

Pœnt aduersus executioes sententiæ post appellationem.

22 † Imò lege lul. de vi publica tenetur, qui cum imperium, potestatemue haberet, ciuem Romanum aduersus prouocationem necauerit, verberauerit, iusserit ve quid fieri. l. lege Iulia. i. ff. de vi publ. & loquendo de ciue Romano, idem intelligitur in quocunque homine libero. vt in §. i. de nuptiis in instit. scribitur. & licet olim esset tantum cautum in ciue Romano, vt Liuius testatur, & Cicero pro Rabirio.

23 Maximè in Francia grauius puniendus est, qui post appellationem sententiam exequitur: quia omni appellationi in ea est deferendum ob superioris reuerentiam, glos. in §. quodque. in verb. iniuste. in fin. de friuol. appel. in prag. Ideo fuit à Senatu condemnatus Abbas de Nauchio, qui post appellationem verberauerat appellantem vsque ad sanguinis effusionem ad sexcentas & decem libras anno 1309, vt in lib. rubeo continetur.

Suspensi fuerunt tres latrunculatores, qui ad appellationem non detulerant. Arrestum.

24 Præsertim in criminalibus recipitur in omni causa appellatio: nisi delinquens in ipso captus sit maleficio, vel sponte confessus: vt fuit statutum in parlamento Paris. anno 1286. in illis etiam casibus recipitur hodie, & adeo est fauorabilis in hoc regno appellationis admisso, quod tres latrunculatores (quos præpositos marescalorum dicimus) capite truncatos, eo quod non obstante exceptione fori à reo opposita, & post appellationem ad Senatum emissam executionem fecerant: licet non obstante appellatione possint condemnare: si fori exceptio non opponatur, & exequi, refert Boer. in decis. Burdeg. quæst. 153. iudex pactus. etiam legi Iordanum de l'isle, qui neptem Papæ desponsauerat, suspensio vitam hic Paris. finiuisse, quod post appellationem ad senatum emissam, & quia condemnati noluerant renunciare appellationi, suspensi fecerat Seguinum & Renatum valere anno 1323. die Sabbati post Ascensionem. quam obrem periculosum est exequi post appellationem, nisi à lege regia permittatur: vt inferius dicitur super his. & Et lege Cornel. de sicar. tenetur iudex, qui post appellationem condemnatum exequitur ad mortem, l. lex Iulia. in fin. ff. ad legem Iuliam. repe. quia paria sunt occidere innocentem, & eum qui iustam

iustam habet defensionem. teste Bald. in l. si quis filio. §. hi autem. per illum tex. ff. de iniusto testa. etiam anno 1308. (vt patet in lib. rubeo, fol. 129.) priuatus fuit episcopus Caturcen. ad vitam & alij condomini Montispezati perpetuo imperio, & iurisdictione, quam obtinebant in d. loco, eo quod reos post appellationem ad regem, seu ad eius senescallum Caturcen. suspenderant, & facta inhibitione antea per apparitorem.

2 † Sextò in quibus casibus executio post appellationem fieri possit? Respon. quando ex prouisione legis hoc permittitur: vt in l. si contra maiorem. & l. quoniam. C. de appel.

26 † Idem si ex decisione ordinationis, seu legis regie permittatur executio post appellationem, de quo in hoc tractatu discutiemus, pro quo facit tex. sing. in l. cum quali. §. si plures. verfi. hi autem. ibi, perinde fratribus, & cohæredibus suis obligati erunt, atque si ob eam rem ex iudicati causa cum his agi possit. ff. de fidecom. libert. quem pöderat Barba. in rub. de re iudi. in cle. col. 16. vbi plus dicit illum tex. facere ad statutum, quo disponitur quod instrumentum garètigiatum mandetur executioni, sicut res iudicata: vt plene scripsi in tra. de lite obl.

27 Item si à principe alicui est commissa causa, vel aliquibus appellatione remota: tunc si victus appellet, etiam in casu promisso, poterit iudex à quo, non obstante appellatione, exequi sententiã: nisi esset ei facta inhibicio, teste Lanfranc. in rep. c. quoniam. in verbo interlocutiones. col. 33. verfi. circa primum. de probatio. allegat Inno. in c. pastoralis. de offi. dele.

28 † Præterea vbi appellatio est prohibita, vel euidenter nulla, non impeditur sententiæ executio. per l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. nam quoties vitiosè appellatio interposita est, pro non interposita habetur. l. quoties. ff. qui fatif. cogant. ita nuncupatim docet Bald. in consil. 366. ad euidetiam: in i. vol. & vbiunque lex disponit, quod sententia mandetur executioni, appellari non poterit. l. vnica. C. si à momenta. possess. fuerit appella. Iaf. expressim in consil. 187. circa primum. col. 6. in 2. volumi. sed in hoc regno statuitur executionem post appellationem faciendam sine præiudicio appellationis, quam postea auctoritate ordinationis prosequi quis poterit non obstante executione.

29 Tamen vbi appellatio tollitur, non censetur doli exceptio sublata: licet sit quædam appellandi species. l. non distinguemus. §. cum quædam. ff. de arbit. scripsi plenius in tracta. de literis ciuilibus.

30 Insuper in illis casibus, in quibus certum est non posse appellari, potest iudex à quo, non obstante appellatione, exequi. gl. sing. in l. vna. in verbo fiat. in fi. ff. nihil nouari appell. pendente. quam Lanfranc. vbi supra dixit sing. pro qua facit tex. in c. sollicitudinem. vbi Præpositi. col. 2. ad hoc illum notat de appella. glo. & doct. in c. non solum. de appella. in 6.

31 Et hoc nos docuit Deus opt. maximus, qui post culpam statim Adam de paradiso eiecit, & sic sententiam executioni incontinenti misit. cap. Adam. de pœnitent. dist. 1. & Genes. 3. c. & idem fecit in angelos reprobos.

32 In hoc tamen regno non fit executio post appellationem, etiã in illis casibus, in quibus non potest de iure appellari, nisi ab ordinationibus permessa fuerit: & ideo bonum esset statuere, quod in quibus casibus non licet appellare, in illis sententia executioni mitti posset, & sine illius præiudicio, & qui sint illi casus inferius fortè dicitur.

33 Ad hæc notandum est, quod in quibus casibus executio retractari non potest, vt in criminalibus, in virginitate amissa, non poterit fieri executio: vt scripsi in concordia. in titul. de friuol. appella. §. si. & hoc scripsit Bonifac. vital. in cle. i. de re iud.

34 † Non refragat quod appellatio etiam per principem tolli non potest, quia defensionem continet, quæ est iuris naturalis. tex. in cle. pastoralis. in fi. de re iudic. vt abundè dico in tract. de appel. respon. principem in his ordi. non tollere appellationem, sed vult sententiam exequendam: sine tamen præiudicio appellationis. nam post executionem appellans prosequi poterit: vt inferius arti. vlt. scribitur.

35 † Etiam communiter concludunt doc. in rub. de appel. in decreta. principem causa cognita, in quibusdam casibus & maximè per viam leges appellationem tollere posse per l. primam. §. interdum. ff. à quibus appel. non licet. tum quod à iure ciuili appellatio inuenta sit, & ideo suum potest princeps denegare auxilium in quibusdam casibus. c. pastoralis. de appel. & illa defensio est ciuilis, licet materia sit naturalis. teste Panor. in c. dilecti. col. 4. de exce. & ideo tolli potest, nec dicitur ob hoc tolli naturalis defensio: quia in prima causa pars se defendere poterit, & omnia dicere pro sua defensione, quæ sibi erunt vtilia: alioqui sequeretur, quod non posset tertiam tollere appellationem, vel aliam de quo nullus doc. dissentit, quin poterit hoc princeps statuere, in rubr. C. ne liceat tertio prouocare: vt scripsi in §. fin. de friuol. appel. in concord. & in hoc relidendum est, principem rescribere posse appellatione remota de quo illa clausula operetur. doc. scribunt in d. c. pastoralis. de appel. Alia plenius inferius scribam, leges regias amplectamur. ista pro præfatio. sufficient.

Lois XII. artic. LXXIII. des publ. 1499.

Item & combien que par les ordonnances de noz predecesseurs, les matieres possessoires beneficiales se doymnt vnyder sommairement & de plain, neant-

Executio in quibus casibus fieri possit.

Vbi exequi possit sententia an appellari possit.

Vbi appellatio prohibetur, executio permittitur. Executio à Deo orta.

Executio post appellationem non fit quando est irtractabilis. Princeps an appellationem tollere possit.

Articulus primus.

moins pour la subtilité des parties, elles ont esté & encores sont immortelles, dont plusieurs maulx & inconueniens en aduient: pour auxquelles choses obuier, & afin que les Eglises ne soyent longuement en sequestre, auons voulu & ordonné, voulons & ordonnons que les sentences de recreance ou de plain possessoire expedées par tiltres: sans soy arrester à la recreance en matiere beneficiale, qui sont données parties onyes par noz iuges en leurs sieges principaulx, & qui ilz donnerot es autres sieges, esquelz ilz ont accoustumé de tenir les assises, & durant icelles ne sortissans sans moyen à noz dictes courts, seront executées non obstant oppositions ou appellations quelz conques, & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution par la partie, qui aura obtenu de rendre les fructs, s'il est dict que faire se doye.

GLOSSA PRIMA.

Possessoria beneficalis materia sumariè tractari debet.

Am de iure, quàm per leges regni, beneficalis materia possessoria, quæ in hoc regno coram iudicibus secularibus regis tractari solet, ex priuilegio Martini Papæ, quod transcribit Guido Papa, in deci. Delphinalibus quæst. i. decidi debet summarie, & de plano, per tex. in cle. dispendiosam. de iudiciis. & per ordinationes regis Caroli octauo artic. 58. tamen hunc arti. hic præposui, tum quia materia beneficalis tanquam nobilior prius est tractanda, quàm alia: tum etiam quia iste articulus illam plenius tractat, quàm alius: ideo rationem non habui ordinis, nec antiquitatis in hoc tractatu, sed materiæ tantum, quàm etiam ex aliis habui materiis, vt inferius videri licebit. & quæ dicatur beneficalis causa, scripsi in glo. in matiere beneficiale. infra eo.

Statuere su per beneficijs an secu laris prima ceps possit.

2 Nec te moueat lector, quod hic videatur Rex in alienam messem falcem mittere, & statuere de materia ad eum non spectante. contra cap. nouit. de iud. & c. ecclesia. de constit. respon. quòd postquam ex priuilegio iudices regij de possessorio beneficiorum cognoscunt, ob id vt istud possessorium breuius, quàm fieri possit, tractetur, hic & ordinem requiritum, & formam his possessorijs præscribit, quòd potuit: quia concessio vno. censentur concessa omnia, sine quibus illud expediri non possent. l. 2. ff. de iurisd. om. iud. scripsi in repeti. c. postulastis. in 1. not. de cler. excom. depol. vel interd. ministrant. & non est superfluum hic arti. quia forma cognoscendi in his possessorijs non erat præscripta in iure, nec in alijs regijs ordina. ideo voluit hic nouum statuere modum: de quo inferius patet, nec intendit super petitorio statuere beneficij, quia hoc non possent: cum ad Regem, nec ad iudices suos pertineat petitorij beneficiorum cognitio, sed ad episcopum & ad iudices ecclesiasticos.

Arestum.

3 Nec refragatur, quòd hoc possessorium causam proprietatis habeat annexam. l. 2. vbi gl. in 5. quædam. de interdic. respon. accessorie cognoscit laicus de titulo, quatenus concernit possessorium, & vt iustificetur possessorium: vt probat gl. in cle. vna de causa poss. nam interdum accessorie licet, quòd non principaliter. l. quoties. C. de iudi. & Fel. in c. cum sit generale. de foro compe. 4 Et quamuis possessorium hoc causam proprietatis habeat annexam, tamen eo finito agi potest petitorio coram officiali episcopi, vel coram alijs iudicibus competetibus. c. cum ecclesia. & per totum de causa posse. etiam permittitur in ordi. reg. rubr. des causes possessores. ar. 8. & arti. 12. licet parum agatur petitorio post possessorium in hoc regno, poterit tamen agere, qui voluerit, & interdum appellans tanquam ab abusu: à iudicibus ecclesiasticis, qui condemnauerant eum in petitorio, postquam beneficij possessionem obtinuerat in parlamento, reiectus fuit, & sua appellatio non recepta: & ipse fuit ad multam solitam condemnatus: vt scripsi infra artic. 2. quia possessorium & petitorium nihil habent commune. l. naturaliter. §. 1. ff. de acqui. posse.

Plusieurs maulx & inconueniens en aduient.

GLOSSA SECVNDA.

Quamuis materiæ beneficalis possessoria summarie (vt supra diximus) & de plano sint tractandæ, tamen propter partium subtilitates immortales redduntur: vnde plura mala adueniunt, & inconuenientia: expedit enim reipublice lites immortales sint. l. prope randum. in princi. C. de iudic. Nam multi homines per eas lites pauperes fiunt, quia in his litibus prosequendis bona consumunt. tex. in authen. vt differentes iudices. col. 9. scripsi in verbo sumptibus. in proce. concordia. & prorogatio litium valde dispendiosa est. c. dispendia. de rescript. in 6. cle. dispendiosam. de iudic. & alia infinita mala veniunt: vt scripsi supra in proce. ordi. in fi. & quàm sit ecclesijs ipsarum dispendiosa etiam vacatio, quàmque periculosa esse soleat animabus, non solum iura testantur, sed etiam magistra rerum efficax declarat experientia. c. quam

quam sit. de electio. in 6. vnde ex defectu pastoris lupus gregem dominicum inuadit. cap. ne pro defectu. de elect. & aliquando dilaniat. c. postquam. 50. distin. & hic ponitur causa impulsua condendi constitutionem istam, à qua licebit inferius arguere: vt arguunt doc. in c. cum cessante. de appella. & in l. quod dictum. ff. de pact. & in l. r. de postuland. l. penult. §. si. ibi. initium constitutionis generale est. de iuris & fac. igno.

Ex causa constitutionis arguere licet.

Pour auxquelles choses obuier, & afin que les Eglises ne soyent longuement en sequestre.

GLOSSA TERTIA.

Vo ergo mouerunt huius ordinationis conditorem: primum vt obuieret malis prouenientibus ex longa litiu decisione, quæ numerari in proce. concordia. in verbo sumptibus. & proxime dixi. 2 Secundum ne beneficia diu sint sequestrata: nempe cum beneficium diu in manu sequestri est, cultus tollitur, seu diminuitur absentiam negliguntur, pauperes non aluntur, & iura beneficij amittuntur: ob id breui decidi causa beneficalis maxime possessoria debet. d. cle. dispendiosam. de iudic. & sic patet, quod vbi duo contendunt de beneficio, quorum nullus est annalis pacificus possessor, donec controuersia sopiatur, poterunt fructus sequestrari: quia beneficium non capit duos. cap. cum non ignores. de præbend. nec dignitas duos sponfos: sed ne interim remaneat sine seruitio, & ne partes ad arma veniant, beneficium sequestratur. per l. æquissimum. ff. de usufruc. Nam iudex propter onus rei incumbens, quod non expletur, vel propter rei concessæ abusum, illam sequestrare potest. l. si cum dotem. §. Sin autem in sequissimo. ff. solu. matri. Curtius in tracta. de sequestr. in 1. quæstio. numero 22. & sequenti. vide quæ scripsi abundantius in l. sequestr. ff. de verbo. signi. vbi per viginti conclusiones materiam sequestri tam iure decisam, quàm in forensi iudicio seruatum, & per leges regni probatam descripsi: alioqui in hoc articulo tractassem.

Sequestratio beneficij mala.

Auons voulu & ordonné, voulons & ordonnons que les sentences de recreance.

GLOSSA QVARTA.

Nota quòd ius civile primum decretum, Itali tenutam, nostri verò recredientiam appellat: vt asserit D. Igneus in repeti. aut. n. ex causa. col. 36. C. de liber. præter. vel ex hæreda. & hanc recredientiam Imbertus vocat possessionem fiduciarium, quam quis sub manu regia tenet, quasi fide data acceptam, à fiducia tamè dictam, post Budæum in l. 2. in verbo vindicias. ff. de origine iuris, in annota. in pandect. sunt tamen quædam differentia: vt alibi scripsi. non datur enim sub fide, id est sub cautione, quando in parlamento, vel in magno Regis consilio conceditur: vt dixi in priuilegijs curiæ supremæ in concor. proce. in verb. summas. † Ideo fortè potest appellari præiudicialis possessorijs sententia, in officijs vocatur status, Gallicè estat, sed vtunque vocetur, nos passim his vtetur vocabulis, sed vnde dicatur recredientia. Respon. quasi rei credentia, quia res creduntur illi interim cautione data. id est committuntur per hanc sententiam, cui adiudicatur hæc recredientia. l. creditores. vbi dixi cum legibus sequen. ff. de verbo. significa.

Primum decretum & recredientia, an differat, & unde dicatur.

Recredientia unde dicatur quæ in officijs statum vocatur.

3 Vel recredientia dici potest, quòd iterum credita sit, primò fuit per Papæ prouisionem credita res beneficij vel collationem, & inductionem in possessionem, nunc autem receditur, id est iterum illi creditur per sententiam possessorijs: & per istud primum decretum, elige cui dicas, tu mihi sola places, vel aliam inuenias meliorem: in his enim forensibus Gallicis vocabulis vix inuenitur vera diductio, sed vt intelligantur verba, ista addidi.

De manus, ut vulgo dicitur, leuatione plura not.

4 Intellige ergo hunc textum in recredientia, videlicet quòd sententia recredientiæ lata interuenientibus requisitis in hoc text. exequenda est non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus, & absque illarum præiudicio. Nam cum aliquibus est adiudicata possessio, non sufficit eis dare pignora, nisi corporali possessione lætentur: capitulum aliquibus, de re iudic. diuersum est in manus (vt practici dicunt) leuatione, vulgò main leuée, quæ datur colliganti post mortem alterius colligantis: solet enim litigans post mortem colligantis requirere à iudice, coram quo possessio beneficij introducta est, vt manus regia, & omne impedimentum auferatur ex illo beneficio, postquam partem non habet aduersam: & tunc iudex decernit, quòd actor ponet apud curiam suam titulum, & possessionem apprehensam, litem pendentiam, & de colligantis morte certificationem, & requisitionem factam: quibus visis curia faciet manus leuationem, id est, auferet omne impedimentum ad vtilitatem petitoris: & sic sequentia in manus requiruntur sublatione.

Requisita in manus leuatione.

5 Primò, quòd lis pendeat super possessorio, & quando lis pendere dicatur, docet text. in cle. fi. vt lite pendente.

Secundò,

Secundò,quòd coram iudicibus regis,quia isti tantum in hoc regno super possessione beneficiorum cognoscunt, teste Guido. Papæ decif. 1.

Tertio, requiritur quòd pendente lite moriatur colligans. pro quo facit tex. in cap. 2. vt lite pendente in 6.

Quartò, quòd decedat ante recredientiã. Nam is qui amisit recredientiam, etiam si litiget super pleno possessorio, non petit manus leuationem: vt vidi in forensi iudicio seruari, sed processum prosequi debet ad finem. (Nam postquam sententia recredientie lata est contra eum, præsumitur pro sententia, & quod nil iuris habeat. c. in præsentia de renuncia. ideo si daretur ei manus leuatio, daretur ei vitiosus ingressus ad beneficia, quod est à iure prohibitum. c. r. de eo qui mittitur in posse. lib. 6. vbi ille tex. est ad hoc expressus.)

Quintò, quòd pars superstes in lite sit, alioqui si liti renunciaffet, non posset postea hanc petere: vt in simili. docto. scribunt in l. postquam liti. C. de pac.

Sextò, quòd probet mortem colligantis, quæ probari per testes potest, dicentes vidisse eum mortuum, vel per sepulturam eius. glo. & docto. in l. si quidem. C. soluto matri. Bartol. & alij in l. 2. §. si dubitetur. quemad. testa. aper. plenè Boer. in deci. Burde. quæst. 288. sed hic videtur dubium. ego alibi fufius scripsi in tractat. de excusatio. & exonis.

Septimò, titulum & possessionem suam probare debet, quæ per literas probari possunt: vt inferius dicitur.

Octauò, petere debet manus leuationem; nempe concedi non solet, nisi petatur. argument. l. quartæ. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infec.

Nonò omnia ista producere debet, & intra saccum ponere: quibus visis iudex sententiam manus leuationis proferet: quod est valde notandum: quia nulli hactenus hoc scripserunt, quos viderim.

9 Notandum est, quòd si ante istius sententiæ manus leuationis (vt vocant practici) executionem veniat alius prouisus de prædicto litigioso beneficio, & huic manus leuationi se opponat, non mittetur sententia executioni interlocutoria manus leuationis, quia non est recredientia: de qua hic loquitur text. & quia inaudita parte altera lata est: & aliquando fuit concessa à senatu manus (vt dicunt) leuatio alicui, antequam esset subrogatus, sed petebat subrogari, & interim pars obiit: ideo ipse manus habuit leuationem anno 1519. die 29. Iulij. & fuit pronunciatum pro magistro Petro de ponsoux contra fratrem Guillelmum de vaillan, quia postquam habebat titulum, vt in capit. fin. vt lite pendens. in 6. licet non sit admissa subrogatio possessionis & instantiæ, non obstat. Nam solet in subrogatione etiam possessio non apprehensa transire, teste Feli. in rubr. de rescript. col. 3. nu. 6. tamen in hoc regno solet recipi, aut recusari subrogatio in curiis, & ante subrogationem solet deici ab actibus iudicialibus.

8 Item quando aliquis per simplicem citationem petit in causa nouitatis se manuteneri: & res fuit posita ad manum regiam: pars aduersa potest excipere quòd nõ tenetur procedere, antequam manus regia leuata sit: vt fuit dictum pro abbate sancti Benedicti super Lisaram contra de Lignieris.

9 Item recredientia domino pro rebus subditi captis, non datur, si subditus sit persona libera, & franca, vt vulgò dicitur, nisi ipse subiectus recredientiam suarum rerum petat: vt vidi in Forensi iudicio seruari: quia is cuius interest agit hoc interdicto. l. 1. & l. si duo. ff. vt posside. doct. in cap. licet. de probat.

10 Vltimò non solet dari hæc recredientia, quando duo litigant super iurisdictione: quippe tunc solet tradi exercitium iustitiæ alicui commissario, qui per manum regiam exerceat: & illa iustitia gubernari solet, vt vulgò dicitur (par la main du Roy ou souveraine) & postea partes litigantes nihil possunt iurisdictionis administrare, nec quidem requirere suos subditos: vt vidi seruari in actu practico: non allego iura, quia ista in curiis certa sunt. (Et sic censuit Senatus Paris. anno 1381. die 11. Decembris pro procuratore regio contra archiepiscopum Romen. præpositum, decanum & capitulum eiusdem ecclesiæ. ad alia transeamus, postquam dixero vobis inter mantuum leuationem & prouisionem Moline. facere differentiam in consu. Paris. rubr. de feud. §. 42. nu. 2. ibidem videre licet quoad feuda.

On de plain possesioire.

GLOSSA QVINTA.

1 Sic habes quòd, & possessorij pleni sententia, vt pote manutententiæ, visis titulis non factis inquisitionibus lata; prius quam esset aliqua prolata recredientia; mittetur executioni: per istum tex. hic. de plain possesioire. requisitis sequentibus; vt inferius dicitur.

2 Nam si contentio sit inter duos de beneficio, nominatus dicit beneficium in mensibus grauatorum vacasse: altera pars contrarium asserit, oportet hoc probare, ob id interim recredientia ad iudicabitur alteri: & dabitur dilatio partibus ad probandum facta allegata, & deducta, & postea plenè manutenebitur: & omne impedimentum ac manus regia auferetur: vt inferius dicitur, si non possit per literas probari: quæ probatio in recredientia tantum admitti solet.

Si verò

Si verò inter duos nominatos sit contentio, antiquiori opponitur, quòd est nominatus ante gradum, ex ipis literis constat, si non sunt alia facta probanda: tunc iudex plenum possessorium decidit, & manutenebit vnum in possessione beneficii: & illa sententia pleni possessorij sic extitulis lata, est executoria, non obstantibus oppositionibus: vt hic patet, dum dicit, ou de plain possesioire expedies par tiltres seulz sans preuues des tesmoings. hoc vult dicere tex. qui nõ excludit omnes literas seu probationes per instrumenta, sed excludit probationes testium, ad id quòd si sententia diffinitiuæ pleni possessorij proferatur testibus auditis, & à iudice visis attestationibus, illum iudex non exequetur, vt hic, scilicet post appellationem: quia sententiæ non sunt exequendæ post appellationem: vt scripsi supra in præfatio.

3 Notandum est quòd nunquam recredientiæ sententia proferri debet, quando plenum possessorium potest expediri sine alia probatione: vt pote quando non sunt aliqua facta allegata, sed ex ipis titulis potest beneficium adiudicari, tunc pleni possessorij sententia ferretur: vt superius dixi: quia duo capita possessorij non sunt facienda, quando in vno potest vtriusque fieri decisio: nempe frustra fit per plura, quòd fieri potest per pauciora, & hoc vult dicere tex. dum dicit: sans soy arrefter à la creance. (Et istam plene possessorij sententiam sic latam executoriam declarauit Senatus anno 1526. die 27. Nouembris.)

4 Item si iudicium fuerit mixtum, & sententia lata, tam in possessorio quam in petitorio, quia de vtroque apparebat: tunc etiam appellatio non impedit executionem in possessorio, secundum Alber. in l. ordinarij. in vlti. col. C. de rei vendica. & in l. si de vi. col. penul. ff. de iudic. quia sententia lata in possessorio debet aliquid operari: & duo vincula debent esse vno fortiora. Bartol. in l. permisceri. ff. de acquir. posses. sed contrarium tenet las. consil. 187. circa. col. penultima. in secundo volumine. & hoc seruaretur in Forensi iudicio, nam iudex secularis, qui in hoc regno de possessorio beneficii cognoscit, non posset ferre sententiam super petitorio, & si proferret, vile per inutile non vitaretur. per regulam iuris: & sic sententiam super possessorio exequendam esse arbitraret: cum nihil habeat commune possessorium cum petitorio. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. posses. quando requisita inferius descripta concurrerent.

5 Et si quis velit consentire recredientiam dari in fauorem vnus colligantis, vbi erant tres: interim iudex etiam alia parte oppugnante, & petente sibi manutententiam vel recredientie sententiam, illi pro quo alera pars consensit, adiudicabit. nec poterit pars impedire: sed non erit executoria contra opponentem, sed tantum contra illum, qui consensit. ita vidi seruari, vt sine præiudicio alterius recredientia exequi debeat: alioqui duæ partes colluderent, vt excluderent tertium. sed maliciis hominum obuianum est. c. sedes. de rescrip.

Expedies.

GLOSSA SEXTA.

Habet itaque certum finem hæc materia: vt in simili dicit text. in l. 1. §. habet itaque. ff. si quis testamen. liber esse iustus fuerit. igitur antequam hæc recredientia, siue tenuta in causa beneficii exequi non obstantibus oppositionibus vel appellationibus possit, sequentia ex hoc tex. legis regie requiruntur.

Primò quòd sententia recredientiæ prolata fuerit: quòd in rex. probatur. ibi. sentences de recreance. nam non ens executioni mitti non solet. argu. l. decem. ff. de verb. oblig. l. traditio. de acqui. rerum dom. ergo non sufficit solus beneficii titulus sine recredientiæ sententia, quia hic requiritur sententia, vt dixi, interlocutoria, habens vim diffinitiuæ.

Nec sufficeret sententia sequestri, quia non esset sententia recredientiæ: quæ hic requiritur: quamuis sententia, per quam res iubetur sequestrari, sit etiam executoria in hoc regno: vt plenè scripsi in l. sequester. ff. de verb. signific.

Par tiltres.

GLOSSA SEPTIMA.

Secundo requiritur quòd ista recredientia sit prolata visis titulis, vno vel pluribus. l. 3. negotia vnum vel plura. ff. de negotiis gestis. & tulum hic vocamus quælibet modum obtinendi beneficia à iure comprobata, siue per collationem, electionem, vel institutionem. c. cum in illis. §. 1. & seq. de præbend. in 6. elucidau in tract. de pacific. posses. in 7. amplia. nu. 53. & seq.

2 Et quamuis hic tex. loquatur in plurali, tiltres, tamen vnus sufficit bonus, qui duobus præuuler inutilibus, sed hic tex. potest se referre ad plures sententias. nam qualibet potest expediri per titulum, vel potest referri ad ambas partes: nempe quælibet suum producit titulum, & postea recredientia sententia proferitur ex istis titulis, & adiudicatur habenti meliorem, & apparentiorem titulum: vt inferius videbimus.

3 Ad hæc ex titulis adeò debet iudicari, quòd si lata fuerit sine titulis, non valeret per istum tex. à contrario, quòd argumen. est in iure validum. l. prima. ff. de offic. eius. c. cum apostolica. de his quæ

Sententia manutententiæ quando sine recredientia proferri debeat. Arestum.

Requisita ut recredientia exequatur.

Recredientia quando non exequatur.

Recredientia visis titulis proferri debet.

Ante subrogationem, an manus leuatio concedi debeat.

Arestum.

Recredientia pro rebus subiecti an domino detur pro iurisdictione.

Sententia etiam manutententiæ quando mittatur executioni.

his que sunt a prelat. Nam cui non conueniunt verba, nec dispositio. l. 4. §. toties. ff. de damno in-

fect. capit. indemnitatibus. §. supra dicta. de elec. in 6.
4 Etiam si iudex viderit titulum, vel titulos vnius partis, & non alterius: non poterit presentem recedentiam adiudicare, si altera pars non fuerit contumax. vnde si in primo termino reo comparente iudex ad producendum suum titulum dilationem concedere noluerit, sed statim illi qui suum produxerat titulum hanc recedentiam adiudicauerit, non erit executoria, per istum tex. qui dicit, par tilyres: & ita fuit in hoc senatu iudicatum anno 1536. die 13. Martij.

Arestum.

5 Insuper ex titulis preferenda est hæc recedentia sententia, adeo quod si lata fuerit ex probationibus testium, seu testimoniis solis, vel sine titulis non valebit, quia contra hunc tex. & quia vitiosus ingressus non debet dari in beneficiis. ca. vno. de eo qui mittitur in possess. lib. 6. & sic iudicatum fuit in hoc senatu anno 1508. die 18. Maij. & anno 1530. die 8. Ianuarij, vt refert Imbert. in suis forens. institu. pag. 191.

Arestum.

Arestum ut in recedentia non fiat interrogatio.

6 Imò etiam non valeret, si lata esset ex titulis & testium probationibus, seu testimoniis simul, quia non est lata ex titulis solis. vnde anno 1533. die 12. Maij fuit annullata in hoc senatu sententia iudicis Andegauen. per quam pronunciarat alteram partem examinanda ante recedentiam, cum illi opponeretur se nescire legere vnam decretalem, & hanc interrogationem fieri non debere iudicauit senatus, sed ex solis titulis, & illis visis alteri adiudicanda est recedentia, & hoc est introductum, vt breui decidatur: ne longa vacatio noceat ecclesiis. c. quàm sit. de electio. in 6. vt supra in princ. dictum extitit huius articu.

7 Præterea ex titulis habilibus videlicet collationis, & aliis iudicari debet recedentia, ex quibus ius in beneficio acquiritur. cap. cum in illis. §. 2. de præben. in 6. vnde si capitulum, vel alius diceret se possedisse beneficium tanquam vnitum, & sic titulum præscripsisse, etiam per tempus immemorabile, non daretur ei recedentia. per c. cura. de iure patro. vbi scripsi, & dedi nouum intellectum.

Recognitio scripturæ in recedentia an fieri debeat. Arestum.

8 Item ex titulis adeo recedentia iudicari debet, vt non possit cogi pars ad recognoscendum scripturam, vel negandum super hac recedentia: quia prohibito vno prohibetur omnia illud per quod ad id peruenitur. l. oratio. ff. de sponsal. scripti in repetit. cap. postulat. not. primo. de cleric. excommu. ministr. Sed si interrogatus negaret scripturam, liceret alteri parti testes super hoc producere: quod est in recedentia prohibitum, & ita fuit iudicatum die 22. Maij anno 1526. vt refert Imbert. in Foren. institu. §. rursus. pag. 93. tamen fuit iudicatum pro domino Ioanne Verius super beneficio du meny, contra secretarium prioris sancti Martini de campis anno 1531. die 19. Aprilis post pascha. videlicet quod dictus secretarius in recedentia teneretur recognoscere. sed d. Verius non poterit se iuuare illa recognitione in recedentia, sed in pleno tantum possessorio, & hoc propter mortem, que interim euenire posset recognoscere debent, & postea non possent. & idem anno 1526. die 29. Maij contra Franciscum du Puy fuit iudicatum in eodem senatu. Vidi etiam dubitari si pars petat partem interrogari an receperit titulum partis aduersæ, & dicebatur quod interrogari deberet sine processu & recedentia retardatione: quia hoc non impedit recedentiam. Dicit etiam Imbert. in §. fed quia nonnullæ. lib. 1. quamuis contendens retinenda possessionis interdicto de sacerdotij possessione nihil doceat, si tamen iure tituloque potior sit, nihilominus vincit vindictarum liticulam, atque vt super capitulo huius interdicti supremo fiant probationes, solet eadem statui sententia: sed ego non video quod agens possessorio, sine possessione vincere possit: vt per totum titulum ff. vt posside. habetur, quod sine possessione non potest quis manuteneri: vt ita probatur in capit. licet causam. de probat. item si ageretur petitorio, hoc verum esset, aliàs sequeretur quod iudices regij cognoscerent de petitorio, & non de possessione, si non esset opus probare possessionem: ideo ego semper vidi possessionis adoptionem in primis probari.

Arestum.

Possessio in recedentia probanda.

9 Item notandum est, si plures sint impetrantes per mortem, vltimus censetur habere apparentiorem titulum, si non probetur antea mors, sed denegetur: quia omnes consentiunt quod tunc mortuus fuisset, sed in aliis non, sicut de summa minori dicitur, quod omnis consensus arbitrorum cadit in id, quod minus est. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbit. l. prima. §. si stipulant. ff. de verborum obligatione, capit. primo. de arbit. in 6. & huic vltimo impetranti adiudicabitur recedentia, licet si probetur postea mortuus tempore primi impetrantis plenum possessorium adiudicari debeat primo, quia tempus data, quo ad acquirendum ius, attenditur. capit. eam te. de rescrip. capit. si eo tempore. illo titul. in 6. ideo non est mirum, si vnus obtineat in recedentia. & succumbat ex nouiter probatis in pleno possessorio, vel e contrario: vt sæpius videmus. tamen primus poterit in recedentia probare mortem per pharmacopolam, qui faces tradidit pro obitu: & forte nunc mouetur processus alibi de solutione illarum, etiam probatur per attestacionem curati, vbi sepultus fuit.

In pluribus impetrantibus vltimo adiudicatur recedentia.

Aresta.

10 Imò etiam in Martij anno 1543. in causa de Salaxard fuit ex titulis adiudicata recedentia in prophanis, de quibus inferius plenius explicabimus, & quid si per contumaciam. arti. seq.

Executori recedentia mandatur.

11 Et si semel ex titulis lata fuerit, exequi debet, etiam si is, contra quem lata fuerit, falsum allegaret titulum, quia hoc reicitur ad plenum possessorium: vt fuit iudicatum pro domino Iacobo de la Forestz appellante anno 1521. die 3. Aprilis. nempe hic text. dicit sententias recedentia exequendas

quendas non obstantibus oppositionibus: ergo hac falsi oppositione non obstante exequetur: vt dixi in tract. de liter. obli. artic. 1. vers. tertio opponi potest. in gloss. oppositionibus.

12 Vltimò notandum est quod licet vtraque pars suum debeat probare titulum: tamen impetrans beneficium vacans per mortem Titij, non tenetur probare titulum illius, nec ille cui resignatum est, sed sufficit, quod probet illum prædecessorem fuisse habitum & reputatum curatum talis ecclesiæ. vt scribunt dom. de rota decis. 109. agenti. Innoc. & Hosti. in c. illud. de presumpcio. Secus si ille qui resignauit nunquam pacificè possedisset.

Sans soy arrester à la recreeance.

GLOSSA OCTAVA.

Vt dicere text. quod sententia pleni possessorij prolata ex titulis sine alia recedentia est executoria, non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus. nam si iudex videat ex titulis posse adiudicari plenum possessorium, cum partes nullum factum allegarent, sed omnia ex titulis adducebant: ob id iudex plenum adiudicabit possessorium alteri, & hæc sententia pleni possessorij exequetur. & ita dicit textus sans soy arrester à la recreeance. nempe si iudex prius proferat recedentiam, & postea plenum possessorium, hæc vltima pleni possessorij sententia non exequetur post appellationem, car le iuge s'est arrester à la sentence de recreeance. & ita est intelligendus hic textus. quia sententia sola recedentia est executoria, vel sententia pleni possessorij sine recedentia lata ex solis titulis, non ex testium probationibus.

Et sic patet in interdicto vti possidetis dupliciter iudicari: nempe cum prætor videbat possessionem, & summarie apparebat ei de iure suo, ipse proferebat vti possidetis ita possideatis, & sic recedentia, seu, vt Itali dicunt, tenutam.

Verum quia postea latior fiebat de vtriusque partis iure ostensio: qua facta iudex partem manutenebat in sua possessione, tuebaturque eum in possessione, & prohibebat vim fieri, & turbari in possessione, ac pro turbatione, ad id quod interest condemnabat. l. 1. 2. & per totum. ff. vti posside. & hodie solet etiam in hoc interdicto iudex ad interesse condemnare: vt suo loco dicitur.

Item ex titulis debet adiudicari recedentia, scilicet visis vtriusque partis titulis: sed quia signatura non leuatis bullis non est titulus probatus: ideo non adiudicatur recedentia ex sola signatura: sed bene potest peti ac concedi ex ea sequestratio, & recedentia pensionis ecclesiastica: vt iudicauit Senatus Paris. anno 1543. die 22. Maij. alia scripsi in praxi beneficii.

En matiere benefeciale.

GLOSSA NONA.

Tertio requiritur quod ista sententia recedentia, vel possessorij, lata fuerint in causa beneficii, nempe fauore beneficii hoc introductum est, ne illius vacatio sit diutina. ca. quàm sit. de elect. in 6. & causa proprie, & directe dicitur beneficii, quando de titulo beneficii agitur, & in materia exorbitanti. ca. si hi contra quos. vt lite pendente. in 6. Anco. Butrius. in c. 2. co. vlt. de iuramen. calum. in materia tamen non exorbitanti vt docto. arbitrantur. causa beneficii vocatur, siue agatur super petitorio, siue super possessorio: vt hic, & in cle. si. C. de iudi. cle. vna. de causa posses. clem. 1. de re iudic. Nicol. Milius in verb. beneficii causa. in repet.

non obstantibus allegatiue falsi. Arestum. Titulij prædecessoris quis probare non tenetur.

Elucidatio interdicti vti possidetis.

Ex signatura an possit adiudicari recedentia. Arestum.

Causa beneficii que dicatur.

Arestum.

Quelibet recedentia est executoria.

Arestum pro recedentia data coadiutori. Arestum. Impetrans licet incepta beneficium an impensas obtinere possit.

reus non condemnabitur actori in expensis ante productionem noui iuris, quia vterque temere egit: ob id vna temeritas cum altera compensatur iuxta, l. si ambo. ff. de compensat. ego arbitror reum condemnandum, eo quod viso titulo non consensit, sed prosequutus est, & sic malam habuit fidem, ob id condemnari debet: quia si in principio videlicet titulum, non celsisset, postquam nunc non cedit. ita scribit Dec. in l. qui in alterius. ff. de regul. iur. quod est notandum: & ita seruatur in iudiciis. facit quod scribit Ludo. Roma. sing. 396. alio sero. & las. in §. sic itaque. nume. 41. & seq. de actio. in institutio.

Recredētia quandoque neutri adiudicatur. Arcsum.

7 Si tamen neutra pars ostendat bonum titulum, nec se capacem & idoneam: tunc sequestrabitur beneficium, & neutri recredentia adiudicabitur, sed ad facta contraria ponendū iudex partibus decernet, vt fuit in Senatu conclusum anno 1548. die 2. Maij relatoe D. de la R. ofiere senatore dignissimo: ne ad beneficia vitiosus pateat ingressus. c. 1. de eo qui mittitur in possess. lib. 6. & beneficium ecclesiasticum non potest sine canonica institutione obtineri. c. 1. de reg. iur. lib. 6.

Que sont données parties ouyes.

GLOSSA DECIMA.

Audiri debent partes in recredentia, & quando audite dicantur. Arcsum.

1 Vantum requisitum est, vt recredentia data sit partibus auditis: & sic contra tertium, qui non fuit auditus, non exequetur. arg. huius tex. à contrario. & per tex. in l. à Diuopio. §. si super. ff. de re iudic. & sic fuit in hoc Senatu iudicatum anno 1537. die 26. Februarij. ne vitiosus detur ad beneficia ingressus, & contra partem inauditam nil definiatur. cap. t. de causa possessionis, dicas tamen de recredentia per contumaciam concedenda: vt in artic. seq. scribitur.

Arcsum.

2 Et sic si parti petenti dilationem ad producendū suum titulum iudex non dederit, sed recredentiam alteri concesserit, non exequetur: quia illa pars non censetur audita: vt iudicauit Senatus Paris. anno 1536. die 13. Martij. quod probatur in hoc tex. à contrario.

Sententia venalis etiam in se lata non valet.

3 Quæro, quando partes dicantur auditæ? Respon. quando in præsentia iudicis allegauerunt, & proposuerunt ea, quæ dicere volebant. in cap. ad hæc. de offic. archid. vbi no. Dec. & iudices audire debent partes, & postea diffinire. §. sedebunt. & §. audient. in auth. de iudicib. colla. 6.

Lex contra iudices rapaces dura.

4 Item per hunc tex. ibi, *données*, colligunt quidam quod iudices non debent pecuniam recipere pro sententia: alioqui venalis sententia nullius est momenti, & iudex puniri debet. l. 1. & auth. ibi posita. C. de pœna iudicis qui malè iudica. etiam si sententia ritè prolata sit, & aliàs iusta, tamen per pecuniam lata nō valet. gl. sing. in c. vendentes. l. q. 3. quā no. Feli. in c. licet. col. 16. de probat. recipiunt tamen iudices etiam hodie pecuniam pro reportu, quem vocant, & vt processum videant, sed melius esset, quod iusta haberent stipendia à principe, qui iustitiam subditis debet, & nihil recipere: quia gratis & cum omni puritate iudiciū procedere debet. c. statutum. §. insuper. de rescript. in 6. sed hoc vix dici potest ex hoc text. quamuis doctrina in se sit vera: quia verbum *données* gallicè potest exponi, *proferées*: vt plenè scriptū in l. sæpe. ff. de verb. sign. Et iuriscon. in l. cum in vna. ff. de appel. hac phrasi vtitur, vbi duplex sententia diuersa datur. } est tamen text. in Cod. Theodo. in rub. de offic. recto. prouinc. in hæc verba, Cessent iam nunc rapaces officialium manus, cessent inquam, nam si moniti non cessauerint, gladiis præcidentur: non sit venale iudicis verbum, non ingressus redempti, non infamet litigationibus secretarium: non viso ipsa præsidis cum precio, æquè aures iudicantis pauperum ac diuitibus referentur, absit ab inducendo eius, qui officij princeps dicitur, prædatio vlla litigatoribus &c. } Item recredentia prolata ex abrupto & sine contradictionibus & saluationibus fuit annullata à Senatu anno 1511. die 7. Julij. }

Arcsum.

Par noz Iuges.

GLOSSA VNDECIMA.

Recredētia à iudicibus regiis lata esse debet.

1 Vantum requisitum est, quod recredentia, seu pleni possessorij sententia sit prolata per iudices regios: ideo per iudices ecclesiasticos, vel per iudices baronum, aut aliorum domini, non habebit executionem, per hunc text. quia conditor suis iudicibus tantum hoc priuilegium tribuit, & sic suum denegat auxilium aliis: vt dicit gl. in l. siue apud. C. de transact. nec passim omnibus iudicibus regis concedit, sed iis tantum à quibus immediatè ad supremam appellatur curiam, vt in 7. requilito patet infra eodem, & in hoc regno non solent alij iudices quam regij, de possessione beneficiorum cognoscere: vt superius dixi.

Iudices hic qui dicatur.

Generaliter hic capit iudices, *iuges* pro omnibus magistratibus regiis, qui iudicare possunt de his beneficiorum possessoris, siue sint præpositi, siue locum tenentes, siue iudices maiores, siue alij iudices vt consiliarij supplicationum, & requestarum sunt etiam ipsi iudices regij, siue etiam fuerit lata ab ipso parlamento, & tunc multò fortius, quia ab his non appellatur: vt in l. vna. ff. de offi. præfec. præto. & in l. vna. C. de senten. præfec. præto. & ideo hic omnes regij continentur magistratus: à quibus appellatio directè & immediatè ad parlamentum deuoluitur, vt à gubernatore Montispellulani, & ab alijs Bailluis & Seneschallis.

En leurs.

Et leurs sieges principaulx.

GLOSSA DVODECIMA.

Exto requiritur quod illa sententia sit prolata in sede principali, vt pote Nemausi: seneschallus enim habet sedem & Nemausi, & Bellicadri: principalis sedes est Nemausi, requiritur ergo quod sit ibi lata: vbi principalis est sedes, quia ibi præsumitur copia peritorum, quæ non esset in alijs locis. iuxta cap. statutum. in princ. de rescript. in 6. & dicitur principalis sedes, vbi ipse solet frequentius iudicare: & tribunal ibi erectum est: nam potest iudex in qualibet parte sua iurisdictionis iudicare, sicut episcopus. ca. cum episcopus. de off. ordi. tamen principalis sedes est, vbi iudicare est solitus. l. 1. ff. de iudi. Bar. in l. ambitiosa. col. 4. nu. 18. ff. de decret. ab ordi. faciend. facit c. significatum. de præbend.

In sede principali lata recredentia esse debet, & quæ dicitur.

2 Sufficit etiam quod sit lata in alijs sedibus tempore iuridici conuentus, quos assisias vocant, & ibi consuetum est tenere assisias: vt pote bailliuus Bituricen. profert tempore assisiarum recredentiam Issolduni, vbi est consuetū tenere assisias: valebit hæc recredentia, & exequi debet, non obstante appellatione, vt hic. secus si alio tempore, quàm assisiarum. Si autem fuerit lata ab alio bailliuo non subito primo, sed quia facta est tribunalium diuisio: tunc enim executioni dabitur, teste Imbert. ea solum ratione, quod hodie subsidiaria tribunalia habent peritorum copiam, & ordinatum fuerat ea ratione, quod peritorum copia nō esset, in alijs tribunalibus: vt in sede principali proferentur, sed vix est, vt si ex vno præsidatu sint duo facti vt minus cognoscat, quia non solum hac ratione est istud introductum, sed quia causæ beneficiales in locis insignibus debent tractari: vt est in dicto c. statutum. de rescript. in 6. & in ordina reg. in rub. des causes possesseurs beneficiales. articul. 6. & quia duo copulatiuè hic requiruntur, quæ non sunt in singulis locis, vbi sunt magistratus: licet ibi copia sit peritorum: non est tamen locus insignis: ideo recredentia ibi prolata executoria non esset, nisi iste datus esset iudex, cum illa præminencia, & priuilegijs primæ sedis.

3 Item hic duo copulatiuè describit primò, quod recredentiæ lata fuerit sententia, in illo loco & tribunali, vbi sunt iudices soliti assisias tenere. secundò quod durantibus illis, ergo extra illas non valebit: quia hoc non conceditur hic, nec alibi: ideo non extendemus: imò postquā in vno concedit, in alio negat. l. cum prætor. ff. de iud. itaque vt de his appareat, debent & locus & sedes describi in sententia recredentiæ, vel pleni possessorij, & illa qualitas, scilicet quod tempore assisiarum lata sit, vt in prosequenda appellatione consiliarij hoc videant & iudicent.

Sententia in ecclesia vel domi lata est nulla, ob id non exequenda.

4 Fallit quando esset lata intra ecclesiam tempore assisiarum, tunc esset nulla. per c. decet. in §. si. de immunit. ecclesia. in 6. ideo non est tunc exequenda: quod est notandum contra istos iudices, qui aliquando tempore pluuioso assisias durantibus in ecclesia sententias proferunt, & processus ibi conficiunt, tunc sententia & omnia acta erunt nulla, vt ibi. & Panor. in cap. qua fronte. not. primo de appell. per illum text. hoc firmat contra iudices.

5 Idem si domi lata esset, quia non esset lata in tribunali: vt ipse text. præcipit. vnde in Cod. Theod. est lex in rub. C. de offic. recto. prouincia. l. 2. sic statuenis sibi iudex hanc præcipuam curiam in audiendis, aut discernendis litibus impositam esse non ambigat: ita vt non in secessu domus de statu hominum vel patrimoniorum, sententiam referat, sed apertis secretarij foribus intrò vocatis omnibus, aut pro tribunali locatus, & ciuiles controuersias audiat, ne congruè vltionis animaduersione cohibeatur: absit autem vt iudex popularitate spectaculorum editionibus mancipatus, plus lucris curæ quàm seueris actibus tribuat.

Et sic habes vnum casum, in quo sententia recredentiæ non est executoria, videlicet quando est nulla. probatur in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. quod multis potest esse modis: vt scribit Perus. & alij in c. dilecto. de appella.

Resortissants sans moyen en noz dictes cours.

GLOSSA DECIMATERTIA.

1 Eprimo requiritur, quod ab hoc iudice, qui recredentiam protulit, appelletur immediatè ad curiam palamenti: & hoc vult dicere hic text. dicens *resortissants sans moyen en noz dictes cours*, igitur si fuerit per Baulum Montispellulani, vel per præpositū alterius loci prolata, à quibus appellatur ad alium iudicem extra parlamentum, non exequetur: vt hic dicit text. nempe maior est horum autoritas: quàm aliorum inferiorum: vt probatur in l. ab exco. ff. de appellationibus vbi etiam doctor. & quia hic text. non concedit: si tamen in quibusdam appellaretur à præposito ad alium iudicem, in alijs verò ad parlamentum, videlicet in his possessoris: tunc recredentia esset exequenda: quia sufficit, quod in his possessoris ab illo iudice ad parlamentum appelletur, licet in alijs non. & vocat hic per excellentiam, *noz cours supremes*, videlicet, quia omne analogum per se sumptum stat in sua famosiori significatione. §. sed ius quidem. de iure natur. in institut. & priuilegia istarum curiarum scripti in proce. concorda. in verbo, summas.

Appellari à iudicibus recredentiæ proferentibus debet ad senatum.

Seront executées non obstant oppositions, ou appellations quelz conques, & sans preiudice d'icelles.

GLOSSA DECIMA QUARTA.

Vamuis præposterum sit exequi, postea prosequi quod retractari potest, argum. l. pen. C. de execu. rei iudica. & quod est incertum, differtur, donec erit certum. l. diximus. ff. de excusa. tuto. vt plenè scripsi in tracta. de literis obligatoriis. artic. 6. ista tamen executio sustinetur ratione cautionis. l. vniuersa. C. de precib. imperat. offerend. vt expressim tradit Bald. in cap. pastoralis. §. quia verò. num. 15. de offic. delegat. & si ex tribus vnus obtinuerit recredientiam, licet vnus ex aliis non appellauerit: tamen alij appellantes, vel appellati non tenentur procedere coram iudice, qui recredientiam dixit. ita in Senatu fuit iudicatum anno 1516. die 17. Februarij pro Grignan contra Calar: ne diuersa sequantur iudicia. l. nulli. C. de iud. & in rub. ff. de quibus rebus apud eundem iudicem aga. sed iudex appellationis contra omnes & cognosceret, & decideret. quæro, quid si post recredientiam capitulum statueret & prohiberet receptori, ne recredientario quicquam distribuatur, an ab illa ordinatione appellari poterit tanquam ab abusu? Respon. non à receptore denegante: vt fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1539. die 6. Iunij, quia dum capitulum statuit hoc, facit contra ordinationem iustam volentem sententiã exequendam esse, & sic abutitur contra ordinationes & aresta faciens: ergo ab isto statuto capituli licebit appellare tanquam ab abusu, non verò à receptore, sed ab eo, qui ordinat & statuit: quia ab executore non appellatur. l. ab executore. C. quorum appella. non recip. & inferius dicitur arti. 5. & seq. sed receptor est capituli executor, ergo ab eo appellare quis non debet. nam iste minister iuste denegat obsequendo statutis eorum, quibus obedire tenetur.

Imò anno 1516. die 29. Ianuarij censuit Senatus recredientiam exequendam contra episcopum Aurelianen. qui receperat fructus post recredientiam, quamuis allegaret se posse illos recipere durante lite ex papæ concessione. iuxta c. si propter. de rescrip. in 6. §. Sed cautio respondebit, & cauet tam illi, qui obtinuit recredientiam, quam episcopo habenti deportum, vt fuit dictum in eodem Senatu pro archidiacono Selonię. vt scribitur in stilo parla. aresto 383. Itaque vidi dubitari, & si appellans prosequatur appellationem à recredientia, post executionem, an possit de nouo procedere? & iudicauit Senatus nõ posse sed, ex eisdẽ actis iudicandũ erit anno 1509. die 8. Martij pro quodam Barbeau cui fuerat adiudicata recredientia. Item sententia recredientiæ non est executoria contra tertium non auditum, probatur in l. Titia. ff. solut. mat. doct. in cap. veniens. de testib. & sic iudicauit Senatus Paris. anno 1527. die 5. Martij pro Chaurus appellante à gubernatore Rupellæ contra Thomam du Prat & anno 1528. die 25. Februarij pro Stephano Tanim appellante contra fratrem Claudium du Prat. Opponens tamen non solet audiri cum sola simplici signatura, vt iudicauit Senatus anno 1529. die 5. Augusti. Poyeto & de Thou aduocatis postulanti.}

En baillant.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

Stauum requisitum est, quod is in cuius vtilitatem sententia primi decreti possessoria lata est, cautionem præstet antequam exequatur. per tex. nondum ad hoc expensum, licet valde sit huic dicto accommodus, si rectè intueatur. in l. postquam. §. i. ibi, si cauerit aduersarius ad eum possessionem esse transferendam. ff. vt leg. nom. caueat.

1 Nam verbum en baillant, significat si dederit, vel præstiterit. sic exponit glos. gerundium in l. si tu ex parte. ff. de acquir. hæred. ibi, adeundo, id est si adieris. nempe gerundia in do significant conditionem. Gome. in rubr. de actio. in institu. plenè dixi artic. secundo supra de sententiis præiudicialib. seu prouisio. igitur possessio ad eum non aliter transferetur, quam si cauerit iurisconsult. in d. l. postquam. §. primo. versic. Sed nec ipsi, & qui iurauerit vsu fructũ ad se pertinere, nisi oblata cautione. l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iure iurand. §. cuiuscunque in si. ff. de vsufruct. ibi, vel si satis non detur, ipse frui permittitur. } & impubes qui mittitur in possessionem ex carboniano edicto, tenetur satisfacere. l. i. ff. & C. de carbo. edict. & sufficit quod pars offerat: & iudex recipiat cautionem cum certicatoribus absente parte & citata ad hoc: ideo fuit annullata appellatio cuiusdam, qui appellauerat ab executione ante cautionem per eum receptam: & ipse condemnatus in expensis anno 1544. die 11. Iulij. argument. l. Iulia. §. offerri. ff. de actio. empti. & sic cautio oblata & à iudice recepta, licet pars aduersa non consentiat, sufficit: alioqui pars nunquam consentiret, vt nunquam fieret executio.

3 Ex quo inferitur quod is qui tenetur præstare cautionem, debet eam tradere, vel saltem offerre: antequam petat executionem: quia offerre quis debet, antequam agat. d. l. Iulia. §. offerri. ff. de

Arestum. Post uniuersam appellacionem alij non procedunt coram primo iudice. Arestum. A receptore denegante distributiones post recredientiam appellari non potest. Arestum. Contra recipientem fructũ post recredientiam etiã causã deponitur.

Cautionem præstare debet recredientarius.

Arestum ut cautionem offerre sufficiat.

ff. de actio. empti. & quia oportet implere conditionem, antequam quis petat. l. qui hæredi. ff. de condi. & demonstra. Bart. in l. si solutus. ff. de solutio. quod facit etiam ad retrahentem, en baillant le principal, vt verè teneatur tradere, quod fuerit liquidum, aliàs satisfacere poterit de eo, quod non erat clarum. l. statuliber rationem. ff. de statuliber. vt scripsi arti. 1. gloss. 9. oppositiõs tractat. de liter. obligatoriis.

4 Et isto casu cautio dabitur, etiã si non petatur. licet cõtrarium teneat Socy. in tract. fallen. regula 299. per rex. in l. 2. §. quod ait. ff. quorum lega. aliàs si antea fiat executio, perperam fieri dicitur, & dicitur tortionnere: vt fuit dictum in hoc senatu anno 1519. die 12. Iulij pro Iehanna Cãner vidua Ioannis Nepueu, contra Margaritam de la porte. quia conditio debet antè impleri, quàm fiat executio. per d. l. qui hæredi. & in dict. §. quod ait. vbi voluntas exigebatur per modum conditionis, ideo præstita postea non valerit, alioqui contra, si non exigatur per modum conditionis: & sic poterit vtraque opinio conciliari.

5 Amplia vt hæc cautionem præstare debeat etiam is, qui erat in possessione, antequam illi recredientia adiudicata esset: quia nunc auctore prætoris vtetur. l. iuste. ff. de acquir. possess. Cum hic tex. generaliter loquatur, & non distingatur: ergo nec nos distinguere debemus. l. de precio. ff. de public. in rem act. Nec potest inficiari sententia esse pro eo latam: si ergo vult vt executioni detur, debet cauere: alioqui in possessione beneficij quisque procuraret esse iure, vel iniuria, vt cautio istam euitaret: & non esset satisfactum aduersariis, si postea in pleno obtinerent possessorio, si is qui possedit nihil haberet.

6 Secundo etiam si à parte, quæ recredientiam obtinuit, non petatur cautio ante triennium, sed postea adhuc tenebitur is, qui obtinuit, eam præstare, si processus adhuc non fuerit finitus: vt fuit in hoc Senatu decisum anno 1511. die 10. Iulij. quod putarem verum, quãdo pars prosequuta fuisset possessorium ad tempus, secus si per totum triennium tacuisset: quia tunc esset pacificus possessor is, qui possedisset triennio post recredientiam: ob id postea non posset molestari obstante decreto de pacific. poss. in concor. nec cautio ab eo peti. de quo plenè scripsi in tractat. de pacifi. poss. ff. num. 167. vbi Senatus placitum siue arestum adduco.

7 Primò fallit, si pars, quæ obtinuit recredientiam, nolet vt iudex eam exequeretur, nec illud peteret: tunc non dabit hanc cautionem, sed sequestrabitur beneficium, si petatur: vt fuit dictum de primo pro magistro Petro Germano canonico Pictauen. contra magistrum Geruasiũ Corbeau appellansem: nam postquam nil recipere vult, non debet dare cautionem de restituendo id, quod non recipiet: bona fides enim non patitur, vt non exactum restituatur. l. bona fides. de reg. iur. in 6. sic nec vt caueatur de restituendo illud, quod non recepit, nec recipere vult: ideo qui non potest inuenire cautionem, bonum est vt relinquat fructus apud sequestrum vel commissarium: vel procuret à iudice dari commissarium, qui hos recipiat fructus vsque ad finem pleni possessorii: & hoc casu etiam executoria erit sententia recredientiæ contra partem, quæ possidebat: & auferetur ab ea possessio, & dabitur sequestro, vel commissario, qui cauebit pro eo, qui recredientiam obtinuit, & recipiet ac retinebit fructus, quousque plenum decisum fuerit possessorium.

8 Secundo fallit vbi etiam cautio nõ datur, si recredientia adiudicata fuerit per Senatũ alicui: vt scripsi in priuile. curiæ suprema, in proce. concordia. in verbo, curias summas. vbi abundantius probaui. ad ibidem dicta te nunc reicio. si tamen recredientarius succumbat in pleno possessorio, tenebitur omnes restituere fructus: si ad hoc condemnatur: quod fieri potest: vt ibi scripsi, & idem est, si lata fuerit in magno consilio: vt inibi scripsi. } Sed si semel fuerit data cautio, & postea sententia fuerit arresto confirmata, debet supplicatio dari curiæ, vt exoneretur, & curia hoc solet statuere, & ita censuit pro meipso hoc anno 1557. die 26. Aprilis, in causa prioratus de Flaba Viridunen. diocesis. Aliàs cautio non esset per solum arrestum exonerata per c. primum. de reg. iur. nam post arrestum non datur cautio, sed data oportet, vt exoneretur, aliàs remaneret donec exoneretur arbitro. & seq. ff. qui satisfacit. cogan. quod est notandum. }

9 Tertio non cauet, si pars contra quam lata est cautio remittat, in fauorem enim aduersarij succumbentis introductum est: illi ergo fauori renunciare potest. c. si diligenti, de foro compet. l. penul. C. de pact. sed vix remitti hæc cautio solet.

10 Quarto secundum quosdam non datur cautio, si non fuerit à sententiã recredientiæ appellatum argu. huius tex. dicentis, non obstant oppositions, & appellations, ergo si non fuerint, non præstabitur cautio. sed contrarium tenerem: quia hic dicit executionem faciendam, non obstantibus oppositionibus & appellationibus: & sic non refertur ad cautionem, quam præstare tenetur, per l. postquam ff. vt lega. nom. ca. & ita seruatur.

11 Imò ego vidi dari cautionem, quando pars consentit alteri parti, vt habeat recredientiam: & quod super pleno procedatur possessorio, censetur enim consentire, prout de iure: & ista sententia vocatur quædam conuentionalis recredientia, iuxta glos. in l. ij. C. communia vtriusque iudi.

12 Si tamen pars acquiesceret illi recredientiæ, amplius non prosequendo causam pleni possessorii: tunc nulla daretur illi cautio: & ita possunt intelligi quæ supra scripsi: secus si prosequatur aduersarius plenum possessorium.

Arestum quod Cautio etiã non petita datur.

Existens in possessione ante recredientiam an cauere tenetur.

Etiã post triennium cautio peti potest.

Arestum.

Cautio in his casibus data nõ est.

Arestum.

Cautela pro eo qui inuenit cautionem.

Si non appellatur à recredientia an cautio præstari debeat.

Recredientia ex consensu an exigat cautionem.

Cautionem ergo tenetur prestare is, qui sententiam recedentiae obtinuit, sed quam cum multiplex sit l. sancimus. C. de verb. signi. hic text. declarat bonam & sufficientem in primis.

Nomine cautionis quid contineatur.

Quid cautionis nomine veniat, videamus: verbum enim cautionis a lege civili prolatum, intelligitur de nuda promissione. d. l. sancimus. & c. vlt. §. in aliis. vt lite non contestata. & ibi gl. quia in dubio intelligi debet de eo, quod minus est. Bar. in l. prima. §. primo, in fin. ff. de praetoris stipulatio. quia id sequimur, quod minimu est. l. semper in stipulationibus. & l. in obscuris. ff. de reg. iur. l. nummis. de lega. 3.

2 Aliquando vero dicitur cautione, vel satisfactione victo mederi: & tunc alterum sufficit. l. penul. ff. de petit. heredit. & l. is a quo. de rei vendicat.

3 Amplia etiam si proferatur inter contrahentes, qui cauere promittant, not. in l. i. C. de procurat. Pyrrhus in l. plus cautionis. ff. de regul. iuris.

4 Secundò amplia etiam si a testatore proferatur, qui heredem cauere velit: intelligitur etiam de nuda promissione. gl. in d. l. sancimus.

5 Tertio idem in statuto, consuetudine, seu ordinatione faciente mentionem de cautione, vt de nuda intelligi debeat: quia statuta vniuersitatum sunt de iure civili, statuta vero magistratuum sunt de iure praetorio. Bart. in l. §. ff. de verbo. obligat. vt etiam cautionis nomine hac venit: vt praedictum extitit: dicas tamen vt inferius scribam.

Casus in quibus non sufficit promissio, quando cautio promissa est. Nuda cautio quae sit.

6 Primò limita quando esset persona suspecta, quae cauere deberet: tunc non sufficeret simplex promissio. l. diuus, & l. penult. ff. de petitio. heredit. Bar. in l. si priusquam. nu. 23. q. 3. de noui oper. nunciatio. per l. si creditores. ff. de priuileg. credit. ratio est, quia alioqui nil fere prodesset creditori: nec esset illi per hanc nudam cautionem prouisum: nec per illam tolleretur suspicio. Bald. & Salice. in dicta l. Sancimus. & nudam hic vocat iuratoriā: vt in rubric. ff. qui satisfada. cogant. vel quando pars sola promissione sine fideiussoribus vel pignoribus fructus recipiendos restituere promittit, etiam si is qui obtinuit se obliget, & sic cum hypotheca rerum suarum, de qua iuriscon. in l. fitio. ff. vt lega. vel fideicom. nom. caueat.

7 Idem quando is, qui iam esset obligatus, promitteret cautionem: tunc non intelligeretur de nuda promissione, vel alia obligatione: sed quòd teneretur dare fideiussores, vel pignora, per not. in l. i. ff. qui satisfad. cogant. quia etiam nil prodesset illa secunda obligatio magis quam prima, ideo superflua esset: & iniquum est superuacua onerari cautione. l. hac stipulatio. in fi. ff. vt lega. nom. caueat.

8 Secundò fallit in cautionibus praetoriis. l. praetoriae. 3. ff. de praetoriis stipula. vbi Bart. & Imol. not. ex illo text. & aliàs quando esset frustratorium nudam praebere cautionem teste Guido. Papae. in decis. Delphinalib. q. 249. vtrum cautio, & tunc semper intelligitur de cautione idonea, videlicet cum fideiussoribus.

9 Tertio, restringitur in tempore quadrimestri dato condemnatis cum competenti tamen cautela. dicit text. in l. si debitori. ff. de iudi. & ibi hoc asserit Angel. & ibi scripti quomodo intelligatur, & Pyrrhus asserit in l. plus cautionis. ff. de reg. iur. quod competens cautela idem est quod idonea: de qua inferius dicam.

Cauere debens obligare sua debet bona.

10 Quarto, declara quòd is, qui tenetur cauere, debet sua obligare bona, etiam instrumento sigillo Regio sigillato. l. filio. in fine. ff. vt legat. nomine. caue. Bartol. & alij in dicta l. si priusquam. q. 3. num. 23. Corset. in sing. incip. cautio. quod intellige verum in illo loco, vbi esset consuetum ista instrumenta regio sigillo signata facere: aliàs non teneretur reus sic se obligare extra consuetudinem. teste Angel. & Iacob. in l. in omnibus. ff. de iudic. plenè scripti in tractat. de literis obligato. artic. 2. versic. quero an debitor & c.

Cautiones burgeses, quae sunt.

11 Quintò fallit, quando quis teneretur dare cautiones burgeses, cautiones burgeses. tunc fideiussores dare tenebitur, habemus bona allaudia & franca, & alia multa bona. teste Benedict. in repet. cap. Raynuitius. in verbo, & vxorem. nume. 298. & seq. de testament. sed cum in hac patria Franciae consuetudinaria nulla vel admodum pauca sint bona allaudialia propter principum vsurpationem, sufficeret dare eum, qui multa bona haberet, etiam si non possideret bona franca & allaudia: nec sufficeret dare vnum burgensem Baiulum Parisensem: quia habitates Parisiis per annum dicuntur burgeses. ideo omnes burgeses non sunt cautiones burgeses: & quis proprie dicatur burgensis, elucidauit in l. pupillus. §. oppidum. ff. de verb. signi.

Cautio sufficiens quae dicatur.

12 Sextò non procedit, quando requiritur cautio sufficiens, vt hic, & in articulo. 1. de don. mutuel, in consuetudi. Parisien. tunc enim fideiussores dare tenetur, & sufficientes, aut pignora. per glossam in cap. i. de sequestra. possessio. & fruct. in c. ex transmissa. & ca. Pisanis. de restitu. spolia. & ca. ad nostram. primo. de iure iuran. & in c. ex public. de conuers. coniugat.

Iuratoria cautio an sufficiat.

13 Et sic iuratoria hic non sufficeret, quia non dicitur sufficiens: vt firmat gloss. in cap. qua fròte. de appellat. & in cap. ex parte. primo. de verbo. signific. cle. i. versic. & cum absoluendus. de pœnis. vt verbum sufficiente in hoc text. positum de aliquo operetur. l. si quando. ff. delegatis primo, & sic semper recedentarius satisfadare compellitur, cuiuscunque sit dignitatis, vel facultatis

arg. l.

arg. l. i. §. i. ff. vt lega. nomi. cauea. & nunquam remouetur sequestratio per iuratoriā cautionem, nisi quis satisfadere: & ita seruatur in palatijs. teste Alberi. & Iaf. in l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satisfada. cogant. Curtius in tractat. de sequestris, in quaest. 14. post Bartol. & Alexand. in l. i. litibus. col. 2. C. de agricol. & censit. lib. ii. nempe vbicunque ex forma legis, vel statuti, fideiussor est prestandus: tunc non sufficeret iuratoria cautio, licet ille fideiussorem non inueniret: quia praecipuum legis impleri debet in forma specifica. Angel. in l. postquam. §. imperator. ff. vt legat. nomi. cauea. vt refert Soci. in l. prima. col. vlti. ff. qui satisfada. cogant. postquam ista lex regni praecipit bonā & sufficientem cautionē dare, ergo seruanda est, etiam si is qui obtinuit recedentiam esset notoriè diues cōtra Paul. & alios, qui contrariū tenent in d. l. prima. sed vt forma legis seruetur recedentarius fideiussores prestare debet, & vt ordinationi huic satisfadare, nisi in lege, vel ordinatione aliter diceretur. l. generaliter. i. C. de episcop. & cle. & istud in Forensi iudicio seruatur: quia imputet sibi qui non potest satisfadare. dicit Bal. in l. 2. C. de vsur. & fruct. lega. 1

14 Idem si competens cautio dari debeat, tunc etiam fideiussores prestare quis tenetur. per l. si debitori. ff. de iudic. vbi elucidari.

Competens cautio.

15 Idem si fideiussio idonea prestari debeat, vt in l. vniuersa. C. de precib. imper. offerend. l. si mandato. 2. in fi. ff. manda. etiam fideiussores vel pignora prestari debent, vt ibi: & probatur in sequent. & in l. prima. §. si pecunia. deposit. ff.

Idonea cautio quae sit.

16 Idem putarem, si quis idoneè cauere teneretur, vel idonea cautio prestanda esset, tunc etiam cum fideiussoribus intelligeretur. tex. in l. quarta. §. Adici. ff. de fideicommiss. liberta. & per illum text. in l. quicunque. prima. C. de omni agro desert. libr. ii. & l. penult. in fine. deposit. nisi materia aliud indicaret vt in cap. Odoardus. de solutio. capit. fina. de pigno. capi. quam. de vsur. in 6. capit. foelicis. de pœnis, illo libro. Oldrad. consil. 68. nomine cautionis. tex. iuncta gl. in l. fideicommissa. §. si haeres. ff. de legat. 3. Bald. consil. 162. Casus super quo. col. secunda. volumi. secundo. & Alexand. consil. 65. in quarto volumine. facit l. Quamuis. ff. de pignorat. actio. l. prima. §. si pecunia. & l. si plures. depositi. l. si quo. de petition. heredit. limita. vt per Antonium Butrium. in capit. vlti. de restitu. spolia. & Alexand. consil. 35. viso processu. versicul. circa tertiam. in quarto volumine. Cortam in secunda par. memorat. in verbo cautio.

17 Idem si rectè cauere quis debeat. l. i. §. iubet. ff. de colla. bono. l. 2. de vsufruct. earum rer. quae vsu consumuntur. abundè scripti in l. hac verba in stipulatione. ff. de verb. fig.

Rectè cauere.

18 Item hic requiritur, vt det cautionem bonam & sufficientem, ibi, *bonne & sufficiente caution.* de bona probatur in l. postquam. §. primo. versicul. si nec ipsi, ibi, bonum virum ab vtraque parte eligendum. ff. vt legat. nomi. caue. & sic vtrumque copulatiuè requiritur: quia copulatiuè loquitur hic text. & natura copulatiuæ est, vt requirat vtrumque. l. si haeredi plures. ff. de conditio. institutio. capit. secundo. de rescrip. scripti plenè in l. coniunctionem. ff. de verbo. signi.

Bona cautio quae dicatur.

19 Ex quo inferitur, quòd si aliquibus daret religiosum bonum virum in cautionem, recipi non debet, quia non est sufficiens ad soluendum, cum nil habeat nec habere debeat. authen. ingressi. C. de sacrosanc. ecclesiis. c. cum ad monasterium. de statu monach.

Religiosus bonus vir cautio non est sufficiens.

20 Secundò si quis vellet dare vsurarium diuitem, non teneretur quis eum accipere, quia non est bona cautio. l. improbum. C. de his qui notantur in fa. capit. quamquam. de vsur. in 6. de Ripa in capit. cum in. num. 17. de constitutio. & cum tex. hic duo requirat copulatiuè, vt dixi, debent simul interesse: videlicet vt bonus sit fideiussor, & sufficiens. Baldus & Salice. in dicta l. improbu. quod est verum in vsurario manifesto iam condemnato, secus in occulto: vt asserit Ioan. campef. in tractatu super statuto de consensu prestando confangui. in fin. quia licet diues sit, eius diuitiae durare diu non possunt, & sic nec bonus nec sufficiens videtur. doc. in d. c. quamquam. Ambros. de Vignate. in suo tracta. de vsur. sed vix recusaretur vsurarius diues & potens hodie in hac cautione.

Vsurarius non est bona nec sufficiens cautio.

21 Tertio non posset quis dare aduocatum procuratorē vtriusque, vel notarium cauillosum, is enim non esset bona cautio. teste Bartol. in l. fideiussor. ff. qui satisfada. cogant. vnde putarem partem etiam non tenere recipere consiliarios, vel aduocatos, seu curiae procuratores: quia obligationes ex obligationibus oriuntur contra. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudica. & hoc videtur decidere. Boer. in deci. Burdegal. 315. & quo ad secundum, ab istis difficile est aurum extrahere, etiam subtili ingenio vix ab eis eripitur, tamen per antiphrasim aliquando vocantur vulgò rixosi bona cautio, sed de hac non intelligimus hic.

Consiliarius aduocatus, procurator, clericus & mulier, an bona cautio sint.

22 Quarto non teneretur pars recipere in cautionem mulierem, quia iuuatur velleia. & sic non est bona & sufficiens cautio. l. i. & per totum ff. ad velleia. de qua cautione iste text. loquitur.

23 Quintò etiam fideiussorem non posset prestare clericum solutum, non habentem nisi mobilia, in quibus non potest executio fieri: certè ille non esset etiam sufficiens cautio: vt dixi in tractatu, de literis obligatorijs. articulo secundo. & idem in nobili potente & glorioso, qui virtutem in suo ense ferret: is enim facile recusari solet. teste Bartol. in dicta l. fideiussor. ff. qui satisfadare cogant. vide Barba. in clemen. prima. col. secunda de re iudic. hi enim satis ad recipiendum habiles sunt, & enfem pro restitutione offerre solent.

Mulier & nobilis an sit sufficiens cautio.

24 Sextò si minor, furiosus, vel prodigus, esset oblatus fideiussor, & istis similes, non essent recipiendi, nec esset sufficiens cautio: quod hic requirit text. quia isti obligari non possunt. l. prima. ff. de verborum obligatio. §. furiosus. de inutilib. stipulation. in institution. l. in negotijs. vbi do-

Prodigus et similes non sunt sufficientes cautiones.

Fideiussor non idoneus receptus non rejicitur.

25 Si tamen non idoneum fideiussorem quis dederit, magis est, vt satisfactum sit, nam qui admittit eum fideiubentem, idoneum esse comprobauit. in l. tertia. ff. de fideiussor. l. si ab arbitro. qui satisfada. cogant. & pulchre Alexandr. consil. 60. consideratis. in quinto volumine, quem tamen recipere non tenetur per prædicta iura, & ita intelligitur ordinat. regia rubric. des caues & forestz. ordina. quinta, articulo vigesimo tertio. ibi, *bonnes pleiges*, id est sufficientes cautiones: vt ibidem exponitur. artic. 31. ibi, *bons & suffisants pleiges*.

Arestum ut fideiussor obligetur ut principalis.

26 Septimò requiritur, quòd cautio se obliget sicut principalis: & ob id si principalis obligatus est in personam, & fideiussor etiam debet: vt fuit decisum anno 1153. die 2. Iulij in hoc senatu, facit in argument. l. græc. §. illud. ff. de fideiussor.

Fideiussor nouus quando dari debet.

27 Octauò mortuo fideiussore alius peti potest, vel si non soluendo effectus fuerit. l. prætoriz. secundo. ff. de prætor. stipula. & idem si inopinatè bona amiserit. per l. planè. ff. vt in possess. legat. Imbert. in libr. primo inffit. Forens. & si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis, vel magna inopia acciderit, caussa cognita ex integro satisfidandum est l. si ab arbitro. in fine. ff. qui satisfidare cogantur. facit l. qui autem. §. primo. de constitut. pecunia. Tenebuntur tamen hæredes istius fideiussoris de fructibus iam receptis ante mortem, l. si decesserit. & l. sequen. ff. qui satisfida. coga. & fideiussores postea dati à tempore receptionis, non antea, nisi ad hoc se obligauerint, quod fieri non solet.

Arestum.

28 Nonò poterit pars petere ex noua caussa: vt data renouentur cautiones: & qui noluerit eas renouare, & alias dare, priuabitur executione & fructu recredientiz, & res remanebit sequestrata: vt fuit in hoc senatu iudicatum pro magistro Leone contra fratrem Benedict. Garguelli. anno 1518. die 20. Aprilis. nempe quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio l. de ætate. §. ex caussa. ff. de interrogato. actio. l. si hominem. manda. l. 1. ex quibus causis maio. cap. penult. de cler. non residen. Hippol. fin. 142. cautum est. & in l. 1. §. si quis vitro. ff. de quæstio.

Exonerari in cautio possit. Arestum.

29 Imò etiam potest cautio præstita exonerari consentiente parte, cui data fuerat, licet is, qui dedit, non consentiat, vt censuit Senatus in parua camera inquestarum anno 1520. die 17. Ianuarij, pro magistro Ioanne des herbiers, contra Petrum choueteau: quia interest illius qui eam recepit, ideo is consentire debet.

Arestum.

30 Etiam inuita altera parte exonerabitur fideiussor post recredientiam alicui adiudicatam, non solum pro præsentia, sed & pro præterito, & futuro, vt iudicauit senatus pro magistro Matthæo Claucau contra Stephanum Dauures die 18. Nouembris. anno 1507. etiam exonerari poterit alia ex caussa: vt fortè si caussa reipubl. vult fideiussor abesse: & alij dantur loco illorum: vt iudicauit Senatus Paris. anno 1535. die 18. Iunij super processu inter Philippum le bequet, & fratrem Dionysium hulloz pro prioratu Aluye. & per hoc seruatur doctor. sententia in l. si pater. C. de colla. vbi firmant creditorem cogendum ad fideiussores æquè idoneos recipiendum ex caussa, quam plenè ibi probat, & doctor. in l. secunda. ff. soluto matrimonio, cui tamen responderet Pyrrhus post consuetudinem Aurelianen. ibi vide, si non graueris. Facit tex. in l. illud ibi sed vel fideiussores quoque vel eosdem vel alios non minus idoneos adhibeas. ff. quod metus causa.

Dives an cautione dare debeat.

31 Notandum est, quòd licet sufficiens cautio hic requiratur, tamen si euidenter appareat idoneus is, qui tenetur sufficientes dare cautiones, sufficit tunc nuda cautio, teste Bartol. in l. quicumque. in prima. C. de fund. patrimonio. libr. 12. quem sequitur Soci. in tractatu fallen. reg. 43. vltima limita. quamuis contrarium teneat Alexandr. in l. diuortio. §. interdum. ff. soluto matrimonio. cuius fundamentis respon. ibi Iaso. & in l. prima. in tertia & quarta col. qui satisfada. cogant. hic tamen approbatur opinio Alexandr. & quantumcunque quis idoneus esset, & sufficiens, post tamen recredientiam, si velit quòd ad suam vtilitatem iudex exequatur, tenetur dare fideiussores: aliàs non esset satisfactum huic ordinationi hoc statuenti: vt superius scripsi, etiam si diuitias Mydæ aut Cræsi haberet: quia hæc lex generalis est, ergo generaliter ab omnibus seruanda. l. leges generales. C. de legib. & quia est vtile plures habere obligatos: vt patet in titul. de duob. reis. & hoc in iudicijs seruatur, nisi in limitationibus, quas superius descripsi.

Si recredientarius non possit dare fideiussores, quid fiet, in usufructuario, & tutore.

32 Quæro, quid si recredientarius non potest fideiussores, nec pignora dare? Respon. text. in l. postquam. §. primo. versicul. sed si nec ipsi. ff. vt legat. no. caue. his verbis vtiliter prolaturum est, virum bonum ab vtraque parte eligendum, apud quem, vt sequentes fructus deponantur, quique vtilis actioes à prætore datas exerceat, & postea dicit.

33 Sed si is, qui vincit, non possit cauere, vel res deponenda, vel iurisditio restituenda erit. facit l. prima. §. si frater. ff. de collat. bono. vbi si frater non possit cauere, curator eius portionis constituitur, apud quem resecta pecunia collocetur: vt tunc demum recipiat, quod redactum est, cum bona propria contulerit. Ecce ergo quomodo fieri debet: vnde dicit Dec. in l. prima. C. de Carbo. edict. quòd si pupillus non præstet cautionem, aduersarius ponetur in possessionem, & non stabitur iuratoriæ cautioni: vel is, qui cauebit, poterit recipere fructus pro sua cautione: vt describitur in l. si rem alienam. §. primo. ff. de pigno. actio. ego dicerem rem sequestrandam, vel in sequestro relinquendam: & illi sequestri vel commissarij recipient fructus, & cauebunt pro recredientario, sed illi pauperi non dabunt fructus, sed conseruabunt vsque ad plenum possessorium.

34 Ista opinio est tutior, vel si agatur de tradenda pecunia data cautione: si non possit dari cautio, con-

tio, consignabitur pecunia apud scribam, vel alium iudicis auctoritate: sicut dicitur in usufructuario, qui non potest cauere. in l. usufructu. ff. de usufruct. Guido Papæ in deci. Delfi. quæstio. 250. sed si non potest & tutor, qui non potest satisfidare, remouetur ab officio. l. 2. C. de tutore, & cura, qui non satisfidedit. & Bald. in l. 1. in fine. C. de assertio. tollend. vide quæ superius dixi in gloss. proxima.

35 Alios casus, in quibus non statuitur iuratoriæ cautioni, scribit Alexandr. in l. prima. ff. qui satisfada. cogant. & docto. ibi remissiuè, facit l. secunda. C. de vsur. & fru. & lega. licet pauper regulariter debeat præstita cautione iuratoriæ admitti. l. omnes. §. in hac. C. de episcop. & cleric. gloss. in capit. quamquam. de vsur. in 6. de Perus. in capit. secundo, de dolo. libr. 6. nisi propter malos mores non inueniret fideiussorem. Bald. in authen. cui relictum. col. secunda. C. de indic. viduita. tollend. Iaf. ibi. & in l. prima. col. vltima. C. de procurat. Cattelia cotta in secunda parte memora. in verbo cautio cum fideiussore.

Iuratoriæ cautioni quando stentur.

36 Posset tamen recredientarius secundum quosdam pignora dare: cum cautionis sufficientis appellacione veniant pignora, vel fideiussores: vt superius dictum extitit, & in alternatiuis est electio debitoris. l. tertia. ff. de eo. quod certo loco. dummodo illud pignus esset sufficiens, & idoneum, teste Corset. sing. incipien. Cautio. & melius per pignus alicui prouidetur, quam per fideiussores, qui aliquando efficiuntur non soluendo, quòd omnia bona sua consumunt: ideo plus est cautionis in rem, quam in personam. l. plus cautionis. ff. de reg. iur. & melius est pignori incumbere, quam in personam agere. l. itaque. §. final. ff. de furt. ob id qui fideiussores dare tenetur, dando pignora liberatur. Bartol. & Dec. in dicta l. plus cautionis. sed quia hic text. loquitur de cautione, ego putarem etiam non admittenda pignora. per l. prætoriz. 3. ff. de prætor. stipula. vbi sic inscribitur, prætoriz stipulationes personas desiderant pro se interuenientium, & neque pignoribus, neque pecuniæ, vel auri, vel argenti depositione inuicem satisfidationis fungitur, & ita seruatur. Nam fideiussores dari solent, quando sufficiens cautio danda est. ideo mutanda non sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minime. ff. de legib. & licet regulariter qui tenetur dare fideiussorem, liberetur dando pignora: hoc tamen non procedit, quando à lege aliud præcisè disponitur. Dec. in d. l. plus, & ita loquitur ordinatio ista, vnde dicit text. in l. testamentum datos. in fine. ff. de testa. tutel. duplex igitur causæ cognitio est: vna ex persona eius, qui obtulerit satisfidationem, quis, & qualis est: alia certificantium, quales sunt. & quæuis loquatur in tutoribus, tamen huic materiæ rectè potest deseruire.

Pignora an dare recredientarius possit.

37 Quòd si dubium esset de idoneitate pignorum, vel fideiussoris, arbitrio iudicis relinquitur: vt docet Bald. in l. vniuersa. C. de precib. imperat. offerend. vel certificantibus debent ad iudicem duci, qui certificabunt hunc fideiussorem idoneum, & sufficientem, & aliàs non accipietur in forensi iudicio, de quo certificatore loquitur iurifconsultus in l. cum tabernam. ff. de pignoribus. (in libris antiq. licet in no. non habeatur. Vlpia in l. cum ostendimus. in fin. ff. de fideiussor. pto. hos vocat affirmatores. & in l. in causæ. prima. §. 1. ff. de minor.)

De certificantibus an & quando teneantur, & an pars sit uocanda & requisita.

38 Oportet tamen quòd ad istam certificationem vocetur pars, alioqui dicitur iniusta executio: & vt dicunt practici *torcionnaire*. Nam ad omnia, quæ partem lædere possunt, debet pars citari. l. de vnoquoque. ff. de re iudica.

Intellectus ad arbitrio. ff. quisatis. cogant.

39 Secundò quòd hæc cautio & certificatio fiant in pleno iudicio, vel coram commissario deputato ad hoc, videlicet ad recipiendum cautiones, vt solet sæpe alicui committi: & vocatur is commissarius de iure arbitri. in l. arbitro. ff. qui satisfada. cogant. vbi potest appellari à dicto commissario, ad probandos fideiussores constituto, perinde atque à iudicibus, si approbauerit fideiussores non idoneos: & iste est verus intellectus illius l. quicquid ibi dicat docto. vt ibi scripsi.

Cautio recepta esse debet ante executionem. Arestum.

40 Tertio requiritur quòd hoc fiat antequam sententia exequatur: quia gerundium (*en bailant*) denotat conditionem. gl. in l. si tu ex parte. ff. de acquiren. hæredita. vt supra dixi.

41 Quarto quòd hæc cautio fuerit ante recepta. Nam antequam recepta fuerit à iudice, non poterit executio fieri: & si fiat, iniusta pronuncietur: vel si cautio fuerit tantum præsentata, & à iudice non recepta, etiam executio non fiet: & ita fuit dictum in hoc senatu anno 1519. die 12. Iulij, pro Ioanna channet vidua Ioannis nepueu, contra Margaritam de la porte.

Iudex recipiens non idonei fideiussorè quòd teneatur.

42 Imò si iudex non reciperet cautionem, quamuis ab ipso petita fuerit, vel reciperet non bonam, in subsidium teneretur: sicut in satisfidatione scribitur. in §. penultimo. de satisfidatio. tutor. in institutio. & in rubric. ff. de magistratib. conueniend. in l. prima. & iste fideiussor, si sit idoneus, non poterit à parte recusari, alias pars recusans iniuriam fideiussori inferret. l. si verò. §. primo. ff. qui satisfidare cogant. plenè scribit Aretinus in l. si quis stipulatus. §. fin. in 2. not. ff. de verborum obligatio. pro hoc tamen non vidi iniuriarum agi, si caussa iusta allegatur.

Iudex an inuita parte fideiussorè idoneum recipiat.

43 Et facta certificatione, & idoneo reperto, iudex solet fideiussorem recipere, etiam si pars aduersa recuset, vel appeller. Nam sicut recredientia est executoria, ita & illa, quæ ad ipsam accedit: vt inferius dicitur de interlocutoria, quæ præcedit articul. 12. alioqui pars, cui daretur fideiussor, semper allegaret illum fideiussorem non idoneum, & nunquam vellet aliquem recipere: vt sententia possessoria præiudicialis executioni non mandaretur: cui fraudi iura obuiant.

Fideiussores priuilegio fori renunciare debent.

44 Quintò iudex, qui recipit has cautiones, non debet eas recipere, nisi se submiserint, & fori priuilegio renunciauerint. aliàs male factum iudicauit Senatus anno 1533. die 29. Iulij per l. 1. & ff. si quis in ius voca. non ierit. vbi gl. sing. & ibi docto.

Arestum.

Testes certificatores an teneantur. Arrestum.

45 Sexto testes certificatores non tenentur, nisi in subsidium, scilicet principali non existente solvendo, & postea iudex, his non valentibus solvere, per l. cum ostendimus. ff. de fideiussoribus tutorum. Sic fuit iudicatum in hoc Senatu pro certicatoribus alicuius commissarii anno 1534. die 11. Augusti. & dicit Bal. in l. generaliter. prima. col. prima. C. de episcop. & cleric. quod iudices qui recipiunt malos fideiussores ex hoc obligantur ad interesse partis, vel reipubl. si laedatur. 46 Et sic est nonum requisitum, videlicet quod pars, quae obtinuit recedentiam, debet bonam & sufficientem cautionem dare: propter quod non sufficeret, vt supra dixi, iurare de restituendo fructus, vel dare personas non sufficientes: nec sufficeret hypotheca, quia minus est quam dare fideiussores, vel pignora satis esset dare: vt consuluit Oldradus consi. 68. nomine cautionis. sed contrarium superius dixi, & ista sunt notanda: quia alibi non ita inveni scripta, & quotidie in Forensi agitantur iudicio. Et vita cautionum est hodie triginta annorum teste Ioan. Fabr. in §. i. de perpet. & tempo. actio.

Par la partie qui aura obtenu.

GLOSSA DECIMASEPTIMA.

Cauere quis teneatur.

Decimo requiritur, quod pars, quae optinuit recedentiam, det cautionem, non alius: quia in utilitatem istius executio fieri debet: idem in eo qui impetrauerit literas annales, vel qui quennales: vt debeat ipse cauere super solutione debiti creditoribus, quorum interest. l. vniuersa. C. de precib. imperator. offerend. quae cautio hodie in Forensi iudicio non praestatur: vt dixi in tracta. meo, de liter. dilat. annalib. & quinquennialib. sed quid cautio ista, quae hic praestatur, continere debeat, subiicit textus sequens, de rendre &c.

De rendre les fruitz, s'il est dict, que faire se doime.

GLOSSA DECIMA OCTAVA.

Cautio quid tenere debeat.

Undecimo requiritur quod fideiussor promittat, & se in iudicio obliget, quod restituat fructus percipiendos per recedentiarium: si hoc dictum fuerit in pleno possessorio.

Legatarius & haeres cauere debet.

Sic satisfare debet legatarius haeredi: vt si apparuerit eum amplius legatorum nomine cepisse, quam ex lege falcidia capere licebat: quanti ea res erit, tantam pecuniam dare. l. prima. & per totum. ff. Si cui plusquam per legem falcidiam. sic haeres tenetur cauere de soluendo legatum adueniente conditione. l. prima. ff. vt legato. nomine caueatur. & glo. in l. post quam. §. i. ibidem.

Pars fideiussores indemnes reddere tenetur, & an poena debeat. Arrestum.

Ethic fideiussor tenetur restituere statim fructus liquidos: alioqui in carceres detrudetur, sicut depositarius iustitiae, qui iudicis autoritate depositum recepit: vt probaui in tractatu de literis obligatoris articul. 6. glo. mais par simple.

Aduertendum est quod pars, quae dedit hos fideiussores, eos indemnes reddere tenetur. cap. secundo. de fideiussorib. alius tenetur ad damna, interesse, & expensas.

Sed si obligauerit se ad poenam, non tenetur, nisi quatenus concernit interesse, & damna: vt fuit in hoc Senatu iudicatum anno 1525. die 30. Martij pro quodam qui se obligauerat ad centum aureos, si non exonerasset, & liberalisset fideiussorem, intra duos menses: sed fuit tantum condemnatus ad interesse, & ad exonerandum eum intra alios duos menses, alioqui condemnauit partem non exonerantem, ad damna, & interesse partis, quae taxauit ad centum aureos. pro hoc facit c. suam. de poenis. vbi poena non debetur, nisi ratione interesse: vt scripsi plenè in repetitio. l. vniuersa. ingloss. vltima. C. de senten. quae pro eo quod interest proferunt.

Sex consilii vel practicae interesse in sententia debent & si gnare.

Vltimò requiritur, licet hic non dicatur, quod in recedentia, vel possessorio adiudicando, iudex petat consilium à sex consiliariis, seu à sex curiae practicanibus: & hoc scriba processus, seu graferius exprimere in breuiculo tenetur: vt exprimitur in rubric. des causes beneficiales. articul. 15. & illi consulentes recedentiam esse adiudicandam, signare debent sententiam recedentiae: vt fuit iudicatum requirente domino Capello tum regio in hoc senatu aduocato, anno 1539. die verò 5. Maij: & factum praecipuum omnibus scribis, vt hoc scriberent, videlicet illos qui interfuerunt consilio, alius sententia non valebit. nam quando consilium est necessarium, per necessesse est, alius annullatur actus. teste Bald. in capitulo primo in fine. de re iudicata. & scripsi in interpretatione autentice. habita, in verbo examinatione. C. ne filius pro patre. & in articulo quinto, in fine, infra eodem. Quae praedicta nisi concurrant, alia res est, vt docet Iurifcon. Paul. in l. & an eadem in princ. ff. de excep. rei iud.

Item recedentia etiam executioni mittetur, si fuerit ab ea appellatum: sed si fuerit à denegatione alicuius dilationis prouocatum, dicatis vt infra articulo tercio. vel si ab incompetencia iudicis, vt ibi. Quid si agatur de fructibus Mathaeus de afflicis, in decisionibus Neapolitanis, quaestione septuagesimaseptima fuit satis in fine. Stylus tamen curiarum super hoc prouidet, & ordinatio per furnimentum: de quo inferius dicetur.

Imò etiam

Imò etiam haec sententia executioni mitti potest contra illum, qui primi anni beneficij fructus ex priuilegio habet iuxta capit. si propter de rescript. debebit tamen ipse vti suo anno: & fideiussor respondebit de fructibus vtrique: & sententia exequetur etiam contra dominum, licet iure feudi beneficium teneat: vt fuit decisum in hoc senatu. anno 1516. die 29. Ianuarij, contra episcopum Aurelianensem pro archidiacono Solonia.

Poterit etiam executio differri, si altera pars praetenderet enormem laesionem, vel maximum interesse per dictam executionem: vt fuit dictum in hoc senatu. anno 1526. die 21. Iulij. quod allegare & probare statim saltem summarie pars debet: vt saepius vidi. & faciunt quae scripsi de tribus sententiis non exequendis, quando executio retractari non potest in rub. de friuo. appella. §. si in concordat.

Et si recedentarius obtineat super pleno possessorio, vel super recedentia in parlamento: tunc exonerantur fideiussores, & cautiones etiam pro preterito: & hoc debet in executione arresti petere recedentarius: vt declarentur exonerati, discharge: quod curia concedere solet: vt fuit dictum pro magistro Ioanne Blondet, contra fratrem Ioannem Taborel anno 1537. die 5. Septembris. pro prioratu sancti Martini Dioc. Trecent. & idem fuit dictum anno 1507. die 18. Nouembris inter magistros Matthaum Clameau appellentem, & Stephanum dasnyeres intimatum. Alia in hoc articulo non prosequor: in sequentibus reliqua scribere necessaria in animo est. Sed praedicta a quo (vt soles benigne lector) suscipias animo: quia in his utilitati publica potius quam mea elaborauit, alios articulos ordine rubr. dictaueram: tamen qui haec prius scripsit, ordinè peruertit: ego postea illum ordinem facile immutare non valui: si lubet, boni consule.

François. artic. XXX. des publ. 1539.

Que les sentences par contumace données apres la verification de la demande seront executées, non obstant l'appel es cas, esquelz, elles sont executoires, selon noz ordonnances, quand elles sont données parties ouyes.

GLOSSA PRIMA.

Acc ordinatio addit ad praecedentem, vbi dicebatur tunc demum recedentiam exequendam, quando est lata partibus auditis. sed aliquando pars causa diffugij non comparebat, & in contumaciam illius ferebatur recedentia: postea pars quae obtinuerat: volebat eam executioni demandari: sed pars dicens se non audita ob id opponere, vel literas regias impetrabat ad annullandum ea, quae facta erant eo non audito, vel appellabat: & sic causa de integro agebatur, aded quod contumax erat melioris conditionis, quam comparens: ideo statutum fuit hic, quod recedentiae sententia per contumaciam alicuius prolata, erit contra illum exequenda: tum ne contumax sit melioris conditionis, quam comparens: tum ne contumacia sit ei lucrosa, quae potius damno ei esse debet. l. contumacia. vbi doctores ff. de re iud. & Hostiens. in summa, de dolo. & contumac. requiruntur tamen sequentia.

Primò tex. requirit contumaciam, & sic citationem: nempe non citatus non potest dici contumax: & sic contra non citatum, nec contumacem non poterit exequi sententia: nec valebit dicta recedentia, sicut nec contra tertium. probatur ibi, par contumace. & in l. de vnoquoque. ff. de re iud. vbi Hippoly. plenè.

Secundò requiritur partis petitio petentis recedentiam sibi adiudicari, vel aliud ibi, in text. de la demande. hoc enim iudicium non datur nisi postulatum fuerit. l. quarta. §. hoc autem iudicium ff. de damno infecto.

Tertiò requiritur quod petitio fuerit verificata, id est probata, ibi, apres la verification de la demande. & tunc dicitur verificata, quando titulus partis fuerit iudici ostensus: & hoc introductum est, ne vitiosus pateat ad beneficia ingressus. rub. de eo qui mittitur in possessio. causa rei seruandae. cap. i. & per totum. libr. 6.

Vnde si quis peteret contra citatum absentem contumaciam, & in contumacia recedentiam, quae sibi concederetur, non exhibitis titulis, non valeret: quia hic dicitur, apres la verification de la demande, esse dandam non antea: & quia illa sententia non conueniret verbis huius ordinationis, & sic nec dispositio. l. 4. §. toties. ff. de damno infecto. item si petat decem aureos causa mutui mihi debitos, oportet quod producam chirographum, vel instrumentum ad probandum me mutua esse: & ita dicitur verificata petitio: & si nihil probarem, & in contumaciam condemnaretur aduersarius, non exequeretur illa sententia: & potest haec verificatio in prophanis fieri per testes vel instrumenta, cum hic generaliter loquatur. l. i. §. generaliter. ff. de legat. praestand. quauis supra in arti. proximo diuersum statutum sit in beneficiis.

Quartò requiritur quod sententia recedentiae, vel alia lata sit, alioqui nisi iudex sententiam primi capitis protulerit, vel aliam, non exequetur. probat hic text. que las sentences. Nam quod non est, exequi non potest. Priuatio enim praesupponit habitum. l. decem. ff. de verbo. obli. seruius non perdit caput, id est statutum, quia non habet. §. seruus. de capit. diminuti. in infit. sic non potest recedentia

Executio recedentiae etiam fit contra illum qui primi anni fructus recipit.

Executio recedentiae quando differatur.

Exonerari fideiussores recedentarius petere debet.

Articulus secundus.

Ordinatio breuis elucidatio cum ratione.

Requisita sex ut sententia recedentiae per contumaciam lata executioni mandetur.

Videri tituli ante recedentiam debent.

credentia exequi, que non est, ideo si vtraque pars non compareret, circumducereur edictum: nec posset proferri sententia pro vna parte. l. & post edictum. §. circumducto. ff. de iudic. ideo ipso iure sententia non profertur, sed opus est iudicis ministerio.

7 Quinto quod antequam sententia illa lata in contumaciam sit exequenda, requiritur quod illa recedentia executoria esset, si pars esset audita, & in casibus in quibus non est executoria partibus auditis, nec in hoc casu: vt dixi in §. i. supra eodem, glo. 10. & 12. vbi scripsi quando non est executoria: & ratio est, ne plus damni operetur contumacia, quam presentia. l. propterandum. §. & si quidem. C. de iudic. Vnde si contumax veller purgare contumaciam, non exequetur, quia postquam licet ei purgare contumaciam, ergo & impedire executionem: sed quia hoc forte posset reus facere, & semper sic differre executionem, ideo putarem interim faciendam executionem, ne per calumniam differatur executio. Hæc causa fuit in senatu tractata hoc anno 1553. & ad consilium remissa fuit.

8 Sexto requiritur, quod postquam lata fuerit, quod ostensa fuerit parti, contra quam lata est: alioqui si fiat executio antequam parti ostendatur, iniquam & iniustam eam pronunciauit senatus anno 1533. die 13. Maij. & ista notificatio potest fieri domi, si iste aduersarius non inueniatur, per l. r. ibi, in facie, vel ad domum. ff. de liber. agnoscen. & scripsi in artic. de citatio. in ordina. reg. in 2. Tomo, licet hoc non requirat iste text. senatusconsult. tamen standum erit.

9 Item anno 1537. die 22. Nouembris fuit aliquis ad mulctam sexaginta librarum condemnatus, quod appellasset ab abusu ad senatum: eo quod iudex ecclesiasticus, qui de petitorio cognouerat, illum condemnauerat ad restituendum beneficium, super quo obtinuerat in possessorio coram iudice seculari. Nam possessio potest esse iuxta, & tamen titulus erit iniustus. probatur in l. si duo. ff. vt possidet. Feli. in c. licet. de probatio. ideo appellare non debebat, quia non erat grauatus: cum iure permittente fuerit sententia super petitorio lata, vt in rubri. de caus. possessio. & proprietate, per totum, alioqui post sententiam in possessorio latam nunquam ageretur petitorio: & sic eneruaretur iurisdictio ecclesiastici iudicis: quod non est dicendum. condemnatus tamen in petitorio poterit ad iudices ecclesiasticos appellare vsque ad tres sententias. cle. r. de re iud. scripsi in rub. de friuol. appella. in concordia. tamen tanquam ab abusu ad iudices regios non ex illa condemnatione petitorij.

10 Etiam vidi dubitatum, an hæc verba cauebo me, vt vulgò dicitur, *je me garderay de mesprandre*, denotent oppositionem? quidam dicebant quod sic: quia turbati quis dicitur alium persequendo, & opponendo: vt consuluit Alex. consil. 73. in 3. vol. Bar. & alij in l. i. §. huius autem. ff. vt posside.

Contrarium arbitror verius. Nam opponere est impugnare. c. cum inter. de exceptio. sed is, qui cauet, non impugnat, ergo non dicitur opponere, & ita fuit conclusum in palatio inter aduocatos multos, & magni nominis. alia si operæpretium sit, alibi scribam, & allegata pro contrario diuersa sunt, nec respondent ad rogatum.

11 Postremo si quis non se opposuerit in executione literarum sayinæ & nouitatis, si postea velit se opponere, necesse est citare partem aduersam, vt deferat literas, & expleta coram iudice à quo emanarunt primæ literæ.

12 † Et si pars non deferat, dicens se non habere, iudex eas cassabit, & annullabit per doctrinã Bar. in l. 2. col. 1. C. de edend. per tex. in l. vlti. in fin. C. de fide instrumẽto. Præposit. in c. vt debitus. col. 28. de appella. iacob. in l. i. in fi. ff. de edend. addidi ad Bart. alia in d. l. 2.

13 Et sic patet quod per contumaciam transfertur possessio, prout iubet l. si. de rei vend. ff. etiam in beneficialibus, in quibus non habet locum missio in possessionem causa rei seruandæ. c. vno. de eo qui mittitur in possess. causa rei seruandæ in 6. & hic non mittitur in possessionem ratione contumaciæ solius, sed eo quod pars præsens ostendit titulum, quia hæc interdicta causam proprietatis habent annexam. l. 2. ff. de interdi. ideo oportet ostendere titulum. vide alia remedia contra contumaces per Floria. in l. si is eum quo. ff. communi diuidiõ. & ego ipse docui in tractat. meo de contumacia & defectu super ordi. reg. in 3. Tomo.

Loys XII. artic. LXXXIII. des premieres.

Item si l'une des parties au parauant la recreance adingee appelloit de quelque interlocutoire, neantmoins noz dictz iuges ressortissans sans moyen comme dict est, ne differeront de proceder, non obstant ledict appel ou appeaulx: & sans preiudice d'iceulx: sinon qu'il fust question de la competence ou incompetence de iuge, ou de la recusation d'icelluy.

GLOSSA PRIMA.

Iste textus tollit difficultatem, quæ fieri posset, nam postquam sententia recedentis possessoria prolata est, executioni mandari debet: sed is, qui possidet, per dilationes, & appellationes, vult impedire, ne ipsa sententia proferatur: sed hic text. his obuiat, statuens, vt

Arestum ut notificari parti recedentia debeat.

Arestum quod a petitorio non appellatur tanquam ab abusu.

Garder de mesprandre non continet oppositionem.

Praxis se opponendi quado quis in executio ne nõ se opposuerit. Litera que non ostenduntur annullentur. Possessio transfertur ab contumaciam.

Articulus tertius.

Prohibito consequenti & antecede

non obstante appellatione partis iudex non differat procedere ad sententiam. ratio est: quia cui conceditur consequens, id est sententia, conceditur etiam id, per quod peruenitur ad illud, & sic vt non obstante appellatione ad sententiam procedat: per text. in l. ad rem. & l. ad legatum. ff. de procurat. cap. quoniam, de senten. excomm. in 6. Concesso enim sine, omnia ad finem concessa videntur. cap. cum infirmitas. vbi Panor. de penit. & remissio. vnde si mandetur alicui executio negotij, de quo princeps non cognouit: censetur eidem commissa cognitio vt antecedens. l. & si non cognitio. C. si contra ius. c. de cætero. ff. de re iudic. Bart. in l. à Diuo pio. de re iudic. ff.

2 Quod limitat Nicholaus Euerard, in duobus casibus in tractatu de locis legat. argument. à concessio. consequentis quando antecedens esset consequenti maius. argu. l. penul. §. illo. C. de necessariis seruis. & Bart. in l. 2. col. 1. ff. de iurisdict. omnium iudic. & quando ille cui conceditur veller sibi ius dicere ad consequendum antecedens.

3 Vnde si quis eligat sepulturam apud religiosos mendicantes, non poterit ipsi cum cruce accedere ad parrochiã curati, & propria autoritate cadauer accipere, alioqui ius sibi diceret cõtra l. si quis in tantam. & per totum. C. vnde vi. & hoc docet Oldrad. consil. 82. an fratres. & Cardina. in clem. dudum. §. huiusmodi. circa fin. de sepultur. Alexand. & Claud. Aque. in l. si aliquam. ff. de acquir. possess. & in l. i. in princ. de noui oper. nuncia. Curtius in l. postquam. col. 1. C. de pact. & postquam eadem ratio est in hoc casu: scilicet quia vacatio beneficiorũ est dispõdiosa. c. quamuis. de electio. in sexto. de quo dixi in artic. i. supra eod. habebit etiam locum dispositio. l. illud. ff. ad legem Aquil. vnde si quis appellauerit à citatione, vel ab executione literarum sayinæ & nouitatis: poterit iudex per hunc textum procedere ad vteriora vsque ad recedentiam: nisi pars in appellatione expresserit se appellare à iudicis incompetenti citatione: vel quia eum suspectum recusat: & tunc poterit alter magistratus cognoscere: vt est in rub. de recusa. art. 6. requiruntur tamen in hoc arti. sequentia.

4 Primò, quod interlocutoria aliqua lata sit, ibi, *de quelque interlocutoire*. Et interlocutoria dicitur pronuntiatio iudicis ad alicuius articuli decisionem: vt plene scribo in repet. l. quod iusit. in præfatio. ff. de re iudic. quamuis aliam definitionem doceat gloss. in l. cum clericis. C. de episcop. & cler. & glo. in clement. vnica. de caus. possess. & superius in præfatio. aliqua scripti & hic generaliter interlocutoria accipitur etiam pro citatione, vel alia quacunque etiam habente vim diffinitiuę per gl. in l. cum clericis. C. de episcop. & cleric.

5 Secundò, quod sit lata ante recedentiam, ibi, *au parauant la recreance*, & antea recedentiam potest ferri sententia super recusatione iudicis: vel an procurator sit legitimus, sententia sequestri, & multæ aliz, pro facti qualitate: vt in seq. glo. Sed iudicis recusatio hic excipitur, si tamen quis dicat dilationem secundam dandam: & iudex pronunciet concedendam non esse: si pars appelleret hac appellatione non obstante iudex recedentiam pronunciat.

6 Intellige idem si interlocutoria fuerit prolata in ipsa recedentia, vel statim post. per glo. in §. tutor. de authorita. tuto. in instit. scripsi in gl. ante vacationem. in §. præfatioque graduati. de collatio. in concordia. quamuis hic tex. loquatur de interlocutoria prolata ante recedentiam.

7 Tertio quod interlocutoria sit lata à iudice regio. ibi, *noz dictz iuges*, de hoc ergo debet constare in recedentia quod sint iudices regij: ideo solent iudices in principio sic inserere:

8 Petrus talis iudex regius Bituricen. &c. Alioqui sententia non exequeretur: nec sufficeret probare recedentiam sine hac qualitate. per l. cum actum. ff. de nego. gestis. §. plane. l. milites. C. de testamen. milit. vbi testamenta militum valent coram duobus testibus: debet tamen constare eos esse milites, qui ea fecerunt. d. §. planè. & de facto qualificato scribit Ias. in l. penult. §. in cum. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est. l. fideiussor. §. prætor. in si qui fatidã cogant.

9 Quarto requiritur quod vna pars appellauerit ab illa interlocutoria ibi, *si l'une des parties appelloit &c.* Nam si nulla esset emissa appellatio: nõ dubitaretur, an iudex procedere posset. Sed idem dicunt quidam, si vtraque pars appellaret, forte à concessione dilationis, vel ab illa interlocutoria: quod potest esse, sicut à diffinitiuã: vtraque pars appellare potest, vt docet c. Raynutius. & c. Raynaldus. de testamen. Nec debet sumi hic argumentum à contrario: alioqui veniremus contra rationem ordinationis: nempe in infinitum prorogaretur materia beneficialis: sed ideo hic exprimitur via pars, *l'une des parties*, quia hoc frequentius fit quàm vt ambæ partes appellent, & quando aliquid exprimitur ratione frequentioris vsus non excludit aliud non ita frequens. authen. cassa. C. de sacrosanct. ecclesi. gl. sing. in cle. r. de rescript. scripsi in tractat. nominationum. q. 5. num. 25. ego tamen dicerem iudicem non posse procedere, si vtraque pars appellauit: quia stultus est iudex, qui ad non petita procedit, & condemnat. l. si. C. de fideicommiss. libertati. & quando vtraque pars appellauerit ab eo, nullus recedentiam peteret, ergo ex officio sententiam proferre non posset: quia si partes sint concordæ, quid ad iudicem? l. i. §. inde quartitur. ff. de no. oper. nuncia. nec potest iudex in his, quæ facti sunt, supplere. l. vna. C. vt quæ defunt aduoca. part. vbi Docto. Imò hic text. cum mysterio loquitur, dicens *l'une des parties*, ergo si ambæ, cessat decisio text. nec expressit hoc causa frequentioris vsus: vt quidam dicebãt: & ratio sola prorogationis non attenditur, sed partium prosecutio: & ita mihi de iure videtur, quicquid in contrarium dicatur, nec obstat iste text. ibi, *non obstant ledict appel ou appeaulx*, ergo appellationes ab vtraque parte intelliguntur. Respon. non sequitur. nam vna pars plures potest emittere appellationes: & interdum quindecim vidi iudicari in audientia ab illo illustri viro, & memoriæ, omnisque doctrinæ

dēs & cõtrario fallit ut infra.

Requisita in hoc articulo.

Qualitas probandi debet in recedentia.

Vtraque parte appellante an iudex procedere possit.

excellentissimo domino Lisero primo Parisien. Senatus præsidi. Et si plures emissæ fuerint appellationes ab vna parte, idem erit ac si vna tantum emissæ esset: secus si ab vtraque parte: vt prædictum extitit.

10 Quinto quod ab illis appelletur immediatè ad supremam curiam. ibi, *ressortissans sans moyen*. Nam de subalternis iudicibus superius in tractatu de senten. prouiso. articu. 2. dictum fuit. Et ratio huius ordinationis est illa, quam per diximus, nempe qui vult consequens, id est recedentiam executorialem, vult & antecedens, scilicet interlocutorias antea latas non impedire, quominus perueniatur ad ipsam recedentiam. Anchara. consil. 261. videtur. col. 1. vnde si princeps scienter confert officium inhabili, videtur secum dispensare, vt tenere possit id officium. l. quidam. consulebat. ff. de re iudic. l. Barbarius. ff. de off. prator.

11 Item missio in possessionem canonicatus habet vim collationis, quando fit ab habente potestatem conferendi, per hanc regulam, qui vult consequens, vt consuluit Roma. consil. 337. quoad primum. & Panor. in c. auctoritate. de institut. scripti in forma manda. circa finem. in glo. inducentes, in concordia.

Limitat vltra prædicta las. in l. 1. col. 2. ff. de transactio. & in l. si. col. 3. C. de hæredib. instituend. Dec. consil. 77. viso puncto. col. 1. & quinque limitationes tradit Claudius Aquen. in l. 1. col. 3. ff. de noui oper. nuncia.

12 Idem si appelletur à sententia, qua aliquis fuit subrogatus in locum alterius. per istum text. generaliter loquentem, & quia iste text. duos tantum excepit casus, videlicet incompetentiæ, & recusationis, ergo firmat regulam in non exceptis. l. 1. ff. de regulis iuris. gloss. & Dyn. in proce. reg. sexti libri: & quia hæc subrogationis sententia interlocutoria est: ideo in ea procedet tex. de cilio, loquens de interlocutoria.

Sinon qui il fust question de la competence, ou incompetence de iuge.

GLOSSA SECUNDA.

Ic ponitur limitatio ad ea, quæ superius dicta sunt, videlicet quod iudex procedere potest non obstante appellatione emissâ ab interlocutoria ante recedentiâ lata, fallit si ageretur de competentiâ iudicis, vel incompetentiâ. per gloss. singularem, in clem. vna in fin. de sequestra. possessio. & fruct. Nam in quibus casibus est prohibita appellatio, tamen non censetur prohibita à sententia, qua aliquis se iudicem competentem pronunciauit, vel incompetentem. Ita consuluit Angel. consil. 195. Guillelmus. alijs omnes causis ad incompetentes iudices trahi possent: vt refert Francisq. Curt. consil. 124. Sacratissime &c. mature. num. 13. vnde licet contra tres sententias conformes nulla exceptio opponi possit clem. 1. de re iudic. Tamen exceptio iurisdictionis, seu incompetentiæ opponi poterit: vt docet Bal. in l. exceptio. nem. col. vlt. C. de probat Hippoly. in repet. l. si. num. 49. ff. de iurisdic. omnium iudic. ratio huius limitationis est: quia iudex est potissima iudicij pars. gl. in l. si procuratorem absentem. ff. de procurat. facit text. in l. 1. ibi cui de ea re ius statuendi fuerit. ff. de his qui notant. infra.

2 Vbi quis notatur, si infamia irrogetur ab eo, qui potestatem habet super infamia iudicandi: ideo si iudex laicus condemnet clericum ad emendam honorabilem, quod non potest: vt alibi dixi: non notatur infamia de iure: quia is potestatem non habet hoc faciendi in clericum. c. vno. de cler. coniuga. in 6. cap. at si clerici. de iudic. vbi Barba. col. 3. multa iura ad hoc consonantia tradit, vide ibi eum col. 3. & seq. & in rubr. de foro competen. idem tenet Imol. in l. si quis filio. §. quid tamen. ff. de iniusto rupto & irrito fact. testament.

3 Et vbiunque est sublata nullitas, non censetur illa sublata, per quam negatur iurisdictionis: quia oportet, quod constet de sententia, & iurisdictione proferentis. per d. gloss. pro qua fecit l. 2. §. ait prator. ff. qui satisfda. cogant. vbi per illum text. Bald. ait, quod si statuto caueatur, vt sententia arbitri mandetur executioni, qualiscunque fuerit, debet intelligi dummodo lata fuerit ab eo qui fuit arbiter. hoc firmat Barba. in d. clem. vna. col. 5. de sequestra. possessio. & fruct. & sic opus est quod illa nullitas appareat. las. consil. 101. col. vlt. vol. 3. si tamen quis non se allegauerit clericum, & fuerit condænatus ad hanc honorabilem emendam, si non appellauerit, & in executione tonsurâ alleget, non auditur: vt censuit Senatus anno 1480. die 22. Decembris. quia illam allegans in executione, videtur calumniosè proponere: vt asserit Bald. in l. in contractibus. col. 1. C. de non numerat. pecu. alibi dicam, & semper posse allegari coram laico, poterit tamen iudex laicus clericum absolueri de crimine priuilegiato, & post absolutionem non licet officiali postea eum prehendere, alioquin officialis Paris. fuit coactus ducere clericum ad Senatum, & is fuit libere à carcere extractus, & promotus Paris. de sentus, anno 1390. in quadra.

4 Item prohibitus excipere, poterit incompetentiâ iudicis excipere. Feli. post alios in c. pastoralis. nu. 11. col. 3. de exceptio. & sic non est mirum, si hic excipiatur.

5 Quia sententia lata à non suo iudice dicitur potius famosus libellus, id est scriptura, quam sententia

A sententia subrogationis appellatur, & ad vltiora proceditur.

Hic ponitur de incompetentiâ iudicis.

Iudex secularis clerici cum ad emendam honorabilem an condemnare possit.

Arestum an in executione tonsuræ allegari possit.

Sententia nulla non est sententia.

rentia. Bald. consil. 21. processus. col. 2. in 5. vol. & omnis actus à iudice incompetenti factus dicitur fieri sine ordine. Bald. in c. si. quo tempore miles. in feud.

9 Si tamen iudex fuerit competens in vno, non poterit pars allegare incompetentiâ in aliis, sed debet tendere ad fines non procedendi in illis casibus, in quibus non habet cognitionem: & si iudex voluerit procedere, pars appellare poterit. ita vidi in practica seruari, & appellationem alicuius à Senatu annullari, eo quod incompetentiâ allegauerat, & ea non obstante iudex processerat à quo pars appellauerat, die 15. Julij, anno 1528. contra quendam, qui appellauerat à iudice scabinorum ciuitatis Montis desiderij. & circa incompetentiâ sex esse consideranda scripti in tracta. de exceptio. in 3. diuisio.

7 Et ad ornamentum & elucidationem illius gloss. & totius materiæ in competentiâ, vide Bald. in marguar. in verbo, iudex. quæst. 162. & in verb. lis mora. quæstio. 29. & Panor. in cap. ex parte 2. de offic. delegat. & consil. 62. vol. 2. & Angel. in rub. de exceptio. in instit. col. 3. & in §. appellatur. col. 8. ibid. Lanfranc. in repet. e. quoniam. in verb. exceptiones. col. quarta. & in ver. interlocutiones. col. 18. de probat. & Vital. de camba. in tracta. clausula. in clausula nulla exceptione obstate. Alex. in l. 4. §. condemnatum. col. 4. ff. de re iudic. & in l. de pupillo. §. qui opus. col. 2. de noui oper. nuncia. & consil. 77. in 3. vol. Ancha. consil. 271. in fin. & Barba. in c. iuravit. col. 3. de probat. & consil. 39. in 1. vol. ac consil. 44. eodem vol. & consil. 50. col. 3. ibidem, & consil. 13. col. 6. in secundo vol. ac consil. 28. col. 5. ibidem, & Corset. in sing. incip. Statutum, & Hippoly. sing. 10. Tu scis. & Roma. consil. 42. Soci. consil. 27. num. 8. in 3. vol. & consil. 87. num. 5. ibidem, & consil. 83. col. fin. vol. 4. Corne. consil. 37. in 1. vol. & Areti. consil. 165. col. 4. & las. consil. 9. col. 2. volum. 3. Dec. consil. 107. & consil. 360. & Feli. in c. pastoralis. col. 3. de excepti. & in cap. qualiter in primo. de accusatio.

8 Item non solet princeps seruare defectum iurisdictionis, nec valent literæ concedentes, quod non obstante defectu iurisdictionis princeps confirmaret sententiam: his verbis vtitur Gomef. in compendio vtriusque signaturæ. fol. 74. & seq. in reg. de non iudicand iuxta formam supplica. quod est notandum contra sic impetrantes literas regias in hoc regno, vt verificari & interinari non debeant: si non obstante defectu iurisdictionis sententia ab eis lata confirmetur: vel quod non obstante incompetentiâ iudex cognoscat.

9 Vide 35. limitationes per Corsetum in reperto. in verbo fori competentia. vbi fori incompetentiâ in illis casibus allegari non potest: & triginta quatuor casus in quibus incompetentiâ exceptio non opponitur, congerit Barba. in rubr. de foro compet. col. 3. cum seq.

10 Aduerte ad id quod scribit Bal. in disputatione incip. Accusatus. col. 5. versi. 3. requiritur quod iudex incompetens qualitercunque procedat, semper dicitur partem grauare, & non potest secundum eum procedere, nisi male, allegat tex. in l. magisteria. C. de iurisdic. omnium iud. alia multa dixi de hac incompetentiâ in tractat. meo de exceptio. in 3. diuisio. hic non repetam.

Ou de la recusation d'iceluy.

GLOSSA TERTIA.

Intellige quod si pars recusat iudicem, fortè quia alteri est consanguineus, vel alia ex causa, de quibus in tract. de recusa. dixi. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdic. omnium iud. si iudex pronunciauerit procedendum non obstante recusatione opposita, si pars appellet: iudex ad recedentiam procedere non poterit in hoc casu, per istum tex. durum est enim coram iudice suspecto litigare. c. cum inter. de exceptio. & quia sapit incompetentiâ, quæ semper excepta censetur: vt supra dixi in proxima gloss.

2 Ille tamen tex. non procedit, quando sententia recusationis notarij, aut alterius quam iudicis proponeretur: quia tunc iudex procedere posset non obstante partis appellatione. sumendo argumentum ex isto tex. qui vnum exprimit, & excipit: ergo aliud comprehendit, l. cum prator. ff. de iudic. c. qualis. 25. dist.

3 Hodie prouisum est huic artic. per ordinat. no. public. anno 1539. artic. 11. quæ est artic. 6. rub. de recusa. vbi statuitur, quod in omni recusationis materia, in qua declaratur erunt causæ recusationis friuolæ, & non admittibiles, poterit vltra procedi ad principalem causam non obstante appellatione, sed non iudex recusatus: sed alius substitutus, vel locum tenens: vel is qui solitus est sedere in loco illius recusati: & ideo per illam ordinationem, si recusatus erit locutenens generalis, & is pronunciauerit recusationis causas friuolas, & non recipiendas: si appellatum ab illa sententia fuerit, locutenens specialis quem vocant, *lieutenant particulier*, cognoscat de illa causa, & procedet vsque ad sententiam recedentis non obstante appellatione: & ista sunt notanda, quia olim iudex recusatus manus & ora ligata habebat, adeo, vt non posset cogere partes, vt conuenient de iudice: vt fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1526. die 21. Martij. ideo eligebantur arbitri iuris. c. legitima. de appella. in 6. & interim causa principalis differebatur. Sed hodie est statutum iuste, vt supra scripsi, & abundantius in tracta. meo de recusa. super illo artic.

Competens in vno, in aliis non est incompetens.

Arestum.

Literæ confirmantes sententiam à iudice incompetente latam non valent.

Casus in quibus incompetentiâ allegari non potest. Iudex incompetens partes grauare censetur.

Recusatio iudicis impedit iudicem procedere etiam ad recedentiam.

Elucidatio ordinationis regie de recusatis iudicibus.

Arestum.

Articulus quartus.

Que es matieres possessores beneficiales, l'on communiquera les tiltres des le commencement de la cause: pour quoy faire le iuge baillera un seul delay competent, tel qu'il verra estre a faire, selon la distance des lieux: Et par faute de exhiber se fera adiudicatio de recreance, ou maintenue sur les tiltres Et capacitez de celuy qui aura fourny, qui sera executee non obstant l'appel, quand elle sera donnee par noz iuges ressortissants, sans moyen en noz dictes cours souveraines.

GLOSSA VNICA.

Producere titulos utraque pars debet, & quando.

Superius articulo primo dictum fuit recedentia sententiam ex titulis adiudicandam: dubitare quis posset, quando illi tituli beneficiales exhibendi sint, & producendi: & primo statuitur hic, in principio litis producendos, & exhibendos titulos in beneficalibus: ne dispensiosa sit beneficiorum diutina vacatio. c. quam sit. de electio. in 6. & sic in ipso litis exordio, & in initio debet communicare pars, id est in medium asserre, producere, exhibere, & edere suos titulos, id est collationem sibi factam, presentationem, institutionem, vel aliam quamlibet provisionem. Ratio est: quia possessio in beneficiis acquiri non potest sine titulo, nec acquisita retineri. c. 1. & per totum. de eo qui mittit. in possessio. in 6. cap. ex. literis. de restit. spoliat. c. 1. de reg. iur. in 6. glof. in verb. inquirant. §. ordinarij. de pacif. possess. in pragmatic. & si fuerit acquisita, non prodest: quia est quedam detentatio, non possessio, regula sine possessione. de regul. iur. in 6. ideo vult hic text. quod producatur titulus ad ipsam possessionem iustificandam: vt infra dico. Et hic text. dicit titulos in plurali, tiltres, & sic omnes. Respon. si quis dubitet de vno, omnes potest producere: sed sufficit vnum certum & bonum titulum producere: nempe si collationem a papa quis habet, adhuc tamen non habet bullas, producet collationem ordinarij: & demum si videat illam non sufficere, alteram vel alias quascunque producere poterit: imò si non produxerit in recedentia, poterit in pleno producere possessorio alios titulos, quia hic non prohibetur. pro hoc facit glo. & ibi Panor. in c. 1. de concessio. prebend. iste artic. est in rub. des causes possessores beneficiales, & mutatus a transcribente, sed postquam omnia erant parata & coniuncta, non potui facile separare: ideo tu boni consules.

Dilatio competens dari debet & an due concedi possint.

Secundo docet quando sumendum sit initium. ibi, pour quoy faire &c. vbi Rex censet iudicem daturum vnam solam, ad producendum titulos, dilationem competentem, secundum quod eidem iudici visum fuerit, pro locorum distantia: & quamvis hic text. non loquatur nisi de loci distantia, tamen debet iudex arbitrari dilationem secundum distantiam locorum, & personarum: vt expressè dicit textus in c. cum sit Romana. de appella. & ibi gl. dicit etiam qualitatem personarum in spiciendam. per tex. in l. 2. ff. de re iudic. facit l. 1. C. de dilatio.

Quero, nunquid iudex poterit alteram dilationem concedere? Respon. non, quia non potest tollere legem superioris, & sic faciendo imponeret legi: quod non potest facere inferior. clem. ne Romani. de electio. l. nemo. ff. de lega. 1. ideo alium terminum non dabit quam assignatum in lege: vt probatur in c. 1. & c. cupientes. §. quod si per viginti. vbi glo. in verb. quindecim. de electio. in 6. sed parte altera non comparante in termino procedere ad vltiora licebit. vt ibi dicitur, & nominatim asserunt Anchar. & Perus. in d. c. cum sit Romana.

Vbi plus dicunt, in beneficalibus desertam non esse appellationem, ex quo alia pena contumaci imponitur, videlicet quod in eius absentia procedatur: & sic alia pena appellans puniri non debet, & sic duplici. c. at si clerici. in fi. de iud. quod est verum in termino a iure assignato, secus in termino dato ab homine: quia mitius agitur cum lege, quam cum homine. l. Celsus. ff. de arbitr. docto. in d. c. cum sit. dicam in rubr. de appellatio. ex magna tamen causa, & utilitate suadente, posset iudex secundam statuere, & maxime si hoc haberet stylus curie. Panor. & Felj. in d. c. cum sit. & hodie iudices non seruant istum text. sed duas ad minimum concedunt dilationes.

Non exhibens titulos recedentia perdit.

Tertio quod si in ipsa dilatione pars altera non exhibeat titulos, collationem, vel aliquam provisionem: adiudicabitur recedentia, vel manutenentia, id est plenum possessorium ei, qui produxit suum titulum. probatur ibi. Et par faulce d'exhiber &c. nempe ipsa possessio in beneficiis, vt dixi, non debet adiudicari alicui sine titulo: ne ad ea vitiosus detur ingressus. cap. 1. de eo qui mittitur in possessio. caus. rei seruan. in 6. debet enim possessio ex titulis iustificari. gl. vlt. in clem. vna. de caus. possess. & proprietaria abundè super hoc scripsi in tit. de annatis. in glof. possessionem. in 7. regula in concord.

Producens in termino signaturam an postea bullam producere possit.

Vnde si altera pars intra dilationem produxerit signaturam, & post dilationem bullam, valebit productio, antequam recedentia proferatur: quia hic non imponitur alia pena, nisi quod adiudicetur recedentia ei, qui produxit: ergo antequam adiudicetur, producere altera pars poterit. doct. in cap. primo de fide instrumento. Sicut de testibus scribitur, sufficere si iurauerint in termino, licet non fuerint examinati, sed post terminum: quia dicta illorum referuntur ad diem iuramenti teste Bar. in l. damni. §. Sabini. ff. de damno infect. refert Hippol. sing. 113. dictum testis &c.

Quarto ibi, qui sera executee. vult recedentiam exequendam non obstante appellatione, si fuerit lata a iudicibus regijs, a quibus immediate ad curiam appellatur supremam: vt superius dictum extitit artic. primo. Sed hoc esse periculosum asserit Ioan. Fabr. in §. retinenda. col. vlt. de interdict. in instit. quia ante litem contestatam non fertur diffinitiva. l. properandum. §. 1. C. de iudic. Sed respò. quod actor, qui produxit titulos debet tueri in possessione, quousque reus veniat, & suos titulos exhibeat. per rubric. ff. ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est. Quod si meliores pars offerat titulos, iudex plenum adiudicabit isti reo vltimo producenti possessorium: & ita seruat praxis regni. Post plenum autem possessorium, petitorium quis mouere poterit. per c. cum ecclesia. ca. pastoralis. de causa possessio. & hoc coram officiali, vbi situm est beneficium, vel coram aliis iudicibus delegatis ecclesiasticis.

Item quamuis iste text. loquatur de iudicibus, a quibus ad curiam appellatur, quod recedentia exequi debet: multò fortius si sit a Senatu prolata. authen. multò magis. C. de sacrosact. eccles. vel a supplicationum consiliariis, quos reuelarum dicunt: & hoc seruat praxis. Vide alia quæ scripsi artic. 3. titul. de causis benefic. vbi hic artic. est repetitus.

Idem artic. LXI I. des publ. 1539.

Que les sentences de recreance Et reintegrande en toutes matieres Et de gar nison seront executoires non obstant l'appel, Et sans preiudice d'iceluy en baillant caution, pourueu qu'elles soient donnees par noz iuges ressortissants sans moyen assistans avec eulx iusques au nombre de six conseillers du siege, qui signeront le dictum, avec le iuge dont sera faicte mention au bas de la sentence pour le regard desdictes recreances Et reintegrandes.

Articulus quintus.

GLOSSA PRIMA.

Escribit hic articulus tres casus, in quibus executio fieri potest appellatione non obstante, primus est in recedentia: de qua dictam extitit superius, artic. 1. & secundo. & hucusque.

Secundus casus executorius est in interdicto, vnde vi super spoliatione, quando aliquis fuit spoliatus beneficio, vel alia quacunque re: vt hic, dum dicitur reintegrande en toutes matieres, & ideo sic vocatur ab effectu, quia reintegranda sunt omnia iura spoliatis. c. reintegranda. 3. q. 1. vbi inuentum est remedium possessorium pro his, qui amiserunt possessionem sine iusta causa, vt eam recuperare possint: & habet locum tam in rebus ecclesiasticis, beneficiis, quam pro rebus prophanis. glof. & doct. in c. cum ad sedem. de restit. spoliato. de Ripa in c. sape. ibidem, & quamuis Panor. Imol. & multi docto. teneant in d. c. cum ad sedem. hoc remedium non dari nisi pro rebus ecclesiarum, vel clericorum.

Remedium c. reintegranda in omnibus rebus lo cum habet etiam laicorum.

Tamen quod detur laicis etiam pro rebus laicorum, patet hic, dum dicit, en toutes matieres, & huius fuerunt sententia Bart. Angel. Areti. Alex. & alij, in l. re quæ nobis. ff. de acquir. pos. & Alex. consil. 51. viso. in 1. vol. & consil. 112. viso. col. 4. vol. 2. & consil. 200. viso. ibidem. & consil. 6. Circa. in 2. q. vol. 3. & consil. 9. in causa. col. 2. volum. 5. & consil. 94. visis. num. 13. ibidem, vbi istam sententiam dicunt communè, & Soci. consil. 266. col. 7. in 2. vol. & Dec. consil. 262. Agitur. col. 1. Nam quamuis hoc remedium ca. reintegranda. fuerit ab ecclesia, & ecclesiasticis viris, & pro rebus ecclesiasticis principaliter inuentum: tamen noluerunt inuectores denegare illud remedium laicis, pro possessione rerum suarum recuperanda: quamuis de hoc dubitet Petr. Ferr. in sua pract. in forma libel. in causa rei spolia. in prima glof. col. penultima.

Quia dispositio huius c. reintegranda. inducta videtur ratione corrigendi peccatum spoliationis: quæ ratio peccati etiam militat in rebus laicorum: igitur inter laicos, & in rebus ipsorum seruari debet, quia est eadem ratio. ca. translato. de conitit. & quia nimis restringeretur ille text. si tantum in rebus ecclesiarum, vel clericorum intelligeremus, cum generaliter loquatur. Et quamuis sententia in materia reintegranda sit executoria non obstante appellatione, literæ tamen super reintegranda non debent mandari executioni post appellationem, sed sententia, prout loquitur iste tex. & sic iudicauit Senatus Paris. anno 1516. die 9. Decembris.

Inductum cur c. reintegranda sit, & cui detur.

Item hoc remedium datur ei, qui amisit possessionem ex iniusta causa. d. ca. reintegranda. & debet is, qui petit sibi restitui possessionem, dicere se ex iniusta causa possessionem perdidisse. teste Innoc. & aliis in d. cap. cum ad sedem. & in c. sape. de restit. spoliat. in Francia sicut communiter concluditur per practicas in interdicto retinenda, quando pars tenet, & possidet, sed turbatur. teste Ioan. Fab. in §. retinenda. de interdict. in instit. ita in possessione recuperanda communiter concluditur in hoc remedio reintegranda possessionis: de quo plura scribit Soci. in repet. l. rem quæ nobis. ff. de acquir. possess. vbi 12. tradit q. Cuius scripta si hic vellè transcribere, multas chartas replexerit. Sed breuia & vtilia scribere aueo. Et solet concludere actor, vt restitatur & reintegretur in primis & ante omnia ad possessionem domus, vel alterius rei, qua fuit spoliatus. l. 1. & per totum. ff. de vi, & vi armata. Petr. Ferr. in pract. sua in forma libel. in causa spoliata pos-

Conclusio in reintegranda.

fessio. Innoc. & alij in c. querelam. de electio. & doct. in c. cum ad sedem. & c. saepe. de restitu. spol. Soci. in quaest. 6. & in hoc Rex habet praeventionem, vt iudicauit Senatus. de quo in stilo parla. arelto 384.

7 Notandum est quod interdictum vnde vi. non competit pro rebus mobilibus, nisi res mobiles sint in fundo, vnde quis vi deiectus est. l. r. §. illud. ff. de vi. & vi armata. ita & hoc remedium reintegranda. nam si quis fructus ex meo fundo receperit, hoc remedio agere potero. per d. cap. reintegranda. ibi, omnia. & cap. cum ecclesia. 3. quaest. 2. ibi, de possessionibus, & rebus. Barto. & alij, in d. l. rem quaer nobis.

*Iungi an possit interdici-
tum cum
hoc c. rein-
tegranda.*

8 Sed in hoc aduertendum est: quia agens interdicto, debet dicere se spoliatum ab anno citra, depuis an & iour en ca. alioqui non recipietur apud nos: quia annalia interdicta sunt, nisi de eo quod ad eum, contra quem agitur, peruenit. l. ex quibus causis. ff. de interdictis. l. r. de vi & vi armat. quamuis si agatur remedio c. reintegranda. perpetuo agi possit, maxime quoad damna. glos. vlt. in c. solite. de restitu. spoliato. vbi docto. sed in hoc regno nos coniungimus interdictum possessorium vnde vi, cum remedio d. c. reintegranda. & ex his fit vnum bonum mixtum, quamuis Soci. in d. l. rem quaer nobis. in 6. quaestione dicat non posse haec remedia concurrere: tamen in quantum vnum excedit aliud, & possunt compati, simul iniunguntur in praxi. vide Soci. in repetit. l. rem quaer nobis. 8. princ. quaest. ff. de acquir. posses.

*Spoliatus
tria proban-
te tenetur.*

9 Item tria saltem probare debet spoliatus. Primò possessionem, scilicet quod possidebat ante spoliationem. l. r. §. interdictum autem hoc nulli competit, nisi ei qui tunc, cum deiceretur, possidebat: nec alius deiici visus est, quam qui possidet. ff. de vi & vi armat. cap. consultationibus. de off. delegat. Secundò quod fuit spoliatus. ca. 2. & seq. de restitu. spolia. Sufficit tamen probare antiquiorem possessionem agentis, & istam rem nunc ab alio videlicet reo possessam, vt pulchre docet Bal. in l. pen. nu. 20. C. si à non compe. iud. iudica. fuerit. quem sequitur Alex. consil. 6. circa. nu. 5. in 3. vol. & Carol. Ruinus in consil. 5. viso processu. nu. 16. in 4. vol. & de hoc aliquando scripsi. & in practica non solet adici tempus: etiam non est necesse in hoc remedio apponere, nisi argueretur dolus. Bart. in l. r. §. sine autem. ff. de vi & vi armat. Sed nos non solemus, & idem dicit de Ferris. in glos. ingressus. Tertiò quod sit spoliatus à parte aduersa, vel eo mandante, aut ratum habente. c. cum ad sedem. de restitu. spoliato. Nam si ageretur contra eum, qui possidet, non tamen spoliatus, non concluditur contra eum (vt dicunt practici.) *A repaer les troubles, mais à remettre & restituer la spoliation faicte par Sempronius entre les mains de Titius.* & hoc probatur in c. saepe. de restitu. spoliato.

Tertius hic describitur casus executorius, videlicet cum quidam est condemnatus ad interim soluendum, quod dicunt garniendum decem aureos, quos debet: tunc executio fiet, non obstantibus oppositionibus & appellationibus: & istum casum plenè tractaui in tracta. de literis obligatoris. arti. 1. & per totum. ad ibi dicta nunc te reicio.

Seront executores non obstant l'appel.

GLOSSA SECUNDA.

*Appellatio
quædam nõ
rescindit.*

1 **Q**uamuis de iure interponenda prouocationis potestas à sententia ex omni causa prolata libera litigatoribus tribuatur. l. 3. C. de peda. iudicib. Tamen quædam sunt quæ in causa appellationis non veniunt rescindenda, & ista non suspenduntur per appellationem, vt litis contestatio, & testium receptio. l. ita demum. C. de procurator. cle. reitibus. de testib.

2 Quædam sunt, quæ nullo modo pertinet ad iudicem appellationis, sed finiuntur simulatq; est appellatum, & tunc quoad ista appellatio non rescinditur prorsus pronunciatum: vt pote fideiussor datus in prima causa, non tenetur in causa appellationis. l. cum apud. ff. iudicat. solui. vbi glo. & Bart. & in l. græce. in princ. de fideiussorib. quia satisfactio finita est primo iudicio finito: vt plenè scribit Hippol. in rubr. de fideiussorib. q. 10. num. 108.

3 Quædam sunt, quæ in causa appellationis possunt reformari, confirmari, vel prorsus tolli, & quantum ad hoc appellatio suspendit pronunciatum, & appellatur suspensio, non quod interim non rescindat, sed quia non rescindit præcisè: cum remaneant reliquæ sententiæ in fieri. l. postquam. §. Imperator. ff. vt lega. nomine caueatur. & l. r. in fi. ff. ad Turpili. c. venientes. de iureiurand. & in præfa. superius dictum extitit.

4 Sunt quædam, quæ non possunt pendere vt ea quæ sunt necessaria, & trahunt secum executionem, vt infamia, & deportatio, & ista postea per appellationem rescinduntur. l. furti. §. i. ff. de his qui not. inf. l. qui vltimo. ff. de pœnis. Bal. in l. si causa cognita. col. 1. C. de transactio. & l. si si à non competente iudice iudicatum fuerit. Sic & in his casibus fit executio, quæ tamen postea per appellationem rescindi potest. per text. in l. chirographis. §. 1. ff. de administra. tutor. ob id datur cautio, per has ordinationes. & an appellatio prohiberi possit, scribit Ludo. Roma. in l. pen. ul. ff. de aqua plu. arcend. glos. & docto. in l. 2. C. si contra ius. alibi dico in tracta. de appella.

Et sans

Et sans preiudice d'iceluy.

GLOSSA TERTIA.

Abes hic quod appellatio non recipitur ante executionem in materia possessoria: etiam hoc probat text. in l. vna. ibi tamen lata sententia sortitur effectum. C. si de momento. posses. fuerit appellat. & per illum text. dicit Bar. in l. secunda. ff. de appel. recipiend. Quod facta executione sententiæ latæ in possessorio admittitur appellatio, licet non ante executionem, & quamuis opinio Bart. reprobetur per doct. ibi, tamen approbatur hic, & per totum istum titulum.

*Sententia
possessoria
exequitur
non obstant
te appellati-
one.*

2 Et dicta l. vna. quamuis ponderetur per doctores ibi, & integra omnis proprietatis causa feruetur. Non dicit vt integra feruetur causa possessionis, & sic solum ibi referuatur ius proprietatis: & sic patet opinionem Bart. verisimiam, & probati in d. l. vna. dum dicit: tamen lata sententia sortitur effectum. ita tamen possessionis reformationem fieri oportet, vt proprietatis integra causa feruetur, vult dicere faciendam etiam esse reformationem possessionis post executionem, & sic de possessione cognoscemus: & postquam sententia possessoria fuerit executioni data: vt hic dicitur: & ita recipitur practica Franciæ. licet Petr. de Ferris. in pract. sua in forma appell. ab in interlocutoria, in verb. in his scriptis circa fi. dicat omnes contra Bartol. tenere, & idem in forma libelli in causa rei spoliata. in verb. per vestram diffinitiuam. & Iaf. consil. 187. circa. col. 6. in 2. volum. quod omnis opinio est in contrarium. & idem tenet Dec. consil. 28. & pro tenui. col. 3. Tamè sufficit Gallis sententiam Bart. hic esse approbatam per leges regni. & pro ista facit text. in c. si. de possessione. 2. quaest. 6. cuius verba sunt de possessione & eius momento: si in causa dicatur, quæ sententia interlocutoria appellatur, quamuis prouocatio interposita fuerit.

*Intellectus
ad l. unam.*

3 Tamen lata sententia sortitur effectum. ecce ibi practicam huius regni: vt sententia possessoria exequatur, & sortitur effectum salua appellatione, & sine illius præiudicio. Et istum intellectum sequitur & commendat Panor. in d. c. cum ad sedem. col. penult. de restitu. spoliat. & in consil. 55. in causa. col. penult. & seq. in 2. volum. vbi dicit istam verisimiam. & Bald. in l. 2. col. vlt. C. de episcop. audien. ac Paul. Castren. consil. 39. quod in sententia, in 1. volu. ac de Ripa in repetitio. cap. saepe. col. 2. de restitu. spoliat. & dominus Petrus Parisius consil. 108. de bono iure. num. 20. in 1. volu. & sic appellatio in possessorio procedit, sed non impedit executionem, tamen si retractetur postea sententia, retractabitur etiam executio: quod est noiadum ad istam Franciæ praxim. & quod appellatio non suspendat executionem in possessorio, tenet Archidiaconus in dicto §. de possessione. & Imol. in clem. vna in fi. de sequestra. posses. & fruct. & Aufser. in decisio. Tholosana. quaest. vlti. & stylus curiarum Delphinalium seruat opinionem Barth.

*Praxis Fra-
cie iuri cõ-
formis in
possessorijs,
& Delphi-
natis.*

4 Vt si appelleretur à reintegratione possessionis, iudex à quo non debet retardare executionem suæ reintegrationis, vtor verbis Guidonis Papæ in statuto, si quis per literas. in verb. appellatione cessante. Si tamen iudex appellationis postea cognouerit male processum, reuocabit reintegrationem cum expensis, damnis, & interesse secundum Guido. quem sequitur practica Franciæ vt hic.

5 Et sic conciliantur iura canonica & ciuilia, vt à sententia possessoria primi capitis recredentia non appelletur quoad effectum: quia sententia sortitur effectum, antequam appellatio discutatur. Et ita intelliguntur leges loquentes, vt non appelletur à sententia possessoria. & dicta l. vna. Si de momenta. posses. iura autem canonica, quæ recipiunt appellationem à sententia possessoria, intelliguntur de sententia lata super secundo capite possessionis, id est super pleno possessorio. nam ab illa bene recipitur appellatio, etiam non facta executione: prout dixi in artic. 1. supra eodem. per capit. fin. de iudic. cap. 1. vbi glo. de caus. posses. vbi dixi: quia prætor vult, vt confestim is, qui possidet conseruetur, & teneatur in sua possessione. rubr. ff. vt possid. sed hoc non potest fieri recipiendo probationes: ob id nullæ recipiuntur testium probationes in recredentia, sed dum plenius tractatur possessorium: secus cap. 1. de sequestrat. posses. & fructuum, & ista est practica Franciæ ex iuribus, vt videtis, assumpta: videte quæ scripsi in articulo 9. in glos. 5. infra eodem. & Antho. Capit. in decis. Neapol. q. 34.

*Conciliatur
iura canonica
& ciuilia.*

6 Si tamen tertius se opposuerit, audietur ante executionem. Panor. in c. veniens. de testi. col. 3.

7 Et in casibus in quibus iudex potest ex officio procedere, potest & tertium, cuius interest, admittere. text. in c. cum parati. vbi ponderat Imol. & Decius in 2. not. de appel.

8 De stylo curiarum Delphinalium spoliatus restituitur, non obstantibus appellationibus, & oppositionibus etiam factis à tertio, teste Guido Papæ in d. statuto. si quis per literas. in verb. appellatione. versic. Quarto. si in executione.

9 Et per dictam l. vnam. & §. de possessione, approbatur praxis Tholosana, quæ vult, vt post sententiam executoriam, à qua fuit appellatum, imperentur literæ vocatæ, de sortiat: videlicet vt sententia sortiat effectum non obstantibus appellationibus: quod non est negligendum.

*Literæ de
sortiat,
quare sic no-
centur.
Quo tempo-
re huic re-
medio præ-
scribitur.*

C. de annal. exceptio. glo. in §. furtiu. de vsucap. in institutio. si tamen interueniret titulus & bona fides inter priuatas personas præscribereur spacio decem annorum inter præsentis, & viginti inter absentes, nisi in ecclesia, in qua requiruntur quadraginta anni. cap. de quarta. de præscrip. Ioan. Francif. Bald. in tractatu præscrip. in quarta parte quartæ partis, quæstione vigesimaquarta. col. 54. & sic post annum potest quis hoc remedium intentare: vt superius in glof. prima scripsi, & ita fuit in senatu iudicatum.

En baillant caution, pour uen qu'elles soyent données par noz Iuges ressortif sans sans moyen, assistants avec eux, iusques au nombre de six conseillers du siege, qui signeront le dictum avec le iuge, dont sera faicte mention au bas de la sentence, pour le regard des dictes recreances & reintegrandes.

GLOSSA QVARTA.

Requisita in hoc articulo.

Hoc text. colligitur cautionem esse dandam, sicut in recredientia dixi supra, articulo primo.

Secundò ex hoc text. colligitur ibi, par noz iuges &c. quòd remedium cap. reinte-granda. competit etiam laicis, & contra clericos, & clericis: etiam contra laicos, & in his agere debent partes coram iudice regio, & sic seculari, licet dubitatio magna sit posita per glof. & Docto. in cap. cum dilectus. de eo quod metus causa. & Soci. in repet. l. rem quæ nobis. quæst. 4. ff. de acquir. posses. & Petrus de Ferra. in forma libelli in causa rei spoliata. Tamen istud seruatur in Francia, vt omnis materia possessoria coram iudicibus secularibus tractari sit solita pro omnibus, & quibuscunque personis, & contra quoscunque.

Causa possessoria coram secularibus tractari solet.

Tertiò iudices illi esse debent, à quibus ad parlamentum immediatè appelletur, ibi, ressortif sans sans moyen, istud etiam in recredientia seruari dixi. in art. 1. in fi. supra eod.

Quartò requiritur quòd assistant sex ad minimum consiliarij. ibi, assistants avec eux iusques au nombre de six conseillers, au siege, & non valeret sententia, si pauciores interessent, postquam hic forma præstituta est: qua omnia corruit actus. cap. cum dilecta. de rescript. si tamen consiliarij valitudine, aut alia iusta causa tenerentur, liberum esset iudici capere aduocatos illius curiæ, per text. & ibi Doctor. in l. si longius. ff. de iudic. cap. cum plures. de offic. delega. in 6. melius est tamen consiliarios expectare, si mora non esset longa.

Que pars presentia ferenda expensis faciat.

Sed quis soluet istis? Respon. is, qui petit & prosequitur causam esse decidendam. Barto. in l. si postulauerit. in fin. princ. ff. de adulter. quia ille solus præbet causam commissioni: & hoc communiter fit. Si verò iudex visis allegationibus vtriusque super quæstione dubitat, tunc si committat quæstionem consulendam: hoc expensis vtriusque partis fiet, & sic communibus: quoniam vtraque pars præbet causam commissionis secundum eum: & sic deciduntur processus quandoque commissariorum in parlamento: & pro hoc facit l. generaliter. §. his de præsentibus. C. de iureiurand. Bald. in l. 3. in fi. C. de adulter.

Sequi consilium an iudex teneatur.

Et quamuis iudex non teneatur sequi consilium per l. quidam decedens. §. Papinia. ff. de ad-ministrat. tuto. hoc tamen non procedit, quando ex necessitate legis, vel ordinationis teneretur, vt hic, alioqui legi non satisfieret: & quod fit contra legem nullum est. l. non dubium. C. de legib. quod probatur hic, dum debet se subscribere sententiæ, & sic approbare sententiam, quam non approbaret: si non sequeretur eorum consilium, ideo vidi sapius iudicari in senatu pro hac sententia, vt iudex consilium requirere, & sequi teneatur: facit text. & glof. in cap. nouit. de his quæ fiunt à prælar. & huius est sententiæ Bartol. in l. 1. §. si plures. quæst. 4. ff. de exercitor. actio. & Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in ut. de requisit. consilij, versic. vt autem. in verb. consilium. & Panor. in c. cum olim. col. 2. versic. vltimus quæro. de arbitr. & Bald. in l. vna. col. penult. versic. ex dicto Ros-fred. C. ne liceat in vna eademque causa tertio prouocare. plenè Feli. in cap. penult. de consilij, & Maler. in tracta. electio. circa fin. 12. quæst. quicquid dicat Albertus Gaud. in tractat. de malefic. in rub. de multis quæst. dependenti. à statulib. versic. item pone contineri.

A quibus consilium habendum sit, an valeat sententia sine consilio.

Quintò requirit iste text. quòd sint consiliarij illius curiæ, siue tribunalis, ergo alterius tribu-nalis consiliarij non admitterentur. argumen. cap. nouit. ibi, non decet te omisis membris alio-rum consilio in ecclesiæ tuæ negotiis vt. de his quæ fiunt à præla. sine consens. cap. & vbi consi-liarij supplicationum sunt recusati, possunt eligi consiliarij curiæ in locum illorum, licet olim so-lerent accipi aduocati: hoc tamen fuit aresto reprobatur, sed vbi non sunt consiliarij in sedibus, haberi consilium ab aduocatis curiæ supremæ potest, vel ab aliis quibuscunque ex consensu par-tium electis, expensis communibus partium, vel petentis, qui postea recuperabit à victo. teste Bald. in l. tertia. in fin. C. de adulte. Nam sicut curia suprema, super omnes volat: ita & aduocati supremæ curiæ super omnes curiæ iurisdictionis: Secus si essent alterius ressortus aduocati: ob hoc tamen non annullaretur sententia; & sapius interfui in his sententiis, licet aduocatus non es-sent in illis curiis maxime apud Bituriges: & in hoc regno nõ valeret sententia definitiua lata sine consilio: licet Bald. teneat contrarium in l. 2. col. 2. C. de senten. & interlocutio. quia minime mu-randa sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minime. ff. de legibus.

Sextò

8 Sextò necesse est vt illi consiliarij, qui consulunt sententiam sic ferendam esse subsignent, & subscribant. ibi, qui signeront le dictum avec le iuge, quod aduersarium vocat Budæ. in forens. & hoc solent iudices seculares seruare in his possessoriis & maxime in criminalibus, vt consultores si-gnent conclusionem sententiæ, & idem in consultoribus latrunculatorum, & marescallorum: se-cus in iudicibus ecclesiasticis, qui istas subscriptiones non requirunt, sed si requirerent, obe-diendum esset illis.

Consulentes an subscribere sententia debeant.

9 Vltimò in fine sententiæ, seu aduersarij fiet mentio illius, qui signauit, & qualitatis illius: vide-licet consiliarius talis subscripsit, vel talis aduocatus: vel si non esset aduocatus dicat, doctor: vel aliam qualitatem exprimat. & alia requisita scripti in artic. primo in fin. supra eodem, quæ hic pro-repetitis habeantur.

Francois artic. XLIX. des publ. 1539.

Après le possesseur intenté en matiere beneficiale, ne se pourra faire pour-suicte par deuant le iuge d'eglise sur le petitoire, iusques à ce que le possesseur ait esté entierement vuyde par iugement de pleine maintenue, & que les parties y ayent satisfait &ourny, tant pour le principal, que pour les fructz, dommages, & interestz.

Articulus sextus.

GLOSSA VNICA.

Rimum huius text. dictum est, quòd postquam possessorium fuerit inchoatum, & in-tentatum in materia beneficali: non poterit petitorium prosequi coram iudice eccle-siastico, quousque integrè possessorium finitum fuerit. nõ dicit simpliciter quòd pars non possit persequi, sed quousque finitum sit possessorium, ne coram diuersis fati-getur iudicibus. l. nulli. C. de iudici. & hic articulus est in rub. des causes possessores beneficales. sed hic culpa transcribentis mutatus est.

Quatuor in causa possessoria sententia.

Secundò text. declarat quando finitum dicatur possessorium per iudicium, id est, per senten-tiam pleni possessoriij, id est per plenam manutentionem: quod est quando causa possessoria tota decisa est: quia tres sententiæ, vel quatuor solent proferri in his possessoriis. Prima restitutionis eorum quæ partes receperunt: & vocatur sententia restabimenti. Secunda sequestrationis. Tertia recredientiæ. Quarta manutentioniæ. vt superius artic. primo dictum extitit: sed in sequestratione prima iungitur.

Tertiò elucidat, an sufficiat pleni possessoriij sententiam esse latam, vt statim petitorium possit intentari coram iudice ecclesiastico, & respon. quòd non: sed oportet quòd partes iudicato satis-fecerint, & soluerint tam pro principali, quam pro fructibus, damnis, & interesse.

Rationes plures cur petitorium non potest quis prosequi quantequam fecerit iudicatum in possessorio.

2 Ratio multiplex est, ne sententiæ possessoriæ elusoriæ, & sine effectu sint: quæ non debent esse, sicut nec aliæ. l. si prætor. ff. de iudic. dixi supra, in præfatio.

Secundò ne pars alteram partem diuersis processibus implicet: & negotium confusionè qua-dam iudicijque ordinem perturbet. cap. tuam. de ord. cognitio.

Tertia ratio est secundum quosdam, ne causæ continentia diuidatur. l. nulli. C. de iudic. sed non video istam rationem conuenire textui: quia finito possessorio, quo terminetur petitorium, nil nocet, licet coram alio iudice, hic non dicitur de eo: sed aliæ duæ rationes mihi videtur con-uenire text. quia rationes licet bonæ sint, oportet tamen quòd conueniant text. cui inseruntur: aliàs nil est aliud facere, quam transcribere, & de charta in chartam transferre: quod parum pro-dest: vt dicit Ioan. Fabr. in instit. non recordor tituli nunc.

Quarta ratio est: Qui actionem proponit, necesse habet vsque ad finem litem exercere. au-thentic. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & sic prosequi possessorium vsquequo fini-tum fuerit.

Arestum.

Quinta est, qui prior appellat, prior agat. l. qui prior. ff. de iudic. & actio, quæ prius est propo-sita, prius est tractanda. cap. cum dilectus. de ordine cognitio. Si iudicium possessorium est prius intentatum, ergo prius tractandum, & diffiniendum & exequendum: & sic quamuis iste text. lo-quatur in materia beneficali possessoria, habebit tamen locum etiam ex paritate rationis in alia materia, etiam profana: vt fuit decisum in hoc senatu anno 1544. die 13. Maij.

Iuriconuenit ut possessorium prius finiatur & exequatur.

3 Et sic iuri conueniens est iste articulus, vt prius de possessorio cognoscatur & pronuncietur, quam petitorio. cap. secundo. ibi, deinde prius audiant attestaciones de possessione, & pronun-cient. de causa possessionis & proprietatis. l. si de vi. ff. de iudic. l. ordinarij, de rei vendicatio. C. & l. incerti. de interd. imò à petitorio esse super sedendum, si in iudicium fuerit possessorium donec decisum fuerit, statuit cap. pastoralis. & cap. cum dilectus. de causa possessio. & cap. significauerunt. de testib. cap. fin. de iudic. vbi Cardi. sic scribit. Nota quòd ordo vt prædiscutatur possesso-rium procedit etiam quoad executionem: vt sententia super eo lata mandetur executioni ante-quam audiatur petitorium: ex cuius visceribus puto hunc articulum egressum fuisse. hoc sequuntur Bartol. & alij in l. naturaliter. §. primo. de acquirend. possessio. ff. Panorm. per illum textum. in cap.

in cap. item cum quis. in ultimo nota. de restitut. spoliato. & cap. fin. de ordine cognitio. hic tamen planè explicatur, vt intentato possessorio coram iudice seculari, id est postquam fuerit motum possessorium, non possit deduci coram iudice ecclesiastico petitorium, nisi plenè discussum & vacuatum fuerit possessorium: & executio super illo facta fuerit: quamuis de iure canonico vtrumque possit vno iudicio terminari. per text. in cap. secundo. de causa possess. cap. cum ecclesia. & cap. pastoralis. quod procedebat, quando idem iudex poterat cognoscere de vtroque: alioqui seruabatur, quod hic scribitur.

Vtilium ut possessorium prius finiat.

4 Tamen in Francia seruatur, vt ante finitum possessorium omnino non recipiatur petitorium, & hoc est vtile ad sequentia: quia interim durante petitorio, possessor capiet fructus. tex. in l. is cui. §. qui legatorum. ff. vt in possessio. legato. nam possessio produxit actum acquisitionis fructuum l. 3. §. ex contrario. ff. de acquirend. possess. vt distinguit Barto. in l. & ex diuerso. ff. de rei vendic. glo. & Panor. in c. grauis. de restitu. spoliato.

5 Secundò possessor in dubio absolui debet, si petitor de iure suo non docuerit. l. fin. C. de rei vendic. reg. cum sint partium iura. de regul. iuris in 6. §. retinenda. de interd. in institu. duodecim possessionis commoda scribit de Ripa. in c. sepe. col. 2. de restitu. spoliato. & exitus controuersie possessionis est, vt prius pronunciet iudex vter possideat: ita enim fiet, vt is qui victus est, de possessione, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio queratur. l. exitus. ff. de acquirend. possess.

Possessor ab expensis an releuari debeat suo petitorio.

6 Tertio vltra eum possessor releuari debet ab expensis, licet alius obtinuerit in petitorio, teste Alexand. consi. 76. in causa. in secundo volumine. & consil. 45. visa facti. in 3. volumine. & consi. 130. visa. in 5. volumine. per text. in l. vique. ff. de rei vendic. Soci. plenè consil. 98. iustissimè, in 4. vol. quia iustè possidet, postquam auctore pratore possidet. l. iustè. ff. de acquir. possessio. Sed hoc non exactè seruamus in Francia, imò ad expensas condemnari solet, qui est victus in petitorio: licet in possessione victor fuisset ratione diuersae instantiae. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. possess. Sed vtraque opinio fortè conciliari potest: quia non solet condemnari possessor ad expensas primi processus possessorij, sed ad expensas vltimae instantiae petitorij: nec ad fructus perceptos, nisi à tempore litis contestatae super petitorio, alios verò lucratur, quia auctore pratore possidebat. per d. l. iustè. & l. cum fundus. ff. si certum petat.

Partes an possint esse petitorium et possessorium simul prosequi.

7 Quartò habet locum iste text. secundum quosdam, vt petitorium non sit prosequendum nõ vacuato possessorio, etiam si partes vellent. quia hic tex. omnino negat potentiam, dicendo, *ne se pouira*, ergo nullo modo, & legi prohibitiuè partes renunciare non possunt, per glof. sing. in l. i. C. ne fideiussor. dorum dent. facit glof. sing. in cap. 1. de reg. iur. in 6. etiam cum iuramento legi prohibitiuè partes non derogant: vt firmat Ias. insti. de acti. in proce. nume. 22. & hic text. prohibet, & altera ordinatio, ne vtrumque simul quis prosequatur: ideo nemo potest facere quin in suis actibus leges obseruentur. l. nemo. ff. de legat. i. poterunt tamen partes conuenire, vt plenum possessorium adiudicetur tali, & quoad fructus, damna, & interesse: & prolato iudicio manutententiae, & partibus sic conuenientibus poterit fieri prosecutio petitorij: quia satisfactum est huic tex. disponenti possessorium decisum esse debere per iudicium, ibi. *par ingement*. Sed quantum ad satisfactionem, hoc tangit partes, ideo sufficit quòd super his sint concordēs: licet non sint taxati fructus, nec damna, vel interesse: quia nihil aliud agit prator, quàm vt partium controuersiam dirimat: quibus si sponte cesserint, debet id ratum habere. l. prima. §. inde. ff. de no. oper. nuncia. & sic requiritur sententia pleni possessorij antequàm possit moueri petitorium: sed antea poterit etiam iudex ex officio procedere: vt docto. per illum text. dicunt in c. 2. de caus. possessio. quod non permetteretur in Francia in his, quae tangere possent beneficij fructus: sed possit episcopus interim ex officio inquirere de eccle. seruitoribus, & an deseruiant in diuinis, & in illis prouidere: vt plenè explicat glo. in §. inquirant. de pacific. possess. in prag.

Iudex eccle siasticus ex officio quòdo procedere possit durante possessorio.

8 Liberum est etiam partibus ante possessorium petitorium inchoare. l. is qui destinauit. de rei vendic. c. pastoralis. de causa possessio. sed postea possessorium vna pars relinquere non potest, nisi sit vacuatum, cum semel fuerit inceptum: imò si vna pars velit prius petitorio agere, altera poterit prohibere, nisi actor consenserit eidem possessorium coram iudice laico: & ita videri seruari.

Nec obest iste text. quia loquitur postquam motum fuerit, & intentatum possessorium: secus igitur antè, vt probat text. ibi. *apres le possesioire intenté*. Nam qui semel actionem proponit, necesse habet vsque ad finem litem exercere. athen. qui semel. C. quomodo & quando iudex.

9 Et haberet locum iste text. siue possessorium fuerit intentatum ante petitorium, siue simul vtrumque, siue post, quia tunc licitum est parti prosequi possessorium, & suspendere petitorium per illum text. & in cap. 2. cap. pastoralis. & cap. sequent. de causa possessio. elem. vna. illo titul. & declaratur hic, quòd suspendatur petitorium, donec plenè decisum & executum fuerit possessorium.

Plenè restitui debent omnia, ante quam petitorium intè seatur.

10 Quintò quauis d. de rota. in decis. 319. licet spoliato, in no. concludant in spoliante, vt non debeat audiri super petitorio, donec fructus, expensas, & omnia plenè restituerit spoliato. per c. 2. & c. fin. de ordi. cognitio c. Pisanis. de restitu. spoliato. & in hoc text. *entièrement tant pour le principal, que pour les fruitz, dommages & interestz*. & sententia plenè executioni fuerit tradita: tamen secundum eos non habet locum, quando spoliatus fuit condemnatus: quia primum est priuilegium in spolia

in spoliati fauorem introductum, & in odium spoliantis: quod non est quando spoliatus fuit condemnatus: ideo si sententia transierit in rem iudicatam, etiam spoliatus non audietur: nisi etiam expensas refarciat. teste Ioan. Staphi. in tract. de literis gratia. fol. 181. versic. quando sententia. sed in Francia siue agatur de spoliatione, siue de alio quocunque possessorio, habebit locum iste text. vt non audiatur volens prosequi petitorium, nisi plenè satisfecerit super possessorio, & super damnis, & interesse. per illum tex. dixi in repetitio. l. vnica. in prefa. de sentent. quae pro eo quod interest profer. C. siue condemnatus fuerit spoliatus, siue spolians per illum tex. generaliter loquentem, siue sententia transiisset in rem iudicatam, siue non: cum hic tex. nõ distinguat sed simpliciter loquatur, *ne se pouira faire poursuite*. Ergo à nullo fiet prosecutio, & ita fuit iudicatum in hoc senatu contra d. de la Roquebrou in Aruernia, pro d. de Montald, hoc anno 1541. me praesente in magna camera.

11 Sextò si is, qui obtinuit in possessorio, non curat, vt sententia exequatur, quia fortè possidet: debet ei assignari dies per iudicem, intra quem executionem prosequatur: aliàs poterit pars aduersa prosequi petitorium: & permittetur ei à curia, dando tamen cautionem de soluendo id, in quo condemnari potuit, & quantum exponi possit in exequendo: sic fuit dictum pro magistro Petro du Puy contra Iacobum Volant Rapine anno 1521. die 4. Decembris. ne iste possessor in fraudem renuat executionem petere possessorij vt nunquam perueniatur ad petitorium: & succedit regula, quod per me non stat, mihi non est imputandum. l. in iure. ff. de regul. iur. sed non stat per illum qui vult petitorium prosequi, quo minus satisfaciatur: ergo illi non debet imputari.

12 Septimò licet iste text. loquatur in petitorio, etiam habet locum in possessorio: vt non audiatur prosequi volens plenum possessorium, donec satisfecerit sententiae primi decreti, quam recedentia vocamus, & plenè satisfecerit: vt fuit decisum in hoc senatu die 2. Augusti, anno 1512. idem in sententia furnimenti, & sequestrationis, ne sententiae illiusoriae sint. l. si prator. ff. de iudic. etiam quia recedentia est executoria: vt superius artic. 1. abundè scripsi: & probat iste text. loquens de possessorio, ergo & de singulis eius speciebus, & partibus. l. si quis cum totum. ff. de excep. rei iudicatae.

13 Octauò notandum est, quòd si quis appellat à sententia recedentiae, vel aliàs executoria, non debet in literis appellationis poni haec clausula, inhihemus, ne aliquid in praedictum appellationis attentent, nec innouent: aliàs tales literas nullas & abusuas. declarauit senatus, anno 1534. die 24. Nouembris. quia illa clausula est contraria executioni, ergo poni non debet: quae sic solet describi in aliis appellationum literis, *en faisant aux dessus dictz, & autres qu'il appartiendra, & dont seras requis, inhibition & defences de par nous sur grandes peines, à nous applicquer, que pendant la dicte cause d'appel contre, & au preiudice d'icelle, ne du dictz appellans, ilz n'attemptent, ou innouent, ou souffrent attempter, ou innouer, aucune chose, en quelque maniere que ce soit &c.* & ista clausula elicitur ex rubr. ff. nil nouari appella. pendente. de qua abundè dicam in ordina. reg. rubr. de appella. & sic dum licet iuris vel ordinationis auctoritate post appellationem innouare, ista clausula nil nouari. non apponetur in literis appellationum, alioqui describi poterit, & est necessaria.

14 Nonò licet pendente appellatione super fundo, quis dicatur possessor immobilium. l. sciendum. §. si fundum. ff. qui fatidat. cog. Tamè quando materia esset executoria, facta executione non esset possessor, quia non possidet, qui sub manu regia interim possidet. Henric. boic. in c. exhibitata. de iud. doct. in d. l. sciendum. & sic non releuatur à satisfatione vel cautione, quam nõ praestat bona possidens immobilia: vt ibidem scribitur.

15 Decimò iudicium possessorium integrè decisum & vacuatum esse debet antequàm petitorium moueatur, ibi. *entièrement voyde*, in totum & in omnes eius partes, adeò quòd nil superfit de possessorio: & pro hoc facit text. in l. procuratoris. §. primo. ff. de tribu. acti. ibi. cum si seruus ordinarius ignorasset, deduceretur integrum, id est totum, quòd ei à vicario deberetur. & in §. fin. ibidem dicitur integra portio. de hoc plenè scripsi in l. silua. §. integra autem. ff. de verb. signi. & sic requiritur hic integra decisio possessorij vsque ad manutententiam inclusiuè.

16 Vndecimò requiritur quòd partes iudicato satisfecerint, id est iudicatum fecerint: vt dixi in l. verbum faciendi. ff. de verbo. signifi. satisfactum accipimus, quemadmodum creditor voluit, licet non sit solum, siue pignoris sibi cauere voluit, siue fideiussoribus, siue reo dato, siue pretio: & generaliter dicendum erit, quoties recedere voluerit creditor à solutione, vel obligatione, videretur ei satisfactum: si vt ipse voluit sibi cavit, licet in hoc deceptus sit. l. si rem. i. §. omnis. ff. de pignor. actio. ergo satisfacere est desiderium alterius implere. l. i. ff. qui fatidat. cogant. scripsi in l. satisfationis. ff. de verbo. signifi. & non solum oportet hic satisfacere, sed furnire, id est praebere, & suppeditare id, ad quod tenetur per sententiam: vt alibi dico de hoc inferius, artic. 9. sed quid debeat praestare, sequitur.

17 Duodecimò debet partes satisfecisse, & iudicato paruiffe tam quoad principale, quàm quoad fructus, damna, & interesse. Primò tex. dicit quoad principale: nempe si beneficium fuerit per iudicium manutententiae adiudicatum actori: non audietur reus prosequens petitorium, donec actorem possessore fecerit illius beneficii: hoc probat iste text. ibi. *tant pour le principal &c.* de principali not. docto. in l. si quis nec causam. ff. si certum petatur. ego alibi de hoc scribam.

18 Secundò pars debet restituere fructus, quos receperit, vel recipere debuerit, si ad illos fuerit cõdemnata, nempe ista paria sunt. l. quod te. ff. si certum petat. si tamè archidiaconus, vel capitulum eos depor

Arestum.

Si possessor non curat exequi sententia possessorijs praesentis.

Qui non satisfecerit recedentiae, non potest plenum prosequi possessorium.

Clausula nil nouari, non debet apponi in literis appellationis à sententia executoria.

Pendente appellatione an quis possessor immobilium censetur.

Integrè quòdo dicitur iudicium vacuatum & finitum.

Satisfactum quando dicitur.

In quibus partes satisfacere debent.

Damna non liquida & expense per satisfactionem referuntur. Arrestum.

In expensis pars satis facere ante quam audiat. debet.

Arrestum.

Articulus septimus.

eos de portus causa, vel alia ratione perceperit, vt in c. si propter, de rescript. in 6. nō tenebitur illos pars restituere, sed condemnatus censetur ad fructus, quos recepit tātum. & fructus deductis impensis intelligo. l. fructus. ff. soluto matti. & hoc est declaratum infra artic. 16. in simili casu. Intellige quod fructus liquidos restituere tenetur, damna, & expensas: vt inferius dicitur, de non liquidis verò pars cautionem dare tenetur, antequam petitorium prosequi possit. per l. statuliber. rationem. ff. de statuliber. & sic iudicauit senatus anno 1544. die 13. Maij.

19 Tertio debet partes satisfecisse quoad damna & interesse, quid damnorum nomine veniat, docet. l. 3. ff. de damno infec. omnem patrimonij diminutionem, & glo. in verb. damnorum. de friuol. appellat. in pragmat. quid autem nomine interesse, dixi lucrum cessans, & damnum emergens venire. in præfa. ad l. vnicam. C. de senten. quæ pro eo quod interest.

20 Hic nil dicit de expensis, an comprehendantur: breui puto quod sic, tum quod ratio huius text. in his habet locum, videlicet ne sententiæ possessoriæ sint elusoriæ, & sine effectu: quæ essent, si non teneretur pars etiam præstare expensas, si ad eas fuit condemnata: & quia damnorum appellatione veniunt expensæ, quæ diminuunt patrimonium, sicut damna. l. quod dicitur. ff. de impens. in reb. dotal. fact. gl. in d. verb. damnorum: tum quod propter has impensas pars diuersis processibus implicaret partem, & conueniret: & aliæ rationes fermè superius scriptæ habent locum in expensis, igitur & text. decisio. ob id antequam pars, quæ succubuit in possessorio, possit mouere petitorium, debet etiam soluere expensas. & ita celsus senatus anno 1543. die 22. Nouembris, cum appellatum fuisset tanquam ab abusu à iudice ecclesiastico, qui coram eo procedendum statuerat in petitorio, antequam expensæ solutæ essent: & fuit dictum perperam & abusiue pronunciatum: quæ sunt bene notanda. alia vide in tract. de causis benef. posse. artic. 12. vbi iste artic. est repetitus.

Charles VII. artic. XI. des premieres.

Item & pource que souentes fois plusieurs par fraude & malice ont au temps passé interiecté plusieurs appellations, pour empescher les executions des sentences, ou condempnations de iuges, ou executions de noz lettres, ou des lettres de iuges, ou des cas de complainte en matiere de saisine & de nouuelleté, d'appegements, cōtre plegements, de requestes, de lettres, garnison de main par vertu d'obligations faictes sous seelz autentiques, d'adiournemens ou aultres exploits, tant en matieres simples que priuilegiées en causes ciuiles: & icelles appellations ont releuées en nostre dicte court de parlement. Et par le moyen des dictes appellations les executeurs cessoyent de plus auant proceder en leurs executions, adiournemens ou exploits: & obstant les dictes appellations le principal des dictes parties y a esté assopi: & tellement que plusieurs en ont perdu leurs bons droicts. Nous voulans obuier à telles fraudes & malices, auons ordonné, decerné, & declairé: ordonnons, decernons & declairons, que les executeurs de sentences diffinitives ou interlocutoires, ou aultres appointements iudiciares, dont il n'a esté appellé, procederont à l'execution des dictes sentences, iugements, ou appointemens iudiciares, sans faire toutes fois aucune alienation, ou distraction des biens prins par ledict executeur, non obstant que la partie contre qui est donnée la sentence, iugement, ou appointement, appellé d'iceulx executeurs: & duquel appel des dictes executeurs la cognoissance appartiendra aux iuges, dont procedent les sentences & iugements: & seront releuées icelles appellations par deuant eulx: Lesquelz iuges, s'ilz trouuent que les sergens ou executeurs ayent excédé ou delinqué au fait de leur execution, & de leurs offices, corrigeront iceulx executeurs, ou sergens, & les condamneront à dommages, interestz, & despens des parties blessées: & en amendes selon l'exigence des cas. Et ainsi le commandons, & enjoignons à tous iuges, & sur peine d'en estre repris par nous, & noz iuges.

GLOSSA PRIMA.

1 Ste articulus melius quam alius describit piures casus executorios & priuilegiatos, & causas statuendi: videlicet vt executor non obstante appellatione exequatur, nec tenetur etiam de iure supersedere ante inhibitionem, per text. in cap. nouit. de appella. probat Ioan. Fabr. in l. ab executione. C. quorum appella. non recipiant. Rationes huius constitutionis audite. Prima est: quia multi per maliciam & fraudem passim appellabant: & ob illorum appellationes sententiæ exequi non poterant: nempe iuricons. ait in l. tutor. ff. de vsur. quod tutor condemnatus per appellationem protraxerat executionem sententiæ: & sic sententiæ remanebant illusoria: quod esse non debet. argu. l. si prætor. ff. de iudic.

Tres cause huius constitutionis.

2. Secunda,

2. Secunda, quia appellatio grauamen oppressorum, non remedium malignantium est. l. i. ff. de appel. Hostien. in summa de appel. in §. quare appellatio sit introducta. & est præsidium innocentie. c. eum speciali. §. porro. de appella. & remedium fauorabile, & æquitatem sapiens. teste Alex. consil. 113. viso themate. col. 1. in quinto vol. Nam contra venenum iudicum data est theriaca appellationis: vtor verbis. Bald. in l. i. C. si à momenta. possess. fuerit appell. & olim sic statutum erat, moratorias appellationes, & eas quæ ab executoribus, & confessis fiunt, recipi non placuit in lib. vlti. Iulij Pauli, recepra, seu rub. de reddendis causis appellationum.

Appellatio remediū & theriaca oppressorum.

3. Ideo interpretatio fieri debet in dubio, quod possit appellari, & quod appellatio valeat. gl. in cap. vt debitus, in verb. rationabiliter. de appel. Barr. in l. i. col. 2. ff. nil nouari apel. pendent. Bald. in l. de statu. ff. de testamen. & in dubio appellatio admitti debet. Ias. in l. i. in 6. nota. ff. Si quis cautio. Dec. consil. 28. pro tenui. col. fin. & in c. super eodem. col. 3. de appellat. & in dubio debet dici appellationem non esse desertam: quia per hoc iudex vtrique parti consuluit. Dec. consil. 356. in causa, & consil. 677. visis. in princ. & Ias. consil. 16. dubitatur. in fin. volu. 3. nisi effemus in materia, in qua regulariter appellatio non admittitur: tunc regulæ stare deberemus. Dec consil. 524. in fin.

Appellatio in dubio recipienda, nec est desertio prononcianda.

4. Cum igitur regulariter in omnibus causis possit appellari, tam in maioribus, quam in minoribus. cap. de appellationibus. de appel. l. & in maioribus. C. illo tit. & à quacunque sententia quælibet appellatio censetur permilla, nisi specialiter prohibita reperitur. glo. in l. qui restituere. ff. de rei vendic. in fin. glof. vlti. ideo statutum vel ordinatio prohibens appellationem, videtur esse cōtra ius, ob id retringendam. sed istæ ordinationes sunt fauorabiles, nempe appellationem non prohibent, sed volunt executionem fieri posse non obstante appellatione, & si postea inueniatur iustam esse appellationem, dicitur bene appellatum, & male iudicatum, & executum: & ratione executionis condemnabitur exequens in damnis, interesse, & expensis.

Statutū vel ordinatio prohibens appellationem an sit odiosum.

Et sic isti articuli tendunt, vt pendente appellatione ab executeore executio fiat: & licet nil sit innouandum appellatione pendente. rub. nil innouari. hoc tamen fallit, quando innouatio fieret ex legis permissione: vt hic. & l. per hanc. C. de temporib. appel. Soci. in tractat. fallen. reg. 21. appellatione, dixi superius artic. proximo.

Quādo pendente appellatione innouari iure possit.

5. Tertia causa est, quia ratione harum appellationum sæpius principalis res admittebatur, & iure suo quis priuabatur: vt inferius patet in glof. 4. ecce tres causas inducentes conditorem ad statuendum, vt sequitur.

Quarta vltra text. est, qui à sententia non appellauit, videtur eam approbasse. per l. primam. C. de postuland. cap. quod ad consultationem. de re iudic. Panor. consil. 73. in disputatione. col. 10. in 1. volu. Ideo quod semel placuit, amplius displicere non potest. regula quod semel. de reg. iur. in 6. & quoad aliquis probauit, non potest reprobare. l. Pompo. ff. de nego. gestis. l. in arenam. C. de inoff. testa. ideo quis debet appellare etiam in executoriis: licet executio non esset ob appellationem, tamen postea suam prosequetur appellationem, quam aliàs prosequi non posset.

Sentences ou condempnations des iuges.

GLOSSA SECUNDA.

1 Ententias vocat diffinitiuas condempnationes, alias, vt pote præcepta in confessos facta, iuxta l. si debitori. ff. de iud. vbi scripsi dando ei nouum intellectum, vel alias condempnationes sine figura processus. vel potest expositiue accipi, sentences & condempnationes. Nam sæpe compertum est, vt coniuncta pro disiunctis, & disiuncta pro coniunctis accipiantur. l. sæpe. vbi scripsi. ff. de verb. signific. primus intellectus verior videtur.

On executions de noz lettres, ou des iuges.

GLOSSA TERTIA.

1 Lures appellant vt literarum executionem regiarum vel iudicum impediunt: ideo statuitur quod sequitur. Colligite tamē quod ab executione literarum regiarum appellari non debet: quia concessum à principe exequendum est. c. si quādo. de rescript. nisi literarum executor modum excedat. teste Ioan. Gallo in quæstio. per aresta. quæst. 115. sicut nec à rescripti concessione, teste Fabr. in l. qui ex relationibus. C. de legib. quamuis si quis per epistolam nos consuluerit, & nos illi quippiam rescripserimus, omnibus qui volent aduersus rescriptum prouocandi copia erit. Nam si quæ per epistolam comprehensa sunt, vel falsa, vel aliter se habere docuerint, nil per nos præiudicij factum esse putetur, qui ita rescripserimus: quia si scriptis ad nos relata, aliter se habuerint. l. i. §. si per epistolam. de appella. ff. sed hodie praxis Franciæ seruat, quod vbi rescriptum non requirit comprobationem, sed eius verificatio fieri optatur in loco non iusto, vt pote extra regnum: tunc ab executione appellatur, non autem à concessione: quia grauari vel vexari quis non dicitur ex sola concessione, sed ex executione. clem. 1. de rescript. & ideo practici dicunt se appellare ab executione, & ab inde secutis.

Ab impetratione literarum an appellari possit, uel ab executione.

2. Ideo quando appellatur ab executeore literarum regiarum, solet appellari ad senatum, & non ad inferiores iudices: & idem vsurpatur, cum ab executione literarū apostolicarum: vt scripsi in

T

d. rub. de constitu. in concordia, ubi allegari a restum. Sed in executione quarumcunque aliarum literarum inferiorum ad concedentem appellari solet.

3 Si verò citetur pars ad probationem rescripti, seu eius interinationem, non debet citatus prouocare, sed causas allegare iudici, ob quas verificari rescriptum non debet, sed reici: & si iudex non obstantibus causis allegatis pronunciat literas verificandas, ab ista pronuntiatione pars appellare poterit. d. l. i. ff. de appella. vbi docto.

Tria remedia contra literarum executionem.

4 Et sic tria remedia potissimè dantur contra executionem literarum. primò, si non approbentur, sed virtute illarum apparitor exequatur, præcipiendo quicquam facere soluere, vel aliud: & tunc pars se opponere debet. iuxta l. primam, vbi Bartol. C. de executio rei iudicat. si verò concedatur quicquam per rescriptum, etiam sine verificatione: tunc non à concessione sed ab executione pars appellabit. Si autem quis ad verificationem citetur, opponere poterit pars contra interinationem, ecce communem praxim Franciæ in his literis seruatum.

Quod des cas de compleinte en matiere de saisine, & de nouuelleté, d'applaigements, contreplaigemens, de requestes, de lettres, garnison de main, par vertu des obligations faictes subz, seel authentique.

GLOSSA QUARTA.

Alius casus est in quo appellabat dolo pars ab impetratione literarum in casu nouitatis, vel ab executione, ne exequerentur literæ: ob id prouidetur hic, de hoc rescripti in rubr. des matieres possessoires, & scribitur in rubric. de causa nouitatis, in stylo parlamentari: & idem in applegiametis & contraplegiametis.

Item si quis à supplicationis & requestæ oblatione appellet, etiam non valet appellatio: vt hic, des requestes, & artic. seq.

Alius est casus de garnison de main: vt quando quis est obligatus instrumento regio sigillo sigillato, tunc garnire manum debet, id est deponere & per prouisionem soluere: vt plenè scripti in tractat. de liter. obliga. artic. i. & per totum & inferius arti. sequent.

Adiournemens, ou autres exploitz tant en matieres simples que priuileigees en causes ciuiles.

GLOSSA QUINTA.

A citatione uerbali uel reali an & quando appellari possit.

T sic patet quòd à citatione uerbali in ciuilibus non est appellandum: quia citatus potest comparando iustificare grauamen, & allegare priuilegium suum, & petere remitti ad suum iudicè: & citatio sola nõ grauat. per l. 2. ff. si quis in ius uocat. non ierit, l. si quis ex aliena. ff. de iud. & si iudex illum non remittat, sed pronunciet se iudicem competentem: tunc erit iusta causa appellandi. c. olim, de exceptio. per glo. fin. in authent. habita. C. ne filius pro patre. & ita firmat Bart. distinguendo tamen, in l. 2. col. 3. versicul. Secundo principaliter queritur, ff. de appel. recipiend. quem sequitur Lanfranc. in repet. cap. quoniam contra. in verb. interlocutiones. col. 28. versic. quæro. de aliquibus quæstionibus de probationibus, ideo non fuit receptus tanquam appellans Nicolaus Bouton, qui sic appellauerat à Ducis Bituricen. Bailiui: sed reiectus à Senatu fuit: vt est videre in quæst. per aresta. quæst. 126.

2 Imò etiam non poterit appellare, qui citatur in personam compariturus: vt est in ordin. reg. Caroli 8. articulo. 91. & si appellauerit, non obstante appellatione apparitor citabit eum: vt est statutum in ord. rub. des adiournemens personelz. artic. 3. & seq.

3 Primò limitatur, quando notorium effect, quòd ille ad quem est citatus, non esset eius iudex: vt pote quia citatur extra regnum, tunc solet appellari tanquam ab abusu ad senatum. per text. in rubric. de causis. & ibi dixi in concordia. & glof. in verb. nisi forsan. in capit. super literis. de rescript. vbi addidi.

4 Secundo, si nimis arcta esset dilatio data ad comparendum, tunc appellare liberum erit. cap. præterea de dilatio, vide tamen in c. 1. ibidem quæ scribunt iuris interpretes.

5 Tertio fallit, quando non possit securè comparere nec per se, nec per procuratorem, tunc poterit appellare coram notario, & testibus, vel coram duobus notariis, per c. ex parte prima, de appel. cle. pastoralis, de re iudica. Bald. in l. 2. col. 3. C. de episcop. audien. quia illud grauamen non potest reparari per appellationem à diffinitiuam: vt Bar. scribit in d. l. 2. ff. de appel. recipiend.

6 Quarto à citatione reali, id est à reprehensione & captura personæ appellare quis potest: quia tale grauamen non potest in diffinitiuam reparari: cum carcer sit mala mansio. l. item apud. §. quæstionis de iniuriis. l. si hominem, de pos. l. in seruorum, ff. de pœnis, etiam illud grauamen non potest reparari in definitiuam.

7 Non obstante tamen appellatione apparitor eum capiet, & in carceres trudet: donec fuerit à superiore ad quem fuerit appellatum, inhibitu: teste Bart. in l. ab executione. C. quorum appellat. non recipiant. Angel. in tracta. de malefic. in glof. præsentate Caio. vers. quæro an appellatione. quia appellatio ista est ab interlocutoria, in qua non est prohibitum innovare, donec sit inhibitu. cap. non solum. de appellatio. in 6. Bald. in dicta l. secunda, & ideo est statutum in ordinatio.

reg.

reg. Caroli septimi. artic. 13. est in rub. des adiournemens personelz. artic. 5. & seq. quod non obstante quacunque appellatione apparitor debet capere delinquentem, & ad carceres ducere: & is iudex à quo prehensio emanauit, poterit cognoscere non obstante appellatione facta ab executore: nisi ab ipso iudice reus etiam appellauerit. glof. in verbo, nequiret. rubrica de causis. in pragma. §. statuit.

8 Quarto intelligi debet non esse appellandum à citatione, siue fiat in causis priuilegiatis, vt alimentorum, & similibus executoriis, siue in aliis non priuilegiatis: quas materias hic simplices, simples, id est non priuilegiatas nec executorias uocat: vt plenè explicauit in §. præterea in glof. graduatis simplicibus, de collatio. in concordia. Guido Papæ q. 235. si quis. vbi dicit hoc de stylo & consuetudine seruati.

Et icelles appellations ont releuées en nostre dicte court de parlement.

GLOSSA SEXTA.

Ntra quantum tempus istæ releuari debeât appellationes ad parlamentum: Respon. intra tres menses à die appellationis interpolatæ computandos: alioqui deserat erit appellatio: vt consuluat Bald. consil. 20. decreto illustris d. Marchionis in 1. volu. & refert eum Ias. consil. 16. dubitatur. in prin. in 3. vol. & ista seruatur: vt dixi in tract. de appell. abundantius. in aliis verò curiis stylus curiarum est sequendus.

Appellationes intra quantum tempus sint releuande.

Et par le moyen des dictes appellations les executeurs cessoyent de plus auant proceder en leurs executions, adiournemens, ou exploitz. Et obstant les dictes appellations le principal des dictes parties y a esté assopi, & tellement que plusieurs en ont perdu leurs bons droictz.

GLOSSA SEPTIMA.

Ecce quod per longas appellationes amittunt partes ius: vel saltem ius illorum opprimitur. per tex. in l. per hanc. C. de temporib. appell. ca. cum sit Romana. de appel. vbi plenè docto. dicitur in tractatu, de appel.

Nous voulons obuier à telles fraudes & malices.

GLOSSA OCTAUA.

Rincipis est ac iudicis maliciis hominum obuiare. l. in fundo. ff. de rei vend. e. sedes. de rescript. & maliciis obuianum est etiam cum malicia: quia clauuhy clauo trudere possumus, & cretate contra Cretensem: vt commune extat adagium: pro quo facit gl. in ca. cupientes. in verb. malignantium. de elect. in 6. vbi quem aduersus calumniam dixit se posse etiam calumnia defendere: quod pluribus comprobatur Hippo. sing. 177. Malitiis. & ignoscendum principes censuerunt ei, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum uoluerit. in l. i. ff. de bonis eorum qui ante senten. mortem sibi conscuerunt.

Auons ordonné, discerné, & declairé, ordonnons, decernons, & declaron, que les executeurs des sententes diffinitiuës, ou interlocutoires, ou d'autres appointemens iudiciaires, dont il n'a esté appelle, procederont à l'execution des dictz.

GLOSSA NONA.

Sententiæ diffinitiuæ executores non obstantibus appellationibus partium eam exequi possunt: & hoc est introductum rationibus prædictis: & quia partes maliciose disterebant appellare, quousque sententiæ exequerentur: ideo statuit hic executionem faciendâ, non obstante tunc facta appellatione si intra decem dies non appellasset. Nempe sententia, à qua non est appellatu, exequi debet. l. 4. §. si ex conuentione, ibi, manebit ordo executionis. ff. de re iudic. l. à Divo pio. & l. debitoribus, ibidem. & labor est obtinere sententiam, & grauius ipsam executioni mandare: nam per cauillosas personas multa opponuntur. contra executionem: teste Petr. de Ferrar. in forma executionis sententiæ in prin. ob id factæ sunt nouissimæ ordina. contra opposentes. † Sed si fuerit appellatum antea, interim executio suspenditur: donec appellationis merita plenius sint discussa. c. pastoralis. §. præterea. de offi. deleg. nisi in casibus infra descriptis, & prouisionalibus. † Intellige quòd executor poterit exequi: si antea non fuerit à sententia appellatum, etiam si hodie pars appellare ab ea possit: nam si executio fiat intra decem dies datos ad appellandum: & pars non appellet antequam fiat executio: non obstante appellatione postea facta ab executore is poterit exequi: vt hic patet: quia imputatur parti, quæ non appellauit, antequam executio fieret, vel incontinenti, vt in patria consuetudinaria tenetur: vel cum citatus fuit ad executionem: & si hic tex. intelligeretur tantum de illa sententia.

Executores sententiarum quando post appellationem sententias exequi possunt.

à qua non potest appellari, non contineret dubium. contra l. quod Labeo. ff. de carbonia. edito: ideo ut sit de dubio, potest intelligi etiam eo casu, quo pars posset appellare: sed distulit, donec videret executorem, ut illi illuderet: ideo ordinatio statuit ista ad vitandam illam partis illusione, ut in simili Papa in c. bone 2. circa. fin. de postula. praelato.

4 Et ideo extat ordinatio curie facta anno 1499. die 15. Iunij, per quam permittitur singulis consiliariis exequi arrestum eis commissum, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & sine illarum præiudicio.

Quis iudex sententiam exequi possit.

5 Sed quis iudex exequi poterit sententiam? Respon. quando iudex appellationis cognouit de appellatione, & confirmavit, vel infirmavit sententiam, vel aliquid immutavit, tunc ad illi iudicem appellationis spectat executio. authen. si quis litigantium. C. de episcop. audient. l. præcepimus. §. in his. de appel. gl. & docto. in c. pastoralis. §. præterea. de offic. delegat. quia actio oritur ex sententia confirmante. gl. & docto. in l. eos. C. de appel. l. si quis priore. ff. ad Trebel.

6 Si verò iudex appellationis non cognoverit de causa, tunc ad primum iudicem spectat executio: quia haberet ac si non esset appellatum. l. si. §. illud. C. de temporib. appel. & prima sententia remanet firma: & ex ea agitur, & actio oritur. l. furti. §. 1. ff. de his qui nota. infra. l. si contra. de appel. C. unde si appellans non releuet appellationem intra tres menses, vel eam non prosequatur: si iudex appellationis eam desertam proferat, vel non recipiendam, vel frustratoriam, ad primum iudicem à quo spectat executio. ut Bartol. & alij scribunt in l. tale pactum. §. qui. prouocavit. ff. de pact. & in l. i. & l. à Diuo pio, in princ. ff. de re iudicat. quia est prioris iudicis sententia, ob id illam executioni dare potest. Panor. in c. cum in ecclesia. de appella. Aufer. in q. 84. decisio. Tholos. Idem dicetis, quando appellans renunciat vel acquiescit appellationi. Et solent iudices appellationis interdum remittere executionem ad primum iudicem, maxime quando ipsi non cognouerunt, & potissimè in criminalibus: vbi etiam si iudex appellationis cognouit, remittit executionem ad primum iudicem: ut is delinquens in loco puniatur, in quo scelus perpetravit: ut in rubric. vbi de crimine agi oporteat. authen. qua in prouincia. C. pater.

Praxis exequendi sententias.

7 Notandum est quòd quòd iudex procedere vult ad sententiæ executionem, debet sibi constare per partis productionem de ipsa sententia, quam exequi intendit, seu de arresto, si arrestum exequi velit. l. ordo, & per totum. C. de executio. rei iudic. Petr. Ferr. in practi. in forma executio. senten. versic. visa prius, unde pars quæ obtinuit sententiam, solet eam coram executore producere, & ab eo petere, ut eam exequi velit iuxta suam formam & tenorem.

Executor duplex, et quid facere debeat.

8 Et tunc executor interrogat reum, quid velit dicere quominus exequatur: & audire solet partes, quando est executor mixtus, vel iurisdictionem habens, & tunc pronunciat sententiam exequendam. Bald. in l. 2. C. de execut. rei iud. sed si sit merus executor, ut pote nuntius, auditas partes remittit ad iudicem. c. de cætero. vbi docto. de re iudi. l. executorem. C. de execut. rei iudic. Bartol. & alij in l. à Diuo pio. in princ. ff. de re iudi. Plenè Aufer. in decis. Tholos. q. 344.

9 Si verò pars, contra quam lata est sententia, citata non compareat, petet pars sententiam exequendam, non obstantis partis absentia: & iudex sic pronunciat; sed si alia sit persona, ut pote hæres illius: tunc duo defectus requiruntur, antequam pronuncietur sententiam exequendam contra illum: ut plenè scripsi in tractatu de literis obligat. art. 8. & seq.

Libellus in executione an requiratur.

10 Ideo inferitur secundum Bar. in l. intra. ff. de re iud. quòd si officio iudicis executio petatur, non requiritur libellus: secus si actio in factum. Bart. in l. 2. C. de executio. rei iudic. vbi constat de sententia, non requiritur libellus. Panor. & alij in c. cum aliquibus. in fi. de re iud. decisio. Neapol. 346. in quadam causa, & in constitu. Neapol. lib. 2. rubr. de dilatio. & exceptio. not. 3. nu. 20. & seq. & Soci. in c. 1. in 22. fallen. de libel. oblatio.

Executores parti præcipere debent, antequam res capiant. Arrestum. Praxis ad causas appellationum decidendas.

11 In regno tamen Franciæ, vbi sit executio sententiæ ab eo, qui iurisdictionem habet, si pars se opponat, illi dilatio datur: & tunc solet petitio in scriptis dari: ita demum si iudex hoc pronunciat, & exceptio à reo, maxime quando est arresti executio, etiam in scriptis traditur, & regulariter in hoc regno iudices executores pronunciant causas oppositionis in scriptis tradendas, & responsiones rei ad illas, & ista seruantur, non quòd dentur per formam libelli, sed ut à iudice executore videantur, & an iustæ sint, iudicentur.

12 Et antequam fiat executio, iudex debet partem interrogare, an velit soluere, & illi præcipere, ut soluat, l. defendente. ibi, facias iudicata. ff. de autho. tuto. Ponderat Barbat. consil. 31. quia omnis, in quarto volum. aliàs malam executionem pronunciauit Senatus Paris. contra eum, qui sayserat, antequam parti præceptum fecisset, anno 1540. die 6. Aprilis, post Pascha, facit l. qui restituere. ff. de rei vendica.

13 Notandum est tamen, quòd si appellatio sit extrajudicialis, vel iudicialis, & verbalis, id est sine processu & inquisitoribus, tunc coram iudice appellationis verbo petetur sententiæ rescindi, & male iudicatum pronuciari: & tunc non solet offerri libellus, nec alia scriptura, nisi iudex hoc pronunciet, quia illam extempore non decidit aliàs solet iudex eam decidere sine alia scriptura.

Si verò appelletur à processu in scriptis, vbi sunt attestaciones & inquestæ: tunc oportet grauatamina in scriptis tradere, quæ habentur loco libelli, & ista est praxis hodie in curiis seruata: quicquid super hoc docto. scripserint.

Summarie in executione procedendum.

14 Et in hac executione procedendum erit summarie, quomodo cùnque agatur: ut scribit Bar. in l. litibus. C. de agricol. & censit. libr. 11. & Guido Papæ in d. l. intra. in fine. de re iudic. ff. vbi dicit

dicit inter ista remedia plures esse differentias, quas quilibet colligere poterit. ex d. l. à diuo pio. §. in venditione: & §. si post additum. & in §. pen. ac in l. 1. in 4. lect. C. de senten. quæ sine certa quantitate. profer. & alia duæ ponuntur in l. 2. de execut. rei iudic. C.

15 Et si pars videat longum tractum in hac executione, poterit petere coram executore iurisdictionem habente, quòd per modum prouisionis aduersa pars soluat id, in quo est condemnata cautione data, quòd executor decernere solet: & postea ista prouisionalis sententia exequetur, si eut dixi in aliis casibus in tracta. de senten. præiudiciali, seu prouisionali.

16 Non poterit tamen executor expensas ratione executionis etiam coram eo factas taxare, ut fuit decisum in hoc Senatu, contra locutenentem Bailliui de Vermandois, anno 1526. die 17. Decembris, sed debet remittere ad illum, qui eum commisit, alioqui excedere dicitur: quia hoc ei non est commissum.

17 Et debet executor ad rem in sententia contentam condemnare non ad æstimationem: quia sententia executionis conformis esse debet sententiæ quam exequitur. Barto. in l. eum qui. ff. de his quib. ut indig. Ioan. Ana. consil. 5. refert Boer. in decis. Burdegal. q. 68. quidam nobilis: & in hac executione verba præscripta executor respicere & sequi debet, si sapit.

Sentences, iugements ou appointemens judiciaires.

GLOSSA DECIMA.

Ar sentences, vult intelligere de sententiis definitiuis: cum appellatione sententiæ, veniat definitiua. l. quòd iussit. ff. de re iudic. vbi plenè scripsi, in repetitio. illius. l. regulam cum limitationibus. Sustinui tamen appellatione sententiæ non venire diffinitiuam, nec interlocutoriam: ut ibi videre est.

Solènis praxis quando executio longum habet tractum. Expensas executor taxare non potest. Arrestum.

Par iugements ou appointemens, de interlocutoriis sententiis, nam iudicatum intelligitur de omni iudicato. l. 4. & l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudic. dixi superius in præfa. etiam de interlocutoriis: unde præceptum in confessum factum potest iudicatum vocari, iugement. l. si debitori. ff. de iudic. appointemens possunt dici cõuenta inter partes & approbata à iudice, vel coram iudice, de cõsensu partium iudicata: & sic nullum verbum erit superfluum: & cõmuni vsu, iugements vocatur omnes sententiæ, appointemens, illæ interlocutoria quæ inter partes vel procuratores fiunt, & concluduntur. nam ista omnia, si pars non appellet, merentur executionem, ne illusoria sint. l. si prætor. ff. de iudic. item iudicata vocantur, quæ in aliis parlamenti cameris quàm in magna iudicantur: quæ verò in magna camera, arresta.

Sententiæ nomine quid cõtineatur.

Sententiæ iudicata, et apud menta differunt ac arresta.

2 Sententiæ tamen nulla exequenda non est. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. Nam quoties vitiosè iudicatum est, pro non iudicato habendum est. l. quoties. ff. qui satisfac. cogant. Panor. consil. 35. in causa. vol. 2. Præctica tamè Fraciæ est, ut pendente nullitate, si in prõptu nullitas detegi non possit, fiat executio: & iudex pronunciat per modum prouisionis executionem faciendam cautione data: diè dicemus pendente in integrum restit. c. suscitata. de in integr. restit. Bar. in l. defendente. de authorita. tuto. ff. cum distinctione tamen de Ripa in d. l. 4. §. condemnatum. sed praxis Franciæ non seruat illam distinctionem: ut fuit dictum anno 1515. die 20. Aprilis. contra comitem Deporcien. quòd pendente nullitate contractus debitor solueret redditus ex contractu impositos, quamvis diceret constituentem redditum fuisse furiosum: sed quia hoc tractum habere potest, interim iudex pronunciat contractum seruandum: & idem dixi pendente appellatione, in tracta. de literis obligato. artic. 3. glof. 3.

Sententiæ quæ est nulla, non est exequenda. Pendente cõtractus nullitate quando executio fieri possit. Arrestum.

3 55. in causa. vol. 2. Præctica tamè Fraciæ est, ut pendente nullitate, si in prõptu nullitas detegi non possit, fiat executio: & iudex pronunciat per modum prouisionis executionem faciendam cautione data: diè dicemus pendente in integrum restit. c. suscitata. de in integr. restit. Bar. in l. defendente. de authorita. tuto. ff. cum distinctione tamen de Ripa in d. l. 4. §. condemnatum. sed praxis Franciæ non seruat illam distinctionem: ut fuit dictum anno 1515. die 20. Aprilis. contra comitem Deporcien. quòd pendente nullitate contractus debitor solueret redditus ex contractu impositos, quamvis diceret constituentem redditum fuisse furiosum: sed quia hoc tractum habere potest, interim iudex pronunciat contractum seruandum: & idem dixi pendente appellatione, in tracta. de literis obligato. artic. 3. glof. 3.

4 Nisi nullitas probaretur ex ipsis actis, & sic incõtinenti posset probari: tunc nullitas impedit executionem. Barto. & alij in d. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. si aut. m pars allegans nullitatem habet probationes extra acta: solet prouisio concedi, etiam si incõtinenti dicat se posse probare: quia licet probationes ex parte sua paratas habeat, altera pars potest fortè eas reuicere, & reprobare: & interim potest esse longa mora: ideo pronunciat prouisio: & incõtinenti, non obstante allegatione, exequitur iudex prouisionem: quicquid dicant docto. in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellia. & in l. 3. ad exhiben. Panor. in c. super eo. 1. de appel. & in c. suscitata. de in integr. restit. nisi executio non esset postea retractabilis: ut scripsi in §. fin. de friuol. appel. in concordia. per id quod scribit Bal. in l. vna. C. de in integrum restit. & in l. ab executione. quorum appellatio. non recip. docto. plenè in d. §. condemnatum.

Quando nullitas incõtinenti probari possit an fiat executio.

5 Et sententiæ dicitur nulla, si petiti fuerint decem auri: & iudex cõdemnavit ad dandum sex, nil de aliis pronuncians: quia condemnans in parte, debet de altera non liquida assignare dilationem ad probandum. l. quidam. ff. si cert. petat. vel absoluere: si dilationes fuerint concessæ: alioqui sententiæ est nulla. l. si autem. §. si. ff. de nego. gest. glo. & docto. in l. 1. C. si aductus rem iudica. Betrand. consil. 151. duo reperiuntur. col. 2. vol. 3. secundum nouam editionem, est etiam nulla, quando ea, quæ de substantia iudicij sunt, seruata non fuerunt: quæ glof. scribit in l. prolatam. C. de senten. & interlocu. om. iudic. & aliis modis, ut per docto. in §. condemnatum. & in c. dilecto. de appel. 6 Secundo fallit quando esset manifestè & euidenter iniqua: etiam si esset apposita clausula, appellatione remota. per text. sing. in c. inter cæteras. de re iudic. quem sing. dicit Barba. in consil. 44. scribitur. col. 7. num. 11. in primo volu. & in consil. 1. col. 1. in secundo volu. & consil. 83. illud. col. 7. in tertio volu. quòd sententiæ non transit in rem iudicatam, si euidenter sit iniqua. idem

Nulla sententiæ quando dici possit.

Sententiæ euidenter iniqua exequi non debet.

Barba. consil. 83. supremus. col. 7. volumine quarto. nec debet illa sententia executioni mitti, per text. in l. si pars. in princ. ff. de inoff. testament.

Imò fortius scribit idem Barba. consil. 38. Præclare. col. 7. in 2. vol. quòd si notorium est grauen: & iudex vult exequi, potest ei resisti. allegat Panor. in c. si quando. de offi. delegat. melius facit tex. in l. prohibitum. & l. defensionis facultas. C. de iure fisci. libr. 10. Sed hoc iure non utimur in Francia, sed poterit pars appellare, & sic per appellationem iudici resistere: & ipse iudex propter superioris reuerentiam acquiescere debet: alioqui grauius per superiorem punietur: vt in præfa. superioribus dixi.

7 Et dicitur euidenter iniqua, quando ex actis constat de illius iniustitia, & ex inspectione illorum. Bart. in l. 1. in l. q. ff. de noui oper. nunciat. Barba. consil. 44. scribitur. col. 7. in primo volumi. & d. consil. 38. in secundo volumine. colum. 7. vnde commissio data alicui laico, vt contra clericum inquirat, est euidenter iniqua, & sic nulla, teste Barba. consil. 45. mandato. in fin. vol. 2. per c. at si clerici. de iudic.

8 Practica est tamen in regno Francia, ex consuetudine generali regni introducta, quòd non agatur de nullitate, in iudicialibus admitta, nec in extraiudicialibus iudicis auctoritate, nisi per appellationem. & quamuis lex dicat quòd superuacua sit appellatio à nullitate. l. ex consensu. ff. de appel. hoc tamen non seruamus, vt dixi. Et iam de iure prodest appellare, quia appellatio impedit executionem: quamuis nullitas per se intentata non impediret. Lab executione. C. quorum appella. non recipiant. Et etiam vtile appellare: ne modus extendatur ad factum, id est ne sententia exequatur: quia vtilius est impedire, ne fiat executio, quam ea facta clamare. Bald. in cap. quod ad consultationem. col. 2. de re iudica. per l. si quis prouocatione. C. de appellatio. quæ nil facit, sed pro hoc est tex. in l. 1. C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindicare.

Sans toutesfoys faire aucune alienation ou distraction des biens prins par ledict executeur.

GLOSSA VNDECIMA.

Ic limitatur dictum principale, videlicet quòd res iudicata debeat executioni mitti per executorem ad hoc deputatum: licet pars aduersa ab illo executore appellet. Tamen non debet executor alienationem rerum, vel distractionem illarum pendente appellatione facere: quia postea non possent faciliè illa bona reuocari, sic alienata: ideo prohibetur alienatio, & omnis executio, quæ non possit retractari: vt scribit Aufser. in decisio. Tholof. q. 430. & ego. in §. fin. de friuol. appellatio. in concord. & Benedict. in repetitio. cap. Raynutius. in verb. mortuo primo. num. 212. de testament.

2 Idem habetur in stylo parlamenti. rub. de senten. ordinatio. 7. sed eas res executor sequestro committet, & commissario vsque ad appellationis definitionem: de quo scripsi in l. sequester. ff. de verbo. signi. & sic patet quòd executor non obstante appellatione exequitur, id est, capit res pro executione iudicari, & alia facit quæ sibi mandata fuere.

3 Primò limitatur quoad tertium, contra quem sententia lata non fuit: quia contra eum non exequetur, nec in eius præiudicium. tex. in c. cum super. de re iudi. vbi Imol. per illum text. & hoc quando executio possit tertio nocere, etiam quoad possessionem, non mandabitur executioni: vt ibi plenè docto. & in c. veniens. 2. de testib. sic consuluit Ludo. gosadi consil. 103. videtur primo. nu. 10. quia res inter alios iudicata aliis nocere non debet: vt in rub. C. res inter alios acta. & in l. sæpæ. ff. de re iud. vnde dicit Bal. in l. obseruare. §. proficisci. q. 24. de offi. proconf. quòd iudex qui de dit tenutam, non tenetur aliquid tertio: quia de iure illius, vel de facto illius tertij non constabat iudici, vt iudici: & ideo dedit eam saluo iure tertij, & hac protestatione vtuntur iudices, per quam constat quòd sententia non trahit nec comprehendit illum tertium: ideo istam reseruacionem semper ad cautelam facere debent, cum dant tenutas, & recedentias secundum eundem Bald.

4 Secundò non procedit, quando res erant tempore perituræ, tunc distrahi & alienari poterunt, ne pereant. l. pro hærede. §. seruos. & ibi addidi. ff. de acquirend. hæredita. Nempe licet res sint prohibita alienari, fortè restitutioni subiectæ, tamè poterunt alienari, si peritura erant, & hoc concludit Soci. in tracta. fallen. regula 38. bona restitutioni, & sic fructus: quia seruando seruari non possunt, alienare executor poterit. glof. & docto. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad trebel. glof. in l. vnica. C. si aduers. vsucap. restitui. postuletur: hanc tamen alienationem etiam fructuum non faciet sine iudicis permissione, quæ faciliè concedi solet, etiam ad partis alterius supplicationem.

5 Tertio post annum sine nouis literis non potest sententia seu arrestum, si pars opponat, executioni mandari. per c. quærenti. vbi docto. de offi. delegat. text. in c. si autem. & cap. plerunque. de rescript. Masuer. in rub. de executio. §. item contra arrestum.

6 Vnde tunc vidi impetrari literas vocatas de debitis, quibus mandatur, vt ista sententia & alia legitime debita exequerentur: & quamuis ex literis solius sententiæ post annum non tenerentur debitor garnire, tamen per has literas de debitis sic, & ita vidi sæpius in forensi iudicio seruari: vt scripti in artic. 1. de liter. obligato. in gl. 3. ideo istæ sententiæ seu arresta non omnino perdunt per annum executionem: sed pars opponens audiri debet post annum, alioqui si executor non ob-

De nullitate non agitur circa appellationem.

Executor post appellationem res captas alienare non potest.

Executor bona tertij post appellationem non capit.

Fructus quædo alienari possunt pendente appellatione.

Post annum an sententia exequi possit, & praxis ut exequatur.

stante oppositione eam exequeretur, restè pars appellaret, & illi superfedere debet executor, nec aliam executionem faciet antequam iudex partis oppositionem audierit: quibus auditis non obstantibus oppositionibus executionem faciendam pronunciat.

7 Quarto fallit, quando sententia contineret expressum iuris errorem, quia tunc est nulla, & sic non exequenda. l. 1. ff. quæ senten. sine appella. rescindantur. cum inter. de re iud. Bald. consil. 363. Si thema. in quarto volumi. apparitor tamen ob hoc vix cessaret, eum causa cognitionem non habeat, ideo exequi potest: vt hic permittitur.

8 Quintò quando princeps ex certa scientia inhibitor, & causæ cognitionem alteri maderet, antequam executor caperet bona: tunc non debet post inhibitionem exequi. per rex. in c. pastoralis. §. præterea. ff. de offic. deleg. Perus. not. in c. pastoralis. nu. 8. de appella.

9 Sextò flexitur text. huius artic. post triginta annos, nempe tunc non poterit exequi, Innoc. teste & Bald. in cap. fin. de exceptio. quia actio ex sententia consumpta est tempore. argumen. l. si quis postquam. ff. de fidei iussorib. etiam officio iudicis triginta præscribitur annis. c. sicut. C. de præscri. triginta anno. vbi glof. & Fel. pulchre docet in cap. inter monasterium. col. 18. num. 30. limita. 16. de re iud. vbi alia colligi poterunt declarationes, ampliaciones, & limitationes. Ioan. Francisc. in tract. de præscript. in 4. parte. 4. partis. quæst. 31. col. 86. & quæstio. seq. quanto tempore præscribitur iuri dicendi sententiam nullam. vide tamen quæ dixi de hoc officio iudicis non præscribendo. in l. actionis verbo. ff. de verb. signifi.

10 Quarto, an in executione sententiæ requiratur citatio partis: inuenio diuersas super hoc opinionones, attamen puto regulam esse fingendam, videlicet quòd in sententiæ executione requiratur citatio partis. per tex. in l. 1. ibi, si coeperis ex sententia conueniri. C. de iuris & facti ignorant. & l. meminerint. vnde vi. allegatur text. licet parum faciat, in l. defensione. ff. de authorita. tuto. vbi iudex debet interrogare partem an velit satisfacere. & huius est sententiæ Bartol. cum distinctione tamen. in l. à Diuo pio. §. in venditione. ff. de re iud. & Barba. consil. 37. quia omnis col. 3. vol. quarto.

11 Tum quia in hac executione pars lædi potest propter multas exceptiones, quas potest in executione opponere, vt pote incompetentiam iudicis qui sententiam protulit. glof. in cle. vna. de sequestra. possessio. & fruct. l. si. C. si à non competen. iudice. & superius dixi artic. 3.

Potest & nullitatis exceptio allegari: vt quia dieferiata lata sententia fuit. l. si. C. de fer. vel quia ordine non seruato. l. prolatam. C. de senten. & interlocutio. omnium iud. & alia exceptiones, de quibus scribit Petr. de Ferrar. in pract. in forma executio. sententiæ definit. in princip. & per gl. & docto. in d. l. 1. C. de iuris & facti ignorant. quas etiam plenè docui in tract. meo de exceptio. vel fortè pars ius potest habere retinendi: vt habetur in c. licet. 2. de præbend. in §. 6. ideo antequam auferatur beneficium, debet pars citari: vt ibi. & Panor. in c. de multa. col. 4. illo titul.

12 Tum etiã, quia executio est per partè petenda. l. habere. & ibi Angel. ff. de euctio. Barba. in cle. vna. col. 2. de sequestra. possessio. & fruct. & antequam petatur, est interlocutio dannda, & alia cognitio: ergo pars debet citari. l. à Diuo pio. §. in venditione. ff. de re iud. glof. in l. intra. de minorib. & dilaciones breues dantur condemnato, ad se defendendum. glo. vlt. in l. qui de inofficio. ff. de inoff. testa.

Item potuit pars soluisse intra tempora, quæ dantur iudicatis. Cy. in d. l. 1. C. de iuris & facti ignorant. ergo explorandum est prius, an soluerit: & sic debet citari ad hoc sciendum. l. hoc iure. ff. de verb. obligatio. & hoc in personali secundum Bald. in repeti. l. tale pactum. §. qui prouocauit. quæst. 10. ff. de pact. hoc sequitur Hippoly. de Marf. in repeti. l. de vnoquoque. nu. 107. & seq. in 33. casu. ff. de re iud.

13 Amplia siue fieret executio in actione personali, siue in reali: cum sit eadem ratio, teste Cy. in d. lab executione. glo. in verb. instantia. in §. & ne sub vmbra. de caus. in prag.

14 Secundò amplia, etiam si in illa re, in qua fuit condemnatus, fieret executio: cum etiam pars in hoc lædi possit, fortè propter hypothecam, vel aliud ius quod in illa re habet: ideo adhuc citari debet. l. de vno. ff. de re iud. Barba. consil. 37. quia. columna secunda. Imol. in d. §. in venditione. licet Bar. ibi contra. & docto. in c. ex ratione. de appellatio. in forensi tamen iudicio citatio fieri solet: & iste est communis vsus in Francia, teste Ioan. Fabr. in l. ab executione. C. quorum appella. non recipiant. vbi sic dicit, in omni executione pars vocari debet, cum ibi fiat iussus. d. l. à Diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudica. vel saltem requiri, sicut vsus habet.

15 Tertio amplia etiam si ille iudex, qui eam protulit, exequeretur: cum exceptiones possint allegari in executione: quod non possit fieri, si non citaretur: vt Alexand. & Iaf. in d. l. à Diuo pio. §. in venditione. col. 2. ff. de re iudic. firmant & Card. in cle. sicut. quæst. 2. de appellatio. Philipp. Perus. in dicto cap. ex ratione. num. 83. ac Dec. consil. 97. in casu proposito: in primo dubio.

16 Quarto amplia etiam si fieret executio contra eundem condemnatum eisdem rationibus, de quibus supra: & generaliter in omni executione tutius est quòd fiat citatio, teste Soci. in tracta. de dilatio. artic. 7. quæst. 19. in fi. & quòd fieri citatio debeat, seruatur in hoc regno: & ista sententia est verior, testibus Alex. & Iaf. in d. §. in venditione. & ante factam executionem eam teneret Vincent. hercul. ibidem. col. 14. post autem executionem seruaret opinio. Bartol. sed hodie nullæ vel admodum pauca sunt executiones sine partis citatione in Francia, quando executor mixtus procedit.

Post inhibitionem sententia non est exequenda.

Citatio an in executione sententiæ requiratur.

Exceptiones in executione opponi possunt.

Executio à parte est petenda.

17 Quinto procedit etiam si fieret executio post desertionem, adhuc pars erit citanda: utpote quia pars intra tres menses non releuauit, nec senatum adiuuit, ut debet per ordinationes regias, quae tres menses praestituunt ad releuandum, quando appellatio deuoluta est ad curias supremas: ut firmiter etiam Bartol. in l. i. in fin. ff. de iud. noua appella. penden. & Matthaeus de Afflic. in constitu. Neapol. lib. 2. rubric. de dilatio. & exceptio. nu. 29.

18 Sexto citanda est in executione pars: etiam si iudici constaret condemnato nullam defensionem competere, & hoc propter styllum communem Franciae: quia minime mutanda sunt, quae semper certam interpretationem habuerunt, minime ff. de legib. licet secus de iure per text. in l. si cum seruum. in fin. ibi, non est necesse vocari. ff. de fideicommiss. liberta. glo. & docto. in cap. ad nostram. 3. de iureiuran. & c. an sit de appella. & hoc tenet Matthaeus de Afflic. in constitu. Neapol. rubr. de dilatio. & exceptio. lib. 2. nu. 30.

19 Limita primo, quando praecessisset cognitio super executione: & non restaret nisi executio facta: tunc non esset necessaria citatio: unde iudex postea ad petitionem partis committere nuncio, ut exequatur nulla facta partis citatione, & ita intelligi debet opinio Innocentii & aliorum in cap. ex ratione. de appella. Bart. & aliorum in d. s. in venditione, & in verbo. executionem quomodo in laesa maiesta. crimine proceda. Federic. consil. 144. definitiua. Ioan. de Anania. consil. 26. in causa nobilium. Bald. in c. pastoralis. §. quia verò. col. 2. de off. delegat. gl. & doct. in l. i. C. de iudiciis. facit ordina. regia. rubr. des executionis d. arestz. artic. 1.

Secundo limita de stylo & consuetudine curiarum Delphinalium, in quibus non fiunt citationes, si sententia exequatur intra unum annum: secus si post. ut Guido Papae in decisio. suis. q. 329. de iure docet. & idem si esset stylus in Francia: ut superius dixi.

20 Si executio fiat extra illos casus permittos, parte non citata poterit appellari. Cy. in l. ab executione. C. quando appellatio non recipiant Bart. & alij in d. s. in venditione. & si iudex nollet admittere appellationem: posset pars de facto resistere. per l. prohibitum. & l. defensionis facultas. de iure filii. lib. 10. l. in l. prima. col. 2. de iuris & fac. ignorant. unde dicit Barto. in l. defendente. de autho. tutor. ff. iudicem posse in hac executione incipere a praeccepto de soluendo: ut praecipio tibi ut soluas id, in quo condemnatus fuisti per sententiam: vel ostendas causam, per quam sententiam mandari executioni non debeat. per d. l. defendente. & l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui oper. nunciatio. vel citari debet pars ut veniat ad opponendum, quare sententia exequi non debeat: ut ibi describit Bar.

21 Tertio restringitur, quando prius citato aduersario esset facta executio de parte: tunc si in alia parte fiat, non requiritur citatio: ut firmiter Dec. in cap. ex ratione. in fi. de appella. sed forte contrarium seruaretur in Francia: quia quod in toto statuitur, & in qualibet parte locum habere debet. l. quae de tota. ff. de rei vend. c. pastoralis. §. item cum totum. de offic. delegat. nisi auditus fuerit aduersarius super toto, & nil dixerit: tunc fiet executio in alia parte eo amplius non citato: sed postea executio ei notificabitur: & solent nuncij capere fundum, vel domum, in executione, & ut dicunt, sayfiunt, & postea parti notificant, quam executionem fecerunt in bonis partis: & hoc solet in Francia exerceri.

22 Quarto nota, quod in executione non sufficeret citare procuratorem: cum iam instantia sit finita, amplius non censetur procurator. l. inuiuis & lita demum. vbi docto. C. de procurato. cap. non iniuste illo titulo. fallit in parlamentis, ut is, qui occupauit, teneatur comparere in taxandis expensis: ne litigantes propter regionum longinquitatem, & distantiam sumptibus & expensis vexentur. ita nominatim in taxatione scribit Imbert. in institu. forens. lib. 1. §. ceterum. pagina. 37. & hoc seruatur.

23 Vltimo is, pro quo lata est sententia, non potest rem, pro qua obtinuit sententiam, etiam postquam transierit in rem iudicatam, propria autoritate occupare: alioqui incidit in poenam. l. si quis in tantam. C. unde vi. ut priuatur iure, quod habet per sententiam. l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudica. hoc firmiter Ioan. Fabr. in l. fin. C. de executio. rei iudic. in hoc regno non puniretur priuatione iuris, sed multa arbitraria partim Regi, partim parti applicanda: quae aliquando pro delicti qualitate est maior quam priuatio rei: & ista de executione notanda sunt, quae multoties in dubium reuocantur.

Non obstant que la partie contre qui est donnée la sentence, iugement, ou appointement appelle d'iceulx executeurs.

GLOSSA DVODECIMA.

Non appellatur regulariter ab executore. l. ab executore. ff. de appella. nec ab executio ne. l. ab executione. C. quorum appella. non recipiant: quia grauamen attribuitur iudici, & non exequenti. Cum ergo is, qui exequitur, non grauet, ab eo non appellatur. cap. super quaestionum. §. 1. de off. deleg. Anto. de butrio. consil. 74. visis statutis. col. 2.

1 Potest tamen aliquis se opponere contra executionem: & si executor non admittat illam oppositionem, tunc poterit pars appellare, quia executor excedit modum. Masuer. in rubric. de appella. §. item ab executore. & Cepol. cautel. 44. nota quod licet instar tutoris dati per iudicem, qui ex

Executio facti citatio ne non existit.

Appellari potest ab executione citatione facta.

Citatione semel in executione facta, an iterum citari pars debeat.

Procurator an in executione citari possit.

Occupans rem post sententiam occupat.

Ab executore regulariter non appellatur.

Opponere contra executionem quis potest.

qui excusationem allegare habet, & si fuerit repulsa, tunc demum appellare debet: ceterum ante frustra appellatur. l. prima. §. si quis tutor. ff. quando appellandum sit. in casibus tamen huius articuli non recipitur appellatio ante executionem, etiam post oppositionem, & ea repulsa, nisi in sequentibus casibus: alioqui de nihilo prodesset hic articulus, qui generaliter tamen loquitur.

3 Unde consiliarius non cessat exequi non obstantibus quibuscunque oppositionibus, vel appellationibus, & sine illarum prauidicio, ex ordina. curiae lata anno 1499. die 25. Iunii: & postea fuit edita haec lex regia, quae debet intelligi etiam si hic commissarius vel executor non esset ex partium consensu assumptus: quia in hoc regno non solet assumi executor, nisi de consensu vnus partis, actoris forte, vel rei qui sententiam obtinuit pro se: licet hoc exprimat in dicto cap. super quaestionum. §. primo.

4 Primo fallit, si executor excederet modum cap. nouit. de appellatio. glos. in cap. ad nostram. & d. cap. super. & dicta l. ab executione. & quando dicatur excedere, declarat glos. & docto. in cap. quod ad consultationem. de re iudic. & inferius scribo. in glos. excede. xiiij. & licet quis consentiat sententiae, tamen non intelligitur consentire excessui modi, vel formae in exequendo. Bald. in dicto cap. quod ad consultationem. col. secunda. quia defectus modi impedit dispositionem legalem. l. qui Romae. §. Flauius. ff. de verborum obligatione: imò nulla causa est in mundo, in qua non possit appellari ab excessu modi. Bald. in cap. licet. in fi. de offic. ordina. & non solum potest appellari, sed etiam qui excedit, facit litem suam. l. si pignora. ff. de euitio. Bald. in l. tertia. §. si executor. ff. de negotiis gestis. vbi etiam dicit nomine executoris collatores principis comprehendere. per l. missi opinatores. C. de exactorib. tributo. lib. x. non tamen dicitur delinquere nec excedere, qui ad vnguem mandatum sibi commissum exequitur. d. c. nouit. de appellatio.

5 Secundo fallit, quando executor quicquam dolo egit: vel si pars dolo obtinuerit sententiam dicta l. tertia. §. si executor. ff. de negotiis gestis. Specula. in titulo de appellatione. §. in quibus. versiculo quinto non appellatur. & quamuis in dicto §. si executor. dicatur agi posse de dolo, tamen tutius est appellare, si gestum per executores grauet: quia in hoc regno sine appellatione non solet succurri: ut superius dictum extitit.

6 Tertio non procedit, quando pars allegaret transactionem factam post sententiam, & illam statim probaret: tunc executor non potest exequi, alioqui is ipse grauat, ideo ab eo appellari poterit. argument. l. neque. §. fin. ff. de in ius vocand. l. secunda. si quis cautio. vel si quis prober sententiam nouatam. l. quarta. §. si ex conuentione. ff. de re iudic. glossa in dicto cap. quo ad consultationem. quae nouatio hodie non fit, nisi hoc expressè agatur. l. fin. C. de nouatio. vel quando pars, in cuius utilitatem est prolata, illi sententiae renunciauerit: quod non potest facere, si in causa matrimonij lata sit teste Ludouico Romano. consil. 367. circa primam. col. i. quia de periculo animae tunc agitur, docto. in cap. lator. de re iudica.

7 Quarto quando executor aliquid iniuriose egerit, ut pote lectos captos, vel dolia causa executionis capta, seu alia bona concidit maliciose. l. si quis prouocatione. C. de appella. ca. quia suspensi. 3. q. 5. l. lectos. ff. de peric. & commod. rei vendi.

8 Quinto nisi in integrum restitutione pendente post sententiam, vel literis super supplicatione ciuili impetratis, & durante earum comprobatione quam interinationem dicunt, vellet executor exequi, tunc prohiberetur: & ab eo licita esset appellatio. l. i. C. de in integr. restit. postul. nisi fuerit à iudice, de nouo pronunciatum executionem faciendam, ut fieri solet: & tunc ab illa pronunciatione appellari etiam posset in casibus in quibus recipitur appellatio.

9 Sexto limitatur, quando sententia fuerit lata contra absentem iusta ex causa: quia non potest ei imputari, cur non antea appellauerit: ob id ab executore iuste appellabit. l. si praetor. §. si. ff. de iudic. cap. cum Bertoldus. de re iudicat. Specul. in dicto titulo de appellatione. §. in quibus. versiculo quinto. & c.

10 Septimo derogatur, quando damnum ex executione proueniens esset irreparabile: & ideo prohibetur hic alienatio bonorum captorum. l. secunda. ff. de appellatio. recipiend. Soci. in tractatu fallen. reg. 26. appellare. l. in l. quarta. §. condemnatum. col. quarta. ff. de re iudicat. Aufser. in decisio. Tholos. quaest. 54. & ideo vxor non debet tradi pro executione, nisi de iure matrimonij appareat teste Feli. in cap. cum super. col. quarta. num. n. limitat. 2. de re iudica. Nec debet quis capi interim pendente appellatione ab executore: quod secus in criminalibus esset. Dec. consil. 73. Præstantissime.

Notandum est quod in quibus casibus appellatur ab executore, dum excedit, non est proprie appellatio, cum fiat à non iudice: sed est quidam recursus ad superiorem. l. arbitrio. secundum vnam lecturam. ff. qui satisfacere cogantur. Bald. consilio 428. delegatus. in primo volumine. potest tamen intimari appellatio vel executori, vel parti: ut vidi fieri: & est in electione appellantis quando ab excessu executoris appellatur: ut est in ordi. Caro. 7.

11 Octauo non procedit, quando executor mixtus sententiam male interpretatus esset: nempe hoc queritur, an iure interpretatus fuerit l. ab executore: ff. de appellatio. unde si Tholosè quis fuerit condemnatus ad dandum decem aureos: & executor fuerit interpretatus de aureis solis, male dicitur interpretatus: quia consuetudo habet hoc, ut cum loquantur ibi de aureis, intelligantur de aureis paruis aestimatis 27. solidis turonen. cum dimidio. argument. l. nummis. ff. de legat. 3. facit cap. olim. de censib. Item si in aresto quis fuit condemnatus ad soluendum decem sextaria frumenti pro

Consiliarius exequitur non obstantibus oppositionibus, & appellationibus.

Appellatur ab executore excedente modum.

Executio post transactionem & nouationem non fit.

Executor frangens lectos tenetur.

Executor post literas restitutionis non exequitur.

Executio non fit si datum sit irreparabile.

Appellari potest à iudice male sententiam interpretante.

menti pro censu, & reliquis, quæ arrearagia vocant: postea coram executore pars petiit arrearagia sex annorum, & quantum valuit illis annis: executor condemnauit ad estimationem, malè pronunciauit iudicauit senatus Burdegal. vt refert Boer. quæst. 68. quidam nobilis: quia sententia executoris debet esse conformis primæ sententiæ: & non potest fieri executio, nisi de eo quod est iudicatum. l. ab executione. C. quorum appellatio. non recipiunt. Bartol. in l. cum. qui. ff. de his, quib. vt indig. & Ioan. de Anania. consil. 5. sequitur. Petr. Ferr. in forma executio. sentent. in verbo publico. col. secunda. versic. sed pone. vbi declarat qualem interpretationem possit, & quis executor, facere.

Arestum.

Causa grauius in appellatio ne exprimenda.

12 Non valeret tamen appellatio ab executore, si dicerem eum modum in executione excessisse, nisi causam grauius nominatim, & in quo excesserit, exprimam. clementi. appellanti. de appellatio. hoc exegit à Panor. in cap. quod ad consultationem. columna. vltima. de re iudic. post Bartol. in d. l. ab executore. ff. de appellatio. & l. eius qui. de appella. recipiend. inferius in glof. 14. abundantius dicitur.

13 Insuper appellatio interposita ab executore non suspendit omnino executionem. l. ab executore. C. quorum appella. non recipiunt. Sed iudex à quo appellatum extitit. solet dicere in hoc regno in casibus executoriis exequendum esse cautione præstita, si retractari executio possit, maxime quando quis se opponit contra aresta, vel ab executore arrestum appellat, vel à commissario reducendo bona temporalia episcopatus sede vacante ad manum Regis, vel Delphini: tunc non recipitur appellatio, teste Fran. Marc. in decis. 99. in parte 1. quia dictus commissarius, dicitur executor, à quo non appellatur per supra dicta.

Ab executore recipitur appellatio.

14 Et hodie ex stylo & consuetudine Franciæ passim est permissa appellatio ab executore: quæ si iniusta inueniatur, & sine grauius facta, appellans ad multam condemnatur sexaginta librarum. licet in l. ab executione. in fine. C. quorum appellatio. non recipiunt. debeat condemnari ad multam quinquaginta librarum argenti: quæ multa in regno non solet imponi.

15 Nota quod quando appellatio prima facie est aliqua, nihil interim est innouandum: si appellatio non habeat esse, nec figuram esse tali appellationi non est deferendum, nec executio suspendenda: vt si appelletur contra executionem. l. quoniam. prima. C. de appellationi. ista sunt verba Bald. in cap. pastoralis. §. præterea. col. 2. de offic. delegat.

A pronuntiatione ut exequatur sententia, an sit appellandum.

16 Vltimò fallit in pronuntiatione ad exequendum: nam ab ea poterit appellari. glossa & doctor. in dicta l. ab executore. ff. de appellatio. ob id cautela datur, vt quando sententia transiit in rem iudicatam, quod pars faciat illam exequi sine aliqua pronuntiatione: vt docet Cepol. cautel. 44. Nota quod licet. & Alexand. consil. 97. vltimo themate. columna. tertia. volumine sexto. Felin. in cap. quod ad consultationem. nu. 13. de re iud. vbi tradit regulam negatiuam, videlicet quod non possit appellari ab executione, nisi in tribus casibus, quos ibi prosequitur: quamuis contrarium teneat Corne. consil. 71. vol. 1. per l. oratio. ff. de sponsal. licet sit sibi contrarius. consil. 221. in 4. vol. & ista est communis, vt non possit ab executore appellari. teste Alex. consil. 95. visis processibus. col. 2. volum. 2. tunc quia non esset litium finis: tunc si non possit appellari ab executione ipsa facta, multominus à pronuntiatione, quæ non grauat. idem tenet Guido Papæ consil. 47. circa. in 1. dubio, vbi idem dicit, quando iudex pronuntiat executionem inchoatam perficiendam, & complendam in bonis dicti rei: tunc quia talis pronuntiatione, est pars executionis, à qua non potest appellari: tunc etiam quod modum non excedat.

Conciliat istas opiniones Ioan. de Anania. consil. 26. in causa. col. prima. vbi sic dicit: quod si iudex pronuntiat nuncio sententiam exequendam, & mandat ac præcipit vt exequatur, tunc non appellatur: secus si pronuntiat eam exequendam, per iura supra allegata. adducit Speculator. in titu. de appella. §. in quibus. versic. quinto. sed non video inter istos casus magnam differentiam: adeò quod si in vno casu prouocatio permittatur, quin in alio permissa etiam sit.

Hodie dictante constitutione regia non obstant appellatio & sine eius præiudicio executio fiet: etiam si appellatum fuerit à iudicis pronuntiatione, in qua sententiam iudex exequendam protulit, nec est opus conciliatione Ioan. de Anania, & aliorum in hoc regno quoad casus executorios. Nam quando duæ sententiæ sic se habent, quod secunda est executio primæ, si non potest à prima appellari, nec à secunda vt hic, teste Bal. in l. si cum exceptione. §. hæc autem. ff. quod metus causa. refert Antho. Capit. in decis. Neapol. q. 34. col. 2.

A commissione executionis quando appellari debeat.

17 Item à commissione executionis non appellatur: vt tenet Speculator in titu. de appella. §. in quibus. versic. quinto. sequitur Ioan. de Anania. consil. 26. in causa. col. 1.

18 In Forenti tamen iudicio seruari vidi, vt si iudex committeret nuncio, vt venderet bona, & ipse gratificaret in illis bonis quos vellet: tunc & in similibus casibus appellabo, à commissione, & ab aliis, quæ sequuta fuerunt, & hoc centies vidi. Nam in hoc casu iudex committendo illud, dicitur grauari: ergo ab illa commissione appellabo: & his casibus iudex non cognoscet de meritis principalis causæ, nec de exceptione, sed de executione, à qua fuit appellatum. l. ab executione. C. quorum appel. non recipiant. Spec. in d. §. in quibus. versic. quinto. in fi.

Executor quando de sententia nullitate cognoscere possit.

19 Quæro si mandetur sententia exequenda: an executor de sententiæ nullitate vel iniustitia cognoscere possit. Respon. non, si est merus facti executor. l. executor. & l. si vt proponis. C. de executio. rei iud. quia sententia imponit finem disceptationi, aliàs esset elusoria. l. si prætor. vbi Bald. ff. de iudic. & quia apparitor nullam habet iurisdictionem, cum officium suum sit viliissimum, &

simum, & non dignum elegantia iurisdictionis, dictum est Bal. in c. cum super. col. 3. de re iudica. per l. si. ff. de iud.

Si verò sit aliquis executor mixtus, poterit cognoscere de exceptionibus tangentibus executionem, vt pote si possessor dicat, quod illa res capta non est illius condemnati. Et de aliis vt in l. à Diuo pio. §. si super. ff. de re iudica. l. penultima. ff. de confess. vt abundè scripsi in tractatu de exceptione.

Si autem exceptio tangat negotium principale, vt pote, quod sententia est iniusta, fortè ex falsis instrumentis lata, vel aliàs: cognoscere executor non poterit. c. de cætero. de re iudicat. Bartol. & docto. in l. à Diuo pio. §. 1. Nam quicumque sit iudex, qui sententiam exequitur, non poterit cognoscere an primus iudex eam iuste tulerit, vel iniuste, habendo respectum ad ius litigatoris, vel ad proposita & probata coram eodem iudice, cuius exequitur sententiam: sed de nullitate sententiæ, & aliis exceptionibus à iure permisis, quæ contra sententiã opponi possunt, cognoscere poterit parte vocata, & inde pronuntiare, an sententia sit exequenda. vel non: ita seruatur, vt scribit Guido Papæ in decisio. Delphinal. quæst. 574. an iudex etiam si sciat illam iniustam exequi debet. cap. pastoralis. §. quia verò. de off. delega. cognoscere enim, quid sit pronuntiatum, non quid pronuntiarari debuit, potest. Bald. in d. c. cum super. col. vlti. quod non procedit, quando iudex ille esset superior iudicis requirentis, tunc poterit cognoscere, & illam sententiam annullare, teste Ioan. Fabr. in l. satis. C. ad legem Cornel. de fals. quod verum arbitraret, si is per viam appellationis cognosceret, alioqui vix cognoscere posset, & annullare: nisi esset curia suprema, quæ super alias iurisdictiones volat, vel nisi appareret de iniustitia ex tenore sententiæ, teste Inno. in c. 1. de off. ordi. Jacobi. in l. si prætor. in princip. col. 2. in fin. ff. de iudic.

20 Item quando appellatur ab executione, non potest appellari ab eodem excessu, nisi semel, teste Angel. Quero. in l. ab executore col. 3. ff. de appella. vt refert Felin. in cap. quod ad consultationem. col. 12. nu. 20. in fi. de re iud. per l. ab executione. C. quorum appella. non recipiant, ego tamen vidi semel & iterum appellari: in practica seruatur, quod appelletur sicut in aliis causis in Francia: quod est notandum.

Semel tantum ab executione appellandum.

Et duquel appel des dictes executeurs la congnoissance appartiendra aux iuges dont procedent les sentences & iugemens, & seront releuees icelles appellations par deuant eux.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Rouisio optima, quod appelletur ad iudices, à quibus executores dati sunt: & ita tradit Bartol. in l. à Diuo pio. §. 1. in fin. ff. de re iud. & hoc est regulariter verum, quando executores excedunt. per l. arbitro. secundum vnam lecturam. ff. qui satisda. cogant. & ita fuit latum arrestum pro domino Beluacensi episcopo, anno 1533. die 27. Ianuarij, contra iudicem regium, qui episcopi apparitorum in carceres intruserat.

Ad quos appellandū sit ab executione. Arestum.

2 Item cum hostiarius parlamenti in vim executionis supremæ curiæ vendidisset duos equos: & ab eo peteretur coram electis impositio: & ipse eos iudices suos non esse diceret: curia generalium prohibuit, ne alibi hic hostiarius traheretur quam coram ipsis.

Curia parliamenti & generalium discordia.

3 Sed curia parlamenti videns ratione executionis se esse iudicem, censuit vt generales suum reuocarent iudicatum sub pœna centum Marcarum argenti, & prohibuit sub eadem pœna, ne generalium curia cognosceret de dicta causa: & vltimò dictum fuit à senatu, quod pars & hostiarius generalium, qui præceptum fecerant, prehenderentur, & in carceres conicerentur: & fuit hoc arrestum nuntiatum & exhibitum præfidi generalium anno 1438. die 12. Martij, aliud etiam fuit latum anno 1546. alia etiam fuit discordia hoc anno 1545. inter curiam parlamenti & generalium.

Fallit quando iudex dedisset nuncio certum mandatum, & limitatum exequendi: tunc quia iudex grauat, non nuncius, appellandum erit ad superiorem iudicem, quia factum tangit iudicem exequentem. c. si à subdelegato. de off. delegat. in 6. Bart. in l. ab executore. col. 1. ff. de appella. quod intelligerem verum, si à commissione appellaretur: secus si ab executore simpliciter: ideo debet appellari à commissione, & ab inde secutis, si velis rectè appellare. ita censuit senatus anno 1540. die 22. Nouembris.

Practica appellandi à commissione, & ab inde secutis. Arestum.

4 Idem dico si iudex, qui sententiam protulit, requireret alium iudicem ad sententiam exequendum, & ab executione requisiti appellaretur, vt pote, quia excederetur modus, tunc iudex si requirendo grauet quia requirit sententiam fortè exequi in immobilibus, & tamen in solis mobilibus exequi debet: tunc ad superiorem iudicem requirentis erit appellandum. Si verò requisitus grauet excedendo mandatum, & commissionem sibi per requirentem datam: ad superiorem iudicem requisiti appellabitur: vt tenet Iaf. & alij in d. §. 1. Panor. in c. quod ad consultationem. in fin. de re iud. Treniol. in additio. ad præf. Hubert. de Bonacurfo. rub. de impediment. executio. versic. quarto si sententiæ executor, &c.

A iudice requisito ad quem sit appellandum.

5 Idem dicunt si iudex præstet auxilium iuris, vt pote excommunicando: tunc appellabitur ad superiorem

superiorem excommunicantis: quia excommunicans est is, qui grauat, & non is, qui eum requirit: secus si impertiretur auxilium facti, vt pote prebendo milites, & apparitores ad exequendum, quia tunc ad superiorem requirentis. Bar. in d. §. i. licet Panor. reprobet in d. c. quod ad consultationem. Sed Bart. defendit Hercula. in d. §. i. in si. quem vide. & notandum est in praxi, quod si iudex secularis post sententiam requirat iudicem ecclesiasticum, vel econtra, non potest requisitus sumere cognitionem, & apponere clausulam nisi causam, alioqui lites semper orientur ex iudicatis, quod prætor noluit. l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic. & sic seruatur in Forensi iudicio: alioqui tanquam ab abusu appellatur.

Ab executione delinquentem ad quem appellatur.

Solutio executori habet et ad hoc mandatum liberatur.

Procurator ad agendum non potest executionem petere, nec in ea comparere, nec appellare.

6 Secundò limitatur quando ille executor delinqueret: tunc ratione delicti is iudex, in cuius territorio deliquit, solet cognoscere, vt pote si in vim aresti lati Tholosæ fiat executio Parisiis, in qua executione delinquat executor, tunc appellabitur ad parlamentum Parisiis in quo delictum, perpetratum fuit. authen. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oporteat. vnde si appellatur ab abusu istius executoris ad parlamentum, in cuius iurisdictione abutitur, semper vidi appellari. vide infra. in glo. 15.

7 Notatamen quod si executor fuerit datus ad vendendum, & pretium recipiendum, quod tamen est periculosum: si is vendiderit, & pretium receperit: liberabitur emptor, quia legitime soluit parendo mandato iudicis: sed executor tenebitur domino, cuius bona sunt vendita. Bald. in l. 3. §. si executor. ff. de negot. gest. argu. l. si stipulatus sum mihi. §. i. ff. de solutio. Melius facit l. si ob causam. C. de cuius. C.

8 Item procurator datus ad agendum, non censetur constitutus ad executionem sententiæ petendam, nec ei solui potest. l. sed si tantum. ff. de pact. l. hoc iure. de solutio. hoc expressim tradit Ludo. Roma. sing. 639. procurator.

9 Et procuratori, ad hoc vt possit appellare ab executione, requiritur mandatum speciale, & in indiuiduo. Ange. Aret. in lab. executor. col. 4. ff. de appella. vt refert Feli. in d. c. quod ad consultationem. nu. 21. alioqui posset facere vt incidere dominus in penam quinquaginta aureorum statutam in lab. executione. C. quorum appellatio. non recipiunt, quod non potest facere procurator, teste Bart. per illum tex. in l. si procurator. ff. de condic. indebiti. nec sufficeret mandatum ad lites & causas. Bartol. in l. qui bona. §. si quis. ff. de dam. infect. & procurator datus ad iudicia non potest comparere in executione, nec eam impedire: quia sua potestas est finita per sententiã Domini. in cap. primo, §. fin. col. 1. de exceptio. in 6. Feli. refert vbi supra.

Lesquelz iuges s'ils trouvent que les sergents ou executeurs ayent excédé.

GLOSSA DECIMA QVARTA.

Excedere quando executor dicitur.

1 **Q**Uæro quando executor dicatur excedere? Respon. si ante tempus iudicatis datum exequatur. l. i. C. de executio. rei iudica. l. debitoribus. ff. de re iud. l. 4. §. si quis condemnatus. ibidem.

2 Fallit si iudex tempus abbreviaffet, & executor iudicis sententiam insequens exqueretur. iuxta l. 2. ff. de re iudica. quod potest: vt scripsi in l. si debitori. ff. de iudic. vbi his dedi nouum intellectum.

3 Secundò excedit si in alia re, quàm fuit iudicata, executio fiat. per l. qui restituere, sumendo argument. à contrario. ff. de rei vend. Bart. in lab. executor. col. 1. ff. de appellatio.

4 Tertio si in maiori quantitate, quàm fuerit iudicatum, exequatur. §. plus. institu. de actio. Petr. Jacob. in sua præct. rubr. vlti. versiu. modus autè executionis. Bar. in l. pe. C. de executio. & exacto. lib. 12. ait, quod si seruientes velint capere pignora maioris valoris, quàm sit debitum, poterit eis resistere debitor. probat Corset. sing. incipien. officialis. 2. de hoc scripsi in tractat. de literis obligato. art. 1. glo. 12. non habere locum in hoc Franciæ regno.

5 Quarto si executio fiat in rebus prohibitis, vt pote in libris, breuiario, & mobilibus clericorum, vel aliis rebus, quæ non possunt pro re iudicata capi, nec pro ipsius executione. per glo. in l. nepos proculo. ff. de verb. signifi. laf. in §. item seruiana. de actio. in institu. scripsi in scholastic. priuil. 113. & in tractat. de literis obligato. artic. 2. nu. 106. & seq.

6 Quintò si quis fuerit condemnatus ad dandum decem, vel equum: & executor capit simpliciter equum: quia aufert debitori electionem, quam de iure habet. l. 3. ff. de eo quod certo loco. excedere videtur plus causã exigendo. l. vna. C. de plus petitio. d. l. 3. Petr. Jacob. in rub. de actio. in factum ex re iudica. §. modus autem executionis, in præct. sua.

7 Sextò si turbato ordine fiat executio: vt si mobilia prius capiantur, quàm mobilia. contra. §. in venditione. l. à Diuo pio. ff. de re iud. quamuis per ordinationem regiam hoc sit hodie correctum in hoc Franciæ regno: vt scripsi in rubr. de liter. obligato. art. 11.

Nota tamen singulariter quod quando executio facta est ordine iuris non seruato, non debet reuocari, si constat de debito. text. in l. vltim. in si. ff. quod metus causa. quem singularem dicunt Aret. & Cursus in l. si pact. col. 2. C. de pact. & addidi ad d. l. si. & hoc seruatur in curiis supremis.

8 Septimò si executor male interpretatur sententiam, dicitur excedere, vt pote, reus condemnatus

natus est ad decem libras: & executor interpretatur de Paris. & dicitur tunc grauare, & modum excedere. per d. lab. executor. ff. de appellatio. vbi Bar. & Imol. Petr. ferra. in sua præct. in forma executio. sent. diffinit. in verb. de publico. & Petr. Jacob. in d. ru. de actio. in factum ex re iudic. col. 4.

9 Octauò si iudex exequatur, & repellat vnã ex exceptionibus, quæ in executione opponi possunt: de quibus per gl. & doct. in l. i. C. de iuris & facti ignorat. & ego plenè eas scripsi in tractat. exceptio. & cautela est, quam scribit Cepol. Cautel. 44. nota quod licet, vt aduocatus vnã exceptionem de istis opponat, quam si iudex non admittat, poterit pars appellare secundum eum.

10 Nonò excedere dicitur, & grauare executor, si facta captione rerum immobilium non denunciauerit parti, in cuius absentia hæc bona capta & saisita sunt. l. 2. vbi Bal. C. vbi in rem actio exerceri debeat. venditio tamen rerum non dicitur nulla: licet denunciatio non interuenerit. per tex. in l. creditor. C. de distracti. pigno. sed si quid per fraudem commissum erit, adiudicem: vt dicit tex. ideo pars simulatque sciuerit, appellare debet: & executionem malefactam iudicabit superior, quamuis venditionem nullam dicat. Bart. in l. si. num. 3. ff. de distracti. pignor. plenè hoc tractat Anto. negusanti. in tractat. de pignor. & hypothec. in primo membro sextæ partis.

11 Et alius etiã modis dicitur excedere, videlicet quãdo facit cõtra ius, vel cõsuetudinẽ, seu stylũ gl. & doct. in c. super quæst. de off. deleg. Ioan. Fab. in lab. executione. C. quorũ appell. non recip. aut cõtra cõmissionem sibi datã, aut mandatũ. l. diligenter. ff. mandat. aut plus aggrauando illum, in quem fit executio. glo. in d. c. quod ad consultationem. de re iudica. vbi tradit alios casus, vide ibi. & regulariter excedere dicuntur in locis, casibus, & in bonis, à lege prohibitis exequendo.

12 Et notandum est, quod ab omni executor, qui exequitur id quod est extra munus suæ iurisdictionis, potest appellari inserta causã. Bal. in cõsi. 418. delegatus. in primo volumine. imò nulla est causã in mundo, in qua non possit appellari ab excessu modi: vt docet Bald. in cap. licet. circa fin. de offic. ordina. refert Feli. in c. quod ad consulta. num. 20. in si. de re iud.

13 Et tunc illis resisti lex permittit. l. prohibitum. & l. defensionis facultas. ff. de iure fisci. lib. 10. & l. deuotum. de meta. lib. 12. plenè tradunt ibi doct. & Paris de puteo in tracta. de sindica. versic. excedunt plerique executores &c. per glo. sing. licet ipsi eam non allegent in c. ex literis. in verb. denunciet. de off. delegat. quod verum dicit Ioan. Fabr. in d. l. ab executione. quando nunciatur grauari, & iudex mittens distaret, alioqui contra. & alibi dixi. in hoc regno vix esset permittendum resistere. vide plenè Paris. de puteo in tracta. sindica. in verb. excedunt. fol. 221. & quando procurator dicitur excedere mandatum, alibi dicam vide in l. diligenter. ff. manda.

14 Decimò quod hic appellans tenetur causam exprimere in appellatione, tum quia multis modis exceditur: ob id ipse debet exprimere, per quem modum excedatur. Bart. in d. l. ab executor. Panor. in d. cap. quod ad consultationem. col. penul. de re iud. tum etiam quod sit interlocutoria. Guido Papæ. cõsi. 47. circa. in 2. q. etiam quia appellans in omni casu, quo ius prohibet appellationem, tenetur exprimere causam, etiam in definitiua, aliàs nunquam iudex appellationi deferre tenetur: nisi causã legitima exprimatur in ea. tex. in c. cum super. & ibi Panor. de re iudic. cap. cum speciali. §. porò. vbi doct. & c. consuluit. i. de appella. glo. singularis in c. Romana. in §. sin autem. in verb. mandetur. de appella. in 6. Innoc. in cap. pastoralis. col. 2. de appellat. licet multi contradicant: quibus respondet Feli. in d. c. quod ad consultationem. de re iudica.

15 Nec sufficeret generalè exprimere causam, vt quia me grauasti expressè: sed aliud exprimere teneor. Sali. in Leos. §. sin autem. C. de appe. Bolo. in cõsi. 26. in additio. ad Ioã. de Anania. vbi etiã dicit inferendũ esse, quod appellatio nõ poterit hoc casu iustificari, nisi ex causis in appellatione expressis. Nec processus primi iudicis ex nouis causis impugnari poterit. cle. appellati. de appell.

Ou delinque au fait de leurs executions, & de leurs offices.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

1 **I**N factio executionis delinquere dicitur, quãdo caperet bona mobilia clericorum pro executione, vel aliàs excederet, vt in proxima superiore gl. scripsi.

Item delinquit in officio, quando pecuniam accipit, vt non exequatur, vel non in illa re: vel vt differat, donec impetratẽ sint literẽ appellationis, aut aliàs delinquit, vt sciunt facere: nempe hi apparitores omnia temerare consueuerunt. l. defensionis. in si. C. de iure fisci. lib. 10. Paris de Puteo in tracta. sindica. in verb. familiaris. vbi in fin. multa mala congerit contra istos executores. Si autem occideret hominem, vel vulneraret contra exercitium officij, tunc puniretur ab eo iudice, in cuius prouincia deliquit. authen. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oport. sicut dicitur de crimine militari à milite commissio, aut de crimine communi. in l. 2. & per torum. ff. de re milit.

2 Notandũ est quod in hoc regno magistratus non solent principaliter conueniri: & vt practice loquar, in partem formalem capi non possunt, nisi in tribus casibus. primus si dolus interuenit in gestis ab eo, qui non præsumitur, nisi probetur: ideo qui illum allegat, probare debet. per l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat. Secundus si fraus. l. iurisdictionum. §. sed si fraudandi. ff. de pact. vbi probatur differentia inter dolum & fraudẽ. & in l. fraudis vbi Dec. de reg. iur. tertius est, quando allegatur concussio. rub. ff. de concussio. alibi abundantius scribam de his.

3 Item tradit Angel. in authen. de iudicib. in §. his qui. col. 6. quod si nuncius iudicis dat damnatum alicui, tenetur pro eo iudex, qui eum elegit, quoniam in eo eligendo fuit in culpa: ideo ma-

Resisti potest executori excedenti.

In officio, uel factio officij quando dicitur delinquere executor.

In tribus casibus magistratus solent capi in partem formalem. Magistratus quando pro suis officialibus tenetur.

gistratus tenetur de delictis commissis per suos officiales, quia debuit eligere sufficientes, & ad-
neos. pro quo facit l. r. ff. furti aduersus nautas. & s. fi. de obligatio. quæ ex quasi delicto. in iustit.
Bartol. in l. r. s. familiae. ff. de publica. sed potestas non tenetur de familia, quam non eligit: vt pul-
chrè docet Paris de puteo. in tracta. de iudica. in s. an ex eo. nu. 16. & seq. vnde hodie magistratus
in hoc Franciæ regno, non tenetur pro suis apparitoribus, quia eos non eligunt: sed rex ferè pro-
uidet omnibus officiis: ideo liberati sunt ab his magistratus seculares, secus in ecclesiasticis: quia
ipsi etiam hodie solent eligere suos apparitores, ideo ipsi tenentur pro delictis eorum, qui inter-
dum aliis sunt deteriores.

*Corrigeront iceux executeurs ou sergens, & les condamneront es despens, dom-
mages & interestz, des parties blesees, & en amende selon l'exigence des cas.*

GLOSSA DECIMASEXTA.

Executor
multiplex.

Multiplex est executor, quidam est merus executor facti, cui in totum data est potestas
exequendi sententiam sine aliqua cognitione: vt pote, committitur potestas capiendi
bona, mittendi in possessionem, vel aliud simile: & de isto loquitur l. si vt proponis. &
l. executorem. C. de executio. rei iud. & hic exceptiones nō admittit, sed eas reuocat ad
committentem. c. de cetero. de re iudica. & executorem cum solum esse manifestum est, qui post
sententiam inter partes, audita omni & discussa lite prolatam, rei iudicatæ vigorem ad effectum
videtur adducere. l. penul. C. de executio. rei iudicatæ.

Mixtus executor est, qui habet cognitionem executioni annexam. glo. no. in cap. pastoralis. s.
qui verò. de offic. deleg. Bart. & alij in l. à Diuo pio. in princ. ff. de re iudic. & regulariter executor
aresti si iudex sit ordinarius, vel curiæ parlamenti consiliarius habet causæ cognitionem in his,
quæ dependent ex facto executionis, vel sine quibus arrestum non potest executioni mandari,
teste Masuer. in pract. sua. rubr. de executio. s. item executor domini. Et quando executio causæ
cognitionem requirit, debet committi consiliario iudici iurisdictionem habenti, vel alteri qui de
hoc possit cognoscere, non autem apparitori, vel commissario Castelleti, vt censuit Senatus an-
no 1507. die 22. Martij, postulâtibus egregijs aduocatis Dissoine & Aligret. Et de multiplici execu-
tore quoad beneficia, scribunt docto. in c. executor. de concessio. præbend. in 6. & ego in rubr. de
manda. ap. stol. s. r. in concordia. de executoribus vltimarum voluntatum. tex. & docto. in c. Ioan-
nes. de testa. & c. fi. illo. tit. in 6.

Quando
executor
excedens
mandatum
puniatur.

2 Itaque videndum est quomodo puniatur executor, si exceßerit mandatum? Respon. variè.
Primò in expensis, damnis, & interesse vt hic, & les condamneront es despens, dommages & interestz
des parties blesees. text. in l. diligenter. ff. mandat. c. Sacro. de senten. excom. glo. in c. illud. ii. q. 3. Bald.
in l. obseruare. s. proficisci. q. 23. ff. de offi. proconsul.

3 Secundò in multa, vt hic dum dicit, & en amende, sed in qua multa. tex. in l. ab executione. in
fi. C. quorum appell. & c. dicit ad quinquaginta libras argenti, hic tamen non exprimitur, ergo est
arbitraria: nec obest d. l. ab executione, quæ loquitur de appellante friuolè ab executeore, sed non
in executeore excedente, de quo iste text.

4 Tertio debet iudex corrigere factum executoris: vt hic dicitur, *corrigeront iceux executeurs.* Et
sic quod malè ab ipsis factum erit, iudex emendabit: vt not. docto. de verb. corrigere. in l. dicta
actio. C. de edend.

5 Quarto de dolo tenetur. l. non videtur. s. qui iussu. ff. de regu. iur. c. quod quis. à contrario, vbi
Dinus illo tit. in 6. l. 3. s. si executor. ff. de negotijs gestis. Si dolum commiserit, fortè vilius ven-
dendo. l. si pignora. ff. de cuictio.

6 Quintò iniuriarum tenetur. Guido Papæ in deci. Delphi. q. 293. & Aufrer. in deci. 397. &
quamuis iuris executio iniuriã non habeat. l. iniuriarum. s. r. de iniuriis. ff. si tamen executor fines
mandati excedat, non est executio iuris, sed iniuriæ illatio. l. si iniuriæ. ff. de iniur. vnde Bald. in l.
obseruare. s. proficisci. q. 23. ff. de offic. proconsul. ait, quòd iudex, qui fecit executionem iniuriõsam
contra effectum iustitiæ, vt quia in vindictam patris fregit lectos, vel calcitras captas, & tunc facit
litem suam. l. lectos. ff. de pericul. & commod. rei venditæ. si verò fecerit contra iustitiæ modum,
id est ordine prætermisso, si per hanc executionem passio aliquid adest, vt liberatio: & tunc exe-
cutio non retractatur. per l. vlti. in fi. ff. quod met. caus. executor tamen tenetur iniuriarum, si dolo
fecit vt concludit Paris de puteo. in tract. de iudica. in verb. executio. Si verò per executionem,
passio nil adest: debet retractari executio facta. per l. si cum nulla. ff. de re iudic. & de cuictio. l. mi-
nor. & iniuriõsa executio retractatur, si facti qualitas petitur. l. 2. s. graui. ff. de administ. rerum ad
ciui. pertinent. d. l. à Diuo pio. s. si super. c. ex literis. de pignorib.

Arestum.

7 Sextò officio iudicis potest puniri pro modo excessus: vnde hoc anno 1541. in mense De-
cembri. seruiens à sed. sic Gallicè vocatur, fuit suspensus propter excessus, quos in suo officio fe-
cerat, cum officium iudicis se extendat vsque ad mortem inclusiue. gl. sing. in s. in summa. inst. de
iniur. vbi not. etiam docto.

8 Septimò si exequatur contra alios, quàm eos, qui in sententia expressi sunt, nisi fortè in lo-
cum demortuorum suffecti essent: vt si consules condemnati fuissent, vel scabini: licet alij creen-
tur de nouo: in eos tamè executio fiet, quia est idè populus. tex. in l. proponebatur. de iud. ff. Ioan.

de Ana.

de Ana. consil. 26. in causa. col. secunda, & debet in hoc casu intimari executio, & pars si sua pu-
tauerit interesse: & sic agendo procedetur celeriter, & summarie: vt scribitur in s. fi. de dilatio. quæ
datur pro consilio. in stylo parlamenti. in prima parte.

*Et aussi le commandons & enioignons à tous iuges, & sur peine d'estre
reprins par nous, ou noz iuges.*

GLOSSA VLTIMA.

Receptum est cominatorium, & q. precipitur impetratur: & quod impetratur necesse est fieri. Si
non fiat, pœnam habet. c. fi. 14. q. r. alia multa hic possem dicere & tractare: sed ista sunt, quæ
plus aridè vtilitatibus hominū: ob id ea duxi describenda: reliqua per docto. videri possunt.

Idem articulo XII.

*Item & quant aux executiõs de complainctes en cas de saisine, & de nouuel-
le, & applegemēs & cõtreplegemens de requestes de lettres, de garnison de main
pour obligatiõs faictes souz seaulx authentiques, & de simples adiournemēs en
matieres ciuiles: l'executeur ou sergent, pour quelcõque appellatiõ faicte de luy: ne
cessera faire son executiõ quāt à faire les adiournemēs deuāt les iuges, ausquels la
cognoissance en appartient ou est cõmise de sequestrer verbalement les choses ou il ap-
partiendra sequestratiõ. Et sur peine d'estre cõdamné en despens, dommages & in-
terestz de la partie qui requiert l'executiõ ou adiournemēt, & d'estre puni & cor-
rigé par le iuge, & selõ l'exigence du cas. Et en oultre auõs ordonné, decerné & de-
creté, decernõs & decretõs que la cognoissance d'icelles causes d'appel faictes du
sergent ou executeur, appartient au iuge auquel appartient la cognoissance
de la cause principale. sinon que la cause fust releuée en nostre court de parlement.
Auquel cas nous auõs ordonné & ordõnõs que ladicte cause d'appel soit propre-
ment & sans aucun delay par nostre dicte court decidée, ou renouuée par deuāt
le iuge, auquel la cognoissance du principal appartient ou sera commise pour
en decider comme il appartient sans differer, ne delayer la cause du principal.*

Articulus
octauus.

GLOSSA PRIMA.

Quinq; hic dicuntur, primò enumerat hic cõditor quinq; casus executorios: in quibus
nō debet executor per appellationē superfedere: & hoc statuitur in 2. ibi, l'executeur. in
tertia inserit pœnam executori cessanti. ibi, & sur peine d'en estre condamné. in 4. ibi, & en
oultre. statuit iudicem, qui de principali cognoscit, de hac appellatione emissa ab execu-
tore cognoscere posse. in quinta parte ibi, *si non que la cause fust releuée.* excipit iudices, tunc nō de-
bere cognoscere, quando appellatum esset ad curiam supremam: & quid curia debeat facere, deci-
ditur ibi. ista est huius arti. summa: & hic artic. est ferè explicatus, in proximo arti. supra: ob id
pauca hic dicam.

Summa ar-
ticuli.

Pictones interdicitū forte vt possidetis seu querelam applegiamentum vocant: actor enim di-
cit se applegiatū id est, sayfitum aduersus reum, reus verò cõtraplegiatum: de quo plenè in toto tit.
ff. & C. vt possidet. & docto. in c. licet causam. de probatio. & in consuetud. Pictõ. est videre. t &
in trac. de materiis possessio. artic. 5. in fi. scripsi in 3. tomo.

*Des requestes de lettres, de garnison de main pour obligations
faictes souz seaulx autentiques.*

GLOSSA SECVNDA.

Sententiã latã in vim supplicationis dicunt quidã per istum text. executioni mandan-
dam. Sed iudicio meo iste text. non hoc vult, sed quod seruiens executor supplicatio-
nis debet exequi non obstante appellatione: vt pote si in supplicatione petam quòd
caussa committatur tali N, vel quòd talis actor habeat producere intra decem dies:
curia licet fiat, & significetur, quando seruiens vel hostiarius exequitur parti. tam significando,
si pars appellet apparitor ob id non debet cessare: quia sic non grauat pars, ergo appellare non
debet. c. cum speciali. s. porrò. de appella.

Sententia in
vim suppli-
cationis la-
ta execu-
da.

2 Nisi supplicatio haberet interlineaturas, vel additionem: quia tunc non debet porrigi se-
natui, nec etiam postea parti significari, vt fuit arresto huius Senatus pronūciatum, anno 1519. die
22. Martij. nec post duos dies quibus tradita curiæ fuit, & à curia recepta: vt est in ordi. reg. rubr.
des requestes presentées à la court, art. quinto.

Supplicatio
habens in-
terlineatu-
ras non est
parti signi-
ficanda.

Consiliarius deferens supplicationem committi non debet.

3 Nec debet committi is consiliarius, quem pars petit in supplicatione, vel qui refert & curia renunciat: is enim videtur fauere parti, vt in l. obseruandum. ff. de iud. solet tamen hodie curia etiam contra ordinationem illi committere, qui supplicationem curia offert: quod potest praeses facere ex causa, vt in d. tit. des. requestes. arti. 7. de supplicatione, quam propositionem erroris vocant practici. scripsi in tract. meo, de supplicationibus. ibi vide etiam de multiplici genere supplicationum in prin.

Et des simples adiournemens en matieres civiles l'executeur ou sergent pour quelque appellation faicte de luy ne cessera de faire son execution, quant a faire les adiournemens deuant les iuges: auquelz la cognoissance en appartient, ou est commise.

GLOSSA TERTIA.

1 Er istum tex. tolluntur variae doctorum sententiae, an liceat a citatione verbali in causis ciuilibus appellare: & hic deciditur quod non. Et si appelletur, non obstante appellatione seruiens citabit: vt scripsi artic. prox. in glos. 5. sed hic text. addit coram quibus citabit, & respon. coram illis, qui cognitionem causae principalis habent, vel a quibus est commissa citandi potestas.

De sequestrer verbalement les choses ou il appartientra sequestration.

GLOSSA QUARTA.

Practica regni ut res saisiatur & sequestratur.

1 Debet seruiens executor literarum in casu nouitatis verbaliter sequestrare, non obstante appellatione partis: quia ista verba non grauant: & iudex qui hoc commisit, potius quam executor grauari videtur: imò dicit text. quod appellatione suscepta possessori eadem res auferatur, & idoneae collocetur, reddenda ei parti, pro qua sacer cognitor iudicauerit: tex. in l. ab executione. C. quorū appel. non recipiunt. Per quē tex. probatur practica regni, vt res immobiles, quando de possessione illius contenditur, capiatur, saisiatur, & sequestratur. Et commissarij pro fructibus recipiendis deputentur: & non inueniēs meliorem text. ad hoc, ideo nota eum. idem tenet Ioan. Fab. in §. retinendę. de interdi. in instit. Bar. in l. 2. ff. de appel. recipiend. & Bal. in l. fi. C. de ordi. cognitio. Vbi in interdicto retinendę possessionis dicunt pendente lite sequestrationem esse faciendam: ne partes veniant ad arma, iuxta l. æquisimum. ff. de vsu. & ista sententia est recepta ab vsu forensi: quamuis contrarium tenuerit Bart. in l. si disceptetur. ff. vbi pupillus educari debeat.

Sequestratio an impediatur ostensione publici instrumenti. Sententia sequestrandi.

2 iudicauerit: tex. in l. ab executione. C. quorū appel. non recipiunt. Per quē tex. probatur practica regni, vt res immobiles, quando de possessione illius contenditur, capiatur, saisiatur, & sequestratur. Et commissarij pro fructibus recipiendis deputentur: & non inueniēs meliorem text. ad hoc, ideo nota eum. idem tenet Ioan. Fab. in §. retinendę. de interdi. in instit. Bar. in l. 2. ff. de appel. recipiend. & Bal. in l. fi. C. de ordi. cognitio. Vbi in interdicto retinendę possessionis dicunt pendente lite sequestrationem esse faciendam: ne partes veniant ad arma, iuxta l. æquisimum. ff. de vsu. & ista sententia est recepta ab vsu forensi: quamuis contrarium tenuerit Bart. in l. si disceptetur. ff. vbi pupillus educari debeat.

4 Nec impediatur hæc sequestratio, etiā si publico instrumento quis probaret, se rei contentiois dominum: quia instrumenta publica multis ex causis refelli possunt, quæ cum altiore requirant indaginem, non admittentur: cum summam hæc sequestratio sit discutienda: quod non posset esse, si instrumenta reciperemus: nam pars illud saluare vellet: & sic differretur executio, teste

5 Imbert. in instit. Foren. pag. 98. Et quod sententia sequestrandi de iure etiam exequi debeat non obstante appellatione, probat text. in l. imperatores. §. si. ff. de appel. ne interim quis appellet causa executionis differendae. Panor. in c. 2. de sequestra. poss. & fruc. Curtius in tract. de sequestr. q. 1. limita. i. vide quæ abudē scripsi, de sequestra. in l. sequestr. ff. de ver. sign. & art. i. supra eodem.

Et sur peine d'en estre condamné es despens, dommages, & interestz de la partie que requiert l'execution ou adiournement.

GLOSSA QUINTA.

1 Etia pars text. vbi comminatur executoribus poenam, si executionem partis, gratia, aut appellationis metu deserant, nempe condemnari debent in casibus executoriis parti executionem requirenti ad expensas, damna, & interesse: nec sufficeret, si iudex condemnare prædictum executorem, ad vnum, vel duo, videlicet ad expensas, & damna, si omitteret interesse: quia non esset huic legi copulatiuē loquenti satisfactum, cum vtraque in copulatiuis interuenire debeat. c. 2. de rescript. l. si heredi. ff. de condi. institu.

2 Quæro, an pars post appellationem requirere hoc habeat: videtur quod sic, ibi, la partie que requiert. contrarium verius puto: vt sufficiat partem primò requisuisse viatorem, vt exequatur, & dedisse ei literas executorias: nam licet pars postea appellauerit: non tenetur cessare seruiens, quia has ordinationes scire debet, quatenus rangunt suum officium. per tex. in l. leges. C. de legib. nec pars iterum requirere debet, vt exequatur: quia requisitio in principio facta in sequentibus repetita intelligitur. l. item quia. in fin. ff. de pact. & tradendo literas executorias satis videtur eum requirere, & ipse recipiendo acceptare, & promittere se facturum executionem: prout ius & ordinationes volunt. facit cle. 1. de procurato. docto. in l. 1. C. de execut. rei iudi.

3 Item in interdicto vt possidetis, solet quis condemnari ad expensas, damna, & interesse:

vt in

vt in l. prima, & l. si duo. vbi hoc scribit Bart. ff. vt possidetis. quod est verum, quando pars se opposuit.

4 Sed si pars confiscatur possessionem aduersarij, tunc non debet ad damna vel interesse condemnari: vt fuit iudicatum anno 1538. die 11. Martij. vnde si in principio quis non se opponat, non debet condemnari: sed seruiens hoc scribere, & iudex plenè manutenebit partem petentem. facit d. l. 1. §. sed si inter ipsos. vbi alteruter se magis possidere affirmat vt possidet. ff.

Pars interdicto uti possidetis quando non solet condemnari ad interesse. Arrestum.

Et d'estre puny & corrigé par le iuge selon l'exigence du cas.

GLOSSA SEXTA.

Vpra artic. prox. fuit dictum, quod ad emendam arbitrariam puniri executor potest: hic etiam tex. addit condemnatum ad poenam corporalem: si dolus interuenierit, vel per sordes cessauerit. arg. l. si filiusfamilias. ff. de iudi. & quod ibi not. quæ poena corporalis pro facti qualitate imponetur, vt hic, selon l'exigence du cas.

Et en oultre auons ordonné, decerné, & decreté, decernons, & decretons, que la cognoissance d'icelles causes d'appel faictes du sergent, ou executeur appartientra au iuge, auquel appartientra la cognoissance de la cause principale.

GLOSSA SEPTIMA.

Vpra pars text. statuit ad quem deuolui debeat appellatio emissa ab executoribus, videlicet ad illum iudicem, ad quem principalis causae cognitio pertinet. Nempe cum litteræ emanant a præposito Parisi. si quis appellat à seruiente exequire istas literas, ad præpositum appellare debet: vt superius artic. proximo scripsi, nisi vt sequitur.

Sinon que la cause fust releuée en nostre court de parlement.

GLOSSA OCTAVA.

Sta vltima pars, in qua ponitur exceptio ad partem proximam: videlicet vt appellatio non deuoluatur ad iudicem, qui de causa cognoscit, quando ad parlamentum appellatur, & hoc propter honorem & auctoritatem curia parlamenti. Et de quacunque curia parlamenti intellige, cum hic indefinitè loquatur, nostre court, quæ indefinita vniuersali æquipollet. l. si pluribus. ff. de legat. 1. glo. plenior iuris. in c. vt circa. de electio. in 6. & omnes regni curias parlamenti vocat Rex nostras, maximè illam honorabilem curiam parlamenti Parisi. nempe ista in honorem parlamentorum statuuntur. multa enim in gratiam parlamentorum statuta sunt, quæ in aliis curiis inferioribus non procedunt, quæ scripsi in proemio concord. in verb. summas, vbi trigintatria, & vltra curiarum supremarum priuilegia congesti.

Nomine curie nostre uenit omnis parlamenti curia.

Anquel cas.

GLOSSA NONA.

Idelicet quando causa per appellationem defertur ad curiam parlamenti. Sed nūquid quod hic statuitur seruari debeat, si appelletur ad magnum Regis consiliū? putarem quod sic: quia par est eius auctoritas, & præminentia: vt plene scribit Ioan. montaigne in tract. de author. sacri magni conf. & in d. gl. summas. in proemio concordan.

Magnum regis consiliū parum cum curiis parlamenti habet auctoritatem.

Nous auons ordonné & ordonnons, que ladicte cause d'appel soit promptement & sans aucun delay par nostre dicte court decidée, ou renuoyée par deuant le iuge, auquel la cognoissance du principal appartientra, ou sera commise pour en decider, comme il appartientra, sans differer, ne delayer la cause du principal.

GLOSSA DECIMA.

Vria parlamenti potest in causis ad eam per appellationem deuolutis vnum ex tribus facere, & illorum habet electionem ex causa.

Tria potest in causis appellationum curia parlamenti.

Primò potest decidere appellationis causam, si decidi possit sine principali, & ex tempore: etiam dicitur decidi non posse, quod difficile fit: vt scripsi in l. nepos procul. ff. de verbor. signifi.

Secundò curia remittere debet ad iudicem suum, si ex tempore & breui expediri causa non possit, per hunc text. & ad quem iudicem hic dicit, ad quem cognitio spectat, vel cui causa commissa erat.

Tertio poterit curia retinere causam cognitionem, & poterit committere consiliario, vt illam causam instruat: vsq; ad definitiuā exclusiue, iuxta auth. ad hæc. C. de iudi. & c. vt debitus. de appel. sed istud nō dicitur hic sed in aliis ordi. & in iuribus supra adductis: reliqua in sequentibus scribā.

Articulus nonus.

Item combien que selon le droit, & par les ordonnances on doyue proceder sommairement en matiere de nouuelleté, toutesfoys par la subtilité des practiciens, les dictes proces: s'ant en matiere prophane, qu'ecclesiastique, sont immortelz. Et aujourdhuy fait lon plus grande procedence sur vn fournissement, qu'on ne souloit faire sur vn possesioire: & les dictes possesioires sont plus longs qu'ilz ne souloyent estre: à ceste cause en ensuyuant les ordonnances de noz predecesseurs, nous auons statué, & ordonné, statuoins & ordonnons, que d'ores en auant touchant les fournissements, qui seront faictz par sentence de iuge royal, parcies ouyes sommairement & de plain les dictes sentences seront mises à execution, non obstant oppositions, ou appellations, & sans preiudice d'icelles: sans ce que les dictes iuges royaulx differenc aux dictes appellations, ne pareillement aux appellations interiectées des interlocutoires precedentes le dict fournissement.

GLOSSA PRIMA.

Vo hic describuntur. Primò constitutionis causa. Secundò constitutio: videlicet quòd sententia furnimenti mittatur executioni, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & sine illarum præiudicio. item additur, ne sententiæ restitutionis seu restabilimenti impediatur: vt sententiæ interlocutoria, quæ proferentur ante sententiam furnimenti non impediatur per appellationem, & hoc loco summæ: & ideo statutum est, quia causa possessoria momentanea dicitur, nam momento & summarie expeditur. l. fin. C. qui legit. per lo. c. 1. & 2. de causa posse. de hac nouitatis materia plenius dicam in rubr. des matieres possessores. vide quæ dicuntur in stylo parlamenti. rubr. de caus. nouitatis. Alicubi legi Simonem quendam de Buci, prius inuenisse hanc nouitatis materiam possessoriam, vt nunc in iudiciis Franciæ exercetur: quia longè ante eum interdictum vt possidetis exercebatur vbiq: vt patet ff. & C. vt possidetis.

Casum nouitatis quis inuenit.

Sommairement en matiere de nouuelleté. Toutesfoys par la subtilité des practiciens les dictes proces s'ant en matiere prophane, qu'ecclesiastique sont immortelz: & aujourdhuy fait lon plus grande procedure sur vn.

GLOSSA SECUNDA.

Intellectum huius materiæ summarie, quam tradunt text. & docto. in cle. sæpe. de verb. signi. & Bart. in extraua. ad reprimendum, quomodo in læsa maiestatis crimine procedatur. Notandum est quòd ista quatuor dictiones coniunctim, videlicet, summarie, & de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, aliquando in lege vel ordinatione seu in constitutione ponuntur, vt in cle. dispendiosam. de iudic. & tunc important ea quæ declarantur per tex. in d. cle. sæpe. videlicet vt iudex, cui causa talis committitur, necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum inductarum à iure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem quando poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes, dilationes frustratorias repellendo, partium, aduocatorum contentiones, & iurgia, testiumque superfluum multitudinem referendo. ibidem. & vide in ordi. reg. rub. des aydes, tailles & gabelles. ordi. 2. art. 15. & seq.

Materia summaria hic traditur.

Hæc clausula sine figuræ, quid operatur.

Quis possit his clausulis summaris uti.

Secundò rei veritatem cognoscas, quid significet.

2 Aliquando verò ista verba separatim ponuntur: vt hic: & tunc non habet locum d. cle. nisi apponeretur dictio sine figura, quæ tantum importat quantum omnia alia præcedentia iuncta teste Bar. in extraua. ad reprimendum. in verbo, sine figura. col. 1. post Ioan. Andr. in d. clem. sæpe. in verb. figura, quem ibi sequuntur communiter docto. Ego tamen non video, quòd tantum significet hæc dictio sola, quantum omnes aliæ: vt inferius dicitur, alioqui superflue ponerentur aliæ cum ista.

3 Secundò est ponderandum, quòd solus Papa his clausulis uti, & sic committere causam, vel procedere solet, sed legatus vel alius non potest sic cognoscere, vel committere. per glof. sing. in c. si. de hæretic. in 6. & ibi multa addidi, nisi sit in princeps non recognoscens superiorem: vt Rex Franciæ, nempe ordo iudiciorum est introductus à iure positiuo. l. prolatam. C. de senten. & c. ideo ab inferiore tolli non valet, qui iuri derogare non potest. cle. ne Romani, de electio. nec iudex etiam cum consensu partium potest summarie procedere, quando sibi à iure, vel à principe non est concessum. Ioan. Andr. in d. clem. sæpe. in fi. & glof. in c. de causis, de off. deleg. Bar. in l. si societatem. §. arbitratorum. 2. q. ff. pro socio.

4 Tertio alia sunt verba, quæ etiam iuris ordinem minuunt, vt cognoscas secundum rei veritatem, vel sola facti veritate inspecta. text. & ibi Imol. in c. dilecti. de iud. Roma. sing. 783. quid important. vbi dicit hoc tantum significare, quantum clausula, sine figura iudicij, & sic excludit formam

mam ordinis iudicarij. d. de Rota. decif. 33. & 96. ac 115. in no. Iaf. in l. iustitia. ff. de iustitia & iure. quod facit ad intellectum ordi. regiar. rub. des hostellers. ordi. 5. vel. & d'antant que, & c. ibi. il soit administré aux parties prompte & sommaire expedition de iustice, sans forme ne figure de proces, la seule verité du fait regardée & cogneue & c.

Omissa solennitate.

5 Item si dicatur, cognoscas, nulla iuris seruata solennitate, vel omissa solennitate: tunc omnis ordo introductus à iure positiuo censetur sublatus: & remanet ius tantum gentium. Bart. in l. filiuffa. ff. de donatio. Ioan. Baptista, in tracta. de arbitr. lib. 10. cap. 6. Panor. in c. dilecti. col. 2. de iudic. Lanfranc. in d. cle. sæpe. col. 1. & idem est dicere sine solennitate, sicut sine figura iudicij. Petr. de Ferr. in sua pract. in forma. libel. in actio. reali. in verb. summarie. col. 3.

Libertum arbitrium quid.

6 Si dicatur secundum liberum arbitrium procedas, idem est dicere, sicut sine figura iudicij. Bart. in d. verb. videbitur. & Lanfranc. in d. verbo summarie. col. 3. in verbo defensionis. d. cle. sæpe. vbi vide Georg. Nathan. ibi cumulantem alia verba.

Simplicitate procedere.

7 Quarto idem est dicere simpliciter, vel summarie, quoad istam materiam. tex. in d. cle. sæpe, quia ista verba in significatione æquiparantur. teste Bart. in d. verb. summarie. in fi.

Diligenter, citò, illico, sine mora.

8 Idem si dicatur diligenter citò, illico, vel sine mora, causa expediatur: quia intelligitur non seruato ordine iudicarij, & sic summarie. gl. & in verb. imminere. in auth. de incest. nupt. colla. 2. & in l. momentanea. C. vnde vi. & ibi Bar. in l. penult. C. deposit. c. si episcopus. in l. n. q. 3. Alber. brunus. fol. 69. versic. & si dicatur. in tracta. de forma & solennitate. actus.

Promptement & en toute diligence.

9 Idem si committatur à Rege causa cognoscenda en toute diligence, vt sæpius dicitur in ordinatione. reg. vel promptement & sans delay, idem significare ista verba videntur, quod summarie: vt in art. præcedent. in fi. patet.

Velo leuato.

10 Idem significat velo leuato procedas, vt summarie. per l. de submersis. C. de naufrag. lib. 11. Petr. de Ferr. in sua pract. in forma libel. in actio. reali. in verb. summarie. col. penult. vide alia verba per Albert. brunum in d. tract. de forma & solennitate. actus. fol. 67. & seq.

Summaria causa quatuor modis dicitur.

11 Quintò videndum est quid importet verbum summarie solum, vel simpliciter: & notandum est, quòd causa summaria dicitur quatuor modis. Primò quoad substantiam iudicij. Secundò, quoad probationes. Tertio quoad dilationes. Quarto quoad ferias. Bal. in l. col. 3. ff. solu. matri. & in l. tertia. §. sciendum. ff. ad exhibend. Georg. Nathan. in d. cle. sæpe. §. fin. versic. circa primam.

Libellus in summaris an & quales requiratur.

12 Primò dico quòd per hoc verbum summarie, vel æquipollens, substantialia iudicij omitti non debent: quia summarie id est breuiter procedendo omnia substantialia interuenire debent. l. i. ff. de rerum diuisio.

Probatio in summaris requiritur.

13 Et ideo requiritur libellus. d. l. 3. in princ. §. sciendum. ff. ad exhibend. nisi causa sit parui momenti. authent. nisi. C. de senten. ex libel. recitand. tamen poterit iudex ex officio repellere libellum formatum in actione personali non expressa causa remota: vel non admittet libellum, nisi causa in eo exprimat: quod secus esset in causa non summaria. glof. in l. fin. C. de annal. exceptio. & l. i. ff. de edend. & in c. 2. de libel. oblatio. Lanfranc. in dicta cle. sæpe. col. 3. in princ. & lis debet etiam contestari. l. tigni. §. si quis. ff. ad exhibend. & alia iudicij substantialia interuenire debent, quæ scripsit gl. & docto. in l. prolatam. C. de senten. & interloc. om. iud.

Exceptiones contra via in summaris repelluntur.

14 Secundò in his causis summaris etiam requiritur plenè probatio: sicut dicitur in d. cle. sæpe. quod non procedit, quando causæ summaris sunt nullius, seu modici præiudicij: tunc probatio fieri potest per iuramentum. per l. thesaurus. ff. ad exhibend. imò probatio vnus testis, erit tunc sufficiens & sola fama: vt asserit Mathesi. no. 1. & 2. Idem, si tractetur de alterius præiudicio, reparabili tamen in alio iudicio, & causa est fauorabilis, tunc per vnum testem, vel alia indicia potest probari, per quæ iudex ad suspicionem perueniat. l. in lege aquilia si delerum. ibi, ad suspicionem. ff. ad legem aquil. l. 3. §. causæ. de carbo. edit. l. i. de ventre inspiciend. vnde cum per talem probationem perueniatur ad primum gradum probationis, scilicet suspicionis: tunc dicitur summaria, id est primaria, quia prima facie sic videtur. l. fin. C. de edit. diui. Adria. tollend. & ideo adiudicatur possessio ei, qui prima facie habet apparentiorem titulum, vt dictum fuit art. 1. supra eo. & scripsi in glo. concordia. in rubr. de annatis.

Variatio in summaris rejicitur.

15 Item si summarie causa committatur: non audietur reus proponens exceptiones contrarias, etiam conditionaliter, licet aliàs admitteretur. l. nemo. & ibi Bar. ff. de exceptio. l. si quidem. C. illo titul. Bonifa. in d. cle. sæpe. in princip. col. 3. nu. 20. gl. & docto. in regula, nullus pluribus. de reg. 11. in 6. etiam exceptiones requirentes altiore indagine non admittentur in hoc primo capite possessorij, vbi summarie procedi debet: vt ibi asserit Bart. in d. verb. summarie.

Dilationes in causis summaris etiam citra causam cognitione abbreviari possunt.

16 Præterea non admittitur variatio etiam ante litem contestatam, licet aliàs secus. vt in l. edita. C. de edend. & ibi plenè docto.

Dilationes in causis summaris etiam citra causam cognitione abbreviari possunt.

17 Quoad tertium dilationes in causis summaris abbreviari possunt, etiam sine causæ cognitione. l. 2. ff. de re iud. Ioan. Sainxon. in consuet. tuto. artic. 26. vt de aliquo operetur hæc clausula. d. cle. sæpe.

Feriatibus diebus an in summaris procedatur.

18 Tertio non potest procedi tempore feriato, nisi in casibus à iure expressis. l. i. ff. de feri. nec obstat d. cle. sæpe. quia loquitur quando alia verba iuncta sunt: vnde summarie dicitur breuiter, non autem breuissimè, ideo totam substantiam iudicij debet comprehendere, nihilque de substantialibus omittit. l. i. de regul. iur. l. in summa. de condit. indebit. Io. Baptista, in tract. de arbitr. in lib. 10. c. 7. alia licet videre per Bar. in d. l. extraua. ad reprimendum. in verb. summarie.

Exceptiones contra via in summaris repelluntur.

Variatio in summaris rejicitur.

Dilationes in causis summaris etiam citra causam cognitione abbreviari possunt.

Feriatibus diebus an in summaris procedatur.

De plano
quid signifi-
cet.

18 De plano hoc verbum interdum sumitur pro summarie. vt in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de offic. proconsul. Secundo accipitur, vt procedatur sine inscriptione ad pœnam talionis. l. leuia. ff. de accusatio.

19 Tertio vt procedatur à iudice etiam procedente, & non sedente pro tribunali. l. vnus. §. si. ff. de quæstio.

20 Quarto vt in modum denunciationis, non in forma iudicij procedatur vel sine strepitu iudiciorum. cap. nouit. circa finem. de iudic.

21 Quinto sumitur vt sine processu ordinis iudiciarij, vel repulsa iuris solennitate perniciofa, & sic planius & temperantius solito. l. de submersis. & ibi Patruus meus Rebuff. C. de naufrag. lib. ii. Bartol. in dicta l. leuia. ff. de accusatio.

22 Circa hoc verbum de plano quid importet? Respon. quia iudex non habet in altum ascendere: sed in scanno & loco plano, & cōgruo sedere potest, & in domo sententiã dicere potest, vel etiam non sedendo in camera ius dicere. per l. vnus. §. fin. ff. de quæstio. & quod stylus altus iudiciorum non feruetur, vt consuluit Aymo crauette in consil. 140. in causa. col. 2. & idem tenet Ioan. Baptista. vbi supra art. 8. gl. in verb. feriarum. d. cle. sæpe. per l. miles. §. sexaginta. de adulter. facit text. in l. si vt certo. §. planè. ibi. cæterum si vt de plano opus facere tu eum imposuisti machinæ. ff. commodat. vbi de plano accipitur pro loco plano. l. sed & si. §. i. de institor. actio.

23 Item potest ad examinationem testium & ad sententiam peruenire iudex, etiam lite non contestata. Innoc. in c. olim. de accusatio.

24 Nec erit necesse dare dilationem ad habendum aduocatum, nec aduocatorum audire strepitum, qui aliquando magnos faciunt strepitus iura plura allegando. l. 2. ff. de ori. iur. ita Ioan. Saixson in d. art. 26. rubr. des retraiçtz. in consuetud. turo. tenebitur tamen eos audire summarie & sine fastu loquentes, & facti propositionem auscultare: alioqui esset reo tollere defensionem, quæ omni iure conceditur. l. vt vim. ff. de iustit. & iure. c. dilecto. de senten. excommunicata. in 6.

25 Item in feriis inductis ob necessitates hominum iudex poterit cognoscere. l. miles. §. sexaginta. ff. de adulteris. glo. in verb. feriarum. in d. cle. sæpe. quam ibi sequuntur docto. & Feli. in c. si. de iudic. & c. olim. de accusa.

26 Igitur si mandetur de plano procedi: censetur remota necessitas afferendi libellum, secundum quosdam, ac necesse obseruandi dies feriatos ob necessitates hominum, ac cognoscendi pro tribunali, litem contestandi: non tamen censetur remota necessitas iustitiam administrandi, aut veritatem lædendi, aut de causa non plenè cognoscendi: nisi res hoc exposcat. d. §. de plano. & authen. nisi. C. de senten. ex libell. recitand.

Clausula sine strepitu
quid operetur.

27 De clausula sine strepitu quia conuenit cum clausula de plano, parum dicam. Nam planè loquens dicitur sine strepitu: & altè loquens strepitum facere censetur: vt asserit Lanfranc. in d. cle. sæpe. per cap. fin. de hæretic. in 6. habet tamen hunc effectum præter effectus clausulæ de plano: quia quando committitur causa decidenda sine strepitu, poterit litigator loqui iudici submissa voce, & illi in aure dicere sine recusatione: licet aliàs posset iudex recusari, si ei sic pars loquatur, dum sedet pro tribunali: vt Ioan. de Imol. asserit in c. accedens. i. vt lite non contestata. nisi iudex reuelaret id, quod dixit ei pars. Ioan. Baptista. in additio. ad Ludo. Roma. sing. 257. per authen. iubemus. in fin. C. de iudic. cauere debet pars, ne sic iudici in secreto loquatur, ne se & iudicem suggillet.

28 Item virtute huius clausulæ poterit iudex clamorem aduocatorum, & procuratorum, multitudinèque ipsorum restrenare. c. si. de hæretic. in 6. Bonifa. vbi supra. col. 4. nec erit danda dilatio, ad habendum aduocatum, cum strepitus aduocatorum sit seclusus. d. c. si. de hæretic. in 6. Ioan. Baptista in d. tractat. de arbitr. lib. 10. c. 8. licet secus in aliis causis, lab hostibus. §. si. & l. ait prætor. §. si. ff. ex quib. caus. maior. glo. in c. i. vt lite non contestata.

29 Item exceptiones frustratorias reicere iudex poterit. glo. in verb. exceptiones. in d. cle. sæpe. quam docto. ibi sequuntur.

De strepitu vide tex. in c. nihil. de præscriptio.

Clausula sine figura,
quid contineat.

30 Clausula sine figura iudicij, de qua loquitur text. in l. vna. §. similiq. modo. C. de latina liberta. tollend. & c. indemnitatibus. §. si qua verò. de electio. in 6. hunc habet effectum: vt per eam tollatur omnis ordo iuris positui, vel consuetudinarij, seu municipalis requisitus in iudicio: & remanebit tantum obseruantia iuris naturalis, & gentium. Bar. in d. extrauag. ad reprimendum. in verb. sine figura. & tantum importat hæc clausula sola, quantum si omnia coniungerentur. Ioan. Andr. in glo. & figura. d. cle. sæpe. & Petr. de Ferra. in pract. sua in verb. summarie, quod supra reprobaui. vbi plus dicit, quod figura iudicij est ordo substantialis processus à iure requisitus: quo omisso, ipsum iudicium vitatur. l. prolatam. C. de senten. idem tenet Ioan. Baptista. in d. tractat. de arbitr. lib. 10. c. 10. versu. 16. gl. in verb. non existat. d. cle. sæpe.

Viginti est
señs clausula
summarie, de
plano, & sine
figura.

31 Colligendi sunt igitur effectus sequentes, quando ista quattuor verba iunguntur, vel ista sola sine figura, seu æquipollentia alia verba, de quibus supra, quod tunc citatio, quæ est iuris naturalis, in quantum sapit defensionem, non censetur sublata per hanc clausulam. glo. in l. si. C. de legib. c. ad nostram. §. de iureiurand. cle. pastoralis de re iudica.

32 Secundo requiritur legitimatio personæ, fundata super iure naturali: vt potè an procurator habeat

habeat mandatum: ne factum non habentis mandatum aliis præiudicet: quod iuri naturali repugnat. l. si quis in suo. C. de inoff. testa. & l. factum alterius. ff. de reg. iur. & regula, non debet quis. eo. titu. in 6. Bar. & alij in l. 2. in fi. C. de edicto diui Adria. tollend. Secus in legitimatione fundata super solennitate iuris ciuili, vel consuetudinarij: vt requiratur consensus patris, in filiofa. Nam illa legitimatio per hanc clausulam tollitur, sicut quando extra ordinem agitur. glo. in l. r. C. qui admitt. c. fin. de iudi. in 6. Bald. in l. 3. §. sed vtum. col. 2. ff. de minorib. Georg. Nathan. in d. cle. sæpe. in fi. tollitur etiam illa exceptio, an procurator sit miles. l. militem. C. de procurato. vel si aliàs de iure ciuili inhabilis sit. not. in l. fideiussor. §. quædam. ff. mandat. ibi per glo. & Bart.

33 Tertio non requiritur libellus, sed petitio verbalis sufficit, redacta per scribam in acta. glo. necessario. in d. cle. sæpe, quod conuenit iuri naturali. Nam coram Salomone mulier dixit, filius meus viuit, & tuus mortuus est. 3. Reg. 3. c. afferre. de præsumptio.

34 Et sic illa petitio non requirit conclusionem, nec aliam solennitatem: de quibus in l. r. ff. de edend. & c. r. de libel. oblatio. sed sufficit generalis, nec pars tenebitur huius petitionis parti dare copiam, sed à notario petere poterit, si viderit sibi expedire. Lanfranc. in d. cle. sæpe. nec cōuersio ordinis vitabit, vt si petat cogi & condemnari, vel simpliciter: sed talis porrigi debet petitio, & declaratio, super qua certa fundari possit sententia. l. 3. C. de senten. ex libel. recitan. sic consuluit Signo. homod. consil. iii. in quæstione. nu. 7. in hoc regno tamen breui, sed secundum iuris formam concludere solemus.

35 Quarto non fit litis contestatio: quia est solennitas iuris ciuili. rubr. C. de litis contest. tamen effectus quos producit litis contestatio, puta quod procurator fiat dominus litis, vel quod denentur positiones, & articuli bene requiruntur. teste Georg. Nathan. in repeti. d. cle. sæpe. §. si. col. 2. 4. Guido tamen sing. 698. dicit in summaris non requiri litis contestationem, sed in ordinariis, etiã si procedatur summarie requiritur: vide ibi & in tracta. meo de effectib. litis contestata, vbi multos cumulauit litis contestata effectus.

36 Quinto dilationes longæ non dantur, sed quanto potest breuiore: dum tamen defensiones & legitimæ probationes non repellantur: & sic duæ dilationes sufficient: vna ad faciendum positiones & articulos, altera ad producendum omnia, quæ partes producere voluerint, & hoc de iure canonico. in d. cle. sæpe. de iure ciuili sufficit vna ad probandum. l. si. ff. de fer. & hoc seruaretur in foro ciuili. teste Ioan. Baptista. in d. tracta. de arbitr. lib. 10. c. 10. versu. 11. ego tamen puto necessarias dilationes dandas, & hoc est multum arbitrarium: vt iudex pro qualitate materiæ dilationes concedere possit: sed illas pro facti qualitate abbreviare poterit.

37 Sexto testes non citati admittuntur, dummodo requisiti fuerint per partem, secus si se offerrent, tunc enim essent suspecti, per tex. in l. quæ omnia. §. si. ff. de procurato. docto. in l. cum ab initio. quemadmodum testa. aperiant. reprobata glo. ibi.

Iurare tamen testes & parte præsentente tenentur: ne veritas occultetur, & parti defensionis copia negetur. Barto. in d. ver. sine figura, per d. cle. sæpe. & cap. omnia. ac cap. absente. 3. quæst. 9. & testes debent in secreto examinari instar Danielis 13. cap. qui sic fecit, pro liberanda à calumnia sancta Susanna. etiam pars de calumnia iurare tenetur, ne veritas occultetur. 8. distinc. cap. veritate. Nec refragatur quod de iure ciuili sit introductum, quod iuretur de calumnia. l. 2. C. de iura. calumnia. quia hoc est verum, vt semel iuretur in tota causa: sed quod simpliciter iuretur, est de iure diuino: ideo ius ciuile statuit insequendo ius diuinum propter hominum incredulitatem. Exo. 20. cap. & si Christus de iureiurand. & ideo eius omisio, si à parte petitum fuerit, vitiat processum. c. si. de iura. calum. in 6. Mathesi. sing. 65. nota quod statutum. hodie non solet hoc iuramentum in curiis exigi: quia omnes ferè calumniis abundant: vel quia de calumnia non exercetur, nec de ea curatur.

38 Septimo non requiritur conclusio in causa, licet in publicatione testium secus: vt concludit Bart. in d. verb. & sine figura. per c. si. de hæretic. in 6. vbi publicatio attestationum requiritur. probat à speciali Mathesia. no. 38. post Bart. in verb. publicationem. in d. extrauag. ad reprimendum. & sic potest opponi contra testes exceptio sapiens ius naturale, vt in inimico. aliàs tolleretur defensio: si pars non posset impugnare testes, etiam post publicationem: & sic si ipsa omitteretur. cap. cum causa. de testi. & post ipsam publicationem non potest pars alios testes producere timore subornationis. c. fraternitatis. de testib. clem. 2. illo titu. & subornationis timor iuri naturali conuenit, ne alter alteri infidetur. l. vt vim. ff. de iust. & iur. & vt maliciis occurratur. l. in fundo. ff. de rei ven. secus si exceptiones contra testes erant à iure ciuili inductæ. l. neque enim. §. primo & 2. ff. de testa. milit.

39 Octauo sententia ratione huius clausulæ in scriptis non est ferenda, sed est sicut petitio in scriptis redigenda, exemplo Salomonis: in c. afferre. de præsumptio. secus de iure canonico, & sic in foro canonico seruaretur. glo. in scriptis. d. cle. sæpe, vt sit deliberata, & non subita. l. 2. C. de senten. ex libello recitand. & ne possit postea iudex eam mutare: vidi in Forensi iudicio ius canonicum quoad hoc seruari, vt antequam sententia, in his etiam summaris proferatur, in scripturam redigatur, nisi in minimis causis.

40 Nonò potest etiam ferri sententia à iudice stante: quia vt à sedente feratur, est introductum à iure ciuili. l. 2. de senten. ex pericul. recitand. C. & c. fin. de re iudic. in 6. quod est verum in diffinitiuâ: interlocutoria verò nudo verbo proferri potest. per text. sing. in l. defendente. ff. de autho. tuto.

tuto. quem not. Præpos. in cap. cum cessante. col. 10. de appella. dixi in repetit. l. quod iussit. no. 2. numc. 199. ff. de re iudi. vbi posui ultra sexaginta differentias inter interlocutoriam & definitiuam.

41 Decimò in personam domini est ferenda sententia: licet procurator sit litem contestatus, quia est solennitas iuris ciuili. l. 1. C. de senten. & interlocuto. omnium. iud.

42 Undecimò valebit sententia lata pro absente non citato, licet alias non valeret. l. furioso. ff. de re iudica. vbi Ias. & Lea quæ. C. quomodo & quando iudex.

43 Duodecimò iudex non tenetur proferre sententiam condemnatoriam, sed potest iubere, vt res capiatur, & distrahatur pro debito, & sic potest ab executione incipere, exemplo Salomonis dicentis, Afferte mihi gladium. quæ verba sunt executoria. d. c. afferte. Nam olim omnia manu regia, & sic executiua expediebantur. l. 2. ff. de orig. iur. secus quando sumus in iudicio plenario. l. 1. C. de executio. rei iudica. hoc tamen in practica vix seruaretur.

44 Decimotertiò exceptiones quæ magis tendunt ad differendum, & frustrandum processum, per iudicem sunt repellendæ, cum magis sint contra ius naturale, quàm secundum ius: exceptio verò rei iudicatæ, vel aliæ similes, cum sint de iure naturali, ne sepius iudicetur in idipsum, non repelluntur. teste Ioan. Baptista. d. lib. 10. cap. 10. vbi dicit posse opponi etiam exceptionem præscriptionis, licet sit de iure ciuili: nam in his quæ facere tenetur iudex, non tenetur sequi regulas iuris ciuili: tamen in his quæ à iure facta sunt, vel disposita ita quòd per hoc sit ius quæsitum alteri, iudex nō poterit hoc immutare ratione illius clausulæ. l. bona fides. ff. de posit. alias esset contra naturalem rationem aufere ius quæsitum: ideo exceptio non solutæ gabellæ admittitur, per quam ius est quæsitum fisco, vel alteri. Bal. in l. si pro ea. C. manda. col. penult. & sequent. & exceptio spoliationis. las. consil. 162. in quarto volumine.

45 Decimoquartò iudex potest diebus feriatis ad necessitates hominum procedere, non in diebus feriatis in honorem dei. d. clem. sepe, nec in feriis repentinis. vt in glos. de necessitate. d. cle. sepe.

46 Decimoquintò ratione huius clausulæ iudex multitudinem testium, aduocatorum, & procuratorum refrenare debet. d. cle. sepe. & de Ferra. in d. ver. summarie, sufficit quòd audiat in his summaris duos vel tres testes non reprobatos.

47 Decimosextò poterit iudex simul cognoscere, vel ordine præposito de exceptionibus dilatoriis, & peremptoriis: quia hic ordo à iure ciuili est inductus. l. peremptorias. C. senten. rescind. non posse. l. prolatam. de senten. & glo. in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de off. proconf. licet ibi Bald. teneat contrarium per c. exhibita. de iudic. quòd non obstat: quia ibi non proceditur sine figura iudicij Ioan. Baptista. in d. c. 10. vers. 23.

48 Decimosseptimò valet sententia lata super condemnatione partis debiti: licet fuerit ommissa absolutio alterius: nam æquitas naturalis est, vt si pro parte iudex plenas habeat probationes, in eo tantum ferat condemnationem, & residuum in quo est dubium in suo statu dimittat. Ioan. Baptista. in d. lib. 10. cap. 10. vers. 33. tract. de arbitris per l. quidam. ff. si cert. peta. vbi docto. quia regula iuris quòd super toto pronuncietur, est inducta de iure ciuili. l. qualem. ff. de arbit.

49 Decimooctauò in his summaris iudex non potest procedere plenariè. tex. in c. si quis cum clerico. ii. q. 1. alias grauat partem.

50 Fallit in casibus descriptis in cle. dispendiosam. de iudic. quia per illum text. datur iudici facultas procedendi summarie: ergo poterit omittere, si iudici videatur.

51 Secundò fallit de consensu partium in omnibus summaris de plano iudex procedet: quia res de facili reuertitur ad suam naturam. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. c. ab exordio. 35. distin. Panor. in c. ad nostram. 3. de iure iurand. quòd bene seruatur in Francia curiis.

52 Decimononò hodie in causis simpliciter summaris de iure communi vel municipali, aut ex forma rescripti debet libellus offerri, & lis contestari: licet dilationes possint per iudicem abbreviari. cap. fin. de offic. iudic. Specul. eodem titu. §. postremo. de Ferra. in d. verb. summarie. col. vertia. & ferè in his summaris in Francia proceditur vt in plenariis: eo quòd iudices istam neglexerunt materiam: ob id volui eam hic summarie tractare, ne quidem tam summarie vt intelligi non possit. Tu lector, boni, si lubet, consule.

Fournissement.

GLOSSA TERTIA.

Furnire quid.

Furnire est partem adstringere opponentem ad restitutionem eorum quæ recepit faciendum: & rem in manu regia apponere. teste Ioanne Gallo, in quæstio. per aresta quæst. 52. possem dicere ioci causa hoc verbum tractum esse à Grecis, nempe apud eos, *πρην*, meretrix dicitur, & *πρηνία*, fornicatio. *πρηνίον*, lupanar: nempe is, qui fornicatur, oportet, quòd permulta mulieribus tradat, & quasi fundat: & solet dici, *fault fournir à l'appointement*. hoc factum est relicto *π*. & assumpto *φ*. sunt enim hæ literæ similes, pornio vel fornio. & hæc restitutio, siue furnimentum, quòd practici seu restabilimentum vocant, ideo fieri debet, ne nudi & inermes in iudicio contendamus: & ne meis aduersarius expensis & bonis iudicium

cium prosequatur. cap. oportet. 3. quæst. secunda. & cap. primo. de spoliato. in 6. alioqui iudex opponentem non restituentem non audiet. l. si debitor offerret. ff. de solutionibus. & quia in iudiciis æqualitas esse debet: ne plus habeat vnus ex re litigiosa, quàm alius. regula in iudiciis. de reg. iur. in 6. Unde anno 1382. die 6. Iunii, Liebaut & Regnaut fratres propter defectum restabilimentum, ad quòd condemnati fuerant per curiam supremam, amiserunt causam in utilitatem Guillelmi de Tulliers, & ita curia declarauit.

2 Duplex est restitutio seu furnimentum, quoddam reale, vt de facto quis cogatur reddere, quòd ex re contentiosa receperit, alioqui non audietur, vnde in literis solet apponi, *la nouuelleté, troubles, & empeschemens offez, & restablissement faitz*. &c. fundatur in l. 1. §. ex die. ff. de vi & vi armat. de Ferra. in sua practi. in forma libelli: de turbatio. possess. in fi. sed hoc non potest facere apparitor, sed tantum iudex.

3 Alterum est figuræ, quòd figuraliter, vt practici dicunt fit, id est. verbo, de quo per Berber. in practi. legum regia. fol. 167. & facit text. iuncta glo. in cap. cum ecclesia. & cap. cum super. de causa possessio. vbi verbo manutener quis in possessione: & promittit pars seruienti facere restabilimentum, siue restitutum reale arbitrio iudicis de hoc cognoscentis.

4 Ideo si ædificata fuerit magna domus: & postea nunciem ei nouum opus: vel dicam me dominum & possessorem loci, in quo domus est ædificata: tunc non solet tota destrui domus, sed modicum, & reliqua figuraliter: sed si pars destruxerit domum sua auctoritate, constructur & restabilietur in eo statu in quo erat ante destructionem.

5 Et sententia, qua pronunciat hoc restabilimentum figuraliter faciendum est executoria, sicut si verum fieri deberet: vt ex communi consensu totius curiæ fuit dictum in hoc senatu anno 1499. die 9. Augusti. ad ampliationem huius tex. qui de vero intelligi debet, tamen etiam habet locum in ficto: vt videmus per ea quæ not. Bartol. & alij. in l. 1. in princi. ff. ad legem falcid.

6 Imò interdum vidi restabilimentum figuraliter fieri, eò quòd habitantes conquerebantur: & nomine habitantium nouitas intentabatur: requirebat tamen iudicus restabilimentum pro quibusdam, sed non fuit auditus: quia illi conqueri debebant, & hoc petere. & nisi in literis ponatur, quòd restitutio fiat realiter, sufficit verbo fieri, teste Berber. in d. viator. iur. in pract. legum regiar. facit quòd dicit Domi. consil. 106. super dict. col. 1. quòd si Papa maderet alicui, vt beneficia realiter, & cum effectu dimittat, debet intelligi de tali abdicatione, videlicet vt omnino deferat rem, per illud verbum realiter. glo. in cle. 1. de vita & honesta. clerico. text. in extrauag. execrabilis. §. statui-mus. in verb. realiter. de præbend. scripsi in arti. tract. de literis obligato. glo. 14. *reaulment*. nam solet pars vnum aureum, vel quid aliud commissario tradere, promittens se plenè restitutum, si apparuerit eum plus recepisse, iuxta l. statuliber, rationem. ff. de statuliber. vel secundum ordinamouissimam solet pars interrogari, quid, & quantum receperit, & restabilire debet id, quòd receperit statim, sub pena amissionis causæ: & post iuramentum alteri parti licet probare partem plus recepisse: vt est statutum in rubr. *des sequestres*. artic. 5. & 6. in ordi. reg. ibi Deo propitio, dicam in 3. Tomo commentar.

7 Item anno 1509. die 7. Septembris inter magistrum Carolum de Baigneulx, & Ioannem de moretz, fuit dictum in hoc senatu quòd neutri partium recredientia adiudicaretur, ob defectum restabilimentum: nihilominus tamen adiudicauit possessionem vni ex partibus. Et quamuis non sit adiudicata, tamen in manibus commissariorum debent partes deponere ac restabilire quòd receperunt, vt censuit Senatus anno 1519. die 26. Maij.

8 Et de liquidis restabilire debet: & de dubiis cautio danda est: vt fuit pronunciatum anno 1535. die 10. Ianuarij, etiam quòd distributiones quotidianæ non debent restabiliri, sed in interesse & damnis computantur.

9 Vbi etiam fuit dictum recredientiarium non teneri ad concludendum super appellatione à recredientia: nisi in conclusionem dicatur quòd non tenebitur procedere quousque restabilimentum fuerit factum de liquidis, & cautio data super non liquidis.

10 Imò si sint tres, vel plures: & vni adiudicetur recredientia, si altera pars furnire cupit, & alia non: pars quæ obtinuit recredientiam, non tenetur procedere cum altera, nisi etiam furnierit, videtur ordinari. reg. de public. 1539. artic. 40. & scripsi superius, nisi fieret in fraudem: quia illa pars colludit cum recredientario, ne procedatur ad plenum possessorium: & tam is qui amisit recredientiam, quàm is qui in vnus locum per resignationem fortè succedet, astringitur ad furniendum.

11 Imò pars petere potest restitutionem rerum acceptarum post manus regie missionem, & vulgò dicitur, *apres la main du Roy mise*, & fiet illi: & procurator regius emendam petet nomine regio, quia fregit manum regiam, & contra prohibitionem fecit, qui aliquid attentauit post manus Regiæ appositionem: vt scripsi in glo. concordat. §. 1. in verb. in manibus. in rubr. de regia nominatio. Item si condemnatus ad restabilimentum resignet post recredientiam, resignatarius non audietur, donec fructus omnes restituat, tam sui prædecessoris quàm à se perceptos: secus si ante recredientiam resignauerit: hoc censuit Senatus anno 1540. die 13. Aprilis. & anno 1542. die 11. Maij inter magistrum Aegidium durandum, & Petrum combault.

12 Item etiam contra theologum litigantem super præbenda theologali, fuit dictum, *la complainte*

Furnimentum duplex.

Arestitio quo sententia restabilimentum est executoria.

Realis restitutio quòd fieri debet: & quid significet realiter.

Arestitio quo neutri parti adiudicatur recredientia ob defectum restabilimentum. Arestitio quo distributiones non restituuntur.

Recredientiarium non tenetur procedere cum illo qui non restituat.

Restitutio fieri debet post manus regie missionem.

Arestitio.

In præbenda.

De theologi sit furnimē zuna.

Sententia furnimenti leui sey darinon debet.

Fructus ultimi anni restitui debent.

Due provisiones in materia tan eū possessoria dantur. Arresto.

Furnimenti sententia quando non detur.

Arrestum.

plainte sera fournie: quia capitalum interim sumptibus illius præbende alium theologum habebit, qui actus istius theologi faciet. & si pars velit probare, plures esse fructus liquidos, quam pars restabilierit, datur ei dilatio, & interim proceditur ad vltiora: vt superius dixi.

13 Et sententia furnimenti non debet leuiter dari: nam si pars dicat nō debere fieri, iudex eam audire tenetur: & si pars allegat causam iustam, iudex ad dicendum ius pronunciat: vt fuit dictum anno 1531. die 26. April.

14 Et debet restabilire pars fructus, quos recipit vltimo anno: quia de aliis pars non conqueritur: vt in literis cōtineri solet, & habetur in cap. 2. de sequestra. possel. & fruct. attentans per ignorantiam excusatur ab emenda, sed non à restitutione seu restabilimento seu furnimento quod

15 idem est. † Nota quod in materia possessoria non dantur nisi duæ provisiones, videlicet furnimenti seu sequestri & recredientiæ. & si interim altera pars petat, vt sibi liceat ædificare in loco contentioso, non debet permitti, etiam cautione data: vt fuit dictum in senatu anno 1514. die

27. Nouembris. vt refert Imbert. in institu. foren. libr. 1. §. ceterum. ego tamen vidi interim dari provisionem alimentorum, anno 1533. die 13. Februarij. pro D. de Culam, contra dominam de Tousteuille.

16 Item non petitur, nec petita datur hæc sententia furnimenti, quando aliquis archidiaconus, vel alius ecclesiasticus, recipit fructus ex deportu. iuxta cap. si propter. de rescri. in 6. capit. si tibi concessio. de præben. ibidem. sic vidi seruari quotidie, postquam iure recipit. per cap. si tibi de præben. in 6. Idem si quis fructus receperit ratione sententiæ manus leuationis, eo quod ordinatio de hoc furnimento non loquitur, & quia auctore prætoris possedit, ideo iuste. l. iuste. ff. de acquir. possel. & sicut si per recredientiam obtinisset, sic & præderit sententia manus leuationis, nec tenebitur postea furnire quæ recepit, licet dicatur sequestrum duraturum, quia extendetur ad ea quæ post istam nouissimam accipientur sententiam. Et hoc restabilimentum seu restitutio vsque ad conclusionem in causa peti potest, sicut fuit in Senatu decisum anno 1511. die 16. Maij. Tamen pars quæ debet restabilire non debet moneri à iudice ecclesiastico, sed denegatur ei audientia coram iudice seculari, vt censuit Senatus anno 1519. mense Martio, pro D. Nicholao le Feure presbytero, contra magistrum Petrum de Chardinuiliers, qui obtinuerat ab archidiacono Parisiensimonitionem contra le Feure. †

17 Vltimò notandum est, quod si quis obtinuerit in pleno possessorio, debet agere cōtra commissarios ad fructus, antequam agat contra partem: & id quod non poterit à commissariis exigere, à parte repetere poterit loco interesse: vt fuit conclusum in domcynij camera anno 1547. die 19. Ianuarij pro Merido rogemont contra curatum de Carnetim.

Qu'on ne souloit faire sur un possesioire.

GLOSSA QVARTA.

Praxis super sayfina, & uti possidetis.

Duo capita possessorij.

Aduerte quod receptis literis super sayfina seruiens præcipit parti ne habeat aduersam partem turbare in possessione sayfina, & manuteneat verbo partem impetrantem: tunc si pars se opponat, assignat ei diem, quo causas oppositionis dicat coram iudice, à quo literæ fuere impetratæ, ponendo tamen rem contentiosam in manu regia: ne partes ad arma veniant iuxta l. æquissimum. ff. de usufruct. † Et sic possessorium in hoc regno habet duo vel tria capita instar cerberi.

3 Primum caput est, per quod statim fit rei contentiosæ ad manum regiam positio: & opponenti assignatur terminus ad comparandum coram iudice, à quo fiet sequestratio sub manu regia. & neutra partium possidebit: donec recredientia (quam Itali tenentam dicunt) seu practici iuris scripti Franciæ gaudentiam, id est, la iouissance alicui adiudicetur.

4 Secundum caput est per quod recredientia adiudicatur alicui: & is cautione data recipiet fructus vsque ad plenum possessorium.

5 Tertium caput est, in quo pars in pleno manuteneatur possessorio: & manus regia, ac omne aliud impedimentum in rebus contentiosis per executorem primi capitis appositum tollitur, ac amouetur, teste Berber. in viato. iuris. in prac. leg. regia. de quibus plenè dicitur in rub. des matieres possesioires.

Et les dictes possesioires sont plus longs qu'ilz ne souloyent estre: à ceste cause en ensuyuant les ordonnances de nos predecesseurs, nous auons statue & ordonne, staturons & ordonnons que d'oresnauant touchant les fournissements qui seront faitz par sentence du iuge royal parties ouyes sommairement & de plain, les dictes sentences seront mises à execution, non obstant oppositions, ou appellations & sans preiudice d'icelles.

GLOS

GLOSSA QVINTA.

X hoc tex. patet sententias furnimenti esse executorias, etiam appellatione non obstante: sed requiruntur sequentia.

1 Primò quod furnimentum sit factum, ibi, les fournissements que seront faitz. & intellige hic factz. id est statuz: quia istud furnimentum debet esse prolatum à iudice: ideo si non sit, non exequetur etiam si in literis sayfina diceretur, adhuc tamen iudex debet hoc pronunciare: vt est in literis regijs.

2 Secundò quod illa restitutio, seu furnimentum sit factum per sententiam, ibi, par sentence. ergo si partes conuenerint, vt fiat, non exequetur, vt hic: nisi sententia lata sit: vt superius dixi: quia non conueniunt verba tex. ergo nec decisio. arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infe. si tamen iudex sequens conventionem partium illam furnimenti sententiam protulerit, erit executoria per tex. & ibi docto. in l. 1. §. inde. ff. de no. oper. nunciat.

3 Tertio quod à iudice ibi, de iuge. & sic non sufficit ab arbitro latam esse sententiam, cum à iudice differat. l. ait prætor. ff. de re iudic. l. 1. C. de arbit. & non est iudex de quo loquitur ordinatio,

4 nec à seruiente ordinari posset, nisi vt verba tantum fiat. † Quarto requiritur, quod sit lata sententia à iudice regio: ergo si à iudice baronum, vel aliorum dominorum prolata esset, non exequeretur: quia verba hoc non dicunt, sed in text. dicitur, sentence de iuge royal. ideo quando qualitas in actu exprimitur, oportet quod illa in sit. l. eum actum. ff. de nego. gest. scripsi in §. cum verò. in glo. deponentes. de collatio. in concordat.

5 Quintò quod ista sententia lata sit partibus auditis, ibi, parties ouyes, non tamè requiritur, quod ordine iuris sint audite, sicut in definitiua: sed vt sequitur, & scripsi in articulo. in 4. requisito. supra eod.

6 Sextò quod summarie saltem sint audite partes, ibi, sommairement & de plain. quia si pars tot dilationes vellet habere in hac sententia, sicut in definitiua, non concederentur: cum sit materia momentanea: vt superius dictum exitit.

7 Et sic possessorie sententiæ, recredientiæ, etiam furnimenti, sequestrationis, & aliæ executioni demandari possunt, non obstante appellatione. l. vnic. C. si de momen. possessio. fuerit appel. per quam dicunt iuris ciuili interpretes, non esse à sententia possessoria appellandum.

8 Ratio est fauore proprietatis, vt celerius appareat de iure partium: & ne diu causa proprietatis differatur: cum possessoriū sit quodammodo ordo ad petitorium: & petitorium sit quid maius: & ideo non debet possessorium retardari. Bal. in c. pastoralis. §. præterea. nu. 4. de offic. delega. & quia possessorium est parui præiudicij. Bar. in l. 2. ff. de appel. recip. Panor. confil. 55. in causa. vol. 2. facit gl. secundum primam lecturam. in c. cum ecclesiasticæ, vbi Dec. in princi. de exceptio. & quia sententia possessoriij poterat reparari per petitorium: ergo ab ea de iure ciuili appellari non poterat secundum quosdam in l. 2. ff. de appella. recipiend.

9 Fallit quando contineret expressam iniquitatem: quia tunc posset appellari tanquam à iudicis dolo. arg. l. seruo. §. cum prætor. ff. ad trebellia. & si hoc non fieret vi appellationis, debet fieri officio iudicis superioris: vel prosequatur victus interesse suum contra iudicem, qui ita facit litem suam in possessorio, sicut in petitorio. l. properandum. ibi, siue super possessione. iuncto §. sin autem alterutra. C. de iudic. Bal. in d. §. præterea. quod est notandum.

10 Item quando sententia super possessorio esset talis, contra quam non posset postea succurri illi, qui esset condemnatus: vt pote lata fuit super remedio. l. si quis in tantam. C. vnde vi. vbi quis & possessionem amittit, & proprietatem: & tunc etiam reciperetur appellatio.

11 Vel si possessor non haberet aliquod ius, nisi possessionem solam, ex quo non potest sibi post possessionem omissam succurri, permittetur appellatio. Dec. in c. 1. de causa possel. & in d. l. vnica. & ita doct. afferunt. † Nos tamen in hoc regno seruare iura regni debemus: vt quis à sententia possessoria appellare possit, sed illius sententiæ fiet executio ante appellationem, & ea non obstante: & postea prosequi potest appellas suam appellationem: & ista praxis elicitur ex d. l. vna. C. si de momēt. possel. vt plenius scripsi in art. 5. gl. 3. supra eo. ob id nūc alia hic non inseram.

Sans ce que les dictes iuges royaulx defferent aux dictes appellations, ne pareillement aux appellations interiectées, des interlocutoires precedentes ledict fournissement.

GLOSSA SEXTA.

QVamuis in dubio deferendum sit appellationi. l. sciendum. ff. de appellatio. recipiend. & regula appellationis permittendæ censetur permissiua, nisi expressim prohibita reperiat. gl. ling. in l. qui restituere. ff. de rei vendica. Feli. in rubr. de appel. vbi etiam Perus. & Dec. & Ioan. Neuisanus. in silua nuptial. in fin. & posito quod iudex non teneatur deferre appellationi, tamen tenetur sufferre, id est differre executionem suam: quia non potest facere, quin per appellationem euolet iurisdictio ad superiorem. l. cum apud. ff. iudica. solui. ca. venientes. de iure iur. Bald. in c. pastoralis. §. præterea. col. 2. de offic. deleg. scripsi in præfa. supra. tamen per Franciæ praxim non differetur executio ratione appellationis, per hunc text.

Requisita ut sententia furnimenti exequatur.

A sententia possessoria an appellandum, & quando.

Appellatio nis regula permissiua, & executio nem defert.

Fallit tamen quando iudex pronunciat se competentem: & pars appellaret ante furnimentum, nam illa interlocutoria non mandabitur executioni: nec iudex procedet ad vltiora fauore incompetentiæ, quæ semper excepta censetur, per gl. sing. in cle. vna. in glof. vlt. de sequ. stra. posses. & fruct. vbi multa eumulauit, & superius artic. 3. in glo. 2.

Charles VIII. artic. LIII.

Articulus decimus.

Item & semblablement en toutes interlocutoires qui se peuuent reparer en diffinitive, les iuges royaulx puissent passer oultre, iusques a la diffinitive inclusiuement non obstant oppositions ou appellations quelz conques interiectees en nostre dicte court, & sans preiudice d'icelles, ainsi que dict est.

GLOSSA PRIMA.

Ab interlocutoria, in ferente grauamem reparabile in diffinitua non poterit appellari.

Superius dictum fuit de interlocutoriis precedentibus recedentibus, vt eam non impediant, si ab eis appelletur, vel ab aliqua illarum: nisi de incompetentiã ageretur, vel de iudicis recusatione: nunc autem generaliter statuit, quod appellationes ab interlocutoriis non impediant iudices, quominus in causa procedere possint nõ obstantibus appellationibus, ad curiam supremam emissis. idem si ad alios iudices, & multo fortius si illæ interlocutorie possint in diffinitiuã reparari. Et iste articulus conuenit iuri ciuili, per quod non potest appellari ab interlocutoria, si grauamen in diffinitiuã possit reparari. l. 2. ff. de appella. recipiend. & l. ante. C. quorum appella. non recipiant. & ibi docto, nam appellatio videtur tunc frustratoria: quia iudex appellationis à definitiuã poterit reuocare grauamen, etiam vt compescatur temeritas litigantium, & fatigentium impedire processum. c. cum appellationibus, & c. fin. vbi glo. de appella. in 6. & causa abbreviandarum litium: & vt intra triennium lis possit finire iuxta l. properandum. C. de iudic. & ne lites in infinitum extendantur, in l. apertiissimi. C. de iudic. & ne sint immortales. d. l. properandum. ibidem. Et quia non est transferenda iurisdictio in alium: cum duret iudicis potestas vsque ad diffinitiuã, postea definit esse iudex, quia est functus suo officio, alioqui ante iniuria afficitur. teste Bal. in d. c. cum olim. col. 2. de electio. ob id canonista, cum non finiat instantia triennio. c. venerabilis, de iudicis, secundum vnum intellectum, introduxerunt propter æquitatem, & iustitiam, vt omnis grauatus, & iniuriam passus, appellare possit. c. vt debitus honor. de appellat. & c. l. illo titu. in 6. Bald. in l. 2. col. 2. de episcop. audient. C. sed hic approbatur iuris ciuili dispositio.

1. Vnde si quis appellaret super carcere, vel tortura, admitti debet appellatio: quia grauamen est irreparabile in diffinitiuã. l. 2. ff. de appel. recipiend. glo. in verb. ipso iure, in cle. 1. de heretic. & docto. in c. super eo. 2. de appellatio. Abundè Specula. & post eum Ioan. Andr. in additio. ad eum, in rubr. de appellatio. §. in quibus. versic. sed nunquid potest ab interlocutoria, in 2. parte, & hodie in appellationibus ab interlocutoriis non seruantur iura canonica, sed iura ciuilia, teste Guido. Papæ in deci. Delphinal. q. 75. sed circa, quod est verum in quantum conueniunt legibus regis, aliàs si illis refragentur, seruamus leges regias.

Grauamen quando dicitur irreparabile, uel non.

2. Secundo grauamen dicitur irreparabile in diffinitiuã: quando est talis interlocutoria, quæ compellit ad factum, videlicet vt procedere teneatur, vel aliud facere: quia cum factum infectum esse non possit. l. in bello. §. facta. ff. de captiuis. ideo grauamen illud irreparabile censetur. Docto. in l. quod iussit. ff. de re iudic.

3. Tertio quando tangit factum principale, vel substantiam negotij. l. intra vtile. ff. de minorib. vt pote, si pronuncietur quis minor, vel maior, prodigus, vel aliàs inhabilis: quia ex hoc totus annullatur actus: vt doct. tradunt in l. is, qui. ff. de verb. obligatio. idem si iudex per sententiam actorum copiam deneget. l. 2. C. vt lite pendente. & si iustam executionem tutoris repellat. l. 1. §. si quis tutor. ff. quando appellan. sit. vel instrumentum procuratorij. l. 1. C. de procura. vbi docto.

4. Quarto sententia super legitimatione personæ dicitur continere grauamen irreparabile, teste Bald. in marga. in verb. sententia. q. 8. ideo si iudex pronunciat fideiussores idoneos, grauamen dicitur irreparabile, & appellari potest. l. arbitro. & seq. ff. qui satisfda. cogant. vel soluendam. pecuniam minori sine curatoribus. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minorib. Guido Papæ in deci. Delphi. q. 52. circa.

5. Quinto quando interlocutoria meretur executionem: vt pote si partes cogantur facere compromissum. Barbat. consil. 85. illud in medium. col. penul. in 3. vol. vel quando generatur præiudicium circa executionem. l. arbitro. ff. qui satisfda. cog. Salic. in d. l. ante sententiam. C. quorum appel. non recip. vel quando oportet restitutionem facere, seu restabimentum. vt superius artic. proximo scripsi, & sententia excommunicationis etiam dicitur grauamen irreparabile, quia executionem habet. cap. pastoralis de appellat. sic fuit pronunciatum in hoc Senatu contra officialem Remen. pro Belluacen. episcop. anno 1519. die vlti. Ianuarij, prosequente curato de Nozart.

6. Sexto si iudex pronunciet testes admittendos, vel non; dicitur grauamen irreparabile, vel aliàs probationes recipiendas, vel non. sic consulti. Corne. consil. 35. circa primum. in principio. volum. 1.

8. Septimo etiam à sententia in momentanea possessiõne, licet de iure, secundum quosdam appellari non possit. l. vnica. C. si de momenta. posses. fuerit appell. quia in petitorio potest reparari. Si tamen per istam sententiam pareatur præiudicium, ad quod non sit alio modo consultum, quàm per appellationem, vt in hoc regno: tunc poterit appellari per d. l. 2. ff. de appel. recip. vbi hoc Bart. exprimit. col. 2. tenete quæ superius scripta super hoc plenè fuerunt.

9. Octauo quando alia non expectatur sententia: vt pote si quis pronunciet se iudicem competentem, vel incompetentem. c. significantibus. de offic. delega. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minorib. glof. in authent. habita. in fi. C. ne filius pro patre. Panor. in c. super eo. in 2. no. 1. de appella. Sal. in l. penul. C. quorum appellatio. non recipiant.

10. Et ideo si interlocutoria fuerit prolata post sententiã, poterit ab ea appellari: tum quod grauamen in definitiuã non reparatur, quia iam est lata: tum etiam quod vno tempore prohibitum alio tempore videtur concessum. l. si ita quis. ff. de vulgar. & scripti in §. teneantur. de collat. in concordia. & in q. 14. tracta. no. & probat hic tex. ibi (*possent passer oultre iusques a la diffinitive inclusiuement.*) igitur si nulla diffinitiuã speretur, iudex tenebitur de ferre appellationi, nec vltius procedere poterit per hunc tex. ideo si recusetur executor mixtus, & is pronunciat procedendum esse coram eo, certe si ab illa interlocutoria appelletur, non poterit ad vltiora procedere: quia grauamen dicitur irreparabile.

Interlocutoria prolata post diffinitiuã recipere appellationem potest.

11. Nono intellige etiam si perfectè grauamen non possit reparari in diffinitiuã; quin aliquod faciat præiudicium, tunc etiam poterit appellari. l. 1. §. quæ situm. ff. de appellatio. vbi permittitur appellari à mendaci relatione. Bar. in d. l. 2. in fi. vbi vide plenius, quando grauamen possit reparari in diffinitiuã, vel non. & per Bal. in d. l. 2. C. de episcop. audien.

12. Decimo si grauamen sit reparabile, sed cum magna difficultate, etiam poterit appellari: & iudex non valebit postea procedere. Bart. in l. 1. §. quæ situm. ff. de appella. & in l. 2. C. de appellat. recipiend. vt refert Feli. in c. accepimus. col. 2. de fide instrumento.

13. Vndecimo irreparabile dicitur, quando obest vltiori litis prosecutioni: vt si quis à probationibus excludatur, teste Imbert. in instit. Foren. pag. 191. vbi etiam dicit non dici ob hoc irreparabilem interlocutoriam: quamuis de consuetudine & in patria consuetudinaria non possit reparari, nisi per appellationem, sed irreparabilis debet dici prout de iure, vide glof. in verb. nequiret. de caus. in pragmat.

14. Et putarem bonum esse, quod appellatio emissa ab his interlocutoriis, ad senatũ, posset per supplicationem releuari: vt anfractus litium, & temporis diuturnitas vitaretur. quod aliquando curia concedit, vt vidi, etiam vt appellationes, quæ fiunt intra ciuitatem, vbi parlamenti curia degit, bonum esset, per supplicationem releuantur, sed sigillum non esset tanti momenti, verum vtilitas publica & populi præferri debet.

Releuari sine literis in quibus casibus liceat.

15. Duodecimo si ex forma statutorum iudex possit vsque ad diffinitiuã procedere vt hic, non obstantibus appellationibus ab interlocutoria, tunc poterit superior adiri per viam supplicationis, quam si superior admittat, & inferiori inhibeat de illa interlocutoria cognoscat, iuxta l. si quis aduersus. & authent. quæ supplicatio. C. de precib. imperato. offerend. hoc expressim tradit Petr. de Ferra. in sua pract. in forma senten. interlocutorie. ab incompetentiã iudicis. in princi. & Barba. in consil. 85. illud in medium. col. penul. in tertio volumi. statutum est. Tamen hodie in hoc regno prohibita est supplicatio, id est erroris propositio ab interlocutoria: vt scripsi abundè in tract. de supplicatio. inferius.

Ab interlocutoria non supplicatur.

16. Vltimo licet hic articulus loquatur in iudicibus regis, ibi, *iuges royaulx*, habet tamen etiã locum in consiliariis supplicationum & requestarum: vt fuit decisis in hoc Senatu anno 1518. die 9. Augusti. & de quo in stilo parla. aresto 408. } & idem putarem in consiliariis thesauri, magistris computorum, & aliis magistratibus à Rege ad iudicandum prepositis: tum quia in eis est eadem ratio: & non potest dici, quin sint iudices regij, postquam iudicant, & officium à Rege habent: & in electis iudicantibus de collectis & Regis impositionibus idem dicerem, licet ab illis ad curiam generalium appelletur: & hic tex. dicit *en nostre dicte court*, tamen ex eadem ratione ostenditur habere etiam locum, per glof. in verb. Italia, in c. 1. de tempo. ordina. in 6. alia possunt videri per Bart. & alios in l. 2. ff. de appella. recipiend.

Ordinatio loquens in iudicibus regis habet locum in consiliariis supplicationibus, & aliis magistratibus regis indelicantibus. Arrestum.

François. artic. III. des publ. 1519.

Item en ensuyuant les ordonnances de feu de bonne memoire le Roy Charles huietiesme nostre trescher Seigneur & cousin que Dieu absolue: auons ordonné & ordonnons, que noz iuges puissent passer oultre iusques a diffinitive inclusiuement, non obstant les appellations qui se pourroyent interiecter en noz dictes cours de parlement de leurs interlocutoires, qui se peuuent reparer en diffinitive, & sans preiudice d'icelles appellations.

Articulus vndecimus.

Ab interlocutoria non habente grauaen irreparabile in diffinitua appellari non potest.

IC articulus innouat ea, quae supra in proximo articulo statuta fuere, & illum articulum confirmat: quia ante istum articulum iudices propter supremæ curiæ auctoritatem supersedeabant, & appellationi deserebant: ideo hic expressius statuit non esse deferendum, etiam si appellatum fuerit ad curiam supremam, sed ultra procedendum: cum grauaen in diffinitua reparari possit, non est opus super his interlocutoriis insistere. ideo cum hic statutum sit, quando appellatum sit ad curiam supremam, multo fortius ergo si ad alium iudicem, per authen. multomagis. C. de sacrosanct. eccles.

Ordinatio an appellatorem tollere possit.

2 Et nota quod rescriptum principis, vel ordinatio potest tollere & renouare appellationes ab interlocutoria, quia dicitur de iure civili. Bald. in marga. in verb. sententia. q. 8. vbi etiam dicit non procedere quando totam causam terminaret. l. intra. ff. de minorib. docto. in rubr. de appellat. in decretal. vbi abundantius videbitis: & dicam in tracta. meo de appella.

Appellatorem deserere an iudices contra hanc ordinationem possint.

3 Quid si iudices velint supersedere, & appellationi ab interlocutoria, non continente grauaenam irreparabile deferre, an possint: videtur quod sic: quia hic vtitur verbo potest (que nos iuges puissent passer outre) sed verbum potest importat voluntatem. l. saepe. ff. de offic. praesid. & quicquid potestati iudicis permittitur, non subicitur eius necessitati. l. non quicquid. ff. de iudic. l. i. C. quomodo & quando iudex.

Inhibere curia post appellationem ab interlocutoria quando possit.

4 In contrarium facit: quia verbum potest relatum ad iudicem instante parte, si iuste petatur, importat necessitatem. tex. & glo. vbi. Angel. & las. in l. i. ff. de iurif. omnium iudic. quia est iudicandi necessitas: & necesse habet iudex iudicare. l. i. §. iudicandi. ff. de munerib. & honor.

4 Item peccatum est facere contra legem. l. non dubium. C. de legib. sed ista lex hoc vult: ideo putarem quod si pars requireret iudicem post appellationem ab interlocutoria, quae non infert grauaen irreparabile, quod iudex qui nollet procedere ante inhibitionem factam per curiam, redarguendus esset, & a superiore puniendus: secus si post inhibitionem, & ideo text. hic dicit potest iudex, videlicet, si eidem videatur, & ei videri debet ante inhibitionem procedere debere, postea vero habet manus ligatas: tamen non debet superior sine causa inhibere, nec cancellarij Franciæ literas releuamenti concedere, cum hic prohibeatur. arg. l. si hominē. ff. mandat. vide Petr. de Ferra. in sua practica. in forma appellatio. interlocutoria. in verb. & contra formam.

Resisti iudici ei exequenti potest.

5 Quæro, si iudex in materia habente grauaen irreparabile velit exequi, quomodo parti succurratur: Respon. resisti ei posse: vt per Panor. & Dec. in c. si quando. de offi. delega. vbi fufius tractant doct. illos vide, si te delectet, ad reliqua nunc pergo, quia & superius scripsi. artic. 7. gl. 14. hoc non seruari in regno, ideo quantum potest breuius debet appellans obtinere inhibitiones a superiore: si non valeat, debet proteitari iudici de sua appellatione, & si velit exequi iterum appellare inhærendo primæ.

Charles VIII. artic. LII.

Articulus duodecimus.

Item Et que es causas es matieres pures personnelles qui n'excéderont la somme de dix liures, les sentences diffinitives des iuges royaulx seront executees non obstant oppositions ou appellations, interiectes en nostre court de parlement, Et ausi sans preiudice d'icelles.

Personalis pura materia que dicitur.

IN primis videndum est quæ dicantur materiae seu actiones purè, seu merè (quod idem est) personales. Respon. illas, quibus cum eis agimus, qui obligati nobis sunt, ad aliquid dandum, vel faciendum. l. actionum genera. §. i. ff. de actio. & §. omnium. illo titul. in institutu. sed in maleficiis non habet locum: vt in arti. seq. declaratur, ibi, en matiere pure ciuile, & personnelle, & ita censuit Senatus in Tornela anno 1544. die 11. Martij dicens præpositum Parisi. in hoc malè iudicasse, & peius fecisse exequendo condemnationem pro re criminali factam.

Arestum.

2 Et dicuntur merè personales, ad differentiam realis materiae, seu actionis, per quam rem nostram, quæ ab alio possidetur, petimus. d. l. actionum. ideo si quis fuerit condemnatus ad restitutionem vestis, vel ad eius æstimationem, quæ fuit ad decem æstimata libras: si condemnatus appellet, non exequetur, quia non est purè personalis. per hunc tex. & ita fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1528. die 5. Ianuarij. idem si agatur de reliquis, quæ arreragia dicunt: condemnatus enim in istis si appellet, non patietur executionem, quia realem naturam habent, & sic iudicantur, vt censuit Senatus anno 1516. die 11. Martij: vt alibi plenius dixi.

Condemnatus ad æstimationem rei appellare, & sententia exequi potest.

Arestum pro æstimatione damni an sit exequenda sententia.

Idem si quis dederit damnū frumento, vel aliis rebus alicuius, & pro tali damni æstimatione fuerit condemnatus ad decem libras: talis sententia post appellationem non exequetur, quia non est purè personalis, arresto Senatus anno 1527. in mense Maio, ita sancitum fuit. si tamē cōuentus reus pro dato damnō absolutus fuerit, si animalia ob id capta fuerunt, restituenda esse data cautione, & sic rei fauore exequendam sententiam censuit idem Senatus anno 1547. die 6. Februa. in magno auditorio.

3 Item dicuntur merè personales, ad differentiam actionis personalis in rem scriptæ, prout est

est actio ad exhibendum, vt in l. 3. §. est autem personalis, & ibi gl. & docto. ff. ad exhiben. vnde si quis fuerit condemnatus ad exhibendum aureos substractos, & ad restituendum, non exequetur hæc sententia post appellationem per hanc ordinationem, quia non est merè personalis: de qua loquitur hæc ordinatio.

4 Præterea dicitur in text. pures personnelles, ad differentiam materiae mixtæ, seu actionis mixtæ, vt familiae circundæ, communi diuidendo. fini. regundo. de quibus in §. quædam. de actio. in institutu. vnde condemnatus in actione familiae circundæ ad dandum decem libras pro parte domus indiuiduæ, si appellet, non fiet in eum per hunc articulum executio, quia non est materia pura personalis, & mera: vt requirit iste text. & sic non conueniunt verba huius articuli: ideo nec dispositio. l. 4. §. toties. ff. de damno infecto. cap. in demnitatibus. §. supradicta. de elect. in 6. sed fortè in hac sententia non merè personali, vt exequi possit, solent impetrari literæ regiæ, vt per modum prouisionis cautione data exequantur: & de his personalibus & realibus scribit Specul. in tit. de actio. & petit. §. sequitur. verlic. verum si velis. in verb. transit. & las. ac Gomez. in §. omniū. de actio. in insti. las. & alij in rubr. ff. de reb. credit. glo. & docto. in c. dispendia. de rescript. in 6. idocui in tract. vt laici non conueniantur coram iudicib. eccles. 3

Praxis in actione mixta.

5 Rationes assignari possunt plures, quare sententia diffinitua in qua aliquis est condemnatus ad decem libras, vel ad minorem summam est executoria, non obstante appellatione. Prima est quia de modico agitur, inspecta tamen qualitate personæ. l. 2. ff. de re iudica. & sententiæ minime rei, & modici præiudicij non recipiunt appellationem. authen. nisi breuiore. C. de sent. ex libe. recitand. iuncta l. vna. C. si de momenta. possess. fuerit appe. & superius dixi. & arti. seq. licet de iure canonico secus. c. de appellationibus. extra. de appel. & vt lites breuientur. l. properandū. C. de iudi. & ne plus exponatur ad appellationem profequendā, quàm res principalis valeat. l. mediterra neq. C. de anno. & tribut. li. 10. & ne interim appellas cōsumat bona & tēpus, vt in artic. seq. quod solet fieri in litibus profequendis: propter quas efficitur litigans pauper. text. in authen. vt differren. iudices. col. 9. & scripsi in proce. concordia. in verb. sumptibus. etiam quia præsumitur pro sententia. l. Herennius. ff. de euitio. & c. in præsentia. de procura. & quia parui est præiudicij, vt executio fiat contra reum, nempe poterit postea causam appellationis profequi: & si videat se debere, postquam soluit, agnoscat bonam fidem, & eam appellationem non profequetur: quod faceret in odium fortè, & iniuriam actoris: etiam in fauorem curiarum supremarum inductum est, ne in his paruis immorentur, & detineantur, vt artic. sequent dicitur. ibi, pour obuier à la grande & infinie multitude des proces &c. vnde postquam plures sunt rationes, si vna cesset non propterea cessabit ordinationis decisio. per text. in §. affinitatis. de nupt. in institutu. 3 facit tex. in c. anteriorum. 2. quæst. 6. 3

Rationes quare actio pure personalis sit executoria.

6 Sed an requiratur cautio: Respo. cum hic nō dicatur, nec nos dicere debemus. nā vbi lex non dicit, hoc nos non debemus addere. l. dissentientis. C. de repud. ibi, nulla iuris præcipit constitutio: & lex nulla est tale quid dicens. tex. in §. finautem. in authen. de non eligendo secundo nubent. col. prima.

Contrarium est verum: nam inferius artic. seq. & 16. dicitur en baillant bonne & suffisante caution, ergo cautio necessaria est: vt ibi fufius dicitur: & hoc seruatur.

Et multa sunt requisita ad hoc vt ista sententia sit executoria, quæ describam in artic. 16. infra. ibi videre licebit.

Loys XII. artic. LXXXI. des publ. 1499.

Item Et pour obuier à la grande & infinie multitude de proces estans en noz dites cours, & à fin que noz subiectz ne consomment plus leur temps, ne leurs biens en vain, & en petites causes & matieres: auons ordonné & ordonnons que les sentences, de noz baillifz, seneschaulx, & autres noz iuges ressortissans sans moyen en noz dites cours, qui seront par eulx données en leurs sieges principaulx, & es autres: esquelz ilz ont accoustumé de tenir leurs assises, & durant icelles en matiere pure ciuile & personnelle, qui n'excéderont la somme de vingcinq liures tournoises ou la valeur d icelle pour vne fois payer, seront mises à execution, ensemble la condemnation entiere des despens, non obstant oppositions ou appellations quelzconques, & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution de rendre le tout s'il estoit dict en fin de cause, que faire se doyme: lesquels despens seront taxés par autre lieutenant, ou commis que celui qui aura donné la sentence.

Articulus decimultertius.

Væ assignantur rationes, quæ mouerunt conditorem, ad statuendum sequentia. Prima propter infinitos processus, qui sunt in curiis supremis: & ne subditi consumant tempus & bona in paruis causis, & materiis in artic. proximo, superius aliàs scripsi. Et hic articulus expedietur cum articulo sequenti, cum ad idem tendant: nempe hic statuitur sententiā in personalibus latam vsque ad vigintiquinque libras turonen. exequendam,

Lex duas rationes assignat, & illius elucidatio.

in articulo sequens usque ad quadraginta libras Parisien. quæ ascendunt ad quinquaginta turonenses: & hic addit ultra articulo precedentem, quod sit lata in sede principali, vel in alio tempore iuridici conuentus, vbi affuetum est assisas ipsas tenere.

Item declarat de vigintiquinque libris semel tantum dandis, ad hoc quod exequatur illa sententia super principali, id est super istis vigintiquinque libris, & etiam super expensis factis in lite, nam postquam principale exequutorium est, & accessorium esse debet. l. cum principalis. ff. de regu. iur. & hoc quia hic exprimitur: contrarium forte diceremus, si non esset expressum: vt scripsi superius art. 3. gl. 2. de senten. proui.

Ad hæc addit cautione data has viginti quinque libras tradendas victori vnà cum expensis, quæ taxari debent per alium quam per illum, qui sententiam protulit propter quandam suspitionem, quam potest victus per condemnationem & appellationem prætere, existimans se exemptum in illa causa, in qua appellauit. c. ad hæc. r. de appel.

Quæro, quid si quis fuerit cōdenatus pro emptione frumeti ad triginta, pro emptione vini ad alia triginta, vna sententia, an poterit exequi? videtur quod non, quia excedit summam hic taxatam, ergo &c. nempe facta coaceruatione, erunt sexaginta libras, ergo excedunt summam huius articuli & seq. per l. si idem. ff. de iurisdic. omnium iud.

In contrarium videtur: quia tot sunt sententia, quot sunt capitula. l. scire debemus. ff. de verb. obliga. l. quid tamen. in princ. ibi, quasi sint plura compromissa. ff. de arbitris. gl. in l. etiam. §. ex causa. ff. de minorib. l. quædam. fam. l. erciscun. vbi Bald. c. Raynutius. vbi docto. & c. Raynaldus. de testa. ergo quælibet potest exequi vt hic.

Item non fit coaceruatio quando impediretur iurisdictione, per coaceruationem: vt hic, secus si faueretur iurisdictioni. l. si quis separatim. §. 1. ff. de app. & d. l. si idem. Bart. in l. vbi fideiussor. ff. de solutio. & l. ædiles. §. 2. si forte. de ædil. edict.

Item vbi resultat odium, & iurisdictionis exclusio, coaceruatio prohibetur. l. maiorem. cum l. seq. ff. de pact. iuncta d. l. si idem. facit l. si libertus minorem. §. si quis plures. ff. de iure patro. secus si fauor. c. apostolica. in ver. semel aut successiue. de donatio. sic consuluit Alex. consi. 113. viso themate. & consi. 97. in 6. vol. Dec. consi. 344. Applaudent. in si. scripsi in gl. decem. in §. r. de mandatis apostol. in concordia. quod etiam facit pro auditoribus Castellæ, qui ultra viginti libras cognoscere non possunt, vt non prohibeantur: si ex singulis articulis viginti petantur, etiam si excedant mille libras per prædicta.

Tamen si rectè inspiciamus verba tex. nos dicemus non exequendam sententiam, si in vno libello, si etiam in vna sententia, istæ sine capitum separatione summæ contineantur: quia tunc vna sententia est, & excedit summam hic taxatam, etiam dicit tex. *pour vne fois payé*, & tamen semel soluendo plures summæ excedit summam præstitutam hic: ergo executoria non erit hæc sententia: secus si diuersa sint capita. vide gl. & docto. in l. si. ff. de iurisd. omnium iudicium. Et ita iudicauit Senatus anno 1508. die 8. Maij contra requisitionem egregij in parlamento aduocati vocati Diphomes, & idem iudicauit anno 1534. die 16. Februarij, videlicet sententiam executoriam, licet excedat 40. libras Parisi. si tamen plura contineat capita.

Loys XII. artic. LXXXII. des publ. 1499.

Item & si les dictes parties appelloyent d'aucune sentence interlocutoire au parauant la sentence qui seroit donnée pour raison de la dite somme de vingt & cinq liures tournoys, & au dessoubz les dictz baillifz, seneschaulx, & autres noz iuges ressortissans sans moyen en noz dictes cours comme dict est. ne differet de proceder au iugement d'icelz proces, non obstant le dict appel ou appeaulx, & sans preiudice d'iceulx, sinon qu'il fust appelle des interlocutoires, qui seroyent données sur la competence ou incompetence des iuges, ou en matiere de recusation.

Iste articulus fuit elucidatus supra eo. arti. 3. vbi est similis. ratio huius est. nam qui vult consequens, vult & necessarium antecedens ad illud: vt ibi dixi. & de competente, & de recusatione: facit, quod si statuto caueatur, vt in causis damni dati sufficiat probati per iuramentum, tunc quicquid incidit, & tæget illam causam, poterit probari iuramento. Bart. in l. solent. ff. de aliment. & ciba. legat. col. 2. Bal. in l. i. C. de iure iurand. alia vide in d. art. 3.

Nota hic baillifz, forte dici posse à verbo Hebræo, *באלי* baalli enim idem significat quod dominans mihi, seu dominus meus, vel magister: & quia isti bailliui dominantur suis subditis, eos sic vocari quasi magistri, & domini sunt subditorum: vt abundè docui in l. pupillus. §. munus publicum. ff. de verbo. & rerum signif. Baal etiam pro idolo sumitur apud Hebræos.

Loys.

Coaceruatio summam an fieri debeat.

Auditores Castellæ quando ultra viginti libras cognoscere possunt.

Arrestum.

Articulus decimusquartus.

Iuramento factum in materia principali quomodo incidunt.

Bailliui nomen de dicto.

Loys XII. artic. LXXXII. des publ. 1512.

Item que toutes sentences & condemnations d'amendes de Baillifz, Seneschaulx, Preuostz & autres noz iuges ou leurs lieutenans ressortissans neuuement en noz dictes cours de parlement non excédans la somme de 25. liures, soit enuers iustice ou parties, seront excecutes: non obstant oppositions ou appellations quelz conques. & sans preiudice d'icelles, & seront les sommes desdictes amendes payées, c'est assçauoir à partie en baillant caution. & à nos recepueurs simplement, pourueu toutesfoys que si par noz dictes Cours est dict mal iugé & bien appelle: la dicte partie sera contraincte rendre la dicte amende, & seront aussi tenuz nos dictes recepueurs chascun en son endroit rendre lesdictes amendes. en fournissant du dicton de l'arrest, par lequel la sentence aura esté infirmée, suppose que les estats d'iceulx noz dictes recepueurs fussent pour l'année chargez de ce que montent leurs receptes. & voulons les sommes esquelles monteront lesdictes amendes en reportant par noz dictes recepueurs les dictes dictos d'arrestz avec quietances des condamnéz estre rabbatues de leurs dictes receptes par noz aimez & feaux gens de noz cōptes sans aucune difficulté. Si dōnon en mandement par ces mesmes presentes à noz aimez & feaulx conseillers, les gens tenans nostre court de Parlement à Paris, & à tous noz autres iusticiers & à chacun d'eux, si comme à luy appartiendra, que nosdictes presentes ordonnances ils facent lire & publier en leurs iurisdictiones & auditores, & icelles enregister, afin de perpetuelle memoire, & au surplus les gardent, obseruent, & entretiennent inuiolablement, sans enfreindre, de point en point selon leur forme & teneur. Et pource que de ces presentes lon pourra auoir affaire en plusieurs & diuers lieux, nous voulons qu'au vidimus d'icelles, ou de l'extraict de l'un ou de plusieurs articles d'icelles, selon qu'ilz seront requis, & que lon en pourroit auoir affaire, faitz sous seel royal, ou par l'un des Greffiers de nosdictes cours de Parlemens, Bailliages, & Seneschaussées, deuèment collatione, soy soit adionstée comme au propre original, auquel afin que ce soit chose ferme & stable, nous auons fait mettre nostre seel. Donnè à Lyon au mois de iuin, l'an de grace mil cinq cens & dix, & de nostre regne le tresiesme, sic signatū par le Roy. vous L'archeuesque de Sens, les Euesques de Paris, de Tournay, de Cosme, D'angoulesme: les premiers presidens de Paris, Tholose, Bordeaulx, Duon & Rouan, les Seigneurs du Bouchaige & baillif D'amiens: les tresauriers de France: generaux des finances & autres, presents, ainsi signè, de Molins.

GLOSSA PRIMA.

IRia hic statuuntur, primum, quod omnis sententia multæ, quæ quis condemnatus est ad emendam, est executoria, non obstante oppositione, & appellatione: siue lata fuerit ad utilitatem partis, siue ad fisci commodum, si modo nõ excedat summam 25. librarum turonen. & hic art. derogat l. si qua pœna. ff. de ver. signif. ibi, nec antè debetur, quàm aut non est prouocatum, aut prouocator victus est: & executio fiet per prehensionem personæ, & incarcerationem quoad emendam: sed quoad damna & expensas non continebitur pars carceribus: vt fuit in senatu decisum anno 1396. die 5. Martij, contra Colin gargan. famulum pauuarij pro magistro Petro dabnet. & Ioh. du Val eius famulo. T. Secundo quod parti soluenda non est, nisi det prius cautionem, fisco verò simpliciter, id est, sine cautione: quia fiscus est semper soluendus: ideo in eo non requiritur cautio. l. 2. ff. de fundo. dota. l. 1. §. item sciendum, si cui plus quàm per legem falci. nec solet fiscus satisfacere, & sic nec eius receptor, dicit iuriscultus in l. 1. §. si ad fiscum. ff. vt legat. no. caueat. T. Tertio dicit text. cogendam partem ad restituendam dictam multam iam receptam: sic etiam fiscus restituere illam debet, ad solam resti ostendit.

Articulus decimusquintus.

Tria dicta huius articuli.

Cautionem non præstat fiscus.

tionem, si male iudicatum, a superiore dictum fuerit, & male fuisse impositam emendam pro nunciatum: unde magistri computorum debent deducere ex compotis receptoris, quod in arecto continetur, iuncta acceptilatione id est quietancia partis, a qua fuerat exacta: oportet enim quod confiteatur se recuperasse talem summam, quam pro emenda soluerat ex sententia talis iudicis: & hoc fieri debet sine difficultate: vt in simili dicit tex. in cap. si beneficia, de prebend. in 6. & in tex. sans aucune difficulte.

2 Hic articulus ampliat superiorem dispositionem, vt in multa locum habeat, etiam declarat. l. si qua poena. ff. de verb. signifi. vbi in multa prouocatio est: tamen non obstante prouocatione, si sententia non excedat summam viginti quinque librarum turonen. executioni mittitur: & cogitur condemnatus dictam multam soluere, & postea poterit appellationem prosequi, siue fuerit condemnatus principaliter, siue accessorie. Tum quia hic generaliter dicit, toutes condemnations, & exprimit toutes: intellige siue pars fuerit condemnata ad multam erga fiscum, siue erga partem, quia quoad hoc non fit differentia, imò exprimitur in text. ibi, soit enuers iustice ou partie.

Multa clericis a seculari imponi non potest.

3 Secundò intellige, quòd si multa imponatur a iudice seculari contra clericum in casu permissio: quæ regulariter non potest irrogari in clericum, cap. vnic. de cleri. coniuga. in 6. Guido Papa quæst. 450. supra quæst. 7. non tamen fiet executio contra personam clerici, nec in bonis ecclesiasticis, nec in bonis eius mobilibus, quia non subiiciuntur iudici laico: sed executio fiet in bonis eorum temporalibus immobilibus, quæ iurisdictioni regum & aliorum dominorum temporalium subiiciuntur, teste Bal. in cap. cum venissent. de insti. per c. quo iure. 8. dist. & ita seruatur teste Bernar. Lauret. in tractat. continē. casus, in quibus iudex secularis potest manus in personis clericorum imponere in versu. sextus & vltimus casus. Et ita censuit Senatus Parisi. pro Ioan. de Creel ad multam condemnato contra Siccart requirente cogendum vt hic anno 1383. die 11. Februarij vt est in lib. consilij. abundè scripsi in art. 2. tract. de literis obligato.

Impositio multa infamiam non inducit.

4 Nota quòd impositio multa non inducit infamiam, sed infamiam glo. sing. in l. i. C. de modo multa. Aufrer. in decif. Tholo. quæst. 274. vbi dicit se vidisse declarari per senatum Tholosanum: intellige tamen prout declarauit, in l. aliud est fraus. §. inter. ff. de verbo. signifi. Cuius tamen multa impositio interdum condemnatur ad infamiam inducit, & multò magis eius exactio.

Multa quòd non sit executoria.

5 Tertio non erit executoria multa sententia, quando ad eam condemnatus esset furiosus, vel impubes, non doli capax. l. neque. vbi Ias. & alij. ff. de in ius vocand. furiosus enim satis suo furore punitur. l. diuus. ff. de offi. præsid. sed si minor doli capax ex delicto de iure diuino, vel iure gentium condemnatus fuerit, etiam exequi in eum poterit, nec restitueretur. per tex. in l. si ex causa. §. nunc videndum. ff. de minor. las. in l. i. §. nunciatio. l. nu. 10. ff. de no. ope. nunc.

Arrestum.

6 Quarto non exequetur contra eum qui alieno est nomine condemnatus, tutorio fortè, procuratorio, vel alio nomine consultum, aut scabinorum: ne officium sit eis damnosum. l. sed & si quis. ff. quemadmodum testa. aperiant. ita fuit iudicatum in hoc senatu anno 1543. die 1. Iunij, pro muliere condemnata ad sexaginta solidos pro emenda tam nomine suo, quam tutorio, vt non fieret in eam executio nomine tutorio, sed pro dimidia tantum, pro qua erat condemnata nomine suo: sed fiet executio in eum, cuius nomine fuit procurator, vel alius condemnatus. Si tamen plures fuerint ad multam condemnati, quilibet pro virili tenetur, & non in solidum, vt censuit Senatus pro abbate & religiosis S. Leuodij, qui fuerant condemnati ad multam cum duce Burgundia, vt docet Aufrer. in stylo parla. arecto 156. Item dictum fuit quòd si plures. nec mittetur executioni quoad lata fuit per contumaciam, sed tantum quoad interesse partis. vt patet in ordi. reg. rub. des adiournemens personnels. art. 2. §.

Requisita in hoc articulo.

7 Notanda sunt requisita in hoc articulo, requiritur primò, quòd sit sententia prolata, vel condemnatio. Ergo condemnatio etiam facta per interlocutoriam absque causæ cognitione est executoria: vt hic, sentences, ou condemnations par sentences intelligere solet distinnues par condemnations interlocutoires, & sic ante condemnationem non habet locum iste text. licet dicatur aliquem iniuste appellasse, & sic ad multam tenetur: tamen ante condemnationem, vel declarationem non tenetur per istum text. quia in omni multa requiritur saltem declaratio. c. cum secundum leges. de hæretic. in 6. inde dicit text. in l. si qua poena. ff. de verbo. signifi. at multa prouocatio est, nec ante debetur, quam aut non est prouocatum, aut prouocator victus est, nec aliter, quam si is dixerit, cui dicere licet.

Non sufficeret etiam comminatio iudicis: vt si diceret, præcipio sub poena decem librarum, nisi condemnatio subsequuta fuerit, per hunc tex. condemnations. & poena comminata exigi non solet ante condemnationem. l. i. C. comminatio. & epistolas & c. gl. in c. vno. de sagitta. c. sicut tuis. de symo. & c. salonitanæ. 63. dist.

Secundò quòd in illa sententia vel condemnatione quis ad multam seu emendam sit condemnatus, secus si ad aliam rem: vt ibi, d' amendes. Et si pater ad multam sit condemnatus, eo mortuo fiet executio in filium, qui si iustam opponendi causam habeat, opponere poterit, vt probatur in l. i. per doc. C. de cõdic. ex leg. causa ad cõsiliium reiecta fuit anno 1528. die 9. Martij. §.

Multa erogata in prima instatia a senatu executoria. Arrestum.

9 Tertio quòd illa condemnatio sit lata a iudicibus regiis, ibi, & autres noz iuges, ergo siue fuerit imposita a iudicibus regiis, vel a gubernatore Montispeffulani, seu eius locum tenente, siue a senatu, exequetur, vt hic: quia omnes sunt regis iudices: & multò magis exequetur illa, quæ a senatu, vt conclusum fuisse asserit Boer. in decif. Burdegal. quæst. 65. sed aliud num. 11. vbi dicit iudice

se iudicatum in condemnato in prima instantia a Senatu per contumaciã, vt exequi debeat: quia eadē seu maior ratio est in hoc casu, ergo eadē dispositio. §. porro, quæ fuit pri. causa benefi. amittent. in vsib. feudo. ibi, si qua fuerit antiquioribus causis similis, seu maior causa & idem in consiliariis supplicationum, seu requestarum: sed in senatu parua admodum erat dubitatio imò nulla.

10 Quarto requiritur, quòd immediatè ab eis iudicibus appelletur ad curiam supremam: si ergo appellaretur ad bailliuum, vel ad alium, non esset executoria, ibi patet. ressortissans nuement, quod idem est dicendum quòd nudè, id est, immediatè, quasi sine villo vestimento intermedio: quia ab his prolata maiori præsumptione tenetur, quam ab alijs. l. ab executore. vbi Bartol. & Imol. ff. de appellatio. & superius dixi.

Librarum appellatio ne qua nemiant.

11 Quintò requiritur, quòd non excedat summam viginti quinque librarum turonen. vt est in tex. declaratum, si excederet, nec in viginti quinque libris exequeretur: quia sententia est indiuidua in vno capite. l. in hoc iudicio. ff. famil. hercis. secus in pluribus. cap. Raynutius. de testa. & ibi doct. & quamuis iste tex. non loquatur nisi de libris, tamen puto intelligendum de turonen. quia dum vult intelligere de Parisi. hoc solet exprimere, vt in art. seq. & communiter dum loquimur de libris in Francia, intelligimus de turonen. & sic de minoribus. per l. numis. ff. de leg. 3. l. semper in stipulationibus. de reg. iur. dixi in Letiam. ars. ff. de verb. sig.

12 Sextò requiritur quòd sit imposita ad vtilitatem partium, vel fisci, ibi, soit enuers iustice, ou partie, & intelligo de quacunque parte: & quid si fuerit consignata, an pendente appellatione recuperari possit: arbitror fuisse decifum in hoc senatu anno 1522. die 17. Februarij, posse, si ad vtilitatem partis erat imposita: & pars cautionem non offerebat: sed si ad fisci vtilitatem dicta fuerit, & deposita, non recuperabitur pendente appellatione a parte: sed fiscus eam obtinebit.

13 Septimò quòd pars det cautionem de restituendo, si fuerit dictum, male iudicatum. Et hic simpliciter dicitur cautio, ergo simplex promissio partis cum obligatione bonorum sufficere, supra dixi artic. primo. ibi vide, & in artic. seq. declaratur non sufficere simplicem promissionem, vt aliquid operetur iste text. per ea quæ not. Bartol. in l. 4. §. prætor ait. ff. de damno infecto. & quia non satis esset parti prouisum, & quia tex. ord. loquuntur de hac cautione idonea, ideo hic videtur repetitum. receptor tamē regiarum pecuniarum simpliciter recipiet sine promissione & obligatione: vt patet in text. quia fiscus est semper idoneus & soluendo: vt dixi. Ideo ista cautio præstat, quia poenæ repeti non solent, cum depende sunt. l. poenæ. ff. de condi. in debi. & id quod poenæ nomine a debitore exactum est, lucro debet creditoris cedere. l. id quod. ff. de solu. sed ratione huius cautionis repetetur. vt dixi superius titul. de prouisio. artic. vltim. & autoritate huius constituti.

Pars que recepit multam quomodo cogi possit ad eam reddendum.

14 Octauò requiritur, quòd quando pars, quæ soluit multam vult eam repetere a fisco, vel eius receptore, quòd fidem de arecto faciat annullante primam condemnationem, & sententiam: & pars, quæ recepit multam, potest compelli non obstante quacunque appellatione, vel opposicione ad restituendum, etiam per intrusionem ad carceres, nec aliqua super his admittetur compensatio. argu. l. fin. C. deposit.

Multa pro iniuria non est executoria.

15 Nonò quòd si aliquis fuerit condemnatus ad decem libras pro iniuria illata tali, ista sententia non erit executoria, post appellationem, tum quia infamiam continet. l. i. ff. de his qui notant. infamia. tum quia de hoc non loquitur iste text. ita fuit in hoc senatu decifum anno 1530. die 20. Februarij.

Arrestum. Emendam soluere quomodo quis cogatur.

16 Vltimò si hic condemnatus non habet, vnde soluere possit poena corporali puniri debet, eo quòd in are qui non habet, luat in corpore dicit l. penul. in fin. ff. de in ius vocand. Tamen de consuetudine est quòd ponatur in carcere donec soluerit, sunt verba l. in §. iudices. col. 2. de pace iura firmad. & ista est praxis & stylus curiarum per istum text. refert. §. idem hodie, si bona habeat, & requisitus illam multam non soluat: vt in princip. huius artic. dictum extitit. Sed an liberetur cedendo bonis, censuit Senatus liberari, si non fuerit pro delicto imposita, sed fortè, quia male appellauerat, vt docet Aufrer. in stylo parla. arecto 172. Item no. quòd pro emenda alibi plenius dicam. Alia plena manu de multa scripsi in l. aliud est fraus. §. i. & in l. si qua poena. ff. de verbor. signi. quæ hic non repetam.

François artic. VI. des publ. 1519.

Item nous auons ordonné & ordonnons, que les sentences de noz iuges ressortissans sans moyen en noz dictes courts en matieres pures personnelles, qui n'excederont la somme de quarante liures Parisi, ou la valeur d'icelles, pour vne fois payer: & de dix liures Parisi de rente ou reuenu, serot mises a execution ensemble la condemnation entiere des despens, non obstant oppositions ou appellations quelz conques: & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution de rendre le tout, s'il estoit dict en fin de cause, que faire se deust, le quelz despens seront taxés par aultre lieutenant ou commis, qu'icelluy, qui aura donné la sentence:

Articulus decimus sextus.

tence: pourueu toutesfoys qu'au rapport & iugement des dictes sentences, iceulx iuges seront tenuz appeller avec eulx, & auoir l'aduis & conseil de quatre notables conseillers, ou aduocat de leurs sieges, qui avec les dictes iuges signeront le dictum des dictes sentences, s'ils ont este de l'opinion & aduis d'icelles.

GLOSSA PRIMA.

Requisita in personalibus ut sententia executio via sit.

1c statuitur sententiam in puris personalibus latam exequendam, si non excedat summam quadraginta librarum parisiensium, quae quinquaginta libras turonen. faciunt, & hoc sequentibus requisitis.

Primò quòd sententia prolata fuerit, ibi, les sentences, nec ipso iure fit executio: nec potest dici sententia, antequam lata fuerit. l. si. ibi, nec nomen quidem sententiae habere mereatur. C. de senten. ex libel. recitand. nec potest habere prosecutionem, nec executionem sententia, quae non est. litem eorum. §. sed si ita. ff. quod cuiusque vnuerfita. not.

Præceptum executionem habet.

2 Secundò quòd fit definitiua: vt fuit dictum articulo 12. supra, cum appellatione sententiae veniat definitiua. l. quod iussit. vbi plenè scripsi. ff. de re iudicat. ideo in hoc text. non repetitur condemnations, quia non habet locum nisi in sententiis. Continebitur tamen præceptum factum in confessum: quia sententia dicitur quoad istum text. per l. si. debitori. & ibi scripsi. ff. de iudic. & in repetitio. d. l. quod iussit in præfa. ideo si Titius conuentus confiteatur debere quadraginta libras: & iudex condemnauerit illum ad soluendum intra tempus iuris: si hinc appeller, non obstante appellatione fiet executio. per hunc articulum: quia non potest dici quin sententia sit prolata, à iudice regio, dummodo alia hinc requisita interueniant: & eadem est ratio in hoc præcepto, & sic eadem erit & iuris decisio. l. illud. ff. ad legem Aquil. & l. vlti. in fi. de iurciurand.

De noz iuges.

GLOSSA SECUNDA.

Iudicium baronum vel comitum quòd sententia sit executoria.

1 Tertio requiritur quòd sit lata à iudicibus regis ibi, de nos iugez, & idem intellige, si fuerit lata à locumtenentibus ipsorum: quia per alios factum nomine tamen istorum, perinde est ac si lata esset ab ipsismet iudicibus: nam qui mandatum iurisdictionem suscepit, propriè nihil habet, sed eius, qui mandauit, iurisdictione vtetur. l. r. §. si. ff. de offic. eius cui manda. est iuris. & per regulam iuris, qui per alium facit, perinde est ac si ipse faceret. l. r. §. videor. ff. de vi & vi armat. etiam requirit iste text. vt sit lata sententia à iudicibus, regis ibi, par noz iuges. & locumtenentes etiam sunt iudices regij: ideo iste text. eis conuenit: sed si fuerit iudex baronis, vel comitis licet ab eo appelletur ad curiam immediatè, etiam si esset iudex vnus paris Francia: tamen non habebit locum iste text. cum non sit iudex regius.

Arestum ut iudices ducis suam habeant sententiam executoria.

2 ¶ Ego hoc intelligerem, quando essent iudices baronum, vel comitum solitorum in feudari: secus si vnus ducatus esset patrimonialis Regi factus, tunc si postea ad vitam alicuius illum Rex donet, officiales illius ducis habebuntur, ac si essent officiales regij, ita fuit pronunciatum pro officialibus ducissæ Biturigum anno 1523. die 3. Februarij. & dictum quòd sententiae officialium illius ducis erunt executoriae, sicut si ex iudicibus manarent Regis. Et fortius si Rex non donaret, sed vt Rex habet ducatum Andegauensem, si iudices illi deputati proferant sententias huic textui conuenientes, executoriae erunt, quia, postquam ad dominum fundi primarias reuertuntur: inspicitur ius regium, & non comitatus, vel ducatus ius: vt doct. not. in capitulo primo & secundo, de feud. & hinc iudices generaliter accipimus pro omnibus qui ius dicunt nomine regio: vt dixi superius.

Resortissans sans moyen en noz dictes courts.

GLOSSA TERTIA.

Sententia est executoria in illis casibus in quibus ad curiam appellatur.

1 Quarto requiritur quòd ab illis immediatè ad curiam supremam appelletur, ibi, resortissans sans moyen en noz dictes courts, & hinc curiae appellatio venit suprema per excellentiam, arg. §. sed ius quidem civile. de iure natural. in institu. Priuilegia ipsius scripsi in proemio concordatorum in verb. summas. si tamen in aliquibus casibus appellaretur ad curiam, in aliis non: tunc sententia in his in quibus appellatur ad senatum prolata, esset exequenda: si ista appellatio in personalibus deuolueretur ad senatum: quia tunc esset resortissans sans moyen, dummodo alia hinc requisita concurrerent. sed si in criminalibus fortè ad senatum appellaretur, in civilibus autem ad bailliuum, vel seneschallum: tunc in his non esset executoria, per istum text. nec si de facto appellaretur post sententiam ad senatum: alioqui fieri fraus huic constitutioni posset: & inspicitur id quod est de iure, & non de facto. l. rectè. & ibi Iacob. ff. de iud.

de iud. l. stipulatio ista. §. hi qui. ff. de verb. obligatio. dixi in gl. continuationis. in interpretat. l. vni. c. de senten. quae pro eo quod interest proferunt.

2 Quintò requiritur quòd sit prolata in sede principali, vt supra articulo 13. ibi, en leurs sieges principaux, & es autres ausquelz ilz ont accoustumé tenir les assises, & durant icelles. sedem principalem vocat tribunal, vbi iudex solitus est reddere ius. l. penul. ff. de iusti. & iure. l. r. de iudi. & sic excludit sententiam latam domi, vel alibi extra sedem principalem: & valet etiam sententia lata vbi iuridici conuentus & assisia teneri sunt solita, eo tamen tempore quo tenentur: ergo si alio tempore ibi proferrentur, istae sententiae non essent executoriae: quia vno tempore permiffum, alio tempore censetur prohibitum. c. r. & 2. ac c. penul. de temporib. ordina. scripsi in tractat. nominatio. q. r. 4. n. 5. ideo necesse est custodire constitutum tempus. l. scire oportet. §. consequens. ff. de excusatio. tutor. vide alia quae docui supra articulo 12.

Sedes principalis quae.

En matieres pures personnelles.

GLOSSA QUARTA.

Extum requisitum est vt sententia feratur in personalibus: prout declarauit supra articulo duodecimo.

Que n'excederont la somme de quarente liures parisif, ou la valeur d'icelles pour vne fois payer.

GLOSSA QUINTA.

1 Sextum requisitum, quòd sententia non excedat quadraginta libras parisiensium: secus ergo si excedat: & sufficit in quocunque minimo excedere, etiam si in vno obolo. l. 2. vbi docto. C. de rescindend. venditio. vbi quis agit ad rescindendum venditionem si excedat dimidiam, etiam in minimo. glo. in c. cum causa. de emptione. quia hic vult quòd non excedat, & in minimo est excessus, vt etiam scripsi in tractat. de resciss. contractuum. articulo vno.

Excessus etiam in vno obolo dicitur.

2 Item inferitur, quòd si famulus petat ex locatione plurium annorum centum, vt pote ex locatione cuiuslibet anni decem: & fuerit lata pro eo sententia, poterit exequi, vt hic vsque ad tres annos per ordi. quia tot sunt sententiae, quot sunt anni locationis: & tot sunt stipulationes, quot sunt anni pro quibus solutio promissa est. l. pluribus. ff. de verbo. obligat. l. sancimus. §. si quis autem. C. de donatio. Barba. consil. 9. vbi episcopus. col. r. in 3. vol. laf. in consil. 87. in praesenti. in 3. vol. scripsi de hac conseruatione quando fieri debeat in §. r. in glo. decem. de mandat. Apostolic. in concordia. post text. & ibi not. in l. si idem. ff. de iurisdic. omnium iud. quod est verum, si actor in petitione distinxisset annos, secus si simpliciter petisset centum ex locatione, quia tunc non esset nisi vna sententia. l. scire debemus. vbi docto. ff. de verbo. obligatio. vide quae scripsi superius articulo 13. & articulo vltimo de sentent. prouisio.

Sententia plurium annorum licet excedat, est executoria.

3 Etiam fuit prolata arestum pro D. Marcello aduocato supremi senatus, per quod fuit dictum: sententiam datam ad soluendum legata per modum prouisionis, licet excederet summam hinc statutam, exequendam esse, non obstante appellatione: quia erat sententia prouisionalis, quae exequi solet, quamuis istam summam excedat: & est bona limitatio ad istum text. quem intelligit quando sententia non est prouisionalis: tunc vltra quinquaginta libras turonen. non exequetur, secus si sit prouisionalis, quae etiam exequetur vltra, & proprie dicitur prouisionalis, quando super re peritura, deterior eue futura proferretur: & hoc exprimitur vt scripsi in praefatio. trac. de sentent. prouisio. in vltimo casu.

Arestum. Sententia prouisionalis vltra summam 40. librarum parisiensium est executoria.

4 Item anno 1526. die 8. Aprilis fuit etiam pendente appellatione ad soluendum redditus condemnatus appellans per modum prouisionis: licet redditus excederet summam decem librarum hic statutam, quia appellatio potest longo tempore trahi, ideo solet senatus sic per prouisionem condemnare, quando extat obligatorium instrumentum authenticum, contra quòd nil opponitur, nisi id quod est in processu, quae tamen possint contra illud opponi, scripsi in glo. oppositionis. in tractat. de litem obligatois articulo primo.

Arestum. Pendente appellatione solet fieri prouisio etiam in redditibus.

5 Et si sententia excedat summam hic statutam, non poterit exequi etiam vsque ad summam hic taxatam, quia sententia est indiuidua. l. in hoc iudicio. in fi. ff. fam. l. c. i. ibi, quia non potest ex vno eodemque iudicio res iudicata in parte valere, in parte non valere, sic nec exequi: ideo condemnatus ad centum post appellationem non poterit cogi ad soluendum quadraginta: de hoc vidi dubitari, per reg. vile. de regu. iur. in 6. & superius dixi articulo proximo & 13. ¶ Poterit tamen fieri executio, siue pecunia petatur, siue frumentum, aut alia res, dummodo aestimatio non excedat hanc summam 40. librarum, quia omnes res pecunia aestimantur. l. si ita. ff. de fideiussio. & pecuniae nomen rem significari Probus ait. l. pecunia. ff. de verbo. signif. Sic iudicauit Senatus anno 1528. die 26. Ianuarij do. de Thou, & Brulart aduocatis postulantis pro religiosis monialibus de Vuaruill. l. c. etiam

Sententia excedens non est executoria quoad quadraginta.

le, etiam si aestimatio frumenti facta fuerit in pecunia per sententiam, si non excedat summam ordinationis, erit executoria, vt censuit idem Senatus anno 1526, die 18. Martij.

Et de dix liures paris de rente ou reuenu, seront mises à execution.

GLOSSA SEXTA.

Sententia no excedet decem libras reddituum est executoria.

Si debeas mihi decem annua, & fueris in his condemnatus: potest fieri executio, vt interim tenearis pendente appellatione soluere: siue redditus sint perpetui, siue ad tempus: siue sint redditus, siue proventus; vt declarauit in glo. concordato, in §. volumus. de collatio. in verb. redditus. & in l. frugem. ff. de verbo. significa. abundantius forte dicam in rubr. des rentes. in ordinatio. regijs.

Intellige etiam si quis deberet mihi decem sextaria annua frumenti, vel dolia vini: & fuerit condemnatus vt hic: sententia executoria erit, dummodo aestimatio frumenti decem libras non excedat parisi. teste Imbert. in instit. foren. pag. 196. quia hic dicit quarante liures paris, ou la valeur, dummodo alia conueniant in hoc tex. requisita. & idem si non essent annua, sed semel tantum deberentur decem sextaria frumenti, quae ascenderent vsque ad quadraginta libras: vt etiam ista sententia condemnatoria aliis requisitis extantibus esset executoria.

Item si per sententiam fuerit dictum redditum decem librarum posse redimi: haec autem sententia etiam exequetur, & redimetur non obstante appellatione: vt fuit dictum in hoc senatu contra pauperes coecos Parisien. de redditu per ipsos pretenso perpetuo anno 1534. die 2. Martij: quia ista ordinatio loquitur des sentences qui n'excéderont dix liures paris de rente, ou reuenu seront mises à execution, ergo quaelibet sententia super redditu, dum tamen modò non excedat valorem hic contentum: & quando agebatur actione personali, secus si reali, per istum tex. pures personnelles, quae etiam verba referuntur ad redditus.

Sententia per quem redditus de censu librarum redimi potest, & est executoria. Arestum.

Quid si sententia excedat decem libras: tamè pars dicit, velle tantum executorium esse in decem libris, an possit: & breui respon. non esse in facultate partis ordinationem extendere, nam postquam sententia excedit decem libras, non est executoria, ergo pars consentiens non potest limitare huc articulum. Et sic fuit iudicatum in senatu anno 1520. die 19. Februa. vide quae scripsi supra artic. 13. Tamen sententia lata inter dominos fundarios de reitu fundario, etiam vnus denarij: quia maximi potest esse emolumentum propter laudimia & retentiones, non erit executoria. Ideo praepositum Parisiensem, qui illam fore executoriam iudicauerat, perperam iudicasse pronuntiauit Senatus anno 1529. die 8. Martij, pro Ioanne Richet contra fratrem Ioannem Guignon religiosum S. Ioannis Hierosolymitani. Videte quae dixi in §. si. in gl. vt. de consti. redi.

Ensemble la condemnation entiere des despens, non obstant oppositions, au appellations quelz conques & sans preiudice d'icelles.

GLOSSA SEPTIMA.

Sententia expensarum quando erit executoria.

Liam extensionem ad istum text. quòd sententia quadraginta librarum meretur executionem, non solum in principali, sed etiam in expensis, quia accessoriae sunt, & naturam sequi debent principalis. l. cum principalis. ff. de regu. iuris. Ita fuit iudicatum in hoc senatu, anno 1528. die 14. Iulij, exequendam fore sententiam expensarum, etiam si fuerit appellatum, super aliquo articulo taxationis: fuit tamen contrarium iudicatum in vna sententia furnimenti, quae executoria erat quoad titulum, non quantum ad expensas, quia communiter iudices non solent ad expensas in sententia furnimenti condemnare. Ideo si condemnent non erit executoria aresto 1527. die 6. Septembris, quae aresta sic possunt conciliari, videlicet vt quoad expensas sententiae executioni dari non debeant post appellationem, nisi de his expensis cautum sit in ordinatione: & sic cum ordinatio sit stricti iuris, non fiet executio extra casus in ordinatione comprehensos, & ita censuit Senatus anno 1548. die lunae, 16. Iulij, in audientia, dictumque fuit, vt publicaretur. nam hic exprimitur in sententia & super actionibus personalibus, secus in aliis vbi non est expressum.

Etiam si expensae ascenderent vltra summam principalem, vt multoties videmus, quod probatur per hunc tex. dicentem condemnation entiere, ergo integra solutio quantumcunque ascendat fieri debet, alioqui non diceretur integra. l. si lva. §. integra. vbi scripsi. ff. de ver. sig. Ad haec accessorium etiam maius & pretiosius cedit suo principali, per tex. sing. in l. & si non sunt. §. perueniamus. ff. de auro. & argent. legat. Barto. in l. cum aurum. ibidem. sequitur Roma. sing. 622. lego mulieri. & Corsetus in sing. incipienti legatum. Panor. in c. ex literis. de iure patro. Angel. & alij in §. si tamen. de rer. diuisio. in instit. sed dicebant quidam contrarium seruati. videlicet non exequendam, nisi vsq; ad quadraginta libras parisi. Quòd non est verum. Imò censuit Senatus exequendam sententiam etiam super expensis controuersis, & vt dicunt, articles croisés, anno 1528. die 14. Iulij, de Thou & Alligreto aduocatis postulantis.

Ideo si

Ideo si expensae accedant ad triginta, & summa principalis sit quadraginta librarum: non fiet coactuatio ad impediendum executionem, per l. si idem. ff. de iurisd. omnium iudic. & sic censuit Parisien. Senatus anno 1526. die 18. Martij, sed considerabitur materia principalis separatum, & expensarum etiam separatum.

Et ideo de iure communiter concluditur, quòd sententia lata in principali, non est executoria quoad fructus, & expensas, nec sententia lata in principali, patit praedictum in aliis accessorijs: vt plenè Soci. in l. si quis cum totum. §. i. ff. de executio. rei iudica. & ita censuit Senatus anno 1521. die 5. Decembris, sed quia expressè hoc est statutum in hoc casu. ergo ad alios non extenditur. decis. neapol. q. 77. fuit satis, in fi. vbi allegat Bart. in l. creditor. §. iussus. ff. de appellatio. & Bald. in l. vnic. C. si de moment. possessio. fuerit appellat. vide glos. in l. cum exceptione. §. haec autem actio. ff. quod met. caus.

Sententia executoria in principali non est executoria quoad expensas. Arestum.

En baillant.

GLOSSA OCTAVA.

Quòd requiritur is qui sententiam exequi petit cautionem praestet, & qualem debet praestare, respondet text. sequens.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA NONA.

Numa requisitum est quòd det bonam & sufficientem cautionem. de qua superius dixi abunde artic. 1. sed quid debet promittere iste fideiussor datus, sequitur.

De rendre le tout s'il estoit dict en fin de cause, que faire se deust.

GLOSSA DECIMA.

Ecimum hic traditur, quòd pars det fideiussorem de reddendo totum, scilicet principale & expensas, non valeret ergo cautio: nec sententia esset exequenda, si non daret fideiussores de restituendo principalem summam cum expensis: quia hic vult vt cautio totum promittat reddere: & qui totum dicit, nil excludit. l. a procuratore. C. mandat, valeret tamen, si vnus fideiussorum promitteret principale, alter verò expensas, nam quod in vno statuitur, idem in duobus dicendum est. l. singularia. in fi. ff. si certum pet. scripsi in glo. concord. in §. praefat. que graduati. in glo. nominationis. de colla. & quamuis fideiussor promittat totum reddere, si tamen per arestum fuerit dictum male iudicatum super expensis, vel pro debiti parte, non tenebitur fideiussor totum reddere: quia hic obligatur conditionaliter: si fuerit dictum, ergo si non fuerit dictum, vel quatenus fuerit dictum, tenetur. l. Stichum. & l. se. ff. de lega. 1. vide alia in artic. 1. supra eo. & quomodo executio in istum fideiussorem fieri debeat, elucidauit in tracta. de liter. oblig. articul. 5.

Fideiussor debet obligari ad principale & ad expensas.

Lesquelz despens seront taxez par autre lieutenant ou commis, que celui qui aura donné la sentence.

GLOSSA VNDECIMA.

Undecimum requisitum est, quòd expensae taxentur per alium, quam per iudicem, qui sententiam protulit: sufficit ergo quòd sint taxatae per aduocatum antiquiorem, qui ex consuetudine sedet deficiente iudice, & videtur commissus a consuetudine: ideo hic comprehenditur ibi, ou commis &c. & in tractat. de recusat. habetur articu. sexto. ibi, que a consume tenir le siege en son absence, soit lieutenant particulier, ou le plus ancien aduocat &c. hoc est statutum: ne iudex dum videt sententiam executoriam taxet magnas expensas in odium appellantis, & quia iudex qui condemnauit sic parte videtur illi suspectus. c. ad haec. 1. de appell. ideo statuitur, vt alius taxet. & si iudex expensas taxauerit, non erit sententia executoria quoad expensas, quia non habet ista requisita: & cui non conueniunt verba, nec dispositio conuenire debet. l. 4. §. sones. ff. de damno infe. & sicut is, qui protulit sententiam, non potest taxare expensas, ita non potest amplius cognoscere de causa, si semel partem grauauit: sed solet curia, licet dicat male iudicatum in interlocutorijs remittere ad illud tribunal, a quo est appellatum, tamen solet dicere, vt alius cognoscat, quam is qui sententiam protulit: vt scripsi in §. 1. de friuol. appell. in concord. vbi dixi non seruari. c. vt debitus. de appe. in curijs secularibus regni: & in hac taxatione iudex impendiorum, quae ad iter explicandum necessariae essent, rationem habere debet, per text. in l. sed sciendum. ff. ad T. rebel. in parlamenti tamen duo ex consiliarijs illius camerae solent expensas taxare, in qua iudicatus fuit processus. vide quae dixi supra de sentent. prouisio. artic. 3. glos. 2. circa fin.

Taxatio expensarum in executorijs per alium fit quae per iudicem, qui sententiam protulit.

Pouruen toutesfoys qu'au rapport & iugement des dictes sentences, iceulz iuges seront tenz appeller avec eux.

¶

Vodecimum est quoddam iudex in relatione processus, & vt vocant, rapportu, & sententia tenetur vocare aliquos, qui illis assideant, & consulant. Et sic non sufficeret vocare ad rapportum, nisi adessent sententia & iudicatio: quia iste tex. copulatiue loquitur: ad veritatem cuius requiritur vtrumque esse verum. c. 2. & c. inter ceteras. de rescrip. nec sufficeret vocare, si non veniret, & quid vocati facere debeant, subsequitur.

Et auoir l'aduis, & conseil.

Decimotertio requiritur quoddam iudex petat consilium ab illis, quos conuocauit: & sic vocati debent dare consilium iudici, super hac sententia ferenda, an sit condemnandus reus, vel absolucndus. & si non concludant ipsum damnandum ad quadraginta libras, exequetur sententia, vt hic: & quod aduocati cogantur consulere iudici, firmat gl. sing. in l. 2. C. de proxi. sacro. scrinio. lib. 12. secundum Bal. in marguar. in verb. consilium. quast. 6. Panor. in c. cum in veteri. nume. 13. de elect. sed cum quilibet ad lucrum regulariter propensus sit, & volens illud capiat, non solent cogi: sed posset iudex, etiam vbi nullum esset lucrum, eos cogere, alioqui ad lucrum aliud eos reuocare: sed quot vocare, & quales debeat, & ab illis consilium accipere. lege subsequentem text.

De quatre notables conseillers ou aduocat.

Decimumquartum est quoddam iudex sumat consilium a quatuor consiliariis, aut aduocatis: & dictio ou, hic posita est alternatiua ordinis, non electionis: quia si sunt consiliarij in illa sede, & iudicio, debet ab illis consilium petere, non ab aduocatis, eis spretis: vt in simili dixi in §. statumimus. in 2. de collatio. in concordia. in glo. authen. si vero non sint consiliarij, ab aduocatis habebit consilium: nempe cum consiliarij sint ad hoc praefecti, alij capi non possunt. arg. l. maritus. C. de procuratorib. prouiso enim expressa facit cessare tacitam. l. cum filio. ff. de vulgar. nec posset iudex huic text. prauiudicare, vocando aduocatos, & dimittendo consiliarios, alioqui a superiore puniri posset: quia hoc ei mandatur a Rege. vt consilia 2. rios vocet: ergo alios conuocare non poterit, nisi illis deficientibus, vel recusatis. Et per hoc patet, quod scriba seu graferius tenetur scribere consiliarios, seu aduocatos consulentes, qui interfuerunt decisioni causae: vt iudex appellationis postea cognoscat, an fuerint seruata: quae hic statuta sunt. nam in alijs ordinationibus vbi non exprimitur numerus quatuor, vel alius, est in arbitrio iudicis, quot velit vocare pro qualitate materiae, vbi non sunt consiliarij. arg. l. 1. ff. de iure deliber. sic fuit in Senatu decimum, anno 1520. die 21. Martij. vel puto hic voluisse intelligere par consellers, id est consulentes: quia tempore huius ordinationis nulli erant consiliarij nisi in curiis supremis vel admodum pauci.

Consiliarij prius vocantur quam aduocati: ut illi debeat.

Arestum.

Quis aduocatos iudex recipere debeat.

Intellectus ad l. nemo, c. de digni.

3 Decimoquinto requiritur quoddam illi consulentes, vel aduocati sint notabiles, id est insignes, & notari digni: ideo non potest omnes aduocatos accipere iudex, suos forte consanguineos, vel famulos, nisi sint notabiles, vt hic, & experientes, videlicet & doctos vocare ad consilium debet, & bonos: vt scripsi in proemi. concordia. in verbo viros. Facit text. in l. nec quicquam. §. obseruare. ff. de offic. proconsul. vbi scripsi. sed hodie affectio totum penes turbat mundum: hodie ex sanguinibus edificatur ciuitas sancta, curiae, & omnia scire.

4 Nempe graduatos conuocare debet: nam hi graduati insigniuntur gradu & nobiles fiunt, saltem doctores. teste Barto. in l. iudices. C. de dignitatib. lib. 12. & Bono de curtili in tractatu nobilita. in 3. parte. num. 97.

5 Etiam hoc verbum notabiles, vix potest referri ad consiliarios: quia vnusquisque habens officium a Rege censetur dignitatem sustinere. l. nemo. in fi. C. de dignitatib. libro 12. per quem text. Ludo. Roman. sing. 805. dicit quoddam licet officium procuratoris sit vile, tamen principe mandante efficitur nobile. Boerius in decisio. Burdegal. quast. 222. notabilis aliquando in malum capitur: vt scripsi in l. Marcellus. ff. de verb. sign. tamen quia sunt quaedam vasa facta ad ignominiam, alia ad honestatem: vt testatur D. Paulus: ita in officiis regis officia ad ignominiam non nobilitant hominem, quicquid dicant doctores. in contrarium. & illa l. nemo. loquitur de senatore: ideo apparitoris vel carnificis officium non est nobile, etiam si a principe concedatur: sed senatoris officium dignitatem confert habenti: & sic debet intelligi illa l. nemo. male. haecenus intellecta.

6 Nec puto sufficere quoddam vocet quatuor, si vnus ex illis non esset illius sententiae, per istum textum copulatiue loquentem appeller & auoir l'aduis & conseil, & in fine dicit quoddam debent se subscribere, si illius opinionis fuerint, ibi. signeront le dicton des dictes sentences: s'ils ont este de l'opinion & aduis d'icelles: & si non fuerint, debeat alios conuocare, donec quatuor conueniant: & hoc est tutius, & sic feruari solet: vel is qui illius non est sententiae, solet in sententiam maioris partis

partis

partis deuenire: & non posset omitti consilium, alioqui sententia esset nulla, quia hoc est de forma vt scribit Bald. in l. vna. col. penult. C. ne liceat tertio prouoca. & Feli. in c. cum dilecta. col. 7. de rescript.

De leurs sieges.

Decimum sextum requisitum est, quoddam iudices habeant consilium ab aduocatis illius curiae, in qua iudicant, si ibi inueniantur, & non fuerint recusati, & sint illius qualitatis, videlicet notabiles. Alioqui potest aliunde quaerere. arg. l. vt gradatim. ff. de munerib. & honorib. & ita fuit decimum anno 1524. die 9. vel 15. Ianuarij, quod sententia esset exequenda: licet dominus Montholonius aduocatus, & alij curiae supremae consulissent pro illa causa, pendente coram bailliuo Meldensi: quamuis allegatum fuisset multos in ciuitate practicanes fuisse, quod est bene notandum. quia ex omnibus mundi partibus ad hanc ciuitatem homines veniunt consilij habendi gratia, & alius de causis: & idem putarem, si haberent consilium ab aduocatis degentibus in ciuitatibus parlamentorum, vt superius dixi: nam sicut partes veniunt ad parlamenta ratione iustitiae habendae, ita ad aduocatos illius supremae curiae consilij habendi causa: nempe dicit Bald. in l. iuris ignorantia. C. qui admit. quoddam sicut mulieres & rustici vadunt ad filiam causa ligni habendi, & ad ciuitatem indulgentiarum consequendarum gratia, ita & gratia consilij ire debent. faceret tamen iniuriam iudex aduocatis sui tribunalis, si hoc passim facere vellet: sed quando videt eos recusatos alios quaerit, vel in ardua causa, cui non sunt fore pares practicanes illius curiae. Et ita iudicauit Senatus anno 1519. die 9. Februarij inter locumtenentes Estamparum vbi inhiuit locumtenenti generali vt non mitteret consulendos processus ad hanc ciuitatem, nisi fuissent magni momenti, & vt dicunt de grand importance, & sic debet intelligi quod scribitur in arti. decimoquinto, rubric. des causes beneficiales vbi additur, quoddam sex in sententia recedentiae vocari debent, vel ad minimum quatuor, ibi sic dicitur, practiciens de leurs sieges, & auditoires non suspectz, ne favorables a l'vne ne l'autre des dictes parties. doctores vero regentes non suspecti semper vocari ad hoc possunt, quia illorum est consulere, & licet non sint pragmatici illius curiae, sed ibi iura praesentes: tamen iudices ob hoc illos recusare non debent. argument. l. lecta. & ibi doctor. ff. si certum petatur. & scio me esse vocatum a magistratibus in locis, vbi fui regens, licet non essem aduocatus in illis tribunalibus.

Aduocati illius sedis & parliamenti semper vocari possunt. Arresti pro aduocatis parlamentorum.

Doctores regentes ad consilium vocari debent.

Qui avec les dictes iuges signeront le dicton des dictes sentences.

Decimum septimum quoddam consiliarij seu aduocati signent, seu subscribant libello, seu breuiculo, le dicton des dictes sentences. vt in l. 2. C. de senten. ex pericul. recitand. & de quo prosit ista subscriptio, & ex quibus causis fiat, scripsi in tractatu, de chirograph. & cedula recognition. in praefationibus.

S'ils ont este de l'opinion & aduis d'icelle.

Et sic quis non tenetur subscribere, quando non est illius sententiae: quod facit contra quosdam iuuenes aduocatos, qui se passim subscribunt omnibus opinionibus aliorum, etiam si verae non sint illius sententiae: cum ipsi forte nullius sint, nec iudicij, sed decisiones aliorum bonas malaeque sequuntur, sicut grues primam. cap. in apibus. 7. q. 1. alia elicite per vos ex hoc articulo: ista tamen sunt praecipua, & notanda.

Subscribere quando quis tenetur.

Loys. XII. artic. LXXXVII. des premieres.

Item que es matieres que doyuent estre executees non obstant oppositions ou appellations quelz conques, & sans preiudice d'icelles, noz dictz iuges executeront leurs sentences sans attendre noz lettres de chancellerie, ne commission ne auctorization de noz dictes cours.

Articulus decimus septimus.

Iste articulus tollit dubium magnam, quoddam iudices huius regni facere soliti erant: nempe ex consuetudine regni omni appellationi deferunt propter superioris reuerentiam: ob id non audebant iudices post appellationem suas exequi sententias ante istum articulum: in quo statuitur vt iudices, qui sententias protulerint in materiis executoriis, eas exequi possint non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & non expectatis literis a cancellaria emanatis: in quibus permittatur, vt executio fiat. nec est opus a curia impetrare commissionem ad

Sententia executoria sine literis regis post etiam appellationem exequi potest.

Literæ sunt per se non sunt impetranda.

2 vt sententiæ istæ executoriæ exequi possint etiam post appellationem. Ratio est: superfluum enim est precibus postulare, quod iam lege ista permissum est. l. i. C. de thesauris. lib. 10. sed ista executio est permissa iam ab ordinationibus, & sic à lege Gallorum, ergo alia permissio non requiritur: & si practicautes & pragmatici curiarum regni sciuisent istum articulum, non impetrasset, nec impetrarent tot literas, quot solent impetrare: quia mens conditoris est, vt non impetrantur literæ, quæ non sunt necessariæ: ideo in patria iuris scripti superflue literæ non impetrantur: vt hic solet fieri.

Sententia nulla à partibus probata non recurretur executioni.

3 Intellige tamen executionem fieri posse etiam post appellationem, tamē ante inhibitionem: scilicet si post per articulum sequentem, quando est facta partibus auditis: quia superiori obtemperandum est. l. vna. ff. si quis ius dicens non obtemperat. doct. in c. non solum. de appella. & superius dictum fuit: ideo si curia inhiberet, tunc literæ solent impetrari, quod non obstante appellatione, & inhibitionibus, sententia executioni mandetur per modum provisionis: quæ literæ facillè conceduntur & vocantur in ressortu Tholosano literæ de fortiori: quasi sententia fortiori debeat effectum, & debet fieri mentio inhibitionis curiæ, alioqui essent surreptitiæ.

Sententia quam pars in iudicium citatur, non debet executioni.

4 Secundò intellige quando illæ sententiæ sint validæ. l. 4. §. condemnatum, cum accipere debemus, qui ritè condemnatus est: & ibi plene doct. ff. de re iudica: quia sententia nulla exequenda non est. Bal. in cap. super questionum. col. 3. & cap. cum in iure. col. 3. de offic. deleg. & consil. 216. vol. 4. Hippol. consil. 43. omnis dubitatio, & sententia arbitralis, licet aliàs sit executoria per statutum, tamen si sit nulla, non debet exequi, etiam si de partium consensu confirmata fuerit: vt consiluit Dec. consil. 499. in causa. in fin. quia non potest approbati vt sententia, sed vt pactum. glo. in l. 2. C. communia vtriusque iudic. Bart. in l. vna. C. qui pro sua iurisdic. iudices dari possunt, alia multa allegat Dec. quæ videre poteris, & multa scripti in tractat. de literis obligat. articulo 1.

5 Nota tamen quòd si iudici, coram quo de nullitate agit, constat, illam sententiam fuisse aliquam, debet illam confirmare, & exequi facere. Bar. in l. i. in fin. quando prouoca. non est necesse. C. Alex. consil. 18. in causa. col. fi. vol. 6.

6 Tertio nisi pars quæ obtinuit confiteretur eam iniustam, quia tunc non debet exequi, cum corrigi possit. Innoc. in c. quia plerique. col. 2. de immunita. eccles. per tex. in c. 2. de purga. vulgar. & eo casu pars, quæ pro se habet sententiam, potest compelli per censuram ecclesiasticam, vt patet vltimè faciat liberationem. las. in repet. l. admonendi. col. 16. & seq. ff. de iure iuran. scripti in repetit. l. quòd iussit. numero 138. cum seq. in 2. not. ff. de re iudicat. & puto in hoc casu quòd secularis secularis, ecclesiasticus ecclesiasticos cogeret, nec aliter permitteretur in hoc regno extante viurpatione.

Falsa sententia non est exequenda.

7 Quarto intellige quando sententia fuit liquida, aliàs non. Bal. in cap. pastoralis. §. quia. col. pen. de offic. deleg. abundè scripti in dicto articulo rubric. de literis obligat. in glo. 9.

8 Quintò quando pars executionem non peteret, vel noller. Bald. in cap. super eod. col. 2. de offic. deleg. hoc enim iudicium non datur nisi postulatam fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno. infe. & inuito beneficium non datur. per reg. iur.

9 Sextò quando appellaret tanquam à minima is pro quo lata est, & eam non acceptaret. l. quidam. ff. de re iudic. vbi not. docto. & in l. quidam. si cert. petat.

10 Septimò quando esset falsa, capitul. 2. de crimin. fals. vbi Papa commendat episcopum, qui sententiam auctoritate falsarum literarum latam noluit mandare executioni. Barba. consil. 43. preclare. col. 7. in 1. vol. quia falsa sententia non est sententia, sicut falsus denarius, non est denarius. glo. sing. in l. omnes. C. de heredi. Alex. in addit. ad Barth. in l. eleganter. §. qui reprobo. ff. de pignori. actio. glo. in c. vera iustitia. 45. dist. Plura scripti in l. Paulus. ff. de verb. sign.

11 Intellige quando in promptu constaret de falso, scilicet si altiorē requireret indaginem, quia tunc interim exequi possent, per modum provisionis. l. 2. C. de fal. quia in executione, quæ est sum. naria, non admittuntur executiones requirentes altiorē indaginem. l. 3. §. idem. ff. ad exhiben. Alex. in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel.

12 Octauò quando illæ sententiæ erant iuris ordine seruato prolate, aliàs non valent, & sic non exequuntur. Bald. in c. pastoralis. §. 1. de offic. delegat. quia auctoritas iudicis non excusat, si non seruet ordinem iuris. Panor. in ca. consultationibus. col. vlt. de iure. patro. Nempè maior est defectus dum aliquid non fit ritè, quàm si fiat iniuste. Bald. in dicto cap. pastoralis. §. quia verò. col. ylt. de offic. deleg.

Sententia in incidentibus an sit executoria.

13 Nonò intellige sententiam exequendam tam in principali, quàm in incidentibus. Bal. in dicto ca. pastoralis. §. præterea. num. 3. de offic. delegat. Barba. in clem. causam. col. 4. de elect. per text. in clem. dispendiosam. de iudic. ibi, eas quoquomodo tangentibus: quia si vna causa puta alimentorum sit priuilegiata, etiam aliæ incidentes quæstiones ad eam erunt priuilegiatæ. Barro. in l. solent. ff. de aliment. & ciba. legat. facit tex. in cap. si annum. ibi, nec non & dependentibus ab eisdem. de iudic. in 6. de expensis dictum fuit superius articulo proximo. glo. 7.

Sententia an equam debitorē appareat esse non fertur.

14 Decimò intellige quando appareret debitorem esse: nam de hoc constare debet, antequam condemnari possit, liquere enim prætori debet. l. hæc autem. §. i. ff. quibus ex caus. in possessione. eat. facit l. non ignorat. C. qui accusa. non possunt. vnde fuit pronunciatum per hunc Serapina

anno 1556. die 17. Februarij, pro quodam tutore, qui pendente lite super ratione fuerat condemnatus ad dandum decem pupillo, malè iudicatum, eò quòd non apparebat illum tutorem debitorem esse in aliquo: vt superius dictum extitit.

15 Vndecimò non exequatur sententia quando aliud contineretur in ea, vt pote, condemnatio te ad decem, non obstantibus literis quinquennialibus, vel annalibus: eo quòd iudex repellit partem à suis literis, in eo non erit executoria, nec in aliquo: quia sententia videtur indiuidua, & non potest exequi nisi amittat literas. arg. l. si communem. ff. quemadmo. seruit. amitta. l. in hoc iudicio. ff. famil. eriscund. & hoc sæpius vidi seruari in iudiciis.

16 Duodecimò quando executio esset reuocabilis, aliàs non debet exequi etiam per literas regias, & ante appellationem. Aufer. in deci. Tolos. quæst. 430. vnde licet à sententia lata in possessorio de iure ciuili non appellatur. l. i. C. si de momenta. possess. quia in petitorio parti prouideri poterit. Fallit tamen si per sententiam in possessorio inferatur præiudicium irreparabile. Bad. in dicta l. i. de Ripa. in l. 4. §. condemnatum. num. 21. ff. de re iudic. & las. ibi vt supra dixi: vnde exceptio nullitatis impedit inhesionem personæ, quæ fieret pro executione sententiæ. nam per capturam personæ fieret iniuria quædam, quæ non potest aboliri. Bald. in l. i. C. in integr. restitut. postula. Feli. in cap. cum super. col. penult. de re iudicat. refert Bertrand. consil. 43. etiam si verum. in sine. volum. primo ex noua editione. idem dixi in tribus sententiis conformibus, vt non debeant exequi: quando executio retractari non posset, vt in matrimonio. in §. si. de friuol. appella. in concordat.

17 Vltimò non potest victor pro executione iudicati propria auctoritate bona condemnati capere per text. in l. miles. §. primo. ff. de re iud. vbi doctores dicunt quòd si pars contrarium faceret, amissione debiti & rei puniendæ esset. per l. extat. ff. quod met. caus. sed de licentia iudicis posset victor capere bona. glof. in dict. §. qui iudicati, quam approbant ibi docto. quod non seruetur in hoc regno: imò iudex ea concedens puniretur, vt vitetur occasio tumultus. l. non est singulis. ff. de re iudica. ideo executio iuris auctoritate fieri debet. l. si ex stipulatione. vbi docto. ff. de acquir. possessio. alia licet videre in articulo tract. de literis obligat. ne plura.

François. artic. V. des publ. 1519.

Item pource que icelle ordonnance à este mal gardee & obseruee par nos dictes iuges à cause des inhibitions & defences, qui leur ont este faictes tant par vertu de reliefz, en cas d'appel, que pareillement par les lettres, de ne lite pendente de nos dictes cours, auons ordonne & ordonnons, que non obstant icelles inhibitions pourront proceder outre sans sur ce attendre permission, ou inunction de nos lettres de chancellerie. Toutesfois si par nos dictes cours parties ouyes estoit ordonne, inhibition leur estre faicte de ne proceder outre, leur enioignons y obeir.

GLOSSA PRIMA.

Mpliat prædicta hic articulus: vt exequi debeant sententiæ executoriæ, etiam si parti inhibitu fuerit, vel iudici in vim literarum appellationis, vel ne lite pendente quicquam innouetur: quia hæc literæ facillè concedi solent, & sine causæ cognitione, ob id non vult illis obtemperari, si non fuerit à curia ordinatum inhibitiones esse faciendas: tunc illis stari debet, si speciales sint, quia hæc non solent fieri sine causæ cognitione, & auditis partibus, nec aliàs fieri debet: adeò quòd si appellans supplicauerit curiæ, vt inhibitiones fiant iudici: & curia censcat hoc sic faciendum esse, dicens, fiant inhibitiones in forma, illis inhibitionibus generalibus non vult conditor hic vt iudices obtemperent, nisi partibus auditis fuerit dictum, fiant inhibitiones, tunc enim obtemperandum esset: aliàs puniretur non obtemperans arbitrio curiæ. l. vnic. ff. si quis ius dicens. non obtem. quando verò inhibitionibus exactis à curia partibus non auditis iudex procedit in his executoriis, non punietur, quia auctoritate huius ordinationis hoc facit: & quod auctoritate iuris factum est pœnam non meretur. l. Graccus. C. de adulter. & sic addemus hic generales inhibitiones non recipiendas, speciales verò sic.

2 Præmittendum est ad intellectum sequentium, quòd sunt aliqua debita priuilegiata executoria etiam sine instrumento regio notato sigillo, si de illis appareat debitis.

3 Et primo debitum regum, postquam enim ipse priuilegia aliis concedit, necesse est vt sibi non desint. l. nemo. & l. missi. de exactorib. tributo. C. lib. 10. vbi not. & publicæ functiones velo legato exiguntur. §. coges. in authen. de mandat. princ. col. 3. Bal. consil. 238. ad veritatem. in primo volum. imò conductores seu exactores publicorum vectigalium, quos firmarios regios vocamus, etiam ex pecunia ipsis debita pro ista conductione & exactione habent ex consuetudine contractos debitorum executionem etiam si Regi soluerint, & quando agitur de denariis regis. l. litibus. §. si.

Archi.

Executoria sententia non est ubi quis literis annalibus vel quinquennialibus priuatur. Executio impeditur quando esset irretractabilis.

Pars propria auctoritate bona sibi adiudicata sine executione non capit.

Articulus vltimus.

Sententia executoria post inhibitionem an sit exequenda.

Debita executoria sine instrumentis. Regum debitum exequendum.

C. de agricol. & cenſitis. li. ii. Pyrrhus in l. penulti. de conueniend. ſiſci debitorib. & l. ſi. de capiend. & diſtrahend. pignor. lib. 10. vide eum in l. vnica. de conuucto. & procurato. lib. ii. & iſta eſt materia quæ in curia generalium iuſtitia exercetur. Etiam multa & emendæ adiudicatæ regi à Senatu, exequi debent, non obſtantibus oppoſitionibus & appellationibus, & apparitores non debent iſta timere, ſed exequi, vt ſtatuit Senatus Pariſ. anno 1382. die 3. Decembris, inſtantibus theſaurariis regis, videlicet Philippo de S. Petro, & Reginaldo de la Chapelle. 3

In uenditionem vini executio debiti fit.

Debitum nundinarum eſt priuilegiatum. Arestum.

Statuta ab ordine ſancti Michaelis ſunt executoria.

Sententia Generalium monetæ executoria. Statuta pro obſeruatione regulæ religioſorum ſunt executoria. Caſus executorij.

4 Secundò ſi quis uendiderit vinum, executio fit in eum tredecimæ partis, vel octauæ conſuetæ, dummodo terminus non fuerit datus venditori: tunc efficitur debitum commune, & amittit priuilegium. arg. l. 4. §. ſi ex conuentione. ff. de re iudica. ſic uidi in forenſibus iudicijs ſeruari.

5 Tertio deſcriptum eſt debitum, priuilegiatum habens executionem paratam. l. penu. C. de poſit. dixi in tracta. de liter. oblig. arti. 6. alia executoria, de iure communi.

6 Quarto priuilegiatum eſt debitum factum tempore nundinarum Lugduni, Campaniæ, vel Briæ: vt poſſit capi debitor: ſecus ſi extra ciuitatem factum fuerit, vel in ciuitate, & extra tempus nundinarum: vt fuit deſiſum in hoc Senatu, anno 1342. die 13. Iulij, in magna camera, idem puo in nundinis aliarum ciuitatum ſic priuilegiatis, vt etiam prius ſolui debeant, & ſine contributione: quod ſecus eſt in alijs debitis. l. i. & per totum, ff. de priuileg. creditorum, ubi etiam ſi plura ſint bona quàm ea quæ licitantur, creditores oppoſentes non audiuntur. Secus ſi non ſint alia bona, vt l. pupillus. ff. de priuileg. credito. cum alijs legibus ibidem deſcriptis.

7 Quintò ea, quæ ſtatuta ſunt ab ordine militum S. Michaelis, qui à Rege ſancto Ludouico inſtitutus fuit, quos uocamus les cheualiers de l'ordre, executioni mandari debent, nec ab his poteſt appellari: ita inueni in fundatione illius ordinis, ubi hæc uerba ſunt, *Ordonnons, & eſtaſſions, & determinons ledict ordre auoir cognoiſſance & court ſouueraine es cas, qui le touchent, & peuent toucher, ſur les freres, & compaignons, & officiers d'icelles, & que toutes ſommations, peines, corrections, punitions, priuations, appointemens, ſentences, iugemens, arreſtz, & choſes paſſées, faictes & decretées, par ledict ordre es cas qui luy touchent, & peuent toucher, & ſur freres & cheualiers officiers d'iceluy ordre, ſoyent executeires, valables & entermees, comme de court ſouueraine, ſans que pour les empescher lon puiſſe, ou doyne ailleurs recourir, par complaincte, ſupplication, appel, ou autrement, en quelque maniere que ce ſoit &c.*

Datum Ambaſiæ anno 469. poſt milleſimum: die uero prima Auguſti, nec cenſetur per hoc prohibita erroris propoſitio, quæ uix tolli poſſet: vt not. docto. in l. vna. C. de erro. calcul. ſcripſi in tracta. de ſupplica. & propoſitio. erroris.

8 Sextò ſententia lata à prælato contra aliquem, vt oſtenderet titulum ſui beneficij, quem nullum pronunciauit, non obſtante appellatione exequi poteſt: quia conferri illud beneficium alteri poteſt. glo. in uerb. inquirant. in fi. §. ordinarij. de pacific. poſſeſſorib. in pragmatic.

9 Septimo ſententia lata ab epiſcopo contra laicum facta prorogatione exequi debet: ne ſit caſſa epiſcopalis cognitio, & propter dignitatis epiſcopalis reuerentiam, l. epiſcopale iudicium. C. de epiſcop. audien. quod uix hodie ſeruaretur in Forenſi iudicio, cum ſeculares iudicijs totis (vt aiunt) neruis iuriſdictionem eccleſiaſticam deſtruere moliantur, quæ ante eos exorta eſt, & poſtea etiam durabit.

10 Octauò ſententia ſuſpenſionis, interdictionis, vel priuationis lata à Generalibus monetarum, contra officiales dictæ monetæ, executioni mandari debet pendente appellatione ad ſenatum: vt continetur in ordinatione monetæ nouiſſimis. uerſic. item uolent, que ſi des ſentences &c.

11 Nonò ſtatuta facta pro obſeruatione regulæ religioſorum, vel collegiorum ſeruari debent non obſtantibus oppoſitionibus & appellationibus. ca. relatum. ne cler. vel mona. unde quando committitur quibuſdam reformatio monaſterij: omnia ab his ſtatuta exequuntur per prouiſionem non obſtantibus appellationibus: quia agitur de correctione in qua appellatio non recipitur niſi poſt executionem in hoc regno. c. ad noſtram. de appella. alios caſus in quibus appellatio non recipitur ſcribam, in rub. de appella. in ordinatione. reg.

12 Vltimò ex prædictis habemus caſus in quibus executio fit, primus eſt in literis obligatorijs: vt abunde ſcripſi in tractatu de liter. obliga.

Secundus eſt ratione rei iudicatæ, ſeu condemnationis, vt in hoc tracta. Tertius ratione debiti priuilegiati, vt regij denarij, pupillorum, & aliorum, de quibus ſtatim ſcripſi.

Quartus ratione penſionis debite locationis cauſa: & hunc & quemlibet iſtorum caſuum plenè tractaui articulo quarto. tracta. de liter. obliga.

Quintus, ex priuilegio Pariſien. conſeſſo, & alijs ferme ciuitatibus regni, contra extraneos licet per executionem procedere: vt oſtendi in tracta. de literis obligato. articulo. ſexto.

Sextus caſus eſt prouiſionalis: omnes enim caſus prouiſionales exequi poſſunt: vt abunde ſcripſi in tracta. de ſenten. prouiſio. alij caſus poſſunt ex his tracta. elici, quia quilibet iſtorum alios complectitur. Et in quibus caſibus executio per ordina. fit, iudex debet pronuciare executionem faciendam, non obſtante appellatione, aliàs perperam agit, vt pronunciauit Senatus anno 1313. die 29. Octobris.

13 Aduertendum eſt, quòd executionem ſuſpedit in integrum reſtitutio. vt C. in inte. reſti. poſtul. ne quid noui fiat. l. vnica. & l. defendente. de authorit. tutor. ff. ubi Bartol. dicit hoc eſſe uerum, quando

quando cauſa reſtitutionis eſſet euidens, aliàs non impedit executionem præſtita cautione. per c. ſuſcitata. de in integ. reſtitu. & hoc iure uitur. Boer. in deciſio. Burdegal. quaſt. 65. ſed aliud.

14 Item quando peteretur reſtitutio aduerſus principis ſententiam: tunc non impeditur eius executio, propter authoritatem principis. dict. cap. ſuſcitata. de in integ. reſtit. Auſſer. deciſio. 54. & in deciſio. Neapol. q. 356. fuit dubitatum.

Hodie de ſtylo regni Franciæ propter uehementem præſumptionem differendæ executionis ſolent executioni demandari interim ſententiæ cautione data: niſi executio ſit irretractabilis. per dict. cap. ſuſcitata: & ſic uidi ſeruari.

15 Secundò nouatio executionem impedit. l. 4. §. ſi ex conuentione. ff. de re iudica. quæ non fit, niſi expreſſè dicatur in ſtrumento: ideo ſi quis promittat de nouo id, in quo eſt condemnatus, niſi dicat animo nouandi, non tollitur executio. per l. fin. C. de nouatio. laſ. & alij in l. ſingularia. ff. ſi certum petatur.

Nouatio impedit executionem.

Imò uidi per literas regias concedi cuidam ſimplici uiro pauperi tamen, cui erat facta hæc promiſſio animo nouandi, cum non intelligeret renunciare ſuæ ſententiæ, vel areſto, vt non obſtante hac nouatione, ſententia exqueretur, non habendo rationem ad nouationem, quod eſt notandum: quia ſi poſtea iſta allegetur coram ſenatu: interrogatur debitor, quare non ſoluit, & ſolet condemnari: vt ſapius audiui.

16 Tertio delegatio executionem tollit: unde ſi condemnatus dem debitorem meum, qui tibi promittat ſoluere: non poteris poſtea executionem in me petere: quia delegatio ſolutioni æquiparatur. l. quamuis. §. interdum. ff. ad Velleia. vt plene Bart. Angel. & Imol. probant in l. delegare. ff. de nouatio. & iſta eſt communis ſecundum laſ. in d. l. ſingularia. col. 9. ff. ſi cert. petatur. niſi cum proteſtatione accipias debitorem tibi delegatum: vt ſi non ſoluat intra menſem, non recedis à ſententiæ executione: quod ſacere debes, ne prius debitum tollatur.

Delegatio executionem impedit.

17 Quarto quando allegaretur nullitas. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudica. dixi tamen interim per modum prouiſionis ſententiam exequendam. in tracta. de liter. obliga. arti. 1. & ſuprà cod. artic. 7. per cap. accepimus. de fide inſtru. l. ſi. C. de ordi. cognit. Franciſ. Marc. in deciſio. Delphinalib. quaſt. 43. primæ partis.

Nullitas an executionem impediatur.

18 Quintò quando proponitur error, & ſic ſupplicatio principi. authen. quæ ſupplicatio. C. de precib. impera. offer. dixi tamen interim executionem faciendam in interpretatio. l. quod iuſſit. in ſecundo nota. ff. de re iudic. & in tracta. meo de ſupplica.

Supplicatio & literæ ciuiles an executionem impediatur.

19 Sextò, quando impetrantur literæ in forma ſupplicationis ciuilibus. l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. tamen executio interim fit: vt dixi in tracta. de literis ciuilibus.

20 Septimò ſi ſuper rebus captis controuerſa à tertio moueatur: & condemnatus non habet alia bona, alioqui alia capienda eſſent. tex. ſing. in l. à Diuo Pio. §. ſi ſuper. ff. de re iudica. & in hoc differretur executio, quouſque cognitum fuerit, ad quem illæ res pertineant: quæ cognitio ſummarie fieri debet, vt ibi.

21 Octauò ceſſio bonorum executionem impedit. l. 1. & fin. C. de ceſſion. bonorum. intellige quando non haberet bona, nec in fraudem alienaſſet, & in caſibus in quibus ceſſio recipitur: de quibus per laſo. in §. fin. inſtit. de actionib. & Soci. regul. 48. Ceſſio.

Ceſſio bonorum executionem impedit. Cautio datur à petente executionem.

22 Nonò impeditur executio, ſaltem differtur, donec is, qui eam petit, caueat: ſi tertius in alio iudicio illam rem petebat, vel ſe opponebat executioni. l. is à quo. ff. de rei uendic. Alexand. conſil. 14. in ſexto volum. Fel. in cap. cum ſuper. colum. 4. de re iudicata. etiam habet locum in beneficijs, vt tertius ſe oppoſens executioni ſententiæ recedentiæ, vel alterius non impediatur executionem præſtita cautione uictò, eidem tamen non oherit. Panor. & Fel. in cap. ueniens. de teſtib. dixi ſuperius arti. 1.

23 Decimò ſi commodatarius, vel depoſitarius condemnatus fuerit ad æſtimationem rei, impeditur executio: ſi dominus rem inuenierit commodatam, vel depoſitam, & eam abſque pretij ſolutione recuperauerit. l. ſi fullo. ubi Bartol. ff. de condi. ſine cauſa. l. in commo. §. fin. & l. rem. commoda. ff.

Recuperatio rem non poteſt æſtimationem recuperare.

24 Undecimò etiam executio impeditur contra fideiuſſorem lite pendente ſuper debito principali, vel ſuper re principali: vt docet Bald. in l. fin. C. de fideiuſſorib. ſcripſi in tractatu de literis obligatorijs. arti. 11.

In fideiuſſorem an fieri executio poſſit.

25 Duodecimò impeditur executio contra eum cuius bona ſunt conſiſcata. Creditores enim nil conſequi poſſunt: ſed iudices etiam in pœnis ſiſcalibus & emendis ſiſcum præferunt. ſed contra. rub. C. pœnis ſiſcalibus. credito. præferri. lib. 10. quæ lec. licet ſit ualde æqua, tamen quidam magiſtratus & animas & corpora principibus tribuunt: ſed ſi maritus & uxor ſe obligauerint, & quilibet in ſolidum: tunc conſiſcatione bonorum mariti facta uxor conueniri poterit propter illam obligationem: & ita fuit iudicatum in Caſtelleto: vt alibi dico.

Conſiſcatis bonis creditores nil conſequuntur.

26 Decimotertio impeditur executio, ſi ſententia executioni demandata intra annum non fuerit. per cap. Si autem. & cap. plerumque de reſcriptis. cap. quærenti. de offic. deleg. ubi docto. ſuperius ſcripſi.

27 Decimoquarto impeditur regulariter executio per appellationem, cum per eam ſuſpenſa ſit ſententia. cap. ueniens. de iureiuran. ergo non poteſt exequi. fallit poſt deſertionem. docto.

Appellatio executionem impedit.

in cap. cum sit Romana. de appellat. & censetur esse deserta si non fuerit reuelata intra tres menses, vel intra tempus styli. item si intra biennium quis non fuerit cam profecutus. authent. ei qui appellat. C. de tempor. appel. Nisi in consistorio principis, vel parlamenti, vel quando iudex appellationis etiam inferior ad dicendum ius super appellatione pronunciauerit. l. cum anterioribus. ibidem & cap. anteriorem. 2. quaest. 6. dicam abunde in tractat. de appel.

Animal datum pro noxae executionem impedit.

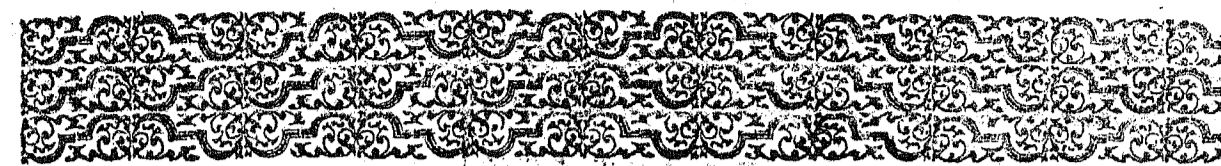
28 Vltimo denegatur actio iudicati contra eum, qui dedit animal noxae victus per sententiam. l. si quis a multis. ff. de noxalib. Alios casus poteris elicere docte lector. ex practi. Vberti de Bonacurso. in rub. de impediment. executio.

Hæc nostra scripta, si lubet, boni consule, quæ licet modica sint, tibi bone lector, nolui denegare: quamobrem errata benignè corrigere, & non per inuidiam digneris, de iure probatis gratias agamus Deo optimo maximo, qui ista nobis suggessit & docuit. Amen.

F I N I S.

Spes mea Christus.

P R A E S T

P R A E S T A N T I S S I M O V I R O,
D. L V D O V I C O D E L A N S E L E R G I O

A P V D T H O L O S A T E S S E N A T O R I E G R E G I O,
P. Rebuffus iuris vtriusque doctor, & comes S. D.

Vltia me hortantur ad hunc tractatum tibi dicendum Senator amplissime: primum egregij ac prudentissimi senatoris patris tui memoria: Cuius ego & morum grauitatem, & doctrinam, humanitatemque, præcipuam erga me, dum mente repeto, non possum non me primum illi, deinde tibi veluti eius virtutis heredi, obnoxium publice fateri: nam dum essem in atate, quæ per se non satis consulta esse solet, & suo consilio, & humanissima commotione sæpe mea

studia excitauit, auxitque, semper animum ad ea promouenda, idque, adeo, ut eius auctoritas (ut ingenuè fatear) iuueniles calores (verbis utar Iustini) in studio literarum tantisper continuerit, donec cum atate crescente iudicio in his ad hoc usque tempus nostræ senectutis perseverauerimus. itaque cum ille plures reliquerit liberos dignos quidem tanto patre, ut qui non solum facultatum, sed etiam virtutis & eruditionis, heredes verè existant, & generis nobilitatem, antiquumque & clarum familia nomen, & retineant, & illustrent, augeantque quotidie: omnes sane alij a probatis laudatisque viris iam cogniti satis, tum laudati sunt: tua tamè integritas non solum ob cognationem, verum etiam & morum & literarum præstantia mihi semper, & alijs admirationi fuit: ut qui à teneris annis non solum literarum bonarum, liberaliumque artium institutione excoli cœpisti: verum vtriusque iuris scientia studio cumulatisimè ornatus: ita vsu atque exercitatione forensi ià dudum perfecisti, ut bellissimè aduocationis officio perfunctus, à Rege nostro senatorio apud Tholosates munere decoratus fueris: quo suscepto, tantum vitæ probitate, consilio, existimatione denique apud omnes valuisti: ut ab optimo principe nuperrimè Lutetiam multis causis, & quidem maximis grauisimisque euocatus, selectusque iudex fueris: quæ cum verissima sint, dignis existimaui, et literis ista commèdarem. Quamobrem libellum de Euocationibus, tibi maxime convenientem, dicendum optima ratione censui: quod munus qualecumque sit, & si multò digniori te ornare cuperem, hilari tamen (quæ affoles) fronte suscipies. Sat interea erit, si sit virtutis tua, & amicitia nostra, perpetuum testimonium.

Vale, & nos ama.

T R A C T

TRACTATUS

DE EUOCATIONIBVS

VTILIS, ET IN FORENSI IV-

DICIO VALDE FREQVENS.

Vuocationis materiam permultis ignotam esse, & à iurium interpretibus parum discissam & tractatam, mente mea reuoluens, frequentem tamen & necessariam, quæstiones in hac materia vsu venientes, & in forensi iudicio quotidie agitatæ, breui pertractare vehementer, & longo tempore percipiui, sed cum aliquas conclusiones in l. quod iussit, interpretatione præscripsissem, eas sufficere existimabam, donec vidissem eas ad plenam materiam cognitionem non satis esse: quam obrem sequentia in ordinem duxi redigenda, prius habita Dei opt. max. inuocatione.

Primum omnium quot modis accipiatur euocatio, seu verbum euocare. Secundò, quid sit. Tertiò, quomplex sit. Quarto, quomodo euocatio facièda sit. Quintò, cui euocare sit liberum.

Sextò, quando euocatio iure fieri valeat. Septimò, quæ euocationis habendæ gratia allegari possint. Octauò, quis euocationem impetrare iure valeat. Nonò, an acta ante euocationem facta subsistant. Decimò, quibus ex causis euocatio irritetur. Vndecimò, quæ sint differentiæ inter euocationem & appellationem. Duodecimò, quæ etiam differentiæ consistant inter euocationem & supplicationem: quibus vitis, euocabimus supplicationis materiam, quam Deo adiuuante etiam pertractari in animo est, cum materia de literis ciuilibus, ex quibus, vt spero, non minimus ad erit fructus.

Summa eorum quæ in tractatu continentur.

Quot modis accipiatur verbum euocare.

Euocare est in ius vocare.

Budæi sententia cum distinctione sustinetur.

1 In primis sciendum est, quòd verbum euocare multis sumitur modis. Primò, euocare pro abducere, exponit iurisc. in l. proculus ff. de damno infecto. ibi, aut si in vicino tuo agro, cuniculo, vel fossa aquam meam euoces, quamuis enim & hic aquam mihi abducas &c.

2 Secundò, pro remouere, extrahere. in l. sacra. §. i. ff. de rerum diuisione. ibi, solent, qui religione eum locum liberate volunt, sacra inde euocare, quamuis Spiegel, in dictio. suo exponat sacra euocare, id est expugnatores sacrilegij nomine exoluere: videte vtra expositio conueniat. Et prima mea sententia, magis arridet text. & sensui, vt puto.

3 Tertiò, euocare ad munera, est conuocare, vocare in iungere munus. l. 2. in fi. iunct. l. Lucius. §. idem respò. ff. ad municipales. & l. tertia. de muneri. alibi dicit committere munera. in l. ad temp. ibidem. l. i. C. de temporib. appella.

4 Quarto, euocare, est citare, in ius vocare. l. prima. §. primo. ff. de feriis. ibi, tametsi non rectè fecerit, qui eos euocauerit. l. etiam. in fi. ibi, ad agendum à præside euocato. de minorib. & postea ibi, non euocatis creditoribus. l. secunda. §. legatis. de iudic. ibi, eum qui tutelæ reddendæ causa Romæ esset euocatus, alterius tutelæ causa, cuius non erat euocatus non debere compelli iudicium suscipere. facit l. cum verò. §. subuentum. ff. de fideicomis. liberta.

5 Quintò, euocare est in re criminosa citare, teste Budæo. in forensi. *ad iur. ner à comparo. in per. forme.* intelligendum est tamen, quòd si verbum euocare proferatur in ciuilibus in quibus præsentia personæ opus non est, tunc intelligitur in ius vocare. iuxta l. fi. C. de procurat. videlicet vt compareat quis per se, vel per procuratorem: vt ibidem liberum est cuique. & sic non accipitur hoc modo sicut Budæ. scribit, vt proximè probaui per multos tex. & adhuc allego tex. in l. contumacia. ibi, tribus edictis euocatus. de re iud. ff.

Si verò euocare respiciat crimen, vel casus, in quibus opus est præsentia personæ, tunc euocare est citare: vt ipse qui citatur compareat: vt vulgò dicitur *personellemens citè*, & hoc ratione materię, non verbi, de hoc loquitur l. 3. in fi. ff. de testi. ibi, testes non temere euocandi sunt per longū iter: & ibi non esse dubitandum, quin euocandi sint, quos necessarios in ipsa cognitione deprehenderit, qui iudicat. & l. 2. §. senatus. ibi, edictis euocati affuerunt: de iure fisci.

6 Sextò, euocare verbum ad vocationem bellicam accommodatum est, & est ad diuersa loca diuersos cogere exercitus, teste Budæ. in annot. primis, in l. i. ff. de posit. inde euocati, milites auxiliæres, qui subito ad opem rei publi. ferendam vocati sunt, nil allegat, posset tamen adducere Liuium lib. 2. deca. 3. & lib. 3. deca. 3.

7 Ultimo euocare hic accipimus pro eo quod est causam inchoatam ad se vocare, & ob id velle illi iudici, coram quo incepta erat, ne de ea cognoscat. l. iudicium soluitur. ff. de iudic. cap. vt nostrum. de appellatio. & hanc euocationem huc euocabimus, & plura aliunde ad finia afferemus.

Secundò

9 Secundò quid sit euocatio: Respon. est causæ pendens coram inferiore, ad principem, vel alium superiorem, legitimè facta reuocatio seu translatio. primò dicitur causæ pendens: quia decisa causa non euocatur, nec lis, quæ non est, euocari potest. arg. l. decem. ff. de verb. oblig. cap. ad dissoluendum. de depon. impuber. & inferius fusiùs explicabitur.

Coram inferiore ideo in definitione dixi: quia si coram superiore ageretur causa, & ille non recognosceret alium, non posset ab eo causa euocari, sicut nec appellari: vt scribitur in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. & inferius plenius elucidabitur.

10 Item dicitur ad principem, quia Papa & princeps solent ad se euocare, & nemo ab eis per d. c. cuncta. & c. vt nostrum. de appella. & in ordi. reg. scribitur in rub. *Du droit royal.* vbi scribitur euocationem esse iuris regalis.

Dicitur etiam ad alium superiorem, quia etiam extra principem is qui reuocare iudicem potest, euocare causam ab eo non prohibetur. l. iudicium. ff. de iudic. & inferius dicitur in 4. q.

Legitimè dicitur, quia si ius refragetur, fieri non poterit euocatio: vt dicam inferius. in 10. q.

Postea inscribitur in definitione reuocatio, quæ ponitur in d. c. vt nostrum. pro euocatione. Budæ. autem in forensi. vocat eam translationem litium: sed vtunque vocetur in forensi iudicio, & à iure euocatio nominatur.

Interdum aduocatio à Papa. in cap. auditis. de procurato. & reuocatio in dicto cap. vt nostrum. quia is qui euocat, reuocat potestatem iudicibus datam in illa causa. d. l. iudicium. ff. de iudic. cap. pastoralis. §. primo. de offi. delegat. alia inferius pro hac definitione dicentur.

11 Tertiò quæro quomplex sit euocatio: Respon. duplex, quædam est expressa, altera tacita: expressa est, quando in literis, vel aliàs exprimitur verbum euocamus.

12 Et regulariter princeps non euocat causam, nisi apponat verbum euocamus, *euoquons etc.* & ita scribunt doctores in c. vt nostrum. de appella. archi. in c. induciæ. §. ei autem. 3. q. 3. sicut dicitur de reservatione, in qua requiritur verbū reseruamus. tex. in c. inter dilectos. vbi Io. Andr. secundum vnum intellectum. col. vlt. de excessib. prælato. & dom. confi. 136. super primo. Ideo vidi in literis regis euocationis opponi *Nous pour les causes dessusdictes, icelles auons euoqué & euoquôs de grace speciale.*

13 Hæc tamen clausula de plenitudine potestatis, vel de gratia speciali non est necessaria: quia istam euocationem facit princeps de iure communi: ergo ista plenitudo potestatis non requiritur, nec clausula de gratia, cum de iure fiat. l. iudicium soluitur vetante eo, qui iudicare iusserat. ff. de iudic. hoc expressè scribit D. Boer. in trac. de præminent. mag. consilij in add. ad Ioannem Monta. fol. 39.

14 Ego tamen putarem istam clausulam non omittendam propter consuetudinem & stylum Franciæ, qui est vt apponatur, & ex stylo describi solet, ideo non omittenda. l. si quis sub conditione. ff. de conditio. instiui. & stylus curiæ est sequendus. c. ex literis. de constitu. de quo plenè scripsi in trac. de consue. in ordinatio. reg. imò si hæc clausulæ omitterentur, literæ non valent, quia contra stylum solitū essent, & hoc in expressa euocatione, diuersum est in tacita: vt sequitur.

15 Tacita euocatio est, quæ tacitè fit, eo ipso fortè quod princeps incipit cognoscere de causa, tacitè videtur ab aliis euocare: vt firmat Innocen. & alij in c. cum M. circa finem. de constitu. & hanc doctores indirectam vocant, directam verò expressam. nam sicut verbo voluntas hominis declaratur. l. Labeo. ff. de suppelle. legata & facta. l. de quibus. in fi. de legib. ibi, quare rectissimè etiam illud receptum est, vt legem non solo suffragio legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per consuetudinem abrogetur, facit l. Paulus. ff. rem rata. habe. c. dilecti. de appellatio.

16 Notandum est quod si pars in supplicatione peteret euocari causam: & postea Papa, aut princeps signet illam supplicationem, & dicat, audiat talis, & ceter, vt petitur, videtur princeps se ad partis petitionem referre. l. i. defensor. ff. de inter. actio. & sic videtur causam euocare, & in literis postea exprimi debet verbum euocamus. c. inter dilectos. circa finem. de fide instru. sic consuluit domi. confi. 47. supplicatur Papæ. sequitur Paul. confi. 253. ad confirmationem, in 1. vol. & Dec. confi. 137. & diligenter. col. 3. verti. 3. principaliter. & per illa verba audiat talis, tacitè reuocata à primo censetur causa: vt firmant do. de rota. decif. 67. si petatur. in no.

17 Item si princeps delegat causam, alicui videtur adimere à primo iudice, qui cognoscebat, & aduocare tacitè. cap. ceterum. de rescri. vbi doct. & cap. pastoralis. & cap. cum contingat ibidem. & quid inter sit inter euocationem expressam & tacitam, dicam in differentiis inferius inter appellationem & euocationem: & hoc est notandum in Francia, quia sapius princeps iudicibus certis causam committit, quos commissarios vocant: & illi omnibus aliis præferuntur, quia specialiter verbum euocamus, tamen si non exprimeretur euocatio, tacitè fieri censetur.

18 Ad hæc dicendum est quod dupliciter fit euocatio, videlicet motu proprio, & ad partis petitionem. Motu proprio fit, quando citra partis petitionem fit: & hæc solet fieri, quando agitur de episcopatu, abbacia, vel de alia magna re, vel de causa parium Franciæ, aut de alio habente fauores, & tunc magno Regis consilio committi solet: vt no. Ioan. Monta. in trac. de autho. mag. consilij. in 4. art. promiscuè. fol. 69. vel alteri curiæ parlamenti, aut iudicibus, quibus principi videbitur, & in hoc certa non potest assignari regula: quia pro ratione voluntas: vt dicit gl. in §. furtiuè. de vsucapio. in insti. & effectus. l. istius clausulæ, motus proprii, descripti in forma mandati. in

Quid sit euocatio.

Duplex euocatio.

Verbū euocamus an requiratur in literis.

Clausula de plenitudine an sit necessaria.

Tacita euocatio.

Tacitè quædo euocatio fiat.

Per delegationem euocatur causa.

Dupliciter fit euocatio.

ver. mo

Ante intimationem an euocatio operetur.

19 ver. motu proprio, in concordia. Francie. Et per istam euocationem motu proprio factum reuocatur iudicium iudicis cognoscentis, etiam si ignoraret dictam euocationem: vt asserunt Panor. Imol. & alij, in c. ceterum. de rescri. & Perus. in d. c. vt nostrum. de appella. dicentes hanc esse communem sententiam: quia clausula motus proprii operatur etiam ante intimationem. allegat c. ecclesia. vt lite pendente. & hanc opinionem sequitur Cor. consil. 62. primo ingrediendo litteram f. vol. 1. & Aufr. in deci. Tholo. q. 480.

20 Contrarium tamen seruatur in Francia, in qua nulla littera ligant, vel pauca admodum ante intimationem: & hoc etiam docent Feli. & Dec. in d. c. ceterum. col. 3. de rescrip. dicentes, non inuenisse hunc motus proprii effectum, vt ante intimationem euocatio locum habeat: nec gesta a iudice a quo euocatur causa, sunt nulla: antequam fuerit illi presentatio euocationis facta, & ira vidi seruari: quia non est verisimile principem euocantem velle afficere ignorantes. cap. 1. vbi Inno. de concess. prebend. in 6. l. qui absent. ff. de acquir. possess. & scientiam, & non ignorantiam obligari volumus. l. generali. C. de tabular. lib. 10. nec tenebatur iudex, qui cognoscebat diuinare. c. vnico. vt eccle. benef. sine vlla diminutio. conferan. l. si putator. ff. ad legem Aquil. postquam pena non imponitur ignoranti. per d. l. generali: & retractatio est pena. gl. in c. cognoscentes. & ibi docto. de consti. c. si religiosus. de electio. in 6. dixi in §. monemus. in verb. nullitatis penam. de collatio. in concordia. ideo non imponitur ante euocationis presentationem.

21 Etiam iure cognoscit iudex ante reuocationem, tam quia est iudex, quam etiam propter communem errorem. l. barbarius. ff. de offic. prae. & quia est in possessione cognoscendi, quam auferre ab eo oportet: vt dicit Bald. in l. falsus. col. 7. vers. nunc videndum. C. de furt.

Clausula irritans ante intimationem an operetur.

22 Limitant doctores in literis euocationis, vbi est haec clausula irritans, videlicet decernens irritum & inane, quicquid in contrarium factum fuerit, per d. cap. 1. de concessio. prebend. in 6. & docto. in d. cap. vt nostrum. de appellat. quia natura istius clausulae est afficere etiam ignorantes, per cap. si eo tempore, de ele. in 6. cap. dudum. & cap. penul. de prebend. eo. libr. glo. in verbo censetur. de coll. in pragmati. sanctio. idem firmat Alex. in consil. 90. omisis. in 7. vol. & Soc. consil. 112. quod colla. in 3. lib. Dec. in d. cap. ceterum. col. 4. siue istae litterae processerint cum causa, vel sine causa, etiam sine motu proprio. vt Fel. scribit ibidem. & docto. in c. audita. de restit. spoliat. quia vbi haec decreti clausula est opposita, non intelligitur haec conditio, si pars vti voluerit: vt asserunt docto. in d. c. ceterum. licet Feli. ibi relinquat hoc cogitandum.

23 Ego tamen putarem in hoc casu ante litterarum & voluntaris euocantis intimationem valere gesta per iudicem a quo, per ea quae proximè dixi in clausula motus proprii: & istud seruatur in Francia, quicquid in contrarium dicatur, ratio est: quia ante presentationem & receptionem litterarum, & voluntaris euocantis non dicitur iudex cognoscentis habere notitiam euocationis. cap. audita. de restit. spoliat. & docto. ad hoc ibi ponderant: & ideo ignorans non obligatur: vt superius dictum exiit: & sic non erit nullum, quod interim factum erit, etiam post euocationis concessionem, nisi fuerit intimata: vt superius dixi. facit c. si pluribus. de prebend. in 6. quia paria sunt non esse, & non apparere. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. & euocatio antequam appareat, perinde est, ac si non esset, vnde intimatione opus est.

Scientia iudicis sit per litterarum presentationem.

24 Imò etiam dicunt doc. quòd si iudex euocationem sciuerit ante litterarum presentationem ei factam, adhuc acta valebunt, per d. cap. audita. vbi dicit receptionem litterarum, sed ignorantia semper praesumitur ante presentationem, per reg. praesumitur. & l. verius. de probatio. ff. Calder. sic docet consil. 4. an si Papa. rubr. de offi. delegat. Alioqui sequeretur, quòd si pars longo tempore retineret litteras nolens illis vti, quòd acta essent nulla, quòd non est dicendum: ideo presentatio fieri debet.

25 Imò etiam non sufficeret quòd vtraque pars sciret: sed oportet quòd illa euocatio sit nota iudici a quo. argu. l. h. c. autem. §. non defendit. ff. quib. ex caus. in possessio. eatur. facit quòd not. Bart. in l. multum. ff. de conditio. & demonstra. Card. in cle. quia contingit. in 3. oppo. de religiof. domib. potest enim aliquid esse notorium, & tamen non constabit iudici: & tunc requiritur probatio, vt fiat notorium iudici: vt pulchrè consuluit Dec. consil. 29. in caus. col. 2. in 2. dubio.

Petiti euocatio a parte solent.

26 Ad petitionem partis etiam euocatio fieri potest, quando pars Regi supplicat, vel alteri, qui euocare poterit: & tunc conueniunt docto. ante euocationis intimationem factam, iudicem, a quo posse cognoscere, per d. cap. audita. & cap. vt debitus. de appella. & cap. gratum. ibi, certus. de offic. deleg. hoc probat Archic. in cap. is qui. de procura. in 6. & Bal. in l. mandatum. col. penul. versic. & nota. C. manda. Praeposit. in cap. super eo. 2. notab. vlt. & cap. si duobus. de appellatio. ibi, cognouerit. facit c. 2. de offi. delegat. ibi, in notuerit. hoc firmat Bal. in l. c. vt lite pendente. & Dec. consil. 295. in causa. col. 2.

Collatio vicarij post reuocationem an valeat.

27 Facit tex. sing. in l. si forte. ff. de offi. praesid. secundum Rom. sing. 57. fuit quaestio. vbi concludit valere collationem beneficij factam per primum vicarium, antequam ipse sciat reuocationem esse factam, idem tenet sing. 566. quòd lex, si forte. & eum sequitur Calder. in consil. 4. rub. de offi. delegat. per gl. in l. tribunus. ff. de testa. militis. quam sequitur Ias. in l. more maiorum. nu. 8. ff. de iurisd. omnium iud. alibi de hoc scripsi. ideo alia super hac q. non adducam.

Quomodo fiat euocatio.

28 Quarto quomodo euocatio facienda sit. Respon. qui vult impetrare euocationem, primum omnium oportet, vt supplicationem porrigat, (quam libellum vocat imperator. in l. c. de precib. impera offerend.) per libellorum aliquem magistrum, vel alium, Regi,

Regi, vel illi a quo euocationem impetrare desiderat, in qua narret causam, vel causas, ob quas euocationem petit: quia petitio est prima. & primò fieri debet, dicit imperator: vt congruum responsum accipere possis, in fere pacti exemplum. l. vt congruum. C. de pact.

29 Secundo de causa, vel causis allegatis inquirendum erit an verae sint: quia non sufficit dicere, sed probare oportet. in l. ff. si quadrupes pauper. fecisse dica. c. 2. de consuetudin. 6.

30 Tertio probationes & omnia ostenduntur Regi, seu interiori consilio, quae causae, si probatae fuerint, Rex euocationem concedere solet: ex causa enim subueniri princeps solet, sicut olim praetor. l. ff. ex quib. caus. maior.

31 Quarto post euocationis concessionem litterae a secretariis fiunt, in quibus haec causae exprimentur, alioqui non valent: vt inferius dicitur.

32 Quinto litterae sigillo muniendae sunt a cancellario, qui hoc casu non solet sigillum recusare, quia ad consilij deliberationem videt hoc conclusum esse: & ipse ex officio conclusionem consilij (in quo interesse potest) sequi debet: vt patet in rubr. du. canceller. in ordinat. reg.

33 Sexto litterae sic impetratae presentantur illi, coram quo causa pendet, puta parlamento, vel curiae. Generalium iustitiae, vel magno consilio: & ab eo tempore manus illorum sunt, & ora ligata, vt inferius dicitur, vt non possint amplius de illa causa cognoscere.

34 Septimo acta coram primo iudice facta deferuntur ad iudicem, seu parlamentum, cui causa post euocationem commissa est, vt iudicent: & alia fiunt necessaria, de quibus inferius.

35 Vltimo alia agenda describuntur inferius, artic. 2. in literis reg. primis. ibi videre licebit.

36 Quinto cui euocare sit liberum? Respon. in hoc regno principum nostro Christianissimi, cui euocare sit liberum? Respon. in hoc regno principum nostro Christianissimo causam suis coram iudicibus pendentem quibuscumque ad se euocare liberum est: quia iudicium soluitur vetante eo, qui iudicare iusserat. l. iudicium. ff. de iudic. Nam sicut ex causa ab officio remouere potest, ita interdicare vnam causam. c. pastoralis. §. item cum totum. de offic. deleg. & l. quae de tota. ff. de rei vend. quia is potest regulariter destituere, qui potest instituire. c. cum ex iniuncto. in fi. de haeretic. & sicut mandare iurisdictionem, vel non mandare,

Quis euocare possit.

est in arbitrio suo, ita adimere mandatam. l. solent. §. sicut. de offi. proconsul. Et non solum princeps, sed etiam quilibet alius superior in eadem specie iurisdictionis potest causas coram suis pendentes iudicibus ad se euocare. per d. l. iudicium. ibi, vel maius imperium habet. & in l. solent. §. sicut. de offic. proconsul. Vnde Comes, Dux, vel Baro, vel alius dominus, qui iudices vel bailliuos constituit, ab illis licet causam euocare poterit ea ratione quòd eos in totum ex causa destituere, & sic pro parte potest: vt superius dixi. hoc planè scribit Ioan. Monta. in d. tract. de authorita. consilij fol. 39. & Alber. Brunus in consil. 92. nemini in materia feudorum.

37 est in arbitrio suo, ita adimere mandatam. l. solent. §. sicut. de offi. proconsul. Et non solum princeps, sed etiam quilibet alius superior in eadem specie iurisdictionis potest causas coram suis pendentes iudicibus ad se euocare. per d. l. iudicium. ibi, vel maius imperium habet. & in l. solent. §. sicut. de offic. proconsul. Vnde Comes, Dux, vel Baro, vel alius dominus, qui iudices vel bailliuos constituit, ab illis licet causam euocare poterit ea ratione quòd eos in totum ex causa destituere, & sic pro parte potest: vt superius dixi. hoc planè scribit Ioan. Monta. in d. tract. de authorita. consilij fol. 39. & Alber. Brunus in consil. 92. nemini in materia feudorum.

38 Idem in episcopo, vt a suo officiali causam euocare possit, teste Imol. in c. pastoralis. col. 2. de offi. ordi. cum sit idem consistorium episcopi, & officialis. c. 2. de consue. in 6. Aufrer. decisio.

40 480. & Iacob. in tract. de feud. in verbo vicarius. col. 1. Aduertendum est tamen, quòd superior per appellationem causam euocare non potest ab inferiori iudice. c. cum ab ecclesiis. &

41 c. irrefragabili. de offi. ordi. Ex quo inferitur quòd legatus sine expressa concessione Papae non poterit causam coram episcopo, vel alio ordinario inceptam euocare. c. peruenit. & ibi hoc docet domi. r. q. 1. glo. in verb. si dicat. in c. vt debitus. de appel. Spec. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. versu. quòd autem dixi. circa finem. ibi, legatus quoque. & Panor. in c. 1. col. 2. de offic. legat.

42 Ratio est: quia concurrunt cum omnibus ordinariis in iurisdictione, & sic est locus praeventioni. c. si a sede. de prebend. in 6. & ratione praeventionis occupatur iurisdictionis. c. penult. vbi Soci. de foro compet. l. si quis poeata. de iud. ff. cum non sit superior in eadem specie iurisdictionis, sed tantum per appellationem euocare non poterit, quòd geritur, nisi ad eum appelletur: & quando dantur plures iudices, ad vnum datur optio parti, auth. habita, vbi scripsi in scholastico. priuileg. C. ne filius pro patre. gl. in l. fin. C. vbi in rem actio exerceri debeat. gl. & docto. in c. 1. de off. deleg.

43 Item archiepiscopus non euocat causas ab episcopis suae prouinciae, quamuis illorum superior sit per appellationem. c. Romana. de foro compet. in 6. & d. c. pastoralis. nam ordo confunditur, cum sua iurisdictione vniciue non seruatur. ca. peruenit. r. q. 1. de Ripa. in c. cum M. num. 195. de constit.

44 Praterèa episcopus ab abbate non euocat. c. quanto. & c. graue. de off. ordin. vbi gl. nec a decano, vel archidiacono. c. 2. de excessib. prela. Hostien. in summa de offi. archidiaconi. §. quòd sit eius officium. & Bal. in d. l. iudicium.

45 Idem dicendum est, si episcopus a plebano, vel a capitulo euocare vellet vt ei non permittatur, si ab eo iurisdictionem non habeat: vt firmat Archidia. & Domi. in c. de persona. r. q. 1. Imol. in d. c. pastoralis. col. 2. de off. deleg. quia iurisdictionem ab his abdicare non potest: cum nec eos instituere nec destituere possit: vt superius scripsi, quòd si non possit tollere totum, nec partem arg. l. si quis in principio. ff. de lega. 3. l. quae de tota. de rei vendic. c. nuper. de senten. excommunicatio. Perus. in ca. vt nostrum. col. 4. de appella.

46 Adhuc vnum parlamentum ab alio non euocat, cum par in patem iurisdictionem non habeat, & imperium. l. nam & magistratus. ff. de arbitri. l. ille a quo. §. tempestiuum. ad Trebel. & cum vnò maius imperium in suo districtu, seu ressortu non habeat altero, non euocabitur: vt Monaigne & Boer. dicunt in tract. de authorita. mag. consilij, dicentes idem in magno consilio, & solum vidi priuum consilium, siue vt vulgò vocatur, le conseil priuè, euocare causas etiam a parlamento.

Superior per appellationem non euocat. Legatus an euocare possit.

Parlamentum ab alio non euocat nec magnum consilium.

sed hoc autoritate regia facit, non sua.

Generalium
causae à
parlamentis
non euocan-
tur.
Parlamentum
quando pos-
sit causam
euocare.

47 Insuper nec parlamentum à generalibus iustitiarum euocat, cum in causis eisdem commissis parè habeat iurisdictionem cum parlamentis: & ipsi, & causae eorum à parlamentis exceptae sunt: vt patet in rubr. de ord. genera. in ordin. reg. & arest. magni consilij. hoc fuit (vt dicunt) pronunciatum.

Supplicatio
nisi consilia-
rii non euo-
cantur.

48 Item parlamentum causas coram bailluis, vel seneschallis pendentes non euocat: tum quod ipsa possint solum per appellationem ab eis cognoscere, & baillui non habeant iurisdictionem ab ipsis: tum quod euocatio est maximi imperij: ideo rex sibi in hoc regno reseruauit: vt est videre in rub. du droit royal, in ordin. reg. & docto. no. in l. imperium. de iuridict. omn. iud. ff. & in hoc conueniunt D. Montaigne. & Boen. in d. tract. de autho. & praeminent. magni consilij.

Gubernatores
vni prouin-
ciarum an
euocare poss-
sint.

49 Si tamen ab interlocutoria appelletur ad senatum: si illa appellatio decidi non possit sine principali causa: tunc parlamentum sine literis instantiam coram seneschallo, vel bailliuo, seu alto magistratu pendente seculari euocat, & ius dicit: & ita centies fieri audiui in curia Paris. suprema.

Seneschal-
lus quando
euocat &
dominus di-
rectus.

50 Item licet olim consiliarij supplicationum, quos requestarum vocant, solerent euocationibus vt: hodie tamen est illis in ord. reg. prohibitum. in rub. des conseiliers renans les requestes du pal- lais, artic. vt non euocent sine literis de committimus: in quibus dicitur solet, par ces presentes vous committoms. & vt sigillum cancellariae domino suo profit.

51 Praeter à gubernatores prouinciarum, seu vicem gerentes Regis, etiam euocare causas pendentes non possunt: vt est statutum in rubric. du droit royal, artic. 1. quamuis abutantur aliquando volentes euocare etiam à parlamentis: quod est prohibitum.

Superior
per appella-
tionem quid
facere de-
beat contra
inferiorem.
Euocatio
quando iure
fiat.

52 Nec gubernator Montispellulani euocat à bailluo, nec Seneschallus à Praeposito, vel ab alio iudice inferiore, vel bailluis: & hoc videtur tenere Ioan. Fabr. in instit. de attilia, tut. col. 2. & seq. vers. sed an superior, vbi dicit Seneschallum non posse dare tutorem in terra Baronis sibi etiam subiecti, si ille Baro habeat iurisdictionem ordinariam, sic nec potest expleta, vel executionis face re in terra Baronis, nisi in casu refflorus: vt est in ordina. reg. rub. des seneschaulx, artic. quarto.

53 In consuet. Picta. legitur in rub. de la distinction des iurisdictiones, artic. 6. quod seneschallus causas pendentes in parua alsisia euocat ad suam magnam alsisiam, ante litem contestationem, ex causa legitima: sed propriè non est euocatio: vt superius dixi, nec poterit dominus directus ab vili causam euocare: vt Bal. inquit in l. q. 43. ff. de rerum diuisio. nec potestas Bononiae à potesta te artis lanæ. teste Angel in dicta l. iudicium soluitur. ff. de iudic.

Si in duobus
interlocu-
torijs est
grauatum,
causa euo-
catur.

54 Item concludendo dico tunc superiorem posse causam euocare ab inferiore, quando idem habet iurisdictionem ab eo, alioqui non: vt docet Bal. in l. i. in fin. C. de iuridict. omnium iudic. cap. i. col. 3. de allaudiis, & Calca. sic consuluit consil. 8. in causa. col. 10. & consil. 16. nu. 60. & Franc. Curt. consil. 2. vassallus.

55 Poterit tamen superior per appellationem, licet non possit euocare, praecipere inferiori, vt intra certum tempus causam decidat, & definiat. per cap. irrefragabili. de offic. ordi. Iacobi. in tra- ctat. de feud. in verbo, vicariusque perpetuus. & Panor. in capitul. nullus. de iure patronat.

Principes an
sine causa
euocet.

56 Nos tamen in Francia solemus impetrare literas à cancellaria, quibus praecipitur illi magi- strato, vt causam determinet & decidat intra tale tempus. scripsi aliam praxim in rubr. de fri- uol. app. lla. in concordia. §. i. vbi vide, ne plura.

57 Sexto quando euocatio fieri iure possit? Respon. ex causa publica euocatio fieri potest per principem, aliàs non sine magna causa. per text. solemnem, in authen. qua in agri oporteat. Nam propter hoc quod in commune vtile est, concedi debet. l. si quis in grau. §. vnum. ff. de senatus. consil. syl.

58 Sed ego non impono legem principi, vnde quando vult, hoc potest, tamen de honestate non debet euocare sine causa. per cap. penult. de iura. calum. & ibi Panor. hoc docet in primo no. vnde videt teneri, quod si parlamentum grauauerit partem in duobus arestis interlocutorijs: poterit princeps illam principalem causam ad se euocare: quia verisimile est, quod & in principali grauaabit, postquam bis ita factum est: & pro hoc allegant l. non distinguemus. §. cum quidam. iuncta glo. ff. de arbit. & c. vt debitus. de appella. & reg. semel. de reg. iur. in 6. & sic concessum fuit à cancellario, vt à iudice Maxiljen. mihi relatum extitit. & facit cap. primum. de dilatio. ad quod deberent aduerrere parlamenta Franciae, ne etiam in minimo aliquem grauent.

59 Vnde Alber. & Iacob. concludunt, in d. l. iudicium. & Iacob. in d. tractat. de feudi. in verbo, vicarius col. i. principem cum causa, vel sine, causas in parlamentis quibusque pendentes euocare posse: quia vani capitis est existimare superiorem non posse praecipere, nec euocare sine causa cognitione: vt inquit Inno. in cap. ad aures. de tempor. ord. per text. in cap. quia frater. 7. q. 1. & Barba. docet in cap. si quando. per illum text. col. 2. de rescri. & quod Rex Franciae causas in parlamento Paris. pendentes euocare possit, consuluit las. consil. 14. q. 4. circa primum. in l. q. vol. 2. sed sicut princeps non debet alicui auferre dominium sine causa. l. 2. C. de precib. imper. offeren. ita nec propriam iurisdictionem. l. qui furere. ff. de statu ho. Bal. in l. prima. col. vltima. ff. de consil. prin. alioqui instar pueri esset, qui nunc daret, & statim auferret.

¶ Et grauat Princeps partem, quando sine magna causa litem euocat. text. in authen. vt dif- ferentes iudices colla. 9. & sic firmat Petrus Belluge. in speculo Princip. rubr. 23. vers. sed penè. nume. 7. & seq. maxime in hoc regno, in quo conuentum est inter Papam & regem, vt causae coram

coram suis iudicibus definiantur, in tit. de causis in corpore. infr. & cancellarij qui stent cap- pita sua sicut arundines, peccant: & melius esset eis cedere officio, quam passim literas concede- re in perniciem totius populi, & animarum suarum periculum. §

60 Nec valeret constitutio curiae, si diceretur nullam debere impetrare euocationem, nisi caus- as curiae ostenderit, & curia admiserit, aliter decernebat euocationem nullam, & partem mul- tandam: quia iuri principis derogaret & inferioris constitutio contra legem superioris non va- let. cle. ne Romani de electi.

Impediens
subditos ad
princip. m-
ire, lese
maiestatis
crimine te-
netur.

61 Imò qui impedit subditos, ne ad principem irent, crimine lesae maiestatis irretiretur: vt fir- mat Lucas de penna in l. vna. col. ro. cum seq. C. vt nemo suscipiat ad suum patrimonium rusti- cos. lib. 11. & iudices seculares & alij impediens clericos ad forum ecclesiasticum accedere, vel literas à iudice suo impetrare, sunt excommunicati. per c. quoniam. de immunita. ecclesi. in 6. & in bulla cenae domini exprimitur. art. 13. & forte istorum magnus est numerus hodie.

Iuramentum
de non impe-
tranda di-
spensatione
non ualet.

62 † Et ideo votum seu iuramentum de non impetrando dispensationem, vel de ea impetra- ta non vtendo, non valet: quia ius superioris semper censetur exceptum. c. venientes. de iureiura. Fel. in c. ceterum. de rescript. & hoc facit contra doct. Biturigum, qui simile iuramentum exigunt à baccalaureis: quod saepius iura ibidem profitens reprobaui.

63 Praedicta intelligenda sunt in principe: inferior verò à principe in hoc regno non euocat, vt dixi, & inferior in quibus casibus euocat, non potest sine causa pendente causam coram inferiore euocare. l. penult. C. de peda. iudicib. Iacob. in d. l. iudicium.

Commenda
sine causa
Papa non
reuoat.

64 Sic dicitur in Papa, vt possit commendas beneficiorum liberè & sine causa remouere: vt no. in c. omnes. & seq. 7. q. 1. firmat dominic. consil. 8. quidem cardinalis. col. 3. gl. in c. qui plures. 21. q. 1. nec daretur facta à Papa reuocatione commedatorio interdictum vnde vi, nec reintegranda possessionis remedium: vt probant Panor. & Fel. in c. si constiterit. col. 2. de accusat. quia plenaria beneficiorum dispositio à Papam pertinet. c. 2. de praeben. quod tamen in hoc regno non per- mitteretur sine causa: vt dixi in tract. de pacifi. possessio. sicut in episcopo, vel alio inferiore à Papa, qui non potest sine causa reuocare commendam. glo. in c. nemo. de electio. in 6. imò in hoc regno non solet princeps sine causa euocare: vt saepius vidi.

65 Septimo quaero quae causae allegari ad obtinendam euocationem possint? Respon. causa publica: vt superius dixi in proxima quaest.

Quae causae
allegari ad
euocatio-
nem possint.
Suspensio
praesidis
causam euo-
candi pra-
bet vel con-
siliariorum.

66 Secundo potest allegari suspensio notab. vt pote si quis litiget contra praesidem alicuius cu- riae: quia vbi caput est suspectum, potest consilium recusari, sic & curia: vt decidunt interpretes. in c. 1. de iudi. per c. quod suspecti. 3. q. 5. & c. insinuante. de offic. delega. & Bald. in l. 1. col. 1. C. si rector prouincia. Fel. in cap. causam que. col. 1. de offic. delega. Alex. consil. 40. prospectis. col. 2. in 2. vol. & Dec. consil. 151. col. 9. † Ego saepius vidi vnum praesidem recusatum, tamen in locum illius al- ter pro tribunali ius dicebat, & curia non ob hoc recusabatur, quicquid scribant doct. §

67 Idem si recusaret consiliarios propter causam similem illorum: vt si in parlamento Paris. ageretur de aliqua nominatione alicuius consiliarij illius curiae. c. causam. de iud. ideo solet tunc magnum consilium de hac cognoscere.

68 Idem si recusaret consiliarios propter suspicionem, affectionem, vel causam vnius penden- tem in illo parlamento, & alij non remanerent in numero sufficienti ad conficiendum arestum: vt Boer. vult in addit. ad Montaigne, in tract. de autho. & praeminent. mag. consilij. sed cum hodie sit consiliariorum vbique sufficiens numerus, hoc vix allegari potest: vt inferius in literis re- giis dicitur.

Discordia
inter duo
parlamenta
causam euo-
cationi pra-
bet.

69 Praeterà si sit discordia inter duo parlamenta, quia fortè agitur de limitibus vtriusque: tunc Rex etiam proprio motu processum euocabit ad magnum consilium, cui spectat cognitio, ad quod istorum parlametorum cognitio pertineat, & postea illa remittit causam ad illos ad quos videt cognitionem spectare: vt est in ordina. reg. positus in stylo parlamenti. rub. de appella. ordina. ante penult. & hoc fit, ne diuersa sequantur aresta: vt scribunt docto. in l. nulli. C. de iudic. quia vnum alteri non vult cedere. argu. cap. pastoralis. de rescript. & fortè vtrunque vellet trahere aquam ad suum molendinum: ideo vide ordina. seq.

Charles VIII. artic. LXXII.

Item es pource que à cause de la diuersité des Parlemens es eschiquier de Nor- mandie suruiennent souuent plusieurs questions à cause d'iceux, que si esdicts cas aucune declaration se fait par nous en nostre conseil pour discuter, auquel de sdicts parlemens ou eschiquier la matiere sera renuoyee es comise: nous voulons es ordonnons que iusques à ce que par nous es nostre dict conseil soit discute ou la co- gnoissance de telles matieres sera renuoyee, nul d'iceux parlemens es eschiquier en entreprenet aucune cognoissance. Mais en laissent faire aux ges de nostre dict co- seil, ausquels nous ordonnons que sommairement, es de plain, es sans figure de pro- ces ilz decident es determinent ou ladicte cause sera traictée es renuoyee, fors

Articulus
primus.

Et excepte des matieres dont notoirement la cognoissance appartient à nous, Et a nostre dicte court de Parlement.

Eschiquier quare sic dicitur.

Schiquier dicitur forte ab ἐξέσω, id est habeo, quod parem cum parlamentis iurisdictionem habeat, vel ab ἐξίω, quod acta ibi adseruentur, & coniciantur. nam ἐξίω apud Demosthe. dicitur capsula, vel scrinium forense, nunc æneum, nunc opere figulino, in quo testium dicta, acta litis, omniaque à partibus prolata coniciebantur: unde ea que in acta prolaturæ erant apud sequestrum deposituri, quod palam in iudicium proferrentur...

Bona sicut in diuersis parlamentis causam euocandi præbent.

Proximo parlamento quido causa committitur solet.

Appellari ab euocatione non potest.

Euocationem quis possit impetrare.

In rescripti impetratione non citatur pars sed in illius probatione.

Acta ante euocationem facta ualent.

Expensis euocantis

71 Ad hæc si bona alicuius partium sita sint in iurisdictione (quam reffortum uocant) alicuius parlamenti, & partim in altero: & de illius hæreditate agatur: tunc quia utrumque parlamentum posset cognoscere: & diuersa possent sequi aresa, & iudicata: solet concedi euocatio per illa quæ docto. notant in dicta l. nulli. C. de iudic. & ita uidi concedi pro domino de l'estrage.

72 Item alia causa in arbitrio Regis & euocantis sunt posita, qui aliquando motu etiam proprio, & uix sine causa, sed aliquando ex leui hoc concedit.

73 Et quando ob suspensiones, uel recusatationes euocatur causa: solet princeps illam euocatam committere proximo parlamento, ne partes laboribus & expensis grauentur. per cap. dispensia. de rescript. in 6. & extat lex regia. si tamen magno consilio committat, nullus refragatur.

74 Et ideo si euocatio fiat cum causa, uel ex leui, uel sine, non poterit ab ea appellari: ut dicit Bald. consil. in processu. in 5. uolu. quia est arbitrij & voluntatis principis: & quia à principe non appellatur, si superiorem non recognoscat: ut est Rex Franciæ. l. i. ff. à quibus appel. non licet. cap. per venerabilem. qui filij sint legitimi: multæ alia causa allegari possunt, quas arbitrio principis approbandas relinquo.

75 Octauo quis euocationem impetrare possit? Respon. Omnis qui non prohibetur, & etiam parte aduersa non uocata, & sine illius consensu. capit. cæterum. de rescript. ubi Imol. & Feli. in c. cum olim. col. 5. de re iudica. Nec in hoc regno est consuetum in literarum regiarum impetratione citare partem, quod conuenit, l. obseruandum. ff. de iudic. & l. nam ita diuus. de adoptio. Dec. in ca. i. de iure iurand. plenè scripti quando citanda sit pars in rescriptorum impetratione. in repetitio. l. quod iussit. in fin. ff. de re iudi. & regulariter in rescripti impetratione non est citanda pars, etiam si rescriptum sit præiudiciale parti. l. quoties. C. de precib. imper. offerend. Specul. in titul. de lapsis & dispensa. §. qualiter autem, uersu. quibus autem. in fi. per l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco publico.

76 Quamuis contrarium tenuerit Barba. in consil. 43. præclare. col. 18. in 1. uol. & Dec. in d. c. cæterum. col. ult. de rescript. ac Soci. in rub. ff. de liber. & posthu. sed praxis quotidiana seruat primam opinionem, ut non requiratur citatio: ut scripsi in tracta. de rescri. & liter. reg. in ordina. reg.

77 In verificatione & approbatione, seu (ut dicunt) interinatione literarum, solet citari pars ad verificandum illam clausulam, si preces ueritate nitantur. l. fi. C. si contra ius. c. 2. de rescript. ideo solet in rescriptis describi, si uobis confiterit uocatis uocandis, de præmissis & c. pertex. in cap. exhibita. de iudic. Aegidi. bellamera decisio. 85. si executor. Deci. consil. 173. uiso processu, & consilio. 233. uiso tenore, & consilio 275. uiso tenore. & in literis Franciæ, solet apponi clausula, si il uous appert des choses susdictes, ou tant qu'il suffira. ut dicam in dicto tractatu de rescript. seu literis regis.

78 Nonò, an acta facta ante euocationem ualeant? Respon. ualere nec princeps illa acta iure facta reuocare solet, sed ualebunt, si iure facta sint: ut firmat Innoc. in c. intimasti. de appel. & Bal. in l. solent. §. sicut. ff. de offic. proconsu. sic quando causa ad suum remittitur iudicem, non reuocantur acta antea legitime facta, per text. in l. cum antea. in fin. C. de arbit. & l. iuhemus. C. de liber. causa. Barba. in c. causam quæ de testibus. & text. ad hoc sing. reputatus in c. audita. de testi. spoliat. quod si Papa mandet aliquid reuocari non intelligitur de reatè gestis: & hoc sequitur Nicol. milius in uerbo rescriptum. q. 26. & las. consil. 213. col. ult. in secundo uol.

79 Unde ille, cui committitur causa post euocationem, cognoscit ab illo tempore, quo uelima acta fuerunt conscripta à iudice euocato, dummodo ante euocationis intimationem facta fuerint, secus si postea: ideo in literis euocationis inferi uidi: Nous pour les causes des susdictes icelles causes & proces en l'estat qu'il est, auons euoqué & euoquons par ces presentes, par deuant uous & c. laquelle nous uous commettons par ces presentes, pour icelle cognoistre, appointer, & determiner, & parfaire, proceder les dictes parties presentes, ou appellées, ou procureur, selon les derniers actes & appointemens d'icelle cause. Ecce igitur quomodo princeps in suis literis hoc mandat. quod probat Iacobi. in l. si longius. col. 2. ff. de iudic.

80 Itaque acta facta coram primo iudice, fidem etiam faciunt coram euocante, & illo cui causa commissa est: ut scribunt Bal. & Feli. in cap. causam quæ in primo, de testib. alioqui frustra ad superiorem deferrentur, & ea, quæ rectè facta sunt, ualent, licet perueniant ad casum, à quo incipere non possunt per regul. iuris.

81 Ex quo inferitur, quod acta facta coram iudice euocato deferri debent ad euocantem expensis procurantis euocationem: siue fuerit originarius actor, siue non, siue fuerint literæ euocationis motu

motu proprio concessa, siue ad petitionem, teste Guido. Papæ. in decisio. Delphinal. quæst. 440. utrum princeps. & hoc solet princeps mandate in fine literarum, & tunc sine dubio illud est sequendum: quia licet princeps concedat motu proprio, tamen pars hoc instigat: ut plenè scripsi in forma mandati Apostolici in gl. motu proprio: & ideo in quo statu causa inuenitur. in eo dicitur ab euocante: ut in literis dicitur, en l'estat qu'elle est, & hoc probat Alber. in dicta l. iudicium. 82 Acta tamen facta post euocationem intimatam iure non subsistere, sed esse ipso iure nulla probat. c. ecclesia. in secunda. ut lite pendent. & cap. ut nostrum. & cap. si duobus. de appel. & cap. licet. de offic. delegat.

83 Quia non debet esse tam audax inferior, ut post euocationem ei notificatam in causa procedere debeat: ut ibi nota. & Chassa. in consuetudi. Burgund. in rub. des iustices & droict d'icelles. num. 98. & in §. 5. in gl. si il n'a grace. num. 194. & in catalogo glo. mundi. in quinta parte considera. 24. nume. 92.

84 Etiam dicunt docto. quod si acta ignoranter fuerint facta post euocationem, adhuc erunt nulla, si in ea erat clausula motus proprii, uel decreti. per glof. in uerbo, depositionis. capit. primo §. adiciebatur. de concessio. præbend. in 6. & ibi Domi. & Philip. quod tamen superius reprobaui.

85 Item dum processus euocatus erat conclusus coram iudice, si euocetur à superiore: tunc euocans adhuc non obstante conclusione in causa coram primo iudice facta, dilationem partibus concedit nouam. per text. in l. editum. ff. de iudic. Boeri. in repetit. l. consentaneum. fol. 13. in additio. C. quomodo & quando iudex.

86 Decimò quibus ex causis euocatio annullari possit? Respon. primò, quando falsa causa est principi allegata: & princeps ea motus euocationem concessit. certè annullabitur illa euocatio ueritate comperta. nam semper literæ intelligi debent, si preces ueritate nitantur. c. 2. de rescript. l. fi. C. si contra ius.

87 Idem si litis pendentia in euocationum literis non exprimat: quia uerisimile est, quod si princeps litem pendere sciisset, & coram quibus, causam non euocasset. c. inter. de re iudic. c. ut debitus. de appellatio. c. super eo. de cohabita. clerico. & docto. in c. cæterum. de rescript. Bal. in l. fi. de relatio. Barba. consil. 9. præclare. col. 1. in 2. uol. Feli. in c. super literis. col. 7. de rescript. uersu. sexta regula. Ioan. lupus in repetit. c. per uestras. in 4. not. de donatio. inter uir. & uxor.

88 Et eidem dicerem, si alia tacita uel expressa sunt, quæ potuissent monere concedentem ad denegandum dictam euocationem. ca. super literis. de rescript. ubi plene iurium interpretes, uel si de leui hoc princeps non concessisset. c. postulatis. in fi. ibidem. multa de hac expressione scripsi in concord. in forma mandat. in uerb. pro expressis.

89 Quia hæc euocatio est odiosa, ergo restringenda. l. cum quidam. ff. de liber. & postu. & reg. odia. de regul. iur. in 6. Bald. consil. penulti. in quinto uoluntum quia tollit præuentionem. l. si quis postea. ff. de iudic. cap. proposuisti. de foro competent. tum etiam quia tollit illud, de qua re cognouit iudex de ea pronunciare debet. l. de qua re. ff. de iudic. Innoc. in c. ex literis. de offic. delegat. nec uideretur uoluisse princeps infici præiudicare processui agitato inter partes: ut asserit Bald. in l. falsus. col. 7. uersu. nunc uidentum. C. de furtis. nam hoc cedit in contumeliam illius iudicis, qui iam de causa cognoscere cœperat. per l. litigatores. ff. de arbit. & si pars causa statum expressisset, euocationem non obtinuisset, uel non ita de leui. d. c. postulasti. de rescript.

90 Expressa enim tunc fieri mentio dicitur, quando substantialis tenor processus, & qualitates personarum, iudicum aduersariorum quoque, si plures sint, ac res, de qua est controuersia, expressæ sint. l. fi. C. de precib. impera. offerend. docto. in d. c. super literis. de rescript.

91 Et in hoc certa non potest dari doctrina, quid specialius exprimi debeat: sed hæc arbitrio eorum relinquuntur, quibus causa istæ uidentè committuntur: qui si causas approbent, Regi quæ suadeant iustas & bonas esse, illas tunc Rex approbat: quæ si postea facta euocatione probentur falsæ, literæ euocationis nullius momenti pronunciabuntur: & pars in expensis condemnabitur: ut inferius dicitur abundantius.

92 Undecimò uidentum est quæ sit differentia inter appellationem & euocationem? Respon. Primò differt euocatio ab appellatione. nam euocatio tam motu proprio quam ad petitionem partis concedi potest. teste Ausier. in suis decision. quæst. 480. ut superius abundè scripsi.

Appellatio uerò ad partis tantum petitionem: nam oportet quod uerbo pars appellet. l. litigatores. C. de appella. l. 2. & sequent. ff. cod. uel in scriptis. cap. 1. de appella. in 6. & sine partis appellatione Rex non concedet literas appellationis, quas releuamenti literas pragmatici uocant: & nunquam uidi motu proprio clausulam in literis appellationum expressam.

93 Nec obstat l. non tantum. ff. de appella. quia ibi ad tertij petitionem, sed non motu proprio emissa & cum agatur de fauore condemnati, uidetur ipse appellare: quia qui per alium & c. l. 1. §. decessisse. ff. de u. & u. arma. & sic ibi ad petitionem fit, uidelicet tertij, & illi cōcedentur appellationis literæ: & ille ad multam condemnaretur, si declararetur perperam appellatum esse.

94 Secunda differentia euocationis literæ non solent dari, nisi per Regem, cum sint meri imperij maximi. arg. no. in l. imperium. ff. de iurisd. omnium iud. & etiam odiosa: ut superius dictum extitit. & hoc sibi referuauit Rex. in rub. du droict royal. Sed concedi appellationis literas per par-

Acta ad euocantem deferuntur.

Acta post euocationem intimatam non ualent.

Quibus ex causis euocatio annullatur.

Pendere litem in euocationum literis exprimi debet.

Euocatio odiosa.

Expressa mentio uel tacita quæ.

Differentia inter appellationem & euocationem.

lamentum audiui, & hoc cancellario recusante sic, les gens tenans le parlement &c. quia cum appellatio sapiat defensionem. doct. in rub. de appel. ideo est fauorabilis, arg. not. in l. vt vim. ff. de iustir. & iure. & olim quando cancellarius recusabat literas parlamentu supplebat: vt in libris curie patet. Sed hodie curie sunt timidae, etiam releuare possunt per supplicationem sine literis: & bonum esset quod fieret in causis breuibus, quae non excedunt decem libras, & in causis fauorabilibus, & in interlocutoriis in ciuitate prolatis, in qua est parlamentum: quia etiam fauorabiliter iudex & magistratus concedit literas appellationis, quando ad eum appellatur, etiam bailiuius Montispefulani, quando appellatur ad eum a iudice vindemiarum, in caus. magna. secus in leui.

95 Tertia differentia est, euocatio totam causam deuoluit ad superiorem. Arch. in c. curia. r. q. 3. & ibi Domi. appellatio vero ab interlocutoria non deuoluit, nisi illum art. super quo est appellatum, ideo causa remitti solet ad iudicem a quo si male appellatum fuerit. c. vt debitus. de appel. c. Romana. §. si illo tit. lib. 6. & c. cum appellationibus, ibidem, si autem bene appellatum fuerit, iudex appellationis causam principalem retinet, vt ibi, quod est verum in curiis ecclesiasticis, secus in secularibus, quae solent remittere ad eandem curiam, a qua fuit appellatum, tamen. vt alius iudex cognoscat, quam ille qui male iudicauit: vt scripsi in concordia. in §. r. rubr. de friuol. appella.

96 Quarta differentia est, euocatur causa lite pendente: capitul. ecclesia. in secundo vt lite pendente appellatur autem ea finita, aut saltem aliquo articulo, vel comminatione facta cap. i. & cap. cum cessante. & per totum. de appella.

97 Quinta differentia, quando appellatio est deserta, iurisdictio reddit ad iudicem, a quo est appellatum. c. cum sit Romana. de appellatio. cle. sicut. eodem titul. not. docto. per illum text. in l. quoniam. in l. C. illo titul. & hoc declaratione desertionis per iudicem ad quem facta: licet per leges regias non requiratur, in rubr. de appella. artic. 5.

98 Idem iuris est si renunciatum appellationi fuerit. c. gratum. de offic. deleg. & ibi not. ca. interposita. de appella. l. si quis libellos. C. de appel. & hac renunciato impunè & sine literis regis intra octo dies fieri potest: vt est in l. regia. rub. des appellations. artic. 15.

99 Diuersum est in euocatione semel facta & intimata: nam licet deserta sit per partes, nunquam tamen causa reddit ad illum iudicem, vel senatum, a quo euocata est sine remissione principis, vel magni consilij, teste Henric. Bohic. in dicto c. vt nostrum. de appel. ideo si causa a principe committatur decidenda alicui, & ille moritur, non redit ad ordinarium, nec amplius de eadem cognoscat. per text. singu. secundum Bal. ibi col. 2. in l. si vt proponis. in prima. C. quomodo, & quando iudex. facit cap. pastoralis. §. r. de offic. ordin. docto. in c. inter dilectos. de excessib. praelat. Panor. consil. 6. in quaest. col. 2. in secundo vol. Petr. de Ancha. in consil. 58. circumscrip. Roma. consil. 335. circa primum. col. 2. & Dec. consil. 137. & diligenter. col. 2.

100 Item si delegatus proferat sententiam nullam. Bald. in dicto tit. de allaud. in 3. col. & in ca. pastoralis. §. si de offi. ordi. de Ripa. in c. cum M. circa finem. de constit. quod intelligo, quando res non esset integra, quia iam ille cepisset cognoscere, cui causa commissa fuit. Sal. in d. l. si vt proponis. Philip. Perus. in d. c. vt nostrum. in §. si vero non incepisset cognoscere, ne detur ei, qui delegationem impetrauit, malignandi occasio: aequum & iuridicum est, vt ordinarius possit cognoscere. per l. si. §. illud. C. de temporib. appella. & Salic. in d. l. si vt proponis. & maxime quando non fuit intimata iudici cognoscendi, vel fuit notificata, sed non factum praecipuum, vt amplius de causa non cognosceret, nam post praecipuum difficile est, vt is cognoscat si princeps ad eum illam causam non remittat, vel alius potestatem habens.

101 Item si Papa det executores ad prouidendum de beneficio, vel prouidet, videtur adimere facultatem ordinario, ne conferat: & si executor male prouideat, ad Papam deuoluitur collatio. c. si capitulo, & c. si foli. de concessio. praebend. in 6. & ibi no. sic consuluit Petr. de Ancha. consil. 58. circumscrip. & Roma. consil. 335. circa primum. col. 2. versu. caeterum. de hoc abundè scripti in §. r. in gl. iura sex menses. de nominatio. regia. & §. si quis vero. de collatio. in concordia.

102 Idem si Papa constituit aliquem vicarium in episcopatu Montispefulani, vel in alio: nam videtur prohibere episcopo, ne illum remoueat, & alium deputer: vt docet Antho. de But. in c. no. uit. de iudic. citat de Ripa. in d. c. cum M. de constitu. & ideo quidem vicarij episcoporum petunt confirmari a Papa, vt postea non destituantur: quibus assentire, si isti confirmationi episcopus consentiret, alioqui non: ideo vicarium reuocari etiam post confirmationem vidi: vt scripsi in praxi benefic.

103 Sexto attentata post euocationem reuocantur. d. c. ecclesia. vt lite pendente. Hostien in summa de cleric. peregrinantibus. §. & quo priuilegio. versu. ergo haec tria. c. licet. de offi. delega. Bohic. in dicto cap. vt nostrum. Sed in appellatione ab interlocutoria non: nisi veram & iustam causam appellationis esse constiterit. c. non solum. de appella. in 6. nisi in parlamento: vt scripsi in rubr. de appella. in ordina.

104 Septima differentia est, quia expressa facta euocatione non potest is, a quo causa est euocata, de ea cognoscere, etiam quoad tertium: vt firmat Inno. in dicto c. cum M. in §. & ibi eum sequuntur alij, & doct. in d. c. vt nostrum. in euocatione tamen tacita quam superius notauimus, potest cognoscere is, a quo causa est euocata quoad tertium cap. Romana. §. in alium. de appella. lib. 6. & ibi doct. sequuntur. & Perus. in d. c. vt nostrum.

Item

105 Item post expressam euocationem non valet processus, etiam si pars non opposuerit, secus in tacita. Imol. & alij. in d. cap. caeterum. Iacobi. in d. l. iudicium. ff. de iudic. quod est intelligentum vt dixi.

106 Item tacita non annullat processum factum per iudicem ignarum euocationis. Gemi. c. si. 47. supplicatur. de Ripa in d. cap. cum M. secus in expressa. & haec sunt differentiae inter expressam & tacitam. superius dixi idem in tacita & expressa. quoad hoc. At in appellatione non prohibetur iudex a quo cognoscere quoad tertium: quia quoad illum non censetur appellatum, nec eisdem prohibitum. d. §. in alium. Panor. in c. cum teneamur. col. 2. de appellatio. Feli. in cap. qualiter in primo. col. 7. de accusat. & latius infra dicam.

107 Octaua differentia, appellatio friuola de iure non deuoluit, si ei non deferatur. cap. cum appellationibus. de appella. libr. 6. licet omni appellationi in hoc regno propter superioris auctoritatem deferatur gloss. in pragmat. sanct. in tit. de friuol. appellat. in verbo, iniuste, nisi in casibus executoris non obstante appellatione, quos not. in tractat. de senten. prouisio. & in tracta. de senten. executor. Diuersum est in euocatione facta etiam sine causa, quae statim deuoluit. c. peruenit. in 2. de appellat. & ibi not. ideo haec magis suspendit, quam altera: quia altera in iure consistit, id est non valet nisi fuerit iusta, haec vero in facto, id est, an princeps eam admittat. text. est, & ibi iuris interpretes. in d. c. vt nostrum. item quia euocatio habet voluntatem superioris inhibentis inferiori, ne amplius de causa cognoscat. Dec. ibi.

108 Nona, quando causa euocatur ab aliquo, potest ad eum remitti: & solet hoc fieri, quando agitur de contentione iurisdictionis circa limites territoriorum, & resortuum: vt supra dixi: quia nihil tam naturale & c. l. nihil tam naturale. ff. de re iu. c. l. illo tit. arg. 2. q. 7. c. nos si incompetenter. secus in appellatione, quae semel emissa prohibet causam ad eum, qui grauauit, remitti. l. eos. in princi. C. de appella. c. vlt. §. si. 2. quaest. 6. c. accepta. de appella. superius consuetudinem Franciae scripsi contrariam.

109 Decima, facta appellatione iudex a quo potest in illa causa recusari, & appellans est exemptus a iudice a quo. l. vna. ff. apud eum a quo appellatio. c. Romana. §. cum vero. de appel. libr. 6. c. ad haec. in primo. & ibi Bohic. & cap. pastoralis. §. fin. illo tit. & secundum consuetudines aliquorum locorum est exemptus, etiam in omnibus causis: licet de iure in illa tantum causa, in qua potest recusari. in euocatione autem non poterit recusari, si princeps causam ad illum remittat praetextu illius euocationis. Bohic. d. cap. vt nostrum. in fin. quia appellatio ex iniquitate iudicis procedit. l. praefecti. ff. de minor. doct. in cap. vt debitus. de appella. euocatio vero venit ex facto principis, & non ex culpa eius, a quo euocatur communiter: ideo non est quod recusetur, nec reperitur iure cautum, ergo & c. §. consideremus. de triente & semisse. colla. tertia. intelligerem tamen nisi ex causa recusationis, vel suspensionis fuerit causa euocata. & illa adhuc duret: quia tunc princeps ad illum non deberet remittere: nam durum est coram suspecto iudice litigare. c. cum inter. de exceptio. nec tollit princeps iudicis recusationem, nisi ex certa scientia scribat. gl. & docto. in c. ad haec sumus. de rescript. & ibi addidi quod tamen facere non debet.

110 Vndecima, quicquid sit per euocationem ab illo a quo est causa reuocata, etiam in accessione est nullum. d. cap. vt nostrum, secundum verum intellectum: quia princeps euocando videtur omnem iurisdictionem ab illo, quoad illam causam adimere: vt ibi: & no. in cap. constitutis. illo tit. & Aufser. in decisio. Capel. Tholos. quaest. 480. ideo possessor lite euocationis pendente non poterit vii sua possessione: & sic limitatur. cap. i. vt lite pendente. & cap. si constiterit. de accusa. facit. cap. laudabilem. vt lite pend. intelligendum est, quando vtendo fieret prauiudicium negotio principali iuxta cap. si a sede. de praebend. libr. 6. Innoc. in c. in praesentia. col. 2. de probatio. in appellatione diuersum est: quia non impeditur denunciatio, & publicatio excommunicationis, vel alia consecutiua ad praecedentem sententiam. cap. pastoralis. §. verum. & cap. constitutis. in 2. de appella. glo. in cap. si eo tempore. de electio. lib. 6. quod non seruatur in hoc regno: quia post inhibitionem superioris inferiori intimatam, non audet ipse quicquam moliri in prauiudicium appellationis, nec etiam in accessoriis & consecutiuis. vt audiui saepius pronunciari. & not. Dec. in cap. bonae. de appella. imò nec ante inhibitionem a diffinitiuam post appellationem non audent in hoc regno iudices quicquam attentare, etiam in consecutiuis, ita quod extinguitur iudicatum de praesenti: vt dicitur in l. i. §. si. ff. ad Turpilia.

111 Duodecima, post euocationem emissam iudex a quo etiam de consensu partium non potest sine expressa remissione de causa se intromittere: vt asserunt Do. de Rota. decif. 76. postquam litera & c. in no. Praepos. in d. cap. vt nostrum. ne superior illudatur. cap. bonae. 2. versu. nec obstabat de postula. praela. intelligo postquam erat intimata, vel erat appositae clausula irritans: vt superius dixi. & vide las. & Dec. in l. pacta. quaest. contra. col. 2. C. de pact. sed contrarium est in appellatione postquam iudex de partium consensu cognoscat. per cap. interposita. §. ille. de appel. cap. si a iudice. ibidem. lib. 6.

112 Decimatertia, valet appellatio, licet tenor sententiae, in ea non inseratur. l. si. C. de precib. impera. offer. l. 2. C. de appella. secundum vnam lecturam, si tamen iudex ad quem velit, videre sententiam, & petat sibi edi iuxta l. argentarius. §. edi. ff. de edend. & appellans non possit habere exemplar iudex in eum casum duplici potest vti remedio.

113 Primo si appellatus sit praesens, eum interrogabit, an sit lata illa sententia, & si confiteatur,

Appellatio friuola non deuoluit, secus in euocatione.

Causa ad eum qui grauauit, remitti non potest. Exemptus est appellans a iudice a quo.

Post euocationem iudex a quo nil potest facere, secus in appellatione.

De consensu partium iudex a quo post appellatorem cognoscat, secus post euocationem.

Sententia tenor an sit iudici ad quem dandus. Sententia

Quilibet magistratus appellationis concedit literas.

Euocatio totam deuoluit causam appellationis.

Iurisdictio post appellationem quando ad primam iudicem redeat.

Post euocationem causa non redit ad primam iudicem.

Si executor a Papa detur ad conferendum ordinarius conferre non poterit. Vicarius episcopi an post confirmationem reuocari possit.

Attentata post appellationem an reuocentur.

Differentia inter euocationem expressam & tacitam.

quando non offenditur, duplex re- medium.

iam constabit de illa, nec aliter sententiam edere oportebit: si vero neget, imponetur ei silentium, & ut ea amplius non utatur. arg. ff. de interroga. actio. l. non alienum. Innoc. in cap. i. de proba. Bar. in l. 2. col. 2. C. de edend. si pars nolit respondere, pro confesso habebitur. l. de ætate. §. qui ta- cuit. ff. de interroga. actio.

114 Secundum remedium est, quia si non sit adversarius, ut in processu inquisitionis: iudex pronunciat conditionaliter, si appareat aliqua sententia, eam confirmo, vel infirmo, secundum quod videbitur ei ex actis faciendum: ut no. Inno. in c. G. perpetuus. de fide instrumen. no. Bal. in l. se- cunda. col. 2. C. ut lite pendente. sed euocatio non valet: nisi tenor processus, & status causæ ex- ponatur. Feli. in d. cap. cæterum. dixi supra. aliæ sunt differentiæ multæ, quas studiosus poterit hic addere: nam per istas & euocatio, & appellatio rectè intelligi poterunt.

Differentia inter euoca- tionem & supplicatio- nem.

115 Postremò notandæ sunt differentiæ inter euocationem & supplicationem, de qua in tra- cta. seq. dicitur. Primò finita lite non fit euocatio. cap. quod bene. 6. quæst. 4. quia non potest euo- cari, quod non est. arg. §. feruus. de cap. dimmut. in inflit. & Spec. in fit. de remisio. §. nunc videamus. col. 2. vbi limitat. Supplicatio autem post litem finitam fieri solet per l. si quis. cum authen. ibi posita. C. de precib. impera. offerend. l. vna. C. de senten. præse. præto. abundantius scripsi in d. tract. de supplica. inferius.

Casus in qui- bus lite fini- ta fit suppli- catio.

116 Secundò euocatio fit lite pendente, & non ante. cap. ecclesia. in 2. ut lite pendente. sed sup- plicatio de qua in d. authent. quæ supplicatio non fit ante litem, nec ea pendente regulariter. l. 2. C. ut lite pend. c. pen. ul. extra. illo tit. quod limitat ibi Bal. col. vlti. nisi ut sibi fiat copia actorum, se- cundò ut ei detur exemplum pronuntiationis: tertio ut præcipiatur iudici negligenti, ut procedat: quartò quòd ei associetur alius, si erat suspectus. §. super hoc. in authen. in medio litis. vn- de vers. ponit ibi Alberic. sequentes,

Quatuor in petitis dum pendem iurgia litis, Et copia detur, vel iudex associetur, Ut procedatur, vel definitiva sequatur.

Sed in illis casibus non loquimur de supplicatione, id est de erroris propositione, sed de alia supplicatione, quæ potest fieri & in principio litis & in medio, & in fine, ut scripsi in tractatu de supplicat. quæst. i. in præfa.

Motu pro- prio non fit supplicatio.

117 Tertio euocatio motu proprio fieri potest: ut supra dixi in prima differentia inter appella- tionem & euocationem: supplicatio verò fit ad partis petitionem. d. authent. quæ supplicatio ibi offerenda est. & hoc importat verbum supplicatio. alioqui non solet concedi: hoc autem iu- dicium concedi non debet, si non petatur. in l. quarta. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto.

118 Quarto euocatio aliquando sine causâ fit, ad beneplacitum principis: ut supra probavi in 6. q. supplicatio verò sine erroris propositione fieri non est solita. d. authent. quæ supplicatio, dixi in tracta. supplicationis.

Arestu post supplicatio- nem datur executioni.

119 Quintò post supplicationem sententia seu arrestu mandari potest executioni. in d. authent. quæ supplicatio. ut in d. tractat. de supplica. scripsi. diuersum in euocationem: nam cum principa- le non sit decusum, exequi non potest, alioqui diceretur, nimis prope Marcelle: ut in l. i. C. de executio. rei iudi.

Mulctatur supplicans errorem nõ probans.

120 Sextò post supplicationem nõ probans errorem debet mulctari: ut inferius, in ordina. reg. patet: quia supplicans est in culpa allegando errorem, qui non est, secus in euocatione, cum factò principis fiat, & beneplacito: ut supra dixi, ob id nõ potest culpa adscribi principi, cur illum cõ- cesserit: si tamen ex falsa causâ facta fuerit, solet procurans euocationem condemnari ad ex- pensas, damna, & interesse: ut inferius dicitur.

Centum qua- draginta li- bras de pon- nit suppli- cans.

121 Septimò antequàm supplicationem quis ex causâ erroris obtineat, oportet deponere sex viginti libras per legem regiam, de qua in tractat. de supplica. imò hodie centum quadraginta li- bras per leges nouissimas, quas inferius videbimus. Sed hoc in euocatione non procedit, quia ex mera principis liberaliter procedit: & in ea hoc non est statutum, ideo nullam huius rei esse pœ- nam in simili scribit Vlpia. in l. si quis sepulchrum. §. funus. ff. de religiof.

Supplicatio in possesso- rio non pro- cedit.

122 Octauò in possessorio nõ supplicatur: ut inferius patet in ordi. reg. sed causâ possessorij bene euocatur: de qua ponit exempla in materia beneficii. Ioan. Montaigne in tractat. de autho. mag. consil. in quarto argumento promiscuè. fol. 60. post eum Boer. in additio. ibi. & quotidie vi- demus euocationes has in beneficiorum possessoriis fieri.

123 Nonò supplicatio non suspendit processum causæ antequàm intimetur. l. i. C. ut lite pen- dent. & ibi Bal. secus in euocatione: ut supra declarauimus, quando habet clausulam irritantem, aut aliàs ut dixi. de iure tamen in forensi iudicio, hodie idem est in euocatione sicut in supplicatio- ne: ut superius dixi. & in 3. q.

Supplicatio indicatur presentibus his a quibus latum est. Arrestum. Supplicatio

124 Decimò supplicatio eisdem presentibus iudicari solet, à quibus arrestum est prolatum. d. authent. quæ supplicatio. quia melius est seipsum corrigere, quàm ab alio corrigi spectare. in au- thent. de nup. colla. 4. & latè dixi, in rationibus dubitandi, ad l. quod ius sit. ff. de re iud. euocatio ex causâ supplicationis concessa communiter tractatur in alio parlamento, quàm in illo, à quo est euocata, vel in magno consilio. per c. cum inter. vbi doct. de excep.

125 Vndecimò supplicatio non solet concedi nisi semel. l. si quis. C. de precib. imperato. offerèd. Euocatio

Euocatio quoties principi placet, dicto cap. cæterum. quia semel discusso de errore, cessat causa supplicationis, dicto cap. cum cessante. ergo cessabit effectus, sed in euocatione non, quia poterit esse quod adhuc non est lata sententia, & de nouo venit recusatio ad notitiam partis. c. in iuan- te. de offic. delega.

semel fit.

126 Duodecimò supplicationem solus princeps admitit. Imol. in c. ex literis. col. 3. de in integr. restit. quia iuri derogat. l. quoties. C. de precib. imperat. offeren. euocatio bene potest concedi per quemlibet superiorem in eadem specie iurisdictionis. d. l. iudicium soluitur: & supra dixi. Aliæ sunt multæ differentiæ, quæ hic addi possunt, sed his nunc contentus ero, per quas materia fa- cile percipi poterit.

Supplicatio à principe euocatio etiã ab alijs.

Rançoyz par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces presentes lettres verront Salut. Comme depuis aucun temps en ça nous ayons esté aduertiz, & informez par nostre trescher, feal & grand amy, le Cardinal de Sens, nostre Chancelier, & aussi par aucuns delegez, de noz cours de Parlement, que plusieurs euocations & iusques au nombre effrené, ont esté cy deuant despechées à cause des recusations baillées contre aucuns des Presidens & conseillers de noz dictes cours, qui est grosse vexation, fraiz, & mises intolerables aux parties litigantes, & grand retardement de iustice. Et pour autant que cela peut aduenir pour icelles euocations octroyer trop facilement, ou pour les parentaiges, consanguinitez, affinitez, & alliances, ou autre d'iceux qui sont en noz dictes Parlemens: desirans y pourueoir pour l'aduenir, afin d'oster & abolir à nostre pouuoir, toutes cauteleuses voyes & moyens de ceux qui poursuyuent telles euocations au retardement de iustice, preiudice & dommaige de noz subiects, auons par maniere de prouision, & iusques à ce qu'autrement en sera par nous ordonné: apres auoir eu sur ce l'aduis d'aucuns grands & notables personages de nostre conseil de noz cours de Parlement: en ensuyuant iceux auons ordonné & ordonnons les choses qui s'ensuyuent. Et premierement que les requestes tendants à fin d'euoquer aucuns proces de noz cours de Parle- ment à cause des ports, faueurs, & autres suspicions, estans es dictes Cours: seront raportées par les maistres des requestes, pour icelles ouyes, les renuoyer ou bon nous semblera, pour en auoir l'aduis d'iceux, auquelz les renuoyerons, lequel aduis se- ra rapporté par deuers nous. Et si apres auoir entendu iceluy aduis, il nous semble les dictes proces deuoir estre euoquez, & en ce cas, sera respondu aux dictes reque- stes, que les supplians feront apparoir du contenu en la dictè requeste. Et la com- mission adressee aux Baillifz & Seneschaux Royaux, ou leurs Lieutenants: & sera ordonné que les parties aduerses des supplians auront un double de la requeste: & que par deuant le commissaire deputé à enquerir sur icelle, ilz puissent faire apparoir du contraire si bon leur semble, & fera le requerant pre- mier son inquisition. Et auons defendu & defendons à noz dictes cours de n'em- pescher par inhibition ne autrement les dictes Iuges, qu'ilz ne procedent à faire les dictes inquisitions, & aux dictes Iuges de ne refuser d'icelles faire, & n'examine- ront aucun domesticque des produisans, ne de leur conseil, & sur ce prendront le serment des tesmoins & des parties. Et quand esdictes requestes sera contenu aucun cas qui touche l'honneur d'aucun President ou conseiller de la dictè cour, le double d'icelle requeste deuement authentique sera enuoyé à la dictè cour par ceux qui nous bailleront ledict aduis, sans preiudice ne retardation de la fin con- tenue en la dictè requeste, pour iceluy ven. & communiqué à nostre procureur ge- neral en la dictè cour, s'enquerir sur ce, & faire punition dudict president ou con- seillier, s'il est trouué coupable. A laquelle Cour enuoyons faire punition dudict

Articulus secundus.

cas dedans

cas dedans trois mois apres la reception dudict double de requeste, & de nous en certifier, autrement en default de ce, nous desapresent, comme des lors auons enuoué à nous & aux gens de nostre dict grand conseil, la punition dudict cas. Aussi si il estoit trouuë que calumnieusement, & contre verité le dict cas eust esté mis en auant, celuy qui l'aura proposé, sera condamné à telle reparation que de raison. Et apres les inquisitions faictes d'une part & d'autre, sur le contenu esdictes requestes, si il nous semble apres auoir entendu l'aduis de nostre conseil, lesdictes causes & matieres deuoir estre euouées, les lettres d'euocation seront octroyées, seulement aux fins de renuoyer les causes & matieres dont sera question, au plus prochain Parlement, & non de les retenir en nostre grand Conseil, si non que les parties le consentissent. Et pource que bien souvent les procureurs des parties consentent le principal estre retenu: nous voulons que nostre dict conseil n'y ait regard si les dictes procureurs n'ont pouuoir & procuracion expresse pour ce faire. Et si voulons telz procureurs estre puniz, comme de raison, si ilz consentent à la dicté retention, sans la dicté procuracion, ou mandement special de sa partie, ou que par nous pour aucunes causes, à ce nous mouuants de nostre propre mouuement fussent octroyées lettres pour retenir la cognoissance desdictes matieres audict conseil. Item en iugeant les dictes causes de recusation, les Iuges auront à considerer & iuger si elles sont admissibles, & telles qu'elles soyent suffisantes pour faire soubstenir la cognoissance de la cause de celuy qui est recuse. Et ne seront aucunes causes euouées, si en la cour, où sera le proces, demeure nombre suffisant, & mesmement en noz cours de Parlement de Paris, Thoulouse, Bordeaux, & Rouen, iusques au nombre de vingt, tant Presidens que Conseillers: pour les terminer & decider, & aux autres douze. Toutesfoys où lesdictes proces seroyent contre aucuns Presidents ou conseillers de la dicté cour, leurs femmes, enfans ou freres en leurs propres & priuez noms, auquel cas sera par nous pourueu, comme verrons estre à faire par raison, ayant regard au nombre des suspectz & recusables. Et apres que aucune partie aura procedé en la dicté cour, & que la cause sera contestee ou censee pour contester, ne sera receu à requerir ladicte euocation, si il ne iure les causes de suspicion qu'il propose estre de nouveau venues à sa notice & cognoissance. Et quant aux matieres criminelles, là où se trouuera cause de les euouer, nous voulons, qu'elles ne soyent euouées: Ains Iuges commiz sur les lieux iusques au nombre de dix, pour les iuger comme par arrest, & sans appel. Et si il est trouuë, que ceux qui poursuyuent les dictes euocations, ayent donne faux à entendre par leur requeste, & que la preuve ne soit conforme au contenu en la dicté requeste, ou bien que le contraire soit prouuë par la partie aduerse, nous voulons, que ledict euocant soit condamné en amende enuers nous, & neantmoins aux uespens & amande arbitraire enuers la partie, en egard à la qualité du proces, & mises desdictes parties. Lesquelles ordonnances de nostre propre mouuement, certaine science, plaine puissance, & auctorité Royal, voulons estre gardees & obseruées de poinct en poinct, selon leur forme & teneur par provision, comme dict est.

SI DONNONS en mandement par ces mesmes presentes à noz amez & feaux les gens tenans noz cours de Parlement à Paris, Thoulouse, Bordeaux, & Rouen, & à chacun d'eux en leur regard, que ceste presente ordonnance,

ce, & provision ils facent lire, publier, & enregistrer chacun en leurs Cours, iurisdictiones & auditoires, & icelle entretiennent & facent entretenir, garder, & obseruer de poinct en poinct, selon leur forme & teneur, sans aller, ou souffrir aller au contraire. Car tel est nostre plaisir. En tesmoing de ce nous auons faict mettre nostre seel à cesdictes presentes.

Donne à la Bourdesiere, le dixhuitiesme iour de May, l'an de grace mil cinq cents vingtneuf. Et de nostre regne le quinzesme. Sic signatū super plicam, Par le Roy Geodoy. Sigillatum vero cera crocea cum duplici cauda. Et in fine dictæ plicæ fuere descripta sequentia. Lecta, publicata, & registrata, requirente procuratore generali Regio, Burdegalla in parlamento, vigesimatertia die mensis Iunij. Anno domini millesimo quingentesimo vigesimo. Extraict des registres de la cour de parlement de Bourdeaux. Ainsi signe, Collation est faicte. De Pontar. Collation est faicte à l'original, rendu à maistre Geffroy de la Chassaigne President au parlement de Bourdeaux. Signé: Du Tillet.

Notanda sunt in his literis sequentia. Primò dicit Rex in principio literarum post salutem impetitam, certiorum se factum fuisse per legatum, & alios, euocationes plures concessas fuisse vsque ad numerum effrenatum: vt dicitur de testibus, quorum effrenata reprobatur multitudo in c. significauerunt. de testib.

2. Secundò in literis assignantur causæ, quare olim tot euocationes concessæ fuerunt, tam pro recusationibus præsentium, quam consiliatorum, & propter consanguinitates, & affinitates, ibi, à cause des recusations. tractauit supra in septima questione.

3. Tertio rationes ponuntur, cur euocationes prohibeantur. primò ratione vexationis. ibi, qui est grosse vexation. Nam ex euocationibus partes vexantur, & molestantur: & quis alium litibus vexare prohibetur. per text. in cle. i. de rescri. & Georg. natam in repetit. cle. sæpe. col. 8. in verb. causa. de verbo. sig.

4. Item impensæ intolerabiles exponuntur in litibus: vt scripsi in proce. legum regia. in fi. probatur hic, fraiz & mises intollerables aux parties litigantes.

5. Ad hæc per has euocationes retardantur processus, ideo immortales redduntur. l. properandum. nobis visum est, ne lites fiant penè immortales, & vitæ hominum modum excedant. C. de iudic. ibi, & grand retardement de iustice. assignat etiam hæc euenire ex euocationibus, quæ facile conceduntur, cum parlamenta in vnam non possunt venire sententiam. ibi, & pouruaut que cela.

6. Præterea vult cautos circuitus abolere. ibi, & oster & abolir toutes cauteleuses voyes, & hæc etiam rationes recitantur in sequentibus literis, & sic ex hoc præsumi potest contra imperantem euocationem, quòd iustam causam non habeat, quia fugit: & fugiens de iure suo dissidere videtur, & sic non videtur esse de iure suo bene tutus. d. l. properandum. C. de iudic. quod est verum, quando sine iusta causa illam petit, alioqui contra.

7. Quarto Rex per provisionem sequentia statuit, donec aliud ab eo ordinatum fuerit. ibi, par maniere de provision. & ista est cautela pro principibus, & parlamentis, aliisque iudicibus, vt si contraria statuunt, illis non adscribatur vitio: quia primò hoc statuunt per provisionem, postea simpliciter: & aliquando primum videtur melius, sicut consilium mulierum. de quo in l. filia. C. de inoff. testa. & c. forus. de verbo. signifi. etiam ordinatum fuisse ex consilio magnorum virorum notabilem, & curiarum supremarum asserit. ibi, auons par maniere de provision &c. & sic est necessarium principi habere consilium, si bene regere vult. l. dubium non est omnia bene regi, quæ consilio fiunt. C. de repud. & l. humanum. de legib. dixi in proce. ad leg. reg. supr.

8. Quintò dum quis vult obtinere euocationem, oportet quòd conficiat supplicationem, in qua omnes causas recusationum, vel alias iustas, quas veras esse putat, scribat: vt superius in 4. q. dictum extitit, & probatur ibi, & premierement que les requestes tendans &c.

9. Sextò supplicationem pars magistro cuidam libellorum porrigat, & cum non exprimat, cui pars habet optionem. per reg. in alternatiuis est electio debitoris, & iste libellorum magister referre debet causam principi, vel causas, ibi, seront raportés par les maistres des requestes, sed si pars alteri fortè offerret, & Rex ei responderet, idem dicendum esset: vt superius. q. 4. dictum extitit, quid in praxi seruetur. Nam sæpius deficientibus libellorum magistris, committitur alicui consiliario magni consilij, vel alteri cui Rex voluerit.

10. Septimò magister libellorum debet Regi partis supplicationem referre: & quibusdam Rex postea committit, vt videant, an causæ sufficientes sint euocationis habendæ gratia, quæ in supplicatione scriptæ sunt, & demum illi referunt opinionones suas: an causa sit euocanda, necne: probatur ibi, pour en auoir l'aduis d'iceulx, ausquelz les renuoyeros. & sic nõ statuit quòd debeat remitti libello

Rationes cur euocationes prohibeantur.

Euocatione petens præsumitur de iure suo dissidere.

Statuens contraria quando reprobè di non possit.

libellorum magiſtris tantum: ſed poteſt Rex committere magno conſilio, in quo eſt præſes cum magiſtris libellorum, & conſiliariorum: vt dictum eſt ſuprà quaſtione quarta. & olim ſoli cancellario hæ cauſæ iuſtitie referabantur: & is concedebat, vel negabat, nec oportebat adire Regem.

Cauſæ euocationis probari debent.

11 Octauò habita opinione aliquorum, ſi cauſæ euocationis conſilio iuſtæ videantur, Rex ſolet respondere, quòd ſupplicantes probabunt contenta in ſupplicationibus, ibi, & ſi apres auoir entendu &c. quia non ſufficeret dicere, niſi probetur. l. prima. ff. ſi quadrupes paupet. feciſſe dicatur. ideo ſi partes allegent conſanguinitatem, vel affinitatem inter partes & conſiliarios eſſe, oportet quòd probent.

Communiſi iudicibus diriguntur.

12 Nonò quòd ad probandum illas cauſas committetur bailliuis, & ſeneſcallis, ſeu eorum locum tenentibus in partibus degentibus. per l. iudices. & authent. apud eloquentiſſimum. C. de fide instrumen. ibi, & la comiſſion, & hoc eſt introductum vt vitentur ſumptus & expenſæ. ſi tamen pars velit ducere magiſtrum libellorum ad inquirendum: hoc ſolet concedi ſumptibus partis requirentis.

Exemplum ſupplicationis dari debet aduerſario.

13 Decimò debet dari etiam aduerſariis ſupplicantis exemplum ſupplicationis: & poterit ipſe aduerſarius probare contenta in ſupplicatione vera non eſſe, ibi, & ſera ordonné, ſed non dicitur à quo, intellige per Regem, qui hoc ſtatuit per eius cancellarium: & tunc ſecretarius hoc ſcribere ſolet: quia omnia aduerſario edenda ſunt, quibus quis eſt uſurus. l. prima. §. edenda. ff. de edend.

Probatio ſupplicantis prius fit quam aduerſarij.

14 Vndecimò probare prius ſupplicans debet, poſteà aduerſarius eius. ibi, & ſera le requerant premier ſon inquisition. Nec ergo fieri debet vno contextu: cum apponatur tempus, igitur vna non completa, altera in choari non debet. per l. ſin. ff. de fer. Nam qui prior appellat, prior agat. l. qui prior. ff. de iud. & hoc eſt ſtatutum: quia ſi euocans non probet, euocatus non habet aliquid probare: ideo ſtatuitur, vt poſt probationem euocantis, euocatus probet, qui ſi antea probaret, ſuperfluum eſſet.

Defendentes inquirere quomodo puniantur.

15 Duodecimò defendit curiis parlamentorum, ne iudices de his cauſis inquirentes impedire habeant, ibi, & auons defendu &c. quòd ſæpius facere ſolebant, quid ſi defendant, mulctari à Rege poterunt: quia contra legem, & Regis præceptum venirent: vt plenè ſcripſi in tracta. nomina. quaſtio. 19.

16 Decimotertio præcipit etiam iudicibus, vt inquirere non recuſent, ibi, & auxdictz. inces de ne reſuſer d'icelles faire &c. qui ſi recuſarent, pœna arbitraria etiam puniendi eſſent, cum hîc non exprimitur: & magna mulcta condemnandi eſſent, quia contra voluntatem Regis, & legem regiam veniunt: vt ſcripſi in d. tractat. nomina quaſt. 19.

Domestici in euocatione examinaſi non debent.

17 Decimoquarto prohibet vt non examinentur domeſtici partium: quia domeſtici à teſtimonio repelluntur. l. etiam. C. de teſtib. plenè ſcripſi in tractatu meo. de reproba. & ſalua. teſtium. ibi, & n'examineront aucun domeſtique &c. Et ſic debent iurare partes, videlicet, quòd teſtes, quos producunt, non ſunt domeſtici, & teſtes etiam: & hoc additum eſt iuri communi propter euocationis præiudicium: alioqui poſſet obtineri ſemper euocatio, dum probaretur facile cauſa per domeſticos.

Exemplum ſupplicationis ſummi magiſtratus labefaſtatis quendum.

18 Decimoquinto prouidet quòd quando in aliqua ſupplicatione exprimeretur aliquis caſus labefaſtans honorem præſidentis, aut conſiliarij curiæ parliamenti: tunc exemplum illius ſupplicationis approbatum & authenticum mittetur ad d. curiam, in qua reſidet præſes, vel conſiliarius, ſed à quo? Reſpon. par ceulx qui nous bailleront ledict aduis, vt ſunt magiſtri libellorum, & alij, quos vult Rex ſciſcitari: & iſti procurare debent, vt exemplum authenticum ad illam curiam mittatur, vbi ille agit præſes, vel conſiliarius: & hoc eſt ſtatutum vt ille, cuius fama læditur, ſe defendere poſſit: & nil eo non audito fiat. cap. x. de cauſa poſſeſſio. Sed ob hoc non debet retardari inquisition, ibi, ſans preiudice ne retardation de la fin contenue en la dictè requeſte. Item de hoc caſu propoſito contra præſidem, vel conſiliarium, iubet procuratori regio communicari, & ſuper hoc inquiri. vt puniatur is præſes, vel conſiliarius, cuius crimen denunciatum fuit, ſi probetur: & in hoc partes, antequam crimen contra aliquem magiſtratum opponant, aduerrere debent, nec ex leuitate animi procedere, alioqui grauius punientur. & idem puto, ſi opponerent contra conſiliarium magni conſilij, vel generalium iuſtitie, cum ſit eadem ratio.

Conſiliarius à quo ſit puniendus.

19 Sed dubitari poſſet, ad quem ſpectat puniſio huius præſidis, vel conſiliarij? Reſpon. ad curiam, in qua eſt præpoſitus, vt in rubr. vbi ſenatores vel clariffimi. l. 2. & 3. quòd probat Barba. conſil. 64. col. 5. in ſi. in 4. vol. Quæ curia intra tres meſes punire debet dictum delinquentem: alioqui euocat Rex per hunc tex. ad ſuum magnum conſilium punitionem huius conſiliarij delinquentis, vel præſidis, & ſic poſt tres meſes non requiruntur aliæ literæ: quia per hunc tex. euocatio ſcitamen ſolet impetrari literæ, quæ continent citationem delinquentis ad conſilium.

20 Decimosexto ſi inueniatur, quòd pars ſuggillauerit honorem præſidis, vel conſiliarij, & non probauerit, tunc debet puniri. non dicit text. qua pœna, ideo reſeruatur iudicibus arg. l. pen. ff. de effraſto. ibi, auſi s'il eſtoit &c. ſera condanné à telle reparation, que de raiſon, & de hoc abundè ſcripſi in tracta. exceptionum, in verſi. ratione iudicis. in 3. diuiſio.

21 Decimoſeptimò factis inquisitionibus ſuper ſupplicatione euocationis hincinde, ſi cauſæ allegatæ

allegatæ probatæ fuerint: & viſum fuerit Regi cauſam euocare: Rex concedet literas euocationis, ad finem tamen remittendi cauſam ad proximum parlamentum ibi, & apres les inquisitiones &c. & ſic poſt euocationem Rex non ſolet cauſam retinere, poſſet tamen ex cauſa, ſi vellet.

22 Decimo octauò cauſa euocata non poteſt retineri, in magno conſilio, vt ibi decidatur, ſed remitti à conſilio debet, niſi de partium conſenſu. ibi, & non de les retenir en noſtre grand conſeil. nempe poſſunt partes renunciare priuilegio in fauorem earum introducto. l. ſi quis in conſcribendo. C. de episc. & cleric. & de pact.

Conſenſus partium in retentione cauſæ requiritur.

Nec valebit conſenſus vnius partis: quia hîc dicit patrium, & pluralis locutio duo ad minus requirit. l. 2. ff. de teſtib. & ſi tres, vel quatuor fuerint partes, non valebit cauſa retentio, niſi omnes conſentiant: quia indefinita æquipollet vniuerſali. l. ſi pluribus. ff. de legat. 2. capitul. vt circa. de electio. in 6. Nam quòd omneſt tangit, ab omnibus probari debet. per regu. iuris. Nam conſenſus procuratorum valet, niſi expreſſam ſuper hoc poteſtatem habeant. ibi, & pour ce que bien ſouuent &c. nec generalis poteſtas procuratoribus data operari poteſt, quòd procuratores conſentire poſſint, vt cauſa retineatur: ideo puniendi ſunt tales procuratores conſentientes. ibi, & ſi voulois &c. hoc probatur in c. cum olim. primo de offic. deleg.

Item retineri poteſt cauſa motu proprio principis, quando ipſe proprio motu ex aliqua cauſa conſilio committeret, vt retineretur. ibi, ou que par nous &c.

23 Decimonoñò conſilium debet cognoscere, an cauſæ in ſupplicatione propoſitæ iuſtæ ſint, & admiſſibiles, ob quas debeat abſtinere, is qui recuſatus eſt. ibi, Item en ingeant les dictes cauſes &c.

24 Vigefimò regula negatiua eſt, quòd deinceps non reuocabitur cauſa à Senatu: vbi ſufficiens numerus conſiliariorum remanebit. ibi, & ne ſeront aucunes cauſes &c.

Regula quòd euocatio non dabitur ſi alius conſiliariorum numerus ſufficiat.

Sufficientem numerum taxat, ſi viginti remaneant in parlamento Pariſien. Tholoſ. Burdegal. Rotoma. in aliis verò parlamentis duodecim ſufficiunt, videlicet in parlamento Diuionen. & Aquen. hodie, quia vbiq; eſt ſufficiens numerus conſiliariorum, vix iſta euocatio ob hoc conceditur.

25 Vigefimoprimum euocatio proponi poteſt principi, quando cauſa agitur contra præſidem nomine proprio, aut curiæ conſiliarium, vel contra vxores illorum, vel filiorum, vel fratrum: & tunc Rex promittit ſe prouiſurum, habendo rationem ad ſuſpectos & fauorabiles: qui ſi in maiori parte reperiantur, cauſa remittetur ad proximum parlamentum. nam qui iuriſdictioni præſunt, non poſſunt ſibi ius dicere, neque liberis. l. qui iuriſdictionis. ff. de iuriſd. omnium. iud. alioqui in illa curia cauſa decideret ſuſpectis reiectis. ibi, toutes foys ou les dictes proces &c.

26 Vigefimoſecundò ſi cauſa ſit in curia parlamenti conteſtata, vel habita pro conteſtata: quæ tunc in cauſa appellationis habetur pro conteſtata: quando in ea eſt concludum, bene iudicatum vel malè: non poterit poſteà impetrari euocatio: tamen huic legi derogatur ſæpius: ſed oportet facere mentionem in literis: vt ſuperius dixi, per ea quæ docto. tradunt in ca. ſuper literis. de reſcript. niſi cauſa recuſationis, de nouo venerint ad ſuam notiſiam: & hoc pars iurauerit, ibi, & apres que aucune partie. facit text. in c. paſtoralis. de except.

Euocatio poſt conteſtationem prohibetur.

27 Vigefimotertio in criminalibus nõ fit euocatio. ibi, & quant aux matieres criminelles, ſed ſi ſuſpecti ſint conſiliarij illius parlamenti princeps committet cauſam illam decem viris, qui iudicabunt illic, & decident cauſam illius ſine appellatione, cum à principe ad hoc deputati ſint. per c. paſtoralis. de appellat. nam fortè ſi delinquentes aliò ducerentur, euadere poſſent, etiam multæ expenſæ, & litis anſraſtus eſſent, etiam probationes in loco criminis facilius habentur.

Euocatio in criminibus prohibetur.

28 Vigefimoquarto prouidet Rex in illum caſum, quando pars non probauit: vel pars aduerſa contrarium probauit: tunc pars quæ ſupplicauit, condemnari ad mulctam Regi debet. ibi, & s'il eſt trouuè &c. Et ideo Regi condemnatur: quia Regem offendit, qui falſum coram eo proponit, vel fraudem, ob id in mulctam ſolet condemnari. l. nullum. C. de teſtib. item ad expenſas condemnari parti debet. iuxta l. properandum. §. ſinautem alterutra. C. de iudic.

Condemnatur pars cauſas non probans.

Præterea debet cõdemnari ad mulctam parti adiudicandam pro qualitate proceſſus, & expenſarum partem: hæc in ſuma eliciuntur ex his regiis cõſtitutionibus: ipſas perlege, & videbis eas elucidatas.

Rançois par la grace de Dieu Roy de France: A tous preſens & aduenir, ſalut. Comme pour obuier aux abuſ & calumnies dont pluſieurs plaidoyants auoyent accouſtumé uſer pour vexer & moleſter leurs parties, & les cõſtituer en fraiz & miſes inſupportables, retarder le iugement des proces, & les rendre immortalz, par le moyen des interdictiones & euocations qu'ilz obtenoyent, en propoſant cauſes de recuſations procurées & procedans de leur fait, dol, & coulpe, & autrement inadmiſſibles, ſuppoſant conſanguinité, affinité & amitié contre les Preſidents & Conſeillers de noz cours de Parlement: Euſſions par l'aduis des gens de noſtre conſeil priuè, decerné noſtre edict, & ordonnâce au lieu de la Bourdeſiere le dix huitieſme de May, mil cinq cens vingneuf, lequel edict auroit eſté leu, publiè & enreſtré en noſtres cours

Articulus tertius.

de Parlement, neantmoins comme aucuns d'icelles nosdictes cours nous ont fait dire & remonstrer iceluy edict n'estre gardé ny obserue. Aussi par iceluy n'est suffisamment pourueu es cauteles, & inuentions des poursuiuants interdictions, & euocations tellement que à present plusieurs noz subiects sont autant ou plus travaillez au moyen des dictes euocations, qu'au parauant nostre dict edict. Et outre combien qu'il ne soit loysible tant par disposition de droit, & ordonnance de nous & de noz predecesseurs, impugner les arrests de nosdictes cours souveraines, autrement que par proposition d'erreur, & en gardant les solennitez requises: neantmoins puis quelque temps aucuns ont trouué moyen d'obtenir lettres pour estre receus à alleguer nullitez, griefs & contrarietez cõtre plusieurs arrests de nosdictes cours. A quoy ont esté receus, & par ceste voye ont tenu l'execution de plusieurs arrests en suspend, & sur la verification desdictes nullitez & contrarietez d'arrests la procedure ha esté quelque fois plus longue & de plus grand mise en nostre grand conseil, que la principale instance, & pour faire droit desdictes nullitez & contrarietez d'arrests, font apporter toutes les pieces, & productions desdicts principaux procez, & iceux sont renouir comme si c'estoit vne voye d'appel, qui est rendre tous lesdicts arrests illusioires, & sans effect, & consumer en fraiz ceux qui les auoyent obtenuz à leur prouffit, vexatiõ & charge à noz subiects insupportables. Sauoir faisons que nous desirãs sur toutes choses le soulagement de noz subiects, & les releuer de inuides & iniques vexations, extirper tous moyens & voyes, par lesquelles l'expedition de iustice peut estre retardee, & mettre fin aux procez & differents d'entre nosdicts subiects le plus briefuement & promptement qu'il sera possible. Auõs par edict, statut, ordonnance, perpetuelz & irreuocables de nostre certaine science, pleine puissance & auctorite Royal statuee & ordonnee, statuons & ordonnons, voulons, & nous plaist, que nostre edict, fait audict lieu de la Bourdesiere, dont le vidimus est cy attache soubz le cõtreseel de nostre chancellerie, soit gardé, suiui & entretenu selõ la forme & teneur. Et outre que ceux qui à l'aduenir presenteront requeste pour euoquer proces pendant en nosdictes cours, pour raison des suspensions & allegations fondees sur consanguinitez, affinitez, & amitez, et que aucuns des presidents et cõseillers d'icelles font leur propre fait des proces qu'ilz pretendent faire euoquer, declareront specialement les degrez de consanguinitez, & affinitez, actes & moyens d'amitié, & quel effet ou pourchas ledict president ou cõseillier aura fait pour le support & faueur de la cause, & au moyen desquelles ilz pretendent & maintiennent ledict president ou cõseillier en faire son propre fait, & que noz amez & feaux les gens tenans nostre grand conseil ou autres à qui le iugement & cognoissance des dictes requestes sera renuoyé, cõteront en leur aduis specialement, & approuueront les faits & articles sur lesquels ils entendent que les euocants informent, pourront les euoquer, informer au contraire, & aussi les parties bailler reproches si bon leur semble, contre les tesmoings ouys & examinez esdictes informations, & enquestes. Sur lesquelles ledict commissaire sera tenu oyr & interroguer par serment, le tesmoing reproché, & inserer la responce & sa deposition, & s'ilz sont admissibles, & non confessez, par lesdicts tesmoings, les parties seront receues en nostre dict grand conseil & les verifier promptement & sans delay par lettres & productions, & non autrement. Et ou aucune interdiction ou euocation seroit à l'aduenir octroyee

par

par l'aduis des gens de nostre dict grand conseil ou autres par nous à ce commis, contre la teneur du dict edict de la Bourdesiere, & de ceste presente nostre ordonnance, la declairons de sapresent de nul effect & valeur, & auons expressement prohibe et defendu, que aucun procureur ne soit receu à presenter requeste pour euoquer ne interdire nosdictes cours, ou consentir que aucun procez, soit retenu en nostre dict grand conseil, s'il n'a procuration expresse & speciale pour ce faire, et ou les poursuiuants euocation ou interdiction proposeroyent par leurs requestes aucunes recusations frivoles, impertinentes, confuses et generales, voulons qu'ilz en soyent sur le champ deboutez & condamnẽz en trente liures Paris de amendes enuers nous, et ou ilz allegueront recusations suffisantes et legitimes, et seront receus à informer, & ne les prouueront deüement, voulons qu'ilz soyent condamnẽz en amende entiere de soixante liures Paris, & outre soyent condamnẽz es despens, dommages et interests enuers leurs parties euoquees, & en plus grand amende arbitraire, si la matiere est à ce disposee, ayant egard à la qualite des personnes, & causes, fraiz et mises qu'ilz aurot souffert, et que à faire lesdictes preuves ne sera baille qu'un seul delay, si ce n'est pour tresgrande et urgente cause, qui sera exprimée. Et outre attendu que les moyens de nullité & contrarietez d'arrests peuent estre comprins soubz la proposition d'erreur, auons aussi par edict, statut et ordonnance perpetuelz & irreuocables de nostre dict certaine science, pleine puissance & auctorite Royal statuee, declaree, ordonnee, statuons, declairons et ordonnons, que à l'aduenir nul ne sera receu à cõtreuenir aux arrests de nosdictes cours de parlement, et autres cours souveraines par voye de nullité & contrarietez d'arrests. Ains se pouruoyront par proposition d'erreur, en gardant les solennitez requises par noz ordonnances & de noz predecesseurs, et dans le temps à ce prefix en cas ou par noz ordonnances y ha lieu de proposition d'erreur, et ou aucune contrarietez ou nullité seroyent proposez contre les arrests donnez es matieres beneficiales ou possessoires ou autres, ou proposition d'erreur ne doit estre receue, les parties se pouruoyront par requeste en ladicte cour ou l'arrest aura esté donné, pour faire interpreter & declairer, lequel des arrests que les parties pretendent estre cõtraire, sera executé, faire droit sur la nullité, et autrement pourueoir par la dicte, comme il appartiendra par raison. Et neantmoins ordonnons que ou en nostre dict grand conseil y auroyt aucuns procez pendans et indeciz pour raison de nullité ou contrarietez d'arrests, pretendue par les parties qu'ilz soyent renuoyez en icelles nosdictes cours ou ilz auront esté iugez, et lesquelz de sapresent nous y auons renuoye & renuoyons, & en auons interdit & defendu, interdisons & defendons à nostre dict grand conseil toute cour, iurisdiction & cognoissance.

SI donnons en mandement à noz amez & feaux cõseillers les gens tenans noz cours & parlement, grand conseil, baillifz, seneschaux, & à tous noz autres iusticiers, officiers, ou leurs lieutenans, & chascun d'eux si comme à luy appartenara, que iceux nosdicts edict, statut & ordonnance ils facent lire, publier & enregistrer, garder, obseruer, & entretenir de poinct en poinct selon leur forme & teneur, sans faire ne souffrir estre fait aucune chose directement ou indirectement au cõtraire, en quelque maniere que ce soit. Car tel est nostre plaisir & vouloir, non obstant quelconques edicts, statutz, ordonnances, restrictions, mandements,

defenses, & lettres à ce cōtraires, à quoy quāt à ce, nous auōs derogē & derogeōs. Et affin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auōs fait mettre nostre seel à cesdictes presentes, sauf en autres choses nostre droit, & l'autruy en toutes. Donnē à Chantelou, au moys de Mars, l'an de grace mil cinq cēs quarentecinq. Et de nostre regne le trētedeuxiesme. Ainsi signē sur le repli. Par le Roy en son cō seil. De Neuville. Lecta publicata & registrata audito procuratore generali Regis hoc requirēte, Parisiis, in parlamento prima die Aprilis. Anno domini millesimo quingētesimo quadragesimo quinto ante Pascha. Ainsi signē, Du Tillet.

Collation est faicte à l'original rendu à maistre Geoffroy de la Chassaigne, President au parlement de Bourdeaux. Du Tillet.

N hoc secundo edicto recitantur ferē rationes concessione primi, & causa ob quas impetrantur euocationes, & mala quae inde oriuntur. Secundō recitat Rex, quōd licet contra aresita quis venire non possit, nisi per supplicationem, id est per propositionē erroris: tamen quidam allegauerunt aresitorum nullitatem, grauamina, & contrarietatem inter ipsa aresita, quōd vnum esset alteri contrarium, & fuerunt auditi: & sic aresita suspensa remanserunt: & oportuit iterum omnia curiae acta videre, ac si esset causa appellationis: vnde ex hoc illusoria erant aresita, & sine effectu: quod esse non debet. I. si prator. ff. de iud. de hoc abundē dico in tract. meo de supp. inferius in fi. & probatur ibi, & outre combien.

Tertiō ponuntur rationes, quae mouent ad faciendum praesens edictum. ibi, *scavoir faisons*. Primō vult subiectorum subleuamen, & eos releuare indebitis & iniquis vexationibus, & radicitus vult euellere omnes modos, quibus iustitia impediri potest, & finem litibus imponere cupit: vt imperator in l. properandum. C. de iudic. & Papa. in ca. finem. de dolo. quod est valde difficile, quandiu inuoluta crit in cordibus nostris malicia.

Quartō constituit edictum praecedens esse custodiendum, & vltra statuit, quōd quicumque deinceps euocationem impetrare voluerit ratione consanguinitatis, affinitatis, vel amicitiae, declarare tenebitur gradus consanguinitatis, aut affinitatis, in quoto gradu est, quem vult recusare, ibi, & outre. sed ista numeratio quomodo fieri debet? Respon. Secundum ius ciuile: quia recta est ipsius computatio, vt l. si. vbi docto. C. de successio. edict. & computatio in iure canonico fit ob matrimonia: ergo in aliis sequemur iuris ciuilis computationem, teste Bart. in consi. 224. An fratres. Benedict. in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 86. de testa. & Albert. Brun. in tracta. de statutis excludentib. feminas. art. 12. q. 21.

Et si alleget praesidem, vel consiliarium affectionem habere tanquam in proprio facto: tunc oportet quōd declarat factum, in quo ostendit, & in specie: vt abundē scripsi in tracta. de restitu. & releua. artic. 1.

Et consiliarij magni consilij debent in eorū opinionibus declarare, & praecidere super quo facto pars inquirere debeat, ne in incerto vagetur: vt ibi dicitur. & que noz amez, & seauz les gēs &c.

Quintō annullat omnes euocationes, quae deinceps concedentur contra tenorem illorum edictorū, nullas & irritas & nullius effectus, & roboris. ibi, & ou aucune interdiction, ou euocation &c.

Sextō prohibet, ne procuratores sine speciali mandato supplicationem porrigant ad causam euocandam, vel ad interdicensum causam parlamentis, vel ad consentiendum, vt in consilio retineantur. ibi, & auons expressement prohibē &c. & in superiori artic. hoc fuit decisum.

Septimō statuit, quōd quando partes in supplicatione euocationis causas friuolas, & recusationes impertinentes, confusas, & generales expresserint, vt ex tempore sine alia probatione reiciantur à petitione, & condemnentur ad triginta libras Regi applicandas. ibi, & ou les poursuiuans &c. nihil dicit de condemnatione expensarum parti faciendā: quia adhuc pars aduersa nullas fecit expensas, quia nō fuit euocata, sed tantū Regi supplicatio porrecta, ob id nihil hīc de illis expressit.

Si verō proposuerint in supplicatione causas iustas, & cas non probauerint, vult vt in emēda sexaginta librarum Parisien. condemnentur: quae Regi applicantur, & debet vltorius pars condemnari parti in expensis, damnis, & intereffe, & in emēda etiam maiori: si causa & eius qualitas hoc requirat.

Et quōd vna tantū dilatio dabitur ad probandas dictas causas: nisi causa se offerat, quae exprimitur, alia in his literis scripta in tract. de supplica. discutientur, vbi materia melius congruit.

EDICT QVE LE GRAND CONSEIL SEVL

PEVT COGNOISTRE DES FORCES, PILLERIES,

& excez commis sur les fructz des benefices, & sont euo-

quez tous les proces pendans ailleurs

sur ce audict grand conseil.

Declarari gradus de ben confan gunitatis & affinitatis, ad impetrandā euocationem. Quomodo gradus computationis fieri debeat, vel secundū ius ciuile aut canonicum.

Pars causas euocationis habende grauitas, friuolas proponens quomodo puniatur.

Articulus quartus.

Rançois par la grace de Dieu Roy de France. A tous les baillifz seneschaulz, preuostz, iuges, & autres officiers de nostre Royaume ou leurs lieutenans Salut. Comme plusieurs grades plainctes & doleances nous ayent esté & soyent esté faictes souuentefois, que lors qu'il aduient la vacation d'aucuns eueschez, abbayes, prieurez, preuostez, archidiaconies, cures, & autres benefices, ou qu'il aduient que lesdictz benefices tombent en litige, plusieurs personnes tant gentilshommes que autres de leur authorité prinée & indue, & en enfreignant noz ordonnances, se sont mis et mettent esdicts benefices, prennent, rauissent, & emportent les biens meubles, fructz, & reuenuz d'iceux les mangent, gastent, et deperissent & prophanent les lieux sacrez, en grad mespris, contempt, & irreuerence de Dieu nostre createur, de nous, & de iustice: & pour coulorer lesdictes mandictes & dānées pilleries, rauissements, gastemens, & perdent les biens desdits benefices qui sont desdiez, & doyuent estre employez au seruire de Dieu, aliments des pauures, reparations des eglises, & edifices, & autres ceuures charitables, donnent à entendre contre verite qu'il a quelque autre qu'ilz supposent dont ilz se aduoient qui pretend droit esdictz benefices, iaçoit qu'il n'y ait aucun droit, ne titre. Et soubz ceste couleur se tiennent saisis des maisons & places desdicts benefices, pillent & rauissent les biens qui y sont tant es eglises, que maisons, & fermes d'iceux, ou ilz se fortifient, & mettent hors ceux qu'ilz y treuuent, bastent, & mutilent les gens d'Eglise qui sont ordonnez pour faire le diuin seruire: & si ne veulēt tolerer ne souffrir que ceux ausquelz appartient iceux benefices, les puissent bailler à ferme à leur prouffit. Ains pour la contraincte d'eux, il n'y a personne qui ose mettre à pris, n'encherir le reuenuz desdictz benefices, font & commettent plusieurs autres maux, pilleries, sacrileges, forces, violences, excēs & oultraiges, & menent esdictes eglises, & maisons vie dissolue, & scandaleuse, infame, & deshoneste. Et d'auantage sont rebelles & desobeissans aux arrestz, sentences, et iugements, qui sont faitz, & donnez cōtre eux, pour vuyder desdicts lieux: tellement que lesdictes gents d'Eglise ausquelz appartient lesdictz benefices, n'ont peu, ne peuent faire le diuin seruire ne faire les dons & aumosnes qui sont tenuz de faire, à cause desdicts benefices, au grad scandale desdictes eglises, qui touchent l'honneur de Dieu desdictes gents d'Eglise, & generalement de la chose publique. Et plus seroit, si par nous n'y estoit pourueu. Sauer faisons, que nous ce considerē, ne voulons telles voyes & façons de faire, auoir lieu: ains desirans de tout nostre cueur estre à ce mis & donne ordre, & prouision de iustice, & punition estre faicte de telz malfaicteurs, en maniere que tous les autres y prennent exemple. Vous mandons & cōmettons par ces presentes: & à chacū de vous en son regard, pouuoir et iurisdiction, que vous faictes faire expresse inhibitiō, & defenses de par nous sur certaines & grades peines a nous appliquer à toutes gēs lais soyent nobles, ou autres, de quelque qualite qu'ils soyent, à son de tōpe & cry public, que auxdictz benefices paisibles, ou que soyent litigieux, en quelque lieu que ce soit de noz royaumes, païs, & seigneuries, ils n'ayent à eux aucunement mettre ne entremettre, ne es eglises, maisons, & edifices, rentes, & reuenuz d'iceux, sans authorite prealable de nous, ou de iustice: & neātmoins à la requeste de noz procureurs, ausquelz chacū en son endroit vous mādōs et ordōnōs tresexpressement sur le deu et denoir de leurs offices

faire poursuite desdictes matieres, vous informez bien & deuement de & sur lesdictes forces, violances, pilleries, rauissements, battures, mutilations, rebellions & desobeissances à iustice & autres crimes, & delictz & malifices commis, & perpetrez par lesdictz personaiges, leurs alliez, & complices esdictz benefices, eglises, maisons, edifices, rentes, & reuenuz d'iceux, que pluspart vous seront baillees par escript & declarations, si mestier est. Et contre ceux qui par information deuement faicte, ou à faire, ou autrement deuement vous trouuez chargez, coupables, procedez ou faictes proceder par adiournemens personnelz en personne, si les pouuez trouuer, ou à son de trompe & cri public es lieux accoustumez pour comparoir en personne à troys briefz iours en nostre grand conseil, sur peine de bannissement de nostre Royaume, et d'estre attainctz et conuaincu des cas et crimes à eux imposez, pour illec respondre à nostre procureur general en nostre grand conseil, à telles fins & conclusions qu'il voudra contre eulx prendre, & eslire, & y estre procedé comme de raison. Neantmoins prenez, saisissez, & mettez en nostre main par bon & loyal inuentaire tous & chacuns les biens tant meubles que immeubles desdictz delinquans, & soubz iceluy les faictes regir & gouverner par bons & suffisans commissaires, qui en puissent & sachent respondre & rendre bon compte & reliqua, qu'ad & à qui il appartiendra le tout, non obstant oppositions ou appellations quelz conques faictes ou à faire & sans preiudice d'icelles, pour lesquelles ne voulons quant à ce estre differé, ausquelz gens de nostre dict grand conseil nous mandons, & pource que lesdits crimes & delictz ont esté & sont comis en plusieurs lieux, de noz royaume, pays, terres seigneuries, & en diuers ressortz, de noz cours de parlemens. Et que desirons iceux faire cesser et promptement punir & corriger, & estre informez des noms & surnoms desdictz delinquans & coupables commettons, ordonnons, et enioignons, que ilz cognoissent, iugent, decident, et determinent desdictz crimes, et y facent & admettent telle & si briefue iustice, que ce soit exéple à tous autres. Et laquelle cognoissance, iugement et decision leur auons commise et ordonnee, commettons et ordonnons de nostre certaine science propre mouuement, pleine puissance & autorité royale pour les causes dessusdictes, et autres à ce nous mouués par cesdictes presentes. Et en outre auons euoqué & euoquons par ces mesmes presentes par deuant vous, et les gens de nostredict grand conseil, tous et chacuns les proces meuz, depuis quatre ans en ça, par toutes les cours, et iurisdicions de nostre royaume, pour raison et à cause des matieres dessusdictes, pour y estre iugez, decidez, et determinez ainsi que raison. Et voulons cesdictes presentes estre signifiées par le premier des huisiers de nostre grand conseil, de nostre cour de parlement ou autre nostre sergent sur ce requis aux iuges & parties qu'il appartiendra. Et leur donnant, si besoin est, assignation en nostre dict conseil à certain iour. Et leur faisant expresses inhibitions, & defences de par nous sur certaines et grandes peines à nous appliquer, a sçauoir ausdictz iuges et lieutenans de non entreprendre aucune cour, iurisdiction, ne cognoissance des matieres cy dessus mentionnées. Et laquelle leur auons interdite et defendue, interdisons, et defendons par ces presentes, et auxdictes parties de n'en faire poursuite ailleurs, qu'en nostredict grand conseil, en certifiant suffisamment iceluy nostredict grand conseil par nostredict huisier ou sergent de ce que fait il aura sur ce.

Car

Car ainsi nous plaist il estre fait, de ce faire vous donnons, & à chacun de vous endroict soi, plein pouuoir, autorité, commission, & mandement especial mandons & commandons à tous noz iusticiers, officiers, & subiectz, qui auons commis & deputez, & à nostredit huisier ou sergent en ce faisant obeissent & entendent diligemment, prestent & donnent conseil, confort, aide, secours, main forte, & prisons, si mestier est, & requis en sont.

Donné à Paris le dixiesme de May l'an de grace mil cinq cens trente vn. & de nostre regne le dixseptiesme.

Ainsi, signé par le Roy en son conseil, Guidon, & seelé à simple queue en cire iaulne, & sur le reply est escript ce quis'ensuit, *Lecta, publicata, & registrata.*

IN hoc edicto multæ describuntur rationes constitutionis: sed omnes istæ rationes tolli possunt, si exerceatur iustitia in locis vbi beneficia sita sunt, & ibi potest melius delictum sciri, & puniri, quàm in alio loco: quia ibi quis est puniendus, vbi deliquit. l. i. & authen. qua in proincia. C. vbi de crimine agi oporteat: & tamen in consilio magno fiebat horum excessuum cognitio, contra rubri. de causis, in concordia. & si pars nõ erat potens, non valebat adiri magnum Regis consilium. & sic inultum remanebat facinus: quia ordinarij iudices cognoscere non poterant: ob id crimina impunita remanebant, & tamen reipub. interest, vt puniantur. l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. quamobrem hoc edictum reuocatum fuit per edictum sequens: & causa remissa ad iudices ordinarios prout de iure.

AVTRE EDICT REVOCATOIRE DE LA
IURISDICTION DONNEE AV GRAND CONSEIL
sur les exces commis es benefices, ensemble du tiltre des hospitaux & aumosneries: laquelle cognoissance est
laissee aux iuges chacun en
son ressort.

Rançois par la grace de Dieu Roy de France: A tous presens & aduenir, salut. Comme nous eussions par edict perpetuel & irrenocable attribué aux gens de nostre grand conseil la iurisdiction & cognoissance des excez, asssemblées illicites, & ports d'armes, commis es benefices de nostre Royaulme, & des proces meuz & à mouuoir sur le tiltre, police, & reformation des hospitaux & aumosneries de nostredict Royaulme, distribution & reuenue d'iceulx. Et icelle interdite & defendue à noz courts de Parlemens, comme plus à plain est contenu es edicts sur ce faitz & publicz, & nous ayant aucunes de nosdictes cours fait dire & remonstrer, que soubz couleur desdicts edicts, plusieurs procez sur le tiltre & possessoire desdicts benefices ont esté euoqués en nostre dict grand conseil, & au moyen de ladicte interdiction plusieurs excez demeurent impuniz, & la reformation de plusieurs hospitaux & aumosneries differées & retardées, dont pourroit aduenir plus grand desordre, si n'y estoit pourueu. Sçauoir faisons que nous desirants les hospitaux & aumosneries de nostre dict Royaulme estre deuement reiglees & reformez, les reuenuz & aumosnes d'iceulx estre distribuez, ainsi qu'il appartiendra, & qu'il est ordonné par les saints conciles & decretz, noz ordonnances, & de noz predecesseurs, & que prompte punition & correction soit faicte de tous excez qui se commettent es benefices, supportant en cela le plus qu'il sera possible, noz subiects de tous fraiz, despens & vexations indeues par aduis & deliberations des gens de nostre conseil priué. Auons de nostre certaine science, pleine puissance & autorité Royal, reuocqué & reuocquons lesdicts edicts, voulons, & nous plaist que nosdictes cours de

Articulus
quintus.

parlements, baillifz, seneschaulx et aultres noz iuges chascun en son ressort decret & iurisdiction soit par appel ou en premier instance, ayent l'entiere cognoissance et iurisdiction desdicts excez commiz es dicts benefices, ensemble du tiltre desdicts hospitaulx et aulmosneries distributions des fructs et reuenu d'iceulx, comme ilz auoyent ou pourroyent auoir au parauant lesdicts edicts et publication, & laquelle cognoissance nous auons interdite & defendue, interdisons & defendons à nostre dict grand conseil.

SI DONNONS en mandement à noz amez & feaux les gens tenants noz cours de Parlement, baillifz, seneschaulx, & aultres noz iusticiers & officiers ou leurs lieutenants, et chascun d'eulx si comme à luy appartiendra, que noz, presents edicts & ordonnances ilz entretienent, gardent et obseruent de poinct en poinct, selon sa forme & teneur, facent entretenir garder et obseruer inuolablement lire, publier & enregistrer, ou besoing sera, sans aller ne venir, ou souffrir aller ou venir directement ou indirectement au contraire. Mandons en outre au premier huissier de noz cours de Parlement ou sergent, sur ce requis, signifier noz presents edict & ordonnance à noz amez & feaulx les gens de nostredict grand conseil, & autres qu'il appartiendra car tel est nostre plaisir nonobstant, lesdits edicts, & quelconques derogations, restrictions y opposées, & toutes autres ordonnances statuts & lettres à ce contraires. Et affin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre seel à cesdictes presentes.

Donné à Chantelou au moys de Mars, l'an de grace mil cinq cents quarante cinq. Et de nostre regne le trentedeuxiesme.

Ainsi signé, sur le reply, Par le Roy en son conseil. De Neufuille.
Lectz & publicata, & registrata audito procuratore generali Regis hoc requirente, Parisius in parlamento, prima die Aprilis. Anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo quinto ante pascha. Ainsi signé, Du Tillet.

Collation est faicte à l'original rendu à maistre Geoffroy de la Chassagne President au parlement de Bordeaulx. Du Tillet.

Hoc edictum reuocat quod superiori edicto statuerat, & ea facilitate, qua aliquid fieri solet, ita destrui: unde dicit Bald. in l. quoniam. per illum text. C. de secund. nupt. corrigens corrigitur, & ad pristinum statum ius reducitur. Alia (lector beneuole) hic non addam, sed supplicationum materiam excipiam, postquam de his gratias egero Deo omnipotenti, & beatæ virginis Mariæ: qui me ad finem vsque direxit, & ista scribere impulit, & dedit. Laus Deo.

F I N I S.

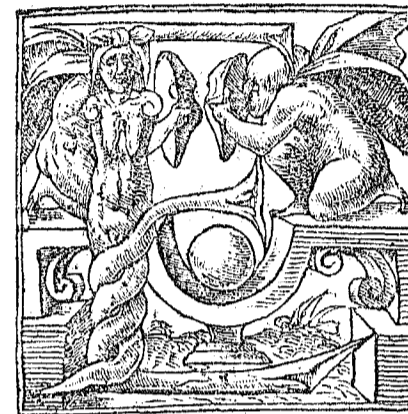
Spes mea Christus.

D. IO AN.

D. IOANNI ALESMIO,
VTRIVSQUE IVRIS COGNITIO.

NE CLARO, AC SENATORI IN BVRDEGAL.

Senatu egregio, Petrus Rebuffus S.

A est vis amicitiae (Senator amplissime) ut non modo consiliorum, instituti eos velit esse participes, quos habet coniunctos, sed etiam actionum iudices, & diuitias, reliquarumque rerum socios: quapropter praclarè à veteribus dictum est, τὰ τῶν φίλων νοίω. itaque cum in constitutiones regias quaedam ὑπομνήματα, seu commentaria conscribere decreuissem, meamque tibi aliquando exposuissem sententiã, laudasti tu quidem insitutum: quae res eò magis animum ad id accendit, quò à viro amico & probatissimo probari intellexi: & vehementius studiosiusque, elaboraui, & tandem partem suscepti operis absolui: quam lubenter tibi legendam dedissem, censuram tuam velut amici viri atque perspicacissimi valde desiderans: sed tui, qui maximo intervallo abesses, copiam habere nobis non contigit: utcumque tamen sit, quia alijs nostris amicis grauissimis sanè viris ita visum est, edidimus, & inter eos, quibus dicauiimus, te connumerauimus, nostrumque opus mihi tecum commune esse volui, ne hominis amici oblitus viderer. Nec dubito, quin feliciter succedat, si à te probatum intellexero: nec enim est, quòd solidius vllum maiorisque solertia iudicium, quàm tuum desiderem, cum politicis in rebus iureque, sis consultissimus, encyclopediam teneas, latina denique & graeca facundia politissimus, ut multò reconditoris doctrine te idoneum censorem & arbitrum constitutere desiderarem. Interea tamen dum maiora molimur, tibi hac offerimus. Nec haec mihi visa sunt contemnenda: etenim ea semper mens nostra fuit, ut constitutiones principum nostrorum haecenus à nostris neglectas, nullòque ordine coaceruatas in redam dilucidamque, titulorum seriem digererem, atque deinde nostras subnecteremus commentationes, ut rudibus praeceos forensis (qua ex his tota proficiunt) pro virili consuleremus, & quae multis annis longoque usu comparauerimus ipsi velut breui manu tradita breui tempore discant, simulque doctis viam aperiremus (aut certe inuitaremus) ut in comune afferentes, quae in foro consensentes didicissent inuentuti conferrent. Nec enim est cur aut questum captantes, aut inuidentes sua denegent, cum & illiberale sit & inhumanum. Quid est denique cur tantopere Galli aliena amplectamur, nostra verò aspernemur? conscripta extant infinita propè volumina tam Gallorum, quàm aliorum in leges Romanorum, & quotidie augetur numerus, nemo tamen ad nostra ista stylum admouet, cum videatur multò vtilius, & magis necessarium, quòd his multa, vel derogata, vel addita sit illi veteri Romanorum iuri, vel pontificio, aliusque, nobis causarum tractandarum & oratio, & ratio, & sanè quotidianus usus negotiorumque, varietas in his constitutionibus parit non paruam difficultatem, ut interpretationem desiderent, quae petenda est partim ab vtriusque iuris intimis partibus, partim ex formulis proprijs cuiusque iudicij, & fori (quas stylum dicimus) quae omnia inter se conferenda, vel, si disidere videantur, concilianda. Nec minus elaborandum videtur, quàm in interpretationibus legum Pandectarum elaborarunt earum interpretes, moderatius tamen & modestiori tractatu & stylo quàm illi: ne inanibus quasiunculis & disputationibus non necessarijs (qua immensam librorum multitudinem nobis pepererunt) occupetur iuuentus haec, ideo à te quia meam aliquando tibi expositam sententiã, & à te laudatam repetere & confirmare cupio: & ut intelligant studiosi quantum cupiam ut prouehantur. Sed ut ad te redeam, hunc, qualiscunque sit, tractatum in forensi quidem iudicio valde necessarium, & frequentem, de literis civilibus, cum totus civilis sis à beneuolo animo profectum, eodem accipias rogo, ampliore sanè vellem honore te afficere, & honorificentiori munere donare: ut & dignitastua patitur, & eruditio exposcit, amorque

erga me iuus, quo me semper officiosè es profectus, ne ego pari quoque officio desim. Vale, & nos, ut

soles, ama.

TRACT

TRACTATUS
DE LITERIS CIVILIBVS,
SEV, VT PRACTICI DICVNT,
SVB FORMA SVPPPLICATIONIS
civilis impetratis.

Magna auctoritas horum auctoritatis.

Arrestum quid.

Agnam sententiarum, & arrestorum auctoritatem atque vim esse, nemo est qui nesciat (lector benevole) credit enim princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & gravitate, ad huius officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicatos esse pro sapientia, ac luce dignitatis sue, quam ipse foret iudicaturus. ob id vt oculi pupilla, hæc senatus consulta seruari, ac custodiri debent: nisi magna ex causa succurrerent esse princeps arbitratu fuerit: & qua de causa hoc permittatur, inferius abundè Deo auctore tractabimus.

In primis nosse oportet, quod sententiæ curiarum supremarum, quæ arresta vocantur, in hoc tractatu discutientur: est autem ἀρεστόν græcè, placitum, teste Budæo in annotat. in pandect. primis, & ἀρεστός placitum, & gratus dicitur, ac ἀρεστός est blandus, & gratiæ aucupator, & captator, qui apud omnes gratiosus esse cupit, ab omnibusq; gratiam inire. Budæo in commenta. lingua græcæ. Vide tamen quæ dico in gl. 2. tract. vt tractat. testis. Gallicis concipiuntur verbis. in 2. tomo. horum commentar. vbi dico arrestum duplici, r. scribendum, contra Budeum. Et in hoc tractatu dicendum est. Primò quot modis contra arresta cognoscatur. Secundò, à quo hæc literæ concedantur. Tertio, quamobrem inuentæ sint. Quarto, quis eas impetrare valeat. Quinto, quot requirantur antequàm impetrari possint. Sextò, intra quod tempus. Septimò, quæ differentia sit inter supplicationem civilem, & erroris propositionem. Octauò, quæ differentia sit inter restitutionem, & literas civiles. Nonò, quæ contra has opponi possint literas: & his summam discussis, civile erit finem imponere. Facit l. i. §. nunc videamus. ff. de noui oper. nuntia.

Totius operis summa.

Literæ civiles & inciuiles.

Lites post litem quædo redire dicuntur.

Quot modis contra arresta cognoscatur.

Restituitur quis contra arrestum.

Corrigi quædo arrestum potest.

2. Sciendum est quod literarum generalis appellatio est: vt declarauimus superius in tractatu de literis obligatorijs, in principio. & quod ius rescriptum vocat, pragmatici ac vulgus Franciæ appellat literas regias. Et harum quædam literæ civiles dicuntur, & rationabiles, argu. l. si cui. ff. de ser. uita. ibi, civili modo. & l. cum hic status. §. j. ibi, & obligatio sit civilis, de donatio. inter vir. & vxor. Aliæ autem literæ inciuiles & irrationabiles vocantur: prout abundè elucidauimus in tractat. de rescriptis & literis regijs, in præf. ista igitur literæ contra arrestum impetratæ prima videntur facie inciuiles, vt inferius probatur. tamen quia quædam causæ mouere possunt principem ad eas concedendum, iuxta supplicationem partis ciuilem, æquam, & rationi consonam. Nam si vnus forsitan litigantium putauerit se grauari, habere eum licentiam, legitimam petitionem offerendi inquit. tex. in authen. vt sponsalia largit. §. aliud. colla. 9. ob id de his in hoc tractabitur loco: & tunc secundum Budæum in forens. lites postlitem redire dicuntur, quando post iudicium iterum cognoscuntur impetratis codicillis, siue id principis placito soluto legibus fiat: quod perquam ratum est: siue id ius & æquum suadeat: vt si ex falsis auctoritatibus iudicatum sit, vel aliam ob causam idoneam, vt inferius dicitur.

3. Notandum primò est quod contra arresta sequentibus modis cognoscitur. Primo per supplicationem, quam propositionem erroris pragmatici vocant: vt in autent. quæ supplicatio. C. de precib. imperato. offeren. de quo inferius abundè scripsi in tractat. de supplicatio. seu errorum propositio.

4. Secundò cognoscitur contra arrestum per has literas in hac forma ciuili (vt inferius explicabitur) impetratas.

5. Tertio per restitutionem in integrum, si autem minor per arrestum læsus sit, vel maior absens reip. causa & non defensus, tunc literas regias in integrum restitutionis contra arrestum petere poterit. cap. suscitata. de integ. restit. l. si causa cognita. de transact. in quibus pars factum narrabit, & petet à principe restitui: & si preces veritate nitantur, princeps mandabit eum restitui. de his dicam in tractat. de restitu. & releuamentis. & hoc probatur inferius relieuementis, ou restitutionis contra les arrestz. & ferè conueniunt cum his literis: quia omnes istæ literæ sic impetratæ generaliter vocantur ciuiles: sed differentias inferius describam.

6. Præterea interdum corrigitur arrestum, antequàm sit publicatum, & partibus traditum: nempe conclusum & factum arrestum præfidi illius clavis & cameræ tradi solet, vt illud signet: in quo si videat

si videat erratum, conuocabit eos, qui sic concluderunt, & errore ostenso, ipsi arrestum corrigent, vt aliàs fuit factum in hac curia anno 1483. die 27. Nouembris. & quotidie iure fieri potest. & hoc probatur in c. qualiter. primo. de accusatio. vbi sic scribitur, nõ pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores, scripti in ratione dubitandi ad l. quod iussit. ff. de re iudic. & in tracta. de supplicat. interdum hæc correctio fit per supplicationem partis, in qua narratur error: sed hoc ratum est.

7. Interdum contra arrestum impetrabantur literæ reuisionis: vt iterum processus sumptibus impetrantis reuideretur: sed anno 1455. die 16. Maij senatus eas reiecit literas, quibus mandabatur, vt interim post arrestum reciperetur processus, & videretur: quia aliàs nunquam esset litium finis: & ex arrestis & sine inducerentur aliæ lites: quod improbat iure consul. in l. 4. §. ait prator. ff. de re iudic. quamuis Imol. dicat per illum text. in cap. primo. de sequestrat. poss. l. & fructuum. Papam retractare posse sententiam, etiam sine appellacione, licet transierit in rem iudicatam. allegatur etiam cap. cum olim. de dolo. requiritur tamen ad hoc faciendum, quod aliqua forma adhibeatur, quæ sic præstituitur. de hac reuisione loquitur Matthæ. de afflictis in decimo. Neapol. 231. dicit regia. & olim etiam in curiis inferioribus ista materia reuisionis agitabatur: vt vidi fieri Nemausi. contra l. quod iussit. ff. de re iudic. quia iudex est suo functus officio, ergo non potest iterum cognoscere. l. iudex. ff. de re iudic. cap. in literis de offic. delegat.

8. Vltimò solebant homines in iurisdictione senatus Delphinalis degentes, post arrestum à suprema curia latam habere recursum ad patriæ gubernatorem, & ab eo impetrare literas, quæ vocabantur literæ recursum: sed quia hoc erat absurdum, quod à curia ad gubernatorem recursum haberetur, videlicet à maiori ad minorem, quod est prohibitum: etiam non valet super hoc consuetudo, vt glo. sing. asserit. in cap. 2. de consuetud. in 6. de quo recursum loquitur Francif. Marc. in decis. 118. & seq. in 2. parte. & q. 14. & seq. & multis alijs in locis. ideo Rex voluit senatum vti hoc iure, vt ab arresto illorum amplius non recurratur ad aliquem, nisi per ista remedia approbata: quæ superius scripsi. gaudeat ergo Delphinalis curia in hoc omnibus alijs curiis Franciæ supremis coæquata: alijs frequenter modis non recipitur cognitio contra arresta: ideo illos nunc missos facio, textum legis regie amplectens. Vide tamen septem modos quibus potest curia suprema in prima instantia cognoscere. in artic. 7. trac. de rescrip. & literis reg. in 2. tomo horum commenta.

Francijs. artic. CXXVII. des publ. 1539.

Que tous impetrans de lettres royaulx en forme de requeste ciuile, reliefue- ment, ou restitution contre les arrestz de noz courts souveraines, s'ilz sont debou- rez de leurs dites lettres, ilz seront condamnés enuers nous en vne amende arbi- traire, qui ne pourra estre moindre que l'ordinaire du fol appel, & en la moitié moins enuers la partie, & plus grandes, si mestier est, selon la qualité & mali- ce des parties.

GLOSSA PRIMA.

T sic videtur, quod sola impetratio sufficiat ad hoc, vt impetrans debeat condemnari ad multam hic statutam, per hunc text. dicentem, tous impetrans. Nam impetrare dicitur quis, ex sola literarum receptione, & confectioe cap. 1. & 3. de rescrip. in 6. contrarium tamen probat iste text. ibi, s'ilz sont deboutez des dites lettres, ergo s'ilz ne sont deboutez, non tenebuntur ad poenam. arg. l. cum prætor. ff. de iudi. & fumendo argumentum à contrario, quod est in iure validum. in cap. cum apostolica. de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap. & l. i. ff. de offic. eius cui & c.

Nec refragatur d. cap. primum. & 3. de rescrip. in 6. quia vbi sola inspicitur impetratio, tunc siue rescriptum sit nullum, & siue pars eo vtatur, siue non, punietur pars sola impetrationis ratione, sed vbiunque non respicitur sola impetratio, vt fit regulariter: tunc impetrans sine vsu non punietur: vt est text. sing. iuncta glo. in cle. 1. de rescript. scripti abundè in concordia. in §. 1. in verbo grauare. de manda. apostol. & sic ex isto tex. sequentia requiruntur. Primò impetratio. & non sufficiat si literæ dictatæ essent, & non impetratæ, per hoc verbum impetrans.

2. Secundò requiritur quod hæc literæ impetratæ sint in forma ciuili, ideo si inciuiles sint, forte subreptitiæ, vel falsæ, non dicuntur impetrari in forma ciuili: vt sequitur, alia inferius dicentur.

Des lettres en forme de requeste ciuile.

GLOSSA SECUNDA.

Aec literarum forma elicitur ex l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iud. vbi sic dicitur. Marcellus notat, si per dolum sciens falso aliquid allegauerit, & hoc modo consecutum cum sententiam prætori liquidò fuerit approbatum: existimo iudicem debere querelam rei admitte

Reuissio arrestorum prohibita. Arrestum.

Literæ recursum prohibite.

Articulus vnicus.

Sola impetratio an sufficiat quando sufficit.

Forma supplicationis civilis ex qua lege eliciatur.

admittere. Quæ olim per prætorem fieri solebant : hodie saltim in Francia principis auxilium impetrandum est: vt vides per l. 2. in fi. ff. de reb. eorum. ibi imperiali beneficio opus est: vt scripti in tracta. de restit. & releua. & intellectum illius §. Marcellus, docui in interpretationibus meis: sicut solus princeps contra sententiam procuratorum suorum in integrum restituere solet. l. 1. C. vbi & apud quem cognitio, sic, & contra alia aresta restituit, vt hic. q. 2.

2 Et istæ literæ dicuntur impetrari in forma supplicationis ciuilib, quia legitimæ & ciuiles reputantur, & approbari, & (vt dicunt practici) interinari solent, tanquam ciuiles: vnde iureconf. in l. minor. §. denique. ff. de minorib. inquit sic, Deniq; Glabronem Attilium diuus Seuerus & Imperator Antoninus non audierunt, incoloratè restitui desiderantem aduersus fratrem, post speciem in auditorio eorum finitam; & idem Imperator Licinio Frontoni rescripsit, insolitum esse post sententiam suam, ex appellatione dictam, alium in integrum restitutionem tribuere, nisi principem: sed si ab imperatore iudex datus cognoscat, restitutio ab alio, nisi à principe, qui iudicem destinauit, non fiet, in l. præfetti, ibidem tex. dicit quod præfetti pratorio ex sua sententia in integrum restituere possunt: de quo scripsi in concordia. procc. in verb. summas.

3 Itaque solum erit secundum dubium, videlicet, quod solus princeps has concedit literas, vel illius cancellariæ, quælibet in suo loco, vbi perfectæ sunt, aliæ autem non admitterentur literæ in hoc regno: vt est in ru. du droit royal. in ordi. reg. vbi dicam. & istæ sic solent dictari.

4 Henry & c. A noz amez & feaulx conseillers & c. Nous vous enuoyons enlose soubz nostre contresel la requeste civile de tel N. Si vous mandons, que ladite requeste vous voyez, & visitez bien, & diligement, & icelle par vous venè & visitez pouruoyez audit tel N. sur le contenu en icelle, de tel remede, ou equité: & grace que verrez au cas appartenir, & que en voz consciences nous conseilleriez faire: eu regard à la matiere subiecte. Car ainsi & c. Et sic primò pars supplicat Regi: & Rex rescribit: vt hic, vnde patet ex hoc textu, quod literæ regiæ etiam contra arestum ciuiles esse possunt, vtpote si dolo aduersarij latum sit: vt inferius dicetur, & sic nullus præter Regem in hoc regno contra arestum curiæ rescribere potest, ne quidem alia curia suprema contra aliam: vt not. in l. 1. C. ne liceat tertio prouocare.

5 Quamuis ea quæ sunt juris recusante etiam cancellario, curia summa concedere sit solita, nempe appellationis literas à cancellario recusatas curia Paris. olim concessit anno 1417. die 7. Nouembris. & idem anno 1419. die 25. Aprilis, ac anno 1401. die 28. Ianuarij: vt in registris curiæ patet, sed hodie curiæ supremæ deprimuntur à quibusdam magnis, quia non viriliter, vt olim, resistere audent, sua contentæ sorte.

6 Tertio istæ literæ quamobrem inuenta sint? Respon. propter publicam vtilitatem, publicè enim interest, vt suum cuiuslibet seruetur. l. iustitia. ff. de iustit. & iure. & ex bono & æquo concedi debent: quod non fieret, nisi forte per has literas ciuiles: & ne pars ex dolo suo lucretur. cap. ex tenore. in fi. de rescript. & vt maliciis hominum obuietur. l. in fundo. ff. de rei vend. cap. sedes. de rescri. nam per istas literas obuiatur his, qui subtrahunt saccos, vel instrumenta parium, & postea arestum fertur pro illis, certè postea rescindetur, vt hic, quæ amissio probatur per arestum, in quo non scribitur. viso tali instrumento: & de alijs scribitur, vt solet fieri, quod docent iurum interpretes, in authen. si quis in aliquo. C. de edend.

7 Quarto, quis istas impetrare literas valeat? Respon. is qui dolo partis aduersæ aresto lesus est, dicto §. Marcellus. l. si prætor. ff. de iudi. & quamuis appellatio hoc casu contra arestum prohibita sit: hæc tamen doli exceptio, quæ noscitur contra arestum, non censetur esse sublata, quamuis sit quædam appellandi species. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbit. quæ permittitur hic.

8 Quinto, quæ requirantur ad istas obtinendas? Respon. Primò requiritur arestum esse prolatum: Nam hæ literæ conceduntur ad annullandum arestum: ergo oportet quod prius factum, & prolatum sit: priuatio enim præsupponit habitum. l. decem. ff. de verborum obligat. §. seruus. de capit. diminutio. in institutio. nam illud quod non est, cassari & rumpi non potest. cap. ad dissoluendum. de desponsa. impuber. & ideo si curia conclusisset tantum, non possent hæ literæ impetrari: quia non potest dici arestum donec fuerit perfectum. l. penul. C. de his quib. vt indig.

9 Secundò requiritur supplicationem à parte correctâ esse Regi, probatur in simili in authent. quæ supplicatio. C. de precib. Imperato. offerend. vel illis quibus à Rege commissum fuerit: quia pars corporis Regis sunt. l. quisquis. C. ad leg. Juliam maiesta. & sic istæ literæ cum sint iustitiæ, ita à practicis vocantur, & solent à qualibet cancellaria Franciæ concedi: nec requiritur vt impentur à cancellario, & à magna Regis cancellaria.

10 Tertio concessum est à principe, vel à cancellaria, vt de hoc iterum cognoscei possit. nam post arestum dignoscei de eo amplius non potest: quia cognitum est. l. vna. C. de sentent. præfetti. prætor. l. prima & secunda. ff. à quibus appel. non licet. sed ratione huius concessionis à principe, denuo cognosceitur, & condemnabitur malè impetrans: vt inferius dicetur. vel arestum retractabitur.

11 Quarto, quod supplicatio clausa & sigillata, remittatur ad senatum, qui prius iudicauit. & hoc fit, ne forte pars possit illi supplicationi addere quicquam, vel detrahere: vnde in literis dicitur: Nous vous enuoyons enlose soubz nostre contresel la requeste civile de tel N. & c. sicut dicitur de testium depositionibus, quæ etiam clausæ mitti solent ad iudicem committentem. in c. cum causam. in

Secūda que sitio quod solus princeps has cōcedit literas.

Forma literarum ciuiliū.

Curia summa prima recusante cancellario literas concedunt.

Inuenta curiæ sine literis ciuilib.

Quis istas possit impetrare literas.

Requisita ad obtinendum literas ciuiles.

Clausula supplicatio & attestatio nes mitti debent.

fam. in fi. de restit. docto. in l. iudices. C. de fide instr. & idem in criminalibus scribitur. in l. diuus. 2. ff. de custod. reor.

12 Quintò requiritur, vt istæ literæ dirigantur illi parlamento, quod iudicauit: & tractari in tribunalia classe & magna camera hæ literæ solent, nempe in hoc regno literæ regiæ requirentes publicationem & descriptionem regulariter solent in 1. classe & magna parlamentorum camera legi, publicari, & registrari, non verò in alijs cameris: vt vidi.

13 Item literæ regiæ causæ cognitionem continentes, iudicibus regijs, & illius magistratibus dirigi communiter solent, & non iudicibus baronum, vel aliorum dominorum, si verò executionem tantum contineant, apparitoribus & seruentibus tantum regijs, seu curiarum apparitoribus (quos Galli huissiers vocant) diriguntur: vt in praxi seruari vidi: & sic fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1517. die 2. Martij: vt scripsi plenè in trac. de rescript. in q. 8. rescripto.

Sextò, quod parlamentum videat, & visitet dictam supplicationem: Nam sicut visis & cognitio verbis testamenti, transigi iubet prætor super testamento, & non aliàs. in l. de his. ff. de transact. ita & Rex in suis literis sic iudicari vult, ideo dicit, que la dicte requeste vous voyez, & visitez, biè & diligement: quia iudicantem oportet cuncta rimari. c. iudicantem. 30. quæst. quinta. dixi in l. pronunciatum. ff. de verbo. signi. & in l. quod iussit. de re iud. & diligenter inuestigare decernimus. scribit imperator in l. diligenter. C. de aquæduct. libro 11.

14 Septimò quod visa supplicatione & literis parlamentum prouideat: auditis tamen partibus iudicare debet, nò illis absentibus, & nò citatis. ar. l. de vno. ff. de re iud. & facit c. exhibita. de iudic. ibi, vocatis qui forent euocandi: & in literis scribitur, & icelle par vous venè, & visitez, pouruoyez & c.

Sed quomodo parlamentum super hoc prouidere debeat? Respon. in literis solet exprimi pouruoyez sur le contenu, & sic de re controuersa, non de alia, nam de qua re cognoscei prætor, de ea pronunciare, & non de alia, debet. l. de qua re. de iudic. ff.

Secūdo vult Rex vt prouideatur de talibus remedijs quæ postea enumerat. Primò de equitate vult vt parlamentum prouideat de æquitate, quam semper iudices maximè parlamenta præ oculis habere debent. l. quod si Ephesi. ff. de eo quod certo loco. vnde si parlamentum videat de rigore impetrantem reiiciendum, sed ex quadam æquitate non, æquitatem seruare debet: vt hic, & l. placuit. C. de iudic. æquitatem tamen iuri conformem maximè sequi debent: vix enim inuenitur æquitas melior lege: vt iuris interpretes dicunt in c. 1. de constitu. vide Bal. in ca. vnic. col. pen. de alaud. in feud.

Item vult etiam ex gratia succurrendum, si forte mulier, vel vir simplex, vel rusticus ex omisione allegationum læsus sit, ex gratia succurri ei debet: vt in l. 1. circa finem. ibi, decreti gratiam facere. ff. de quæstio.

Præterea etiam mandat Rex parlamento vti prouideat in cōscientia, sicut illi cōsuleret principi faciendum pro materia, id est inspecta qualitate materiæ: vt sic vult, & in conscientia possint iudicare, si iure regatur. c. 1. de offi. ordi. & l. in §. si minus. de actio. in insti. ex his apparet, quomodo parlamentum his debeat prouidere, omissa affectione, nam apud iudices & maximè supremos hominum vel causarum affectio sepulta esse debet, sed Dei & animæ affectio ob oculos esse debet, & tunc rectè iudicabunt: vt scripsi latius in rubr. des conseillers. in ordina. reg.

15 Octauò requiritur quod hoc arestum dolo partis obtentum fuerit. d. §. Marcellus. ibi, si per dolum sciens & c. nam si sine dolo, nò ita regulariter succurri solet: aresta enim ludibrio esse non debent. l. si prætor. ff. de iud. vnde si partis dolo aliquod instrumentum celatum fuerit, his literis arestum rescindetur. obseruatur etiam succurrendum esse, si aliter quàm per dolum obtentum fuerit: quia in literis dicitur, pouruoyez de tel remede, equité, ou grace que verrez au cas appartenir, & que en voz consciences nous conseilleriez faire: eu regard à la matiere subiecte. & ita si sine dolo fuerit obtentum arestum per oppressionem, vel fallaciam forensem, nos dicimus par surprinse, vel forte per partis omisionem, vt pote, quia sicut valetudine affecta, ideo produxisset literas consuræ, quas non produxit: sed æquum est succurri, ideo ei succurrendum est ex æquitate: vnde dicitur in literis, equité, imò potest per has literas prouideri: si forte ex gratia, pars obtinisset dilationem, tamen quia erat absens, illam nò habuit: sed in statu fuit iudicatus processus certè prouideri etiam à Senatu ex gratia poterit per has literas, in quibus dicitur, ou grace, & breui Senatus inspectis his literis, & partibus auditis ita prouidere debet, quemadmodum in conscientia consuleret principi.

16 Amplia primò, si pars sciens falsum allegauerit. dicto §. Marcellus. Nam verisimile est, quod propter illud allegatum arestum prolatum fuerit: & in dubio hoc præsumitur, nisi contrarium dicatur in aresto: quod non solet fieri, nec causam in eo aresto exprimere solent cap. sicut. de re iudic. nisi dicant hoc statuere & ex causa, & pour cause: non verò in specie causam dicunt.

17 Vnde dicit glo. in dicto §. Marcellus. sententiam siue arestum latum esse nullum, si pars falsum scienter allegauerit. Secus si dolo fuerit re ipsa, & non ex proposito: quia tunc opus est restitutione. argument. l. si ex falsis. C. de transactio. l. diuus. ff. de re iudic. & in rubric. C. si ex fals. instrument. iudica. fuerit.

18 Nos tamen in hoc regno idem seruamus semper: siue sit contractus nullus, siue annullandus: nempe impetrare solemus literas à Rege, vel ab eius cancellarijs: vt abundè scripsi in tractat. de rescisio. contract. & intra quæ tempora rescisio peti debeat. & per hoc cessat illa ardua difficultas doctor. descripta in l. qui agnitis. ff. de exceptionib. An sententia lata per probationes falsas

Literæ regiæ requirentes publicationem in magna camera publicari solent. Literæ regiæ magistratibus regijs dirigi solent. Arrestum.

Dolus partis in literis ciuilibus admittatur.

Falsi allegationis literarum impetrationem inducit.

Praxis regni in annullationibus contractuum.

dolo aduersarij inductas valeat? quod sic, probat ibi Soci. & sic per istas literas postea petitur rescissio, vt hic.

Ex omisso-
ne per lites
civilis
prouidetur.

19 Secundò impetrari solent hęc literę, si omisum fuerit aliquid, quo allegato pars obtinisset, si illud ante arestum proposuisset, not. in d. §. Marcellus. & Innoc. in c. fi. de accusatio. Anto. de bu- tri. in c. fi. duobus in fi. de appellatio. & superius dixi in literis exprimi, equitē &c.

Ex contumacia pro-
curatoris
condemna-
tus an possit
lites impe-
trare.

20 Idem si ex falsa causa latum esset: vt in rubr. C. si ex fals. instrumen. iudica. fuerit, & sic po- test succurri, siue dolo partis fuerit latum arestum, siue ex falsa causa, siue etiam ratione iusti im- pedimenti, vt probat Paul. Castren. consi. 257. in causa. col. 2. vol. 2. tamen probare oportet eum qui iudicauit sequutum instrumenti fidem: quod falsum esse constitit. l. 2. C. si ex fals. instru.

Interlocu-
torium are-
stum potest
per has res
scindi lites
res.

21 Idem quidam dicunt, si per contumaciam procuratoris causa sit amissa, etiam non habita distinctione an procurator sit soluendo, necne. l. penult. in fi. vbi glos. & Barro. ff. quando appell. sit. quia facilius per has literas prouidetur & primo certamine, & protinus causa decidetur & ex tempore, sur le champ dicimus, quam forte contra procuratorem: nam annosas vulpes diffici- le est capere, tamen inferius allego arestum in contrarium latum. nu. 31.

Qualitas fa-
cti mutata,
reformari
per has lites
potest.

22 Tertiò siue decisorium fuerit arestum, siue interlocutorium: quia si parlamentum nolit re- uocare illud arestum interlocutorium. iuxta l. quod iussit. ff. de re iud. & c. cum cessante. de ap- pel. istę literę impetrari poterūt, si sit magni pręiudicij, vt scripsi in d. l. quod iussit. maximè quia parlamenta non solent hęc placita interlocutoria facillè reuocare: quod tamen fiet per has literas.

Qualitas fa-
cti mutata,
reformari
per has lites
potest.

23 Quartò amplia etiam si facti qualitas mutata sit, hęc literę regię impetrari solent, vt pote si contra aliquem hęc heredem sub beneficio inuentarij actum fuerit: & arestum latum fuerit contra hęc heredem simpliciter, illa qualitas per has literas mutabitur. ita fuit dictū anno 1540. die 20. Apri- lis. in hoc Senatu in magna classe & camera: quia factum qualificatum est vnicum: vt dicit Bar. in laurelius. §. idem quęstio. ff. de liberatio. lega. & iniuria verbis qualificata dicitur vnica, vt proditorie occidere. Bart. in litem apud. §. sed quod dicitur. ff. de iniuriis. Feli. plenè in c. 2. col. 1. versic. restringitur. de rescript. Sed hic erat factum qualificatum, siue dictum, ergo si curia omiserit qua- litatem, potest supplicatio porrigi, & literę istę impetrari, imò etiam ante prolationem sine his literis corrigi arestum posset: & sapius error corrigi solet à pręsede, qui subscribit aresto: vt lu- perius in pręf. scripsi.

Instrumenta
de nouo
reperita an
inueniantur
ceptionem
litterarum
cuiusmodi.

24 Quintò impetrari possunt literę istę, etiam si instrumenta sint de nouo reperta. l. impera- tores. ff. de re iudic. l. diu. ff. de pœnis. vbi Bart. & maximè hęc, qui probabilè ignorantiam ha- buit, restitutionem impetrabit per has literas, quę fundantur in clausula, si qua mihi iusta causa videtur. l. 1. ff. ex quibus caus. maior. Barth. in l. 1. de senten. aduers. fisci. latis. lib. 10. C. Bald. in l. 1. de condic. in deb. C. docto. in c. suborta. de re iudi. intellige reo cõdemnato, secus in actore: contra quem lata fuit sententia absolutoria: tunc ipse actor, has literas non impetrabit: quia instrumentus ad causam venire debebat. sic consuluit Paul. Castren. d. consi. 257. in causa quę vertitur. col. 4. in 2. volum. & allegat l. admonendi. ff. de iureiurand. & licet in d. l. imperatores. per instrumenta de nouo reperta non rescindatur sententia ipso iure, tamen per restitutionem secus: vt ibidem Paul. Castren. probat. plus dicens. quòd si priuatus restitui desideret, oportet se probare non habuisse facultatem producendi dicta instrumenta: sed fiscus, respub. & pupillus non: vt no. in d. l. impera- tores. quia si domi priuatus habebat instrumentum in primo iudicio, non habet causam pe- tendi restitutionem, alioqui secus.

Resitutio
altero de
tribus mo-
dis petitur.

25 Ego tamen puto quòd princeps concedere posset ex æquitate, etiam si domi instrumenta reperta iunt: nec ista solet princeps inquirere: sed tantum mittit ad parlamentum, vt prouideat vt su- perius dictum extitit: si appareat instrumentum de nouo repertum esse, quòd non erat allegatum, nec productum. Ideo his verbis scribit Aufser. in stilo parlam. aresto tot. Item nota quòd qui- tania post sententiam reperta valida est, & ex illa agi potest, vt cancelletur obligatio, & solum virtute sententię repeti potest contra text. l. 1. C. de condic. in deb. }.

Intellectus
ad admon-
nendi.

26 Item restitui potest, quando probat se fecisse diligentiam habendi instrumentum, & habere non potuit, forè propter bellum, aut alia iusta de causa: teste Bar. in d. l. vnica. C. de senten. aduers. fisci. laus. l. 10. Sequitur Francif. Curtius in d. l. sub prętextu. col. 2. de transactio. vbi adhuc restrin- git, quando illa instrumenta sola sufficerent ad victoriam causę. per tex. in d. l. admonendi. ibi, quibus solum vsurus sit. Sic consuluit idem Francif. qui. consil. 18. memoria in consiliis post tra-

27 Etar. feud. descriptis. † Et sic dicit Paul. in d. consil. 257. quòd ratione iusti impedimenti petitur restitutio altero de tribus modis: vel quòd ignorauit solutionem: vel quia ignorauit vbi esset instrumentum: vel posito quòd sciuerit vtrunque fuerit impeditus producere, vel habere. In- no. in c. vltra tertium. in verb. nequieuit. de testi.

28 Idem si arestum latum sit propter iuramentum, & postea instrumenta reperta sint, tunc hęc literę impetrabuntur, vt in d. l. admonendi. ff. de iureiur. in qua docto. disputant, an ipso iure suc- curratur, an per restitutionem, & quicquid dicant, tenendum est in Francia, restitutionem à prin- cipe necessariam, sine qua vix quisquam obtineret. vide Francif. qui. in l. admonendi. col. 3. cum seq. ff. de iureiurand. & tex. ibi dicit permitti constitutionibus interdum, ergo non semper, ideo oportet vt princeps permittat: & quamuis ex constitutionibus interdum permitteretur, tamen Caus author illius legis indistinctè hoc permittit, quando iudex sententiam protulit sequendo iuramentum: quia sicut corrumpit iuramentum, ita & sententia lata prętextu iuramenti.

29 Nec obest quòd sententia sola non retractetur: verum est si lata sit iure, & ex veris instru- mentis, diuersum est si ex falsis. l. 1. & per totum. C. si ex fals. instru. sic est dicendum, quando est lata ex iuramento, quòd postea per instrumenta apparet, verum non esse, ob id resolutio iuramen- to, & sententia sequens. arg. l. lex vestigali. ff. de pign. orib. & reg. cum principalis. ff. de regu. iur. & duo vincula inutilia non æquipollent vni bono: & iuramentum quòd constat non esse verum, non meretur seruari, sic nec quòd sequitur ex eo: & sic loquitur illa lex de iuramento necessario, & iudiciali, de voluntario verò in fi. sed non vult retractari posse, quia transactum est negotium: nam partes conueniunt, quòd si altera iuret, nunquam ab ea aliquid petetur, & sic postea non agetur: ego vidi impetrari literas & verificari: etiam post hoc iuramentum voluntarium. & iste est verus ad illam legem intellectus: vt fusius prosequor in interpretationibus meis ad illam legem.

Aduertendum est quòd literę civiles generaliter dicuntur vbiunque sunt rationabiles, & ius- tæ: & tunc quęcunque restitutiones fundatę in iustitia, & æquitate, sic vocari possunt, sed quòd attinet ad istum tracta. literę civiles tantum vocantur, quas contra aresta curiarum supremarum impetramus.

30 Sextò etiam requiritur, quòd ista exceptio, quam nunc adduco, non fuerit adducta ante are- stum, alioqui opponi non possit, nec arestum retractari: quia exceptio rei iudicatę opponenda esset, vt per totum titulum. ff. de exceptio. rei iudic. & Petr. de bella Pertica in quęstione 445. sed Paul. in dicto consil. 257. volum. secundo esse hoc verum firmat, quando illa exceptio primò fuit allegata, & reprobata: alioqui contra secundum eum, si per partem non stetit quominus probaret, sed non fuit admittita. per text. in l. sin autem. §. fi. ff. de nego. gest. l. quod in diem. §. si rationem de compensa. ideo cum non sit quid parti imputetur, has poterit literas impetrare, & eis vti se- cundum eum.

31 Septimò vbi actio alia competeret, non debent concedi istę literę: Nam hoc odiosum est, vt arestum retractetur, & res iudicata, ne iudicium sit elusorium. l. si prętor. ff. de iudic. & vbi com- petit ordinarium iudicium, non petitur extraordinariū, vt est istud in l. in causis. ff. de minorib. & ideo anno 1537. die 7. Maij fuit reiectus minor, qui hęc literas impetrauerat: vt taxatio expen- sarum coram suo procuratore facta retractaretur, & fuit ei reseruata actio contra procuratorem, cum sit remedium ordinarium: melius tamen & facilius ei esset per has literas prouidere, & bre- uius obtineri posset, quam contra procuratorem, qui mille forè cauillationes adducere poterit: sed tamen hoc iure vtimur.

32 Octauò, vbi exceptio venit contra arestum, necesse est has literas impetrare, vel restitutio- nem: secus quando exceptio non infringit, nec impugnat arestum, tunc in executione sine his li- teris opponitur, vt exceptio inuentarij. hoc docet Bart. in l. Nefennius. in fi. ff. de re iudic. Bar. & alij in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. & de hac exceptione rei iudicatę scripsi in tracta. meo exceptio- num. & exceptiones quę in executione opponi possunt cumulauit etiam ibi. Ideo solutio facta ante arestum in ipsius executione poterit opponi, vt visum fuit Senatui prout refert Aufser. in stilo parlamenti aresto 68. Item dictum fuit.

33 Nonò extende, vt si aduocato fisci absente, & non audito fuerit latum arestum, in quo ipse ius fisci læsum prætedat, in integrum restituetur, per has literas. l. secunda. §. Diuus primo. ff. de iur. fisci. l. vna. C. de senten. aduers. fisci. latis. lib. 10. vbi non minori priuilegio vt debet fiscus, quam priuatus. arg. c. tua. 2. de decimis.

34 Decimò impetrantur hęc literę etiam contra sententias & placita supremorum iudicum ve- stigaliū, & generalium iustitię, & ego ipse vidi impetrari contra illorū arestum, in quo quispiam fuerat condemnatus per contumaciam ad soluendum: & tamen dicebat se antea soluiffe, & verè fuerunt verificatę & approbatę literę anno 1540. die 2. Junij. quia solutio liberationē parit, & tol- lit obligationem. §. 1. institu. quibus modis tolli. obligat. & sic arestum postea latum non erat æquum: ob id supplicatio civilis contra illud decretum visa fuit prædictę curię: facit quòd scri- bit Aufser. in decisio Tholof. quęst. 170. vbi in executione sententię opponi posse solutionis exceptionem asserit. plenius scripsi in tracta. meo de exceptio. & hoc intelligi debet impetrando has literas: quando sententia lata est ab illis, à quibus appellari non potest, quos congesti in tra- ctatum meum, de supplicat.

35 Undecimò etiam hęc impetrantur literę contra iudicata, & magni placita consilij, cum illic iudicata aliàs retractari non possint, nisi per istas literas, vel per propositionem erroris: cum sit suprema curia, & priuilegia supremarum curiarum habeat: vt scripsi in proœ. concordia. in verb. summas. imò dubitat Ioann. montaigne, an maiorem pręminentiam habeat magnum Regis consilium, quam curię supremę in suo tracta. de authori mag. consil. & ibi Boer. in additio. con- cludit. & ego putarem quo ad causarum decisiones parem esse eorum auctoritatem.

36 Duodecimò si per factum extra iudicium læsus in iudicio fuero, per has etiam mihi literas prouidetur. Nam si extra iudicium quis literas subtraxerit ex sacro meo, & ob id causam in cu- ria summa amiserit, his iuuabor literis, si latum fuerit arestum: vt docet Francif. Curtius in l. sub prętextu. col. 2. no. secundo. C. de transact. & talis subtrahens debet succumbere. Innoc. in c. intimauit. de testib. per text. in l. si de possessione. C. de probat. Fel. in c. accepimus. col. 14. de fide instrumen. vt puniatur in quo deliquit, in Francia is non succumberet, si bono iure muniretur:

Literę ci-
uiles in dno
plici disse-
rentio.

Arestum ut
quando ordi-
nario pro-
uideri pos-
sit non sic
prouidean-
tur.

Exceptio
que non in-
fringit are-
stum sine li-
teris oppo-
nitur.

Fiscus per
lites civilis
lites tuetur.

Decreta ge-
neraliū etiā
per literas
civiles reser-
uaduntur.
Arestum.

Literę ci-
uiles contra
magni con-
silij iudicata
impetrantur.

Læsus per
factum ex-
tra iudiciū
an his iuu-
ari possit li-
teris.

sed multa puniretur magna, quæ pro qualitate facti poterit esse maior, quàm res quæ petitur: vt dixi in præfa. ad leges regias supra.

Arrestum latum ex partium etiam consensu infringitur.

37 Decimotertio possunt impetrari hæ literæ regie: etiam contra arrestum latum ex partium consensu: vt firmat Bal. in dicto §. Marcellus. prout refert Soci. in l. qui agnitis. num. 10. ff. de exceptio. & hoc sæpius vidi in forensi iudicio seruari, maximè in vno, qui ignorans arrestum in utilitatem suam latum appellationi renunciauerat: vt sciuit, has impetrauit literas. & in alio, qui transfugerat instigante parte, antequam sciit arrestum ad utilitatem suam latum: tunc etiam vidi succurri. nam transactio post arrestum tanquam post rem iudicatam non valet. l. post rem. ff. de transactio. nisi in illa transactio non fuerit nisi in modico grauatus: tunc literæ reiectæ fuerunt à Senatu quæ impetratæ à quadam muliere Montisferandi fuerunt, anno 1545. die 8. Ianuarij post prandium.

Arrestum.

38 Etiam vidi impetrari has literas regias contra arrestum, in quo aliquis acquieuerat non facta denunciatione suo auctori: quia post arrestum denuntiatio fieri non potest. l. si rem. §. quolibet. ff. de euitio. nisi per has literas concedatur: & quia præsumitur emptorem amisisse causam, cò quòd non erat bene instructus. l. si ideo. §. i. ff. de euitio. ob id non agit contra venditorem euitioe secuta: nisi appareat rem fuisse iuste euitam: vt concludit Imol. in c. vltimo. in fi. de emptio. & vendi. per glos. in l. nisi. ff. de pact. quæ parum probat sed ita consuluit Alex. consi. 67. fortificatur. in 3. vol. & est notandum.

39 Quod est verum, quando altera dolo, vel suasionibus alterius partis inducitur ad consentiendum, vel per errorem, & ignorantiam. Nam ea iusta causa est, vt subueniatur. l. i. ff. ex quib. caus. maior. text. in l. cum à te. de dolo. vbi est text. quem Bald. sing. not. in margarita. in verb. sententia. quæst. 95. & anno 1540. die Iulij. Cùm quidam receptus fuisset ad rehabendum & reemendum redditus intra certum tempus modicum, à qua sententia appellauerat, postea acquieuerat sententiæ in parlamento parte instigante, demum impetrauit literas in hac forma: vt non obstante arresto de consensu partium lato eidem concederetur tempus, quod fuit eidem concessum literas comprobando.

Arrestum.

40 Decimoquarto impetrari etiam hæ literæ possunt, si per dolum aduocati obtentum fuerit arrestum. l. i. C. de aduoca. diuers. iudic. vbi Bar. tria necessaria esse dicit. Primum quòd dolum aduersarij corrupti intercesserit. Secundum, quod aduocatus falsas allegationes corruptus fecerit. Tertium, quòd sententia vel arrestum fuerit latum contra absentem. Nos tamen in hoc regno ista non querimus: sed an defensus fuerit actor, vel reus, necne: & si appareat eum non defensum dolo aduersarij, vel negligentia: tunc solet Rex prouidere per has literas: & curia aduocatum punire, qui dolo suo causam peruertit.

Aduocati dolum an parsi noccat que obtinuit.

Arrestum.

41 Decimoquinto literæ ciuiles comprobatæ fuerunt in Senatu hoc anno 1548. die 12. Aprilis post Pascha. in quibus minor beneficiatus per contumaciam damnatus fuerat, & licet hic allegaretur in spiritualibus maior. per c. fin. de iudic. in 6. tamen ratione literarum curia pronunciauit illum audiendum, aliisque etiam modis solet prouideri, prout facta occurrunt: vt est notum curiarum supremarum aduocatis: ad quos reliqua reicio, his nunc contentus.

Intra quod tempus literæ ciuiles impetrari debeant.

Sexto quæro, intra quod tempus hæ literæ ciuiles impetrari possint? Respon. intra triginta annos, si rescisio per viam actionis intentetur. gl. no. in summa, 35. q. 9. & Soci. in l. qui agnitis. in fi. ff. de exceptio. si verò agatur per restitutionem, tunc intra quadriennium. glo. & docto. in l. vna. C. de sentent. aduersus fiscum latis. libr. 10. quod incipit currere à die, quo inuenit instrumenta, vel quo sciuit restitutionem sibi competere. l. superuacua. C. de temporib. in integr. restitu. petend. Bald. nominatim consil. 92. quædam sententia. volu. primo. alij autem asserunt in hoc regno, intra decem an. per ordinationem regiam in rubr. de rescri. contra. vbi abundè scripsi, quòd intra decem annos quicunque actus fundati super dolo, vel fraude rescindi petuntur: alioqui postea non audiuntur petentes: vel fortè potest dici intra annum, vel biennium à die arresti lati has literas petendas per legem regiam in rubric. de supplica. articul. primo. in fi. vbi error contra arrestum proponi debet intra duos annos, & hodie intra annum & arresti peti rescisio: sic & arresti rescisio peti debet per literas ciuiles. Nam postquam Rex in casu erroris proponendi voluit, vt intra annum literæ supplicationis in causa erroris impetrarentur, sic & in aliis casibus videtur voluisse: aded quòd si interrogatus de hoc fuisset, idem respondisset: sic & nos respondere debemus. per l. Titius. §. si. ff. de liber. & posthu. quod probat Alex. consi. 130. in 2. vol. & consi. 17. in 7. vol. ac Ias. consil. 148. vol. 2. & quia odiosum est arresta rescindere propter illorum auctoritatem, ideo restringendū. per l. cum quidā. ff. de liber. & posthu. nisi saperet restitutionem, tunc à die scientiæ, vel instrumentorū reperorū cõputaretur: vt superius dictum extitit: & tunc bonū esset in literis regiis apponere. *pouruoyez audiēt tel, de tel remede, restitution, equitè &c.* vel literas restitutionis impetrare. Si tamen à sententiis inferiorum impetrantur literæ restitutionis, intra decem annos impetrari possunt, & ultra si non comprehendantur in ordinatione illa, decem annorum præstituente tempus ad certorum contractuum & actuum rescisionem: putarem tamen, cum hic expressum non sit tempus, & sic expressè non sit prohibitum, impetrari post biennium posse, vsque ad decem annos si Rex ex certa scientia scriberet, habita mentione temporis valere vsque ad illud tempus: & hoc seruatur in iudicio forensi.

43 Septimò quæ differentia sit inter supplicationem ciuilem, & aliam, quam practici vocant propositionem erroris? Respon. in supplicatione id est erroris propositione partes allegare solent errorem facti interuenisse in arresto, & per ipsum errorem ita fuisse iudicatum. l. præfetti. ff. de minorib. ob id practici in hoc regno & ordinationes regie pæssim vocant propositionem erroris, quia in eo iudicio proponitur, & allegatur error: in supplicatione autem ciuili non ideo dicitur ciuilis supplicatio, quia ex iusta causa supplicatio datur, sed sententia tenet, licet non sit erratum in ea. vide Curtium in l. admonendi. nu. 8. ff. de iureiur.

Differentia inter errorem propositionem, & has ciuiles literas.

Nec admittitur supplicatio ciuilis, quando est error: vt fuit declaratum in Senatu, anno 1540. die 3. Februarij in magna camera, ne confundantur hæc iudicia ad diuersa tendentia: vt probat Bar. de cumulatione. in l. edita. C. de edend. nempe vnum ex errore, alterum ex gratia est: vt in minore non defenso fuit litigatum in hoc Senatu anno 1539. die 18. Martij ante Pascha. per l. si præses. C. quomodo & quando iudex.

Arrestum ut in literis ciuilibus error non allegetur.

44 Secundò postquam aliquis proposuit errorem, & demum acquieuerit: vix est vt amplius ei succurri per erroris propositionem debeat, quia illum errorem approbavit: vt Docto. not. in l. supplicare. C. vt lite pendente. sic consuluit Petr. Paul. Parisien. consi. 118. domina. col. 2. in primo vol. si tamen errore inductus fuerit ad renunciandum, literas ciuiles impetrare poterit: vt superius dictum extitit.

45 Tertio in supplicatione erroris non cognoscunt hi tantum qui iudicarunt: quia timeretur vt puderet errores eorum corrigere, licet sint præsentis, primi suffragia dent ex consuetudine parliamentorum: quia eorum præsentia poterit forte trahere alios in eorū sententiam. l. si in tres. ff. de arbit. sed plures alij sunt consiliarij, quàm illi qui prius iudicarunt, in supplicatione verò requestæ ciuiles secus, quia per gratiam venit, & deciditur in magna classe & camera, sicut erroris propositio, ideo illi iudicant, qui prius iudicauerant, & non est eis dedecori, quia nil allegatur contra ipsos iudicantes, sed contra partem.

Erroris propositio ab his qui iudicant non iudicatur.

46 Quarto propositio erroris quandam iniuriam affert: errare enim prudentes vix solent, maximè sacrosancti senatores, qui nec fallunt, nec falluntur. argument. l. fin. C. de ponderat. lib. 10. nec aliter propter eorum singularem industriam iudicant, quàm ipse princeps foret iudicaturus. l. vna. in fin. ff. de præfetti. prætor. licet non sit inconueniens etiam sapientissimum in facto errare cap. i. de constitu. in 6. l. si. ff. pro suo. & maximè in facto longinquo. per l. peregrinè. de acquir. possess. cap. ex parte. de offic. delegat. altera non, quia per gratiam venit, & per in integrum restitutionem. l. 2. ff. de exceptio. rei iud. l. si mater. in prin. ibidem.

Erroris propositio quædo iniuriam infert.

47 Quinto in propositione erroris detegitur error iudicantium, in supplicatione ciuili iniquitas, vel dolum partis: & dicunt practici *par surprinse de la partie*, & dol. & aliquando dolum, vel fauor iudicis. glo. sing. in l. seruo. §. cum prætor. ff. ad Trebel. sed non vidi allegari in his literis iudicis dolum, vel fauorem, sed partis fallaciam.

48 Sexto erroris proposito non obtinetur nisi à Rege: vt scripsi in tract. de supplica. sed literæ ciuiles à qualibet conceduntur cancellaria: vt vidi in praxi seruari, quia sunt literæ iustitiæ, quæ à cancellariis emanare etiam solent, & etiam literæ propositionis multoties in Senatu Parisi. à cancellaria fuerunt impetratæ.

49 Septimò in his literis supplicationis ciuilis debet pars deducere ea, quæ si adducta fuissent, non sic fuisset iudicatum: vt pote si omissa fuerit consuetudo, quæ si fuisset per partem allegata, pars obtinisset. Secus in erroris propositione: vt fuit iudicatum anno 1539. die 29. Ianuarij: & pro hoc allego tex. ad hoc nunquam expensum, in largentarius. circa fi. ibi. potest probare se illo iudicio, quo victus est, vincere potuisse. ff. de edend.

Quæ adducenda sunt in supplicationis ciuilibus literis.

In errore oportet probare errasse iudicantem: & hoc debet fieri ex productis: quia ad producendum alia pars non admittitur: vt scripsi in repetit. l. quod iussit. not. 2. ff. de re iudic.

50 Octauò impetrantur literæ supplicationis, quando est in principali erratum, non in accessoriis: vt scripsi in tractat. de supplica. infra. hæc verò literæ ciuiles etiam si in accessoriis, vel qualitate malè fuerit iudicatum: vt si latum fuerit arrestum contra Titium hæredem, vidi impetrari literas, vt illa qualitas hæredis corrigeretur, & apponeretur contra Titium hæredem sub beneficio inuentarij: & fuerunt verificatæ literæ à Senatu, anno 1540. die 20. Aprilis post Pascha. vt superius dixi. idem si fuerit Petrus ad soluendum decem condemnatus, si tanquam tutor fuerit conuentus, poterit hæc impetrare literas: vt illa qualitas tutoris apponatur, vt Petrus tanquam tutor talis condemnatus fuit: & sic seruat praxis, vt postea tutor illam summam à pupillo repetere possit, quam non repeteret, si simplici suo nomine condemnatus esset.

Error proponitur si in principali erratum fuerit.

51 Nonò impetrantur literæ supplicationis ciuilibus secundum quosdam, tam contra arresta supremi Senatus, quàm contra sententias inferiorum iudicum, quæ in rem transuerant iudicatam. per l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. & in stylo cancellariæ patet. fol. 204. error verò non proponitur, nisi contra arresta supremarum curiarum, vel magni consilij. authen. quæ supplicatio. C. de precib. impera. offerend. vel contra arresta Generalium. Ego tamen non vidi impetrari literas in forma supplicationis ciuilibus nisi contra arresta supremarum curiarum: vt superius dictum extitit, bene vidi impetrari literas contra sententias, quæ transuerant in rem iudicatam, sed non vocabantur literæ in forma requestæ ciuilibus: sicut istæ quæ contra arresta impetrantur, & ita loquitur iste tex. legis regie ibi, *contre les arrestz.*

Literæ ciuiles contra iudicata curiarum supremarum impetrantur.

52. Decimò in supplicatione id est erroris propositione oportet deponere sex viginti libras, antequam impetrans audiatur, & hodie duplum: vt scripti in tractat. de supplica. diuersum est in impetrante harum literarum ciuilibus, qui nil deponere tenetur, cum hæc lex regia, vel alia, hoc non dicat, & vbi lex non addit, nec addere debemus l. de pretio. de publica. l. dissentientis. C. de repud. Unde per istum text. condemnatur is, qui succumbit ad multam, licet antea non.

Vndecimò per supplicationem lis dicitur pendere. l. i. & fi. C. vt lite pendente: tamen literæ ciuiles non inducunt lris pendentiam. Bald. in d. authen. quæ supplicatio. & ita iudicant Senatus die 11. Decem anno 1540.

Arrestum.

Literæ ciuiles non inducunt lris pendentiam.

53. Duodecimò ad executionem arresti in propositione erroris datur cautio. authen. quæ supplicatio. C. de precib. imperatio. offerend. diuersum est in literis ciuilibus: quia ex tempore causa deciditur. Aliæ multæ consistunt differentia, quæ in forensi iudicio addisci poterunt: his nunc contentus ero, postquam dixerò errores non solere aperiri, donec executio arresti facta fuerit etiam super expensis.

Duodecim differentias inter supplicationem & euocationem scripsi in tracta. de euoca.

In stylo tamen cancellariæ describuntur aliæ literæ directæ primo apparitori, seu hostiario, cui Rex mandat, vt ipse præcipiat tali iudici; quòd prouideat super supplicatione talis N. ne deinceps ad principem reuertatur, sed de his literis hic non loquimur: & quia non vidi illas impetrari, ideo eas missas nunc facio.

Reliefuemens ou restitutions contre les arrestz de noz cours souveraines.

GLOSSA TERTIA.

Contra sententias an et quando possunt literæ ciuiles impetrari.

1. T sic non haberet hæc ordinatio locum, quando aliquis impetraret has literas contra sententias iudicum inferiorum, quæ non dicuntur arresta, sicut sententiæ Senatus: & in illis solet per appellationem prouideri, quod in istis non potest. l. vnica. C. de senten. præf. prætor. sed contra executionem factam pro debito regio, oportet venire per viam supplicationis, & non per viam appellationis: vt fuit aliàs in parlamento decisum.

2. Nisi illæ sententiæ inferiorum essent à curia suprema confirmatæ, etiam ex consensu partium; quia tunc arresta curiæ dicerentur, per tex. in ca. si apostolica. ibi, post impertitam à nobis auctoritatem nostra censetur effecta. de præb. in 6. docto. in la Diuo pio. §. i. ff. de re iud.

Arresta executioni mittuntur pendente processu iudicacione.

3. Interim tamen arresta executioni realiter & de facto mitti debent, etiam si nulla allegarentur. Boer. in decisio. Burdegal. quæst. 79. tertius opponens. & sic iudicati executio non suspenditur, etiam si falsis instrumentis iudicatum fuerit: nec seruatur in Francia. l. fin. C. si ex fals. instru. nisi euidenter constaret de iniquitate ex inspectioe arresti, vel pars incontinèti esset parata per aliud instrumentum probare: tunc statim pronuciari poterit super his literis. l. satis apertè. C. de fals. Bald. consi. 440. præmissis. 2. dubio. volu. 4. & Paul. dicto consi. 257. col. 2. Allegat Bart. in d. l. si prætor. §. Marcellus. in fi. ff. de iud. & in l. si. C. si ex falsis instru. & in l. 3. in fi. de pign. & docto. in l. si. de edict. diui Adriani. tollen. ca. suborta. de integ. resti. l. conf. 85. Punctus. vol. 1. de his restitutionibus & releuamentis dixi in tract. meo. de resti. & releua. & sine cautione solent hæc arresta exequi: vt scripsi in proæ. concordia. in verb. summas. Tamen anno 1549. die 13. Julij, cum Dux Nierenen. diceret viduam de Malli non esse soluendo, curia censuit iuratoriæ cautionem dandam, & quòd constitueret se emprtricem, & depositariam iustitiæ.

Differentia inter literas ciuiles & restitutionem.

4. Octauò videndum est quænam differentia sit inter literas ciuiles & restitutionem: Respon. quantum ad effectum nulla videtur differentia: quia ambæ ad restitutionem tendunt, sed in aliis videntur quædam differentia. Prima, quia in literis ciuilibus multa imponitur per hæc ordinationem illi, qui succumbit: in restitutione verò non, sed in expensis tantum condemnatur impetrans restitutionem, si comprobata non fuerint literæ sicut in aliis causis. l. properandum. §. si autem alterutra. C. de iudic.

5. Secundò literæ ciuiles contra arrestum tantum conceduntur vt hic restitutio. & contra arrestum, & sententias inferiorum, per l. præf. ff. de minorib. vt abundè scripsi in tract. de resti. & releua. in 2. tomo.

6. Tertio restitutionis causa tractari potest coram iudicibus quibuscunque regis ordinariis. causa, de in inte. resti. literæ autem ciuiles in parlamento tantum, & in magna camera: vt in forensi iudicio vidi seruari, non allego iura, nec aliquem: quia neminem vidi, qui hæc scripserit.

7. Quartò restituit de iure inferior à principe. l. in causâ. in fi. iuncta l. præf. ff. de minorib. c. cum Bertholdus de re iudic. quamuis in Francia sine literis regis vix quisquam restituatur: vt dictum extitit in tract. meo de resti. literæ autem ciuiles non dantur nisi à principe, seu ab eius cancellaria: vt superius q. 2. docui.

8. Quintò restitutio in integrum à dissolutione in maioribus intra quadriennium peti debet. l. si. C. de tempo. in integ. resti. petendæ. c. coram. de in integ. resti. cle. vna. illo titul. in literis ciuilibus non est assignatum tempus ad eas impetrandum, nisi vt superius dictum extitit. quæst. sexta, videlicet biennium vel annus sicut in erroris propositione.

9. Sextò in integrum restitutio impetrari non potest ab arresto propter dominorum auctoritatem: vt scribit Benedi. in repeti. c. Raynutius. in verb. si absque. in 2. de substi. fideicommiss. nu. 50. de

de testa. quod est falsum tam de iure, vt l. præf. ff. de minorib. quam etiam ex vsu & communi obseruantia: & ita vidi in forensi iudicio seruari. & hoc probat iste tex. ibi, restitutions, aliæ multæ reperiuntur differentia, quæ forè describentur in tractatu de resti. & releua. in alio tomo ordina.

Si l'ont de bontez de leur dictes lettres.

GLOSSA QUARTA.

1. N totum, sed si pro parte succumbat non condemnabitur: quia sufficit in parte obtinere, vt malè censetur iudicatum. c. Raynutius de testa. itaque si in aliquibus literæ ciuiles comprobata & interinata fuerunt: non condemnabitur impetrans. ad emendam, secus si in totum fuerit exclusus, vt hic. imò firmat Aufrer. in decis. Tholos. q. 222. quòd si appellans in parte obtineat, compensari expensæ debent: vt Panor. & alij in c. si. de dolo. docent: quod in Francia curiis seruari solet.

Obtinens in parte an ad emendam sit condemnandus.

2. Et tunc arresta in reliquis remanebunt: valida in l. reparatorum. §. reprehensa. ibi, sic tamen, vt non infirmantur sententiæ, quæ ita sunt prolata. ff. de interdic. & relegat.

3. Et sic in hoc regno nullus admittitur contra sententiam, vel arrestum ipso iure: sed est opus appellatione vel restitutione, & sic literis, per tex. in l. diuus. ff. de re iud. vt superius dixi, quamuis Vldar. Zazi. in suis no. intellectu. dicat restitutionem ipso iure competere: quæ opinio de iure postet intelligi, quando excipiendo proponeretur falsitas contra sententiam, vel alia causa, secus si agendo. Tamen adhuc in hoc regno excipiendo sine literis vix reciperetur, sed quòd in casu l. cum à te. ff. de dolo. fuit consultum, vt impetraret literas is, qui consenserat arresto, eo quòd falso persuasum ei erat, pecuniam famulo & institori solutam, cum non esset, licet illa lex permittat, de integro agere: tamen literis opus esset in hoc regno: maximè si ageretur de arresto, vt hic propter rerum iudicandarum auctoritatem. l. seruo. §. cum prætor. ff. ad Trebell. requiruntur tamen sequentia, quando quis vult dicere contra sententiam latam ob falsas probationes.

Restituitur nullus sine literis, in hoc regno.

4. Primò quòd instrumenta falsa probentur, & iudicem secutum illa instrumenta falsa. l. falsam. C. si ex fals. instrumen. cap. cum. l. & A. de re iudic. Soci. in l. qui agnitis. circa fin. de exceptio. rei iud. ff. & præsumitur quòd obtinuerit ex illis falsis instrumentis, si nihil in contrarium probatum fuerit: vt not. in cap. licet. de proba. vide alia per docto. in l. admonendi. ff. de iure iurand. & in d. l. diuus. & Aufrer. in decis. Tholos. q. 272. & seq.

Requisita ut quis veniat contra sententiam latam ex falsis probationibus.

Ilz seront condamnèz en vne amende arbitraire.

GLOSSA QUINTA.

1. Ie vocat emendam arbitrariam, quam tamen taxat, vt vides: sed potest dici arbitraria ipsi condemnanti, vel arbitraria, id est arbitrandam: vt sequitur. vide in §. præterea. de actio. in insti. docto. in rub. ff. de eo quod certo loco. & in l. 3. ibidem. vidi tamen impetrantem harum literarum acquiescentem postea in iudicio, & desistentem se à literis ex iusta causa, ab emenda excusatum per senatum anno 1542. die 6. Martij, vt in principio huius articuli dictum extitit: & sic erit arbitraria Senatui, vt imponat, si videat iuste imponi posse, alioquin non: & in dubio inclinandum est, vt non imponatur, vel tota, vel vt pars remittatur.

Arbitraria emenda.

Arrestum ut literis acquiescens ciuilibus, ab emenda sit excusatus.

Que ne pourra estre moindre que l'ordinaire du sol appel.

GLOSSA SEXTA.

1. T sic in curiis parlamentorum ad sexaginta libras Parisien. condemnabitur impetrans harum literarum, si succumbat: idem in magno consilio: sed in curiis Generalium, cum ibi non soleant temere appellantes regulariter condemnari vltia viginti libras Parisien. sic condemnabitur impetrans harum literarum, si ibi succubuerit.

Mulle in curiis superius quousque ascendant.

2. Et quòd malè impetrans has literas sit condemnandus ad sexaginta libras, fuerat pronuciatio in hoc senatu ad petitionem Capelli aduocati tunc regij anno 1537. die Februarij ante istam ordinationem, quæ ex hoc arresto initium habere forte potuit: & quamuis hic fiat prohibitio, tamen ego vidi hanc multam adhuc moderari per curiam: quia melius est de misericordia reprehendi, quàm de crudelitate, maximè in his multis, quæ Deo & hominibus odiosa videntur. Chrylost. in c. alligant. 26. q. vlt. ad similem multam sexaginta librarum debet condemnari is, qui supplicationem porrexerit ad corrigendum, reformandum, vel modificandum arrestum, si succubuerit & erit infamis: probatur in ordina. reg. rub. des arrestz. art. 2. iuncta l. 2. ibi, qui ea vel astute interpretari. & c. de legib. inferius de infamia dico non procedere.

Initium huius ordinationis.

3. Vltimo quæ contra has literas opponi possint, videamus. Primò opponitur quòd literæ sunt falsæ, si ita sit, ideo nullæ. c. quàm graui. & per totum de crimine falsi.

Que opponi possint contra literas ciuiles.

Secundò quod per subreptionem & obreptionem sunt impetratæ. l. 2. C. de leg. doct. in c. super literis. de rescr. abundè scripsi in tract. de rescr. & lit. reg. in præf.

Rescripta contra rem iudicatum non valent.

4 Tertio opponitur literas non valere, nec esse recipiendas: quia impetrata rescripta non placet admitti, si decisa semel causae fuerint iudiciali sententia, quam prouocatio nulla suspenderit eos qui talia rescripta meruerunt etiam limine iudiciorum expelli. text. in l. fin. C. sentent. rescindi non possit. Et male faciunt principes, qui facile conceduntur literas, vt veritas causae decise iterum discutatur: vnde quia leges hoc prohibent, non valent tales literae sine clausula non obstantibus. vt nota. in l. si. C. si contra ius. l. causas. de transactio. Bal. in marga. in verbo rescriptum, quae. 10. Alexan. consi. 136. in causa. col. 2. in 2. volu. Soci. nominatim in l. in singulis. ff. de except. rei iud. maxime quae a principe cum consilio procerum in auditorio introducta statuta sunt, nullo modo retractari debent, notam infamiae subituro eo, qui vel astute ea interpretari voluerit, vel impetrato impugnare rescripto. l. 2. C. de legib. & qui rescriptum impetrare tentauerit contra senatusconsulta, tertia parte patrimonij mulsetur, & damnatus crimine ambitus maneat infamis. l. vna. C. de senatuscon. ecclesiasticae etiam moderationi omnino est conueniendus vt quae ordinata fuerint, vel rationabiliter decisa, nulla in posterum debeant refragare turbari. cap. ecclesiasticae. 25. quae. 2.

5 Imo non sufficit facere mentionem de sententia, nisi dicatur quod transit in rem iudicatam. glo. & ibi Fel. in cap. super literis. de rescrip. Ias. in d. l. causas. nisi in causa matrimonij, & in casibus, in quibus non transit in rem iudicatam. Gerard. sing. 20. sicut. & Lappus allegat. 89. duo praetati. quos casus scribit Fel. in c. lator. & c. tenor. de re iud. & abunde Hippoly. in l. vna. C. de raptorib. virg. imo qui supplicat principi aduersus sententiam, quae in rem transit iudicatam, vel contra arestum, non solum impetratis carere debet, sed etiam incurrit infamiam. text. in l. si. C. vt lite pendens. & ibi Paul. & Petr. Gerard. dicto sing. 20. Tamen vsus non admisit illum text. quoad infamiam: & contrarium vidi seruari, vt non inter infames computari soleat quamuis succubuerit, sed vt puniatur poena statuta hic, & sic vides hic posse impetrari: nam quando est statuta certa poena, alteri derogatum censetur argu. l. cum praetor. ff. de iud. docto. in c. nonne. de presumpt. & melius est in pecunia puniri, quam in infamia.

7 Poterit etiam princeps propter publicam vtilitatem contra arestum rescribere. in l. seruo. §. cum praetor. ff. ad Trebel. gl. in c. omnibus modis. 35. quae. 9. l. quod semel. ff. de decret. ab ordi. faciend. & hoc est commune per hanc Galliae legem, & per modos in praef. superius scriptos.

8 Secundo per restitutionem, vt minoribus solet princeps facile indulgere. glo. in dicto. cap. omnibus. per l. in causa. in ff. de minorib. & per totum.

9 Tertio ex certa scientia, & cum clausula non obstantibus, vbi videt iustam subesse causam. archid. in dicto cap. omnibus modis. Cepol. cautel. 220. decif. in c. suborta. de re iudica.

10 Quarto vbiunque sententia lata est super contractu simulato, vel ex partium collusionem, tunc impetrare rescriptum poterit: & annullabitur sententia, etiam si transierit in rem iudicatam. text. in l. si sponsus. §. si vxor. ff. de donatio. inter vir. & vxor. ibi, valebit quidem sententia, sed condicetur ei cui donatum est. vnde si vxor donet marito, vel contra, & postea illa donatio fuerit sententia confirmata, non obstante sententia infringi poterit: quod probat Bal. in l. cum allegas. col. 3. num. 7. C. de vsur. si debitor passus est se vinci non opposita exceptione vsuraria. & Rom. sing. 308. tu scis quod donatio. ideo anno 1548. die 18. Maij, quae erat ante vigiliam Pentecostes fuerunt recepti haeredes impetrantes literas rescisionis contractus venditionis, quam mater filio fecerat: & lata postea fuerat sententia pro filio emptore, a qua non erat appellatum, sed quia inter personas prohibitas: & non apparebat de pecuniae numeratione, ob id per arestum reprobata fuit, & impetrantes fuerunt admissi ad rescisionem illius venditionis simulatae.

Quinto impetrari possunt haec literae, si vnus confessus fuerit se haerem in solidum, & ob hoc fuerit condemnatus: si postea appareat alter haeres pro dimidia, rescinditur prius iudicatum pro parte. per text. in l. qui ex parte. ff. de interroga. actio.

11 Sexto valent etiam de iure literae contra arestum, vel sententiam nulliter latam non facta mentione illius text. in cap. per vestras. de donatio. inter vir. & vxor. & ibi Ioan. Lupus, & Alexan. consil. 95. vltis in fin. vol. 2. facit cap. ex tenore. de rescript. ego autem putarem non prodelle has literas, nisi exprimeretur arestum, etiam si nullum esset, nec in praxi admitterentur tales literae, quia ea quae solent mouere principem ad concedendum vel denegandum exprimi solent. cap. postulasti. de rescript. & quamuis non fiat tam exacta expressio in literis iustitiae, quam grauius ad beneficia. per cap. super literis. de rescript. dixi abunde in forma mandat. in verb. pro expressis habentes. in concordia. Tamen rescriptum non debet esse in hoc subrepticium, nec approbaretur in hoc regno quantuncunque arestum vel sententia nulla esset, si de eis habita non esset mentio.

12 Itaque non valebunt haec literae, si quicquam in eis sit obrepticium, vel omnium ex necessariis. & ideo consuluit Iaso. consil. 47. circa dicta in fin. 3. volu. non valere rescriptum derogans solum inhibitionibus senatus, nisi de aresto plenam faciat mentionem, sed est obrepticium & nullum. ideo secundum eum si sententia vel arestum contineat duo, vel tria capita, illa omnia & singula debent exprimi: alioqui impugnabitur illud rescriptum tanquam subrepticium, & dicemus illas literas inuiles & irrationabiles.

13 Nota tamen quod petitio restitutionis in integrum aduersus sententiam, non habet impedire sententiae executionem. cap. suscitata. de rescrip. in integr. l. si causa cognita. C. de transact. Bald. in cap. pastoralis. §. quia verò. col. prima. de offic. delega. etiam si falsa diceretur interim sententia, tamen exe-

l. si. C. ut lit. pendens, quo ad infamiam non seruatur.

Quibus ex causis princeps rescribit.

Rex iudicatu quando possit retractari.

Arestum.

Sententia etiam nullae faciendi est mētio in rescripto.

Subrepticium est rescriptum si de inhibitionibus senatus non fiat mētio. Petitio restitutionis non impedit executionem.

men executioni demandabitur. c. accepimus. de fide instru. vbi Fel. col. 3. notat. quod si opponatur sententiae, quod sit lata per falsos testes, vel instrumenta, statur ei, donec illorum pendet cognitio, quia pro ea praesumitur. l. Herennius. §. Gaia. ff. de iudicio.

14 Idem sententia principis, & in aresto curiae supremae, quia per modum prouisionis pronunciari solet, quod exequi debeat pendente quaestione facti, vel alia requirente cognitionem longuam. per l. ille a quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. etiam pendente in integrum restitutione, vt deciditur in decif. Neapol. quae. 356. fuit dubitarum. in fi. etiam quoad expensas: vt concludit Francif. Marcus, pendente recurfu. in suis decifio. quae. 15. in prima parte.

15 Fallit quando vehemens praesumptio laboraret contra petentem restitutionem. l. satis aperte. C. de fals. Iacobi. in l. si praetor. §. Marcellus. col. 2. ff. de iudic. Aufre. q. 54. & seq. col. 2. ff. de iudic.

16 Hoc etiam casu per modum prouisionis in Francia solet cogi pars iudicatis satisfacere, etiam si allegetur error: vt vidi seruari, & hoc etiam asserit Boer. in decif. Burdegal. quae. 52. latum fuit. col. prima. & scripsi in trac. de senten. prouisio. & tracta. de senten. executio. Tamen contra arestum hoc prouisionale haec literae ciuiles non impetrantur, & impetratas reiecit Senatus Parisie. anno 1544. die 15. Maij. quod probatur art. secundo. in rub. de supplica. quia postea hoc arestum iure ordinario reparari potest. ideo extraordinariae haec literae cessabunt. l. in causa. ff. de minorib. & fieri solet haec executio non data cautione de consuetudine: & quia a parlamentis permitti solet, etiam quia arestum eorum executioni mandatur, in cuius executione non solet dari cautio, vt dixi.

Arestum pendente eorum cognitione, exequi solent.

Literae ciuiles contra aresta prouisionalia non dantur. Arestum.

Et en la moitié moins enuers la partie. Et plus grande si mestier est, selon la qualite & malice des parties.

GLOSSA VLTIMA.

1 **H**Acc lex rem principis tuetur: nempe maior multa applicanda parti esset, quam Regi: quia partis magis interest, quae fatigatur, & nummis per lites exhauritur, ideo in hoc, filico praerenda esset. vt arg. rub. C. poenis fisco. debet. praef. lib. 10. & qui certat de damno praerendus est illi, qui lucrum petit. l. iuris. & l. seq. ff. de iur. & fact. ignor.

Sed hodie tantus est principum fauor, vt iudices plurimum putent rem Deo gratam facere, si rem principum meliorem, etiam cum subditorum iniuria faciant. Sed quae maior esse etiam vtilitas principis potest, quam habere subditos locupletes? vt dicit text. in §. cogitatio. in authen. vt iudic. sine quoquo suffragio. col. 2. gl. in §. si. de his qui sunt sui vel alieni iuris.

2 Nota quod si praefecti praetorio, vel consularij protulerint sententiam, licet non possit ab ea appellari, tamen faciunt litem suam, & possunt coram Caesare, vel Rege conueniri: vt Bald. docet in cap. pastoralis. §. quia verò. col. 2. de offic. deleg. vbi plus dicit in principe, quod si submitteret se iurisdictioni alicuius, posset sic conueniri. per l. est receptum. ff. de iurisd. omnium iud. nam sic se submittendo, iudicio se submittit diuino, non humano. l. rem non nouam. in princ. C. de iudic.

3 Si tamen vnus consiliarius ex commissione tenatus iudicet, ad senatum appellatur, tanquam de commissio ad committentem, & a delegato ad delegantem. cap. super quaestionum. de offic. delega. cap. si duo. ibidem. in sexto. non quando totus senatus, vel vna camera, sicut dicunt Romanani in do. de rota.

4 Notandum est tamen, quod intra annum executio aresti, vel sententiae fieri debet. cap. quarenti. de offic. delegat. Alias anno elapso, si non fuerit executio illius aresti facta, aut saltem incepta, poterit pars ex noua causa se opponere: nec executio fiet non audita partis oppositione: secus si intra annum executio incepta fuerit. cap. plerumque. & cap. si autem. de rescrip. quia perpetuatur eo casu per inchoationem executionis, sicut iudicium. cap. relatum & c. gratum. de offic. delega.

5 Hodie etiam pars in executione intra annum audiri solet, sed decem annos tantum producit arestum ad finem probandi, non vero exequendi, nisi fuerit executum, vel inchoatum exequi intra annum, tunc intra triginta annos exequi poterit: vt vidi seruari in praxi. Et docto. etiam tradunt in dicto cap. plerumque. de rescrip. & in l. falso. C. de precib. imperat. offerend. Intelligentum tamen est quod arestum latum super dominio rei sic poterit exequi, & ad probationem seruiet arrestum, quia titulum praebet, diuersum est si latum fuerit super possessione, & petatur executio post decem annos: quia pars, quae succubuit, de nouo forte acquisiuit post arrestum possessionem naturalem & ciuilem. l. peregre. ff. de acqui. posse. glo. in l. i. C. de seruis fug. ideo non exequetur, nec auferetur possessio ab isto, sed ne arrestum sit elusorium verbo executio fiet, & postea ordinari agetur. vt docet Alexan. in l. permisceri. ff. de acqui. possess. probatur in cap. cum ecclesia. de caus. possess.

6 Item executor aresti non potest taxare expensas, etiam coram eo factas, quia ad hoc non est datus, & sic fuit iudicatum male processisse bailliuum de Vermandois, anno 1526. die 17. Decemb. qui cas taxauerat: sed debet executor remittere ad committentem. per not. in l. a Dno Pio. §. i. ff. de re iudic. & in c. quarenti. de offic. dele. vide quae scripsi superius gl. 2. in art. 3. de senten. prouisio.

Maior multa an parti debeatur qua Regi.

Consiliarius male iudicans facit litem suam, et ad quem ab eo, & quando appellatur.

Arestum an & quando post annum exequi possit & post decem annos quid proficit.

Executor aresti an expensas taxare possit. Arestum.

Differentia inter aresti executione & literariu obligatoriu sum.

Arestum ut pendente er voris propo sitione are- stum exequi debeat.

Allegans er vorē in uno, in alio exca- cutionem pe tere potest.

7 Est tamen differentia quando fit executio virtute rei iudicatæ, aresti, vel in vim literarum obligatarum: quia in primo casu pignora capta non restituentur debitori etiam data cautione: nisi consignet pecuniam, quam debet: secus si executio fiat in vim instrumenti obligatorij: quia tunc datis fideiussoribus restituentur bona capta regulariter, abundè tamen scripsi in tract. de li- teris obligat. ibi vide.

8 Præterea anno 1538. & die 28. Nouembr. censuit senatus Parisien. contradominum conestaba- bilem de Montmoranci, quod pendente erroris propositione arestum executioni mandaretur: licet postea sit declaratum errorem interuenisse: & de hoc scripsi fusius, in tract. de supplicatio.

9 Etiam exequi debet pro illo, qui allegat errorem in quibusdam capitulis, & in aliis execu- tionem petit: ut fuit dictum à senatu pro Domina de Toueuille hoc anno 1543. in mense Ianua- rio. licet allegaretur regula iuris, ex eo, quo quis est nixus impugnare, fructum consequi non po- test. Tamen quando sunt capita separabilia, illa quæ non impugnat exequentur, illa autem quæ impugnat minimè: quia scire debemus tot esse stipulationes, quot sunt res. l. scire. ff. de verb. obli. vt abundè scribam in tract. de appellatio. in artic. in ordinat. reg.

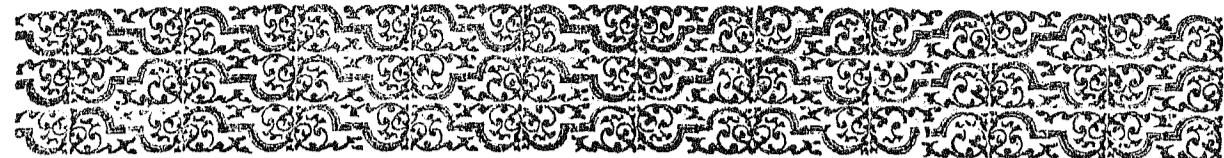
10 Item quando curia condemnat aliquem ad expensas, damna, & interesse, in causa principa- li, an nullat tamen appellationem sine expensis causæ appellationis: tunc non veniunt expensæ reportus, quas species vocant: sed expensæ aresti petuntur. ita conclusum fuit comitalibus de- cretis, & vt dicunt ab omnibus cameris huius Senatus anno 1520. die 30. Augusti.

Casus in quibus retra- ctatur senten- tia.

11 Vltimò nota multos casus in quibus retractatur sententia per gl. in summa. 35. quæst. 9. quam glo. approbat Ioan. de Platca in l. grammaticos. C. de professorib. & med. lib. 10. & menti com- mendandum est, quod sententia etiam valida, vel arestum retractati potest ex omni causa, quæ sufficiens esset ad appellandum: & in illis casibus non debent hæ literæ denegari, teste Specul. in tit. de senten. §. fin. versu. Item retractabitur valida sententia. Allegat. cap. vt debitus de appel. cap. tua. de offic. vica. & congesi casus decem, in quibus sententia diffinitiuâ retractari potest, in re- petitio. l. quod iussit. † In secundo nota. ff. de re iudica. quos hic non repetam, nec alia impræ- sentiarum adducam, considerans id quod Apollo, seu Apollodo. Græcus dicere sic sole- bat: οἱ κρᾶτισοι τ᾽ ἀνθρώπων βραχυλογώτατοι, οἱ δὲ ἀδολεχαι, ἐν ἡνίκα ὡς ἀνίσσιν, ἐκ τῶν ἐρακρογερῶν. hoc est, optimi hominum in dicendo breuissimi sunt, linguaces ve- rò si tantum molestiæ caperent, quanta reliquos afficiunt, haud sanè lon- gos sermones traherent. Quamobrem ne his contraueniam dictis, finem huic tractat. imponam, immensas Deo Opti. Maxi. & virgini Mariæ agens gratias in secu- la. Amen.

Spes mea Christus.

DIGNIS

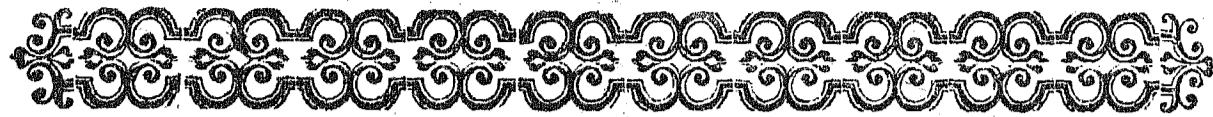
DIGNISSIMO DOMINO DE- CANO GRATIANOPOLITANO, ATQVE SENATORI CONSULTISSIMO DOMINO RVFFO Pluierio Petrus Rebuffus S.

Amiliaritate & mutuo suauissimòque colloquio tua à me (satis cognita virtus, probata eruditio, laudati deniq, mores, tui memoriam apud me ita commèdarunt (egre- gie senator) vt nominis non modò sit incunda recorda- tio, sed obliuisci quidem, si velim, nullo modo posse vi- dear: quinimo memoriam potius conseruare, augereq, quam studiosissimè contendam. Ea est enim vis earum rerum, quæ præclarè iudicantur, vt non patiantur eos, in quibus inesse videntur, silentio, laudibusque apud notos familiaresque præteriri. Equidem illa eximia, quæ in te cognoui, me ita commouent, vt non aliter videar erga te affectus, quàm solebant erga Socratem hi, qui eius consuetudine sermonè- que fuerant delectati, dum absentis & mortui denique hominis sermones deni- que repeterent, scriptisque permulsi mandarent. Tanta tua illa modestia, et ani- mi lenitas, qua te noui etiam erga improbos, qui te grauissima acerbissimaque ini- uria affectissent, adeò mihi grata fuit, adeò memoria adhaesit: vt saepe apud pleros- que & graues quidem viros tanquam præclarum animi facinus laudarim. Et- enim cum posses acceptam iniuriam seuerissimè etiam ex senatus consulti autho- ritate vlcisci, & coërcere, non impetum tamen, quo humanum genus natura ad id fertur, secutus es. & nò solum quid tibi ciuili lege liceret, prospicere voluisti, sed Christiano adhibito consilio moderatius quaerere quid Christiano in ea re prius, quidq, laudabilius & magis expetendum esse deberet. Quod quisque iudicare potest, quantum argumentum integritatis tuae in tua dignitate senatoria afferat ad iudicium causarum, quæ ipse tractas, cum in tua ita te gesseris. Et sanè tum re ipsa comperi, quæ de te antea audiueram ornamenta singularia animi tui esse, iuris diuini humanique prudentiam, & solertiam summam, vt non solum rerum priuatarum, sed publicarum administrationi esses accomodatissimus: vt meritò ad senatorium ordinem à principe, & decanatus dignitatem vocatus sis. Ob id istum tractatum supplicationum cum absque supplicationibus promotus fueris, tibi dicandum & iure tuo censui, cuius & aliorum scriptorum meorum, cum ali- quando te fecissem iudicem & arbitrum antequam ederentur, & quorum cohortator fui, ut sub tuo nomine publicentur, qui cum alijs author fuisti publican- di. Quæ non dubito quin beneuolo animo accipias, vt noui tuam humanitatem & beneuolentiam. Vale,

& nos, quod mutuo fa- ctes, ama.

TRACT

TRACTATUS DE SUPPLICATIONIBVS, SEV, ERRORVM PROPOSITIO- NIBVS INCIPIT.

Totius tra- ctatus sum- ma.

Supplicationis materiam frequentem esse, illam tamen parum secun- dum curiarum vsum tractatam dignoscens, ad praxim, per quam facile intelligi possit, redigere cupiens, sequentia describenda cura- ui. In primis quod duplex sit supplicatio. Secundò, quid sit. Tertio, quamobrem sit inuenta. Quarto, quomodo introducat. Quintò, à quibus hæc supplicatio fiat. Septimò, an iudicatum pendente sup- plicationis processu exequendum sit. Octauò, quoties supplicatio ista recipiatur. Nonò, quando concedi vel denegari possit. Deci- mò, intra quod tempus supplicationis instantia finiri debeat. Undeci- mò, quæ differentia sint inter supplicationem & appellationem.

Duodecimò, quis sit supplicationis effectus. Vltimò, elucidabitur tex. legum regiarum huic ma- teriæ accommodus, quibus peractis, supplicationi amplius locus non erit.

Multiplex supplicatio, que Deo et hominibus fit.

1 Ad primum respondere possumus, quòd multiplex est supplicandi vsum, de quo hic si vellem singula describere, iustum volumem completem: sed quantum ad hanc respicit materiam, sum- matim prosequar. Annotandum est quòd interdum Deo optimo maximo supplicamus: sed quia hoc spectat ad theologos, ad eos nunc reuicio: & ad glo. plenam in cle. vna. in verbo orationes. de reliquiis & venera. sancto.

Supplicandi veteris mos.

2 Interdum hominibus supplicatur: & apud veteres diu receptissimi fuit moris, vt supplicantes caput, dextram, genua eius, qui se ingererent, supplices contingerent, nec totum tamen caput, sed mentum modò: vt statuere Homerus videtur, vel barbæ medullitium: quod probat Euripides, id ve- rò δια τὸ ἑγεμονικόν, quia sit in nobis pars illa principalis, in qua logistikò, id est rationalis collo- catur potètia, dextram verò δια τὸ πρακτικόν, quoniam inibi maxima insit ad agendum facultas, genua verò propter motus, & progressiōnis necessitatem: tria verò hæc symbolicè consensum, actionem, progressum ad ea, quæ peterentur præstanda, complecti videntur, teste Cælio lib. antiq. lectio. octauo. cap. 39. in fi. de supplicationibus, quæ Papæ fiunt dico in forma supplica. in praxi acquirendi beneficia.

Verbo interdum & in scriptis supplicatur.

3 Item istæ supplicationes aliquando verbo fiunt, siue voce in iudicio, vel extra, sicut appella- tiones. l. 2. & seq. ff. de appella. & tanti sunt momenti in voce, sicut in scriptis. arg. l. non figura. ff. de actio. & obliga.

Supplicatio nes parla- menti. consi- larijs dari solent.

Aliæ in scriptis fiunt, & vocantur libelli à iureconf. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. proconsul. l. omnia. de reg. iur. & alibi sapius in iure.

Supplicatio nes que in- ferioribus offeruntur ante proces- sum & post sunt.

4 Aliquando supremis supplicatur iudicibus, vt consiliariis curiarum supremarum: & hoc so- let communiter in Parliamentis exerceri, aded quòd pauca admodum in curiis supremis tractan- tur, quæ non fiant, per supplicationem, postquam causa est inchoata, vel per literas regias, & de his loquitur rubr. des requestes presentées à la cour. vbi dicitur in ordina. reg. sed non omnia sic de- ciduntur, sed quando ea, quæ in supplicatione petuntur, causæ cognitionem desiderant in ea, scribere solet curia, requestam in iudicio faciat: & tunc audientia opus est, & præsidis auxilio, quod longissimum est, & latissimum. vt dicit. l. prima. ff. de iurisdic. omnium iudic. At mortuo rege Francisco, vidua regina Alienora, in quodam processu dedit curiæ supplicationem in qua dicebat, ostendit Alienora, remonstre Alienor &c. Si verò procurator eius supplicasset, dixisset, sup- plicat, sed non, humiliter. Ita vidi in palatijs seruari.

5 Aliæ inferioribus offeruntur magistratibus, quod etiam frequenter in hac patria fit, vbi sup- plicationibus partes maximè vtuntur, tam rei quam actores, & testes, & omnes quos causa tan- git, si quid à iudicibus consequi, vel sibi nocumentum vitare velint: supplicat autem quis inter- dum ante processum, fortè vt bona alicuius listantur, & arestantur: vt plenè scripsi in trac. de lite- ris obliga. art. 6. & alijs multis modis practicis notis. & probatur in l. i. C. vt lite pendent. Et hæc supplicatio, nisi fuerit à iudice approbata, & per executorem subsecuta conuentio, non interrum- pit præscriptionem. l. sicut vers. nec sufficiat. C. de præscrip. triginta vel quadra. anno.

Interdum in processu, & eo durate, & varie, quidem, prout à nobis prouideri cupimus vsque ad sententiam: vt supra, & probatur in l. secunda. C. vt lite pendent. per docto. & hoc melius sciti ex iudiciorum exercitio, quàm à iure potest.

Quando

Quandoque supplicamus post sententiam, & tunc iudici à quo fortè, vt ad executionem iudicati procedat. iuxta l. à Diuo pio. ff. de re iudic. vel vt taxet expensas, liquidet fructus, seu alia faciat: vt dico in tractat. de exceptio. quæ cognosci possunt post sententiam. vt in l. i. C. de iuris & fact. ignoran.

Episcopus aduersus sui officialis sententiam restituit.

6 Item interdum episcopo supplicatur post sententiam ab officiali latam: & valet illa supplica- tio, si episcopus in integrum restituere velit contra sui officialis sententiam. ita tenet Ioan. Andr. in cap. Romana. primo respon. de appella. istam opinionem sequitur Panor. & alij in cap. ex lite- ris. de in integ. restit. Ioan. Fabr. in d. authent. quæ supplicatio, & ista communis sententia ob- seruatur, teste Aufser. in decf. Tholosa. quæst. 479. vnde solent officiales in sententijs eorum di- cere salua domini misericordia condemnari &c. quod est prohibitum referuare in causa hæ- resis per ordinat. reg. Henric. qui an possit legem ecclesiasticis imponere, decidit cap. ecclesia. de constit. scripsi supra in proem. harum constit.

Aliquando supplicatio porrigitur iudici, ad quem est appellatum: & hoc variis ex causis, prout negotiorum qualitas occurrit: vt in rubr. de appella. per totum licitum est videre.

Aliquando supplicatur principi ante arestum, vt ipse euocet ad se causam: de hoc dixi in tra- ctat. de euocatio. abundè per c. vt nostrum. de appella.

Supplicatio quid conti- nere debet.

7 Notandum est, quòd supplicatio continere debet, primo vt petenti profit, & alij non obfit. vt l. rescripta. C. de precib. imperat. offer. nam foemina supplicare potest, vt fruatur dignitate prio- ris mariti, licet nubat minoris dignitatis viro. l. si. ff. de sena. facit l. si quis sepulchrum. de religio. l. 1. §. vlt. si vsufruct. pet. l. habitatores loca. Spec. in dicto tit. §. sequitur. in fi & ibi Ioan. Andr. alioqui si alteri obfit, & cognitionem desideret, non solet concedi, nisi audita parte: vt superius scripsi. In- de cum publ. Rutilius amici cuiusdam rogationi iniuste resisteret, atque is per summam indigna- tionem dixisset, Quid ergo mihi opus est amicitia tua, si quæ rogo non facis? Respon. Imò quid mihi tua, si propter te aliquid inhonestè facturus sum? Valer. libr. 6. de grauitè dictis. capitulo 540. Vnde adagio patriæ dici solet *Conseil que non vaille, amic que non vaille, si tu le pers non t'en chaille.* Sed & scribit Cicero libr. de amicitia, primam esse amicitia legem, vt ab amicis honesta petamus.

8 Nonnunquam supplicatur post iudicatum, & arestum, quod nullo modo per appellationem infringi potest, propter iudicis excellètiã, & auctoritatem & de hac totus iste complebitur Deo auspicante tractatus, & propriè supplicatio est, quando à sententia Regis vel præf. & i pratorio, seu parlamenti supplicatur. l. vna. C. de senten. præf. & i pratorio. Matthæ. de afflic. in constitutio. Neapolit. lib. 1. rubr. 39. verliculo magnæ curiæ. fol. 104. & quamuis errare quanta possimus cura cauendum sit, non solum in maioribus verumetiam in minoribus rebus, nec nisi rerum igno- rantia possit errari: non est tamen consequens, vt continuò erret quisquis aliquid nescit, sed si quis existimet se scire, quod nescit, pro vero quippe approbat falsum: quod erroris est proprium. c. quamuis. 38. distin. 8.

9 Secundo querendum est, quid sit supplicatio: ista respiciens materiam, respond. est quæ- dam parte petente ad errorem facti contra iudicatum proponendum, quod per appellationem vel nullitatem retractari non potest, à principe facta impetratio, siue concessio reiecta diffinitione Panor. in cap. ex literis. de in integ. rest. vbi sic diffinit colum. 2. supplica- tio est quædam precum correctio facta principi, per quam ex quadam benignitate superior resti- tuit supplicantem aduersus sententiam, contra quam non competit remedium ordinarium: quia non conuenit materiz, sed potius restitutioni in integrum, quæ ab ista differt: vt inferius dicitur.

Quid sit supplicatio.

Primo dico esse quandam impetrationem, siue concessiōnem: nam cum multæ sint impetra- tiones à principe, vt dico in tractat. de restit. seu releuamenti, ista est quædam ex illis, & hoc elu- cidau in tract. de except. in diffinitione.

Pars suppli- catione pet- tere solet.

10 Secundò dico parte petente: nam princeps sine partis petitione non solet istam concedere, aliàs non diceretur supplicatio, nec ad partis supplicationem fieri, inferius tamen dicam, quando motu proprio concedatur. vide tamen quæ dixi in forma manda. in verbo, motu proprio.

Errore san- cti non iuris proponitur.

11 Tertio dico ad errorem facti: quia ad errorem iuris proponendum, non recipitur quis con- tra arestum. vt l. præf. ff. de minorib. non enim præsumuntur errare, qui omnia iura in scrinio pectoris habent. vt dicunt docto. in l. omnia. C. de testament. de principe qui omnia iura habet in suis consiliarijs, licet fortè sint necessitati.

Quarto dico proponendum, quia pars illum errorem proponere, si velit sibi consuli, debet, & propositum probare. l. i. ff. si quadru. pauper. fecit. dicatur. c. non est. de confue. in 6. scripsi in repet. l. diuus. ff. de senatuscon. Sillan.

Quinto contra quem proponatur error in diffinitione dicitur, contra iudicatum, sed an con- tra quodlibet, audi sequens verbum.

Vbi appella- tio compe- tit non propo- nitur error.

12 Sextò restringitur erroris propositionem fieri tantum posse contra iudicatum, quod per appellationem retractari non potest: nam si competat appellatio, & sic remedium ordinarium, non competit hoc extraordinarium. per l. in causa. ff. de minori b. vt concludunt communiter iuris interpretes.

Septimò quando iudicatum non potest per nullitatem rescindi: tunc supplicari & error allegari potest: vt inferius in l. regia dicitur.

Supplicatio à principe tantum obtineri potest.

13 Octauò dico à principe factam concessionem, non ab alio: & est text. in rubr. du droit royal, in ordinat. artic. i. pro quo facit l. diui. in fin. ff. de pœnis. & quia hæc supplicatio est meri imperij maximi: vt firmant docto. in l. imperium. ff. de iurisdic. omnium iudic. & sic ab alio inferiore non præstatur, alia in sequentibus dicentur.

Inuenta cur sit hæc supplicatio.

14 Tertio quæro, cur inuenta sit hæc supplicatio? Respon. ne auxilium contra iniuriam, & iudicum incuriam denegeretur. arg. l. prima. ff. de appella. iuncta l. i. de iniur. & ne contra ius subditos grauari princeps patiatur: & ne error vnus, vel plurium alteri quàm errantibus noceat: nempe error vnus alteri non debet nocere. l. mandatum. 2. ff. mandati. nec credulitas vniu. salteri. l. 3. §. sed & si sic. de in rem verso. Francif. Curt. in l. 2. in princ. ff. de iudic. ideo error ipsorum iudicum partibus nocere non debet. Adhæc ne quis locupletetur cum aliena iactura. l. nam hoc natura. ff. de condic. in deb. l. iure naturæ. de reg. iur.

Et vt errores corrigantur: melius est enim se corrigere, quàm ab alio corrigi expectare, §. i. in authent. de nupt. collatione quarta. scripsi in l. quod iussit. ff. de re iudicat. & dicitur maximè consiliariis in cap. qualiter. primo de accusa. non pudeat vos errorem vestrum corrigere qui positi estis vt aliorum corrigatis errores: quoniam apud iudicem districtum qui qua mensura mensi fueritis, remittetur vobis.

Item ne inde iniuriæ oriantur, vnde iura nascuntur. l. meminerint. C. vnde vi. capit. qualiter primo, de accusa.

Præterea ne res per errorem iudicum, & sic iniuste acquirantur, acquirerentur enim per hoc iudicatum per errorem, & contra veritatem larum. & tamen acquisitiones iniustas lex prohibet, in l. si filius. ff. de iud. & in l. i. & per totum. ff. de condic. ob turpem caus.

15 Vltimò iudicatum per errorem non potest dici propriè & simpliciter iudicatum, sicut testamentum, in l. cum testamentum. C. de iur. & fact. igno. nullius autem est errantis consensus. l. non idcirco. ibidem. & l. si per errorem. ff. de iurisdic. omni. iudic. ergo istum arrestum non potest dici arrestum, postquam per errorem larum est: ideo hanc supplicationem rectè introductam ad hoc reformandum palàm est.

Iudicatum per errorem iudicatum dici non potest. Introduci hæc supplicatio quomodo solet. Forma impetrandi supplicationem.

16 Quarto quomodo introducatur hæc supplicatio? Respon. pars victa in Senatu, à quo non licet appellare. l. vna. C. de sentent. præf. prætor. supplicabit Regi capello deposito, & genibus flexis. teste Azo, in summa de precib. Imper. offerend. quem citat Ioan. Andre. in additio. ad Specu. in titul. de supplicat. §. i. in princ.

Cancellarius sine Regis permisso litteras supplicationis non concedit.

17 Sed aduertendum est, nam pars, quæ vult proponere errorem, aut errores, debet primò eos ex processu elicere, & in supplicatione in membrano descripta illos cõnumerare: & istam postea supplicationem pars offeret cancellario, qui supplicationem & alia documenta, per quæ errorem probare pars vult, tradit libellorum magistro, aut consiliario magni cõsiliij, qui refert omnia consilio, quod super hoc statuit, an error, vel errores adsint: & si consilium concludat errorem adesse vel non, illam conclusionem referet is, cui erat supplicatio à cancellario data, & ostendet cancellario, qui Regi ista refert.

Littere supplicationis quid continere debeant.

18 Et Rex demum ad cancellarij relationem has solet denegare, vel concedere litteras Henri etc. & sic cancellarius sine Regis mandato litteras non solet concedere: licet quidam contrarium dicant, per glos. & docto. in dicta authentic. quæ supplicatio. & hoc probat dict. Paul. Parisien. consil. n8. domina. col. i. nu. 6. & sequent. in i. vol. ideo ad iussum & præceptum Regis cancellarius litteras concedit: formam illarum litterarum vide in stylo magnæ cancellariæ.

19 Item in illis litteris prædicta narratur, & diriguntur illi parlamento, quod iudicauit: & mittet Rex articulos errorum clausos, & sigillatos sub cancellarij sigillo, & sententiam, ac conclusionem magistrorum: in quibus fuit conclusum errorem videri interuenisse mandatq; Rex ac præcipit dicto parlamento, vt errores ac omnia alia videant, & diligenter in eis procedant, vocatis magistris libellorum, & partibus ac aliis euocandis, facta in primis depositione duplici multæ, quæ ascendit ad sex viginti libras, hodie ad duplum. Rex etiam præcipit vt corrigant errorem, vel errores, si qui sint, committendo primo hostiario vel seruienti de citando partes ad diem competentem, de quo certificare parlamentum teneatur, ecce in summa quid contineant dictæ litteræ, & quomodo prius causa prouisionis erroris introduci debeat. hoc scribitur in stylo parla. in rubr. de senten. & arrest. ordina. quarta. & in prima parte rubr. instructiones abreuiatæ ad habendum noticiam styli curiæ parlamenti &c.

Multa apud grapharium deponi solet.

20 Item pars litteras apparitori, vel hostiario tradit, ad citandum partem: quia ab in ius vocando incipere oportet. §. omnium. de pœna temere litigant. in instit. & iste seruiens citat, & diem præstituit, ac de his relationem facit: quæ omnia parti tradit, quæ supplicationem impetrauit: & postea pars debet adire parlamentum: vt in l. i. C. de precib. impera. offerend. scribitur ibi, quem adire curia.

21 Demum pars prosequens errorem die præstituta se præsentat in parlamento contra partem aduersam, postea supplicationem parlamento porrigit, in qua narrat litteras sibi concessas, citationem partis factam, rogatq; curiam, vt aperire errores clausos velit, & præceptum fieri parti, vt compareat certo die, & hora coram graphario, ad dictam multam duplicem apud eum deponendum

nendum vel apud alium autoritate curiæ committendum.

22 Curia visa partis supplicatione & requesta, solet dicere articulos aperiendos, dandamque copiam illorum parti aduersæ, decernitq; diem & horam ad comparandum, & videndum consignmentem fieri apud actuarium & grapharium, atque ad dandum defensiones, & actori replicationem, ac reo duplicationem intra tempus ordinationis concedit.

Errores non expressi in literis accipi an possunt.

23 Postea reus dat defensiones, actor replicationes, reus duplicationes: & inter procuratores concluditur ad ius ex apunctamento illorum, vt dicunt: & omnia ista in sacro reponuntur, & non miscentur inter alia acta: sed sic iudicabitur processus sine alia productione: nec partes recipiuntur si de nouo aliquid producere vellent, vel alia errata, vltra ea quæ supplicatione Regi seu cancellario data expressa sint, teste Imberto in institut. forens. lib. 2. §. sed si appellationem. tamen ego putarem alios errores ex processu elicitos recipiendos esse, licet non sint expressi: quia mens Regis est, vt error vel errores corrigantur: si igitur non est iste error expressus in literis, poterit tamen & debet à consiliariis admitti, & erratum esse iudicari: & hoc seruat.

In quibus debeat condemnari partes.

24 Postremò si proponens errorem succumbat, & condemnatur in expensis, damnis & interestibus: si autem obtineat, condemnabitur reus ad restitutionem rei, quam consecutus fuerat ex arresto & ad fructus perceptos, & percipiendos à tempore arresti lati: & emenda deposita ei restituitur: & curia solet dicere erratum, non in quo, & facile hoc non pronunciare solet.

Supplicatio nem quis postulare possit. Non subditus etiã supplicationem impetrat.

25 Quinto quis supplicationem istam postulare, & impetrare possit, & errorem contra iudicatum proponere? Respon. Omnis per errorem cõdemnatus ab eo, à quo appellari non potest. dicta authen. quæ supplicatio, siue is sit Regi subditus, siue non.

26 Ideo à non subdito Regis condemnato in parlamento posse hanc impetrari, & concedi consuluit Bald. consil. 217. ego puto. in tertio volu. vnde si Anglus vel mercator Hispanus fuerit à Senatu Paris. condemnatus, vel ab alio Franciæ parlamento, hanc impetrabit à Rege supplicationem, si errore cõdemnatu se esse putat, id est iudices errasse cum ista supplicatio sit data in releuamen oppressorum, sicut appell. l. prima. ff. de appellat. ob id tam à subditis quàm extraneis condemnatis perperam, & per errorem supplicatio impetrari poterit: nec bene faceret princeps, qui omnibus iustitiam debet, si extero denegaret, vel subdito, sic per errorem condemnato, dum tamen modo omnia faciat, quæ huic actui necessaria sunt dixi articulo primo. nume. 17. & 24. infra eodem.

A quibus sit supplicandum.

27 Sexto à quibus supplicandum sit? Respon. ab illis, à quibus appellare de iure non est liberum. ideo à Papa non appellatur. c. cuncta. 9. q. 3. sed ab eo supplicatur ad eundem. c. ex literis. de in integ. restit. Archid. in c. anteriorum. 2. q. 6.

28 Secundò à principe non recognoscente superiorem supplicari potest, non autem appellari. l. i. ff. à quibus appella. non licet. ibi, & quidem stultum est illum admonere, à principe appellare fas non est, cum ipse sit, qui prouocatur: ideo à Rege Franciæ dubium nõ est appellari non posse.

29 Idem etiam dicunt in Rege Nauarræ, quia à sententia Regis etiam si superiorè recognoscat, appellari non potest: vt asserit Bald. in l. i. in fin. ff. de offic. præf. prætorio. Refert Paul. Parisien. consilio n8. damna. col. i. vol. i. & idem dicit Ias. in Venetis. in l. ex hoc iure. de iustit. & iure. col. 4. nu. 26. idem dicunt in duce Mediolani. idem etiam scribit Pet. Paul. Parisien. in duce Sabaudia. dicto consil. n8. domina. in i. vol.

30 Tertio nec à præf. prætorio appellatur. l. vna. C. de senten. præf. prætorio. sed ab illis supplicatur: vt hic. & c. ex literis. de in integ. restit. c. cum causa. de re iud.

31 Quarto appellari non posse à Senatu ad principem oratione diui Adriani effectum est. d. l. i. §. i. ff. à quibus appella. non licet. ideo à parlamenti Franciæ non appellatur, sed supplicatur, vt notorium est omnibus: quod intelligendum est, de quocunque Senatu: tanta enim est autoritas & potestas vnus, quàm alterius, in causis sibi commissis. ex text. in §. aliud. in authentic. vt sponsal. largitas. colla. 9. ibi, quoties sententia gloriosissimorum præfectorum cuiuscunque regionis proferatur.

32 Quintò à consilio priuo, seu, vt vulgo dicunt, du conseil priuè, nec abstricto eius consilio appellari fas est: quia princeps solet in illo adesse, & fingitur iplum hoc iudicare, ob id non appellatur: tamen ab ipso supplicari posset, si rex supplicationem recipere vellet. quod æquum est vt faciat, si erratum sit.

33 Sextò idem in magno consilio Regis, vt ab eo supplicari ad principem sit liberum, non verò appellari, quia vice fungitur Senatus: & sicut à Senatu non est fas appellare, nec à magno consilio: vt plene scribit Ioan. Montaigne in tracta. de authori. magni consil. & quia Rex loquitur etiam in illo magno consilio.

34 Septimò à summis veltigalium iudicibus, id est à generalibus iustitiæ non appellatur, sed potest ab illis supplicari, sicut à Senatu: vt habetur in ordinat. generalium. siue sint generales Parisien. iustitiam administrantes, siue in Montepeffulano, quia par est istorum iurisdic. vt est in ordinat. reg. generalium Montepeffulani videre. ¶ Vnde statuit rex Iohannes anno 1350. non esse appellandum ab illis iudicatis, quæ de consilio regis processerunt.

An à magistris computorum appellandum sit.

35 Octauò à magistris computorum in casibus computa tangentibus non appellatur: quia in illis sunt iudices supremi, sed ab illis supplicari posset: in aliis verò casibus ad curiã supremam

ſæpius vidi appellari: quia in illis non ſunt iudices ſupremi vt in computationibus, & quia computationibus ſunt præſecti: ideo turpe eſſet ignorare ius computationum, in quo verſantur. l. 2. §. Seruius autem. ff. de origi. iur. & Cicer. Tuſculan. q. lib. 2. tamen in illis error proponi, ſi fit, poteſt, & ſupplicari.

A locatenentibus Regis an ſit appellandum.

36 Nonò dicunt quidam à locatenentibus Regis in aliqua prouincia, vt de locutenente linguæ occitanæ ad principem ſupplicandum, vt in rubr. ff. de offic. proconſul. Ego putarem illum tanquam delegatum habendum, & ad principem appellandum, ſeu ad curiam eius ſupremam: quia multò maior eſt poteſtas totius curiæ, quàm vnius locutenentis: & hoc deberet princeps declarare: quia iſti locutenentes, ſeu eorù vicegerentes ſolent ſæpe abuti, qui vſurparunt poteſtatem ſupremam, vt nulli parlamento ſubiici: ſed ſicut locuſtæ eſſe volunt: & mirandum eſt cur cancellarius hoc non reformet, quia multi abusus committi ſic ſolent, & in rubric. *du droit royal*, articulo primo recitatur vſurpatio eorum, qui ſolebāt cognoscere ſine appellatione, & alia iura vſurpare regia: quod ibi Rex prohibet, ob id parlamenta Franciæ inſequendo illam ordinationem deberent illos reſrenare, ne deinceps iſta vſurparent.

Quando iudices qui iudicant nō inter ſub ſupplicationi errorum.

37 Decimò ab illis, quibus rex cauſam committit. vt iudicent appellatione remota, in aliqua cauſa tanquam ſi ipſe princeps a deſſet, non poteſt appellari: vt probatur in c. paſtoralis. de appe. ſupplicari ab illis tamen non prohibetur: cum hoc ſit ſubſidiarium appellationis deſicientis remedium. Tamen ipſi poſteà errores non indicabunt, ſed curia parlamenti, in cuius imperio iudicant, cognoscet illis præſentibus, & de his erroribus ſtatuet, vt habetur in ſtyl. parlament. rubr. inſtructio abbreviate ad habendum notitiam ſtyli curiæ parla. & de modo procedendi in eadem. ¶ Vndecimo contra ſententias latas à iudicibus præſidialibus in hoc regno, in quibus caſibus appellare non licet, vt pote ſi ſententia non excedat 250. libras, vt in tit. des iuges præſidiaux in conſti. reg. ordina. 1.3

Areſtum an ſit exequendum pendente ſupplicationis proceſſu.

38 Septimo an areſtum pendente ſupplicationis proceſſu ſit exequendum: breui reſpondeo exequendum, data tamen cautione de reſtituendo omnia, ſi iudicatum retractetur. d. auth. quæ ſupplicat. gl. in c. ex literis. de in integr. reſtitu. & Cardi. in cle. vna. q. 10. de cauſa poſſeſſio. ſequitur. Tremol. in additio. ad Huber. de bonacurſo in rubr. de impediment. executio. & cauſæ nullitatis. vel. quinto quia ſupplicatio. Panor. in c. ſuſcitata. de reſti. in integr. Matthæ. de aſſi. deciſ. Neapol. q. 341. lata eſt ſententia. Carol. ruinus conſil. 34. viſis omnibus. in 2. vol. & ſi hæc cautio non præſtetur ante executionem, irrita erit, ſicut dicitur de vſurario, qui non præſtitit cautionem de reſtituendo vſuras ante teſtamentum, vt non valeat teſtamentum. c. quantum. de vſur. in 6. ſic & in hac cautione: vt docet Guido Papæ q. 50. quia hæc curia, & an cautio iuratoria admitatur, ſi pars dicat ſe non inuenire aliam. Guido Papæ ibidem tenet quòd ſic. & deci. 179. circa materiam. vbi dicit, ita fuiſſe concludum per l. generaliter. C. de epiſcop. & cleric. & doct. in rubric. ff. qui ſatiſda. cogant. ego non vidi cautionem dari in hoc regno Franciæ, ſed executionem faciendam pendente proceſſu, pronunciauit Senatus Pariſ. anno 1540. die 4. Ianuarij.

Areſtum.

Areſtū executioni mandatur etiam pro illo qui errores allegat.

39 Imò fuit iudicatum in hoc Pariſ. Senatu pro d. de Touthuille, quòd areſtū executioni mandaretur pro illo etiam, qui errores allegabat, in aliis articulis, in quibus non dicit erratum anno 1543. in menſe Ianuario. quòd eſt notandum, vt areſtum exequi poſſit, tam pro impetrante ſupplicationem, quàm etiam pro parte aduerſa, in illis tamen articulis, in quibus pars non proponit erratum fuiſſe etiam die 15. Martij anno 1544. fuit dictum areſtum exequendum illo, vbi erratum proponebatur, videlicet in hæreditatis petitione, ſed hoc ab vna parte tantum.

Executio etiam in expenſis fit.

40 Non tamen fiet executio quoad expenſas areſti: ſed expectabitur ſententia pro poſitionis erroris confirmatoria, vel infirmatoria, vt in conſi. Neapol. magno aſſerit fuiſſe iudicatum Matth. de aſſi. in deciſ. Neapol. q. 231. dicit regia. & ſemper obſeruatum. nos tamen Galli ſeruamus contrarium, vt exequi tam in expenſis quàm in principali liceat: vt dico in tracta. de ſenten. execu. arti. 16. & eſt ordi. reg. in rubr. *des cauſes poſſeſſoires beneficiales*. artic. 12. quia accuſſorij ſequi debet naturam principalis, per regulam iuris. & ſcripſi in tracta. de lite. ciuilib. gl. 6. in fin.

Reſcriptum differens areſti executionem non ualet.

41 Item non valere reſcriptum aſſerunt doct. ſi princeps mandat, vt areſti executio differatur: & hoc eſt, propter curiæ ſupremæ authoritatem, nec illi reſcripto ſtari debet de ſtylo parlamento: vt firmat Guido Papæ. in deciſ. Delphi. q. 420. in hac curia. dicens reſcriptum non valere, vt ſententia non mandetur executioni, donec de meritis cauſæ reuiſionis fuerit cognitum, quia eſt contra cōſuetudinem, & ſtylum ipſius curiæ: & pro hoc facit lex probatoria. C. de diuer. offic. lib. 12. & nunquam talibus reſcriptis obtemperatum fuit ſecundum eundem. ¶ Et ſtatuit Carolus ſextus, ne parlamēta differāt areſtorum executionem, ſeu pronunciationem per quacuſq; literas regias, ſeu mandata & hoc anno 1389. die 15. Auguſti, vt patet in lib. antiq. ordi. curiæ, fol. 134. ego tamen vidi per aliquot tempus differri.

42 Tamen ego vidi literas ſtatui concedi tempore belli, in Senatu verificari in quibus mandabatur, quòd ſuperſedebat ab executione areſti, vſque ad tale tempus, & 15. dies poſt ſuum redditum à militia: ſed regulariter non ſolet ſcribi contra areſti executionem, ne illuſoria ſint per l. ſi prætor. ff. de iudi. niſi ex cauſis, quas ſcripſi in tract. de literis ciuilibus, & de literis ſtatui.

43 Octauo quoties iſta erroris pro poſitio recipi, & admitti debet? Reſpon. ſemel tantum, cum ſit remedium gratioſum, & ſic extraordinarium. l. ſi quis. C. de precib. impera. off. rē. docto. in c. ex literis. de in integ. reſtit. Aufre. in deciſ. Tholoſa. quæſtio. 479. quia error in prima receptione corrigi poteſt: & intelligitur de prima erroris reuocatione. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verbo. ſignifi. vbi abundè ſcripſi. licet contrarium teneat Tremol. in d. rubr. de impedi. executio. verſic. quinto ſi à ſententia. idem docet Guido Papæ conſil. 139. literæ. in reuiſio ne, quæ fiebat in Delphinatu, quia loco ſupplicationis huius cedebat, & ideo eiſdem regulis regi debebat, & ſemel tantum proponi: vt in tracta. de liter. ciuilib. dico in præſa.

Quoties erroris pro poſitio recipitur.

44 Mihi autem videtur, quòd ſi eadem pars bis veller ſupplicare, non reciperetur. per d. l. ſi quis. quia ſemel tantum hoc iudicatum retractari fas eſt. l. ſin. ff. de colluſio. detegen. diuerſum eſt ſi pars aduerſa nunc veller dicere errorem maximum interueniſſe in dicta ſupplicatione iudicata: tunc poſſet princeps hoc recipere: vt fuit viſum in parlamento Delphinali, teſte Guido. Papæ. q. 345. à ſententia. & conſil. 139. literæ. col. 2. nam in prima erroris pronunciatione magis forte iur per fauores erratum, quàm antea eſſet: igitur de integro errore proponi poterit per alteram partem: quia non nunquam ſuperiores bene latas ſententias in peius reformant. l. 1. ff. de appella. ſed (vt puto) ſine magnis fauoribus non obtineretur hæc ſecunda erroris pro poſitio: quia magna inſurgit præſumptio pro iſto iudicatio ultimo per l. Herennius. §. 1. ff. de curſio.

Quando ſupplicatio cōcedatur.

45 Nonò quando concedi poſſit, vel denegari? Reſpon. quoties princeps vult: quia hoc eſt voluntarium: & poteſt eam princeps recuſare. Bal. in l. ſi. C. de leg. non debet tamen, ſi iuſtum ſit, alioqui iuſtitiam denegaret: quòd non debet facere, cum regum proprium ſit facere iudicium, & iuſtitiam. c. regum. 23. q. 5. & hoc docet Bal. in l. princeps. ff. de legib. & Prepoſit. in rub. de appella. col. 2. & dicit text. in cap. tum ex literis. de in integ. reſtitu. ibi nos ſupplicationem eiudem eccleſiæ admittere debebamus, præſertim quia ſententia Romanæ ſedis non denegatur poſſe in melius commutari, cum aut ſurreptum aliquid fuerit, aut ipſi pro conſideratione ætatum, & temporum, ſeu grauium neceſſitatum diſpenſatiuè quicquam ordinare decreuit.

A principe denegante pro poſitionem errorem an poſſit appellari ad futurū conciliū.

46 Tamen ſi princeps eam recuſaret, etiam in caſu in quo obtineri debet de iure, non eſſet ad futurum cōcilium appellandum: nam ſicut qui à Papa talem interponit appellationem, non videtur ab hæreſi alienus eſſe, cum non habeat ſuperiorem, nec ab aliquo iudicari poſſit, niſi in certis caſibus à concilio generali. ca. omnes qui. 2. 2. diſ. & c. nemo aliorum. & ſeq. 9. q. 3. Hoſtien. & Ioan. Andr. in c. propoſuit. de conceſ. literis. de in integ. reſtitu. ibi nos ſupplicationem concedi non licet ita appellare à pontifice Romano.

47 Sic etiam non videtur alienus à quodam lætæ maieltatis crimine, qui à Rege noſtro ſic appellat, cum non habeat in temporalibus ſuperiorem: vt de eo teſtatur Papa in cap. per venerabilem. qui filij ſint legitimi. ſic firmat Bald. & Iaſ. in l. ſi. C. commu. de legat. Dec. in cap. in præſentia. col. 19. nu. 28. de probatio.

48 Ideo Pius Papa ſecundus prohibuit à Papa ad futurum appellari conciliū: & qui ſic appellauerit, excommunicationem ipſo facto incurrit, à qua non poteſt ab alio, quàm à Papa, niſi in mortis articulo: vt voluit etiam ſic appellantes incurrere illas pœnas, & cęſuras, quas rei maieltatis & hæreticæ prauitatis incurrere dignoſcuntur. Hoc ſtatutum fuit anno 1459. 4. calendæ Februa. vt eſt ſcriptum in fine primi tomū conciliorum general. quòd tamen reprobat Vgo in ſuo libr. ſynodia vgonica de conciliis, dicens eſſe contra rationem naturalem, vt grauato non liceat ſe defendere. ibi vide alia.

A principe ſupremo quando ſit appellandū.

49 Poterit tamen à principe appellari, quando ad relationem alterius ſententiam protulerit. per l. primam in princ. ff. quando appella. ſit. Roman. conſil. 521. circa. & Soci. conſil. 195. circa princ. verſ. poſtremò. in ſecundo volumi. vbi dicit ſe obtinuiſſe hoc in Papa Ferrariæ, idem tenet Paris de puteo in tracta. ſyndic. in prima parte verſi. ſubiicio. fol. 51. in paruo volu. & ſic hodie cum principes ad relationem aliorum ſoleant ſemper ferè iudicare, ab illis appellare liceret: quòd tamen non ſeruatur.

De Philippo Macedo num Rege.

50 Item appellatur à principe malè informato, ad eundem bene informatum. l. 1. §. quæſitum. ff. de appell. l. 1. C. de relatio. Bald. in l. ſi. illo titu. Marti. Lauden. in tracta. de princip. art. 42. facit c. ſententiam. 35. q. 9. c. cum apud. 11. q. 3. glo. vlt. in rubr. de cauſis in pragmat.

51 Vnde cum Philippus Macedo. Rex cuiuſdam Machetæ dormitabundus cauſam audiſſet, illumq; condemnafſet, & ab eo illum appellafſe intelligeret, interrogauit, ad quem? reſpon. Machetes ad te ipſum, ô Rex, ſi expergicaris: qui poſtquam iterum cauſam audiſſet, iniuriaque condemnatum eum cognouiſſet, iudicatum non reſcindit, ſed pecuniam ad quam primò Machetes condemnatus fuerat, perſoluit: vt eſt videre in apophthegma. Plutar. in vita Philippi.

52 Et peccaret princeps, aut Papa, ſi talem appellationem non admitteret, quia iuſtitiam denegaret, teſte Cardi. in cle. paſtoralis. de re iud. & Chaffa. in catalog. gl. mundi in 4. parte cōſidera. 24. nu. 103. & an non ſubditus à Rege condemnatus ad Papam poſſit appellare. Bal. cōſi. 217. ego puto. in 3. vol. vbi concludit non eſſe appellandum, ſed ſupplicandum. per c. nouit. de iudic.

53 Hodie in hoc regno tenendum eſt, quòd nullus à Rege appellare poteſt. & ideo anno 1417. die 25. Februarij fuerunt à Senatu declarati rei lætæ maieltatis hi, qui ab ordinationibus regis, & eius reformationibus appellauerant. vide quæ ſcripſi in rubr. de conſtitu. in concordat.

Ab ordinationibus nō eſt appellandum.

54 Sed concludit Alexander conſil. 88. in cauſa. in 4. volum. ſupplicationem principi fieri

posse, etiam si statutum diceret non posse ad superiorem haberi recursum in aliquo casu: quia debet intelligi de superiore per appellationem, sed non de principe, qui non potest ligari per illud statutum, per l. digna vox. C. de legib. l. princeps, ff. eo.

Casus in quibus supplicatio non conceditur.

55 Sunt tamen aliqui casus, in quibus supplicatio iuste denegatur: primus est, quando illi quibus prius errores ostensi sunt, dicunt nullum errorem interuenisse: tunc princeps non concedet supplicationem, & si concesserit, parlamentum pronuntiabit erratum non fuisse, si ita inuenierit, & condemnabit impetrantem ad expensas, vt inferius dicitur.

Post annum non recipitur supplicatio.

56 Secundus est, vt si pars post biennium impetret, eidem recusantur literæ, vt in l. vna. C. de senten. præse. præ. & d. authen. quæ supplicatio quamuis olim vsque ad 30. annos reciperetur: vt dicit gl. in verb. parlamentum. in tit. de conclusio. ecclesiæ Galli in prag. sequitur Bened. in repe. c. Raynutius. in verb. mortuo. i. nu. 273. de testa. & infra in literis Ludo. primis scribitur.

57 Et si pars post biennium impetret, debet condemnari in expensis, damnis, & interesse, & in duplici emenda, & tamen non cognosceretur de errore: vt inferius dicitur: nisi princeps didicisset & cõperts rei meritis aduersus huius temporis silentiũ restituat, teste Imberto in li. 2. pag. 246. quod non solet facere princeps, nec contra ordina. rescribere. { alioqui nil certi haberemus. }

Hodie intra vnum annum per ordi. nouissimam arti. 5. audi quid dicat. Et au lieu de deux ans qu'ils auoyent par les anciennes ordonnances auront seulement vn an, pour satisfaire à ce qu'ilz estoient tenuz fournir & satisfaire dedans les deux ans ordonnez par les dictes ordonnances.

Si tamen pars protestata fuerit, & prosecuta fuerit intra tempus, tamen propter fauores non poterit literas obtinere, si tamen postea obtinuerit, valebunt: vt plenè probat Matthæ. de afflic. in decis. Neapo. q. 78. in causa. & dicit Archi. in ca. anteriorum. 2. q. 6. quod in consistorio principis qualitercunque appellans sit impeditus, non currunt ei tempora, idem tenent doct. in authen. sed lis. C. de temporib. appella.

Lex Hispanica.

58 Tertius casus est, quando supplicans errorem allegatum non probat, condemnatur tunc ad multam sex viginti librarũ Paris. & ad expetas, damna & interesse: vt est in ordi. reg. descriptum. & Ioan. Varen. in tract. de ordi. iudicio. rubr. quomodo appellandum à sententia parlamenti sit, sequitur Benedict. in repeti. c. Raynutius. in verbo & uxorem. num. 480. de testa. & in verbo, mortuo. i. num. 272. ibid. vt superius dictum fuit, in Hispania verò condemnatur supplicans ad mille quingentas duplas: vt vidi in consti. Hispan.

59 Hodie per ordina. reg. inferius descriptas tenetur impetrans deponere ducentas quadraginta libras, antequam audiatur ad prosequendas literas impetratas: ne homines facillè contra aresta, quæ fixa sicut polus arcticus esse debent, veniant, & illa ludibrio sint. l. si prator. ff. de iudic. vnde Franciscus sic statuit, que ceux qui voudront proposer erreuer, seront tenuz de consigner la somme de vingt liures paris. & isti legi tanquam nouissimæ standum est.

Error in accessoriis nõ liberat ab emenda.

60 Quid si error fuit in aliquo accessorio probatus, an pars errorem proponens teneatur soluere dictam emendam? videtur quod non: quia bonum est argumentum totius ad partem. l. quæ de tota. ff. de re vendi.

In contrarium facit, quia opus est in causa principali errorem probare: nam error in accessoriis non vitiat principale, ergo arestum remanet sine errore, & sic validum: igitur pœna debetur: hæc inuenio in l. Hispanis hominibus. concessa per constitutionem Fernadi & Isabellis anno 1489. die 4. Aprilis, nempe qui arestum dicit latum ob errorem, hoc debet probare: licet probet in accessoriis, tamen hoc non proderit, nec quidem quoad expensas: alioqui daretur quotidie materia proponendi errores, & omnia curiæ placita subuertere: & accessorium non regit principale, nec trahit, sed e contrario. sic l. cum principalis. ff. de reg. iur.

Hispanie constituta.

Nec obstat c. Raynutius. de testamen. vbi in appellatione sufficit aliquod grauamem probare Respon. verum in appellatione, quæ secundũ ius cõmune est, secus est in erroris propositione, quæ est extraordinaria, & exorbitans à regula iuris, ideo hæc non procedit: vt inferius dicitur.

Supplicatio an concedatur si appellatio denegatur.

61 Quartus casus est, vt dicunt quidam, supplicationẽ repellendam quando quis de iure communi excluderetur ad appellandũ, vt pote, ne liceat tertio prouocare. l. vna. C. ne liceat tertio prouoca. sic nec supplicare. Bar. Bal. & alij ibi, & Aufrer. in decis. Tholo. q. 479. sed hoc nõ seruatur: imò recipi solet supplicatio, etiam si appellatio non recipiatur, dum tamen error probetur, per gl. in c. ex literis in verb. supplicauit. extra de in inte. restit. & Francisc. Curti. in l. imperium. nu. 108. ff. de iurisd. omnium iudic. per glo. in l. fin. C. vt lite pendente. & in literis supplicationis debet exprimi tertia sententia, alioqui literæ erunt subreptiæ, teste Guido. Papæ consil. 139. litera. quia ex solo iuris rigore procedit, vt non liceat tertio appellare: ergo princeps ex æquitate poterit istam recipere supplicationem, & prouidere supplicanti, & contra ius dispensare, cum sit legibus solutus. l. princeps. ff. de legibus. Francisc. Marc. in decis. Delphinal. q. 55. in secunda parte.

62 Quintus si arestum sit confirmatorium duarum sententiarum, non licebat ab eo supplicare teste Henric. bouer. in suis singul. in rubr. in integrum restitutio. in verb. minor. in fine, plenè Ioan. de Imol. consil. 142. & contrarium vidi in hoc seruari.

63 Sextus post decem dies non admittendam supplicationem, nisi saltem intra decem dies fuerit protestatus, dicunt docto. in dicta authent. quæ supplicatio. sed in hoc regno supplicatio adiectio errore impetratur intra annum.

Post appela

64 Septimus, casus est, in quo supplicatio non recipitur, quando renunciatum appellationi esset vt

set vt firmat Cy. in l. si. C. vt lite pendente. Imol. l. i. §. si. ff. à quibus appella. non licet. & præposi. in c. ex ratione. col. penul. de appellat. Corse. in sing. incipiente, querela. in secundo Aufrer. in decis. Tholo. quæst. 479. item certum est. Calca. consil. 16. visis. numero 88. versi. & quia diuersum est quando non potest haberi recursum ad arbitrium boni viri. iuxta l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio. & ibi Bart. quia tunc supplicari poterit propter enormem læsionem: vt consuluit Paul. consil. 70. quia frustra. col. secunda. in primo volumi. vide tamen Ias. in dicta authent. quæ supplicatio col. secunda. & Hipol. de Marsil. in prac. sua. §. oportune. nu. 68. sed in hoc casu etiam supplicatio recipitur: quia renunciatio vni remedio, non perdit aliud. l. de pecoribus. C. ad legem Aquil. vnde licet pars acquiescat, vel renunciet appellationi interpositæ in parlamento, poterit tamen supplicationem ciuilem impetrare, vel restitutionem, si dolum partis, vel circũuentionem alleget. Panor. & alij in dicto cap. ex literis. de in integr. restituit. Francisc. Marc. in decis. Gratiano, quæstio. 55. in secunda parte. ideo quando remouetur appellatio propter contumaciam, vel culpam partis: tunc non potest impetrari supplicatio, alioqui contra. glof. in cap. ex literis. de in integr. restit. sic consuluit Carol. Ruinus consil. 157. de tribus. secunda quæst. num. 17. & sequenti in quinto volumi. sed qui licitam prouocationem omisit, perpetuò silere debet: nec à nobis imprudens petere per supplicationem tentet. l. si. C. vt lite pendente.

lacionem renunciatã an supplicari possit.

65 Octauus in possessorio etiam non admittitur erroris propositio. artic. 2. infra eo. vbi abundantius traditur.

Supplicatio contra sententia interlocutoriam non recipitur.

66 Nonus non admittitur supplicatio, quando parlamentum pronunciauit appellationem recipiendam, vel respuendam: super ista autem interlocutoria, vel alia etiam habete vim diffinitiuæ, non recipitur supplicatio: teste Specul. in titul. de supplic. §. primo. versi. quod autem & §. differt per l. si quis. C. de precib. Imperato. offerend. & in l. vna. ne liceat tertio prouocare. sed tunc deum quando agitur super causa principalis: & ita scribitur inferius in ordinatio. & in stylo Parlament. rubric. de sentent. & arestis ordinat. quarta. vbi sic statuitur, vt nulli de cætero concedatur gratia proponendi errores contra arestum interlocutorium: quod si secus actum fuerit, nullum esse decernimus, & etiam quod non valeat, facit cap. secundo. vt lite pendente. & præposi. in cap. ex ratione de appellat. quia grauamen in diffinitiuam reparari potest. cap. cum cessante de appella. Aufrer. decis. Tholosa. quæstione 479. & licet non possit reparari, tamen supplicatio non admittitur.

67 Quamuis aliàs si statuto vel consuetudine prohibita sit appellatio ab interlocutoria, supplicatio tamen admitti debet: vt notat Petr. ferra. in sua practi. in forma senten. interlocuto. super incompeten. iudicis. vers. sed quæretur aliquis. Panor. & alij in d. c. ex literis. sed loquitur de alia supplicatione, & non de ista, quam practici propositionem erroris vocant: ideo in hoc regno est prohibita supplicatio ab interlocutoria per legem regiam, igitur recipi non debet.

Pro modicis non datur supplicatio.

68 Decimus casus pro re vili & modica non debet recipi erroris propositio. l. scio. ff. de in integr. restituti. modicam summam vel magnam arbitrio principis relinquo. argument. l. penult. ff. de iure deliber. & cap. statutum. §. insuper de rescript. in sexto. & bonum esset legem super hoc fieri, quæ summam taxaret, quia non est id faciendum, in quo plus expenditur, quàm lucrari percipitur. Bart. per illum tex. in l. mediteraneæ. C. de anno. & tribut. lib. 10. Feli. in c. nonnulli. col. 1. de rescrip.

69 Vndecimus casus vltra semel recipi non solet, ne in infinitum protendatur. c. 2. de rescrip. in 6. vt superius abundè scripsi in 8. quæstio.

Semel erroris propositio recipitur.

70 Duodecimus supplicatio non petitur ad errorem iuris proponendum, sed facti sic: hoc Aufrer. firmat in decis. Tholo. quæst. 472. quia in iure senatores & alij nominati superius in 6. quæst. non solè errare. Nam sicut omnia iura in scriinio pectoris habet princeps. l. omnium. C. de testa. cap. 1. de const. in 6. quod est intelligendum per suos consiliarios, doctores, & licentiatos, illi adstantes, sed non in capite suo, teste Cy. in dicta. l. omnium. gloss. in l. secunda. C. si contra ius. Barba. in rubric. de testa. col. 35. & Feli. in cap. nonnulli. col. 24. de rescrip. ideo in iure isti consiliarij Franciæ non præsumuntur errare: vt etiam scribit Cotereau in suo tractat. de magistra. Galliæ rubric. de præfæct. prætorio: quia non ambigitur senatum ius facere posse. l. non ambigitur. ff. de legibus. quod non possent, si iuris ignari essent: & sacratissimum Regis Franciæ consistorium omnem iustitiam colit, & mirum immodum obseruat. teste Barba. cõsil. 71. illud in princ. volu. quarto. licet ex facto oriatur ius. l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad leg. Aquil. & per consequens ignorato facto error iudicis facillè sequitur: sed hoc quod principaliter agitur, respicit iurisconsult. in l. si quis nec causam. ff. de reb. credi. & in erroribus propositis à domino de Monmorenci Connestabili multi proponebantur & allegabantur errores iuris à domino præfide Lifeto, qui illos errores conscripsit, sed expressè non dicebatur erratum in intellectu talis legis, sed per talem legem consignatio & depositio fieri debet, non est facta, ideo erratum, ideo si parlametum iudicat contra ius, & postea impetretur supplicatio, iudicabitur erratum esse: sed vt iudices non notentur allegatur error facti, ob quem error iuris secutus est.

Error iuris non allegatur in supplicatione.

71 Decimustertius non solet supplicatio in criminalibus recipi, sed post condemnationem à senatu, seruatur. l. non tantum. ff. de appellat. in hoc, vt statim executio fieri soleat. illo die, vel alio sequen. quo profertur iudicatum: ideo ante iudicatum poterat delinquens gratiam obtinere, non verò supplicationem, maxime in horrendis criminibus supplicatio, & sic gratia denegatur, vt in

In criminalibus error non proponitur.

Gratia quæ
do de auge-
tur.

crimine læsæ maiestatis. l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiesta. prohibetur etiam supplicatio. in l. prima. C. de Nili aggerib. non rüpend. & in l. mancipia. in fi. C. de ser. fugiti. l. quoties. C. de precib. Imperat. offerend. glo. in verb. supplicatum. cap. fin. qui cleric. vel vouent. sed in illis ferè casibus supplicatio ad gratiam respicit, non verò ad errorem: sed quòd in criminalibus non recipiatur hæc supplicatio, firmat Imbert. in institu. foren. lib. 2. §. sed si appellationem. fol. 245.

Ego tamen vidi hæredes post executionem factam supplicare principi, & admitti supplicationem: & posse fieri etiam scribit Benedic. in repetitio. cap. Raynutius. in verb. mortuo in primo. num. 271. de testa. & nu. sequent. vbi dicit ibi liberos alicuius admissos fuisse post patris executionem, & ego sæpius obseruari vidi, sed hoc magis ex gratia quàm ob errorem.

Supplicare
uolens acta
ab actuario
non repetit.

72 Decimus quartus casus est, qui vult supplicare non debet acta seu instrumenta ab actuario seu graphario curiæ repetere, alioqui tacitè videtur renunciare erroris propositioni: vt est in consuetud. Norma. rubric. de propositione d'erreur. & si victor velit acta habere, & sua instrumenta forè ad taxandum expensas, debet reus protestari se velle proponere errorem: & tunc pars sua instrumenta repetet: sed retinebuntur inuentaria instrumentorum & actorum apud scribam siue actuarium, quem grapharium dicimus: & dicta protestatio etiam describetur apud grapharium, & registrabitur: & hoc est introductum, ne partes aliquid addere possint, vel diminuere: nam si illis liberum esset instrumenta, vel acta habere, possent vtique addere, & diminuere causas, ex quibus error insurgeret: ob id prohibitum esse censeo, cum ex eisdem actis erroris propositio iudicari debeat: vt inferius dicam.

Acquisitio
arresto non
supplicat.

73 Decimus quintus est, si pars arresto semel acquieuerit, amplius supplicare non poterit: vt dicit Petr. Paul. Parisiens. consil. 118. domina. col. secunda. in primo volumi. per ea quæ not. docto. in l. supplicare. C. vt lite pendent. nam sicut quis non potest appellare, postquam renunciavit appellationi expressè, vel tacitè: vt in c. quod ad consultationem. & c. inter. de re iud. doc. in c. peronas. in primo no. de appel. ita nec supplicare, imò dicitur doc. quòd si quis renunciavit appellationi, non poterit supplicare. per l. fin. C. vt lite pendent. nisi ex iustissima causa: vt consulti Calca. consil. 16. in nomine & c. visis. nu. 66. & seq. tamen superius contrarium tenui, ideo non repeto.

Arrestum nõ
pretextu
iniquitatis
damnatur.

74 Vltimus casus est, non enim partes possunt in supplicatione dicere arrestum latum ob iniquitatem dominorum: quia lex de iniquitate tantorum conqueri abhorret, teste Azo. in summa. de senten. præf. præto. sequitur Cy. & Sal. in l. si quis. C. de precib. Imperat. offeren. nec præsumit eos quicquam agere iniquè, nec dolo. itaque dolus aduersus illos allegari prohibetur: sed dolus aduersarij sic. l. præf. ff. de minorib. sunt enim simplices sicut columba, & prudentes sicut serpentes: vt dicit sacra scriptura Matthæi 10. & in cap. qui ecclesiasticis. §. ecce. 36. distinct. & cap. si cupis. 16. quæst. prima. & quales sunt, & esse debeant, scripti in proemio concord. in verb. summas curias. & in his casibus solet concludi ad fines non recipiendi, videlicet quòd supplicatio recipi non debet: & postea (vt dicunt practici) ad omnes fines, videlicet quòd si admitti supplicatio debeat, erratum esse in facto, & non in iure & c.

Supplicatio
in instantia
intra quod
tempus fini
ri debeat.

75 Decimò querendum est intra quod tempus supplicationis instantia finiri debeat: Respon. anno, aut saltem in statu iudicandi esse debet: vt in ordi. Lu. 11. quia hoc facile iudicari potest, cum ex deductis in processum iudicetur: nempe aliquis habet biennium ad impetrandum supplicationem, & postquam impetrauerit, annus datur ad eam prosequendam: hodie audi quid dicat ordinatio, ne in incertum procedatur, decidi debet supplicationis instantia intra quinquennium: vt statuit Franciscus primus artic. vlti. in hoc tituli. & seront tenues les parties de les faire iuger, & decider dedans cinq ans, autrement n'y seront plus receuz. quod intelligitur quando per partes statet, sed debebat tempus iudicibus præstitui, & Parliamentis: vt in l. properandum. C. de iudic. sed dicam artic. vlti.

76 Idem dicitur in appellatione in authen. ei qui appellat, impertitur annus, intra quem secundum se, communitèrue cum aduersario litem exequatur: quo transacto, lite non completa rata maneat sententia. C. de tempo. appella. c. cum sit Romana. de appella.

Causa in cõ
sistorio prin
cipis mota
nõ capit de
seruacionem.

77 Quamuis lis quæ speratur in consistorio principis inferri absque damno moræ maneat intacta, donec ipse faciat eam introduci, & à procèribus secundum morem dirimi. authen. sed lis. C. de tempo. appella.

78 Idem in parlamento asserit Auster. in decis. Tholosa. quæst. 479. in fi. & in curiis seneschali Nemausen. & Tholosa seruari scribit de Petruc. in tract. de virib. iura. in 2. remed. finiend. litium.

79 Tamen quando per principem committitur causa decidenda intra annum, vel quinquennium, vt in hac supplicatione, tunc parlamento currit illud tempus: quia voluntas principis pro lege habetur. l. prima. ff. de constit. princip. ob id intra illud tempus debet causa decidi: alioqui puniri debent partes vel iudices, per quos steterit: vt in dicta l. properandum. C. de iudic.

Supplicatio
ex eisdem
actis iudica
tur.

80 Item hæc supplicatio ex eisdem actis iudicari debet: nec recipiuntur partes ad producendum aliquid aliud, vt ex eisdem actis iudicetur: ergo citò à iudicibus decidi poterit: nisi reperirentur quidam inflati iudices, qui suas opiniones protraherent ad montem ventosum, vt ibi videantur docti in gloria, quibus debent capita resistere. Nam plures causas deciderentur, si breui quilibet suam exprimeret sententiam: vel si omnes sequantur relatoris sententiam, quòd omnes sic acquiescerent: si verò alterius sententiæ essent, quòd illi contradicerent: & postea præses hoc conciliaret.

81 Et sicut appellationis sententia debet esse confirmatoria, vel infirmatoria. l. eos. C. de appella. ita & in causa supplicationis debet dicere senatus erratum, vel non erratum, vel errorem esse, vel non esse, teste Anto. Panor. & Imol. in c. ex literis. de in integr. restit. & erratum fuisse pro do. de Monmorensi pronunciatum fuit à do. præfide Montelonio, & ita fieri solet.

82 Item in decisione errorum hodie non congregatur totum parlamentum sicut olim, sed pars consiliarium vocari solet pro arbitrio curiæ, atque pro qualitate causæ: & sic ista causa non est comitalis vt olim: vt dicit ordinatio his verbis, que pour vuides lesdictes instances de proposition d'erreur: ne seront assemblées les chambres, ainsi qu'il est contenu par lesdictes anciennes ordonnances: mais seront iugées les dictes propositions d'erreur en telle chambre de nosdictes cours, & en telle compagnie, & nombre des iuges, qu'il sera sur ce aduisé & arbitré par nosdictes cours, selon la grandeur, & qualité des matieres.

83 Igitur primò interesse solent in iudicio illi consiliarij, qui primò iudicarunt: vt errorem suum ipsi videant, & corrigant, quia illis dicitur, non pudeat vos vestrum errorem corrigere, qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores. cap. qualiter. primo de accusa. postea Rex nominari potest alios plures, quàm ipsi sunt, qui prius iudicarunt: si tamen Rex eos non nominauerit, curia solet illos eligere, non tamen minus assumit, quàm essent in primo iudicato: nec esse debent primi ita pertinaces, vt si videantur errasse, vt eorum sustineant errores, alioqui iustam poterunt defendere sententiam. dicit autem sapiens, Constans, & lenis, vt res exostulat, esto.

84 Vndecimò videndæ sunt differentie inter appellationem, & supplicationem, nam primò appellatio iuri communi innitur. l. prima. & per totum. ff. de appella. Supplicatio autem de gratia recipitur. d. authent. quæ supplicatio. & capitul. ex literis. de in integr. resti. ibi de benignitate canonica.

85 Secunda est, quia appellatio intra decem dies emittitur. authent. hodie. C. de appel. glo. in d. cap. ex literis, qui à die notitiæ computantur. cap. concertationi de appellatio. in 6. sed supplicatur de iure vsque ad biennium. d. authent. quæ supplicatio. & cap. anteriorum. secunda quæst. 6. superius abundè scripsi. tamen hodie in Francia intra annum impetrari debet per leges regias.

86 Tertia in appellatione alius iudex superior cognoscit, quàm is, qui sententiam protulit. c. 2. de consuetu. in 6. nec valet consuetudo, quòd ad parem appelletur, vel ad inferiorem. per glo. ibi diuersum est in supplicatione. Nam ipsum parlamentum, qui prius iudicauit, postea de errore iudicabit. d. authent. quæ supplicatio.

87 Quarta, qui appellat de iniquitate iudicis, qui sententiam protulit, quæritur. l. apertissimi. C. de iudic. l. ff. de appella. sed qui supplicat, non de iniquitate conqueritur iudicem, vel Regis, sed de errore. l. præf. ff. de minorib. ibi, hæc idcirco variè, quia appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam, in integr. restitutio verò erroris proprij veniæ petitionem, vel aduersarij circunventionis allegationem continet.

88 Quinta, appellatur bis à diffinitiva in rubr. C. ne liceat tertio prouocare. vt dixi in rubric. de friuolis appella. in concord. sed supplicatio semel tantum proponitur. in l. si quis. C. de preci. Impe. offeren. & superius scripsi. q. 8.

89 Sexta appellatio suspendit iudicatum. l. 1. in fi. ff. ad turpilia. cap. venientes. de iureiurand. & ideo executionem impedit: quia nihil nouari debet appellatione pendente: vt in rubr. nihil noua. ff. de lappellatione. C. de appellat. cap. an sit. illo tituli. dixi in rubr. de senten. executor. sed supplicatio non, ideo si intra decem dies supplicetur, sententia mandabitur executioni, non obstante supplicatione præstita, tamen fideiussoria cautione. d. authent. quæ supplicatio: sic consulti Carol. Ruinus consil. 34. visis omnibus. col. 2. vol. 5. si verò post decem dies, & intra biennium fuerit supplicatum, iudicatum executioni mandabitur sine cautione. Bal. in d. authent. ego non vidi cautionem dari: vt superius dixi. & Matth. de afflictis in constitu. Neapol. in præfa. quæst. 10. col. 2. vbi dicit quòd supplicatio est loco appellationis, & quibus casibus differentie scriptæ non reperiuntur, à pari procedunt. appella. & supplicatio per glo. in l. vnic. C. de senten. præf. prætorit. & in omnibus debet iudicari supplicatio sicut appellatio, nisi in quibus differentie scriptæ reperiuntur. hodie cautio non datur, quando supplicatio expeditur, siue ante, siue post decem dies: & quamuis propositio supplicationis antequàm sit à principe recepta non inducat litis pendentiam, tamen postquam est à principe recepta contra: vt docet Bald. in d. authent. quæ supplicatio. C. de precib. Imperat. offeren. refert Aufre. in decis. Tholosa. quæst. 479. & Præposi. in cap. ex ratione. col. vlti. de appella.

90 Septima in criminalibus regulariter appellare licet. l. non tantum. ff. de appella. sed supplicare non: quia sententia executioni mandari solet. vt in d. l. non tantum. sed venia super criminis pœna potest per supplicationem impetrari. l. rescripta. C. de precib. Imperat. offer. & c. rescripta. 25. q. 2. hoc firmat Specul. in tit. de supplicat. §. sequitur. versicul. primo. sed istæ supplicationes, quæ in criminalibus dantur, tendunt ad gratiam delicti consequendam, & regulariter ante condemnationem conceduntur: supplicatio verò de qua hic tractamus, tendit ad iudicium & iustitiam: & semper ista supplicatio datur post iudicatum, altera non: & in hac error allegatur: in alia supplicatione venia petitur. & sic hæc supplicatio non proponitur in criminalibus.

91 Octaua non licet appellare ab his quibus commissum est vt iudicent appellatione remota: & ita seruatur per c. pastoralis. de app. tamè supplicare pars adhuc poterit. per c. ex literis. de in inte. rest. Imo

Sententia
appellatio
nis qualis
esse debeat
& supplicatio
tionis.

Totum par
lamentum in
errorum de
cisione an
sit congrega
andum.

Consiliarij
qui errarunt
interesse in
erroris iudi
cio debent.

Differentie
inter appel
lationem &
supplicationem.

Cautio in
executione
an data sit.

Supplicatio
in criminalibus
an admittatur.

A commissis
regijs an sit
appellandum.

rest.Imo.in l.ex.consensu. §.fi.ff.de appe.asserens istam quæstionem diu fuisse tractatâ in aula Re- gis Aragonum:quia ista duo remedia sunt separata, quorum vnum est ordinatum, aliud extra- ordinarium:ideo ad remotionem vnus,non sequitur remotio alterius. teste Panor. in d.cap. ex literis.col.2.

92 Nona ante sententiam appellare licet,tâm de iure ciuili.l.2.ff. de appella.recipiend. quàm de iure canonico.in cap.primo.de appel.in 6.& vbicunq; grauamen infertur. c. vt debitus. de appella.Specul.co.titu. §.differt. versl.item ante. supplicare tamen non licet, nisi post arestum, & iudicatum dictæ authen. quæ supplicatio.

93 Decima in causa appellationis pronunciatu bene iudicatum, aut malè. l. eos. C. de appella, sed in supplicatione pronunciatu erratum fuisse, vel non erratum: vt audiui pronuciari in causa de Monmoranci connectabilis contra Rouille, quamuis Panor. in d.c. ex literis. in vltim. no. dicat in causa supplicationis procedi ad confirmandum, vel infirmandum sententiam, sicut in causa appellationis: quod non est verum, nisi quoad effectum. nam si pronucietur errorem interuenisse, infirmatur sententia: si pronucietur non erratum, confirmatur tacitè arestum.

94 Vndecima solius principis est admittere supplicationem contra iudicatum: & cum per supplicationem retractetur arestum, præiudicatur iuri alterius: quod inferior à principe facere non potest. l. 2. & 3. C. senten. rescindi non posse. l. moris. ff. de pœnis. Innoc. & Ioan. Andr. in c. ex literis. de in integr. restitu. Sed appellatio à quolibet iudice superiore illius, qui iudicauit, impetrari potest. per totum titu. de appella.

95 Alioqui extra differentias à iure scriptas statuta in causa appellationis locum habebunt in causa supplicationis, per tex. in l. fi. §. pen. C. de tempor. appella. & ibi hoc tenent Ange. & Salic. gl. in l. vna. C. de senten. præf. prætor. & idem in causa recursus tenet Francisc. Marc. in secunda parte decis. q. 141. vt superius dixi.

96 Duodecimò quis sit supplicationis effectus? Spec. in eo titulo duos tantum describit. Primus est: quod si princeps rescribat ad partis supplicationem, obtinet vicem litis cõtestatæ, quantum ad hoc, vt perpetuetur vsque ad triginta, vel quadraginta annos. l. i. C. de annal. excep. sed ibi de alia supplicatione loquitur, quàm de erroris propositione, quæ intra quinquennium finiri debet, per legem regiam de qua inferius patet.

97 Secundus est, quia supplicatio transit ad heredes, & contra heredes, C. quando libel. principi datus. l. i. l. constitutionibus. ff. de actio. & oblig. etiam loquitur ibi generaliter, non tantum de erroris propositione, sed fortè de omni supplicatione, quæ superiori porrigitur.

98 Tertius, quia pendente supplicatione executio aresti & iudicati non est impedienda, dicta authen. quæ supplicatio. sic consuluit Calca. consil. 16. in nomine visis. nume. 66. & seq. & superius dixi data cautione.

99 Quartus, quod l. qui non auditur supplicando, multò minus opponendo, vel excipiendo coram executore, quia & à iure & à gratia exclusus censetur: & sic duo vincula sunt dissoluta, quæ vno sunt fortiora. c. i. de treuga. hoc expressè dicit idem Calca. dicto consil. 16. nu. 67. ego arbitror contrarium esse verum saltem in accessoriis, in quibus quis in executione audiri potest, quamuis repulsus sit à supplicatione de qua hic: vt docent interpre. in l. i. C. de iuris & fac. igno. & ego plenè in tract. de excep.

100 Quintus effectus, quod recepta supplicatione à principe nullus inferior poterit de eare cognoscere, nec agèdo, nec excipiendo. per cap. vt nostru. de app. & ita dico plenè in tract. de euoca.

101 Sextus, quod si inueniatur error in sententia prima, vel placito: tunc arestum rescinditur per hanc supplicationem. d. authent. quæ supplicatio: vel per supplicationem ciuilem: vt dico inferius in tractat. de supplicationi. ciuilib.

102 Septimus est, quod victus in causa supplicationis non potest iterum supplicare. l. si quis. C. de precib. Impera. offerend. superius dixi.

103 Octauus, sententia super supplicatione rescindit arestum, & omnia in contrarium acta: vt superius scripsi, alij effectus elici ex prædictis poterunt: assumam nunc text. legum regiarum.

LOYS par la grace de Dieu Roy de France, sçauoir faisons à tous presens & aduenir.

HAE C lex regia edita fuit à Ludouico vndecimo, vt sequitur: cuius vitam scribunt Gagui- nus & Aemilius Gallicæ historiographi: eos, si non grauemini, videto, quia per hoc non decidun- tur causæ, ob id non describo.

Comme pour le bien de nous & de noz subiectz.

GLOSSA PRIMA.

IC describuntur rationes, propter quas fuit instituta curia suprema: prima propter Regis, & suditorum vtilitatem, ibi, pour le bien de nous & noz subiectz. probatur in l. pupillus. §. munus publicum est officium priuati hominis, ex quo commodum ad singulos, vniuersosque ciues, remque eorum, imperio magistratus extra ordinem peruenit: vbi abundè scribo. ff. de verbo. sig.

Sententia in supplicatione & appellatione.

Iura loquens in causa appellationis an loci habeant in supplicatione. Effectus supplicationis.

Articulus primus.

Curia suprema quare instituta.

Et mettre fin es proces, qui de iour en iour viennent en nostre Royaume.

GLOSSA SECUNDA.

Ecunda institutionis ratio est, vt finis litibus per eam imponatur. l. properandum. C. de iudic. c. finem. de dolo. l. litibus. vbi Lucas de penna. C. de agric. & censit. lib. 11. & sic curiæ supremæ debent finem litibus imponere, suam sequentes institutionem: licet aliquando ex reseruationibus, quæ in arestis ponuntur, vel ex obscuris verbis, plures in executione & duriores interueniant lites, quàm super principali. Nam vno capite exciso, instar hydræ aliud durius infurgit, & dicit Budæus in foren. quod lisè lite oritur, & litium series sic necitur, quasi restis quædam è molestiis, & angoribus apta, atque conferta, & interdum partes ita litem ordiuntur, vt Penelopes telam texturi videantur: hoc est nunquam litem cœptam ad finem persecuturi: quod tamen reprobatur text. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic.

Finis litibus per curiam supremam imponi debet.

Touchant les questions des droictz, terres, seigneuries, crimes & delictz, & autres plusieurs matieres, qui se meuuent les vnes contre les aultres.

GLOSSA TERTIA.

Vnc declarat ex quibus processus oriuntur. Primò, ex rebus. Secundò, ex iuribus. Tertio, ex criminibus, & sic tripliciter. Nam vulgò dicitur, qui ha terre, si ha guerre: Nam inanis est actio, quam debitoris inopia excludit. l. nam is. ff. de dolo. & quod contro- uersia sit de rebus, patet in l. de rebus. ff. de arbitr. de iuribus in rubric. ff. de feruituti. de delictis in rubr. de accusa. ad legem Iuliam maiesta. de adulteriis. de falsis. & per totum illum li- brum, sed nonne & de infamia, & iniuria, lites nascuntur, vt in rub. ff. de his qui no. infamia. & in rubr. de iniur. sed ista non iure fiunt, & inter delicta continentur, & vocantur delicta priuata, vt in rubr. ff. de priua. delic. sed quæ sint aliæ materiæ, quæ sub his non comprehendantur? respon. omnes regulariter sub his continentur, tamen iste tex. dicit plures alias esse, quàm sint hic annu- meratæ, si ad species referas: nam hic refert iura, terras, & dominia, & delicta: tamen de domibus quæstio esse potest. l. ædem. C. loca. de pratis. l. pratium. ff. de verbo. signi. & de aliis multis, quæ in specie hic non exprimentur: tamen si nos referamus ad tria in genere expressa, vt de rebus, iuri- bus, & delictis, ista etiam comprehenduntur. Imò Cicero in ora. pro A. Cecina ait, omnia iudicia aut distrahendarum controuersiarum, aut puniendorum maleficiorum causa, reperta esse: & sic in genere complectitur omnia ista membra. alia dixi in proce. concordia. & in præfa. supra.

Processus ex quibus oriuntur.

A este instituee & establie nostre cour de parlement souveraine.

GLOSSA QUARTA.

Vriam supremam hic vocat omne parlamentum, quasi summam & supereminentem, cuius priuilegia scripsi in proemio concordia. in verb. summas.

Et capitale.

GLOSSA QUINTA.

Tem hic dicit inuentam & institutam parlameti curiam supremam & capitalem, non quod de capite hominis tantum cognoscat, sed eam capitalem vocat, id est prin- cipalem, tãquam caput aliarum curiarum, sic Ouid. libr. Fasto. 3. capitale ingenium pro solerte exponit sic: Nominis in dubio causa est, capitale vocamus, Ingenium solers, ingeniosa dea est. de capitali pœna scribam in l. aliud est fraus. §. i. ff. de verb. signifi.

Capitalis curia quare dicitur.

Pour faire & administrer iustice, & inger en dernier ressort.

GLOSSA SEXTA.

Ides institutam parlamenti curiam, vt iustitiam administret omnibus. Nam dicit Da- uid, iustitia ante eam ambulabit. & alibi, iustitia & iudicium preparatio sedis tuæ: & in abundanti iustitia virtus magna est. prouer. c. 13. & illis dicitur diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sapient. 1. c. & si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent virtutes. Sapient. 8. & isti curiæ dicitur, pro iusticia agonisare pro anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia. Ecclesiast. 4. c. est enim eligibilior mors, quàm iustitiæ transgressio cap. ita ne. 32. quæst. 4. cap. sacris. de his quæ vi metusue causa fiunt.

Curia parlamenti instituta ut iustitiam administret.

Sed hodie oportet clamare curiis supremis, aperite mihi portas iustitiæ: quia per varios casus, per tot discrimina rerum vix peruenimus ad arestum: vt scripsi in proce. concordia.

Et sic simpliciter non est inuenta curia vt iudicet, sed vt iudicet vltimo in loco post alios iudices, quippe cum iniquitates iudicantium, vel imperitiam corrigat. l. i. ff. de appella. & honor est in fine. l. 2. ff. de albo scrib. per quem tex. dicit Gaspar valac. in repetitio. l. imperium. col. 3. ff. de iurisd. omnium iudic. quod iuuenes primò sententias suas proferunt, postea senes: tum quia honor

Confillarij iuuenes cur prius suam dicant sententiam.

honor est in fine tum etiam, vt iuuenes liberè loquantur: quippe si post sententias seniorum iuuenes dicerent, timerent fortè à seniorum discere sententiis: sed hodie arrogantia quorundam iuuenum tanta est, vt seniores aspernentur, & sententias eorum nihili faciant: quibus dici potest: quis vos fascinoit miseris?

Soit en cause d'appel ou aultres que en premiere instance seront introduictes en icelle cour.

GLOSSA SEPTIMA.

10 T sic introducta suprema curia est, vt iudicet de causis appel. si ad illam est appellatum: sed ab illa nemo est appellare permittitur: vt in simili habetur in c. cuncta. 9. q. 3. etiam in prima instantia iudicare, in quibus cognoscere potest. vt in rubri. *quelles causes peuent estre introduictes en premiere instance à la cour de parlement.* etiam datur facultas istis curiis retinendi causas, & cognoscendi: vt in ord. reg. patet in rub. *de la cour de parlement.* & scripsi in rub. *de friuol. appella. in concordia.*

Pour les terminer, & y donner iugement final & arrest.

GLOSSA OCTAVA.

Quantum Dei flagellum.

11 Nstituta autem est curia suprema, vt decidat, & terminet causas in ea introductas: sed non dicit quando terminabit, ob id ad calendas græcas aliquando differuntur: vt quamuis iustitia regnet maximè in Francia, est tamen clauda: quæ non potest citò ambulare: ob id longi sunt processus: & in longum differuntur exitus processuum: vt dicitur Ezechiel. 12. c. vnde dicebat quidam quartum esse flagellum in Francia, inuentum ad torquendo diuites, & magnos dominos, qui peste, fame, & bello domari non possunt, vt processibus infirmi, & debiles fiant, ac quandoque à dignitatibus destituantur: vt quilibet intueri potest: & sunt quidam superbi, qui nunquam domarentur, nisi per processum, illis igitur necessarij sunt: sed ab his Deus nos alienos faciat, pacemque conferat in æternum.

Sans ce que apres ailleurs lon puisse reclamer ne venir à l'encontre de ce qui est finalement decidé, ne le retracter ne plus en cognoistre ne remettre en autre iugement par quelque voye ou maniere.

GLOSSA NONA.

A curia suprema non est reclamandum.

12 S ta suprema est tantæ authoritatis curia, vt post eam ad alium non sit recurrèdum, nec ab ea reclamandum, nec retractandum quod ab ea iudicatum fuerit, etiam per viam nullitatis, aut aliam. ibi, *par quelque voye ou maniere:* credit enim princeps eos, qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate, ad huius officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicatos esse pro sapientia, ac luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicaturus. l. r. in ff. de offic. præf. præto.

Sinon que de grace speciale, & de certaine science par lettres soit ou ait esté otroyé par nous, ou noz, predecesseurs.

GLOSSA DECIMA.

De gratia supplicatio conceditur.

13 I C ponit limitationem ad prædictam regulam, quòd nullo modo possit quis venire contra iudicatum curiæ supremæ: hoc non procedit, quando princeps concedit, vt proponatur error, & hoc duobus interuenientibus, primò quando hoc facit ex gratia speciali, ibi, *de grace speciale,* sed obstat: quia de iure princeps hoc potest. Respon. de gratia speciali concedit, quia non tenetur: vt superius dixi: sed verum est à iure concedi, vt ipse princeps indulgere possit. dicta authen. quæ supplicatio. facit. glos. in c. relatum. de præbend.

14 Item ex certa scientia, de qua Fel. & doct. in c. cum inter. de excep. & hæc clausulæ tantum operantur, quantum motus proprius. teste Alexan. consil. 33. in 5. volu. & Barba. consil. 27. in 2. vol. & consil. 13. col. 8. in 3. vol. & Hippoly. in l. de vno. nu. 24. ff. de re iudic. & effectus quinquaginta motus proprii scripsi in forma mandati, in verbo motu proprio. in concordia. Franciæ.

15 Præterea per literas propositio erroris conceditur: & sic non sufficeret, si solo verbo princeps vellet: vt post arrestum aliqui cognoscerent, quia literæ requiruntur hinc: quæuis tãtum valeat actus sine scriptura, quantum cum scriptura. l. pactum bona fide. C. de pact. & literæ debent esse patentes, & authent. l. vna. C. de manda. princ. scripsi in §. præterea de colla. in cõcorda: & sic non valent literæ non patentes, vel epistolæ, ad hoc vt per cas derogaretur iudicatis supremæ curiæ.

Literæ patentes in erroris propositione requiruntur.

16 Ad hæc istæ literæ concedi debent à principe ibi, *par nous.* & hoc scribitur in rub. *du droit royal.* artic. 1. & 2. vnde per solum cancellarium concedi non possent: & concessæ non valent: vt superius scripsi.

A noz subiects les uns contre les autres.

GLOSSA VNDECIMA.

17 R G O subiectis tantum prouidere vult: sed quia frequentius hoc est vt prouideat subiectis, tamen non excluditur quominus etiam possit extraneis in parlamento condemnatis prouidere per authen. cassa. C. de sacrosanct. eccles. & dixi q. 5. in tracta. nomina. etiam supra in q. quinta.

Estre receu à proposer erreur, ou il chet, & ou telle voye doit auoir lieu & estre receu, & non autrement.

GLOSSA DVODECIMA.

18 I C bene loquitur, quòd de gratia speciali potest à principe pars recipi ad erroris propositionem, vbi cadit error, id est vbi error in processu adest: nam vbi nullus est error, non debet proponi, nec peti supplicatio, & quando debet recipi: in quibusdam enim casibus non recipitur, videlicet in possessorio, in interlocutoria, & aliis casibus superius descriptis q. 9. & sic quando error est fortè iuris, adhuc supplicatio concedi non potest: & si princeps scriberet, non aprobatentur tales literæ: nec denuo videretur talis processus: quod probari potest per verbum, *non autrement:* ergo si aliter concedatur non valebit per l. non aliter. ff. de leg. 3. & l. non dubium. C. de legib.

Quando supplicatio concedi debeat.

Et pour ce que plusieurs par importunité du temps de noz, predecesseurs s'efforçoient de obtenir lettres pour reuoir les proces, & remettre en question & reiteratiue cognoissance.

GLOSSA DECIMATERTIA.

19 L I M recitat hic conditor, partes per importunitatē obtinuisse literas à principibus prædecessoribus, vt iudicia supremæ curiæ reuiderentur: & sic per reuisionem aresta curiæ retractabantur, & non erant firma: ideo hic prohibet, & hoc maximè exercebatur in Delphinatu, vbi à seneschallo concedebantur literæ reuisionis aresti: quod hodie correctum est hic, etiam in seneschallia Bellicadri concedebantur istæ literæ à seneschallo, vt reuideretur processus post sententiam, & interdum contrariæ proferebantur sententiæ: quod etiam hodie per senatum Tholosanum abrogatum est: cum iustum sit primam definitionem in suis manere viribus, cum prouocatio nulla ablata fuerit. l. r. in princ. C. de assertio. tollend. & appellatio recipi poterat à dicto seneschallo Nemausi: ergo illa reuizio fieri non potest: quia sententia diffinitiuam non potest reuocari ab eo, qui illam protulit. l. quod iussit. vbi abundè scripsi. & l. iudex. ff. de re iudic.

Reuizio in cuius suprenis locum non habet nec in inferioribus.

Et sur ce qu'auoit esté terminé & arresté se multiplioient proces & suruenoient infinies questions.

GLOSSA DECIMA QVARTA.

20 T sic lites ex litibus oriebantur contra l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic. Nam post absolutum & dimissum iudicium nefas est litem alteram consurgere ex liti primæ materia. l. terminato. C. de fruct. & litium expen. ideo iuste statuitur quod sequitur.

Dont les subiects estoient en grand trouble, & fort trauaille, & les iuges de nostredicte cour tellement occupe, qu'ilz ne pouuoient vacquer n'entendre à l'expedition des causes d'appel, & autres qui sont de l'ordinaire cognoissance d'icelle cour, dont les causes demouroient immortelles.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

21 X hac facili literarum concessione ad retractandum aresta, turbantur partes, & fatigantur. c. dispedia. de refer. in 6. & iudices occupati circa istas reuisiones, & supplicationes non possunt alias causas ordinarias expedire: ob id sunt lites immortales contra l. properan. dñ. in princ. C. de iud. & ex hac multiplicitate literarum impetratione turbatur totus penè Galliæ populis: quod non tam facile fieret, si totæ & tantæ literæ non impetrarentur: sed iuxta iuris decisionem iudices partibus ex causa succurrerent: vt in l. r. ff. ex quib. caus. maiores. Nam ad comprobandum literas regias, & vt dicunt, ad verificandum, interdum processus durabit ad decem annos, & ultra: quod non fieret, si multiplicatio literarum cessaret & idem dico, si dispensationes Ro. non tam facile concederentur, nam mundus bene haberet, & quietè viveret, si secundum ius concederentur tantum & non ultra: & quòd Papa non derogaret statutis

Ex multiplicitate literarum impetratione turbatur Franciæ populus.

per concilia generalia, nisi ex maxima causa, & non passim: & de illa causa cognoscerent episcopi in partibus: ecce quod senatores & consiliarii supremarum curiarum vocantur iudices ab effectu, quia iudicant, appellatione tamen iudicum non veniunt communi usu loquendi consiliarii, nisi materia aliter suaderet: vt hic no. doct. in rubr. ff. de iuris. om. iudic.

Pour y obuier & releuer lesdicts subiects desdicts travaux, mises, & despenses, & pour y mettre deue fin.

GLOSSA DECIMASEXTA.

Ordinationes quare fiunt.

22 **I**C vides ordinationes fieri, vt lites tollantur: & vt lites finem accipiant, & ne immortales sint. d. l. properandum. C. de iur. & vt releuentur partes sumptibus & expensis. c. finem. de dolo. alia dixi in præf. supra.

Furent faites plusieurs ordonnances par noz predecesseurs en diuers temps.

GLOSSA DECIMASEPTIMA.

Creditur conditori al leganti ordinationem.

23 **A**S ordinationes non habemus, sed creditur conditori cas alleganti, per l. admouendi. ff. de iureiur. iuncta glof. i. & doct. vbi tractant. & glof. in l. cum Papinia. C. de senten. & interlocu. omni. iudic. glof. in l. i. in verb. illis. de assertio. tollend. alia scripsi in rub. de sublatio. cle. literis in concordia.

Par lesquelles entre autres choses fut dict & ordonné que nul seroit receu à proposer erreur.

GLOSSA DECIMAOCTAUA.

Regula propositio erroris.

24 **R**egula est ergo prohibitiua, & negatiua, quod contra iudicatum curiæ non admittitur propositio erroris, nisi sequentia interueniant: & sic sufficit allegare regulam, nam qui adducit exceptionem, eam probare debet. l. vbi Decius. ff. de reg. iur. & res dicitur certa pro eo, qui habet regulam. Bar. in l. quoties. ff. si quis cautio. quia regulæ inhærendum est gl. in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur.

Contre tous iugemens & arrests de nostredicte cour.

GLOSSA DECIMANONA.

Iudicia & arresta que.

25 **V**dicata ea vocant, quæ in cameris deciduntur inquisitionum, vulgò les iuges, arresta verò ea, quæ in magna camera probata sunt, latinè placita & decreta. vbiunque prolata sunt, dum tamen in curia suprema: & arresta dicta sunt ab *arrestatio*, quod placeo significat, & *arrestatio*, placitum, promissum, tamē solent dici arresta ex communi loquendi usu.

Sinon que preallablement il eust lettres de nosdicts predecessears.

GLOSSA VIGESIMA.

Requisita ad impetrandum supplicationem.

26 **R**imum requisitum est antequam supplicationem quis obtinere posset, oportet literas impetrare à Rege. Secundo, etiam non sufficiebat impetrare verbo, sed oportebat literas habere, ibi, *il eust lettres*. Tertio oportet habere literas patentes: vt superius dictum extitit. sequentia vide.

De grace speciale.

GLOSSA VICESIMAPRIMA.

Clā de gratia scribi in literis supplicationis debet.

27 **Q**uarto requirebatur, quod de gratia specialia tales literæ emanarent, vt hic: alioqui nisi ista clausula in literis hodie insit, non valent literæ propter istam ordinationem, & sty. lum communem Franciæ, qui est seruandus. c. quam graui. de crimine falsi.

Et de certaine science.

GLOSSA VIGESIMASECUNDA.

28 **V**intum requisitum erat, vt apponeretur hæc clausula, ex certa scientia, quæ est magni effectus: vt alibi dicam & superius dixi æquipollere clausulæ motus proprii.

Et qu' apres icelle grace obtenue la partie qui auroit eu iugement contre elle seroit tenue de bailler caution de payer double amende.

GLOSSA

GLOSSA VIGESIMATERTIA.

29 **E**cce sextum, quod pars impetrans literas istas, cautionem præstare debebat de soluendo duplicem emendam, videlicet sexaginta librarum: quia emenda appellationis perperam interpositæ est sexaginta librarum: & hic duplicem habebat multam: sed istud hodie correctum est, nam oportet deponere multam, antequam audiantur: vt inferius dicitur: ideo non sufficit cautio, imò quadruplex deponi debet hodie multa: vt inferius est videre artic. 5. Ratio est, quia partes post inchoatam supplicationis causam conueniebant, & postea rex suo iure priuabatur: ideo hodie deponere debent hanc multam, & postea conuenire partes poterunt: sed hoc iure non poterant non impetrata licentia, vt statutum fuit in mense Iulio, anno 1334. & omnes conuentiones quæ sunt durante lite in parlamento debent contineri sub beneficio curiæ, sicut conuentiones factæ inter partes super beneficiis, vt scripsi in praxi benefic. 1.

Multa deponi debet, non uerò cauere.

Et aussi caution de refondre despens, dommages, & interestz à la partie qui auroit obtenu.

GLOSSA VIGESIMAQVARTA.

30 **S**eptimo cautionem etiam præstabat de refundendo expensas, damna, & interesse parti obtinenti in hac erroris propositione: si dictum esset errorem nullum interuenisse: hodie ista cautio etiam datur post consignationem & depositionem multæ vt d. art. 5. & sic duplex datur cautio, vna ab eo qui resti executionem obtinet, secundam ab eo qui literas supplicationis impetrat: de qua hic.

Cautio an sit danda pro multa solutione & expens.

Et encores par autres ordonnances furent introduictes plusieurs autres solennitez estre gardees pour recepuoir les subiectz, & auant que leur octroyer grace à proposer & faire iuger par nostredicte cour l'erreur ou erreurs par eux pretendus, & tout pour restreindre lesdicts subiectz par telles voyes de proposition d'erreur, & de travailler les vns & les autres apres les arrests donnez par nostredicte cour, & faire cesser telles reiterations de querelles & poursuites.

GLOSSA VIGESIMAQVINTA.

31 **I**C recitantur alia fuisse solennia ad obtinendam supplicationem, quæ postquam speciatim non exprimuntur, non sunt seruanda, quæ omnia statuta erant vt facillè partes impetrare non procurarent hanc erroris propositionem.

ET outre fut statue & ordonné, que quelconques iugemens interlocutoires aucun par quelque grace qu'il obtint ne fut receu à proposer erreur, pour aussi obuier à ce que les causes ne fussent immortelles.

GLOSSA VIGESIMASEXTA.

32 **Q**uari hic potest, in quibus casibus non debeat recipi supplicatio: Respon. à sententia interlocutoria, ne lites immortales fierent: & quia grauamen in diffinitiuâ regulariter reparari potest, vt superius dixi q. 9. vbi alios scripsi casus, & hodie hic casus seruari usu solet, quia hic recitatur: & quos noluit seruari, dimisit: etiã de iure civili non recipiatur appellatio ab interlocutoria, nisi in quibusdam casibus. l. 2. ff. de ap. recipien. sic multominus reciperetur erroris propositio. Et sic loquitur hic etiam de interlocutoria habente vim diffinitiuâ, per hæc verba *quelconques iugemens interlocutoires*: nec ab eis supplicari solet: quamuis interdum hæc interlocutoria vim diffinitiuâ habentes, regantur sicut diffinitiuâ, quando illis magis conueniunt, quàm simplici interlocutoria: vt doct. scribunt. in c. peruenit. in 2. de appel. Fely. in rub. de re iudi. col. 3. & scripsi in præfatio. ad l. quod iussit. nu. 3. cum seq. 7. de re iud.

In interlocutoria non proponitur error.

Mais depuis soubz couleur qu'esdictes ordonnances n'y ha temps limité de proposer erreur, & d'obtenir: pource lesdictes lettres de grace & de garder les solennitez, faire & accomplir ce qui est contenu en cesdictes ordonnances plusieurs se sont efforcez le temps passé, & s'efforçoient chacun iour faire arrester les pieces de proces, sur lesquelles desdicts arrests & iugement ont esté donnez, contre eux soubz couleur qu'ilz dient auoir intention de proposer erreur, auant qu'ilz ayent obtenu lettres de nous, ou de noz predecesseurs commandées de grace speciale, & certaine science de faire ladicte proposition d'erreur, & n'en font poursuite, ne diligence de long temps, & sinon quand bon leur semble.

D d 2

Executio aresti qua liter impendebatur.

34 **N**continentia adducit: nā qui succubuerat in parlamento, antequam impetrasset supplicatiōis literas, sistere seu arestare faciebat iudicatu, & omnia causae documenta, & sic erat elusoriu, contra id quod disponitur in l. si prator. ff. de iud. i. & l. seruo. s. cum prator. ad Trebel. 3. & superius dictum extitit. Item ipse victus expectabat labi longum tempus, sperans intra triginta annos recipi, quia actiones saltem personales regulariter triginta annis durant. l. omnes. & l. licet. C. de praescript. 30. anno. vt sequitur.

Esperans d'y estre receuz, iusques a trente ans, dedans lequel temps aucuns veulent dire ladicte proposition d'erreur auoir lieu.

35 **Q**OC dicit Chassaneus in consuetur. Burgund. in proce. in verb. de noz parlemens. post gl. prag. sanctio. quam allegat.

Et attendans souuentes fois qu'il y ait mutation de parties, de iuges, greffiers, aduocat, & procureurs par mort, ou autrement, & qu'il y ha nouvelles parties, que souuent ne sont & ne peuuent estre instruites des matieres qui ont este vuidées par arrests de leurs predecesseurs, et qu'il n'y ayt eu conseil, qui les puisse conseiller ne aduertir du demene des causes & proces vuides, par arrest, que les pieces qui ont este laisees au greffe soyent adire & perdues, & qu'il y ayt tous nouveaux conseiliers en nostredicte cour, qui n'ayent ouy n'entendu les motifz de ceux qui ont donne lesdicts arrests & iugemens.

36 **I**C ponit malitiam partium procurantium, vt acta retinerentur, & postea omittentur per lapsum temporis: & quod partes aduocati, & consiliarij interim morerentur, & demum pars de nouo veniens nesciret merita causae: ob id non obitante aresto, res in qua succubuerat possidebat: & haec posse euenire dicit hic textus.

Lesquelles choses peuuent aduenir en si long temps comme en trente ans, & en moindre, dont s'en pourroyent ensuyuir plusieurs pertes a nosdicts subiectz: & les iugemens & arrests qui sont ordonnez pour donner fin, pleine seurete, & certineté, estre subuertiz & changez: & par telz laps de temps demourer les faitz & droitz d'un chacun en incertineté, qui pourroit estre cause de mettre la chose publique de nostredict royaume en grande confusion, dont a nous & a nosdicts subiectz pourroyent aduenir plusieurs grands & irrenocables dommages, & inconueniens, si par nous n'y estoit sur ce pourueu de bon & conuenable remede & par bonne & meure deliberation sur ce euenue.

Mala que veniunt ex dilata arestoru executione.

37 **I**C enumerat mala, quae ex hoc sequuntur: primo quod aresta, quae finem litibus imponere debent, pereunt, & mutantur: & tamen post aresta, vel iudicata non debet iterum cognosci. l. i. quando. prouoca. non est necesse. C.

Secundò per lapsum tanti temporis iura alicuius & facta incerta remanent contra legem primam. ff. de vsucap. Tertiò confusio oriri in repu. possit, quia dominia rerum essent incerta: ex quo possent subiectis multa euenire mala, vt non eueniant statuit, vt sequitur.

Parquoy nous ces choses considerees, voulans obuier et pourueoir audicts inconueniens releuer nosdicts subiectz de vexatiōs, mises et despens abreger les questios et proces, et les faire mettre a bone et briefue fin en maniere que par longueur de temps nosdicts subiectz ne soyent tenuz en suspent, et ne demeurent incertains de leurs droitz, seigneuries, questions & querelles ainsi vuidées par arrest & dernier ressort: & aussi pourueoir aux superfluz delaitz & longueurs, ou par ladicte voye de propositiō d'erreur aduendroient & pourroyent aduenir de iour en iour soubz ombre que temps limite n'est exprimé es dictes ordonnances de nosdicts predecesseurs, en suyuant leur vray semblable intention, qui tousiours a esté de faire cesser multiplication de questions, & proces, & resequer toute longueur superflue, & les terminer & limiter a temps suffisant par droit & raison.

RATIONE S. huius describendae legis text. ponit multas & verbosas: eas si non graueris, vide.

Par l'aduis & deliberation de plusieurs des seigneurs de nostre sang & lignage & autres grandz & notables personages tant de nostre grand conseil de nostre cour de parlement, qui autres, auons declare, decerne, & ordonne, voulons, declarons, & ordonnons par ordonnance, loy, & edict general & irrenocable de nostre certaine science, pleine puissance, & authorite royal.

ET sic consilium obtinere debet Rex in lege condenda. l. penul. C. de leg. ibi, bene enim cognouimus, quod cum vestro consilio fuerat ordinatum, ad beatitudinem nostri imperij, & ad nostram gloriam redundare, & alibi dicit. l. dubium non est omnia omnino, quae consilio recte gerentur, iure meritoque effectu, & firmitate niti. C. de repud. multos effectus consilij scripti in interpretatione authen. habita. C. ne filius pro patre. & bonum esset si nunquam lex promulgaretur, antequam ab omnibus esset approbata parliamentis: sed hodie leges momentaneae sunt, & momento quo factae sunt recedunt: omnis enim res per quascunque causas nascitur, per eandem & dissoluitur. c. i. de reg. iur.

Leges cum consilio faciendae.

Que le temps d'impetier lettres de grace pour estre receu a proposer erreur.

NO T A quod intra biennium impetrari debet supplicatio, & obtineri, & sic non sufficeret petere, nisi obtineretur: vt sequitur.

Et les obtenir de nous, & de noz successeurs de grace speciale & certaine science, ainsi que faire se doit, & de faire faire, & accomplir les solennitez, & ce qui est contenu & declare es ordonnances de nosdictz predecesseurs requises a proposition d'erreur, soit de deux ans continuelz & prochains.

38 **S**olenitates superius annotatas approbat, nec sufficeret post biennium impetrare: mandicitur ibi, dedans lequel temps intra tempus biennij hoc fieri praecipit, de hac dictione infra scripti in l. si quis sic dixerit. ff. de verb. signi.

Ensuivant les arrestz prononcés a nostredicte cour, dedans lequel temps les parties qui voudroient proposer erreur soyent tenuz, d'imprimer lesdictes lettres de nous, ou de nosdictz successeurs comand es de grace speciale & certaine science, pour estre receuz a proposer erreur de faire et accōplir le cōtenu esdictes ordonnances.

39 **R**G O computatur biennium a die pronunciationis aresti, & non a die quo cōclusum fuit: quia etiam appellationis tempus a die late sententiae computandū de iure erat. l. i. s. biduum. ff. quando. appe. sit. hodie a die notitiae illius c. concertationi. de appel. in 6.

Biennium a quo tempore computetur.

Introduire la matiere & cognoissance de dictz erreurs en nostredicte cour.

40 **E**T sic non solum pars debet impetrasse supplicationem intra biennium: sed etiam requiritur, vt illas literas curiae praesentauerit: & causa fuerit introducta intra annum proximum post biennium vt sequitur.

Et dedans vng an prochain ensuyuant faire en icelle cour toute diligence & poursuite de faire bailler defenses, repliques, & dupliques, & faire faire tout ce qu'il appartient en telle maniere, que le proces de dictz erreurs soit en estat de iuger dedans ledict temps.

41 **T**E M intra annum post biennium computandum requiritur, quod pars supplicans procuret, vt defensiones, replicationes, & duplicationes curiae offerantur, & tam bene se gerat, vt in illo anno causa sit in statu iudicandi: si vero non steterit, eidem non imputabitur. l. properandum. C. de iudic.

E T si par importunité ou aultrement, lettres estoyent obtenues de nous, ou de noz successeurs, pour auoir oultre ledict temps lettres de grace, pour estre receu à proposer erreur, & plus long delay, pour faire & accomplir lesdictes solennitez requises, & tout ce que dict est: Nous icelles lettres & toutes graces depuis obtenues en quelque forme, & soubz quelque couleur que ce soit, auons declaire & declairons nulles, & de nul effect, & valeur: voulons qu'il n'y soit aucunement obtempéré. & toute poursuite par ladicte voye d'erreur estre deserte: & celuy qui ainsi se seroit efforcé de proposer erreur & d'obtenir les lettres, & tenter ladicte voye de proposition d'erreur, apres ledict temps, soit condemné à ladicte amende, & à refondre tous domages & intersts de la partie, qui auroit obtenu ledict Arrest.

GLOSSA TRIGESIMAOCTAVA.

Literæ pro positioni erroris post bienniu impetratæ non valent.

IC statuit, quod si literæ supplicationis post biennium per importunitatem concessæ fuerint, vt non valeant: multa enim conceditur per importunitatem, quæ aliàs non concederentur. l. i. C. de peti. bono. subla. lib. ro. idem tamen dicitur, si concedantur post biennium siue importunitate supplicationis literæ: quia per hunc tex. *autrement*, etiam nullo modo valebunt etiam si motu proprio: quod non solet fieri: quia supplicatio requiritur vt dixi.

Idem etiam scribitur, si concedantur literæ, vt proponens errorem habeat longius tempus ad proponendum: etiam literæ non valent: sed hic nullæ & nullius effectus & valoris declarantur.

Præterea vult etiam vt nullo modo istis literis post biennium sic impetratis obtemperetur: imò deserta sit omnis erroris propositio, & sic declarabunt etiam consiliarij desertam, nec cognoscent de errore.

Imò condemnabitur pars ad duplicem emendam, & hodie ad ducentas quadraginta libras, & ad interesse, damna, & expensas.

Nec valent literæ etiam si huic ordinationi derogaretur: quia cautum est lege regia literas non valere contra ordinationes regias impetratas: nec vult Rex vt illis literis obtemperetur: vt est apud Aufre. in aresto 84. & per Ioannem Gallum q. 115. versicu. item fuit publicata, nisi curia videret æquum esse concedi.

S I donnons en mandemēt à nostre amē & feal chancelier & à noz amē & feaulx les gens tenans, & qui tiendront noz parlements presens & à venir, que nosdicts presens ordonnance, loy et edict general, ilz facēt lire, publier & enregistrer en nostre chancellerie & en nostre dicte cour de Parlemēt, enterimer, garder, & entretenir de poinct en poinct: sans enfreindre, selon leur forme & teneur. Et à fin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre seel à ces presentes. Donnē à Plesis du parc, au mois de Nouēbre, l'an de grace mil. 479. & de nostre regne, le dixneuuieme. Sic signatū supra Plicam, par le Roy en son cōseil du Roy, à Tours. le 26. iour de Nouembre, l'an mil. 479. Sic signatum. I. de Molins. Lecta, publicata & registrata Parisius, in parlamento decima septima die Ianuarij, anno millesimo. 479. Sic signatum. Chartelier.

GLOSSA VLTIMA.

IC mandat publicari, quia lex ante publicationem non ligat. tex. in authen. vt factæ nō constitu. scripsi in §. præfatiq. ordinarij de colla. in concord.

Loys XII. artic. LXXXIX. des premieres.

I T E M ordonnons que l'ordonnance faicte par feu nostre trescher Seigneur & cousin Loys vnzieme de ce nom, en nouembre mil quatre cens seprante neuf, leuēe publicēe, & enregistrēe en nostre dicte cour de parlement, touschant les propositions d'erreur, & determination d'iceulx, sera entretenue, obseruee, et gardee, selon la teneur dicelle: & sortira son plain & entier effect.

GLOSSA VNICA.

IC Ludouicus vult ordinationem præcedentem seruari, & effectū habere: & nihil aliud dicit, sed præcedentem ordinationem confirmat.

Articulus secundus.

Idem

Idem artic. LXXXVII. ibidem.

I T E M & combien que apres que le possessoire est vuidé, soit en matiere beneficiale, ou prophane, les parties puissent auoir leur recours en matiere petitoire: toutesfoys au temps passé ilz sont venus par proposition d'erreur, dont nosdictes cours ont esté moult trauaillées & sont demourées les choses contentieuses longuement en proces dont plusieurs inconuenientz, sont aduenus, pour ausquelz obuiuer, auons ordonné & ordonnons: que en matiere possessoire, prophane, ou ecclesiastique, aucun dorénavant ne sera receu à proposer erreur, toutes autres ordonnances concernant lesdictz possessoires demeurent en leur force & vertu.

Articulus tertius.

GLOSSA VNICA.

IC prohibetur supplicatio post arestum in possessorio latum, siue super recredentia, siue super pleno possessorio latum sit, siue in materia beneficali, vel alia ecclesiastica: siue prophana. Ratio ponitur hic: quia potest haberi recursus ad petitoriu, & sic ad ordinariu remedium: & ideo cessabit supplicatio, quæ est remedium extraordinarium. l. in causis. ff. de minorib. & possessorio finito petitorium est accipiendum, non erroris propositio. c. cum dilectus. & c. pastoralis. de causa posses.

Supplicatio rejicitur post arrestū in possessorio latum.

Item ratio etiam dari potest: quia causa possessorii est parui momenti & præiudicij. cap. i. de causa posses. l. si. C. qui legi. personam standi in iudicio habent, & potest in petitorio reuocari, ob id statuitur, vt nullus in possessorio supplicationem impetret: quia si in possessorio erratum fuerit, petitorij iudicatum reuocabit.

Nec me mouet, quod interim is, qui possessionem obtinuit, possidebit, verum est: sed in mora modici temporis non erit magnum præiudicium. l. si debitori. vbi dixi. ff. de iudic. l. quotiens. C. de precib. imper. offer. quia in petitorio cōdemnabitur ad fructus perceptos à tempore litis contestatæ super petitorio, ideo super hoc prouidebitur: alia in præfatione superius examinata sunt.

François artic. 135. des publ. 1539.

Q V E au parauant que recepuoir les articles d'erreur par noz amē & feaulx les maistres des requestes de nostre hostel, ilz verront les faitz avecques les inuentaires des productions des parties.

Articulus quartus.

GLOSSA VNICA.

SVperius quæst. 4. vidimus formam impetrandæ, & prosequendæ supplicationis, ibi videri potest abundantius, & per hanc constitutionem magistri libellorum debent videre facta partium: tamen si pars cancellario supplicauerit, is poterit consiliario, vel alteri dare factum referendum.

Idem artic. seq. 136.

Q V E ceux qui voudront proposer erreur, seront tenuz de consigner la somme de douze vingt livres paris. & au lieu des deux ans, qu'ilz auoient par les anciennes ordonnances, auront seulement vn an, pour satisfaire à ce qu'ils estoient tenuz fournir et satisfaire, dedans les deux ans ordōnez par lesdictes ordonnances.

Articulus quintus.

GLOSSA VNICA.

DVo dicta habet hæc lex, quæ duo dicta corrigunt articulum primum supra eo. nam in primo art. dicitur quod proponens errorem teneretur cauere de soluendo duplicem emendam, hic teneretur deponere & consignare. (Philippus Vales. statuit anno 1331. errorem proponere volentes, teneri consignare duplicem appellantium emendam, & prestare cautionem de soluendo impensas, & id quod interest.)

Item non solum consignare teneretur duplicem multa, id est sexaginta libras statutas per antiquam ordinationem, sed etiam ducentas quadraginta libras Paris. antequam audiatur in erroris propositione, & illam solet consignare inter manus grapherij illius parlamenti, in quo illa causa agitur: vt superius dictum exitit in præf. q. 4.

Quæro, quid si sit pauper, qui hanc summam consignare non possit? Respon. si prima facie appareant errores, recipi debet ad proponendum illos cautione etiam iuratoria data per l. generaliter. C. de episco. & cleric. & hoc etiam in ordina. antiquis dicitur. & pro hoc facit rub. ff. qui factisda. cogant. vbi laf. scribit, & hoc nominatim fuisse conclusum in parlamento Delphinali asserit Guido Papæ in decif. 189. circa materiam. scripsi in tract. de senten. executo. arti. primo.

Pauper si nō deponat recipi debet.

Reus volens
prosequi an
deponere te
neatur.

Item hic volens prosequi supplicationem debet deponere ducentas quadraginta libras antequam audiatur: ponamus quod non curat ut audiatur, postquam literas obtinuit supplicationis: sed pars, qui obtinuit arrestum, vult prosequi, an teneatur consignare, videbatur quod sic, ut aequalitas in iudiciis seruetur. per regul. iur. in 6. in iudiciis. & privilegium concessum vni litigantium extenditur ad aduersarium. l. fi. C. de fruct. & litium expens. c. r. de iudic. in 6. & isti sunt correlatiui: ergo quod in vno statuitur, habebit locum in alio. per l. fin. C. de iudic. viduita. tollend. l. i. C. de cupressis. lib. ii. Bar. in l. fin. ff. de acceptila.

Contrarium tamen concludit Franci. Marc. in suis decisio. q. 164. quia hæc pœna est imposita supplicanti, non aduersario: & pœna non est extendenda. reg. odia. de reg. iur. in 6. nam appellatus prosequi potest appellationem, quam emisit appellans sine metu multæ, licet appellans non prosequatur. tex. in c. ex parte suprâ in fi. de rescrip. & diuersa est ratio in supplicante, & in aduersario: quia supplicanti imponitur propter temeritatem, & audaciam: eo quod arrestum quod firmum esse debet, velit retractare & inutile esse, ac elusorium: quia præsumit lex pro sententia, ergo & fortius pro arresto. l. Herennius. §. Caia. ff. de euictio.

Sed pars aduersa tendit ad arelti confirmationem, petit enim pronunciari non fuisse erratum, & arrestum vtile declarari, etiam quia coactè prosequitur, cum sit prouocatus: & ideo illi non imputatur. per l. primam. §. cum arietes. ff. si quadrup. pauper. fecif. dica. quia iudicium in inuitu redditur. l. inter stipulantem. §. i. ff. de verb. obli. & si fuerit dictum non fuisse erratum, condemnatur impetrans ad multam arbitrio vltimorum iudicum, alioqui quilibet impetrare vellet, & nõ prosequeretur contra. l. consentaneum. & authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. Etiam hæc emenda consignari debet, quamuis in literis supplicationis nil dictum fuerit, quia huic legi pars satisfacere debet, & ista censuit Senatus anno 1332. 3

Arrestum.

Secunda pars videtur obscura, in qua dicitur, quod intra annum pars tenebitur facere ea, quæ per ordinationes intra biennium olim facere tenebatur: sed quæ sint illa, superius vidimus. in q. decima. & in arti. i. circa finem, vbi sufficiebat intra biennium impetrare literas supplicationis, & intra annum proximum faire bailer defenses, & replicques, & duplicques, & faire faire tout ce qu'il apartiendra, en telle maniere, que les proces desdictz erreurs soient en estat de iuger dedans ledict temps &c.

Idem artic. CXXXVII.

Articulus sextus.

QVE pour vider lesdictes instances de proposition d'erreur, ne sera besoing assembler les chambres, ainsi qu'il est contenu par lesdictes anciennes ordonnances: mais seront iugees lesdictes propositions d'erreur, en telle chābre de nosdictes cours, & en telle compaignie & nombre de iuges, qu'il sera sur ce aduise & arbitre par nosdictes cours, selon la grandeur & qualite des matieres.

GLOSSA VNICA.

Lim ad iudicandum erroris propositionem vocabatur totus ordo curiæ: sed hic statuitur ne hoc fiat: nam vna pars & camera interim poterit alias causas decidere: ideo dicitur ut vocentur pro arbitrio curiæ, pro quantitate, & qualitate causæ.

In magna camera erroris propositio in iudicatur.

Sed in qua camera hæc causa decidi debet? Respon. arbitrio curiæ relinquatur: sed hoc solet communiter in magna camera terminari quando Rex non eligit: quia tunc relinquatur electio curiæ, sed in literis vidi sæpius exprimi, & eligi consiliarios, qui interesse debeant, & decidere hanc erroris propositionem. Et illi qui iudicauerunt, interesse solent, ut noscant eorum corrigere errorem: nam melius est seipos corrigere, quam ab aliis corrigi expectare: ut dictum extitit: & ipsi solent primum suum impartiri suffragium, vide Feli. in c. literas. col. 2. de presumpt. dixi suprâ. q. 10. nec debent grauare ferre, si error illorum corrigatur, exemplo diui Petri, qui à sancto Paulo reprehensus benignè & grater acceptit: ut scribitur ad Galat. 3. c.

Sed quot consiliarij iudicare hos errores debeant, curiæ arbitrio relinquatur, si Rex hos non expresserit: & quales etiam eligi debeant, certè iudicio præsidis, & curiæ relinquatur, ut eligantur experti, & doctores, si materia hoc exigat: & quot debeant eligi dicit considerandam esse quantitatem, & causæ qualitatem. non dicit personas respiciendas: ut in l. 2. ff. de re iudic. quia totum hoc est in arbitrio curiæ positum. Alia multa hic essent addenda: sed his nunc contentus ero, ratus hæc sufficere.

Idem artic. CXXXVIII.

Et seront tenues les parties de les faire iuger dedans cinq ans: autrement n'y seront plus receuz.

GLOSSA VNICA.

Erroris propositio intra quinque annos iudicari debet.

Artes intra quinque annos curare debent, ut hi errores iudicentur, & processus decidatur, alioqui postea non recipiuntur. Et hoc est statutum, ne in suspenso arresta curiæ longo tempore sint, & ne in infinitum retractentur. l. fin. C. de fide instrum.

Qui

Qui tamen post impetrationem non potuerunt, variis præsidum occupationibus, vel etiam euiliu officiorum necessitatibus distracti, in senatusconsultum non incident, dicit text. in l. in senatuscon. §. pen. ff. ad Turpi.

Ideo si non steterit per partes, sed per iudices & curiam, non imputabitur parti. per l. properandum. §. finautem vtraque parte. & §. seq. C. de iudi. & debebat conditor potius curiæ quam partibus præstitueret hoc tempus: quia magis solet per iudices, quam per partes stare. videte per Bald. & Iaf. in d. l. properandum in fi.

Aduertendum est quod in rub. des euocations. ordi. 3. in fi. habetur materia huic consona & necessaria, ob id eam hic adiungendam putauit: quæ nobis pro art. 8. seruiet hic ut sequitur.

Et outre attendu que les moyens de nullité & contrarieté d'arrests peuent estre comprins soubz la proposition d'erreur, auons aussi par edict, statuiz, & ordonnances perpetuelz & irreuocables de nostredicte certaine science, pleine puissance, & autorité royalle, statué, declairé, & ordonné, statuons, declairons, et ordonnons, que à l'aduenir nul ne sera receu à contreuenir aux arrests de nosdictes cours de parlement, & autres cours souveraines par voye de nullité & contrarieté d'arrestz.

Articulus octauus.

GLOSSA PRIMA.

IC videmus sub propositione erroris nullitatem arrestorum comprehendere, & contrarietatem, adeo quod ista debent iudicari sub erroris propositione: ideo prohibetur hic cognosci contra arresta per viam nullitatis, & contrarietatis: ratio esse potest: quia ad proponendum nullitatem & contrarietatem nulla emenda deponetur, quam oportet in erroris propositione deponere, ideo Rex illam amittebat: vnde voluit sibi fauere, vel quia faciles erant homines ad proponendam istam viam: quia per eam non puniebantur: & nulla arresta erant fixa, sed ratione nullitatis & contrarietatis impugnabantur, ob id voluit auidaciam & temeritatem illorum refrenare: & ideo ista nullitas non impedit executionem: ut concludit Guido Papæ in decis. delphi. q. 50. quia hæc curia.

Arresta au per uia nullitatis reuocantur.

2 Prætereà dicit Innoc. in c. cum ex literis. & c. suscitata. de in integr. resti. quod contra sententiam principis non potest quis venire per viam nullitatis, quando talis nullitas est de iure positio: quia princeps videtur illam solemnitate suppluisse, & super ea dispensasse, argu. l. quidam. ff. de regul. iur. ita Angel. decidit in l. falsa. C. de fid. instru. Phil. Perus. in c. dilecto. col. 65. de appell. faciunt quæ scribit Feli. in c. ecclesia. col. 10. de constitut. nu. 89. & Georg. Nat. in repetitio. clem. scpe. §. & quia col. 29. cum seq. de verb. sig. sic fuit iudicatum in magno Neapol. concilio: ut refert Matthæ. de affictis in decis. Neapol. 283. diu est. vbi conclusum fuit aduersus principis sententiam non posse dici, nec de nullitate, nec de omissione solemnitatis: omnes enim solemnitates & nullitates omitti solent, quando per supremum principem proceditur, & per eundem causa terminatur: ut consuluit Petr. Paul. Paris. consil. 218. domina. col. 2. in primo volu.

Contra sententiam principis nullitas an proponatur.

3 Et ideo nullitas insurgens ex omissione ordinis iudicarij, & solemnitas, non reddit sententiam principis nullam, nec aduersus eam de nullitate agi potest. teste Innoc. in c. in causis. de re iudic. & Feli. ibi. Bal. & Pau. l. fi. C. de legib. & ibi Alex. in addi. ad Bart.

4 Idem in iudicatis à senatu, cum nomine principis iudicent, & in arrestis eorum diffinitiuis exprimi solet nomen principis: & quia aliter princeps non fuisset iudicaturus, quam senatus iudicat. l. i. ff. de offi. præse. præto. ideo sequitur:

Ains se pouruoyeront par proposition d'erreur, en gardant les solennitez, requises par noz ordonnances, & de noz predecesseurs & dedans le temps à ce prefix es cas ou par noz ordonnances y ha lieu de proposition d'erreur.

GLOSSA SECVNDA.

VL T hic tex. quod si quis nullitatem, aut arrestorum contrarietatem pretendat, poterit impetrare supplicationem, & erroris propositionem, quia in eis erratum est, sed hoc debet impetrari intra annum hodie, sicut in aliis erroris casibus. item solemnitates requisitæ debent etiam in his nullitatibus & contrarietatibus seruari, & in quibus casibus non potest supplicatio impetrari, ut in causa possessoria, non poterit etiam arrestorum nullitas per erroris propositionem impetrari: & si allegetur in his casibus nullitas, audi quod statuitur.

Nullitas arrestorum intra quod tempus proponi debeat.

Et ou aucune contrarieté, ou nullité seroyent proposees contre les arrests donnez es matieres beneficiales, ou possessoires, ou autres, ou proposition d'erreur ne doit estre receuë, les parties se pouruoyeront par requestes en la dicte cour ou l'arrest aura esté donné, pour faire interpreter & declairer lequel des arrests que les parties

ties

ties pretendent estre contraire, sera executé faire droict sur la nullité, & autrement pourueoir par la dicte cour, comme il appartiendra.

GLOSSA TERTIA.

*Quando supplicatio pro
poni non potest,
quomodo prouidendum
partibus sit.*

Tatuit quod in quibus casibus proponi non potest, ut in possessoriis beneficiorum, & in casibus superius descriptis q. 9. quod tunc detur supplicatio illi curie, in qua iatum arrestum fuit, in qua narretur nullitas, vel arrestorum contrarietas: & tunc si curia hæc videat, vel illorum alterum, declarabit quod arrestum erit executorium, vel corriget nullitatem, hic duos tantum casus exprimit, an in aliis locum habeat, putarem ferè in aliis locum habere: verum enim uero si quis supplicationem curie offerat ad corrigendum arrestum per has vias propositas: & curia dicat correctioni locum non esse, condemnabitur pars ad multam, & ad expensas, damna, & interesse: ut est in rub. des. arrest. artic. 2. in ordina. cautum.

Et neantmoins ordonnons que où en nostre dict grand conseil y auroyent aucuns proces pendans & indecis pour raison de nullité, ou contrariété d'arrests, pretendue par les parties, qu'ilz soyent renuoyez en icelles nosdictes cours où ilz auront esté iugez, & lesquelz desapresent nous y auons renuoyé, & renuoyons: & en auons interdict, & defendu, interdisons & defendons à nostre dict grand conseil toute cour, iurisdiction, & cognoissance. Si donnons en mādement à noz amez & seaulx conseillers les gens tenans noz cours et parlement, grand conseil, Baillifz, Seneschaulx, & à tous noz autres iusticiers, officiers, ou leurs lieutenants, et chacun d'eux si comme à luy appartiendra, que iceux nosdictz edict, statut, & ordonnance ilz facent lire, publier & enregistrer, garder, obseruer, & entretenir de poinct en poinct selon leur forme & teneur, sans faire ne souffrir estre fait aucune chose directement ou indirectement au contraire en quelque maniere que ce soit. Car tel est nostre plaisir & vouloir, nonobstant quelz conques edicts, ordonnances, restrictions, mandemens, defenses, & lettres à ce contraires, à quoy quant à ce, nous auons derogué & deroguons. Et affin que ce soit chose ferme et stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre scel à cesdictes presentes, sauf en autre chose nostre droict, & l'autruy en toutes. Donnè à Chantelou au mois de Mars, l'an de grace 1545. & de nostre regne le 39. Ainsi signe sur le reply, Par le Roy en son cōseil: De Neufuille. Lecta publicata, & registrata audito procuratore generali Regis hoc requirente Parisiis, in parlamento prima die April. Anno domini 1545. ante Pascha. ainsi signé, du Tillet. Collation est faicte a l'original, rendu à M. Geffroy de la Chassigne, president au parlemēt de Bourdeaux. Du Tillet.

GLOSSA QVARTA.

REMITTIT causas ad suos iudices, ut euilibet sua seruetur iurisdiction: de quo alibi scripti.

Donné à Chantelou, au mois de Mars, &c.

GLOSSA VLTIMA.

*Lex sine die
& consule
non ualet.*

Licet non valet instrumentum sine die & consule. l. general. C. de tabula. lib. 10. Bal. & alij in l. si quis. §. si initium. ff. de edend. Barba. plenè in rub. de fide instrument. in decretalib. idem in rescripto. l. si qua. C. de diuers. rescript. dixi in tracta. meo de rescript. in 3. tomo consti. reg. idem est dicendum in edictis & constitutionibus, ut est scriptum in Theodosiano Cod. rubr. de consti. l. 1. in hæc verba, si qua post hæc edicta siue constitutiones sine die & consule fuerint deprehensa, autoritate careant. datum. 8. calen. Augusti Sabaria. Idem in ordinationibus & mandatis, scripti in forma manda. in si. in concordia. multa alia hic essent dicenda: sed à musa paupere opus non potest egredi splendidum. hæc tamen, si lubet, boni interim consules, reliqua tuo ex splendido supplebis ingenio lector beneuole, quod autem ad me attinet, de his agam gratias Deo omnipotenti per secula seculorum. Amen.

Spes mea Christus.

F I N I S.